

Inhoud

MAP Rundvee

Julia 11 332495 KS PR PSM afgebeeld kort voor haar dood op bijna 21-jarige leeftijd. Deze koe bereikte met 143 516 kg melk, 3,80% vet, in zestien lactaties de hoogste productie in Nederland (Foto Veepro-Holland)

met o.a.

**Stamboeken - KI. – Fok – Controle
veeziekten – gezondheidsdienst**

Korte opmerking:

Deze 'knipselmap' bevat knipsels en transcripties van artikelen uit diverse kranten die te vinden zijn op www.* Het is een soort 'restmap' met als hoofdthema rundvee.

Aan bod komen onder anderen: het ontstaan van het NRS, FRS, de eerste verkoop van rundvee aan het buitenland, runder-TBC- en MKZ bestrijding. Maar ook de eerste loopstal, melkmachine, en melkrobot. Verder iets over hormonen, dioxine, Tsjernobyl en de Slump affaire. Veel aandacht ook aan de de KI. en k.i.-verenigingen, embryo-implantatie, Stier Sunny Boy en Stier Herman, de weerstand bij het invoeren van de gele oormerken en die bij het ruimen van vee na MKZ uitbraak (Kootwijkerbroek) enz., enz.....

Het betreft onderwerpen die op een of andere wijze iets te maken hebben met 'onze koe', over zijn (haar) kenmerken/soortindeling, gezondheid, productie of voortplanting.

In deze MAP-Rundvee is weinig of niets te vinden over zaken als 'melkprijs', 'boterberg', 'superheffing', 'megastallen' enz. enz.**

* Voornaamste bron is het dig. archief van Leeuwarder Courant en Nieuwsblad / Dagblad vh Noorden (<http://www.dekrantvantoen.nl>) en Historisch archief (<http://kranten.delpher.nl/>)

** Over boterbergen en superheffing zijn twee speciale mappen op de site geplaatst:

- 1) [1945-1984 MAP-Boterbergen-Superheffing-Liberalisatie-dl1](#)
- 2) [1984-2015 MAP-Boterbergen-Superheffing-Liberalisatie-dl2](#)

Datum	Bron	Onderwerp
Snelkeuze		Stamboek / 1880 / 1890 / 1900 / 1910 / 1920 / 1930 / 1940 / 1950 / 1960 / 1970 / 1980 / 1990 / 2000 / 2010 / Bijlage
trefwoorden		FRS / NRS / Koeherkenning / Computer / Melkrobot / Voercomputer / Melkmachine / Melkrobot / Loopstal / Ligboxenstal / Melktank / KI / Voerauto-maat / Megastal / Koe-in-de-wei / enz. enz.
		Melkonderzoek, Stamboek en Veehandel
xxxx		1845 Kenmerken der melkkoe – 'een goede melkspiegel'
xxxx		<u>1973 Oprichting Nederlands Rundveestamboek</u>
1873-09-22	NvdD	Ingezonden: over agendapunt Rundvee-Stamboek bij verg. HMvL.
1874-02-28	NvdD	Oproep voor koeien met hun gegevens voor een Rundvee-Stamboek
1874-03-27	HeNC	Verslag: Lezing Wouter Sluis: melktekens bij het rundvee – 1
1875-02-04	AH	Verslag oprichtingsvergadering – bespreking statuten NRS
1875-02-17	HeNC	Verslag: Lezing Wouter Sluis: melktekens bij het rundvee – 2
1879-03-19	LC	<u>Ingezonden: oproep voor Friesch Rundvee-Stamboek</u>
1879-03-30	HeNC	De Bilt Lezing Marlet: <i>Rundveeteelt</i>
1879-04-23	HeNC	Theorie van melkspiegel verliest steeds meer waarde
▲		
<u>1880</u>		
1882-06-09	LC	Verslag verg. Rundvee-Stamboek-Vereinigingen – naamgeving <i>Holstein</i>
1884-01-03	NvdD	Brieven uit het verre Westen – Hollands vee in Amerika
1884-02-04	LC	Ingezonden: over naamgeving Amerikaans vee
1885-02-10	LC	Nederlands vee in Amerika – de <i>Holstein-Friesia</i>
1885-06-10	LC	Nederlands vee in Amerika – de <i>Holstein-Friesia</i>
1885-10-15	LC	Beschrijving verschillende rundveetypen in ons land – ontbreekt in systeem!
1886-01-18	NvdD	Gesprek met een geëmigreerde Fries over Holstein koeien
1887-10-30	LC	Hogere melkproductie door beter ventileren / frisse lucht
1888-08-16	NvdD	Over ons exportvee ook – ontstaan <i>Holstein-Frisian</i> Register
▲		
<u>1890</u>		
1890-06-27	LC	Lezing E. vd. Bosch over bezwaar fok op alleen maar melkproductie
1890-09-03	LC	Een koe en een koe zijn twee – <i>goede en slechte</i> koeien
1890-10-14	LC	Bericht uit Amerika: De Friesche koe
1891-07-06	LC	Prof. A. Krüger: Melktekens der koe hebben geen betekenis.
1891-10-21	LC	Cursus melkcontrole- I door zuivelconsulent vd. Zande
1891-10-31	LC	Cursus melkcontrole- II door zuivelconsulent vd. Zande

1891-11-04	LC	Cursus melkcontrole- III door zuivelconsulent vd. Zande	
1893-09-19	DGW	Het Nederlandse Vee in Amerika – Historische overzicht	
1894-08-08	LC	Verg. FMvL: Mesdag eerste resultaten vetgehalte onderzoek Rundvee	
1894-09-17	LC	LM: De Melkerij – de wisselende hoedanigheid der melk	
1897-01-25	LC	LK: Invloed van fok door onze zuivelfabrieken	
1898-04-04	LC	LK Betrouwbaarheid van het melkonderzoek volgens dr. Gerber. ¹	
1899-03-13	LC	Volgend jaar tentoonstelling en wedstrijd melk- en boteropbrengst	
1899-03-13	LC	In 1900: bij FRS tentoonstelling en wedstrijd melk- en boteropbrengst	
▲			
1900			
1901-10-21	LV	LK: Boek: Staatsbemoeiing fokkerij, in Denemarken en Zwitserland	
1902-01-06	LC	De fokkerij van Hollander - rundvee in Oost Pruisen	
1902-03-20	MC	Amerika: Een “Keurstamboek” voor Ned. Rundvee – <i>Holstein-Friesian</i>	
1906-09-03	LC	Goed verhaal I. G. J. v.d. Bosch: 'Stieren- Fok- Controleverenigingen.	
1906-12-05	NvhN	Reorganisatie van NRS – ir I.G.J. v. Bosch – drie veeslagen	
1907-01-30	LC	Grote onvrede in N-Holland over benaming veeslag Friesch-Hollandsch	
1907-03-12	LC	De naam: 'Friesch-Hollandsch' of 'Friesch en Hollands' veeslag	
▲			
1910			
1910-09-28	DGB	Verslag vergadering <i>Het Nederlandsch Rundveestamboek</i> .	
1912-02-02	LC	Landelijke en provinciale subsidieregelingen rundveefokkerij	
1912-09-27	NvdD	Vergadering NRR – van provinciale afdelingen naar districten	
1914-01-30	DGB	De resultaten van geregeld melkonderzoek. I.	
1914-03-20	DGB	De resultaten van geregeld melkonderzoek. II.	
1914-04-10	DGB	De resultaten van <u>geen controle</u> melkonderzoek.	
1916-05-20	LC	Onze veehandel op het buitenland	
▲			
1920			
1924-06-14	LC	Opgericht Gezondheidsdienst voor het vee in Friesland	
14-12-24	NRC	Vereniging Het Nederlandsche Rundvee-Stamboek 50 Jr. 1874-1924	
1929-07-29	FD	50 Jr jubileum Fries Rundveestamboek	
▲			
1930			
1931-07-06	LC	Productievermogen van Fries Stamboekvee	
1933-01-15	Dtel.	Melkvee-verbetering in de V.S. – Ir. vd. Bosch: <i>NRS moet oppassen</i>	
1937-07-08	LC	Het Friesche vee in Canada. – Een loffelijk getuigenis.	
1937-12-23	LC	Het (Friesche) Holstein-Friesian vee uit Canada naar.....Engeland.	
1939-07-26	NvH	Vragen bij Kunstmatige Inseminatie bij fokdieren.	

1 Tekeningen zijn afkomstig uit „Leerboek Melk en Melkproducten” A. A. Ter Haar – 1905

▲			
1940			
1941-04-17	NPGC	Lezing: Rasverbetering – ook <i>kunstmatige inseminatie</i>	
1945-11-16	DHK	Ureterp: 1e Vereniging voor Kunstmatige bevruchting van rundvee:	
1946-10-18	DGB	Varsseveld oprichting eerste KI.-Vereniging	
1947-01-04	LC	Friesland: Vereniging van KI.-verenigingen opgerichte	
1947-04-21	LC	Een keurcollectie Friese Koeien De productiefactor bij ons fokvee	
1947-05-19	HVV	Zullen de “kunstkoeien” een hoger vetgehalte geven?	
1947-12-19	DvA	Herstel van rundveestapel in Gelderland werd flink aangepakt	
1948-08-16	HK	Erfelijkheid en Fokkerij	
1949-04-28	LC	Gevaarlijk mond en klauwzeer neemt weer toe	
1949-08-08	LC	70 Jr. FRS – „Het veefokkers-oog kan nooit te scherp zijn”	
1949-09-03	LC	NRS en FRS resp. 75 en 70 jaar	
1949-07-27	LC	Het leven van – stamvader – stier Adema 197	
▲			
1950			
1950-11-01	LC	Friese boeren gaan verder met hun veebescherming Na t.b.c. het abortus-Bang	
1951-09-07	LC	Productiekampioene Janne gaf 12.000 kg melk in 431 dagen	
1952-02-05	LC	Vijf jaar K.I. in noord-Friesland	
1953-08-26	FK	Drachtigheidspercentage hij de k.I. hoger dan het vorige jaar	
1954-03-04	LC	KI.-Bond Friesland: in 1953 ontwikkeld KI zich gunstig in Friesland	
1954-03-04	LC	Lezing Stegenga: Amerikaanse k.i.-stieren zijn groot, mager en oud	
1954-04-09	LC	Jubileum: Zwart-bont NRS 80 en FRS 75 JAAR	
1954-05-15	LC	Rottevalle proef: eerste loopstal Friesland – bij boer met 9 melkkoeien	
1954-10-02	FK	K.I. Perspectief: Sperma bewaren bij lage temperatuur	
▲			
1955			
1955-11-10	LC	Beweging koeien in de winter komt melkproductie ten goede	
1955-12-30	HK	In- en uitvoer sperma K.I.-stieren aan vergunning onderworpen	
1956-02-29	LC	Rottevalle: Boer Wedzinge na barre koude best tevreden met <i>loopstal</i>	
1956-03-14	LC	K.i.-verenigingen zetten schrap tegen FRS en fokkers	
1957-02-15	LC	Goedkope methode van <i>eiwitgehalte bepaling mogelijk</i> bij FBvCZ	
1957-02-26	LC	Knipsels: Friese zuivelfabrieken die op vet- en eiwit gaan uitbetalen	
1957-03-15	LC	F.R.S. en k.i.-bond richten spermacentrum Friesland op	
1957-03-16	LC	Proefschrift Dr. Politiek aan basis eiwitonderzoek	
1958-01-15	LC	Verslag congres: voor- en tegenstanders eiwitverhoging rundvee	
1959-02-28	LC	Toenemende mechanisatie in melkveehouderij vergt andere bedrijfstype	
▲			
1960			

1962-01-23	LC	Koe Sneeuw witje als eerste (?) Fries koe boven 100.00 kg.	
1962-01-27	LC	Nog tekst ophalen uit Veemarkt MAP	
1962-01-25	LC	Toenemende belang van melkbaarheid van melkkoeien	
1962-02-15	LC	Opening proefboerderij Millingen – Wageningen wed op open loopstal	
1962-07-03	LC	In Friesland weinig animo voor loopstal voor melkvee – twee!	
1963-07-04	LC	Veeteeltconsulent ir. Jm. J. Keestra gepromoveerd op melkbaarheid	
1963-11-02	LC	Nog tekst ophalen uit Veemarkt MAP	
1964-01-25	LC	DE VEEMARKT: Fokkers als laatste aan melkmachine	
1964-04-03	LC	INGEZONDEN: Mooie koe blijft belangrijk – geen NRS eisen bij FRS	
1964-07-17	PeM	Voorbeeld van KI-vereniging: 'Nieuw Leven' te Venray	
1964-12-16	LC	NRS vierde 90-jarig bestaan, kritiek op FRS	
▲			
1965			
1965-02-27	LC	Boeren deden greep naar grote veestapels – ook loopstallen	
1965-07-17	LC	DE VEEMARKT: Meer belangstelling voor stieren met hoge melkindex	
1965-11-06	LV	DE VEEMARKT: KI resultaten melkproductie: helpt beter en helpt slechter!	
1965-12-16	FK	1965 record export NRS -Runderen – plannen voor samengaan	
▲			
1966-04-23	LC	INGEZONDEN – Vee vóór melk, minder exterieurkeuringen	
1966-08-18	DIJB	Een zeldzame prestatie Koosje 5 gaf 100.000 kg. melk.	
1966-09-17	LC	Leeuwarden Veecongres lezingen over <i>goed</i> en <i>anders</i> fokken	
1966-12-23	LC	FRS tegen landelijke registratie gegevens in Arnhemse <i>computer</i>	
▲			
1967			
1967-04-01	LC	Eén man melkt zestig koeien – beschrijving <i>le ligboxenstal Friesland</i>	
1967-04-07	LC	FRS voorstander van – eigen – Friese computer	
1967-04-08	LC	Eerste knipsel met het woord 'Groeihormonen'	
1967-05-11	LC	FRS en NRS huldigen <i>Hinke</i> – 1e koe in NOP met 100.000 kg. melk	
1967-11-14	LC	Voorzitter H. A. Boersma: Ook FRS moet om economie denken	
1967-12-07	LC	Voor Nederlandse koeien een eigen computer	
▲			
1968			
1968-01-03	NvhN	Oene: Roodbonte <i>Trijntje</i> gaf 100.000 KG. melk	
1968-02-17	LC	DE VEEMARKT Over de vele organisatie voor veeverbetering	
1968-02-22	LC	25 Jr <i>Ned. Melkcontrole</i> – Computer – <i>Julia II</i> met 128.000 Kg	
1968-04-29	LC	Kalverschetsen alle kalveren stuit op moeilijkheden – wie betaalt	
1968-07-25	LC	FRS schaft zijn 5500 ledenschetsers af – bijna klaar voor computer	
1968-07-30	LC	Friese Zuivelbond haalt fokkerij uit impasse – Eiwitonderzoek gratis	

1968-08-03	LC	DE VEEMARKT: Friese veehouderij staat voor koersverandering	
1968-09-12	LC	K.I.-Knijpe koopt drie – grotere – stieren in Noord-Holland	
▲			
1969			
1969-01-11	LC	De Veemarkt nog ophalen ui MAP	
1969-10-25	LD	Fusie K.I. Verenigingen van “rood-bont” in Limburg een feit	
1969- ▲			
1970			
1971-02-11	NvhN	Blaarkopfokkers vieren in Groningen 50ste verjaardag	
1971-10-07	LC	FRS: Stierendag, te smalle basis in Friese veefokkerij	
1971-12-11	LC	Veemarkt: Samengaan Friese KI-Verenigingen – bezoek Amerika	
1972-04-26	LC	Fokkers willen Fries rundvee zuiver houden – tegen <i>Amerikanen</i>	
1972-11-20	NvhN	Friesian Holstein – U.S.A.-stier mans voor meer melk?	
1972-12-19	NvhN	Ligboxenstal in Friesland in opmars	
1974-06-22	LV	VEEMARKT: Veefokkers ten strijde .. invasie Holsteins op komst ..	
1974-09-04		100 Jr Rundveestamboek met show	
▲			
1975			
1975-04-11	LC	In Friesland nog geen angst voor dierziekte <i>rundergriep IBR</i>	
1975-04-23	LC	Nieuwe golf koeien uit Canada komt – invoer gaat via. België	
1976			
1976-10-02	LC	VEEMARKT Spangum: Enthousiaste boer Heeg over ligboxenstal	
1977			
1977-06-11	Dtel.	Amerikaans wonderdier bedreigt onze nationale koe	
1977-08-20	LC	VEEMARKT: Dierziekte <i>leucose</i> – Canadees vee, importeur bekeerd..	
1978-09-20	LC	FBvCZ werkt aan automatisering in melkveehouderij – koeherkenning	
1978-12-19	LC	FbvCZ over conflict FRS en Friese KI vereniging	
1979			
1979-02-24	LC	De VEEMARKT Terugblik: boer in eerste loopstal	
1979-05-01	NvhN	Nachtelijk vervoer van vee, van boerderij naar veemarkt	
1979-05-10	LC	Drie noordelijke Gezondheidsdiensten gaan na fusie in Drachten verder.	
1979-07-07	NvhN	Aankondiging 100 Jr. jubileum RFS met buitengewone vergadering	
1979-07-13	NvhN	Fries rundveestamboek mag zich voortaan „koninklijk” noemen	
▲			
1980			
1980-02-29	LC	Samengaan FRS met Friese KI-verenigingen	
1980-04-23	LC	Fusie tot nw FRS(yndikaat) met wat <i>gemopper</i> goedgekeurd	
1980-11-19	LC	FRS zoekt samenwerking met Gezondheidsdienst en FBvCZ.	
1981			

1981-03-10	NvhN	Oortwijn stopt met veehouderij – was inseminator, veehouder en bestuurslid	
1981-05-09	LC	Hormonen gemakkelijk te kopen moeilijk aan te tonen – België	
▲			
1982			
1982-02-03	LC	Computer FRS komt in nieuw gebouw Gezondheidsdienst Drachten	
1982-07-30	NvhN	Fokkers op bres voorbehoud 'eigen' <i>kalverbloed</i>	
1982-10-21	LC	Nieuwe organisatie NRS met aansluiting van <i>zelfstandige</i> FRS	
▲			
1982			
1983-01-20	LC	<u>Leden FRS in meerderheid voor aansluiting NRS</u>	
1983-02-12	LD	Heythuysen: Beschrijving KI station Heythuyzen	
1983-02-03	LC	Over nieuw onderkomen <i>Gezondheidsdienst Dieren</i> Drachten	
1983-02-23	LC	Friese veefokkers komen met nieuw rundveestamboek - FHRS	
1983-03-09	LC	Fokkerij verder met of zonder nieuwe techniek – Embryo's / klonen	
1983-04-07	LC	Erkenning voor Nederlands Nedap <i>voercomputer</i>	
1983-04-22	LC	Nieuwe FHRS erkent gegevens Fries Rundvee Stamboek	
1983-05-14	NvhN	Hollandse koe verdwijnt. Amerikaanse stier 'zaait' kwistig	
1983-07-05	LC	Nieuw stamboek start in Frieslandhal Oude fokkerij in nieuwe baan	
1983-10-12	LC	FHRS: Stamboom springt kant en klaar uit mini-computer	
▲			
1984			
1984-01-12	NvhN	De zesling van Sietske 323 – embryo-transplantatie	
1984-01-14	LC	NRS onderweg met 63000 veehouders	
1984-02-10	LC	Amerikaanse fokker liet jongeren verbazen	
1984-03-22	LC	Plan voor één Fries melkcontrolelaboratorium	
1984-10-13	NvhN	Op stap met schetser Mulder: 'De schets is het paspoort van de koe'	
1984-12-01	LC	Oenkerk: Leraren praktijkschool vinden melkrobot uit	
		Invoering Superheffing	
▲			
1985			
1985-03-16	NvhN	Buitenlands bloed zaait tweedracht onder Friezen	
1985-04-02	NvhN	Fokkers traditionele zwartbonte rund door kruisen beleid	
1985-05-30	LC	100.000 Koe van veemarkt groeide uit tot topper bij topboer	
1985-09-17	LC	Tweederde Friese boerderijen is niet voldoende ontwikkeld	
1985-09-28	LC	Melkcontrole Nijland “luts mar krigel” onderkomen in kleuterschool	
1985-10-22	LC	Huldiging 100.000 kilogram-koe Wietske 144 – 1e HF stier	
1985-10-23	LC	Toenemende kans verbod op groeihormonen in hele EG	
1985-11-28	LC	Veehouders zoeken het in hulp computer	
▲			

1986			
1986-02-08	LC	KAF en KOREN: Over komende lezing op verbod groeihormonen	
1986-03-25	NvhN	750.000e inseminatie bij Gron.-Dr. KI-ver.	
1986-04-29	NvhN	Melding van ongeluk kerncentrale Sjernobyl	
1986-05-07	LC	Twijfels over strafbaarheid van overtreders graasverbod	
1986-05-14	NvhN	Ministerie van Landbouw graasverbod was onnodig	
1986-08-07	LC	Onvrede in kalverwereld over zwakke mestdieren – geen biest	
1986-08-09	LC	Door te korte duur van graasverbod was effect gering	
1986-09-05	LC	Djernobyl: Zuivel uit Nederland zou te veel straling bevatten	
1986-09-06	PZC	Gulle Klara 5 – eerste '100.000 kg koe' in Beveland (Zeeland)	
1986-10-04	LC	P Scheer: Hormonen zullen in jaren negentig al worden toegepast	
▲			
1987			
1987-01-24	LC	Veeartsen en boeren benaderd voor gebruik melkgift hormoon	
1987-02-08	NvhN	Hormoonschandaal Elspeet bij kalvermester	
1987-02-09	NvhN	Consumentenbond wil strenge controle op hormonenvlees uit België	
1987-02-10	LC	Kamerleden willen scherpere controle op hormonen in vlees	
1987-03-25	NvhN	Nieuwe melkstimulerend hormoon BST zaait verwarring	
1987-04-24	NvhN	Buinerveen: boer Kamps leverde 15 jr beste kwaliteit melk	nw
1987-06-19	NvhN	Zuidbroek: 'Guurtje 23 is een hele mooie oude dame' – 100.000 kg.	nw
1987-07-06	LV	Sjernobyl: Vrijspraak voor boeren die verbod grazen negeerden	
1987-11-07	NvhN	Landbouw-rai 'Van melkkruk tot melkrobot'	
1987-11-19	LC	EG verbod hormonen vlees per 1-1-1988, handel mag nog wel in '88	
▲			
1988			
1988-01-09	NvhN	Over W. Pon uit Aduarderzijl importeur sperma en embryo's	
1988-01-22	LC	FRS in geweer tegen zelfstandige controlevereniging <i>Nijland</i>	
1988-01-27	LC	Gevaren van invoer van besmet vee – roep om identificatiesysteem	
1988-09-30	LC	Dierenartsenvereniging vragen streng vervolgingsbeleid <i>clenbuterol</i>	
▲			
1989			
1989-01-21	LC	Gebaar van EG in conflict met VS, concessies in hormonenconflict	
1989-01-26	LC	Oormerk bij rundvee in plaats schets – I&R systeem	
1989-02-19	LC	Importziekten bedreigen vee-exporteur	
1989-02-23	LC	Directeur Jansen DGV 'Meer op eiwit fokken' – KI 'moeilijk'	nieuw
1989-07-15	NvhN	Kabinet neemt maatregelen dioxine-melk – 'Geen acuut gevaar'	
1989-07-18	LC	Terugblik op passiviteit politiek op dioxine-problematiek in verleden	
1989-08-19	LC	Koeienrassen als bloemen in de Friese wei – leuke kleurenfoto	
1989-10-24	LC	Fusie besprekingen FRS met NRS partners Groningen Drenthe	

1989-11-01	LC	Slump-affaire loodvergiftiging veevoer	
1989-11-02	NvhN	Winsumer veearts Nicolay ontdekte loodvergiftiging bij toeval	
1989-11-10	LC	Loodschandaal krijgt lange nasleep – geknoei met grondstof	
1989-12-14	LC	Holland Holstein Club wil meer invloed binnen NRS	
▲			
1990			
1990-06-01	LC	Actie vee-exporteurs tegen invoer van Brits rundvee – i.v.m BSE	
1990-06-30	LC	Eindgegevens Slump Strobos Lood-affaire	
1990-08-15	LC	Stiens: Vee fokker De Boer met zes 100.000 kg. koeien	
1990-12-01	LC	Invoering oormerken	
▲			
1991			
1991-01-28	LC	GESPRESK met FHRS Voorzitter A. Eefting – vertrouwen in dubbelkoe	
1991-02-28	LC	Nederland aan kop in EG met fokkerij	
1991-04-25	NvhN	Productschap vee en vlees (PVV). 'Hormonenspuiters aangepakt'	
1991-05-25	LC	KAF EN KOREN: Over Integrale Ketenbeheersing – IKB	30-09-91
1991-09-30	LC	In forum Ir. J. vd. Ploeg: 'Zonnige toekomst voor <i>zuinige boer</i> '	
1991-10-15	LC	Veeartsen opgepakt i.v.m. verdenking van verkoop groeimiddelen	
1991-12-17	LC	Knipsel: Veroordeling importeur grondstof met lood besmet veevoer	
▲			
1992			
1992-01-17	LC	Noord-Nederland dir A. Olijslager ongerust over image zuivel	
1992-01-21	LC	'Pinkegriep' IBP/IPV kost veehouder f200 per koe – import en BSE	
1992-01-29	LC	Miljoenenhandel 'zwart' rundersperma Bedreiging voor veestapel	
1992-02-12	NvhN	NVM: Mestwetgeving jaagt boeren naar noorden	
1992-03-19	LC	Gabor: Gewetensbezwaren tegen oormerken 'merkwaardig fenomeen'	
1992-08-07	LC	Kalveroverschot bij actiegroep tegen oormerken – onverkoopbaar	
1992-10-23	LC	AID: Gebruik verboden groeihormonen stijgt	
1992-10-27	LC	Proefproces: Rechter stelt gebruik van oormerken verplicht	
1992-11-25	LC	TE GAST: FRS Dir. Scheer over dierziektes en <i>Stier Herman</i>	
▲			
1993			
1993-02-26	LC	K.I.- coöperaties sturen aan op landelijke fusie	
1993-03-05	NvhN	Miliegroepen: <i>Stier Herman</i> moet stoppen met fokken	
1993-04-16	LC	<i>Clenbuterol</i> toegediend aan kwart meststieren en afgedankt rundvee	
1993-05-25	LC	GESPRESK met A. Oosterbaan over o.a. De erkenning van FHRS	
1993-08-12	LC	<i>Fries-Hollands Rundvee Stamboek</i> houdt ras zuiver met familieteeft	
1993-09-23	LC	Schalsumer stier <i>Sunny Boy</i> staat weer aan de top	

1993-12-24	LC	Eerste melkrobot bij Fries boer – 10e in ons land	
▲			
1994			
1994-01-27	LC	Waarschuwing GDD Benedictus waarschuwt voor BSE	
1994-02-03	LC	Oormerk is nog steeds probleem, ruim 10% uitval	
1994-04-30	LC	Friese boer op weg naar gesloten bedrijf (KKM)	
1994-10-08	LC	KAF en KOREN Melkrobot bestaat 10 jaar – koe wil niet!	
1994-10-26	LC	Jacht open op hormonen in rundvee door sector en AID	
1994-12-20	LC	NRS: 'Chips moet geel oormerk vervangen' – nog steeds problemen	
▲			
1995			
1995-02-10	LC	Boer koppelt zich los van natuur – de melkrobot	
1995-02-22	LC	België: 'Hormonenmaffia' moord op veearts Karel van Noppen	
1995-03-01	LC	Nieuw plan van FRS voor probleemoplossing oormerken	
1995-03-15	LC	Vee-exporteurs stoppen met NRS bij fusie met <i>Holland Genetics</i>	
1995-09-05	LC	Opheffingsvoorstel van FRS. gebied te klein – fusie in 1999:	
1995-09-14	LC	Eerste proeven met het <i>Keten Kwaliteit Melk</i> -systeem – KKM	
1995-12-23	LC	Meerderheid ledenraad FRS is voor fusie	
▲			
1996			
1996-03-09	LC	Onstuimige groei FHRS	
1996-03-22	NvhN	Overzichtsverhaal BSE – kans voor uitbraak in Nederland klein	
1996-09-07	LC	Amerikaanse boer: 'Europese boer ontkomt niet aan hormoonmelk'	
▲			
1997			
1997-01-23	NvhN	Coalitie verdeeld over mestplan – Mineraalaangiftesysteem (Minas)	
1997-02-07	LC	Heerenveen centrum voor veeverbetering – (HRS–HG) CR Delta	
1997-02-17	LC	Ministerie: Landbouw niet gebaad bij ontkennen mestprobleem	
1997-03-22	NvhN	Wilp (Gld.) Eerste koe met BSE ontdekt in Nederland	
1997-03-27	NvhN	Commentaar: Bestrijding dierziekten beschamende vertoning	
1997-04-01	LC	Langweer: 10.000 KG vet-eiwit-koe <i>Zwartstaartje</i> gehuldigd	
1997-08-09	LC	Nederlandse melkveehouderij staat aan de top, de rest niet	
1997-09-24	LC	Overheid en coöperatie-blokken goed voor groei ' <i>advieshandel</i> '	
1997-12-17	LC	Knipsel: Fusie Friesland Foods met Campina	
▲			
1998			
1998-01-17	LC	CR Delta – Syndicaat – bouwt stierenstal in VS	
1998-02-04	NvhN	Fusie noordelijke landbouwverenigingen NLTO en FLTO	
1998-02-23	LC	Heeten: Vierde geval van BSE in ons land	

1998-06-19	LC	Kalf brengt fokker recordprijs van f 110.000 op	
1998-08-28	NvhN	Eeuw rundveeverbetering in Groningen afgesloten	
1998-08-29	LC	Friese boer zonder (K)FRS – einde Fries Rundvee Stamboom	
1998-09-15	NvhN	Dank zij melkrobot melken voor boer steeds gemakkelijker	
1998-12-17	LC	Conflict rundveestamboeken FHRS met NRS leidt tot aanklacht	
▲			
1999			
1999-01-07	LC	Dr. G. Benedictus GVD: Registratie van rundvee is gebrekkig	
1999-01-09	LC	Opening CR-Delta-Noord: Pleidooi voor <i>praktische</i> veefokkerij	
1999-02-11	LC	Boerenvakbond <i>NMV</i> wil af van zwarte piet	
1999-03-06	NvhN	Slomp-affaire: Laatste financiële afwikkeling en terugblik	
1999-05-27	LC	Heerenveen: Stambeeld voor <i>Sunny Boy</i> bij <i>CR.-Delta-Noord</i>	
1999-05-28	LC	Schandaal in België rond besmet voer – Dioxine in etenswaren	
1999-06-01	NvhN	Varkensfokkers meegesleurd in dioxineschandaal – Hendrix leverancier	
1999-06-04	LC	Veevoer met citruspulp, sojaschroot en putjesvet.	
1999-06-03	LC	Staatssecretaris Faber in problemen door gifkip-affaire	
1999-06-04	LC	Waarschuwing: In veevoer wordt steeds meer <i>afval</i> verwerkt	
1999-06-08	NvhN	'Normale' concentratie dioxine in Nederlandse varken en kippen	
1999-06-09	NvhN	België erkent dioxineblunder – maar wil geen exportstop	
1999-06-12	NvhN	Slachtafval verdachte kippen in veevoer – Nederlands vlees geboycot	
1999-06-19	LC	Oormerkweigeraars tegen prijskorting	
1999-06-26	LC	België: F. v. Noppen – broer van – over dioxine en hormonenschandaal	
1999-07-01	LC	Overheid: Geen vergoeding voor schade door dioxine	
1999-07-01	NvhN	EU: falende controle in Nederland – Vetsmelters frauderen met dioxine	
1999-07-06	LC	INGEZONDEN: Foutje in de vetindustrie <i>opgeklopt</i> door de pers	
1999-07-06	NvhN	EU Controleurs: Vetsmelters frauderen met dioxine – Falende controle	
1999-07-13	LC	Boete voor EU i.v.m. niet invoeren van hormonenvlees uit Amerika	
1999-07-13	NvhN	NVM: Agrarische markt valt nagenoeg stil	
1999-07-31	LC	KAF en KOREN: Over image boeren en hun koeien in de wei	
1999-09-08	LC	Voor en nadelen melkrobot en koeien altijd binnen	
1999-10-09	LC	Melkrobot kan veel meer dan melken	
1999-11-26	LC	Export rundersperma – <i>Holland Genetics</i> – stuit op problemen	
1999-12-24	LC	<i>Melkcontrole Nijland</i> in geweer tegen Delta	
▲			
2000			
2000-01-07	LC	INGEZONDEN: Tegen overbodige KKM systeem	
2000-01-08	LC	KAF en KOREN: De boer mag straks wat eisen van KKM	
2000-01-22	LC	Vijf instanties oa. FHRS dagen Delta voor kartelpolitie	
2000-02-11	NvhN	Moderne technologie – melkrobot – in Hoeve Koning Willem III	

2000-03-18	LC	KAF en KOREN: De ibr-affaire kent geen schone handen	
2000-07-10	LC	Minister wil 'apk' voor landbouw – KKM	
2000-07-10	LC	Nederlandse boer op zoek naar andere – gezondere – koe	
2000-07-15	LC	KAF en KOREN: Minister Brinkhorst pikt 'apk' (KKM) handig in	
2000-10-10	LC	Boeren willen zichzelf ethische grens opleggen	
2000-12-08	NvhN	Melkrobot beter voor sociaal leven boerengezin	
2000-12-29	NvhN	Commentaar: Voedselveiligheid problematisch	
▲			
2001			
2001-02-13	LC	Supermarkten willen allee nog zuivel van koeien in de _wei	
2001-02-24	LC	<i>Kaf en Koren</i> : Veeziektes werken uiterst leerzaam	
2001-03-10	LC	Over de werking van Ketten-Kwaliteit-Melk KKM	
2001-03-21	NvhN	Uitbraak van MKZ- crisis in Nederland	
2001-04-02	LC	Belevenissen dierenarts: 'Agressie in <u>Kootwijkerbroek</u> '	
2001-04-18	NvhN	M. vd. Berg: MKZ-crisis symptoom van fundamenteel probleem	
2001-05-12	LC	Productschap vee en vlees over EG entverbod van 1990 (?)	
2001-12-11	LC	FCDF houd vast aan – door NMa – ' <i>verworpen</i> ' keursysteem KKM	
2001-12-21	LC	Boeren zullen 2001 niet rap vergeten	
▲			
2002			
2002-02-11	LC	Registratie dieren steeds beter mer UBN en I&R systeem	
2002-03-05	LC	Enquête: Boer heeft genoeg van hogere eisen aan melk – KKM	
2002-04-18	LC	Geboortegolf kalfjes jaar na MKZ.-crisis – en zelf-insimiatie	
2002-04-25	LC	Minister Brinkhorst erkent fouten tijdens mkz-crisis	
2002-05-29	LC	Kritiek op ruimen hele veestapel bij bse	
2002-07-16	DvhN	MPA-schandaal legt duizenden <i>varkensbedrijven</i> plat	
2002-07-19	LC	Een beetje stil om voedselschandaal – vakantietijd en gewinning/	
2002-07-27	LC	Ruimingsbeleid bse voorlopig ongewijzigd – alle vee in stal vernietigd	
2002-08-10	LC	NVM: Prijs van melkquotum kan lager – prijs hoog door speculeren	
2002-10-02	DvhN	Kaker wil onderzoek naar MPA-affaire – CDA 'niet nodig'	
▲			
2003			
2003-10-04	LC	Commentaar: Onterechte angst voor importvlees	
▲			
2004			
2004-04-01	DvhN	Hormoonmaffia rukt op in Nederland	
2004-04-03	LC	<i>Herman</i> , eerste genetisch aangepaste stier afgemaakt	
2004-06-19	LC	Koeien in stal als een voetbalstadion	
2004-08-24	LC	Friesland-Coberco stapt uit kwaliteitsketen KKM	

2004-11-06	DvhN	Weer dioxine in veevoer - 162 bedrijven geblokkeerd – hoe kan dat?	
▲			
2005			
2005-02-03	LC	Ophef over negatief Rapport, over veevoederindustrie, KPLD	
2005-02-11	DvhN	Column: D. Strijker op te veel aandacht voor 'oud' KPLD Rapport	
2005-04-07	DvhN	Weer illegale groeihormonen gevonden in België	
2005-06-18	LC	FCDF wel <i>kwaliteitsborging</i> (KKM) nu met draagvlak bij de boeren	
2005-12-03	LC	Traditie van boer-zijn verdwijnt nu snel	
▲			
2006			
2006-02-11	LC	Oormerkweigeraars tegen prijskorting	
2006-12-01	LC	I&R systeem nu bij ministerie nu ook online	
▲			
2007			
2007-09-22	LC	Met CR Delta vertrekt weer een boegbeeld	
2007-12-06	LC	Boeren in actie tegen plannen voor verbod <i>koudmerken</i>	
2007-12-12	LC	Tweede Kamer blijft voorstander van koudmerken koe	
▲			
2008			
2008-10-13	LC	Spermaclub CRV in zee met Russen	
2008-12-18	LC	Grote fusie Campina en Friesland-Foods	
▲			
2009			
2009-11-23	DvhN	Superkoe Hilde 38 gaf 15.000 KG vet en eiwit – ca. 180.000 kg melk	
▲			
2010			
2010-06-30	LC	Zeldzame veerassen nog erg kwetsbaar	
2010-11-15	LC	TEGAST: Bioboer 'De koe, de wei en wij'	
2010-00-00	Boek	Boek ' <i>De Koe</i> ' van Bert Theunissen – ISBN 978-90-351-3423-2	
▲			
2011			
2011-06-28	LC	Onderzoek naar resistente esbi-bacterie melkveehouderij	
2011-11-09	LC	Onderzoek naar illegale handel in rundersperma	
▲			
2012			
2012-04-04	LC	Fries Landbouwmuseum: Ode aan de Friese koe	
2012-04-21	LC	Buitenlands bloed in Hollandse koe –	
2012-05-01	DvhN	De terugkeer van een grazend icoon – weidegang	
▲			

<u>2013</u>			
<u>2013-04-20</u>	LC	Topkoeien: Deze koe verdient een feestje: 10.000 Kg. vet en Eiwit.	
<u>1914</u>			

Opmerking uit een eerdere knipselmap – MAP Wouter Sluis

Kenmerken goed melkvee zg. 'Melkspiegel'

Ook bekend als *Guenon-stelsel*

In deze *MAP Wouter Sluis* wordt in de geplaatste verslagen over de door hem gehouden lezingen / spreekbeurten, soms ook geschreven over zijn bijzondere aandacht voor de *kenmerken* van een *goede* melkkoe, deze waren vooral te vinden in de zg. *melkspiegel* van het dier. Wat dit precies inhield en wanneer deze 'gril' was ontstaan was mij niet duidelijk – dat het een gris was bleek vele jaren later, alhoewel ik uit de gevonden teksten toch ook wel de indruk krijg dat niet iedereen er in *geloofde!*

Op internet heb ik hier weinig over gevonden, vandaar de hier onder geplaatste 'knipsels'² over dit onderwerp.

=====

Stelsel- Guenon, kenmerken in de 'melkspiegel' (1845-1927)

De hier onder geplaatste advertentie is van 9 mei 1845, over het uitkomen van een Nederlandse vertaling van het door de 'uitvinder' F. Guenon in Frankrijk uitgegeven boekje. Met daarna een uitvoerig verhaal over deze Franse veehandelaar uit de Leeuwarder Courant van 22 en 29 juli 1845.

Uit verdere 'knipsels' en uit lezingen W. Sluis, blijkt dat er 30 jaar zowel voor als tegenstanders zijn van *stelsel- Guenon* – W. Sluis was een groot voorstander.

Uit de twee laatst geplaatste teksten van 1903 en 1927 blijkt dat de algemene mening inmiddels was omgeslagen in '*niet bruikbaar*'.

1845

² Bekeken zijn de volgende drie dig. krantenarchieven: Leeuwarder Courant; Alkmaars Archief en het Historisch – Nationaal – courantenarchief.

Leeuwarder courant, 1845-07-22,

Ontstaan beschrijving *Guenon's-stelsel* -I – kenmerken melkspiegel

(MENGEL WERK.)

Over de uitwendige kentekenen om te bepalen, welke de hoeveelheid en hoedanigheid der melkopbrengst bij koeijen zal zijn

Francois Guenon de zoon van een tuinman te Libourne in Frankrijk, opgeleid in het bedrijf van zijnen vader, werd als jongen van 14 jaren dikwijls naar het veld gezonden, om de eenige koe zijner ouders langs den weg doen grazen.

Eens hiermede bezig zijnde, wreef en krabde hij uit verveling op de door haarwervels begren- zende huid, welke zich van de speenen tusschen de dijen verlengt, en achter tegen de billen der Koe opklimmende, bijzondere figuren vormt, welke plaats ook Uijerboord genoemd wordt. Hij bemerkte, dat hier eene meer of min vette sloff, welke met zemelen eenige overeen- komst heeft, afviel.

Vervolg van, uitvoerig verslag, in MAP Wouter Sluis

http://www.zuivelhistorienederland.nl/_wp_pdf/MAP-Wouter-Sluis-Zuivelpionier-1827-1891_2012-11-22.pdf / Bijlage

Leeuwarder Courant 1883-02-19

Bij elken Boekhandelaar verkrijgbaar het onmisbaar Boekje voor den Vee fokker:

DE BESCHRIJVING DER

Melkteekens bij het Rundvee,

DOOR

D. MUNNIKHUIS.

Met 10 uitslaande Platen in 2 kleuren. 2e druk.

Prijs slechts f 1.40.

De Amerikanen letten bij het koopen van Vee vooral op den **Melkspiegel**.

Tegen toezending van het bedrag zenden de Uitgevers J. MUUSSES & Co. te Purmerende het franco.

Provinciale Drentsche en Asser courant 18-03-1854, Dag

Hoeveel melk geeft eene koe?

De hoeveelheid melk, die eene, koe geeft, is zeer verschillend, zij hangt af van de gesteldheid der koe, van den kalf tijd, van het jaargetijde, van de verzorging en van het voeder. Vooral het voeder speelt eene voornamende rol in de melkerij, gelijk het spreekwoord leert: *men melkt eene koe door den bek*. Men heeft daarom getracht te onderzoeken, hoeveel ponden hooi van gemiddelde waarde benoodigd zijn voor een zeker aantal kannen melk, en men heeft gevonden, dat een voer hooi van duizend pond ongeveer twee honderd kan melk geeft. Maar hooi alleen

melkt niet best; de hoeveelheid melk toch hangt niet zoozeer af van de hoeveelheid van een enkel voeder dan wel van eene goed gekozene vermenging van verschillend voeder. Zoo zijn b.v. lijnkoeken uitmuntend voor melkbeesten, en toch geeft een overvloed van lijnkoeken geene geëvenredigde hoeveelheid melk. Dit bleek uit de proef, van een fransch olieslager, die met zijne koeken verlegen was, en daarom zich melkbeesten aanschafte, om ze te vervoederen. Hij gaf daags zeven lijnkoeken en stroo aan iedere koe en melkte toch niet meer dan zeven kan per koe. Geeft men daarentegen genoegzaam hooi met een of twee lijnkoeken, dan melkt men zeer goed en kan men daar een weinig gehakte wortelen, vooral mangelwortelen, bijvoegen, al is het maar twee kop, dan melkt men zeker meer dan men van dat weinigje wortelen zoude verwacht hebben.

Er zijn echter koeijen, die, ofschoon gezond en niet te oud, zelfs kort na het afkalven en bij de beste voeding slechts weinig melk geven. Zulke koeijen geven dan wel is waar meestal melk, die rijker aan room is, maar zij zijn toch doorgaans beter geschikt, om gemest te worden dan gemolken.

Volgens de meeste landhuishoudkundigen geeft eene koe gemiddeld jaarlijks omstreeks 2000 kan melk. Groninger koeijen geven echter meer; ik reken, dat eene Groninger vaars wel 2000 kan geeft en een koe ongeveer 2500 kan. Friesche koeijen geven nog meer; alhier is eene kleine Friesche koe, die van April tot Februarij 3850 kan melk gaf. De heer Cramp, in het graafschap Sussex in Engeland, melkte eene koe, die acht jaren lang, gemiddeld 5540 kan melk jaarlijks gaf.

Vraagt men, hoeveel melk eene koe per dag kan geven, dan bespeurt men eveneens een groot onderscheid, van verschillende omstandigheden afhingende. Gemakshalve ronde getallen stellende, reken ik gemiddeld, dat men, eene koe 300 dagen melkende, des zomers iets meer dan 10 kan melkt en des winters een weinig meer dan 5 kan. Het is bekend, dat nieuwmelkte koeijen verscheiden weken lang eene groote hoeveelheid melk kunnen geven. Met, heeft koeijen, die 's morgens en 's avonds een emmer melk geven. 20 kan per dag is niets buitengewoons. Beste melkbeesten kunnen volgens Thaer op stal 28 kan melk geven, zijnde de grootste hoeveelheid hem bekend bij stalvoeding. Loopen de beesten echter in de beste en melkrijkste pollers, dan kunnen zij nog meer geven.

Hieromtrent vertelt men zaken, die bijna ongelooflijk zijn, en er behoort het gezag van *Thaer* toe, om te kunnen gelooven, dat eene koe, op zulk een polder weidende, 45 en meer kannen melk daags gegeven heeft.

De melkrijkheid eener koe kan men gemakkelijk aan den melkspiegel onderkennen, en toch is het onbegrijpelijk, dat de meeste beestekopers op de markten hierop zoo weinig acht slaan. Zoo zien wij wederom een ander spreekwoord bevestigd: dat er een aantal jaren noodig is, om eene landhuishoudkundige waarheid eenige mijlen verder algemeen bekend te doen worden.

Paterswolde, 15 Maart 1854.

J. C. BALLOT.

Rundveestamboek(en)

Nieuws van de Dag 1873-09-22

INGEZONDEN

Oproep voor bijwonen vergadering HMvL .

Met agendapunt: 'Bespreking der Belangen van den veestapel'

In Massachusetts wordt sedert een paar jaren een stamboek uitgegeven van aldaar ingevoerd Hollands vee. Hetzelfde geschiedt in Bohemen.

In beide Staten heeft het Hollandse vee, om de grotere melkrijkheid en het fijnere vlees, de voorkeur boven het Engelse Durhanvee.

In beide Staten schijnt men echter (onder de naam van Hollands vee) allerlei andere koeien te hebben ingevoerd, o.a. ook Holsteins vee.

Zo iets kan niet gebeuren, wanneer er een stamboek bestaat, dat afstamming, kleur en tekens van het echte Hollandse rundvee vermeldt.

Zulk een stamboek wordt in Engeland sedert vele jaren aangehouden.

De gevolgen van het stamboek zijn dat een koe daarin vermeld, die in Holland wellicht thans driehonderd gulden waard zou zijn, in Engeland gemakkelijk drieduizend gulden opbrengt; terwijl een stier die men in Holland voor honderdvijftig gulden zou koper, daar in publieke veiling soms wel vijftienduizend gulden kan gelden.

Op de wenselijkheid om ook in Holland een stamboek voor vee aan te leggen, is door de Heer Hengeveld en ook door de ondergetekende in opstellen gewezen die in de *Landbouw Courant* en andere dag- en weekbladen werden overgenomen.

De *Hollandsche Maatschappij van Landbouw* stelde gelegenheid open om deze zaak te bespreken op een vergadering, te houden in 't Paleis voor Volksvlijt, op 21 September a.s. 's-namiddags ten 2 ure.

Vele belangstellenden, o. a. verschillende Consuls naburige, natiën, te Amsterdam geaccrediteerd, hebben beloofd deze vergadering met hunne tegenwoordigheid te zullen vereren.³

Het is alleen om op die vergadering tegenwoordig te kunnen zijn, dat de ondergetekende bedankt heeft voor de eervolle uitnodiging, hem vanwege den Keizer Oostenrijk gedaan, ter bijwoning van het Landbouw Congres te Wenen, dat omstreeks dezelfden tijd gehouden wordt.

Daar de oproeping der Landbouw Maatschappij voor deze vergadering „*Bespreking der Belangen van den veestapel*” enigszins onbestemd luidt, meent de ondergetekende nuttig te zijn, met enigszins duidelijker te schrijven wat het doel dezer vergadering is.

Het zal zijn om middelen te beramen tot het daarstellen van een stamboek voor het rundvee in Nederland. De ondergetekende verzoekt tot bekendmaking hiervan de hulp der Redactie van het *Nieuws van den Dag*, en verzoekt beleefdelijk de Redactiën van andere bladen, door overneming van dit artikel, belangstellenden op deze vergadering oplettend te maken, daar het een maatregel betreft, die de dikwijls bij de vreemdeling niet genoeg erkende waarde van het Nederlandsche rundvee aanmerkelijk kan verhogen.

Haarlemmer meer,
19 September 1873.

Mr. J. P. Amersfoort.

3 Uit een later verslag – N vd D 1873-09-30 – blijkt de HMvL. 400 gld. beschikbaar zal stellen voor de aanleg van een Stamboek.....indien dat uitvoerbaar is (ZHN.)

Nieuws vd Dag 1873-12-05

Uit achterstaande advertentie blijkt dat de commissie tot voorbereiding van een **stamboek** van het **rundvee** in Nederland hare taak aanvaardt. Wij ondersteunen haar daarin gedaan verzoek ten sterkste; van de resultaten mag veel verwacht worden. Tot leden der commissie zijn benoemd de **hb. Herman F. Bultman** te Haarlemmermeer, voorzitter, **Mr. J. P. Amersfoordt** te Haarlemmermeer, **W. Sluis** te Beemster, **Dr. L. Mulder** te Arnhem, **G. J. Hengeveld** te Utrecht, **S. de Clercq** Wzn. te Leiden, **J. van der Breggen** Azn. te Waddinxveen en **P. F. L. Waldeck** te Loosduinen, Secretaris.

Nieuws vd Dag 1873-12-05

Nederlandsch Rundvee-Stamboek.
De COMMISSIE tot voorbereiding van een **Stamboek van het Rundvee in Nederland**, er prijs op stellende te leeren kennen, wat er omtrent den aankok van het Nederlandsche **Rundvee** is opgeteekend, zoude gaarne van deze aantekeningen kennis nemen. Beleefdelijk wordt daarom **mededeeling verzecht** aan den Secretaris der Commissie te Loosduinen,
P. F. L. WALDECK.
(6880)

Nieuws van de Dag 1874-02-28

Oproep aan veefokkers voor koeien met hun gegevens voor een Rundvee-Stamboek

De *Commissie tot Voorbereiding van het Nederlandsch Rundvee-Stamboek* ontving op haar uitnodiging in de nieuwsbladen, bereids enige opgaven van veefokkers, omtrent hun vee. Het schijnt wenselijk, dat die opgaven zoveel mogelijk in één vorm gegeven worden. Ten einde zulks gemakkelijk te maken, is door Mr. Amersfoordt verlof gegeven aan de firma Wed. Ellerman, Beurssteeg te Amsterdamse staten uit te geven, zoals die op de Badhoeve worden gebruikt, en nog onlangs zijn gewijzigd, naar de vorderingen door beroemde veefokkers aangegeven.

Nieuws vd Dag 1874-02-28

In den Kantoorboekhandel van Wed. J. ELLERMAN, Beurssteeg E 176, Amsterdam, zijn verkrijgbaar:
LIJSTEN
VOOR
RUNDVEESTAMBOEKEN.
opgemaakt door
Mr. J. P. AMERSFOORDT,
te Haarlemmermeer.

De opgaven betreffende plaats maar, het land waarop het vee is gefokt, het water dat door het vee werd gedronken, het voeder dat door het vee werd gegeten, de melk-opbrengst en het gebruik der melk, de naam van de fokker en de leden der Commissie, die zich met de controle hebben belast; de nummers van het Stamboek waarin het vee bekend is, opgaven omtrent naam, geslacht, kleur en tekens, plaats en dag der geboorte, afstammeling van vaders en moeders en moederszijde; naam en getal kalveren; dag van het laatste kalveren; liters melk uit voorjaar, uit najaar en uit gehele jaar; weken droog staan; afmetingen van het dier, lengte hoogte en cingel; zaad of melkspiegel naar orde en klasse en getal spenen; dag der inenting; ingeval van bekroning vermelding; verkoop en opbrengst en aanmerkingen.

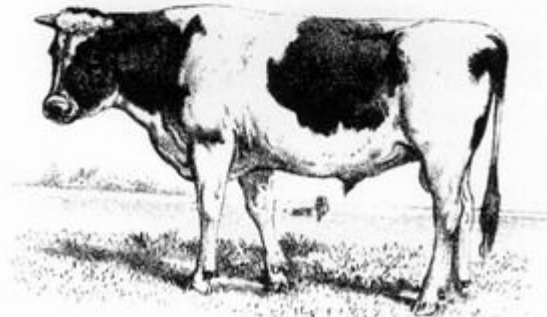
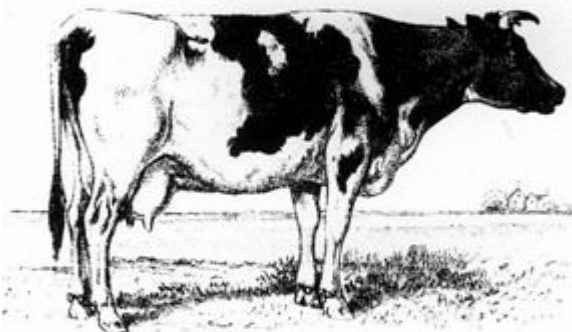
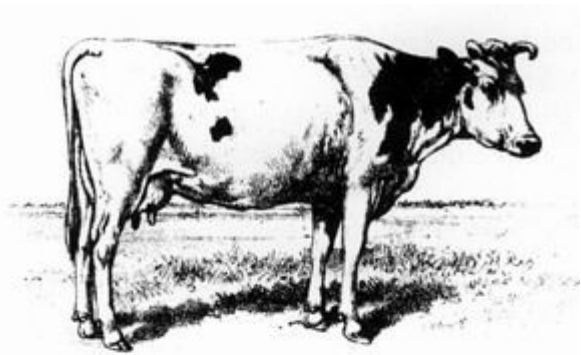
Deze lijsten zijn vooral tengevolge der lezingen van de heer **Wouter Sluis**, lid der commissie voor het Rundveestamboek, bereids zeer verbreid en bekend geworden, en uit de opgaven van verscheidene gewone veefokkers is gebleken, dat zij bij enigen goede wil, gemakkelijk kunnen begrepen en ingevuld worden. Mr. Amersfoordt is bereid omtrent het gebruik (zoo zulks verlangd wordt) nadere inlichtingen te geven. (Zie Advertentie hierachter.)

Lezing Wouter Sluis: *melktekens* bij het rundvee – 1

WAART en GROET, De heer **W. Sluis**, uit de **Beemster**, hield Maandag de 16 dezer, op verzoek van 't bestuur van de afdeling Waard en Groet der *Hollandsche Maatschappij van Landbouw* in het lokaal van de heer A. Meliswaard te Winkel, een voordracht waarin, gelijk reeds op menige andere plaats, hij op zeer bevattelijke wijze de melktekens bij het rundvee besprak. Hij bracht daarmee in verband de nuttigheid van het voorgenomen op te richten stamboek, tot medewerking waaraan hij de veehouders in hun eigen belang ten sterkste aanspoorde.

Hij juichte zeer toe het in de dagbladen vermelde denkbeeld van de heer **K. Rezelman**, om in aandelen van 500 gulden op te richten een model stamveefokkerij van de best melkgevende rassen runderen, de edelste schapen en varkens, alsmede de meest gezochte paarden. De heer Sluis werd met de grootste aandacht aangehoord, en hij zal zeer zeker het genoeg smaken dat zijne gegeven wenken in die streken een goeden weerklank hebben gevonden.

Een representatief drietal uit de stal van Wouter Sluis staan afgebeeld in het *Handboek voor den Nederlandschen landbouw en veeteelt*, door Geert Renders Twaalfde aflevering 1877⁴

4 Bron: Boek 'Iemand uit Noord-Holland' G. Köhne Wouter Sluis 1827-1891 (Stolphoevenreeks XVI)

Officiële oprichtingsdatum NRS is 15 december 1894 (ONR.⁵)

Leeuwarder Courant 1875-01-08

— Gaarne wijzen wij op achterstaande annonce van de vereeniging „Het Nederlandsche **rund-vee-stamboek**,” welke ten doel heeft het tot stand brengen, het bijhouden en het voor eigen rekening uitgeven van een **stamboek** voor het **Nederl. rundvee**. Ieder, die wenscht lid der vereeniging te worden, kan zich daartoe aanmelden bij den heer P. F. L. Waldeck, secretaris van het voorloopig bestuur, te Loosduinen.

Algemeen Handelsblad 1875-02-04

Verslag vergadering NRS – statutenbespreking

AMSTERDAM. – Onder voorzitterschap van den heer H. F. Bultman werd heden in een der lokalen van het genootschap Natura Artis Magistra, een vergadering gehouden van de Vereniging: *„Het Nederlandsche Rundvee-Stamboek.”* tot vaststelling der statuten dezer jonge vereniging, die zich blijkens de mededelingen van de heer P. F. L. Waldeck, de secretaris, in zeer grote belangstelling mag verheugen van velen, die bij landbouw belang hebben of tot de landbouw in betrekking staan.

Nu reeds is het bedrag waarover de Vereniging jaarlijks zal hebben te beschikken, geklommen tot *f* 1700. Over deze statuten werd ecu debat gevoerd. Het artikel 1 luidt: “De Vereniging heeft ten doel het tot stand brengen, het bijhouden en het voor eigen rekening uitgeven van een stamboek van uitmuntend Nederlandsch rundvee! Zij zal de erkenning als zedelijk lichaam aanvragen.”

De zetel der Vereniging is volgens art. 2 gevestigd te Amsterdam. Overigens bevatten de statuten huishoudelijke regelingen. De contributie werd bepaald op tien gulden 's jaars; hij, die ver. in het stamboek wenst opgenomen te zien, moet lid zijn of lid worden der Vereniging. Begunstigers betalen *f*25 per jaar; maatschappijen hebben het recht voor *f*30 of meer, die zij per jaar aan de Vereniging schenken, zich door één afgevaardigde op de algemene vergaderingen der Vereniging te doen vertegenwoordigen.

Maatschappijen, die jaarlijks *f* 100 of meer aan de Vereniging schenken, zijn bevoegd één commissaris aan het bestuur toe te voegen. De leden evenals de begunstigers en afgevaardigden ontvangen o. a. de afleveringen van het stamboek kosteloos, of als de kas dit niet toelaat, tegen verminderden prijs.

In de regel geschiedt de inschrijving in het stamboek een of tweemaal per jaar. De hoofdredacteur van het stamboek en de secretaris-penningmeester maken niet deel uit van het bestuur, dat uit 12 commissarissen zal bestaan. Over de wijze waarop het ter inschrijving aangeboden rund zal worden geïnspecteerd en in het stamboek opgenomen, hoe de kosten der inspectie en ter inschrijving zullen worden geregeld, of er al dan niet een proeftijd van het rundvee zal zijn, werden langdurige beraadslagingen gevoerd.

Besloten werd dat per rund *f* 10 inschrijvingsgeld zal worden gevorderd.

5 Boek: De Ontwikkeling vd Nederlandse Rundveehouderij in deze eeuw – 1970

Leeuwarder Courant 1875-02-07

Tot commissarissen, uitmakende het definitief bestuur, daar de werkzaamheden van het voorloopig bestuur nu geëindigd zijn, werden gekozen, bij eerste stemming, de heeren Bultman, de Vos van Steenwijk, Sytsema, Hulleman, Scholten van Aschat, dr. Mulder, van der Houven van Oordt, Waldeck, Hengeveld, baron van Verschuer, Sluis en van der Oudermeulen.

In de LC – 7 febr. 1875 – stond dezelfde tekst, als bovenstaand, met een aanvulling met de namen van het officiële bestuur.

Heldersche en Nieuwedieper Courant, 1875-02-17

Lezing Wouter Sluis : melktekens bij het rundvee – 2

Brakel. De heer W. Sluis, uit de Beemster, hield te Brakel jl. Woensdag avond een voordracht over veehouderij.

Op duidelijke, eenvoudige, en daarom zeer bevattelijke wijze, werd door hem inzonderheid over het rundvee gesproken; de verschillende klassen en orden uitvoerig behandeld, en, door tekening, vooral aanschouwelijk gemaakt de onderscheidenheid van de melkspiegel der koeien, waardoor het mogelijk werd, enkel op het gezicht, haar meerdere of mindere melkrijkheid te onderkennen aan zekere tekenen, die wederom met bijzondere eigenschappen van de kop, met name de ogen en de neus, overeenstemmen.

Spreker wees voorts op de wenselijkheid, om ook hier in Gelderland te trachten, het ras der runderen, dat der fokdieren en het kruisen der rassen, te verbeteren en te veredelen, zoals zulks o. a. in Engeland geschiedde, gelijk op de landbouwtentoonstelling te Londen onlangs zo overtuigend gebleken was, ten bewijze waarvoor enige *photografiën* van sommige pracht-exemplaren van het daarop aanwezige vee ter bezichtiging gegeven werden.

Spreker verklaarde, dat hij, door toepassing van het bovengenoemde stelsel, reeds zelf de schoonste resultaten verkregen had. Mocht men toch, uit vrees voor het nieuwe, tegenzin of afkeer van het wetenschappelijke en bekrompen schroom van zich spottelijk te zullen maken, zich in deze niet laten weerhouden, de aangewezen weg te gaan betreden of te vervolgen, evenmin als hij dat gedaan had.

Toen hij eerst met zijne wetenschappelijke behandeling van het vee begonnen was, had men hem uitgelachen; vervolgens hem, een wijle daarna eenvoudig voor gek verklaard; doch was geëindigd - met hem bij aankopen van vee te raadplegen, of zelfs die aankoop zeer beleefd aan hem op te dragen. Voorzeker wèl een bewijs voor de hoge waarde der wetenschap. Ja, wij landbouwers, zegt spreker, weten nog veel te weinig; we moeten oneindig veel meer weten. Om daartoe te komen, moeten de kinderen onderwijs genieten en trouw naar school worden gezonden; dan zullen ook gewis de eigenlijke landbouwscholen beter tieren dan thans het geval is.

Leeuwarder Courant 1879-03-12

Nederlandsch Rundvee Stamboek,

4e Aflevering 1878,

verkrijgbaar, à 85 cent, bij den Secretaris der
Vereeniging

Loosduinen.

P. F. L. WALDECK.

Mede verkrijgbaar bij de Heeren SCHALE-
KAMP VAN DE GRAMPSEL en BAKKER
en bij H.H. Boekhandelaren.

Leeuwarder Courant 1879-03-19

Ingezonden: oproep voor *Friesch Rundvee-Stamboek*

Ofschoon thans het oog van grondbezitter en veehouder meer uitsluitend op hervorming der zuivelbereiding is gericht, mag daardoor een ander belang, dat verbetering van het veeras en daardoor verhoging van haar handelswaarde beoogt, niet te zeer op de achtergrond treden.

Stamlijsten van het rundvee waren tot voor weinige jaren hier alleen bij name bekend en werden steeds beschouwd als tot de nieuwigheden uit de vreemde te behoren, waarmee men zich niet moet inlaten.

Sedert 1876 is dit echter anders geworden. In Holland is het *Nederlandsch Rundvee-Stamboek* opgericht, waarin thans ook enkele runderen uit deze provincie zijn ingeschreven.

Welk voordeel geeft nu zulk een stamboek?

Ieder veefokker is toch genoegzaam doordrongen van het groot belang om tot voortteling bij voorkeur de beste fokdieren te bezigen en moet geacht worden de meeste zorg te wijden aan de verkrijging van een onberispelijke stier, omdat deze zijn goede eigenschappen reeds in één jaar op een talrijk kroost overbrengt.

Van de bedenkelijke regel om die uit eigen beslag te trekken, komt men van lieverlede terug, en met de gewoonte, om tot die voortteling nog onvolwassen mannelijke fokdieren te bezigen, wordt hoe langer zo meer gebroken.

Het Friese ras staat in grootte en melkrijkheid niet bij dat van andere provinciën ten achter, integendeel overtreft het dit in menig opzicht en wordt dientengevolge én door Holland èn door het Buitenland zeer getrokken. De roem onzer provincie mag getaand zijn ten aanzien der zuivelbereiding, wat de deugdelijkheid van het veeras en haar melkrijkheid aangaat, bekleedt Friesland ongetwijfeld nog een eerste plaats.

De aanfokkerij blijft dan ook toenemen en was in de laatste jaren welligt het meest winstgevend onderdeel van het boerenbedrijf.

Dit voordeel te doen blijven en zelfs gaandeweg te doen toenemen, - den gunstige naam van het Friese ras te behouden, daartoe kunnen doelmatig ingerichte stamtafels veel bijdragen. Een onberispelijk fokdier heeft hogere waarde, indien het uit een goed slag is voortgekomen. Kan men nu ook zekerheid bekomen, dat het dier afstemt van een reeks voortreffelijke ouders, dan is een veel grotere mate van zekerheid verkregen, dat de goede eigenschappen van het dier standvastig zijn en bij de voortteling op de afstammelingen overgaan.

Van de afstamming weet men thans in de regel weinig of niets, en dit is voor stelselmatige veredeling onvoldoende.

Voor de handel is voorts een Stamboek een vereiste, inzonderheid voor de Buitenlandse kopers, niet zo zeer om hem de plaats te wijzen, waar zij verzekerd zijn het beste vee te vinden, maar ook omdat zij door hun lastgevers worden verplicht stamboek-extracten over te leggen en daarin thans door niet altijd even geoorloofde middelen trachten te voorzien.

Het nut van een *Stamboek*, geen zogenaamd keurboek, maar een eigenlijken Burgerlijken stand van het meest de volmaaktheid nabijkomend rundvee, goed en met zorg onder strenge eisen bijgehouden, acht ik dan ook buiten kijf; een andere vraag is het echter of een uitsluitend Friesch Rundvee-stamboek de voorkeur verdient boven meer algemene deelname in het bestaande Nederlandse Rundvee-stamboek.

Het Friese ras behoort zeer zeker tot de oorspronkelijke rassen, dat, wet melkrijkheid aangaat, en deze eigenschap dient op de voorgrond te staan, **niet door kruising met andere rassen is te verbeteren.**

Veredeling moet dus in eigen ras geschieden en juist deze omstandigheid wijst reeds op de wenselijkheid van het bezit van een eigen stamboek.

Bovendien het vee, dat men in het stamboek wenst opgenomen, van uit Holland te laten keuren, maakt de zaak nodeloos omslachtig en kostbaar en daarvoor minder onder ieders bereik, waaraan het gewis ook is toe te schrijven, dat het Nederlands RV. stamboek, na 4 jarig bestaan, nog slechts weinige inschrijvingen bevat van de aanzienlijken Friese Veestapel, die, volgens het Prov. verslag van 1876, 409,465 stuks sterk was.

De 11^e Afd. onzer *Maatsch. voor Landbouw*, aan wie de eer toekomt deze zaak aan de orde te hebben gebracht, heeft in haar vergadering van 7 April 1877 met overgrote meerderheid de wenselijkheid van een eigen stamboek uitgesproken, en deze zienswijze wordt ook door verscheidene leden dezer Afdeling gedeeld.

De oprichting door of vanwege het Hoofdbestuur der *Friesche Maatsch.* te doen geschieden, zoals de 11^e Afd. heeft voorgesteld, wordt hier echter niet vrij van bedenking geacht.

Het Hoofdbestuur kan toch, reeds uit de aard zijner samenstelling niet dan uiterst langzaam werken. Zijn arbeid draagt daarvan meermalen blijken, waartoe alleen behoeft te worden gewezen op het voorstel der 11^e Afdeling, dat de 26 Januari 1878 werd ingediend en waarop eerst na tijdsverloop van meer dan een jaar door afwijzing werd beschikt. Deze beslissing brengt de zaak echter op volkome juist terrein terug. De oprichting van een Friesch Rundvee-Stamboek moet van belanghebbenden uitgaan en daaronder moeten worden verstaan, niet alleen de veehouders, maar eveneens de grote grondbezitters, wier belang, ook al wordt dit dikwijls anders voorgesteld, uiteindelijk één is met dat der landgebruikers.

In hun belang ligt waarborg voor een deugdelijke inrichting en een richtige bijhouding.

Leeuwarden, 17 Maart 1879.

D. van Konijnenburg

Lid der 1e Afd.

Over Rundveeteelt en Paardenfokkerij (laatste niet overgenomen) Lezing: Marlet, van Hontenisse

DE BILT. – De heer Marlet, van Hontenisse, trad dezer dagen aan de Bilt op en hield een voordracht in de eerste plaats over paardenfokkerij.....

Na de pauze behandelde spr. de rundveeteelt. Hetzelfde beginsel staat op de voorgrond als bij paarden, dat nl. de eigenschappen overgaan.

Ook daarbij is veredeling nodig door strenge keuze van fokdieren, want we hebben een uitmuntend veeslag, maar onze veestapel heeft vele dieren met afwijkende eigenschappen. Bij rundvee heeft men bovendien te letten op wat men verlangt: melkvee of slagvee. Men dient niet alleen op de fokdieren, maar ook op hun voorgeslacht te letten en daarom aantekeningen te houden van de bijzonderheden omtrent elk dier op stal in zogenaamde stamboekjes, waarvan spr. 't gebruik zeer aanbeval. Zulke stamboekjes moeten de grondslag uitmaken voor een beredeneerde fokkerij. Had men die, men zou al menig dier van de fokkerij uitgeloten en voor de slachtbank bestemd hebben.

Wat de doelmatige behandeling der dieren betreft, gaf spr. voorschriften, overeenkomende met die voor de merries.

Geeft men aan de veulens de moedermelk, aan de kalveren onthoudt men die veelal; ja, sommigen achten ze schadelijk. Dat is een slag in het aangezicht der natuur: men moet, daar de koeien om zo te zeggen, op 't geven van veel melk afgericht worden, echter niet de volle hoeveelheid biest aan de kalveren geven, maar ongeveer 1/6 van hun gewicht; nooit meer dan ongeveer 1 liter te gelijk, doch dat 5 à 6 maal daags, met zoveel mogelijk gelijke tussenpozen. 8 à 10 dagen heeft het dier de moedermelk nodig.

Daarna is andere melk voldoende; dat moet men voor melkvee 4 à 4½ week volhouden; bij dieren voor de slachtbank zelfs nog langer - Gaat men tot ander voedsel over, men doe dat weer langzamerhand, door de melk te verminderen en 't andere voer te vermeerderen, waarbij men zorgen moet de ontbrekende voedingsstoffen aan te vullen. Voert men bijv. karnemelk dan ontbreekt boterstof; men voere dan gekneusd, liever nog gebroeid lijnzaad bij; bij 't voeren van zure wei ontbreekt ook de kaasstof; dan zij het bijvoer goede lijnkoeken, tot pap gemaakt. Naarmate het dier zich ontwikkelt, verlangt het meer droogvoer.

In tegenstelling met het paard, heeft het rund ruime ingewanden met minder goed verteringsvermogen, waarnaar het voedsel geregeld moet worden. De koe heeft veel saprijk voedsel nodig; bij de winterstalvoeding zorgt men dus voor mangelwortelen, voermaïs en ander groenvoer. Stro is op zich zelf van weinig waarde; mengt men het, fijn gehakt, met gekneusde mangelwortelen en laat men dit mengsel zacht gisten, dan is het goed te gebruiken en is dan vooral voor de mest, inzonderheid hij graanverbouw, van waarde.

Alleen saprijk voer is echter niet voldoende. Dat geeft wel veel, maar geen deugdelijke melk. Er moet wat goeds, wat pittigs bij; graanvoer bijv. of, vooral, goede lijnkoeken. Men moet echter zorgen goede te bekomen, daar er veel mee geknoeid wordt. Goed gras is voldoende voer voor rundvee. Goed gewonnen hooi ook. Dat is echter niet zo heel veel. Klaver, groen en als hooi, is goed mits niet eenzijdig gevoerd; dan veroorzaakt het ligt doorloop.

Men kan door doelmatige voeding de melkopbrengst zeer vermeerderen, evenwel niet tot in het oneindige. De grens is het uier van het dier en staat in verband met de gehelen toestand van het dier; het melkvee moet daarom goed gezond zijn.

Wat de behandeling van het melkvee aangaat, is Spr. geen voorstander van volslagen rust. De stal moet matig warm zijn, ongeveer kamerwarm, d.i. 14 á 15 graden Celsius. Luchtverversing is nodig, maar niet door het plotseling nu en dan invoeren van koude lucht in de warme stal. 't Best zijn luchtkokers, die, althans bij nieuwe stallen, gemakkelijk zijn aan te brengen. Om de lucht goed te houden, ruimt men de mest zo spoedig mogelijk uit de stal, of wel, bestrooit de mest in de stal met een dun laagje gips, wat de ammoniak - een goed mestbestanddeel - bindt, en kalk in de bodem brengt, waaraan vele gronden behoefte hebben. (U. D.)

Heldersche en Nieuwedieper Courant, 1879-04-23

Theorie van melkspiegel verliest steeds meer waarde

Bij gelegenheid, dat in de provincie Groningen dezer dagen werd gediscussieerd over de wenselijkheid van deelneming aan het rundveestamboek, werd het volgende medegedeeld nopens een koe van de veehouder Joh. de Vries, te Baard in Friesland, die in het stamboek voorkomt onder de naam van Koningin, sub No. 197, *inlandsche koeijen*. De koe was hoog bij het kruis 156 cM., op de schoft ook 156 cM. en breed over het kruis 65 cM. De koe had geen goeden melkspiegel, en daarom zou ze eerst niet in het stamboek worden opgenomen.

De Vries beweerde echter, dat de koe twee maanden lang altijd 40 liter per dag gaf, en dat dan de melk wat minder werd. Men nam nu zelf de proef; en de Vries kreeg geluk. De koe werd opgenomen. Zij werd verkocht in Maart 1878 voor *f*700, met bestemming voor de tentoonstelling te Parijs. Daar werd zij bekroond.

Het kalf, dat ze bij zich droeg, was vóór de geboorte reeds verkocht voor *f*200.

Ook door deze koe heeft de theorie van den melkspiegel veel van hare waarde verloren.

Leeuwarder Courant 1879-09-15

— De koninklijke goedkeuring is verleend aan de statuten van de vereeniging „het Friesche Rundvee-Stamboek,” ten doel hebbende het aanleggen, bijhouden en in druk uitgeven van stamregisters voor uitmuntend aan de leden behoorend en in Friesland gehouden rundvee van Friesch ras.

Leeuwarder Courant 1879-11-24

Friesch Rundvee- en Paarden-Stamboek.

De aangifte tot inschrijving van Rundvee en Paarden is bij den Secretaris opengesteld. Billetten daartoe zijn op franco aanvraag bij hem verkrijgbaar.

De aangiften, die vóór 15 December a. s. inkomen, zullen bij de eerste rondreis der Inspecteurs worden onderzocht.

Veehouders, Paardenfokkers en Hengstenhouders, die tot het Lidmaatschap van een der Vereenigingen wenschen toe te treden, kunnen zich daartoe bij den Secretaris aanmelden.

Leeuwarden, 22 November 1879.

Namens de Besturen van het

Friesch Rundvee- en Paarden-Stamboek,

A. VAN HARINXMA THOE SLOOTEN,

Voorzitter.

D. VAN KONIJNENBURG, Secretaris.

Leeuwarder Courant 1880-05-21

BOEKAANKONDIGING.**FRIESCH RUNDVEE- EN PAARDEN-STAMBOEK.**

Met belangstelling hebben wij inzage genomen van de 1e aflevering van bovengenoemde **stamboeken**, bij den boekhandelaar H. Kuipers alhier verkrijgbaar gesteld.

Aan de bestuurders van de vereenigingen voor beide **stamboeken** mogen wij den lof niet onthouden, dat zij zich al dadelijk met ijver van hunne taak hebben gekweten. Het eerstgenoemde **stamboek** is bestemd voor onvermengd *Friesch rundvee*. Reeds zijn ingeschreven 26 stieren en 203 koeijen. Voor de paarden worden de stamregisters tweeledig gehouden: *a.* voor *Friesch ras*, in Friesland gehouden en gefokt; *b.* voor *gekruist ras*. Er zijn ingeschreven: sub *a* 8 hengsten en 10 merriën; sub *b* 1 merrie.

Van deskundige zijde is ons verzekerd, dat de inrigting der **stamboeken** met groote zorg en volledigheid is geschied.

Behalve verscheidene donateurs en begunstigers telt de vereeniging voor het rundvee-stamboek 144, die voor het paarden-stamboek 70 leden. De bloei van den vee-stapel, maar inzonderheid zijne goede eigenschappen, hangen te naauw zamen met de welvaart der provincie, dan dat wij niet mogen vertrouwen, dat nog velen tot beide vereenigingen zullen toetreden.

Leeuwarder Courant 1882-06-09

Verslag vergadering *Rundvee-Stamboek-Vereenigingen* o.a. over de naamgeving van Nederlands rundvee in Amerika

LEEWARDEN, 8 Juni. Aan de vergadering van Rundvee-Stamboek-Vereenigingen, Amsterdam in het Café Krasnapolsky gehouden, werd deelgenomen door 4 afgevaardigden van het *Nederlandsch Rundvee-Stamboek*, de heren S. J. Huisman, C. J. v. d. Oudermeulen, prof. G. J. Hengeveld en P. F. L. Waldeck; 2 afgevaardigden en 3 leden van het *Dutch-Frisian Stamboek* van Amerika, de heren S. Hoxie, S. Burchard, C. Baldwin, L. C. Payne en F. W. Patterson, en 2 afgevaardigden van het *Friesch Rundvee Stamboek*, de heren jhr. mr. C. van Eijsinga en K. N. Kuperus.

Als punten van bespreking kwamen aan de orde:

I. De naam en oorsprong van ons Friesch en Hollandsch vee.

Hieromtrent werd men hoofdzakelijk en ten volle ingelicht door prof. G. J. Hengeveld, van Utrecht, die beweerde, dat het Friesch-Hollandsch vee een stam bezit van meer dan 2000 jaren en rechtstreeks afstamt van het vee der Friezen en Betavieren, zodat het onzin is, dit vee te noemen, gelijk het vooral in Amerika somtijds geschiedt, *Holsteins* vee. De naam zou moeten zijn "*Friesch vee*", waarvan de verschillende veeslagen afstammen. Hierop besloten de afgevaardigden van het N. R. S. aan kunne Vereeniging voor te stellen: in hun uit te geven stamboeken niet meer de benoemen Noordhollandsch veeslag, maar daarvoor *Hollandsch-Friesch* vee slag te bezigen.

II. [...]

1884

Nieuws vd Dag 1884-01-03

Brieven uit het verre Westen

Hollands vee in Amerika

Met voldoening las ik in Het Nieuws van 13 Augustus 1.1. de particuliere correspondentie uit New-York, betreffende het Nederlandse vee in de Vereenigde Staten. De goede naam van ons Hollandse vee begint ook reeds tot in dit Verre Westen door te dringen, en sedert een paar jaren worden er enkele exemplaren van het mannelijk geslacht, uit de Oostelijke Staten, hier algemeen bekend als: Het Oosten, aangebracht en voor fabelachtig hoge prijzen verkocht. Ik behoef wel niet te zeggen, dat deze dieren in Amerika zelf werden gefokt en dat er, voor zover mij bekend is, nog geen enkel exemplaar in Colorado gevonden wordt, dat direct uit Nederland werd aangebracht.

Natuurlijk komen zij hier ter markt onder de voor ons stuitende naam van: *Holstein cattle*, terwijl er velen voor echt verkocht worden, die in hoofdzaak slechts de kleeur met ons vee gemeen hebben.

De besten zijn die, welke in *the Holstein Herdbook of America* (Holstein rundvee-stamboek) zijn ingeschreven; maar ook onder deze komen vrij middelmatige exemplaren voor. Juist dat Holstein rundvee-stamboek, dat onder de leiding van: The American Holstein Breeders Association (Maatschappij of Vereniging tot het aanfokken van Holsteinsch vee) wordt uitgegeven, heeft bijna evenveel kwaat als goed gedaan, en daarom geloof ik, dat het niet zonder belang is om eens na te gaan of die American Holstein Breeders Association wel zulke ruiterlijke bedoelingen heeft als haar Voorzitter, de Heer Powell van Syracuse, in de Staat New-York, aan uw verslaggever heeft willen doen voorkomen.

Behalve de meergenoemde Association, ontstond er tengevolge van een hevige strijd over de naam Holstein nog een andere, nl.: The Dutch-Frisian Breeders Association (Hollandsch-Friese Veefokkers-maatschappij). Een korte schets van de onedele strijd, die hier in Amerika reeds lang over de juiste naam van ons vee gevoerd is, zal de lezers van Het Nieuws, vertrouw ik, een flauw denkbeeld geven van de ware bedoelingen van die Holstein veefokkers. Reeds in 1870 ontstond er hevige twist over de naam van ons vee tussen de twee voornaamste *invoerders* van dat vee in Amerika: de Heren Wintrop W. Chenery en Thomas E. Whiting beiden van Massachusetts. Die strijd werd met grote bitterheid gevoerd, waarbij de ware bedoeling op de achtergrond werd geschoven, en ontaardde ten laatste slechts in een worsteling om persoonlijke voorrang.

Dan eens behield de ene partij de overhand, en dan weer scheen het alsof de andere de overwinning zou behalen, zodat beurtelings het vee van Chenery of van Whiting op de vee-tentoonstellingen van mededinging werd uitgesloten.

Dit duurde zo geruime tijd, tot eindelijk de Heer Chenery een manoeuvre bedacht, waardoor zijn tegenpartij het veld moest ruimen. Hij gaf nl. een verklaring en wist die in de voornaamste landbouwbladen te doen verspreiden, en wel deze: dat onder Holsteinvee verstaan moest worden: al het *Veredelde*, zwart en wit gevlekte vee, ingevoerd uit Noord-Holland, Holstein en omliggende streken.

Het woordje *Veredeld*, dat wij in de zin, waarin het gebruikt werd, hier in Amerika een “catch-

word” zouden noemen, was in die verklaring van de naam Holstein ingevoegd, om bij het publiek de indruk teweeg te brengen, dat zulk vee van een bijzonder uitgezocht ras was, alleen in het bezit van Chenery en zijn aanhang, en met buitengewone zorg hier in Amerika voortgeteeld, al hetgeen geheel strijdig was met de waarheid. Binnen de grenslijnen in bovengenoemde verklaring begrepen, komen dus, behalve het echte Hollandsche en Friesche vee, ook nog de Ditmarschers, Oldenburgers, Breitenburgers enz. en alle kruisingen van al die rassen te zamen voor.

En door die verklaring kon men dus ongestoord vee van minder allooi uit Bremen, Hamburg, enz. invoeren en in het Amerikaansche Holstein veestamboek als echt doen inschrijven, om op de tentoonstellingen naar de prijzen, voor Holstein-vee uitgelooft, mede te dingen. Door deze frauduleuze handeling verkregen Chenery en de Holsteinmannen overal de meerderheid in getal en verloor de Heer Whiting de moed en trok zich terug.

Maar ook door dezelfde fraude werden de kolommen van het Holstein-stamboek, behalve met enige echt Nederlandse exemplaren, opgevuld met de namen van allerlei waardeloos vee uit alle oorden van Europa, dat nu door geen enkel veestamboek ter wereld zou kunnen worden opgenomen; en hoewel daardoor tijdelijk de overwinning werd behaald, was deze maatregel toch een hoogst ernstige misstap, die bij velen grote ontevredenheid veroorzaakte.

Hierdoor ontstond in 1877: “The Dutch Frisian Breeder's Association,

xxx

Overtuigd, dat een strijd tussen de beide associations slechts ten nadele van beiden kon zijn, maakte de nieuwe Vereniging al dadelijk bekend, dat zij niet voornemens was strijd te voeren met de Holstein-Vereniging, maar dat zij zou pogen met haar zuster-vereniging in overeenstemming te handelen en in dezelfde afdeling op vee-tentoonstellingen zou mededingen, ten einde van haar zijde zoveel mogelijk mee te werken tot verspreiding in de Vereenigde Staten van het oudste en beste vee ras der wereld.

Van 1877 tot 1880 ging alles wel; de Hollandsch- Friesche Maatschappij nam in haar stamboek het vee op van zuiver Noord-Hollandsch of Friesch bloed, waarvan de ouders in het Holstein-stamboek waren ingeschreven, en wederkerig werd het vee van de eerste Maatschappij, zonder enig verder onderzoek, in het Holstein-stamboek opgenomen, zodra het bewijzen kon in het Hollandsch-Friesche stamboek te zijn ingeschreven.

In 1879 werd door de Holstein-Maatschappij zelfs een bepaling in het leven geroepen, waardoor zij zelf haar grote misstap erkende; zij veranderde nl. haar statuten zodanig, dat voortaan geen ingevoerd vee in haar stamboeken kon worden opgenomen, dat niet voorzien was van een bewijs, te zijn van zuiver Noord-Hollandsch of Friesch bloed. Zij verzuimden echter het stamboek in overeenstemming met de genomen maatregel te zuiveren van al die vreemde rassen en hun nakomelingen, die nog steeds hun invloed vertonen in zovele dieren, die als echt in het Holstein Stamboek staan opgetekend.

Daarenboven bezat die maatschappij niet de moed om haar vorige dwaling openlijk te erkennen, en de zo juist genomen maatregel werd als het ware voor het publiek verborgen gehouden. De certificaten van echtheid, die door de invoerders moeten worden overgelegd, komen nooit uit de handen van de bestuurders der vereniging. Om de ware afkomst van het Holstein-vee voor het publiek zo mogelijk geheel te verbergen, werden bovendien in de nieuwe uitgave van hun stamboek, de streken van waar het daarin ingeschreven vee was aangevoerd, geheel weggelaten, zodat het nu onmogelijk is om uit die boeken na te gaan van waar de ouders van

een stuk Holstein-vee gekomen zijn.

In 1880 werd door de Hollandsch-Friesche Maatschappij nog een poging aangewend om de beide verenigingen te samen te voegen, en daartoe was de Holstein-Maatschappij wèl geneigd. Zij stelde zelfs voor om om het vee, dat in het Hollandsch-Friesche Stamboek voorkwam, zonder enig voorbehoud en zonder enig nader onderzoek naar de dieren zelf in haar stamboek op te nemen, maar zij weigerde de naam te veranderen, — zodat deze poging mislukte.

Dit na was het sein tot een hernieuwden bitteren strijd van de zijde der Holstein Association, die in de herfst van 1981 alle mogelijke pogingen in het werk stelde om voortaan de Dutch-Frisian Association voorgoed van alle mededinging op landbouwtentoonstellingen uit te sluiten. In deze aangelegenheid was vooral de secretaris der Holstein Association, de Heer Thomas B. Wales, de hoogdrijver. Na het voorgaande, uit officiële verslagen in verschillende landbouw-geschriften, voorkomende geput, laat ik nu volgen een letterlijke vertaling van het officiële schrijven der Holstein-partij aan verschillende besturen van landbouwtentoonstellingen in Amerika, alsmede van het daarop gevolgde openbare antwoord der Hollandsch-Friesche-partij.

Aan, enz.

“De ondergetekenden, eigenaars van Volbloed Holstein-vee, ter mededinging ingeschreven naar de prijzen, door uwe Maatschappij voor Holstein-vee uitgelooft, en waarvan alle exemplaren zijn opgenomen in de stamboeken van The Holstein Breeder's Association of America, een corporatie erkend door de Staat New-York, hebben de eer onder uwe aandacht te brengen dat een zeker soort van vee is ingeschreven door de heren Langworthy en Chester-Hazen, ten einde naar dezelfde prijzen mee te dingen, terwijl dat geen Holstein-vee is;

“dat de genoemde Heer Langworthy en zijn aanhangers, door de openbare pers en op andere wijzen, zelf hebben verklaard dat hun vee geen Holstein-vee is, maar een ras bekend onder den naam van Dutch of Frisian cattle. Wij constateren, dat hun vee niet is opgenomen in de stamboeken van de Holstein Breeders Association, het enige wettige en gezaghebbende veestamboek Van het Holsteinras in de Vereenigde Staten, en dat hun vee daarin ook niet kan worden opgenomen.

“Wij beschouwen het nauwelijks nodig hierbij te voegen, dat het Holstein Stamboek door alle landbouwmaatschappijen in de Vereenigde Staten is erkend als autoriteit in zake de afstamming van het Holsteinras. Wij tekenen daarom protest aan tegen de toelating ter mededinging naar bedoelde prijzen, door uwe Maatschappij uitgelooft, van genoemd vee van de meer genoemden Langworthy en van al zulk ander vee als niet is ingeschreven in het Holstein stamboek.

Dexter Severy & Sons.

Dr. W. A. Pratt.

A. V. Ellis.

Thomas B. Wales Jr.

Hierop werd door de mannen van het Hollandsch-Friesehe vee in de volgenden openbare brief aan dezelfde Tentoonstellingsbesturen geantwoord: Aan enz.

“Wij ondergetekenden hebben het navolgende te antwoorden op het protest van de HH. Dexter Severy & Sons, Dr. W. A. Pratt, A. V. Ellis en Thomas B. Wales Jr. tegen de toelating van ons vee op uwe tentoonstelling, in mededinging naar de prijzen door uwe Maatschappij Voor Holstein-vee uitgelooft.

“Wij erkennen, dat wij steeds hebben beweerd en dat wij blijven beweren dat ons vee en het

merendeel van dat, ingeschreven in de stamboeken van de “HolsteinAssociation”, met inbegrip zelfs van het vee der bovengenoemde heren, zeer ten onrechte den naam van “Holstein cattle” voert.

“In Europa, vanwaar het is ingevoerd, heet het Dutch (Hollandsch) of Frisian (Friesch) vee, ten teneinde verwarring te voorkomen, moet men het ook in Amerika de juiste naam geven.

“Dat meergenoemde ondertekenaars van dit protest zelf zeer goed weten dat de naam Holstein Verkeerd is, zal u blijken wanneer gij aan die heren een afschrift wilt vragen van het certificaat, dat vereist wordt om ingevoerd vee in het stamboek van de “HolsteinAssociation”, de hoge autoriteit, waarheen zij u in hun protest meer bepaald verwijzen, te doen opnemen.

“Zulke dieren worden namelijk tegenwoordig niet in dat stamboek opgenomen; tenzij door dat Certificaat duidelijk blijkt, dat zij zijn van zuiver Noord-Hollandsch of Friesch ras.

“Wij beschouwen de naam niet als een kwestie van smaak of persoonlijke voorkeur, maar zeer zeker als een zaak van waarheidsliefde en eenvoudig van eerlijkheid tegenover de Europese veefokker.

“Wij erkennen bovendien stellig, dat ons vee niet is ingeschreven in de stamboeken van de Holstein Association.

“Wij hebben bepaald geweigerd ze daarin te doen opnemen, maar ze daarentegen doen inschrijven in het stamboek voor Hollandsch-Friesch vee, en wij geloven dat dit laatste stamboek op zijn minst genomen evenveel autoriteit bezit in zake de zuiverheid van bloed van het daarin opgenomen vee. Om u dat te bewijzen diene het volgende:

“Vóór het jaar 1879 werden in het Holstein stamboek opgenomen alle grote zwart en witbonte runderen uit Noordelijk Europa ingevoerd. Dit vee behoort, niet alleen volgens Europese, maar zelfs volgens de Amerikaanse mannen van gezag op dat gebied, niet tot een en hetzelfde, maar tot zeer verschillende rassen.

“In 1879 zag men echter in welke grote fout men had bedreven en erkende zulks ten volle door het maken der bepaling, dat voortaan geen ander vee zou worden opgenomen dan dat van zuiver Noord-Hollandsch of Friesch ras.

“De registers van de bestaande stamboeken, waarin zoveel waardeloos vee was ingeschreven, werden echter daarvan niet gezuiverd, er de vreemde, minder deugdzaame rassen bleven onder dezelfde naam met de zuiver Noord-Hollandche en Friesche runderen verenigd en werden voortdurend daarmee vermengd.

”Dit kan, naar onze bescheiden mening, niet anders dan een smet werpen op het vee, dat door de heren van de Holstein Association wordt verhandeld.

“Het Hollandsch-Friesche rundveestamboek heeft zich aan een dergelijke fout nooit schuldig gemaakt. Nooit werd een enkel dier daarin opgenomen, dat niet was van zuiver Noord-Hollandsch of Friesch ras.

“Dit is het voornaamste punt van verschil tussen het vee van de beide Breeder's Associations en tevens de voornaamste oorzaak van de vijandige verhouding der beide verenigingen.

“Dat bovendien het vee van onze vereniging door de Holstein Association als even zuiver wordt beschouwd als het hunne, kan men uit de notulen der vergaderingen van die vereniging gewaar worden.

“Op de jaarlijkse vergadering van de Holstein Association, gehouden te Syracuse (New-York State), op de 17n Maart 1880, werd door die Association zelf voorgesteld om de algehele inschrijving van het Hollandsch-Friesche stamboek (toen in manuscript), over te nemen in hun Holstein stamboek, zonder verder onderzoek naar de zuiverheid van bloed van één enkel onzer dieren.

“Het zal uwe aandacht voorzeker niet ontgaan zijn, dat de reden van het protest van meerbedoelde heren wel niet kan gelegen zijn in het feit, dat meer dan één stamboek gehouden wordt

door mededingende maatschappijen.

“Ditzelfde, heeft ook steeds plaats gehad door de fokkers van Ayrshire en Jersey vee. Zulke mededingende instellingen zijn daarentegen zeer nuttig en sporen aan tot meerdere zorgvuldigheid bij het inschrijven en tot het stellen van hogere eisen bij het fokken.

“Wij geloven daarenboven, dat het niet op de weg ligt van landbouwmaatschappijen, om over de meerdere of mindere waarde van zulke instellingen te beslissen, noch dat zij geroepen zijn maatregelen te nemen, waardoor de een te gronde zou gaan, om daardoor een andere te bevoordelen; maar dat daarentegen alle dieren, onverschillig onder welken naam dan ook, of in welk stamboek zij zijn ingeschreven, hetzelfde voorrecht behoren te hebben, om op gelijke wijze mede te dingen naar de uitgelooftde prijzen.

“O. B. HINKLEN,

“Voorzitter der Dutch-Friesian Association.

“H. Langwokthy, Secretaris.”

Na de vermelding van deze beide documenten, zal ik er wel niet veel meer hebben bij te voegen. Ik mag alleen niet onvermeld laten, dat de tentoonstellingsbesturen geen gevolg gaven aan het protest van de Holstein-partij en dat het Hollandsch-Friesche vee met de meeste eerste prijzen ging strijken. Hoewel nu de Heer Powell, voorzitter van de Holstein-Association, niet speciaal als strijder in de krijg op de voorgrond trad, geloof ik toch te mogen aanraden om in Holland voorzichtig te zijn.

Er wordt hier over den naam van ons vee hevig gevochten zoals men ziet, meer misschien van wij eenvoudige Hollanders wel dachten; de redenen liggen na kennisname van het voorgaande niet in het duister.

Het behoud van de naam Holstein is voorzeker niet in het voordeel van de goeden naam van ons vee.

Wanneer, zoals sommige Amerikaansche bladen vermelden, de Hollanders zullen gaan protesteren tegen de naam Holstein voor hun vee in Amerika, dan rijst bij mij de vraag of wij niet erg moeten oppassen voor het gefluit van de vogelaar en niet door het opwerpen van een deren naam : *Nederlandsch*, zoals naar aanleiding van het gesprek van uwen correspondent met den heer Powell van de Holstein-partij wordt aanbevolen, nog meer verwarring stichten en een wapen in de hand geven van die Holstein mannen tegenover de Dutch-Frisian partij.

Elk beschaafd Amerikaan weet dat “Dutch” Nederlandsch en “German” Duitsch betekent en die het niet weet koopt gewoonlijk geen Dutch- Friesian vee, waarvan kalveren van 3 tot 4 maanden oud voor 175 tot 200 dollars per stuk verkocht worden.

De “Dutch-Friesian Association”. streed ten minste voor recht, en achter de “Holstein Association” schuilt een geheim geknoei, waarvan wij Hollanders het niet moeten hebben, al praat de voorzitter ook nog zo lief.

Ik verzoek verschoning voor zo'n lange “beestachtige” verhandeling, maar ik dacht het was van te veel belang voor onze Hollandsche veefokkers, om ze niet op de hoogte te brengen van wat hier omgaat.

Nog een enkele opmerking. In sommige Amerikaanse tijdschriften begint men er reeds op te zinspelen, dat het niet lang meer zal duren voor dat wij Nederlanders voor goed fokvee (van ons eigen ras nota bene) hier in Amerika ter markt zullen moeten gaan.

Bewaar toch in 's Hemels naam uw beste dieren voor u zelf te huis, al biedt men u nog zoveel,

en verkoop slechts wat ge missen kunt, gij landbouwers, zonder uw eigen veestapel te benadeln.⁶

Fred. Settler.

Leeuwarder Courant 1884-02-04

Welke naam: *Dutch Friesian* of *Netherland cattle*?

Nadat sedert vele jaren onze veefokkers lijdelijk hebben berust in de naamsverandering, van hun uitstekende Hollandsche en Friesche fokdieren, die immers merendeels, na aankomst in Amerika, *Holstein cattle* genoemd worden, is het een aangenaam verschijnsel dat autoriteiten op het gebied onzer veefokkerij zich de zaak aantrekken, zoals nu onlangs de heer Hengeveld, naar aanleiding van de brief uit het verre westen, in het N.v.d.D. opgenomen.

Dat de benaming *Holstein* moet verdwijnen, mag nu althans eindelijk beschouwd worden als te zijn uitgemaakt, doch schijnt het nog niet te zijn vastgesteld, wat er eindelijk voor in de plaats moet komen.

Netherland cattle, zegt de firma Smith & Powell, die de grootste kudde Hollandsch vee in de Verenigde Staten bezit en aan de voornaamsten stam en familie in die kudde, de naam *Netherland* gaf, zodat zij, door het zo noemen van het gehele ras, een cachet van echtheid te meer voor haar vee verkrijgt.

Wel *mogt* de correspondent van het N.v.d.D. voor het zoet gefluit des vogelaars waarschuwen. *Dutch cattle*, zegt de heer Hengeveld, of *Netherland cattle*, maar in geen geval *Dutch Friesian*, omdat de provincie Friesland daardoor te veel op de voorgrond treedt tegenover de overige provinciën.

Nu wens ik even de volgende feiten te releveren.

Het Hollandse en Friese vee wordt in de laatste tijd meer en meer voor het buitenland gevraagd als melkvee bij uitnemendheid.

De veefokkers in die provinciën (in Friesland waarlijk niet het minst) doen wat ze kunnen om de type van het oorspronkelijke ras zoveel mogelijk te bewaren, een streven dat niet genoeg kan worden bevorderd of toegejuicht, als men nagaat hoezeer de zuivelbereiding in alle werelddelen meer en meer wordt uitgeoefend, en dus de toenemende vraag naar fokdieren van een edel, standvastig en zeer melkrijk veeras aan die provinciën belooft te zullen ten goede komen.

In de andere provinciën van Nederland is het vee, hoe goed ook geëigend aan de lokale toestanden, voor bovenbedoelde uitvoer minder gezocht en Spanjaarden, Russen, Italianen en Zuid-Afrikanen gaan voor hun aankopen even goed naar Noord-Holland of Friesland als de Amerikanen, terwijl, - in de andere provinciën de kruising met Engelse stieren in min- of meerdere mate plaats heeft en dus de echte type daar noodzakelijkerwijze verloren gaat.

Nu vraag ik:

Is het rationeel, bij de keuze tussen *Dutch Friesian* en *Holstein* de bestaande verwarring te bestendigen, door het in omloop brengen ener nieuwe benaming, die eerstens generlei bijzonde-

⁶ NvdD 1884-04-25: Ons vee-export naar Amerika betrof in 1883 1400 stuks en gezien de export over de eerste maanden van '84 zou het dat jaar nog hoger worden. (ZHN.)

re voordeden aanbiedt, tweedens, met het oog op bovengenoemde feiten, geacht mag worden niet geheel juist te zijn en die ten derde meer en meer onjuist belooft te worden naarmate het aantal dieren vin gekruist ras in ons land toeneemt?

Is het niet veeleer wenselijk, dat de werkelijk goed gekozen en reeds vrij verspreidde naam *Dutch Friesian* algemeen wordt vastgesteld en aangenomen, te meer daar die toch alleen zal worden gebruikt in landen waar de Engelse taal gesproken wordt?

Het staat nu aan onze Hollandse en Friese veefokkers om in deze de doorslag te geven en alleen het gemis van een juist begrip, hoezeer hun mening (mits op de rechte wijze en plaats kenbaar gemaakt) de zaak oppermachtig en afdoende kon beslissen, heeft veroorzaakt, dat de dwaze naam *Holstein cattle* zo lang op hun vee werd toegepast.

E. C. Willekes Mac-Donald.

Leeuwarder Courant 1885- 05-01

— Voor de Zaterdag te houden **stierenkeuring**, door de 1e afd. der Maatschappij van Landbouw te Stiens uitgeschreven, zijn 14 stuks ingeschreven.

Voor de keuring van twenter en oudere stieren te Witmarsum waren eergisteren reeds 11 schoone beesten aangezeven.

Eerste '*Stierenkeuring*' vermeld in LC

Leeuwarder Courant 1885-05-02

— Op de te Leiden gehouden **stierenkeuringen** van wege de Holl. Maatschappij van Landbouw, afd. Leiden en omstreken, zijn bekroond:

Stieren geboren in 1883: een donkerzwartbonte, genaamd *Samuel*, geboren 3 Maart 1883, ingeschreven in het *Friesche Rundvee-Stamboek* Mei 1883, no. 405, met f 80, eigenaar L. C. v. Mannekus te Zoeterwoude. Een vaal witkop, Groningsch ras, toebehoorende aan T. Rijnsburgers te Leiderdorp, 2de prijs, bestaande in f 40.

Stieren geboren in 1884: een zwart witkop, Groningsch ras, toebehoorende aan J. de Graaf te Leiderdorp, met f 80. Een vaal bont, geboren 27 Maart 1884, toebehoorende aan A. Juffermans te Oegstgeest, met f 40.

De bekroonden worden tevens ingeschreven in het *Ned. Rundvee-Stamboek* ten koste der afdeeling.

Nederlandsch vee in Amerika – naam.... *Holstein-Friesia*

In het jaarverslag van de Nederlandse consul-generaal te New-York, de heer Planton, worden belangwekkende bijzonderheden meegedeeld omtrent het Nederlands vee in de Vereenigde Staten van Amerika.

In de Vereenigde Staten, dus merkt de consul op, strijden sinds lange jaren twee op de voorgrond tredende rassen om de voorrang. Het *Friesch rundvee*, waaraan men alhier de enigszins zonderlingen naam van "*Holstein Frisians*" gegeven heeft, en de „*Jeneys*”.

Op alle melkwedstrijden, op bijna alle tentoonstellingen treden deze beide rassen tegen elkander op en strijden om het meesterschap.

Nu is het ene ras de overwinnaar, dan weer het andere. In de ene streek prefereert men het ene, in een andere het andere ras. In het algemeen kan men, als men onpartijdig de wedstrijd der beide rassen volgt, niet anders zeggen dan dat beide vrijwel op een lijn staan.

De Friezen geven in de regel meer melk, de Jerseys vettere melk. Wel is waar leveren in de laatste tijd de Friezen, waarbij men in Amerika het oorspronkelijk slechts gering vetgehalte der melk inderdaad heeft doen toenemen, gemiddeld per stuk niet alleen meer melk, maar ook evenveel, zoo niet meer boter, dan de Jerseys; de Hollandse koe overtreft ook de Jersey-koe in de regel in lichaamsgewicht, en als men melk- en boter-opbrengst tot het levend gewicht reduceert, of tot de tot zich genomen hoeveelheid voer, dan staan de beide rassen vrijwel gelijk. Wil men echter het ene ras boven het andere verkiezen, dan moeten liefhebberij en plaatselijke omstandigheden de doorslag geven.

Onder de laatste treedt vooral de vruchtbaarheid van de bodem op de voorgrond, daar de zwaardere Friese koe, volgens de natuur, ook een krachtiger voeding, alzo een zwaardere bodem moet hebben. Nog in het begin van het decennium 1880 zag men in landbouwkringen van de Vereenigde Staten de Hollandsche koeien in het algemeen als geefster van veel, maar naar gehalte arme melk aan. De fokkers van het eiland-vee, de houders van het Jersey- en Guernsey-vee, noemden de Hollanders spottend het melk- en waterras.

Doch plotseling slingerde de koe „Mercedes”, het eigendom van de heer Thomas B. Wallace te Iowa city, Iowa, en gesproken uit de beroemde fokkerij van Kuperus te Marssum bij Leeuwarden, in het jaar 1883 een boterbom van 99 pond en 6½ ons (als een maandelijks opbrengst) in het vijandelijk leger en versloeg daarmee de eerste vertegenwoordigster van het Jersey-ras, de beroemde koe „Mary Ann” of St. Lambert, en van dit oogenblik af heeft het Hollandse ras ten opzichte van de boterproductie in Amerika, voor zoverre de voortbrenging per hoofd voor aparte dieren ter sprake komt, de eersten rang ingenomen.

Op de schitterende overwinning van de Mercedes volgden nu jaar op jaar talrijke triomfen van het Friesche -vee. Steeds groter werd *deszelf* voortbrenging, steeds algemener verbreidden zich in het ras de uitmuntende eigenschappen, welke de koe „Mercedes” getoond had.

Talloos zijn de dieren die 6000, 7000, 8000 liter melk per jaar geven. Hieruit blijkt - en dat is juist de reden waarom de opbrengsten zo hoog zijn - dat de Amerikaan de kust verstaat om door fokkerij en voeding de dieren zo te veredelen, dat Europa er van duizelt, terwijl velen het als onwaar zullen betitelen. Het is dus niet te verwonderen, dat door deze veredeling van het ras alhier de invoer van Nederlands vee afneemt.

Beschrijving verschillende rundveetypen in ons land

Groot is het verschil tussen het rundvee, dat in ons land gevonden wordt. Wel kan en mag men al het rundvee van Nederland beschouwen, als te behoren tot een en hetzelfde ras, en wel tot het beste gedeelte van het *lagelandsvee*. Alleen het verschil in de bodem en de daarmee gepaard gaande plantengroei, de verschillende wijzen van opfokken enz. hebben de in ons land bestaande verschillende typen doen ontstaan.

Plaatst men toch een koe van de heide- en zandstreken naast een van de kleigrond, dan ontwaart men reeds uit de verte een groot verschil; maar ook het vee van de klei verschilt onderling heel wat, evenals dat van de zandstreken, waarbij de kwaliteit van de grond en de zorg bij de fokkerij de doorslag geven.

Het zwaarste vee vindt men in Noord-Holland. Indertijd schijnt daar vee uit Denemarken ingevoerd te zijn, maar later zijn duizenden en duizenden stuks uit Friesland en Groningen, maar vooral uit Friesland derwaarts gehaald. Het Friese vee komt in de vette Noord-Hollandse weiden echter meer tot zijn recht, dan in Friesland zelf. Het wordt er groter, zwaarder, fijner, beter gevormd en melkrijker.

In Friesland vindt men weer zeer verschillend vee naarmate men op de klei- zand- of veengrond is. Het in Noord-Holland zo uitstekend ontwikkelde Friese vee wordt van de kleigronden gehaald. In Friesland zelf blijft het kleivee grover en schonkiger. Wel is de melkrijkheid groot, maar de vorm is niet mooi. Het vee van de veengronden is er fraaier en meer *geëvenredigd* van vorm. Ook zijn de *melktekens* dezer dieren van de beste soort, terwijl de weke, fijne, losse huid een goeden aanleg voor de vlees- en vetgroei verraadt.

Het vee der Friese zandstreken komt het meest overeen met het kleivee of met het vee van de veengronden, naarmate de landstreek aan de klei- of veengronden grenst. Tengevolge van de gesteldheid van de bodem is het iets minder, dan dat, waarmee het overeenkomst bezit.

Het Groninger kleivee munt uit door een fraaie, geëvenredigden lichaamsbouw en fijn beendergestel. Het zijn prachtige dieren, iets kleiner dan het Friese vee, maar dan ook veel minder hoekig. Het is de type van een melkras, maar bezit daarbij veel aanleg voor de vlees- en vetgroei. Vooral in het noorden der provincie is de neiging tot vlees- en vetvorming door kruising met het Engelse Durham-vee groot.

Op de zandgronden der provincie is het vee kleiner en schraler, wat een natuurlijk gevolg is van het voortbrengend vermogen van de bodem. Wel bezit het ook daar veel aanleg tot vlees- en vetgroei, maar de melkgift is vrij wat minder dan van het kleivee. Worden deze dieren evenwel naar betere weiden overgebracht, dan ontwikkelen ze uitstekend en worden vooral gemakkelijk vet.

Ook Zeeland heeft zijn eigen veetype, wat tengevolge der langdurige afscheiding van het vaste land niet te verwonderen is. Het vee is er dan ook juist zoals men het in het vochtige zeeklimaat moet verwachten: groot, grof, hoekig, krachtig en gehard, met een dikbehaarde huid. De aanleg tot melkgeven is vrij goed

De vleesgroei is minder groot, maar daarentegen zet zich bij het mesten veel inwendig vet af,

zodat men bij het slachten het vet niet zelden op het vlees opgetast vindt.

Het meest ontwikkeld treft men de Zeeuwse koe aan op Zuid-Beveland. Op Walcheren is ze over het algemeen kleiner. En in de andere delen der provincie is de zuiverheid van het type door kruising met ander vee bijna geheel verloren. Ook op Zuid-Beveland heeft men veel gekruist in de laatste tijd en wel met Durham-vee, waardoor wel de vorm en de vleesgroei verbeterd wordt, maar de melkproductie veelal aanzienlijk vermindert.

In de niet genoemde provinciën onzes lande treft men minder echte veotypen aan, dan wel een vermenging van vee uit verschillende streken. Alleen zou men nog kunnen spreken van het heidevee, waarvan men in de heistreken van Overijssel de grondvorm kan vinden. Het echte heivee is hier wel van het slechtste uit ons land, klein, schraal, mager, doorgezakt, koehakkig en sabelbenig, zo erg zelfs, dat ze de hakken der achterpoten soms stuk wrijven bij het gaan.

In de kleistreken aan de Zuiderzee en langs den IJssel vindt men natuurlijk weer beter vee. Het vee van het Kampereiland is zelfs bekend wegens de grote melkrijkheid. Fraai in het echter niet, maar om het mooie worden de koeien ook niet gehouden.

Nieuws vd Dag 1885-12-18

Het bestuur der vereeniging „Het Friesch **Randvee**-Stamboek” is er op uit om stieren-vereenigingen te doen oprichten. Het bestuur ziet in zoodanige vereenigingen het eenige middel om den ontijdigen verkoop van de allerpuikste Friesche stieren te beletten en opdat de buitenlanders Friesland niet langer zijne zeldzaam beste exemplaren kunnen ont-rooven, om het, na verloop van tijd, van de wereldmarkt te verdringen.

De in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika bestaande vereeniging „Holstein Frisch Stamboek” heeft besloten, van het stamboek-vee van dit ras, evenals van het Jersey-ras is geschied, een hoofdstamboek of keurboek te vormen, dus van de besten uit de besten, waarin alleen die ingeschreven stamboekdieren kunnen worden opgenomen, welke o. a. een bepaalde hoeveelheid melk of boter in een bepaald tijdvak geven.

De opgaven omtrent melk- en boterproductie moeten en door den eigenaar van het rund en door den met het melken te belasten persoon voor den rechter worden bevestigd.

Leeuwarder Courant 1885-12-24

Voor Belangstellenden staat ter dekking gereed de **STIER PEL BOSMA**, no. 673 van het F. R. S., bekroond met den eersten prijs als Enterstier, ter gelegenheid eener gehouden **Stierenkeuring** te Stiens, van wege de 1ste afd. van de F. M. v. L. en V. op 2 Mei 1885.

Dekgeld **10 gulden.**

Marssum, 22 Dec. 1885.

K. N. KUPERUS.

Een voormalige Friese boer over de „*Holstein Cattle*.”

Ladbouwkundige Mengelingen.

Ik had - zoo schrijft men ons - het genoegen voor een paar dagen iemand te ontmoeten, die in Friesland geboren, zich nu reeds sinds zeventien jaar in de Nieuwe Wereld ophoudt, maar thans naar „tho old Cuntry” was overgekomen, om de plaats „waar eens zijn wieg op stond”, doch op welke hij niet hoopte dat „zijn graf zal staan”, nog eens terug te zien en een laatst bezoek aan familie, vrienden en kennissen te brengen.

[....]

Ik vroeg hem zijn opinie omtrent de invoer van Fries vee in zijn vaderland en of men daarvan in de toekomst goede verwachtingen van zou mogen koesteren. Ziehier wat hij mij als zijn zienswijze mededeelde.

Verreweg het grootste deel van het Friese vee, dat nog steeds, spijt alle pogingen daartegen aangewend on ondanks het stuitende er van voor het nationaliteitsgevoel, onder de naam van *Holstein Cattle* geïmporteerd wordt, vindt zijn bestemming in Virginia. Nu moet men weten, dat vóór de afschaffing der slavernij aldaar vele en grote plantages bestonden, op welke een verbazende menigte slaven werkten. Door dit machtige arbeidsvermogen kon de grond, die volstrekt niet als vruchtbaar kan bestempeld worden, tot een overvoldoende productievermogen opgevoerd worden. Toen de handel en daarmee het gebruik van slaven in Amerika echter word afgeschaftbleven de en rijke planters daar voor het merendeel gevestigd, het aanzienlijke deel der nijvere bevolking zocht nog maagdelijke en vruchtbare gronden op, om met de geringe hulpmiddelen, welke haar ten dienste stonden, beter te kunnen slagen in de strijd om het bestaan.

De plantages vervielen en de grond zonk tot een steeds lager peil van voortbrengingsvermogen terug. Zo bleef de toestand jaren lang.....Totdat men besloot de gronden weer rendabeler te maken, niet door in cultuur brengen maar door verbetering van de veestapel. Nu lag het natuurlijk voor de hand, dat men zijn blik naar Friesland wendde, hetwelk een welgevestigde naam op het gebied van veefokkerij heeft en welke veeslag zowel door melkrijkheid als door schoonheid van vorm terecht wordt geroemd. In het eerst kocht men slechts *melke* en *kalve* koeien op waarvan men de uitmuntende hoedanigheden, welke dan reeds aanwezig zijn, niet behoefde af te wachten. Deze lijden gedurende de zeereis schrikbarend en zeer ontgaan, en onooglijk komen ze aan, zodat ze wel een maand of drie nodig hebben, voor ze er weer evengoed uitzien als bij de inscheping. Jong vee kan echter beter tegen zeeziekte en behoeft bovendien aan melkproductie geen krachten te verspillen.....daarom is men in de laatsten tijd, geleerd door de ervaring, begonnen bijna uitsluitend jong vee en mannelijke fokdieren op te kopen.

Zoals reeds gezegd is, voert men het zogenaamde *Holstein Cattle* in wegens de schone lichaamsbouw maar bovenal om de grote melkrijkdom, in welke laatste eigenschap het door geen ander slag op verre na geevenaard wordt.

Maar..... de grond in Virginia is zandachtig en van veel minder kwaliteit dan de zware kleibodem van Friesland – die mijn zegsman, overall waar hij reisde, te vergeefs zocht en welke volgens hem ook nergens anders gevonden wordt dan in Friesland – zodat het vee van daar ingevoerd nimmer die hoeveelheid melk zal geven als waar het inheems is.

Het doel, hetgeen men beoogde, wordt alzo niet bereikt en daarom zal de trek naar ons vee

van slechts voorgaande aard zijn
[....]

Heldersche en Nieuwedieper Courant, 1887-10-30; p. 4/4

Hogere melkproductie door meer frisse lucht

Van de ruim 900.000 melkkoeien die onze gezamenlijke boeren bezitten, geven de minsten van 4 tot 5000 liter melk 's jaars - nog minder, boven de 5000 liter, doch verreweg de meeste 2000 á 3000, ja nog beneden 2000 liter. De oorzaak van die betrekkelijk algemene weinige melkgift, ligt niet altijd aan het soort van vee, maar ook dikwerf aan de melkers, aan de onzuiverheid der lucht, aan de stallen, aan de onreinheid van de dieren en aan nog meer oorzaken.

Een boer moet toezien aan wie hij het melken kan toevertrouwen. Er zijn er die van hun jeugd af goede melkers zijn, en anderen die deze kunst nooit goed leren, en in wier handen een goede melkgevende koe op den duur niet vrij blijft van gebreken in de uier. Hoe beter de uier wordt uitgemolken, des te meer melk bekomt men en des te langer houdt het melken aan. Vooral bij „vaarzen”, jonge koeien, die het eerst aan de melk komen, is dit van belang, daar de oefening van het orgaan als het ware beste melkgeefsters vormt.

De beste, vetste melk is de laatst gemolkene, dus hoe beter het melken plaats heeft, des te meer voordeel geeft het.

Daar de melk spoedig bederft (zuur wordt) behoort vooral de lucht fris te zijn, waar zij ter afkoeling geplaatst wordt, doch niet alleen dit, maar de lucht in de stal zelf heeft ook grote invloed op het vee, zijn welstand en productiviteit.

De „*Frankfurter Milchkur-Anstalt*” heeft een statistiek bekend gemaakt, waaruit men ziet van hoe groot gewicht op de melkproductie der koeien hare plaatsing en verblijf in zuivere lucht is.

In de modelstal van deze inrichting zijn 80 Zwitserse koebeesten gestald. Alvorens de tegenwoordige ventilatietoestellen in de stalling was aangebracht, leverde elke melkkoe van 1877 gemiddeld 3700 liter melk. Zo ook drie jaren daaraanvolgende. Toen echter in 1881 de ventilatie-inrichting was aangebracht, steeg het cijfer in dat jaar tot 4050 liter per koe; thans nu er nog enige nieuwe verbeteringen zijn bijgevoegd, is dat cijfer geklommen tot gemiddeld 4350 liter 's jaars en per koe.

Bij geheel gelijke voeding alzo een verhoogde melkopbrengst van plm. 5 à 600 liter. Afgezien nog daarvan moet zuivere lucht geacht worden het krachtigste middel te zijn tegen de verbreiding van besmettelijke ziekten, en vóór de krachtige groei der stieren.

Ten aanzien van de luchtverversing is het ook belangrijk te weten, dat de zogenaamde potstallen, gelijk die in Drenthe nog veelal gebruikelijk zijn - hoewel *verlichte* boeren er niet zoveel meer van houden - niet voordelig zijn voor de welstand der koeien. Voor de mestbereiding mag zo'n soort stal uitstekend zijn, daar er niets van de eigenlijke kracht, in de mest aanwezig, verloren gaat, en het broeien de hoedanigheid nog verbetert; het is voor het vee schadelijk, altijd op die steeds ammoniakdampen uitslaande mestmassa te liggen of te staan. De lucht wordt verontreinigd, en de dieren zozeer verhit, dat zij zelfs 's nachts niet behoorlijk af-

gekoeld worden. Men oordeelt dat dit op de melk een nadelige invloed heeft, waardoor o.a. de boter niet stijf wil worden.

Dat daardoor een eigenaardige klauwziekte: het *schoenbloed* genaamd, voorkomt, wordt door vele landbouwers voor zeker aangenomen.

Met de wintervoeding zij men, met het oog op de melkopbrengst en het melkgehalte, ook voorzichtig. *Gezout* en geperst gras, beetwortels, pulp en verdere andere soorten van ingekuild voeder, gelijk die tegenwoordig aan de orde zijn, behoren met kennis van zaken te worden toegediend en in de juiste evenredigheid met droog voer, zal de melk niet waterachtig, dus minder voordelig worden.

De allerwege verrijzende fabrieken van zuivelbereiding doen zeker veel goed aan de kennis van veefokkerij en aan de goede behandeling van de dieren, waardoor een gewenste melkerij kan verkregen worden

[....]

(N. Rott. Crt.)

Nieuws vd Dag 1888-08-16

Over ons exportvee en ontstaan *Holstein-Friesian* register

In „*Harper's Magazine*” voor Augustus komt een lezenswaard en zeer waarderend artikel voor van de Heer S. Hoxie, over het *Holstein-Friesch vee*, dat, volgens den schrijver, geen erfelijke neiging vertoont tot enigerlei ziekten, en als een voorwerp van genoeg en van schoonheid door geen enkel veeslag overtroffen wordt. „Geen ander vee is schilderachtiger op de groene weiden en geeft groter indruk van landelijke welvaart en tevredenheid.”

Men schrijft ons uit Londen

De verslagen der Amerikaanse consuls over de veerassen der wereld, waarvan ik vroeger in

Het Nieuws melding maakte, zijn door de Heer Hoxie zorgvuldig bestudeerd. Hij wijst bepaald op het feit, dat sommige der beste Europese rassen hun oorsprong aan het Nederlandse vee te danken hebben, zoals de Vlaamse rassen van België en Frankrijk, de Breitenburg- en Oldenburg-rassen van Duitsland en het Kolmogoriaanse ras van Rusland.

Over het laatste vooral zijn de gegevens belangwekkend. De Amerikaanse consul te St. Petersburg, de Heer Stanton, vond op de vruchtbare landen aan de mond van de Dwina, binnen 2½ graden van de poolcirkel, afstammelingen van dit ras, dat naar die plaats het *Kolmogoriaansche ras* genoemd wordt. Het was oorspronkelijk een kruising van het *Hollandsche ras*, en het vee van Archangel dagtekenende uit de tijd van Peter den Groote. Het trekt de aandacht wegens de grote melkopbrengst en het uitstekende vlees. Het is het meest geliefde ras in St. Petersburg en wordt gebruikt om andere Russische rassen te verbeteren.

In de 17e en 18e eeuwen werd het Nederlandse vee op grote schaal in Engeland ingevoerd en oefende het daar grote invloed uit op de vorming van enige der beste en beroemdste Engelse en Schotse rassen. Volgens Professor Low vestigde het Hollandse ras zich vooral in het district Holderness, aan de noordelijke oever van de Humber, van waar het zich noordwaarts door de vlakte van Yorkshire verspreidde, en tijdens Professor Low schreef (in 1840) vertoonde het vee van Holderiness nog duidelijke sporen van de Hollandse afkomst, terwijl het lang beschouwd werd als het beste Engelse melkvee.

Het was ook bekend als het Teeswater, of als het kortgehoornde („Shorthorned”, of eenvoudig „Shorthorn”) vee. Waarschijnlijk was de voornaamste bron van de rasverbetering de kudde van de Heer Dunlop in Ayrshire, die in 1780, voor een deel althans, gevormd werd uit dieren van Holland aangevoerd.

Merkwaardig is de volgende verklaring van de Heer Hoxie: De aandacht van Amerikaanse fokkers werd tot 15 jaren geleden nimmer op genoegzame schaal op dit vee gevestigd. Het feit, dat wij dezelfde taal spreken als onze Engelse neven, in de aanmatiging der Engelse fokkers dat zij alleen veerassen bezaten die onze aandacht waard waren, hebben ons verhinderd de rassen van het vasteland te bestuderen en velen kunnen nog niet over dit bezwaar heenstappen. Toch kon worden nagegaan dat enige Hollandse runderen reeds vroeg in Amerika werden ingevoerd, wellicht reeds in het tijdvak 1621—1644, doch de eerste invoeren, van welke men zekerheid heeft, dagtekenen van 1795, toen de „Holland Land Company” aan haar agent J. Lincklaen zes koeien en twee stieren zond. Latere zendingen kwamen in 1810 en 1825. Van de afstammelingen hiervan werd geen aantekening gehouden, het bloed van het Hollandsche ras werd met dat van het ras des lands vermengd en ging daarin verloren, maar de sporen die het achterliet werden nog lang opgemerkt.

De eerste geregelde aanvoeren hadden plaats door de Heer W. Chenery, te Belmont in Massachusetts. De eerste twee aanvoeren en de afstammelingen daarvan werden echter wegens besmettelijke ziekten afgemaakt. Een derde invoer kwam in 1861, en sedert zijn anderen hem nagevolgd. Geen ander vee verspreidde zich ooit zo snel. Zijn vooruitgang werd tegengewerkt door sterke vooroordelen, maar niettegenstaande bleef het zich handhaven. Het heeft veel groter melk- en boterproductie mogelijk gemaakt.

Twintig jaren geleden werd 30 ponden melk per dag en 7 pond boter per week een grote opbrengst geacht. Sedert zijn er verscheidene beesten geweest, die 2 a 3 malen zoveel hebben

opgeleverd. Zulke berichten trokken de aandacht van schrijvers over zuivelbereiding, vooral in Engeland. Daar werden zulke resultaten onmogelijk geacht. Allerlei schoon- schijnende argumenten werden aangevoerd om te bewijzen, dat zulke hoeveelheden onverenigbaar waren met de hoeveelheid melkvormend materiaal, dat een koe kon verteren. Het vertrouwen van het publiek werd daardoor gedurende korten tijd geschokt. Doch toen begon een firma een openbare proefneming, en die bewees niet alleen, dat de vorige opgaven juist waren geweest, maar de resultaten waren nog schoner dan te voren.

Niettegenstaande de oudheid van het ras, verscheen het eerste stamboek in Amerika in 1872. Dit werd in 1875 door een Nederlands stamboek gevolgd. 5 jaren later volgde een ander in Amerika door een vereniging van fokkers, die op de naam Holstein, waaronder het ras bekend stond, tegenhadden. Deze vereniging nam den naam „Dutch-Friesian” aan. In hetzelfde jaar ontstond een stamboek in Friesland en **in 1885 verenigden de twee Amerikaanse verenigingen hun register onder den naam „Holstein-Friesian.”** In 1887 is een nieuw register aangelegd voor vee van buitengewone lichaamsbouw en hoedanigheid, en ook voor grotere melk- en boterproductie.

Voor Hollandsche en Friese veehouders is er moeilijk aangenamer lectuur te vinden dan dit artikel van de Heer Hoxie.

Leeuwarder Courant-1890-06-27

Lezing E. vd. Bosch over melkproductie en vetverhoging

GOES. – De eerste afdeling van het 43e *Landhuishoudkundig Congres* te Goes behandelde Woensdag de vraag: Beweegt zich de veefokkerij niet in gevaarlijke richting door bijna uitsluitend op grote melkproductie te werken, en wat kan worden gedaan om ook een groot vetgehalte te verkrijgen, hetwelk met het oog op de verkoop der melk aan boterfabrieken en op den uitvoer van fokvee naar het buitenland steeds meer op de voorgrond treedt?

De inleider, de heer E. van den Bosch, uit Goes, betoogde het verkeerde van zich uitsluitend op melkproductie toe te leggen, al geeft dit ook meer dadelijk verdeel, vooral daar bij wedstrijden in Amerika en Engeland het Nederlands vee bewezen heeft zeer boterrijk te kunnen zijn. De Amerikanen gaven een voorbeeld, die, toen zij ons land betraden, uitsluitend het oog richtten op best fokmateriaal. Voor Nederland zal het verbeteringsmiddel moeten zijn: kruising met boterrijke stieren. 't Kwam spreker voor, dat deze hier wel gevonden worden, doch men weet het niet. De uitvoer naar Amerika heeft wel is waar opgehouden, nu dit land zichzelf kan helpen, maar Engeland dreigt nog met sterke concurrentie in het afnemen van ons boterrijk vee.

Daarom is allereerst nodig: onderzoek naar het vetgehalte van ons vee, gevolgd door oordeelkundige paring. De vergadering verenigde zich met deze conclusie van de inleider.

Het volgende vraagpunt, hierbij aansluitend, betrof de beste wijze van betaling der melk bij levering aan zuivelfabrieken of bij coöperatieve verwerking. De inleider, de heer Broekema,

besprak hierbij de lactobutyrometer, de toestel van Soxlot , de lactogriet en de cremometer van de Deen Fjord.

De meest nauwkeurige van genoemde werktuigen zijn de toestel van Boxiet en de loctogriet, welke tamelijk de chemische analyse naderen. Hiermee kan, naast het vetgehalte, ook zeer nauwkeurig bepaald worden het gehalte der vaste stoffen. Spreken conclusie was, dat betaling naar het vetgehalte met een der twee genoemde toestellen bepaald uitvoerbaar was en de eerlijkste maatstaf.

Besloten word de conclusie van den inleider in de algemene vergadering te brengen, met bijvoeging, dat het door hem gewenste onderzoek wel is waar sommige bezwaren heeft, doch het eerst ingang zal kunnen vinden bij coöperatieve verwerking.

Leeuwarder Courant 1890-09-03

Een koe en een koe zijn twee.

Menige boer heeft een beestje op stal of in de wei, dat zijn kostgeld slecht, soms zeer slecht betaalt, niettegenstaande het kosthuis superfijn is. Dat is niet zoals 't hoort, want als je goed doet, ben je toch ook waard goed terug gedaan te worden. Maar, de koeien handelen niet met de *kennis des verstands* en daarom mogen we haar deze onbeleefdheid niet toerekenen. Toch zouden wij als boer zeggen: er uit en plaats gemaakt voor een ander; want heus, 't is toch om winst te doen en niet om de liefhebberij van 't vee houden.

Maar hoe verkrijgt men melkrijke koeien?

Ja, dat is gemakkelijker gevraagd, dan ze gekregen.

Was er maar ergens in onze nabijheid een markt, waar dergelijk beesten speciaal werden aangevoerd, dan kon men *zijn schreden daarwaarts richten*, maar een rubriek „melkrijke koeien” houdt men er op onze markten niet op na; men zal dus de gewenste beestjes zelf dienen te fokken en dat kan.

Er zijn koeien, die 4000 liter melk per jaar geven, maar er zijn er ook, die het niet verder brengen dan tot 2000 liter, inderdaad wel een verschil, dat ons recht geeft om te spreken van *goede* en *slechte* koeien. En niet, dat dit verschil altijd ontstaat, omdat de ene koe het veel beter heeft dan de andere, nee! Op dezelfde stal, onder dezelfde omstandigheden, kan het zich voordoen.

Dus moet de oorzaak daarvan in het beest zitten.

Dat in zo.

Evenals de ene arbeider meer werk kan verrichten dan de andere, bij gelijke *verpleging*, zo kan ook het ene dier meer doen dan het andere. 't Is de natuur, die hier optreedt, de persoonlijkheid of individualiteit.

't Is dus maar de kunst om melkrijk vee te fokken en om daartoe te komen, moet men met een goede koe beginnen, d.i. een, die veel en tevens beste melk geeft. Misschien spreekt gij, geachte lezer, ten opzichte van uw melkbeestjes van bovenstebeste, beste, goede en.....slechte; maar waarop grondt u die onderscheiding en waar trekt ge de grens?

't Enige middel om in deze een zekere maatstaf te hebben, is de melk meten en onderzoeken, wat haar gehalte van vaste stoffen betreft. Wat het meten betreft dit kan overal op een zeer eenvoudige wijze geschieden. Men behoeft daarvoor kan nog maatje, maar alleen een in liters verdeelden emmer. Hoeft u niet zo'n exemplaar, maak er u een. Werp achtereenvolgens één, twee, drie enz. liters water in een emmer en geef evenveel maal een duidelijk merk en een cijfer – aan de wand bij oppervlakte *des waters*.

En moet ge eerdaags een nieuwe melkemmer kopen, verschaf er u dan een, die op bovenbedoelde wijze verdeeld is. Gij zult eens zien, wat ge daarvan een plezier hebt, ten minste dat is het eenparige oordeel van boeren, die zulke emmers gebruiken.

Al melkende, ziet ge aan de emmer of ge meer of minder hebt dan gisteren, dan eergisteren of dan verleden week en ge kunt er toe om van uwe beesten te zeggen; “Jij bent een best beest, jou houd ik, en met jou zal ik het nog eens een maand proberen, maar jij! Neen, jij moet weg, want je betaalt op lang na niet, wat je opeet”.

Ge komt door deze wijze van handelen tot nadenken want zodra ge minder melkt dan ge gewoon zijt vraagt ge direct naar de reden hiervan, ge zegt en..... vindt misschien, want wellicht komt ge nu op gedachten, dat uw hooi niet krachtig is, omdat ge verleden jaar verzuimde uw land te mesten, of ook dat ge misschien te weinig krachtvoer aan uw koeien geeft, of dat u knecht of uw meid niet goed melkt, of dat de stal niet warm genoeg is of de wei te schraal, te nat, te droog, of . . . maar genoeg, ge komt tot nadenken, ge begint te zoeken en u rekenschap te vragen van het hoe en waarom, en heus, daarmee zijt ge op de goede weg.

Wat dus zo'n emmer al niet doen kan!

Hebt ge een koe, die extra veel geeft, dan zegt uw emmer: “geeft veel terug, want anders zal ik eerdaags u bewijzen, dat de koe ook ophoudt met goed te doen”. Er moet een wederzijds geven plaats hebben; veel melk eist veel en beter voer. En denk niet: „dan win ik er toch niet bij” want dat doet ge wel; maar al was het nu eens zo, hebt ge dan toch in alle gevallen niet een krachtig melkdier, dat ten alle tijde zijn geld waard is?

En hoe moeten we nu te werk gaan bij het streven om langzamerhand, in de ruimste betekenis van het woord, goede melkkoeien te krijgen ?

Houd de mooiste kalveren van een melkrijke koe aan, maar alleen als ge weet, dat die modelkoe, om haar zo eens te noemen, is gedekt geworden door een stier, die ook een melkrijke moeder had, want vergeten we 't niet, dat de vererving der eigenschappen de beide ouders zich doen gelden en dat samenwerking, d.i. het bezit van gelijke eigenschappen bij de vader en de moeder, een zeer gewenste zaak is.

Laat ons dan zeer nauwgezet in het kiezen der parende ouders zijn en ons nooit door gemakzucht of door het begrip “goedkoop” in deze laten lijden.

Tonen we, te willen en we zullen slagen.

Trachten we ook, als 't kan, de kalftijd te verleggen in december of januari. We krijgen dan volop melk in stal, en als, een 4 maanden later, de koeien beginnen te “minderen” en in de wei komen, beginnen ze door het heerlijke, sappige gras, andermaal nieuw melks te worden, zoals de Duitsers zeggen.

Wijd al uw zorgen aan het kalf

Voed het aanvankelijk met onvervalste moedermelk en laat het vooral van frisse, gezonde lucht en van de vrijheid profiteren.

Nog te veel bekommert men zich alleen om de hoeveelheid melk der koeien, zonder op haar samenstelling te letten, dat is zonder er acht op te geven of de melk veel vet en kaasstof bevat. Veel melk is goed, waar men niet karnt, maar veel en tegelijk goed is nodig in het landhuis-houdelijk bedrijf. Sommige dieren bezitten die eigenschap in hoge mate; gelukkig, dat ze overerfelijk is en men dus melk- en boterrijke veefamilies kan krijgen. De mening heerst, dat veel melk altijd gepaard gaat met het begrip “slecht” of “dun”, maar dat is niet waar. De melk van een melkrijke koe kán dun zijn, maar die van een exemplaar, dat weinig geeft, kan dat eveneens.

“Veel” en “dun” behoeven niet noodzakelijk bij elkaar. Er zijn koeien, die weinig en dunne melk geven, niettegenstaande ze 4 á 5 KG. krachtvoer per dag krijgen. Daarom: de innerlijke waarde van een koe heeft minstens evenveel invloed op de rentabiliteit der melkerij, als de marktprijzen van melk, boter en kaas, en voorts stamboeken zijn noodzakelijk, omdat zij melding maken van de afstamming en dus van de eigenschappen der ouders en voorouders.

Brief uit Amerika: Over Friesch rundvee in Amerika

De heer H. Brandsma te Shoreham Vermont, N.-A., richt tot *Ons Noorden* onderstaande brief :

Mijnheer de Redacteur !

Van een paar zijden word van uit Friesland de vraag tot mij gericht, hoe het was gesteld met het Friesche vee in Amerika.

Misschien stellen meerderen belang en meen ik daarom niet beter te kunnen doen dan UEd. te schrijven, wat ik tot nu toe hoorde en zag; komt het UEd. belangrijk genoeg voor om in de kolommen van uw geëerd blad te worden opgenomen, dan verzoek ik beleefd daarvoor een plaatsje te willen inruimen.

Aan de boerderij, in de onmiddellijke nabijheid van *de boterfabriek, waaraan ik werkzaam ben*, en behorende aan dezelfde eigenaar, worden ongeveer 80 stuks Friese koeien gehouden. Van de indertijd van uit Friesland of Noord-Holland ingevoerde koeien zijn nog 13 aanwezig die de tegenwoordige eigenaar ongeveer duizend dollars (*f* 2500) per stuk hebben gekost. Die koeien, welke op volwassen leeftijd zijn aangekocht, dragen al de kentekenen van uitstekende melkgeefsters te zijn; doch onder die, welke als kalf of als jaarling zijn ingevoerd, zijn er die de eigenschappen van een goede melkkoe ten enenmale missen en waarop men zich dus klaarblijkelijk heeft verzien. De eigenschappen der stammoeders zijn door de afstammelingen in meerdere of mindere mate overgeërfd en is de kwaliteit daarvan dus zeer verschillend. Men heeft onder de hier aangefokte uitstekende jonge koeien, doch ook zeer middelmatige.

Een zware concurrentie wordt het Friese koe hier aangedaan door de Jersey-koe, die uitmunt door de kwaliteit van haar melk. De Jersey-koe, ingevoerd vanaf het eiland van die naam, is beduidend lichter dan de Friese. Het gemiddeld gewicht van een Friese koe rekent men hier op pl. m. 1000 pond (Eng.), dat van een Jersey op pl. m. 750 pond.

De vorige week onderzochten wij aan de fabriek nauwkeurig de melk van Friese- en van Jersey-koeien en kwamen tot de uitkomst, dat de Friese gemiddeld 17,23 pond melk per dag gaven en dat 28.25 pond melk nodig was om een pond boter te maken; elke Friese koe produceerde dus $17,23/28,25$ of 0.6095 pond beter. De Jersey-koeien gaven 12.23 pond melk en was 19.25 pond nodig voor een pond boter, zodat elke Jersey-koe per dag $12,23/19,25$ of 0,6301 pond boter maakte.

De lichtere en minder voedsel behoevende Jersey-koe produceerde dus meer boter dan de zwaardere Friese; hierbij komt nog, dat de boter van de melk van Jersey-koeien vaster en steviger, en daardoor bij de afnemers meer gewild is, dan die van de melk van Friese koeien. Dat de voeding der koe de kwaliteit der zuivel beheerst, was mij reeds sedert geruime tijd bij ondervinding bekend; thans meen ik als zeker te mogen aannemen, dat ook de soort der koe daarop van geen geringe invloed is. De Jersey- en Friese koeien, waarvan wij de melk onderzochten, verkeerden, voor zover ik kon nagaan, onder dezelfde omstandigheden en was gras(weidegang) het enig voedsel, en niettegenstaande was een duidelijk verschil (in het voordeel der Jerseys) in de boter op te merken.

Daar waar koeien worden gehouden met het doel de melk aan de consumenten te verkopen, geeft men de voorkeur aan Friese. De boter- of roombolletjes zijn in de melk van Jerseys groter dan in die van Friese koeien en stijgen sneller naar de oppervlakte. De room is taaier en laat zich na eenmaal afgescheiden te zijn geweest, moeilijk weer met de melk vermengen. De

schommelingen, waaraan de melk tijdens het transport naar de steden, hetzij per wagen of per spoor, onvermijdelijk is blootgesteld, veroorzaken spoedig een gedeeltelijke botervorming, waardoor de melk een minder goed aanzien krijgt.

Eenmaal afgebruikt zijnde of voor melkgeving ongeschikt, behoudt de Friese koe een grote waarde, daar de Jersey om de gele tint van haar vlees bij de slager niet gewild is. Aangezien het vlees hier niet duur is (ik zag twee driejarige ossen , Friese ras, verkopen voor 3½ Am. cent, is gelijk 8¾ Holl. cent, het pond, levend gewogen) , beweren de voorstanders van Jersey-vee, dat een Jersey-koe wel zoveel meer waarde aan boter opbrengt, dat men haar, wanneer ze als melkgeefster niet meer deugt, kan doden en begraven.

Van de hoge prijzen voor 6 á 8 jaar voor beide soorten betaald, is niets meer dan de herinnering overgebleven. Men koopt hier thans voor 60 dollars (f 150) een goede Friese koe en voor 50 dollars een goede Jersey; heel veel kans dat de Amerikanen in de eersten tijd weer naar Friesland zullen komen om vee voor hoge prijzen aan te kopen, zal er dus wel niet bestaan.

Algemeen Handelsblad 1891-07-04

Landbouwkundig Congres

44e Nederl. Landbouwkundig Congres te Zwolle.

Avondvergadering der Eerste Afdeling. Woensdagavond 1 uur.

ZWOLLE. De voorzitter, de heer C. F. Cremer, went aan de orde te stellen punt 18, in te leiden door de heer **E. van den Bosch**, van Goes, luidende:

Wat kunnen de Maatschappijen en Verenigingen doen om de kennis van het botergehalte der melk meer algemeen te maken en het bij voorkeur fokken van vee, dat vette melk geeft, ingang te doen vinden?

De inleider wijst er op, dat het enige middel om betere uitkomsten met de veehouding te verkrijgen t. w. meerdere opbrengst aan melk en boter, in de eerste plaats is te letten op goede fokdieren.

Waar de middelen aan de kleinere boeren ontbreken, moet op het voorbeeld, van Noord-Holland-gemeenschappelijk tot het verkrijgen van stieren overeenkomsten worden overgegaan, dat is de weg.

De Slachtwaarde van een dier wordt door de leeftijd, dat is de grootte, in verband natuurlijk met de graad van malsheid en vetheid, bepaald.

Bij een fokdier nooit - in geen geval volstrekt, niet door den leeftijd.

Een goed fokdier van een jaar is veel meer waard dan een middelmatig of slecht dier van 2 jaar - het slechte heeft niet alleen geen waarde, maar doet zelfs kwaad, daar het van werkelijk goede melkgeffsters slechte nakomelingen levert en de gehele veestapel gaandeweg doet verminderen.

Voor al voor de kleinen boer, die voor f 25 niet onverschillig is, legt een meerdere opbrengst van f 25 gewicht in de schaal.

Niettegenstaande de verwijderde ligging der Zeeuwse eilanden, heeft men daar betere stieren, althans met betere afkomst.

Niets heeft hem meer verbaasd dan in het Ned. Rundveestamboek niet meer te vinden dan:
in Overijssel 11 stieren en 14 koeien

Gelderland 3 „ „ 4 ..

Drenthe 9 „ „ 13 „

En wat vinden wij nu van die 11 Overijsselse stieren? Slechts 3 met enige afstamming, terwijl van de andere niets bekend is.

Van de beroemde Noord-Hollandse stieren Artis Alexander, Constantijn, Wouter, en van de koeien Aagje, Pel, Clothilde, Klesina Hengeveld, hebben duizenden nooit gehoord *en die kent in Amerika ieder.*

Is het niet beschamend dat nadat wij verbeterde zuivelbereidingswerktuigen elk jaar nog meer zien verbeteren, onze boeren van hun eigene melk- en botermachine, van hun koeien, niets weten, niet weten hoeveel melk ze geeft en hoeveel meer dan een andere die daarnaast staat.

Men heeft gezegd: de Duitse schoolmeester heeft aan het Duitse leger de overwinning verschaft, welnu, mijne heren, aan de Amerikaanse schoolmeester hebben de Amerikaanse kwekers hun voordeel met koeien te danken, die ze beter kennen dan wij.

Spr. beriep zich op een Amerikaans blad, waarin de grootste overwinningen van het Hollandse ras werden beschreven; waarin onder meer voorkomt, dat 2 jarige koeien 20 pd. boter in 7 dagen gaven, 3-jarige 25 pd, in 7 dagen en de koe Pauline Paul 314 pd. in 90 dagen, 452 pd. in 120 dagen, in 9 maanden 867, pd. en in het gehele jaar 1038 pd..., waarmee zij de beste Jersey-koe in Amerika met 190 pd. in de schaduw stelde.

En wanneer wij nagaan wat wij voor vooruitgang hebben te vermeiden, dan kunnen wij betuigen dat de heer J. Koopman te Beemster de grote prijs door het Ned. Rundveestamboek uitgelooft voor de beste melklijsten en de beste afstamming van zijn veestapel, en dat in Zeeland de landbouwer J. Kastense een medaille voor diezelfde verdienstelijke, opgave verkreeg. En hoe weinige landbouwers in deze provinciën zouden dit weten.? O zoo weinig.'

Te Goes op het congres is de vraag besproken hoe het botergehalte der melk het beste te bepalen was. Men heeft gewezen op de Lactometer, op toestel van Soxlet, doch wij zijn geen stap verder gekomen. Wij moeten de boer niet willen verzekeren hoeveel percent vet zijn melk bevat, maar hoeveel boter zijn koe in 24 uren geeft. Dit is door een gewone handkarn te doen.

Het Ned. Rundveestamboek is niet vertrouwd genoeg met de kleinen veehouder. Om dat te bevorderen moeten de Maatschappijen maar vooral de afdelingen medewerken. In deze immers ligt de kracht der Maatschappijen.

Laten zij die zaak krachtig ter hand nemen, en alle de melklijsten en het proefkarnen op haar vergaderingen aan de orde stellen, maar voortdurend aan de orde stellen, dan bestaat er kans dat wij op vooruitgang reeds binnen verloop van een jaar zullen kunnen wijzen en dat een eerste stap in de goede richting zal geschied zijn.

De heer dr. K. H M. van der Zande uit Leeuwarden is het volmaakt met de spreker eens dat er veel te weinig kennis bestaat over de opbrengst van het vee en over de boteropbrengsten in het bijzonder. Hij verschilt echter in mening hoe daaraan tegemoet te komen en meent dat in de eerste plaats daartoe de proefstations het middel kunnen zijn.

Dr. Swaving vestigt de aandacht op het meer en meer in zwang van het beginsel bij de zuivel-

fabrieken om de melk naar het vetgehalte te betalen, waarmede dus een onderzoek vanzelf ge-
paard gaat.

De heer F. B. Löhnis, Frederiksoord, acht dat vraagpunt van het uiterste gewicht. Ook hij houdt een eenvoudig werktuig voor zeer gewenst tot bereiking van dit doel. Men kent niet alleen de hoeveelheid melk niet, maar evenmin of nog minder de hoeveelheid boter die men verkrijgt.

De heer Carsten geeft de kleine handseparaters aan, waaraan toestellen kunnen bevestigd worden ter bepaling van het botergehalte.

De heer J. Zyp Ks., van Abbekerk, deelt mee dat men bij de keuze der koeien, die destijds naar de Engelse tentoonstelling te Windsor zouden gezonden worden, juist met het oog op de bewering, dat ons vee in den regel dunne melk geeft, het vetgehalte der melk heeft onderzocht. Zo had hij ook een klein koetje, waaraan hij weinig waarde hechtte, dat echter bleek 5,13 percent vet en 12 á 13 percent vaste stoffen in de melk te bevatten en een der beste en voordeligste van zijn bedrijf te zijn, waarvan bij dus nu voortfokt.

De heer E. van den Bosch wijst er op, dat de heer Zyp juist de vinger op de wonde heeft gelegd, doch de wonde wellicht zelf niet genoeg voelt. Want nu is het niet genoeg te weten hoe het vetgehalte der melk dier koe was en is, maar hoeveel boter zij in een week, een maand of een jaar gaf; en wanneer hij nu afstammelingen daarvan fokt en naar wij hopen ook een stier, dan zal juist die stier daardoor als „Boterstier” een buitengewone waarde en meerdere waarde verkrijgen door er bij te kunnen opgeven hoeveel, het wel M. H., hoeveel pond of kilo boter zij in een jaar gaf.

De heer C. T. Cremer vraagt of men dan van mening of dat bewezen is, dat ook de stieren op dit punt invloed oefenen op hun nageslacht, wat door de heer E. v. d. Bosch, op grond der ervaring in Amerika, als boven twijfel verheven is bevestigd.

De heer dr. K. H. J. van der Zande acht toch nog de proefstations de voorlichters daarvoor en mocht de aanvraag te groot worden voor het personeel, dan zal een uitbreiding daarvan voor een zo uitnemend nationale zaak moeten volgen. Reeds is hij bezig gegevens omtrent verschillende bedrijven te verzamelen om in het algemeen de aandacht op het botergehalte en het zeer uiteenlopende van verschillende dieren van denzelfde stal aan te tonen.

De voorzitter dr. C. F. Cremer meent thans de debatten te mogen sluiten en stelt de volgende conclusie voor, waarmee de vergadering zich verenigt: „De vergadering geeft te kennen, dat allereerst zo veel mogelijk bevorderd dient te worden een onderzoek der melk op vetgehalte in verband met de hoeveelheid aan de proefstations of vanwege de maatschappijen ten aanzien van de verschillende veeslagen, ten einde vervolgens te verkrijgen een individueel onderzoek der koeien bij de boeren zelf:”

Prof. A. Krüger: *Melktekens* koe geven geen zekerheid.

Professor dr. A. Krümer te Zurich heeft op het internationaal landbouwcongres te Wenen een voordracht gehouden omtrent de melktekenen ener koe, waaraan het volgende wordt ontleend:

Alle uitwendige kentekenen der koe, welke als zogenoemde melktekens aangemerkt worden, laten zich in twee rubrieken verdelen. De ene omvat de tekens van de melkrijkheid, welke aan dat orgaan zichtbaar zijn wier vorming en werkzaamheid meer direct met de vrouwelijke geslachtsorganen samenhangen, waartoe in de eerste plaats de melkklieren behoren.

De rubriek heeft betrekking op de uiterlijk waarneembare verschijnselen in de bouw van het dier, waartoe niet alleen de vorm van het lichaam, maar ook de toestand van de huid en het haar moet worden gerekend.

[....]

Tot de melktekens, welke met de gesteldheid der melkklieren samenhangen, behoort ook de melkspiegel, di i. het gedeelte besloten tussen de kling en de *bilnaald*, waarop zich fijne, korte en dunne haren bevinden, die omhoog, dus in tegenovergestelde richting dan het haar, op de overige lichaamsdelen groeien.

Sedert lang bestaat de mening, dat uit de grootte en vorm van de melkspiegel ook de graad van melkrijkheid der koe is af te leiden.

Naar Fürstenberg zou inderdaad in zover verhouding bestaan tussen de gesteldheid van de spiegel en de melkrijkheid als de eigenaardige buitenste haarbekleding, waardoor de melkspiegel wordt gevormd, wijst op de ontwikkeling van de kliermassa. Een onder alle omstandigheden doorgaand en beslissend melkteken is de melkspiegel echter niet. Wel is het regel dat koeien met mooie melkspiegel, d. w. z. spiegels breed, flink, regelmatig van vorm, die zich tot over de bilnaald uitstrekken, goede melkgeefsters zijn, maar er komen talrijke gevallen voor van dieren, die ofschoon een minder goed gevormde melkspiegel bezittende, niettemin zeer goede melkgeefsters zijn.

Cursus melkonderzoek I

Door Friese zuivelconsulent vd. Zande

LEEWARDEN.- Vrijdag j.l. werd door de heer dr. van der hands alhier een cursus voor melkonderzoek geopend.

De zaal van het Natuurkundig Genootschap alhier, boven de Spaarbank, werd voor dit doel welwillend afgestaan, terwijl de eventuele kosten worden gedragen door de *Vereniging ter bevordering van de fabriekmatige zuivelbereiding in Friesland*.⁷

De belangstellenden waren meest directeuren en bestuurders van zuivelfabrieken, welke, na de eerste lezing te hebben gehoord, vrij zeker de volgende komen bijwonen.

Achtereenvolgens werden de verschillende bestanddelen der melk besproken, als: het vet, de kaasstof, de melksuiker en de zouten, en de middelen aangetoond om de hoeveelheid van ieder dier stoffen te bepalen.

Het vet, zoals het in de melk voorkomt, is een mengsel van verschillende vetten.

Deze stoffen bestaan uit een scheikundige vereniging van glycerine met verschillende zogenaamde vetzuren.

Het eiwit in de melk aanwezig is in hoofdzaak kaasstof en albumine, terwijl de melksuiker de eigenschap bezit weinig oplosbaar te zijn, waardoor ze minder zoet smaakt dan bijv. rietsuiker.

De zouten worden gevormd door de vereniging van een loog en een zuur. Sommige zouten in de melk blijven over nadat men de melk droog verdampt en de rest verbrand heeft; dit zijn de zogenaamde *aschbestanddeelen*. Andere zouten verdwijnen als zodanig bij de verbranding.

Ten einde het vetgehalte der melk te bepalen moet een aether-oplossing plaats vinden, en om de kaasstof af te zonderen is het gebruik van een weinig azijnzuur, of iets dergelijke, nodig. De melksuiker en zouten kunnen niet juist worden gevonden dan door een moeilijke scheikundige behandeling.

Verder besprak de heer v. d. Zande de verschillende omstandigheden, die van invloed kunnen zijn op het vetgehalte der melk, en toonde aan, dat het volstrekt niet als regel geldt, dat de melk van rieren (?) vetter is dan die van oudere koeien, welke stelling nog al vrij algemeen is. Een bekend groot verschil van vetgehalte is bij verschillende monsters melk van afzonderlijke koeien waar te nemen, en daarom is het dan ook voor de veehouder van geen gering belang, als hij weet, hoe het vetgehalte te bepalen. De middelen daartoe denkt de heer v. d. Zande aanstaanden Vrijdagmiddag te behandelen.

Cursus - melkonderzoek. II

LEEWARDEN. – In de vorige week werd de tweede voordracht over melkonderzoek door den heer van der Zande alhier gehouden, waarbij meer dan dertig belangstellenden waren op-

⁷ Voorganger van de Bond van coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland, die in 1897 werd opgericht. (ZHN.)

gekomen.

Voordat word overgegaan tot behandeling van de verschillende toestellen voor melkonderzoek, wenste spreker iets in het midden te brengen over het nemen van het monster, voor het onderzoek benodigd. Wij allen weten, zegt spreker, dat het vet in de melk, als deze een poosje rustig heeft gestaan, begint op te romen, en dat wel zeer spoedig, zodat de melk noodzakelijk eerst goed doorgeroerd dient te worden; om dit goed te doen neemt men een soort kleine karnpols en haalt dezen op en neer; bij kleine hoeveelheden is een paar malen overgieten zeer geschikt, het doorvoeren met een stok is zeer onvoldoende.

Daarna toonde spreker het gewone roomglas met schaal of cremnometer, welke echter volstrekt geen aanspraak op juistheid kan maken, daar verschillende omstandigheden van invloed zijn op het afscheiden van het vet en een dikke roomlaag niet altijd veel vet waarborgt. Door toevoeging van een weinig kaliloog met geest van salmomiak en opromen bij $\pm 40^{\circ}$ C. kan de afscheiding worden bevorderd, en, naar men opgeeft, de resultaten verbeterd. Men zou echter een reeks van onderzoekingen behoeven om na te gaan of men werkelijk zo meer vertrouwbare opgaven verkrijgt.

Verder zijn er onderscheidene toestellen, welke door centrifugaal kracht de roomafscheiding bevorderen en derhalve meer zekerheid geven. Door centrifugaal of middenpuntvliedende kracht wordt het water met de opgeloste bestanddelen als zwaardere stoffen naar buiten geslingerd, terwijl het vet in betrekkelijk korte tijd opstijgt en boven in de glazen buisjes zichtbaar wordt, waar men het gemakkelijk kan aflezen of meten.

Van de toestellen, welke enkel door centrifugaal kracht het roomgehalte der melk bepalen, verdient *Fjörds contróle-apparaat* de meeste aandacht, daar docent Fjörd gedurende twee jaren een grote massa onderzoekingen in vergelijking met de scheikundige analyse er mee heeft uitgevoerd, speciaal met het oog op de betaling der melk aan fabrieken naar het gehalte.

Dewijl de behandeling van het toestel hoogst eenvoudig en verscheidene proeven in eens kunnen worden genomen, is het voor fabrieken, welke met de grote Deensche centrifuge werken, aan te bevelen; evenwel alleen dan als men de methode van Fjörd geheel volgt, en dus ook gebruik maakt van zijne berekeningswijze, waarover later nog zal worden gesproken.

Verder zijn er verscheidene toestellen ter bepaling van het gehalte der melk aan vet, welke gebaseerd zijn op de ondoorzichtigheid der melk; daar de vetbolletjes echter zeer ongelijk van grootte zijn en dit op de ondoorzichtigheid invloed heeft, terwijl ook de kaasstof op dit punt niet zonder betekenis is, kunnen wij de toestellen, welke hierop gegrond zijn, slechts geschikt achten tot een vrij grove schatting van de waarde der melk. Omdat zij echter bestaan en ook wel worden gebruikt, noemde spreker deze toestellen ook aanwezig te moeten hebben, ten einde ze aan belangstellenden te kunnen tonen.

Op sommige plaatsen wordt door proefkarnen de kwaliteit der melk beoordeeld en door enkelen zelfs de zekerste manier genoemd. Spreker vertrouwde echter, dat de aanwezigen wel beter weten, omdat verschillende invloeden op het zuren en karnen kunnen inwerken, welke de resultaten zeer ongelijk doen voorkomen, terwijl bovendien deze methode buitengewoon omslachtig is.

Een toestel van veel betekenis is de lactobutyrometer van Marchund, die in zijne onderscheidene wijziging werd getoond en besproken, terwijl het onderzoek van melk met het oorspronkelijke model werd uitgevoerd. De hoeveelheid melk voor het onderzoek benodigd bedraagt slechts 10 cM³., terwijl bij de cremnometer en meer andere toestellen nog al veel melk verlo-

ren gaat. De aether en alcohol, welke bij het toestel van Marchand worden gebruikt, bedragen eveneens 10 cM³. , terwijl een paar druppels alkali de afscheiding bevorderen. De uitvoering is derhalve weinig kostbaar en de behandeling eenvoudig, door middel van een tabel kunnen de procenten worden berekend.

Een meer ingewikkeld maar doelmatig toestel is dat van Soxhlet. Om reden voor iedere proef 200 cM³. melk, 60 cM³ aether en 10 cM³ kaliloog bemoedigd is, wordt de behandeling nog al kostbaar; ook is het toestel licht breekbaar, waar tegenover staat, dat de methode geheel nauwkeurige uitkomsten geeft. Waar het dus aankomt op onderzoekingen, die niet te dikwijls uitgevoerd worden, kan het toestel met vertrouwen worden aangeraden, niet het minst waar het betreft de controle van het bedrijf voor onderzoek van afgeroomde en karnemelk, waartoe het *Soxhlotische* toestel in tegenstelling met de lactobutyrometer geschikt is. De methode werd beschreven en gedeeltelijk uitgevoerd.

Nu kwam aan de beurt de *lactokriet van de Laval*. Door toevoeging van een weinig azijnzuur bij de melk scheidt de kaasstof zich af, maar door bijvoeging van een groter quantum, in vereniging met verhitting der melk, lost de kaasstof geheel op, zodat het vet vrijkomt en gemakkelijk opstijgt. Heeft de melk, door deze bewerking een zwak violette kleur aangenomen, dan wordt het vet door centrifugaal kracht afgescheiden in daartoe ingerichte huisjes , waarna het gemakkelijk en nauwkeurig kan worden afgelezen. Een en ander werd uitgevoerd met de *handlactokriet*.

Vorder zijn er nog wel meer toestellen door welke het vetgehalte der melk bepaald kan worden, maar daar de behandelde het meest in gebruik zijn en gebruikt kunnen worden bij enige handigheid, meende spreker zich tot de genoemde te kunnen bepalen.

Over de berekeningsmethoden bij betaling naar het vetgehalte, zomede over het *uitvorschen* en ontdekken van vervalsingen , hoopt spreker heden te spreken en vervolgens over verschillende manieren en toestellen tot beoordeling van de deugdelijkheid der melk met het oog op de zuivelbereiding.

Leeuwarder Courant 1891-11-04

[Kan naar elders](#)

Cursus – melkonderzoek. III.

In de Vrijdag j.l. gehouden lezing over het melkonderzoek ging de heer van der Zande in korte trekken de behandelde toestellen voor het onderzoek op vetgehalte nog eens na en zette daarna uiteen hoe men uit het vetgehalte en het soortelijk gewicht der melk het totale gehalte aan vaste stoffen met vrij grote nauwkeurigheid kan berekenen.

Tot nog toe, zegt spreker, zijn er geen methoden om de vaste stoffen der melk afzonderlijk te bepalen, dan die, welke langs scheikundige weg moeten worden behandeld.

Daar echter het vet ook verreweg het belangrijkste bestanddeel der melk is, wordt de behoefte aan praktische toestellen voor bepaling der vaste stoffen nog niet zo zeer gevoeld; met het oog op de kaasbereiding zou een gemakkelijke wijze tot bepaling der kaasstof echter van betekenis zijn.

Daarna behandelde spreker enige praktische toepassingen van het melkonderzoek. In de eerste

plaats de contróle van het bedrijf door onderzoek van afgeroomde en karnemelk; hiertoe is het toestel van Soxhlet bij uitnemendheid geschikt.

Vervolgens de betaling der melk naar het gehalte. In Denemarken en Noord-Duitsland wordt aan verscheidene fabrieken de melk naar het gehalte betaald, meestal door middel van het Fjörds contróle-apparaat of ook wel van den lactokriet, in de vorige samenkomst besproken. Ten einde de betaling naar waarheid uit te voeren met het controle-apparaat van Fjörd, moet zijn berekeningsmethode gebruikt worden; alleen dan heeft men voldoende zekerheid, daar deze wijze van betaling naar het gehalte gedurende twee jaren aan verschillende fabrieken voortdurend is vergeleken met de betaling gegrond op de nauwkeurige analyse. Gebleken is toen, dat deze betalingsmethode practisch zeer goede resultaten levert, daar de fouten, die men maakt bij betaling van alle melk gelijk, tot ongeveer een vijfde van haar bedrag worden teruggebracht.

Men volgt deze wijze van berekening: eerst zoekt men het gemiddelde roomgehalte van al de melk op deze wijze, bijv. :

ontvangen 100 L. melk met 6% room = 600 L. met 1%
„ 200 „ „ „ 5 % „ = 1000 „ „ 1 %
„ 300 „ „ „ 4 % „ = 1200 „ „ 1 %
enz.,enz. , door deling vindt men het gemiddelde roomgehalte.

Melk met dat gemiddelde gehalte krijgt de gecontracteerde prijs per liter. Melk met meer room krijgt meer, melk met minder room minder.

Om dit meer en minder te vinden is aangenomen, dat 1 pct. meer room overeenkomt met 0.5 pct. meer boter, m.a.w. met 5 gram boter per liter. Melk met 1 pct. meer room dan het gemiddelde wordt nu betaald met de waarde van 5 gram boter per liter meer dan de gecontracteerden prijs, en zo alles naar evenredigheid. Voor de berekening zijn tabellen gemaakt, die bijna alle becijferingen overbodig maken, zodat in de praktijk de schijnbaar nog al ingewikkelde berekeningswijze zeer gemakkelijk is.

Do tabellen zijn voor Nodorlandse munten enz. nog niet berekend, maar dit is bij gebleken behoefte wel te doen.

De berekeningswijze op zich zelf heeft grote voordelen bij elke andere, ook wanneer men andere methoden van gehaltebepaling gebruikt , bijv. de lactokriet.

Een gevolg toch van de berekeningswijze is, dat de fabrikant er in geen geval bij kan profiteren, daar aan het ene deel der leveranciers meer wordt uitbetaald wat het andere deel minder ontvangt.

Slechts een geringe gemakkelijk uit te voeren contróle van de leveranciers op de fabrikant is nodig, zodat ook voor zelfstandige zuivelfabrieken op deze wijze betaling naar het gehalte mogelijk is.

Eens derde practische toepassing van het onderzoek der melk is het opsporen van de nog al eens voorkomende melkvervalsingen, welke op zeer verschillende wijze kunnen voorkomen en uitgevoerd worden. Ten einde eens melkvervalsing uit te *vorschen* en te ontdekken moet men zeer omzichtig zijn en doelmatig te werk gaan en vooral is het nodig bij een onderzoek van verdachte melk getuigen te roepen.

Het soortelijk gewicht der melk varieert van 1,029 tot 1,033, zodat er onder deze omstandigheden nog al vrij wat water bijgevoegd kun werden, voordat het soortelijk gewicht zulks aantoot; bovendien kunnen ook bij onvervalste melk nog veel grotere afwijkingen voorkomen.

Door toevoeging van water vermindert evenwel ook het gehalte aan vet en droge stoffen, terwijl er ook bij dezelfde melk na afromen een vrij grote daling van het soortelijk gewicht tegenover normale melk te vinden is.

Bij een onderzoek van verdachte melk heeft men dus rekening te houden met het vetgehalte, de droge stoffen en het soortelijk gewicht van de volle en de afgeroomde melk, middelen genoeg om in de meeste gevallen het bedrog te ontdekken.

Bij eenmaal leveren per dag aan de fabriek worden leveranciers in de gelegenheid gesteld om de melk gedeeltelijk af te romen, maar deze bedriegerij is meestal door een bepaling van het vetgehalte te vinden.

Verder is er nog een praktische melkvervalsing door van de fabriek terug ontvangen afgeroomde melk weer bij de verse melk te voegen, hetwelk zich ook heel aardig laat ontdekken. Ingeval de *vertrouwbareheid* der melk wordt betwijfeld, doet men p. m. $\frac{1}{2}$ gram phenolphtaleïne op de 100 L. afgeroomde melk, welke teruggeleverd wordt; komt slechts p. m. 10% van deze, vermengde met de verse melk terug, dan ontdekt men door toevoeging van een weinig kaliloog of soda-oplossing, dat de melk onmiddellijk rood kleurt, wat zo van nature niet doet.

Wil men nog geringere vervalsingen ontdekken, dan neemt men wat meer phenolphtaleïne.

Deze stof moet echter te voren in sterke spiritus opgelost zijn.

Over de zogenaamde stalproef bij verdenking van vervalsing werd kortelijk gesproken.

Verder behandelde spreker het onderzoek van de melk op deugdelijkheid en geschiktheid voor de zuivelbereiding.

Het eenvoudigste is, in de melkbussen te ruiken direct na afname van het deksel en desnoods de melk zelf te proeven, en dit meest vrij geregeld plaats hebben, vooral in tijden, die op 't punt van verkeerde melk gevaarlijk zijn. Een iets nauwkeuriger onderzoek kan plaats hebben met lakmoes- en curcumapapier, waardoor men onfrisse melk en ook alkalische, die voor de kaasbereiding gevaarlijk is, gemakkelijk vindt.

Nog worden onderscheidene melkgebreken opgenoemd en besproken en het bekende zogenaamde gistingstoestel getoond, hetwelk gebruikt wordt om de melkgebreken duidelijker te kunnen waarnemen en op te sporen. Door het toestel gedurende minstens 12 uren op een warmte van 40° C. te houden, ontwikkelen die gebreken der melk, welke door bacteriën worden veroorzaakt zich snel, zodat bij slechte melk zeer spoedig abnormale verschijnselen zijn waar te nemen.

Ook over de zogenaamde stremmingsproef werd gesproken, en daarna was de bespreking van wat de heer van der Zande wenste aan te voeren, geëindigd.

De heer van der Zande deelde ten slotte mee, dat hij belangstellenden gaarne de gelegenheid zou geven om op zijn laboratorium de praktische behandeling van de besprokene toestellen te leren kennen, waarvan enkelen hoopten gebruik te maken. Zij, die daaraan wensden deel te nemen, kunnen zich nog bij de heer van der Zande aanmelden.

Bij monde van de heer H. Halbertsma werd de spreker een hartelijk woord van dank toegeproken voor de genomen moeite en de nuttige wenken gedurende de samenkomsten gegeven, vertrouwend hij, dat deze cursus voor de toehoorders van veel belang is geweest en dat van sprekers opmerkingen later gretig gebruik zal worden gemaakt.

Deze dankbetuiging werd met luid applaus begroet en vrij zeker zal het niet aan belangstelling ontbreken als de heer van der Zande meer dergelijke lezingen houdt. Onze zuivelconsulent

heeft getoond de rechte man op de rechts plaats te zijn, daar hij door mededeling zijner kennis veel bijdraagt tot de richtige ontwikkeling der zuivelbereiding in Friesland.

Ti. KUPERUS.

Zuivelfabriek, Roordahuizum.

Leeuwarder Courant 1892-01-19

Fokkalveren.

Het is bekend, dat de fokkalveren na de geboorte ettelijke dagen lang de moedermelk (**biest**) noodig hebben en daarna tot op den leeftijd van minstens twee of drie weken onderhouden worden met gewone volle melk; zij worden dan traspewijze gespeend en de volle door magere melk vervangen.

Daarbij wordt verondersteld, dat de weinige vetdeelen, welke de afgeroomde melk nog bevat, op dien leeftijd van het kalf voldoende zijn. Men mag nu aannemen, dat dit misschien waar is, indien de melk op de oude manier minder volledig ontroomd werd, dan kan hetzelfde niet van de gecentrifugeerde melk beweerd worden, die, op weinige tienden pct na, van al haar botervet beroofd is geworden. In zoodanig geval is het bij velen gebruikelijk de **kalveren** een weinig gekneusd lijnzaad of lijnzaadmeel onder hun drank te voeren, beide vooraf gekookt. In Engeland wordt nu het lijnzaad door levertraan vervangen en de jonge dieren groeien er best van. Het kalf krijgt daarvan daags hoogstens 15 gr. voor eene waarde van 7 cent. Bedeelde traan kost circa 50 cent de liter. Men heeft dit zelfs bij drachtige en melkgevende koeien beproefd; de eersten zouden dan krachtiger **kalveren** ter wereld brengen, de anderen veel en vette melk geven.

Leeuwarder Courant 1892-06-27

— Tot **zuivelconsulent** van de Friesche Maatschappij van Landbouw is benoemd de heer **J. Mesdag**, doctorandus in de chemie en leeraar aan de kweekschool voor onderwijzeressen te Groningen.

Leeuwarder Courant 1893-05-22

NEDERLANDSCH RUNDVEE-STAMBOEK.

Afdeeling FRIESLAND.

Het BESTUUR maakt aan Belanghebbenden bekend, dat de inschrijvingskosten van Vee zijn verlaagd en vastgesteld op f 2 50 per Rund en dat de gelegenheid voor inschrijving tot 1 September geopend blijft. Aanvragen worden ingewacht bij den Secretaris der Afdeeling te Bozum, die tevens alle verlangde inlichtingen verstrekt.

Van wege de afd. Friesland N. R.-S. zal op 4 Augustus 1893 te Akkrum eene **KEURING** worden gehouden van VEE, onder de volgende rubrieken:

1. **Stieren**, geboren in 1892.
2. **Id.**, " 1893.
3. Tweekalven Hokkelingen, geb. in 1892.
4. Kalkoeien, ouder dan 2 jaren.
5. Melkkoeien, ingeschreven in het N. R.-S.
6. Inzendingen tot opluistering.

Inzenders behooren Leden der Afdeeling te zijn.

Aan de Leden worden programma's franco toegezonden. De aangiften voor deze Keuring moeten, met opgave van de betreffende rubriek en van den ouderdom van het in te zenden Vee, zijn ingekomen bij den tweeden Ondergeteekende te Bozum, vóór den 28n Juli e.k.

Namens het Bestuur der afd. Friesland,
P. O. COUPERUS, Voorz.
A. J. HEERENGA, Secr.

Het NRS afd. Friesland zou in 1898 worden opgeheven i.v.m. te grote concurrentie van het FRS

De Grondwet 1893-09-19

Het Nederlandse Vee in Amerika – Historische overzicht

Dezer dagen verscheen een tamelijk dik boek bij Paul Parey, getiteld: de landbouw in de Vereenigde Staten van Noord Amerika (die Landwirtsch. in den Vereinigten Straten van Nordamerika) van de hand van Fr. Oetker, waarin een hoofdstuk voorkomt over het Hollandse vee, dat wij menen te moeten vertalen.

Het luidt als volgt:

“In de Vereenigde Staten strijden reeds sinds lange jaren twee op de voorgrond tredende rassen om de voorrang: de Hollanders, waaraan men in Amerika de enigszins zonderlinge naam “*Holstein-Friesians*” gegeven heeft, en de *Jerseys*. Op alle melkwedstrijden, op bijna alle grotere en kleinere tentoonstellingen treden deze beide rassen tegen elkander op en strijden om het meesterschap.

Ook in de pers en in de vergaderingen der landbouwverenigingen strijdt men sinds lang dien strijd. Nu eens is het ene ras de overwinnaar, dan weer het ander. In de ene streek prefereert men het ene, in een andere het ander ras.

In 't algemeen kan men, als men onpartijdig de wedstrijd der beide rassen volgt, niets anders zeggen, dan dat beiden vrij wel op één lijn staan. De Hollanders geven in de regel meer melk, de Jerseys vettere melk. Wel is waar leveren in de laatste tijd de Hollanders, waarbij men in Amerika het oorspronkelijk steeds gering vetgehalte in de melk inderdaad heeft doen toenemen, gemiddeld per stuk niet alleen meer melk, maar ook evenveel, zo niet meer boter dan de Jerseys, maar de Hollandse koe overtreft ook de Jersey-koe in de regel aan lichaamsgewicht, en als men melk- en boteropbrengst op het levend gewicht reduceert of op de tot zich genomen hoeveelheid voeder, dan staan beide rassen weder vrij gelijk.

Wil men echter het ene ras boven het andere verkiezen, dan moeten liefhebberij en plaatselijke omstandigheden de doorslag geven. Onder de laatste treedt vooral de vruchtbaarheid van de bodem op de voorgrond, daar de zwaardere Hollandsche koe volgens de natuur ook een meer krachtige voeding, alzo een zwaardere bodem moet hebben.

Die Amerikaanse fokkers van Hollandse koeien, die de kunst verstonden om in hun vee de eigenschap aan te fokken om bijna even vetrijke melk te leveren als de Jerseys, zonder dat de hoeveelheid melk, zij het ook maar enigszins verminderde, bestaat wel is waar slechts uit een klein aantal, maar desniettemin een zeer belangrijke!

De frapperende werkzaamheden dezer fokkers zal uit het volgende nader blijken. Zij wijzen de aangebrachte verbetering dezer fokkers aan, die voor enkele stammen het Hollands vee in 't oog vallend dan voorrang boven de Jerseys doet innemen, ten minste stuk tegen stuk, in enkele gevallen ook naar verhouding van de opbrengst tot het lichaamsgewicht. Als ik wel heb, dan nemen van de uitmuntende individuen, die aan weerszijden de roem wegdragen tot heden in de rij der Hollanders de koe Pauline Paul, in die der Jerseys de koe Bissons Belte de eerste rang in, en men is geneigd, de grote der voortbrenging dezer dieren als kenschetsend voor de waardeverhouding van beide rassen te stellen.

Zowel de Hollandsche als de Jersey-koe leverde inderdaad een ongelooflijk grote hoeveelheid boter; absoluut is echter de eerste bepaald als overwinnares te beschouwen, zij gaf in één jaar 1153 15/16 pond. Tegenover deze fabelachtige opbrengst moest de Bissons Belle, niettegenstaande zij meer dan 1000 pond gaf (n.l. 1028 15/16 pond) toch wijken voor haar mededinger.

Reduceert men echter de voortbrenging op 1000 pond levend gewicht, dan slaat de balans der overwinning over naar de Jerseykoe en daarmee, volgens veler mening, naar 't Jerseyras. Pauline Paul heeft een lichaamsgewicht van 1450 pond: op 1000 pond gewicht leverde de eerste ongeveer 800, de laatste ongeveer 980 pond boter.

Als ik hier niettegenstaande dat aan de Hollanders de eerste plaats inruim, dan is daarbij hoofdzakelijk de veel belangrijker uiterlijke verschijning doorslag gevend, en de omstandigheid, dat men in 't algemeen de Hollanders beter geschikt acht voor het mesten dan de Jerseys.

“Met de voltooiing van 't Hollands vee tot zijn tegenwoordig grote voortbrengingsvermogen, die de melkopbrengsten, welke dit ras in zijn vaderland opbrengt gedeeltelijk sterk in de schaduw stellen, zowel in hoeveelheid als in hoedanigheid, heeft, niettegenstaande de landbouwers in Nederland ook wel de kunst van fokken en voederen verstaan, en te beschikken hebben over de heerlijkste weiden der wereld, de Amerikaanse kunst van fokken, nog meer echter de Amerikaanse volharding ongetwijfeld een harer schoonste triomfen behaald.

Reeds voor enige decennien van jaren kwamen enkele goede dieren van het Fries ras uit Nederland naar de Vereenigde Staten, maar groter werd de belangstelling tussen 1870 en '80 tengevolge van dien invoer, en in 't begin van het decennium '80 nam deze belangstelling voor 't Hollands eigenlijk Fries of West-Fries vee nog steeds toe en is tot heden buitengewoon groot gebleven.

Niets kan een zuiverder beeld van het stelselmatige plan en de onuitputtelijke energie der Amerikanen geven dan hun wijze van handelen bij de invoer uit Nederland. Baron von Engelhardt-Snellenstein geeft daarvan in de Landw. Presse eene treffende schildering.

De grondslag was de wijze, zo schrijft hij, waarop Amerika zich van fokvee voorzag; alleen het uiterst volkomene scheen de Amerikaan goed genoeg; geen offer, geen moeite werd ontzien, om dat te verkrijgen. Gaat men de Amerikaanse invoeren na, maakt men, zoals ik, daarvan een bijzondere studie, dan moet men inderdaad dikwijls verwonderd staan over het inzicht en de vakkennis, waarmede dat gedaan werd.

Verder wijst de heer Engelhardt met nadruk op de volhardendheid der Amerikanen en geeft daarvan een treffend voorbeeld.

Nadat de Amerikanen in 1879 een 8-jarige koe ingevoerd hadden, dat een bij uitstek uitmuntende melkkoe was, Spoorden zij in de volgende jaren na, of zij geen verwanten dezer koe konden vinden die even uitmuntend waren. Eerst vonden zij een jongere zuster, die even melkgevig bleek en daarop rustten zij niet voordat zij de gehele stam hadden opgespoord en aangekocht. Zij zagen daarbij niet alleen op de hoeveelheid, maar ook op het vetgehalte, en zo voerden zij een stam van koeien in, die tezamen met een stier, eveneens van een melkvetrijke familie, de grondslag legden van een enigermate nieuw, buitengewoon boterrijk Hollands ras.

Meermalen hebben Amerikanen Friesland in vele gemeenten hof voor hof afgereisd om de nakomelingen van een uitmuntende stier of van een uitmuntende melkkoe te vinden, om deze, nadat zij zoveel mogelijk onderzocht waren en eveneens bleken uit te munten, tegen hoge prijzen alle op te kopen en naar Amerika te transporteren. Nog in 't begin van 't decennium 80 zag men in landbouwkringen van Noord-Amerika de Hollandse koeien in 't algemeen als geefsters van veel, maar naar gehalte zeer arme melk aan. De fokkers van het eiland-vee, de houders van het Jersey- en Guernsey-vee noemden de Hollanders spottend het "melk- en watterras." Doch plotseling slingerde (zegt baron Engelhardt enigszins bombastisch) de koe Mercedes, het eigendom van mr. Thomas B. Wallace te Iowa City in Iowa en gesproten uit de beroemde fokkerij van K. K. Kuperus te Marsum bij Leeuwarden, in 't jaar 1883 een boterbom van 99 pond en 6½ ons (als een maandelijks opbrengst) in 't vijandelijk leger en versloeg daarmee de eerste vertegenwoordigster van 't Jerseyras, de beroemde koe Mary Ann of St. Lambert, en van dit ogenblik af heeft het Hollandse ras ten opzichte van de boterproductie in Amerika, voor zoverre de voortbrenging per hoofd van aparte dieren ter sprake komt, de eerste rang ingenomen.

Op de schitterende overwinning van de Mercedes volgden nu jaar op jaar talrijke andere triumpfen der Holstein-Friesians. Steeds groter werd haar voortbrenging, steeds algemener verbreidde zich in het ras de uitmuntende eigenschappen welke de koe Mercedes getoond had. Ik zal de verschillende overwinningen voorbijgaan en mij alleen er toe bepalen om uit het "*Holstein-Friesian Advanced Register of America*" enige der voornaamste vertegenwoordigsters van 't ras te noemen en meteen de productie meedelen. Het zijn de volgende, door Engelhardt meegedeeld:

Boteropbrengst in 7 dagen:

de koe Lady Baker	34 pond 6 ons
„ de Kol II	33 „ 6 „
„ Bettina	32 „ 1½ „
„ Gerben 111	32 „ 0 „

Hierbij merk ik op, dat sinds de openbaarmaking van de onderzoeken van baron van Engelhart het record van het ras nog weer vooruitgegaan is. Zo is op dit ogenblik (Februari 1893) ten opzichte van de productie in één week de koe Parthenia de koningin, daar zij een record van 38½ pond gaf. Parthenia werd enige tijd geleden door haar eigenaar, mr. Mooie, verkocht voor de som van 2000 dollar (f 5000.)

Boteropbrengst in 30 dagen:

Mechthilde.	150 pond 5 ons
Pauline Paul	128 „ 13½ „
de Vries	121 „ 12 „
Shadeland Boon	121 „ 8 „

Voor één pond boter was men nodig in de beste dagen van koeien:

Aaggie Idaline IV	12,26 pond melk of 5,405 liter
Shadeland Boon	12,53 pond melk of 5,52 liter.
de Kol II	12,58 pond melk of 5,54 liter
Netherland Dorinda	13,16 pond melk of 5,79 liter.

Melkopbrengst in één dag:

Shadeland Boon II	123 pond 8 ons of 53,97 liter.
Nierop	110 pond of 51,10 liter.
Old Empres	114 pond of 50,22 liter.
Princess of Wayne	113 pond 1 ons of 49,85 liter.

Melkopbrengst in 30 dagen:

Pietertje II	1449,11 liter
Princess of Wayne	1401,82 „
Shadeland Boon II	1381,47 „
Nierop	1378 31 „

Melkopbrengst in 1 jaar:

Pietertje II	30.318 pond 8 ons	of 13.356,16 liter.
Princes of Wayne	29.008 pond 11 ons	of 12.778,85 liter.
Clothilde	26.021 pond 2 ons	of 11.463,48 liter.
Pietertje III	24.126 pond 2 ons	of 10.628,24 liter.

Deze cijfers behoren voor ons inderdaad tot het rijk der fabelen, daar een koe die bij ons 6000 geeft buitengewoon hoog staat aangeschreven. Men meent daarbij niet, dat de boven aangevoerde alleen staan. Wel zijn het de beste, maar talloos zijn de dieren die 6000, 7000, 8000 liter per jaar geven. Hieruit blijkt – en dat is juist de reden, waarom de opbrengsten zo hoog zijn –, dat de Amerikaan de kunst verstaat om door fokking en voeding de dieren zo te veredelen, dat Europa er van duizelt, terwijl velen het als onwaar zullen betitelen. En toch is alles

volkomen waar gelijk ook nog door de schrijver van genoemd boek, Fr. Oetken, is onderzocht. De bovenstaande cijfers zijn daarbij meest alle geconstateerd op tentoonstellingen waar de strijd om bijzondere ereprijzen liep, zoals bv. ia 1883 door de "Breeders Gazette" voor de koe die in 30 dagen de meeste boter leverde en waar de Mercedes 99 pond gaf en dan ook de ereprijs behaalde. Er valt niet aan te twijfelen, hoe fabelachtig het ook mag klinken, en wij zelf er ternauwernood geloof aan kunnen slaan.

Maar het is waarheid en dan vragen wij nogmaals, gelijk wij reeds zo vaak deden: is het niet meer dan tijd om in deze dezelfde weg te volgen en ons vee te veredelen. Veredelen, wij herhalen het, daarvan is bij ons feitelijk niet alleen geen sprake, maar zelfs gaat ons vee achteruit. Hoe ver is Amerika ons ook in deze vooruit!

Leeuwarder Courant 1894-01-19

LEEUWARDEN, 18 Januari.

In eene gisteren alhier gehouden vergadering der Vereeniging van belangstellenden in fabriekmatige zuivelbereiding op coöperatieven grondslag, is door den heer J. Mesdag, zuivelconsulent, de werking verklaard van den **acid-butyrometer**, van dr. N. Gerber, ter bepaling van het vetgehalte der melk.

Bij deze methode van melkonderzoek worden de eiwitstoffen der melk opgelost in een mengsel van zuren; door toevoeging van een weinig amyl-alcohol wordt het vet opgelost, welke oplossing aan de oppervlakte wordt verzameld en in procenten en onderdeelen kan worden afgelezen.

Ook van afgeroomde melk, van karnemelk, room, kaas en boter, kan met dit toestel het vetgehalte worden bepaald.

Leeuwarder Courant 1894-08-08

Verg. FMvL R. Mesdag eerste resultaten vetgehalte onderzoek Rundvee

LEEUWARDEN.- In de jongste vergadering dezer afdeeling heeft nog eene bespreking plaats gehad over de ervaringen, verkregen met den **Acid-Butyrometer**, ook wat betreft het vetgehalte der melk van iedere koe afzonderlijk.

De heer Mesdag had, toen hem gebleken wat dat de Acid-Butyrometer van Gerber zeer dienstig was tot bepaling van het vetgehalte der melk, zich beschikbaar gesteld om een tijdlang geregelde onderzoekingen te doen, waarvan door 3 veehouders gebruik is gemaakt, die hem geregeld om de 10 dagen van een 50-tal koeien melk toezenden. Hij heeft daardoor een aantal cijfers verkregen, doch moet, om er betrouwbare resultaten uit te trekken, daarmede nog een tijdlang voort. Echter is hem reeds ten duidelijkste gebleken, dat de omstandigheden, waaronder een koe verkeert, invloed hebben op de hoeveelheid vet. Het is niet alleen nodig te constateren hoeveel melk een koe geeft, maar ook hoeveel boter daaruit is te maken en dan heeft hij

soms onder dezelfde omstandigheden een groot verschil kunnen opmerken. Het is hem voorts gebleken, dat een koe, die met een laag vetgehalte begint, daar lang bij blijft; de toeneming van vet is echter merkbaar als de koeien in het land komen, doch dat klimmen van het vetgehalte neemt na enigen tijd weer af.

Van de koeien die veel melk geven met een hoog vetgehalte moet men de kalveren aanhouden en ook daarvan later de melk onderzoeken; dat moet men enige geslachten door doen, om te komen tot een ras dat het meeste product levert.

Ook komt het voor als een koe die veel melk geeft, dat het vetgehalte daarvan laag is, lager dan van koeien die minder veel melk geven.

Er komen echter enorme afwijkingen voor. Als ene koe onrustig is, dan daalt het vetgehalte; is zij tochtig, dan levert zij minder melk.

Op de vraag, op welke leeftijd een koe het hoogste vetgehalte levert, deelde de heer Mesdag mede, dat op een stal te Offingawier een 2-jarige koe melk met een hoog vetgehalte geeft, een 3-jarige iets minder vet, bij een 4-jarige is het vetgehalte nog lager, van een 5-jarige is het vetgehalte ook volstrekt niet hoger, eene 7-jarige vetgehalte geeft veel meer melk dan de 2-jarige, doch van lager vetgehalte.

Welke koe geeft meer voordeel, een oude of een jonge?

Die vraag was uiterst moeilijk te beantwoorden, men kan uit de gedane onderzoekingen nog geen betrouwbare conclusie trekken, men moet er langer mee voortgaan, maar van belang is om de koeien, die veel vet geven te behouden en daarmee te fokken, omdat de eigenschap individueel en erfelijk is

Zit dat in het land of in de koe?

De een had de ervaring, dat op hetzelfde land een groot verschil merkbaar is, zodat hij het aan het individu toeschrijft; - een ander wijst er op, dat iemand, die melk van laag vetgehalte levert, altoos schrale melk heeft, en omgekeerd, waaruit hij wil afleiden, dat het aan de grond ligt.

Zo werden er tal van vragen gedaan, opmerkingen gemaakt, ervaringen medegedeeld, zonder dat er bepaalde antwoorden op konden gegeven worden, omdat het meest op zichzelf staande gevallen waren, voor welke vergelijking een langdurig onderzoek zou nodig zijn om tot vaste conclusies te komen; maar van verschillende zijden word toch geconstateerd, dat de melk van schrale gronden, van zandgronden het meeste vetgehalte bevat, waaruit een der leden zou willen afleiden, dat men dan niet te veel aan het land moest doen; hij wilde daarom bepaald weten wat men moest doen en wat nalaten om het meeste voordeel te hebben.

Hoe praktisch die vraag mocht zijn en hoe gewenst het ook zou wezen daarover een bepaalde aanwijzing te geven, werd die vrager toch gewezen op het gevaarlijke zijner gevolgtrekking: als schrale grond melk met het meeste vetgehalte levert, dat men dan maar weinig aan het land moet doen; - omdat dit niet de enige factor is voor de berekening van het voordeel, maar men tevens moet nagaan hoeveel vee een stuk land van dezelfde uitgestrektheid kan voeden en hoeveel melk dit vee oplevert, waardoor men tot het resultaat komt, al heeft de melk op schralen grond meer vetgehalte, de totaal opbrengst van besten grond toch veel hoger is.

Er werd geen bepaalde conclusie genomen, maar de aangevangen onderzoekingen zullen worden voortgezet.

[...]

De melkerij – de wisselende hoedanigheid der melk

[Landbouwkundige Mengelingen]

Door het verrijzen van ettelijke, zuivelfabrieken, waardoor het karnen op de boerderij verloopt - onze vrouwtjes het gemakkelijker krijgen, wordt er meer de aandacht op de melk en het melkvee gevestigd. En niet te verwonderen! Tót dusverre karnde men zelf en verkreeg men ook al een weinig boter minder dan buurman, wat nood - de karnemelk was er vooral niet minder om. Of men schikte zich in het noodlot en verder kwam het dan ook niet. Maar nu de fabrieken betalen voor 't geleverde vet, in de melk voorkomende, en er soms burens zijn, die 2 á 3 pct. meer vetgehalte betaald krijgen dan wij - nu komt er leven in de brouwerij en elk wil de hoogste percenten.

De melkfabriek op de boerenplaats is . . . de koe. De ene koe geeft vette, de andere minder vette melk. Van waar dit verschijnsel? Het is bekend, dat de ene soort dieren veel melk en een ander soort of ras minder geeft; dat het vetgehalte van haar, die veel, zeer veel melk geven, minder is, dan dat van de mindere melkgeefster.

In de eerste plaats ligt het dus aan de soort. Het ras, of men vette of minder vette melk zal verkrijgen. Maar niet alleen aan de soort; ook aan het dier. Alle Friese koeien geven niet evenveel.

In de tweede plaats is van invloed op de hoeveelheid melk, welke verkregen wordt en hiervan afhankelijk het vetgehalte, de duur van het „melkzijn”, de melkperiode, de tijd, dien de koeien na ieder maal kalven tot het „droogstaan” melkgeven. De een wat langer, de ander wat korter, kan men 300 dagen tot de melkperiode rekenen of 65 dagen droogstaan. Enkele koeien, die gecastreerd, d.w.z. de eierstokken ontnomen zijn of niet weder drachtig worden, hebben een langen melktijd. Bekend is het, dat in de eersten tijd bij een dikke plomp melk het vetgehalte niet zo groot is als in latere tijd, waarop de hoeveelheid melk minder wordt.

Daar de dieren, indien ze reeds een geruime tijd melk zijn bij de „weidegang” opnieuw een hoge melkophbrengst geven, tracht men in vele streken het „kalfworden” te vervroegen. Men rekent dan op een tweede maal „melkworden” bij het nuttigen van het sappige eerste weidegras.

Ook de ouderdom, de toestand van het geslachtsleven, waarin het dier verkeert, alsmede weér en wind zijn van invloed op de melkophbrengst der koeien.

Ook het melken zelf -de knecht of meid kan meéwerken of er behoorlijk vet wordt verkregen of niet. Niet in de eerste melk zit de room, het vet, maar in de laatst verkregene, vandaar het rijmpje: *Laatste drop, Boterknop.*

Het volgende lijstje geeft van het vetgehalte der melk van een koe in 6 maal, tempo's, leeggemolken voor éne gewone melktijd, een getrouw beeld.

Melkperiode	1	2	3	4	5	6
Hoeveelheid melk in grammen:	398	628	1295	1390	1565	315
vet:	1.70	1.70	2.10	2.54	3.14	4.08

Men ziet, dat er in de melk van den laatsten keer melken aanzienlijk meer vet zit dan in de

melk van de eerste maal.

Ook de tijd, die er verloopt tussen de melktijden, is van invloed op hoeveelheid en gehalte en zal het dus verschil maken of men twee- of driemaal per dag melkt.

Een duidelijk voorbeeld geeft onderstaande proef met 10 koeien.

Tijdruimte tussen iedere melking	Verkregen melk	Procenten vet	Procenten droge stof
14 uren	87 liter;	3.51	12.62
13 „	83 „	3.97	12.72
12 „	73 „	3.97	12,34
11 „	65 „	4.31	12.85
10 „	54,4 „	4.38	13.03

Men ziet uit deze proef, dat hoe langer pauzen tussen de melktijden, hoe groter hoeveelheid melk, maar ook waterrijker, en bij korter pauzen minder melk, maar met groter gehalte aan vaste stoffen en daarom ook meer vet.

In 't algemeen rekent men bij 3 maal melken een grotere hoeveelheid melk te krijgen, 11-20 % meer en aan vaste stoffen 20-25 % meer, dan bij 2 maal melken.

Ook wil het gehalte bij morgen- en avondmelk verschillen, zo tussen avond en morgen melken verschillend lange pauzen liggen. Indien er tussen het melken gelijke tijdruimten zijn, dan is tussen avond- en morgenmelk bijna geen onderscheid voorhanden.

Ook het voeder is van invloed op de melkvorming. Dit spreekt van zelf; heb ene beste melkgeefster en voer niet behoorlijk, aan melk krijgt men minder; maar zo gaat het immers met ieder dier. Heb het beste paard ter wereld en voeder niet rationeel en voldoende, men zal het bemerken, al is dan ook de „melkgift” een hoogst gevoelige en voor elk een zeer duidelijke meter.

„*Men melke eene koe*” door de kop wordt er wel gezegd en dit is in zoverre waar, dat wil men melk van zijn vee, men ze krachtig moet voeren. En ook nog niet alleen „best” voer, maar in dit voer moeten alle stoffen van het lichaam (melk) aanwezig zijn in juiste, bepaalde verhoudingen. Iedere fout straft direct met minder en dunnere melk.

Invloed van onze zuivelfabrieken op melkhoedanigheid

LANDBOUWKRONIEK IV.

Wanneer men de toestand der zuivelbereiding in onze provincie van voor tien jaren vergelijkt met die van thans, welk een verbazende omwenteling blijkt zich dan in die korte tijdruimte voltooid te hebben. Toen bereiding van boter en kaas op de boerderij nog bijna algemeen regel en zuivelfabrieken uitzondering en met een zeker wantrouwen bespied. Thans in vele streken het verwerken van de melk op de boerderij uitzondering, haast een bewijs van achterlijkheid van den boer; en fabriekmatige zuivelbereiding, die bijna overal het vertrouwen der boeren heeft gewonnen, omdat zij getoond heeft een hogere opbrengst uit de melk te kunnen maken. Toen het klein bedrijf met zijn wisselvalligheid van goede en slechte waar; thans het fabriekmatige groot bedrijf met zijn gelijkmatige goede kwaliteit van zuivel.

Zo één zaak in de laatste jaren heeft kunnen bewijzen, dat de ontdekkingen op wetenschappelijk gebied een belangrijken invloed op het landbouwbedrijf kunnen uitoefenen en daarin belangrijke verbeteringen kunnen aanbrengen, dan is dit ongetwijfeld het geval met de zuivelfabrieken. Vóór 1877 was de enige manier, waarop men het vet (als room) van de melk kon scheiden: het rustig laten staan van de melk, waardoor de room komt boven drijven. En tot dien tijd was de gehele zuivelbereiding daarop gebaseerd.

Daar wordt eensklaps de ontdekking gedaan, dat men de scheiding tussen melk en room veel vlugger en vollediger kan doen plaats hebben, door de melk met grote snelheid in een trommel te doen ronddraaien. Deze ontdekking maakt het mogelijk de stoom in dienst der zuivelbereiding te stellen en daardoor ontstaat het fabriekmatige groot bedrijf en begint de grote omwenteling in de zuivelbereiding, die wij in de laatste jaren zich hebben zien voltrekken. De beste botermaaksters volgens de oude manier erkennen thans reeds, dat zij met een goed ingerichte fabriek niet kunnen concurreren.

Waarom ik deze vergelijking hier gemaakt heb? Wel, me dunkt de geschiedenis der zuivelfabrieken is een leerzaam voorbeeld voor die boeren, welke nog altijd menen, dat zij van de mannen der wetenschap niets kunnen leren en die alles, wat van die zijde komt, opzettelijk afwijzen of met wantrouwen gadeslaan.

Moge een dergelijk voorbeeld hen wat toeschietelijker maken om althans eens te beproeven, of zij met de lessen der wetenschap niet hun voordeel kunnen doen.

Behalve deze belangrijke verbetering, die de fabrieken in de zuivelbereiding hebben aangebracht, verwacht ik in de toekomst van haar nog een andere, van niet minder gewicht, namelijk een verbetering in de veefokkerij. Menig lezer zal het verband tussen zuivelfabrieken en veefokkerij niet al te duidelijk zijn, of zo hij al verband ziet, dan bestaat allicht de mening, dat de zuivelfabrieken een ongunstige invloed op de fokkerij uitoefenen. Daarom ga ik thans in de eerste plaats mijne bewering nader toelichten en bewijzen.

In de regel houdt de boer er zijn vee niet voor liefhebberij op na. Hij getroost zich de moeiten en kosten der voeding, stalling en verpleging in de hoop, dat hij voor de verkregen melk meer geld zal maken dan hij voor onderhoud van het vee moet uitgeven. Om nu dit voordeel zo groot mogelijk te maken moet het streven van de boer er op gericht zijn, dat de voortgebrachte

melk een zo groot mogelijke waarde heeft en de koeien van voeding enz. zo gering mogelijk zijn.

In de laatste richting - het verminderen der kosten - is in den regel niet zo heel veel te doen. Daarmee bedoel ik niet dat het niet mogelijk zou zijn het vee op goedkoper wijze te voederen; maar dit straft in de regel al heel spoedig zich zelve, doordien dan hoeveelheid en waarde der melk in nog sterker mate verminderen. Alleen wie rijk voedert, heeft kans op het grootste voordeel van zijn melkvee.

Doch in de andere richting - het verhogen van de waarde der voortgebrachte melk - kan nog vrij wat gedaan worden. De waarde der melk, door een koe gedurende een jaar geleverd, hangt voornamelijk van twee zaken af, namelijk 1° de hoeveelheid en 2° het vetgehalte.

Dat de hoeveelheid daarop invloed uitoefent behoeft geen nadere toelichting. Daarmee is door onze veehouders steeds in meerdere of mindere mate rekening gehouden, door uitschifting van slechte melkgeefsters, enz. Hetzij daardoor, hetzij door de gunstige natuurlijke omstandigheden, waaronder het verkeert, gerust kan gezegd worden, dat het Friese veeslag in melk-opbrengst bovenaan staat. Doch in alle veerassen komen individuen voor, die zich door het geven van veel melk en zulke die door een geringere melk-opbrengst zich onderscheiden. Of met dit feit bij de fokkerij wel altijd voldoende rekening is gehouden, valt te betwijfelen. Wij komen daarop beneden terug.

Evenzeer als van de hoeveelheid hangt de waarde van de melk af van het vetgehalte. Bekend is het, dat men onder vetgehalte verstaat: Het aantal K.G. vet, dat in elke 100 K.G. melk voorkomt. Wordt dus gezegd, dat het vetgehalte van zekere melk 3,1 pct. is, dan bedoelt men daarmee, dat elke 100 K.G. van die melk 3.1 K.G. botervet bevat.

Ten opzichte van het vetgehalte der melk staat ons veeras bepaald achter bij vele andere. Zeer zeker is dit een gevolg van de natuurlijke omstandigheden, waaronder ons vee leeft. In elk geval kon tot voor korten tijd moeilijk iets gedaan worden om het vetgehalte der melk te doen stijgen, omdat het bepalen van dit vetgehalte met veel moeilijkheden gepaard ging.

Thans echter, nu wij beschikken over middelen tot melkonderzoek, waardoor het mogelijk is zonder veel moeite en zonder grote kosten met voldoende nauwkeurigheid het vetgehalte der melk te bepalen, thans eist het belang van onze zuivelindustrie, dat daarmee bij de veeteelt ernstig rekening wordt gehouden. Dat het hier wezenlijk niet om kleinigheden gaat, daarvan wenste ik met een paar getallen het bewijs te leveren.

Door de heer Mesdag, de ijverige en bekwamen zuivelconsulent voor ons geweest, worden van tijd tot tijd de uitkomsten medegedeeld van melkonderzoekingen door hem ingesteld. Zo komen in de Mededelingen en Berichten opgaven van hem voor omtrent de totale hoeveelheid en het vetgehalte der melk, geleverd door de koeien van twee verschillende beslagen vee.

Van twee dezer koeien uit hetzelfde beslag wil ik hier de getallen mededelen. De ene leverde gedurende een geheel jaar 3962 KG. melk met een gemiddeld vetgehalte van 2,07 pct. en de andere bracht 4824 KG. melk voort met een vetgehalte van 3,53 pct. De eerste koe was bij het begin van het onderzoek 4 jaar en de tweede 5 jaar.

Uit deze getallen is te berekenen, dat de eerste koe in dat jaar 85.4 KG. boter heeft voortgebracht en de tweede niet minder dan 178 KG.⁸ Alzo een verschil van ruim 90 KG. boter in één jaar tussen twee koeien uit eenzelfde beslag vee. Dit zijn nu wel de twee uitersten, maar in de genoemde opgaven van de heer Mesdag komen meer verschillen in boteropbrengst voor, die van betekenis zijn. Zo vind ik in het andere beslag vee een 4-jarige koe met een boteropbrengst van 97.7 KG. en een 6-jarige met een boteropbrengst van 158.3; dus een verschil in één beslag vee van ruim 60 KG.

Dat het enkel letten op de hoeveelheid melk, ten aanzien van de boteropbrengst, tot valse besluiten zou leiden, blijkt ook uit deze opgaven van de heer Mesdag. Zo vind ik bijv. twee koeien uit hetzelfde beslag, waarvan de ene 4441 en de andere 5127 KG. melk heeft gegeven. Op deze hoeveelheden afgaande, zou men besluiten, dat de laatste aan waarde veel meer heeft opgeleverd dan de eerste: er is een verschil van bijna 700 KG. melk. Dit verandert echter enigszins, indien we het vetgehalte mede in aanmerking nemen. Die van de eerste koe had 3,32 pct. vet en die van de laatste 2,88 pct., zodat de eerste 159 en de tweede 158 KG. boter zou hebben geleverd. Niettegenstaande de eerste koe dus 700 KG. melk minder had gegeven, bracht zij toch nog 1 KG. meer boter voort.

Na het aangevoerde zal het niet heel veel moeite meer behoeven te kosten om de lezer te overtuigen, dat het voor de veehouders van zeer veel belang is koeien te hebben die niet alleen veel melk geven, maar ook melk met een hoog vetgehalte. Had het gehele beslag vee van de eerstgenoemden boer uit koeien bestaan, die 178 KG. boter per jaar konden voortbrengen, en had hij zijn melk betaald gekregen in verhouding tot de boter, die er uit gemaakt kon worden, dan zou zijn vee hem vrij wat meer - misschien tweemaal zoveel - hebben opgeleverd. En die meerdere boter zou hij vanzelf betaald gekregen hebben, indien ook zijn burens, die met hem mee aan dezelfde coöperatieve fabriek leverden, melk met veel vet hadden geleverd. Zo zou het ook den tweeden boer gegaan zijn, indien al zijn koeien en die van zijn burens per jaar 158 KG. boter hadden kunnen voortbrengen.

Men zal inzien, dat het hier niet om bepaalde getallen te doen is, maar dat we kunnen komen tot de volgende algemenen regel.

Hoe meer en hoe vetrijker melk een veeslag oplevert, met des te meer voordeel gaat het houden van melkvee gepaard (natuurlijk, indien andere omstandigheden als de prijs van het veevoer, enz. gelijkgesteld worden.)

Of we kunnen de regel ook anders uitdrukken:

Hoe groter het aantal K.G. boter is, dat een koe per jaar oplevert, met des te meer voordeel gaat het houden van melkvee gepaard. - En hierbij dient dan in het oog te worden gehouden, dat het aantal K.G. boter, dat een koe oplevert, direct afhangt van de hoeveelheid melk, die zij geeft en van het vetgehalte dier melk.

Ik acht deze zaak van het uiterste belang, omdat in deze richting ook het middel gezocht moet worden, waardoor wij in staat zullen zijn de concurrentie met het buitenland vol te houden. Laten wij trachten het lage vetgehalte van de melk onzer koeien op te voeren en reeds daardoor worden wij sterker tegenover Denemarken.

Wij komen zodoende van zelf tot de vraag, of, en zo ja, hoe het mogelijk is het vetgehalte van

⁸ KG. melk X % vet X 1,05/100 (ZHN.)

de melk onzer koeien te verhogen. En al laat zich dit nu niet bij toverslag verrichten, het is te doen.

Dat er in dit opzicht iets te bereiken is, bleek reeds door de onderzoeken van de heer Mesdag. Door hem werden gedurende de jaren 1894 en 1895 de koeien van de heer D. J. de Jong te Idaard onderzocht met betrekking tot de hoeveelheid en het vetgehalte der geleverde melk. Naar aanleiding der onderzoeken van het eerste jaar werden de koeien, wier opbrengsten te zeer beneden het gemiddelde bleken te zijn, verkocht en door andere vervangen. De gemiddelde boteropbrengst bedroeg in 1894 per koe 141 kilo en in 1895 per koe 152 kilo.

Tengevolge van het nauwkeurig nagaan van hoeveelheid en gehalte der melk was het dus mogelijk de boteropbrengst per koe met 11 kilo in één jaar te doen toenemen.

Ik haal dit resultaat niet zo zeer aan als voorbeeld, dat door iedereen diende te worden nagevolgd; want dan zou er kans bestaan, dat niet iedereen zijn slechte melkgeefsters (slecht ook met betrekking tot het vetgehalte) terstond door goede zou kunnen vervangen. Als voorbeeld dat de boer hier wel degelijk veel vermag, is deze proef echter zeer leerzaam.

De algemene verbetering van het vetgehalte van de melk onzer koeien zal m.i. door verstandig fokken moeten worden verkregen. Bepaalde koeien onderscheiden zich in elk ras, óf door een hoge melkopbrengst óf door melk met een hoog vetgehalte, óf door beide. En in de meeste gevallen blijkt die eigenschap erfelijk te zijn. Dat wil zeggen: een koe, die afstamt van een moeder, wier voorouders zich door veel melk, hoog vetgehalte of door beide onderscheidde, en van een vader, wiens voorouders tot een soortgelijke familie behoorden, zulk een koe heeft veel kans, dat zij ook door dezelfde gunstige eigenschappen uitmunt. En die kans is te groter, naarmate de reeks van voorouders, die zich in dit opzicht gunstig onderscheidde, langer is.

Wil men dus fokken met het doel om hoeveelheid en vetgehalte der melk (en dus de boteropbrengst) te verhogen, dan kiese men daartoe uit als moederdieren die, welke zich door hoeveelheid en vetgehalte gunstig onderscheiden en als vaderdier: een stier, die afstamt van koeien waarmee het in dit opzicht ook gunstig gesteld is. Van de nakomelingen wordt voortdurend hoeveelheid en gehalte der melk onderzocht. Zij, die in de verlangde gunstige eigenschappen ten achter blijven, worden uitgeschaft, terwijl met de nakomelingen, die zich gunstig blijven onderscheiden, de fokkerij wordt voortgezet.

Maar op dit ogenblik hebben de meeste boeren bij zulk een fokkerij niet het minste belang, omdat zij hun melk slechts betaald krijgen naar de hoeveelheid, die zij leveren. Slechts wanneer bij de betaling der melk ook het vetgehalte in aanmerking komt, slechts dan is zulk fokken de enige rationele weg mogelijk. Nu ziet men reeds, dat er verband komt tussen zuivelfabrieken en veefokkerij.

Een volgenden keer daarover meer.⁹

⁹ Zie: Leeuwarder Courant Archief / 1897-01-25 / 1897-02-01 / 1897-02-08 / 1897-02-1 / 1897-02-22
(zoekwoord „Landbouwkroniek” - „zuivel”)

Het nieuws van den dag 17-12-1897

MELKLIJSTEN.

De Vereeniging tot Ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier is voornemens veehouders, die eene volledige melklijst van hunnen veestapel wenschen aan te leggen, daarbij behulpzaam te zijn, door de kosten, verbonden aan het regelmatig onderzoek van het gehalte der melk, geheel voor hare rekening te nemen, op voorwaarde dat de lijsten worden ingericht naar een aan te geven model en dat het proefmelken en monsternemen volgens een aan te geven plan geschiede.

Zij, die van dit aanbod gebruik willen maken, om aldus volledig het voortbrengend vermogen van elke hunner melkkoeien te leeren kennen, kunnen zich vóór 1 Januari a. s. aanmelden bij den secretaris der Vereeniging, den Heer W. Teengs, te Alkmaar, die gaarne bereid is verdere inlichtingen te verschaffen.

De Graafschap Bode 1898-02-26

STEENDEREN.

RUURLOO.

— Door de Dorpsvereeniging alhier zijn twee fokstieren aangekocht afkomstig van Toldijk, gem. Steenderen.

Bij inschrijving werden deze dieren onder zekere voorwaarden overgedaan aan de landbouwers H. J. Meulenveld op Garvelink en J. Lenselink op Groot Elschoot, waar zij gedurende eenige maanden zullen gestationeerd worden.

Het nieuws van den dag 04-03-1898

Hollands Noorderkwartier.

De Vereeniging tot ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier hield Woensdag in het „Heerenhuis“, te Midden-Beemster, hare voorjaarsvergadering.

Op voorstel en na toelichting van Dr. v. d. Zande wordt namens het bestuur voorgesteld de f200 tot bevordering van het aanleggen van melklijsten te verhoogen en het onderzoek nog uit te breiden. Niet alleen melkopbrengst, maar ook vetgehalte, vaste bestanddeelen, enz., zullen worden onderzocht.

De Heer G. Groot deelt mede, dat er in Friesland bij uitbetaling volgens vetgehalte tot 3 cent verschil per L. wordt betaald.

Het voorstel van 't bestuur wordt aangenomen.

De Heer A. J. Peeck leidt in het bestuursvoorstel tot het beschikbaar stellen van f300 voor twee zuivelfabrieken met duidelijke omschrijving van inrichting, controle, enz.

Betrouwbaarheid melkonderzoek volgens dr. Gerber.¹⁰

LANDBOUWKRONIEK LXVI.

Als ik wel ben ingelicht, dan was een der redenen, waarom de vergadering der aandeelhouders van de coöperatieve zuivelfabriek te Stiens besloot niet over te gaan tot betaling der melk op vetgehalte, de bewering, als zou het onderzoek der melk niet altijd betrouwbaar zijn. In de laatste weken ben ik in de gelegenheid geweest wat nauwkeuriger tennissen te maken met de tegenwoordige methoden van melkonderzoek. En daar het hier een kwestie betreft, die niet alleen voor onze zuivelindustrie, maar meer nog voor onze toekomstige veefokkerij van het allerhoogste belang is, wil ik de vraag omtrent de betrouwbaarheid van het melkonderzoek hier eens nader onder de ogen zien.

Vooraf moge gaan een korte beschrijving van de bepaling van het vetgehalte der melk volgens dr. Gerber. Bekend is het, dat, wanneer men de melk enigen tijd rustig laat staan, het vet naar boven drijft. Echter niet het vet alleen, maar de vetbolletjes nemen onder het opstijgen een hoeveelheid vocht, eiwit, melksuiker, enz. mee, zodat een laag room komt boven drijven, die bestaat uit veel vet met weinig afgeroomde melk. Bekend mag ik ook veronderstellen, dat het vooral de kaasstof is, die verhindert dat het botervet snel en volledig in de melk omhoog stijgt. De kaasstof is niet volledig in de melk opgelost en vertraagt daardoor het opstijgen der vetbolletjes of houdt ze geheel tegen.

Fig. 30.

In de centrifuge gaat de scheiding van melk en room op ongeveer gelijke wijze. Alleen met dit verschil, dat door de verbazend snelle ronddraaiing de zwaardere afgeroomde melk meer naar buiten, het lichtere vet als room meer maar binnen in de trommel wordt gedreven. En daar de kracht, waaraan de melk door de ronddraaiing in de centrifugetrommel is blootgesteld, veel groter is dan de zwaartekracht (die bij het laten staan de oorzaak van de scheiding tussen melk en room is), zo wordt in de centrifuge de melk veel vollediger en veel sneller ontroomd.

Kon men nu de kaasstof in de melk op de een of andere wijze tot oplossing brengen, dan zou het vet veel sneller en geheel volledig kunnen worden afgezonderd. De methode van dr. Gerber tot bepaling van het vetgehalte berust op dit beginsel. Met behulp van een mengsel van zwavel-

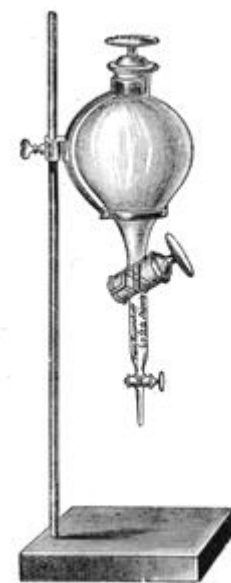

Fig. 29.

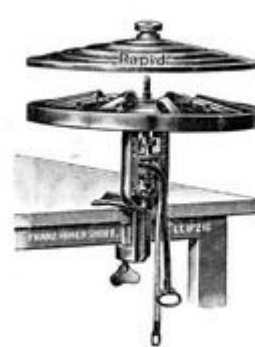

Fig. 31.

Fig. 32.

10 Tekeningen zijn afkomstig uit „Leerboek Melk en Melkproducten” A. A. Ter Haar – 1905

zuur en azijnzuur, benevens amyralcohol, wordt de kaasstof geheel opgelost en komt het vet gemakkelijk bovendrijven. Om dit zo volledig mogelijk te doen geschieden, worden de buisjes, waarin de te onderzoeken melk zich bevindt, in een tolcentrifuge snel rondgedraaid en dan begeeft het zuivere botervet zich in de buisjes naar boven. Door middel van een op de buisjes aangebrachte verdeling kan men het vetgehalte tot op 0,05 pct. nauwkeurig aflezen.

Fig. 33. Fig. 34.

Men zal inzien, dat het vetgehalte, hetwelk men op die manier verkrijgt, in de eerste plaats afhangt van de hoeveelheid melk, die gebruikt wordt. Met behulp van een daarvoor ingerichte glazen buis (pipet) kan men die nauwkeurig afmeten. Even zo wordt de uitkomst beheerst door de hoeveelheid zuurmengsel (zwavelzuur en azijnzuur) en amyralcohol. Ook die kunnen met behulp van opzettelijk daarvoor gemaakte buisjes nauwkeurig worden afgemeten.

Het is bekend, dat vloeistoffen bij verwarming uitzetten, door afkoeling inkrimpen. Om dus de hoeveelheid der genoemde vloeistoffen nauwkeurig te kunnen meten, is het nodig, dat men dit steeds bij eenzelfde temperatuur doet. Men neemt daarvoor 15° C., omdat dit ongeveer de gemiddelde kamertemperatuur is. Om dezelfde redenen moet ook het vetgehalte bij een standvastige temperatuur worden afgelezen. Omdat het botervet voor het centrifugeren en het aflezen vloeibaar moet zijn, neemt men daarvoor een hogere temperatuur, namelijk ongeveer 65° C.

Ziedaar de hoofdpunten waarop bij het bepalen van het vetgehalte volgens dr. Gerber gelet moet worden. Evenals met elke methode kunnen ook met deze onbetrouwbare resultaten verkregen worden, namelijk indien er slecht gewerkt wordt.

Maar indien zij goed wordt uitgevoerd, wanneer dus nauwkeurig op de boven aangeduide zaken gelet wordt (en op nog een paar andere, die ik niet vermeld heb). dan zijn de uitkomsten volkomen betrouwbaar (tot op 0.05 pct. nauwkeurig).

Dit is een feit, dat voor ieder die dr. Gerbers methode goed heeft leren kennen, of er goed mee heeft zien werken, onwonderbaarlijk vaststaat. Slechts hij die de methode niet kent, kan aan haar betrouwbaarheid twijfelen. Met welk recht durf ik hier deze bewering in zo krassen vorm neerschrijven? Eenvoudig, omdat het zo gemakkelijk valt de betrouwbaarheid der uitkomsten te controleren. De controle kan op verschillende wijzen geschieden, waarvan ik enkele voorbeelden tot staving mijner bewering wil aanhalen.

Vooreerst kan men twee, drie of meer monsters van dezelfde melk onderzoeken. Is de methode goed dan zullen verschillende vetbepalingen van dezelfde melk een gelijk vetgehalte moeten opleveren. Omgekeerd is het verkrijgen aan een zelfde vetgehalte bij drie, vier of meer bepalingen van dezelfde melk een bewijs voor de deugdelijkheid der methode. Nu heb ik gelegenheid gehad om mij herhaaldelijk te overtuigen, dat de uitkomsten van drie of meer vetbepalingen van dezelfde melk volkomen overeenstemden. En dit waren dan de resultaten verkregen door leerlingen van de heer Mesdag. Hoeveel te meer is dus de methode

Fig. 35.

betrouwbaar, in de hand van een ervaren melkonderzoeker.

Een tweede wijze van contróle is de volgende. Wanneer men melk met een bekend vetgehalte vervalst met water, dan is het gemakkelijk het vetgehalte van het verkregen mengsel te berekenen. Heeft men 100 gram melk met een vetgehalte van 3 pct., dan komen daarin voor 3 gram botervet. Voegt men daarbij nu 20 gram water, dan verkrijgt men 120 gram vervalste melk met 3 gram vet. Per 100 gram komen dus in dit mengsel $100/120 \times 3$ of 2.5 gram vet voor; het vetgehalte is dus 2.5 pct.

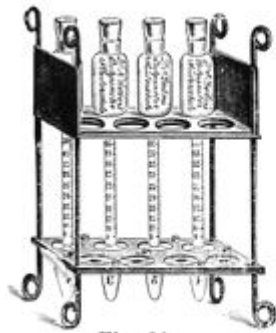

Fig. 36.

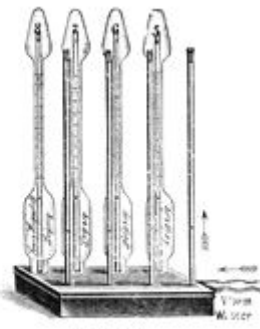

Fig. 37.

Nu heb ik (wederom door leerlingen van de heer Mesdag) de volgende proef zien nemen. Van zekere melk werd door de leerlingen het vetgehalte bepaald op 2.9 pct. Vervolgens werd bij 10 gram van die melk 280 gram water gedaan. Van dit mengsel werd het vetgehalte bepaald op 0.1 pct. Gaan we nu ter controlering berekenen, dan vinden we het volgende.

In 10 gram melk met een vetgehalte van 2.9 pct. komen voor $10/100 \times 2.9$ of 0.29 gram vet. Daarbij 280 gram water gevoegd geeft 290 gram

vervalste melk met 0.29 gram vet.

Per 100 gram komen dus voor $100/290 \times 0.29$ of 0.1. Mij dunkt als hij zulk een *sterke verval-sing* (waarbij men niet veel meer dan spoelwater verkrijgt) de waargenomen uitkomsten kloppen met die der berekening, dan kan toch waarlijk niet meer aan de betrouwbaarheid van Gersbers methode worden getwijfeld.

Ten slotte om de maat vol te meten nog een derde middel van contróle. Van centrifuge melk werd (door leerlingen van de heer Mesdag) het vetgehalte bepaald op 0.1 pct. Van deze melk werd 100 gram vermengd met 100 gram der straks genoemde onvervalste melk met 2.9 pct en van dit mengsel het vetgehalte bepaald op 1.5 pct. Voeren we thans weer de berekening uit dan krijgen we het volgende.

In 100 gram volle melk komen voor 2.9 gram botervet. In 100 gram centrifuge melk is 0.1 gram vet. In 200 gram der vervalste melk is dus aanwezig 3 gram vet of in 100 gram dus de helft van 3 is 1,5 gram. Ook hier klopt dus de berekening volledig met de resultaten van het onderzoek.

Op grond van het bovenstaande durf ik beweren, dat geen aandeelhouder ener coöperatieve zuivelfabriek zich, op grond van onbetrouwbaarheid van het onderzoek, tegen de invoering van betaling der melk op vetgehalte mag verzetten. Er is slechts één voorwaarde, die vervuld moet worden. De persoon, die met het onderzoek belast is, moet de vereiste vaardigheid bezitten om de methode met volkomen nauwkeurigheid uit te voeren. Maar die eis mag men ook aan ieder stellen, die met enig onderzoek belast is.....

Volgend jaar: bij FRS tentoonstelling en wedstrijd melk- en boteropbrengst

(LANDBOUW KRONIEK)

Het bestuur van het *Friesch-Rundvee-stamboek* heeft een uitstekend denkbeeld gehad. Het wil in Augustus van het volgende jaar een zeker aantal koeien te Leeuwarden doen samen komen, waarvan de melk- en boteropbrengst gedurende een gehele lactatie-periode is gecontroleerd. Daardoor zullen de veefokkers in de gelegenheid zijn na te gaan, of de melk en boteropbrengsten al dan niet in overeenstemming zijn met de verwachtingen, die het dier opwekt in verband met de kentekenen, waarnaar in de praktijk gewoonlijk een melkkoe wordt beoordeeld.

Dat kan dus voor onze veefokkers een zeer leerzame tentoonstelling worden. Of niet het Bestuur van het *Friesch-Rundvee-stamboek* daarbij nevenbedoeling heeft om zodoende het controleren der melk- en boteropbrengsten bij ons rundvee, dat nog maar steeds door te weinig veehouders gedaan wordt, een beetje aan te moedigen? Ik denk het haast wel en daar wordt het denkbeeld niet minder om.

In elk geval zullen ò de tentoonstelling, ò de prijzen, die worden uitgeloofd, in dit opzicht een aanmoedigende strekking hebben.

Bij de toekenning der prijzen zal intussen niet alleen op de melk- en boteropbrengst, maar ook op de lichaamsbouw worden gelet. De grote moeilijkheid is hier echter, in hoeverre de kans op het inzenden van melkstaten, die niet betrouwbaar zijn, invloed zal hebben op het succes van de wedstrijd en van de tentoonstelling. Waar de melkopbrengst en het vetgehalte bepaald zijn door personen, die in deze geen belanghebbenden zijn, daar is de zaak gemakkelijk. Maar waar de veehouder zelf het gewicht der melk en het vetgehalte bepaalt, en dus ook zelf de melkstaten invult, daar wordt het anders. En nu wil ik zeer gaarne aannemen, dat verreweg de meerderheid van de veefokkers, die hun koeien in zake melk- en boteropbrengst controleren, dóór en dóór eerlijke mensen zijn. Evenwel er behoeft slechts één enkele oneerlijke onder te lopen en dat is voldoende om de gehele zaak te bederven en wel juist voor hen, die de melkopbrengst en het vetgehalte in elk opzicht juist hebben aangegeven.

Het bestuur heeft daaraan dan ook reeds gedacht door als art. 9 van de voorwaarden, waaronder mededinging aan de wedstrijd is toegelaten, te bepalen: „Wanneer twijfel mocht bestaan aan de betrouwbaarheid der ingeleverde melkstaten, dan zal een prijs niet worden uitgereikt, vóórdat de jury gelegenheid heeft gehad een nader onderzoek in te stellen. Wanneer het hierbij mocht blijken, dat bedrog is gepleegd, dan wordt de prijs toegekend aan de eerstvolgende op de puntenlijst, terwijl de naam van de gepasseerde kan worden gepubliceerd.”

De grote vraag is echter of, bij werkelijk gepleegd bedrog met de invulling der melkstaten, wel inderdaad twijfel bij de jury zal ontstaan en zo ja, of het in dat geval wel altijd mogelijk zal zijn, werkelijk te bewijzen dat er bedrog heeft plaats gehad.

Bij een tentoonstelling en een wedstrijd, zoals het Bestuur van het *Friesch Rundvee-Stamboek* thans op het oog heeft, zou het reeds zeer nuttig zijn, indien er fokverenigingen bestonden. Wanneer enige veehouders te samen stapten en voor gemeenschappelijke rekening, hetzij door een hunner, hetzij door een bezoldigde melkonderzoeker, hun vee lieten controleren, dan zou reeds daardoor de kans, dat een enkele oneerlijke het succes van de wedstrijd voor de eerlijke

bedierf, veel geringer zijn. Daarnaast staan nog andere veel grotere voordelen van een fokvereniging, als daar zijn: de mogelijkheid om doelmatiger te fokken, door voor gemeenschappelijke rekening één of meer uitstekende stieren te houden; de zekerheid, dat de melkstaten veel betrouwbaarder zouden zijn tegenover kopers, die het om afstammelingen van melkrijk en vetrijk vee te doen is, enz.

Intussen fokverenigingen hebben we nu eenmaal in onze provincie nog niet¹¹ en we moeten dus zien te roeien met de riemen, die we wel hebben. In verband daarmee wens ik er de aandacht op te vestigen, hoe bij een dergelijke tentoonstelling en wedstrijd in Engeland werd gehandeld. Misschien dat daarin het een en ander voorkomt, dat voor onze omstandigheden van pas is.

Ter gelegenheid der tentoonstelling van de Engelsche *Dairg Farmers-Association*, die dit jaar van 18 tot 21 October te Londen plaats had, was ook een wedstrijd uitgeschreven voor koeien met de hoogste melk- en boteropbrengst. Voor de beoordeling werd een eigenaardig stelsel van punten-toekenning gebruikt, dat voor de eerste maal op een tentoonstelling van de genoemde maatschappij werd toegepast.

In de eerste plaats werden punten toegekend voor de langere of kortere tijd, die na het afkalven was verlopen. De eerste veertig dagen na het kalven werden daarbij niet gerekend, maar verder werden aan elke koe zoveel punten toegekend als er 10-tallen van dagen na het kalven waren verlopen, tot een maximum van 14 punten. Dit laatste werd dus verkregen als er 180 of meer dagen na het kalven verlopen waren. Verder werden de koeien op de tentoonstelling zelf gedurende twee dagen (dus 2 keer 's avonds en 2 keer 's morgens) gemolken en daaruit de gemiddelde melkopbrengst per dag berekend.

Voor elk pond melk, dat de koe gemiddeld per dag had gegeven, werd haar één punt toegekend. Van één der morgenmalen en van één der avond-melktijden werd het vetgehalte der melk bepaald. Uit het vetgehalte en de totale hoeveelheid melk der onderzochte melkmalen werd de hoeveelheid botervet berekend en daarna aan elke koe voor ieder pond botervet, dat zij geleverd had, 20 punten toegekend. Eindelijk werd van de malen, waarvan het vetgehalte bepaald was ook het gehalte aan droge stof vastgesteld, daaruit het aantal ponden droge stof berekend, die in de melk der koeien voorkwamen en iedere koe voor elk pond droge stof in de melk 4 punten toegekend.

Wanneer het vetgehalte der onderzochte melk minder dan 3 procent bedroeg, dan werden daarvoor 10 punten voor elke koe afgetrokken; daardoor kon dus elke koe hoogstens 20 punten verliezen. Eveneens werden 10 punten afgetrokken, indien het droge stofgehalte der melk beneden 8.5 pct. was (ik veronderstel, dat hier bedoeld is de vetvrije droge stof dus met de 3 pct. vet te samen 11.5 pct. droge stof); ook hierdoor kon dus elke koe 20 punten, verliezen.

Voor de wedstrijd waren 94 koeien aangegeven en daarvan namen 81 er aan deel. De prijs werd gewonnen door de koe *Nancy*, afstammende van een korthoorn-koe en een Guernsy-stier (Guernsy is een der kanaal-eilanden dicht by Yersey gelegen; dit laatste eiland onderscheidt zich door koeien met een zeer hoge boter opbrengst). Deze koe heeft volgens de beschrijving

¹¹ Kroniekschrijver 's wens werd dat zelfde jaar – 1899 - nog vervuld met de melkcontrolevereniging in Friesland te Kimswerd. In Noord-Holland waren er wel al meer, de eerste was in 1896 te Hoogkarspel. In Friesland waren er wel al – FRS ingeschreven – koeien gecontroleerd door de Friese zuivelconsulent de heer J. Mesdag. – Zie afzonderlijke MAP over melkcontrole (in voorbereiding) ZHN.

in haar uiterlijk al de kenmerken verenigd die op een uitstekende melkproductie wijzen. Zij was tijdens de tentoonstelling $6\frac{3}{4}$ jaar oud en had de 27 Aug. 1898 haar vijfde kalf gebracht. Sedert de kalftijd waren dus ten tijde der tentoonstelling 52 dagen verlopen, zodat zij daarvoor $(52-40)/10 = 1.2$ punt ontving.

De hoeveelheid melk die zij op de proefdagen leverde bedroeg:

de 1^e dag 31.6 pond¹² 's morgens, 31.0 pond 's avonds; den 2^e dag 36.2 pond 's morgens, 31.6 pond 's morgens. Het gemiddelde per dag uit deze 4 malen bedroeg 65.2 pond, zodat de koe daarvoor 65.2 punt kreeg. Het vetgehalte der onderzochte morgenmelk bedroeg 3.09 %, dat der avondmelk 4.15 %. Uit deze getallen liet zich, in verband met de melkopbrengst, berekenen dat zij in één dag 2.35 pond (1.0575 K.G.) boter vet had geleverd. Dit getal 2.85 met 20 vermenigvuldigd gaf wederom 47 punten voor de koe.

Het gehalte der melk aan droge stof bedroeg des morgens 12.3, des avonds 13.4, waaruit te berekenen is, dat de koe op dien dag 6.02 K.G. droge stof in haar melk had geleverd. Dit getal met 4 vermenigvuldigd, bracht de koe nogmaals 24.1 punt aan. Voor een vetgehalte beneden 3 % of een droge stofgehalte beneden 11.5 % behoefde bij deze koe niets te worden afgetrokken, zodat zij de prijs behaalde met $137\frac{1}{2}$ punt. De 62.6 pond melk, die de koe de eerste dag had gegeven, werd gekarnd en daaruit werd 2,42 pond (1.089 K.G.) boter bereid. Zij had dus om één pond boter te leveren 25.8 pond melk nodig. Wegens deze uitstekende boter opbrengst werd zij ook nog met een zilveren medaille bekroond.

De wijze van beoordeling der tentoongestelde koeien, zoals die in Engeland gevolgd werd, heeft het grote voordeel, dat zij elke verdenking van bedrog uitsluit. De hoeveelheid melk wordt evenals het vetgehalte door onpartijdige personen bepaald. Juist het feit, dat de melkstaten ingevuld zijn door of vanwege de eigenaar der koe zelf, zal bij de wijze die het Friesch-Rundveestamboek denkt te volgen, zeer gemakkelijk aanleiding geven tot (al of niet geuite) verdenking. Men stelle zich maar eens voor, hoe het algemene oordeel zou zijn, indien bijv. bij een stierenkeuring een lid van de jury zijn eigen stier mee keurde en indien aan deze stier de prijs werd toegekend. Tien tegen een dat de niet-bekroonde concurrenten zouden denken of zeggen: „Is dat wel eerlijk gegaan?”

Intussen is het bij deze tentoonstelling en deze wedstrijd nog erger, want de eigenaar keurt hier zijn koeien alleen, d.w.z. hij bepaalt zelf de hoeveelheid en het vetgehalte der melk en vult zelf de melkstaten in. Hij is dus bijna geheel rechter in eigen zaak.

Daartegenover staat, dat het in Engeland gevolgde stelsel niet vrij is te pleiten van willekeurigheid. Deze is in de eerste plaats gelegen in het geringe aantal malen, dat de melk gewogen en onderzocht wordt en verder in de vaststelling der punten uit gewicht, vetgehalte en droge stof. Doch deze willekeurigheid is voor alle concurrenten dezelfde en vooraf is niet vast te stellen, ten wiens voordeel het puntenstelsel zal zijn.

Misschien dat uit een verbinding van 't door het *Friesch-Rundvee-Stamboek* vastgestelde en het Engelse stelsel wel iets te maken was, dat zich als meer praktisch bruikbaar zou bewijzen.

¹² Een pond is hier op 0,45 K.G. gerekend, zodat de hoeveelheden in Nederlandse maat bedroegen 14,22 K.M., 13,95 K.G., 16,29 K.G. en 14,22 K.G., gemiddeld dus 29,34 K.G. per dag.

Nieuws vd Dag 1899-02-25

In Friesland vermeerdert steeds het getal veehouders, die hunne veebeslagen geregeld op melk- en boteropbrengst onderzoeken.

Het bestuur van het *Friesch Rundvee-Stamboek* is voornemens, in het volgend jaar een zeker getal gecontroleerde melkkoeien te doen samenbrengen, ten einde de veefokkers in de gelegenheid te stellen na te gaan, in hoe ver de opbrengsten in de voorafgegane melkperioden al of niet in overeenstemming zijn met de verwachtingen, afgeleid uit de waarneming van de kenteekenen, waarnaar gewoonlijk een melkoe wordt beoordeeld.

1900

De Graafschap Bode 1900-05-12

STEENDEREN.

— In een Zaterdagavond hier ter plaatse gehouden vergadering van de voor enkele weken alhier opgerichte fokvereniging „IJselvee” onder leiding van den heer Hylkema, zuivelconsulent, werden als bestuursleden gekozen de heeren Planten, Kets, Pennekamp,

W. Breukink en Heezen, die allen deze benoeming aannamen.

Als secretaris-boekhouder werd door het bestuur benoemd C. Breukink G.Jz.

De aangekochte stier wordt voortaan gestationneerd bij Pennekamp te Bronkhorst tot 15 Mei 1901 tegen eene vergoeding van f 150. Verder bleef het dekgeld voor niet-leden onveranderd op f 2,50, terwijl eene commissie tot keuring van het vee (geschikt voor het stamboek) binnen kort hare werkzaamheden zal aanvangen.

Middelburgsche Courant, 13/02/1901; p. 2/4

Aangemoedigd door de woorden, gesproken door den heer Koert, zuivelconsulent in Zeeland op de Maandag middag door de Noord-Hollandsche Landbouwvereniging gehouden vergadering, hebben voorloopig een zevental landbouwers, samen bezittende ruim 80 koeien, besloten voor gezamenlijke rekening een Noord-Hollandschen fokstier aan te koopen, ten einde hun veestapel te veredelen en zoo mogelijk meer productief te maken.

Leeuwarder Courant 1901-10-21

Boekbespreking: Staatsbemoeiing betrekkelijk veefokkerij, in Denemarken en Zwitserland

LANDBOUWKRONIEK. CCL.

Staatsbemoeiing betrekkelijk veefokkerij, in Denemarken en Zwitserland, door F. van Welderen Rengers. Leeuwarden, W. Eekhoff en Zoon. Prijs f 1.73.

Een oppervlakkige kennismaking met dit werk is reeds voldoende om tot het inzicht te komen, dat het de schrijver zeer veel studie en arbeid moet hebben gekost. Ruim een driehonderdtal noten aan den voet der bladzijden wijzen de bronnen aan, waaruit door hem is geput, en bij het nagaan daarvan blijken deze bronnen grotendeels te bestaan uit brochures, verslagen, meer uitgebreide werken enz. van de meest verschillende aard. Intussen is in de tekst zelf van deze bijeenzameling uit zoveel verschillende plaatsen zeer weinig te bemerken. De schrijver heeft dus bovendien nog de stof moeten verwerken en in door hem zelf gekozen vorm gisten. Wordt een werk, waarbij zoveel verschillende bronnen geraadpleegd zijn, voor de lezer wel eens wat taai, zo iets mag van het boek des heren Rengers niet gezegd worden. Integendeel, bijna overal laat het zich aangenaam en met gemak lezen.

Voor een grondige beoordeling van dit werk zou nodig zijn, dat de beoordelaar zelf ook de verschillende bronnen naging en daarna zich een oordeel vormde over hetgeen de heer Rengers de lezer aanbiedt. Behalve andere bezwaren zouden reeds de benodigde arbeid en tijd en gebrek aan ruimte zich daartegen verzetten. Ik zal dus bij de bespreking in deze kroniek mijn doel een goed aantal schreden dichterbij kiezen en eenvoudig de vraag bespreken, of onze landbouwers en andere belangstellenden in de veeteelt een goed werk doen met zich dit boek

aan te schaffen en kennis te nemen van den inhoud.

Ik aarzel niet deze vraag beslist bevestigend te beantwoorden, ja, sterker nog, ik meen te mogen beweren, dat wie belang stelt in de vooruitgang onzer veefokkerij, verplicht is dit boek te lezen, hetzij hij het voor zich zelf aanschafft, hetzij hij in vereniging met anderen er voor een tijdlang de beschikking over krijgt, of wel dat hij het ter leen vraagt uit de Nutsbibliotheek zijner omgeving. Van de laatste enigszins stoute bewering wens ik hier rekenschap af te leggen.

Vooreerst gaat de lezing van dit werk niet gepaard met allerlei moeilijkheden, die zo vaak de landbouwer afschrikken van het lezen over zijn vak. Bij het gebruik van een boek, over bemestingsleer bijv., stuit de boer voortdurend op allerlei termen en begrippen uit natuur- en scheikunde, plant- en dierkunde die, al mogen de schrijvers zich nog zo inspannen om ze te verduidelijken, toch altijd het begrijpen moeilijk en het lezen minder aangenaam maken. De stof, die dit boek behandelt, geeft daartoe geen aanleiding: het zijn enkel maatregelen door regering, verenigingen en particulieren genomen om de belangen der veefokkerij te bevorderen. Wie dus gewoon is, geregeld zijn krant te volgen, die kan ook dit boek met gemak lezen en verstaan.

Verscheidene regeringsmaatregelen moeten dienen om aan hetgeen verenigingen of particulieren in het belang der veefokkerij doen, steun te verlenen. Wie die steun wil beschrijven en beoordelen, die moet natuurlijk in de eerste plaats beginnen met uiteen te zetten, waarin de maatregelen, door particulieren genomen, bestaan. Zo zal de lezer van dit boek in het gedeelte, dat over Denemarken handelt, een omschrijving van doel en inrichting vinden der fokverenigingen; contrôle verenigingen (dat zijn coöperaties, die ten doel hebben de boteropbrengst en de voederkosten van elke koe per jaar te leren kennen, opdat de veehouder te weten komt, welke dieren meer opbrengen dan zij aan onderhoud kosten); fok-centrums (dat zijn veebeslagen, wier fokkers jaren aaneen met hetzelfde doel voor ogen gewerkt hebben aan de verbetering der eigenschappen van een aanwezigen moederstam, door de afstammelingen, wier hoedanigheden niet aan het voorgestelde doel beantwoordden, van de fokkerij uit te sluiten en met de beste door te gaan. Men krijgt zodoende afstammelingen die bijna zekerheid geven, dat zij hun uitstekende eigenschappen op het nageslacht zullen overbrengen).

Dergelijke middelen beginnen ook bij ons de veefokkers reeds aan te wenden en zullen ze eerlang in nog sterker mate toepassen. Men zal inzien, dat het voor elke veefokker, die zijn bedrijf met overleg wenst uit te oefenen, van belang kan zijn, na te gaan, wat in dit opzicht in andere landen geschiedt om daarna na te gaan, of en in hoeverre deze maatregelen ook voor onze omstandigheden passende zijn.

Hetzelfde kan gezegd worden van het consulent-wezen in Denemarken. De lezer komt hier alvast te weten, dat er in dit land vee-consulenten zijn, die direct van staatswege zijn aangesteld en dezulke, die door particuliere verenigingen worden benoemd en een toelag van de staat erlangen, zodat de totale uitgaven van het rijk voor het consulent wezen (waaronder ook een aantal die geen vee-consulenten zijn) in 1900, 1901 niet minder dan 120.000 kronen bedroeg (1 kroon = bijna 67 cent). Ook hier geeft de omschrijving van de taak dier vee-consulenten ruimschoots gelegenheid tot overweging van de vraag, of bij ons niet soortgelijke maatregelen in het belang der veefokkerij te nemen zouden zijn.

Het hierboven aangegevene betreft niet het hoofddoel van het werk. Dat hoofddoel is een

goed inzicht en een beoordeling te geven van de regeringsmaatregelen in het belang der veefokkerij in beide landen. Voor zoverre die maatregelen bestaan in het steunen van particuliere inrichtingen, moesten doel en inrichting daarvan natuurlijk aangegeven worden en ik wenste in het bovenstaande er de aandacht op te vestigen, dat de gegevens daaromtrent het boek reeds zeer leerzaam maken.

Wat nu de bereiking van het hoofddoel betreft, ook in dat opzicht is de schrijver uitstekend geslaagd. niettegenstaande de vele bronnen, die hij gebruikt heeft, geeft hij een zeer goed inzicht in het samenstel en de afzonderlijke onderdelen der regeringsmaatregelen in beide landen. En dat niet alleen, maar die maatregelen worden ook dikwijls aan een grondige beoordeling onderworpen, om na te gaan, in hoeverre zij voor onze omstandigheden bruikbaar zouden zijn.

Voor een goed deel is dit succes te danken aan de eigenaardige methode van het boek. De schrijver is er blijkbaar krachtig van overtuigd, dat het niet aangaat maatregelen, in het ene land ten behoeve der veefokkerij genomen, ook maar eens op goed geluk elders te beproeven. Zal een zelfde maatregel in twee gevallen een zelfde of een gelijksoortig succes hebben, dan moeten ook de omstandigheden, waaronder die maatregel in beide gevallen werkt, de nodige overeenkomst hebben. Voor de beoordeling van de geschiktheid van een maatregel uit het buitenland voor het eigen land is het dus van het grootste belang te weten, onder welke omstandigheden hij werd genomen, ten einde door vergelijking met die omstandigheden in het eigen land i.a. kunnen uitmaken, of de gronden, die in het buitenland tot het invoeren drongen, ook hier gelden.

Met het oog op deze overwegingen heeft de schrijver aan de hoofdinhoud van het boek, de omschrijving en beoordeling van de regeringsmaatregelen in beide landen, laten voorafgaan een schets van de ontwikkelingsgeschiedenis der veefokkerij vóór en gedurende het tijdperk, waarin de regeringsmaatregelen werden genomen.

Die schetsen zijn op zich zelf ook reeds wederom zeer leerzaam. Leerzaam vooral met het oog op het feit, dat ook evenals in ons land, in beide behandelde landen, de landbouw zijn tegenslagen, zijn tijden van opgang en van teruggang heeft gehad. Leerzaam ook in dit opzicht, dat zij, met name voor Denemarken, zeer duidelijk in het licht stellen, hoe de bevolking zich naar de veranderde omstandigheden wist te schikken; hoe de landbouwers in Denemarken, waar een bepaalde bron van inkomsten ophield met vloeien, of een gelegenheid tot afzet van producten hun ontnomen werd, hoe die landbouwers niet bij de pakken bleven zitten, maar zich krachtig inspanden om op ander gebied het verloren terrein te herwinnen.

Leerzaam eindelijk ook, omdat er uit blijkt, hoe in de beide behandelde landen de regering reeds veel vroeger en veel krachtiger dan bij ons, haar steun aan het streven der bevolking verleende om een zo belangrijken bestaansak, als de veeteelt, bloeiende te houden en te doen vooruitgaan.

Doch voor de schrijver dient natuurlijk dit geschiedkundig overzicht als grondslag voor zijn uiteenzetting van de regeringsmaatregelen in het belang der veefokkerij, om ze te zetten in de lijst van hun tijd en om de omstandigheden te doen kennen, waaronder ze genomen werden. Het eerste is van belang om een overzicht te houden over het samenstel der maatregelen als één geheel. Het tweede om een beoordeling mogelijk te maken, in hoe verre ze voor onze omstandigheden passende zijn.

Ik wil mijn aanbeveling van het werk eindigen met de wens dat het vele lezers moge vinden.

De fokkerij van “Hollander” rundvee in Oost-Pruisen

(LANDBOUWKRONIEK CCLXI)

Bij vroegere gelegenheden heb ik er al eens op gewezen, dat men sedert geruime tijd in verschillende delen van Duitsland bezig is, zelfstandig voort te fokken met de nakomelingen der koeien en stieren, die vroeger bij onze veehouders tegen hoge prijzen werden opgekocht. Ik heb er toen tevens op gewezen, dat verschillende Duitse fokkers er “Holländer” beslagen op nahouden en dat men in sommige streken van Duitsland spreekt van een “Holländer” veeslag.

Ik ben thans in staat om aangaande de fokkerij met “Holländer” vee in een der aangeduide streken iets meer mee te delen, namelijk in oost Pruisen. De aanfok van het zwartbonte “Holländer” vee in deze provincie dagtekent uit het midden der voorgaande eeuw. Reeds in de jaren 1860 tot 1870 waren een aantal runderen uit Groningen en Friesland in Oost-Pruisen ingevoerd. Sedert 1870 breidde zich de fokkerij met ons vee zo snel uit, dat het binnen korte jaren verreweg de voornaamste plaats innam.

In hoe sterke mate dit het geval was, bleek ten duidelijkste op de tentoonstelling, die in het jaar 1881 vanwege de centrale landbouwvereniging in Oost-Pruisen te Koningsbergen gehouden werd. Van de 255 runderen, die hier waren tentoongesteld, behoorden 220 tot het “Holländer” ras.

Nadat de aanfok van ons vee een zo sterke uitbreiding had verkregen, besloten in 1882 een 42 tal Oost Pruisische veefokkers een stamboekvereniging op te richten onder den naam *Stamboek-vereniging tot verbetering van het in Oost-Pruisen aangefokte Holländer rundvee*.

Het doel der vereniging was op de volgende wijze omschreven.

- a) Het opvoeren van het Holländer rundveeras uit de toestand van een ontwikkeld landras, in welke toestand het zich ten tijde der oprichting zelfs ook nog in Holland bevond, tot een volbloed fokras, dat met betrekking tot lichaamsbouw, eigenschappen en kleur geheel standvastig is. De gewenste kleurtekening was zwartbont, met witte beharing van het onderdeel der benen, de balzak en de spits van de staart.
- b) Verbetering van het in Oost Pruisen met het oog op melkrijkheid en geschiktheid voor meting aangefokte Holländer ras, met betrekking tot lichaamsbouw, eigenschappen en productief vermogen.
- c) Het verschaffen van zekerheid, dat men te doen heeft met volbloed fokdieren, die in staat zijn hun eigenschappen te doen overerven, door ze in een stamboek te doen inschrijven.
- d) Verruiming van het afzetgebied voor dergelijke dieren en het verschaffen van gelegenheid om ze op de best mogelijke manier te gelde te maken.

Daar de stamboekvereniging opgericht was door fokkers, die reeds sedert lange tijd de teelt van Holländer-vee beoefend hadden en die bovendien geen kosten schroomden om het beste fokmateriaal uit Friesland en Groningen in te voeren, zo konden zo reeds spoedig na de oprichting met zelf gefokt vee op alle grote tentoonstellingen in Duitsland verschijnen. En steeds werden de *Oost-Pruisische “Holländers”* door de veekenners van de eersten rang met de hun toekomende waardering ontvangen.

De eigenschappen, waardoor het Holländer rundvee zich vooral onderscheidt, zijn: zijn grote

melkrijkheid; zijn geschiktheid voor mesting; het geringe verschil zowel tussen de dieren van één zelfde fokker als tussen die van verschillende fokkers onderling en eindelijk zijn voortreffelijke gezondheid. Op de laatste eigenschap wordt vooral grote nadruk gelegd. Door de stamboekvereniging wordt dan ook stelselmatig de tuberculose onder het Holländer-vee bestreden.

Evenals in alle fokgebieden, waar enig succes van betekenis verkregen is, gaat met een doelmatige teeltkeus der ouders een zo zorgvuldig mogelijke verpleging gepaard. Bij de keuze der ouders, speelt de afstamming, welke door de boekhouding van het stamboek op duidelijke wijze wordt aangetoond, niet de geringste rol. Verder houdt men in sterke mate rekening met het meer of minder krachtige overervingsvermogen der vaderdieren. Door een doelmatige verpleging en behandeling der fokdieren, waartoe behoort het gebruik als trekdier of het dagelijks rondleiden, is men in staat de mannelijke dieren, die zich door een uitstekend overervingsvermogen onderscheiden, langen tijd aan de fokkerij dienstbaar te maken. Niet zelden vindt men stieren, welke nog op zeven., ja zelfs op negenjarigen leeftijd volkomen tot dekken in staat zijn.

In het gehele fokgebied legt men zich sterk op de aanfok toe. Als tijd voor het afkalven kiest men zo mogelijk de herfst of de eerste wintermaanden, opdat de nakomelingen reeds gedurende de eersten zomer in de weide gelaten kunnen worden. Weidegang is dan ook met enkele uitzonderingen, algemeen gebruikelijk. Echter worden de kalveren gedurende de eerste zomer dikwijls des nachts in de stal gebracht.

Voor de voeding der kalveren wordt met het oog op de bestrijding der tuberculose de meest mogelijke zorg gedragen. Op vele boerderijen wordt de melk, voordat men ze aan de kalveren uitrekt, gekookt. Daardoor worden de in de melk misschien voorkomende tuberkelbacillen gedood en voor de nakomelingen onschadelijk gemaakt.

De jonge kalveren krijgen gedurende de eerste 6 weken tot 2 maanden zoete melk. Waar het er om te doen is een mannelijk fokdier op te kweken, wordt in sommige gevallen nog langer zoete melk gegeven. Daarna gaat men langzamerhand over tot vervoeding van afgeroomde melk. Als bijvoer ontvangen de kalveren, naast goed hooi, haver, zonnebloemkoeken en zemels. De wintervoeding bestaat voornamelijk uit ruwvoer, onder toevoeging van tarwezemels en lijnkoeken. Van midden Mei tot einde October voeden de dieren zich bijna geheel op de weide. Slechte in de laatste maanden van het weide-seizoen wordt hier en daar bijvoeding gegeven. De voeding is dus zoveel mogelijk een natuurlijke en daardoor bevorderlijk voor de gezondheid.

Het gebruik voor de fokkerij begint bij de stieren in den regel op de leeftijd van $1\frac{1}{4}$ tot $1\frac{1}{2}$ jaar. De vrouwelijke dieren worden, als ze $1\frac{1}{2}$ tot 2 jaar oud zijn, voor het eerst bij de stier toegelaten.

Om zekerheid te krijgen omtrent hetgeen de afzonderlijke dieren leveren kunnen hebben bij de meeste fokkers op geregelde tijden proefmelkingen plaats. De uitkomsten daarvan worden echter *niet* in het stamboek opgenomen, wijl dit alleen opgaven mag bevatten omtrent zaken, die door de vereniging gecontroleerd kunnen worden. Toch kunnen zij de koper, omtrent hetgeen een beslag in 't algemeen en ieder der afzonderlijke dieren daarin, leveren kan, een gewenste inlichting geven.

In de beste beslagen en vooral in die der leden van de stamboekvereniging legt men zich toe op het voortbrengen van uitstekend fokmateriaal voor veehouders in andere streken. Jonge

stieren worden meest op 1 à 2 jarigen leeftijd verkocht. Ook naar vrouwelijke fokdieren bestaat een sterke vraag. Het meest worden kalverstieren in de ouderdom van 2 à 3 jaren verhandeld. De koopprijs daarvan bedraagt *f* 180 tot *f* 240.

Tot bevordering van de handel in fokmateriaal worden jaarlijks vanwege de Stamboekvereniging twee openbare verkopeningen op de veemarkt te Koningsbergen gehouden. Hier worden het meest de mannelijke fokdieren verhandeld. De prijzen op deze verkopeningen schommelen tussen *f* 150 en *f* 900. De gemiddelde prijs voor mannelijke fokdieren bedroeg ongeveer *f* 290, die voor vrouwelijk fokmateriaal was gemiddeld *f* 210.

Voor 't overige heeft de handel meest in den stal van de verkoper plaats, wat te gemakkelijker gaat, doordien zeer vele fokkers de zaak in 't groot drijven. Voor de afzet der dieren naar verder verwijderde streken treedt bovendien de stamboek-vereniging tussenbeide. Het kantoor der vereniging geeft voortdurend inlichtingen omtrent fokvee, dat voor verkoop gereed staat.

Middelburgsche Courant 1902-03-20

Een “Keurstamboek” voor Ned. Rundvee

INGEZONDEN: Het is een bekend feit dat het eerste stamboek in Amerika voor Nederlands rundvee reeds in het jaar 1872 werd opgericht, dus twee jaar vroeger dan ons *Ned. Rundvee-stamboek*, dat zijn werkzaamheden in 1874 begon. Dit stamboek ging uit van de *Holstein Breedere Association of Amerika*; daarnaast ontstond in het jaar 1880 een tweede stamboek onder de naam van *Dutch-Frissian Herd Book* voornamelijk op aandringen van mr Thomas E. Whiting, van wiens vee enkele dieren door het eerstgenoemde stamboek geweigerd werden op te nemen.

Beide stamboeken werden echter in het jaar 1885 tot één geheel verenigd onder de naam van *Holstein-Friesian Assotiation of Amertca*.

Een der voorwaarden waarop die vereniging tot stand kwam, was dat zou worden overgegaan tot de oprichting van een *Advanced Register*, wij zouden kunnen zeggen een *Keurstamboek*, alleen toegankelijk voor dieren, die aan hoge eisen moesten voldoen, met betrekking tot de uitwendigen bouw, terwijl daarnaast voor de vrouwelijke dieren een vrij hoge melk- of boteropbrengst als minimum werd gevorderd.

Dat zodanig Keurstamboek gunstig op de veredeling en voortfokkerij van ons Rundveeslag in Amerika moest werken, was te voorzien doch niemand heeft bij benadering zich kunnen voorstellen, dat dit een zó grote vlucht zou nemen! Dat er onder ons vee uitstekende melkgeefsters en boterkoeien waren, wist men reeds lang, doch wat men niet wist en wat eerst door het *Keurstamboek* aan het licht gebracht werd, is dat een zó groot aantal daaraan zulke hoge opbrengsten gaven.

Nu wellicht het tijdstip niet meer ver verwijderd is, dat ook wij in een zodanig Keurstamboek de opbrengsten van ons Rundvee (althans van de beste exemplaren daarvan) zullen verzamelen, komt het mij gewenst voor, de inrichting van het *Advanced Register* en de wijze van wer-

ken onzer voorgangers in deze, aan een nadere beschouwing te onderwerpen. Om de aanmeldingen aan zekere regels te binden worden in Amerika de aangegeven dieren als volgt geclassificeerd: t. w.

- A. Alle dieren van twee tot drie jaar oud in de tweejarige Afdeling;
- B. Alle dieren van drie tot vier jaar oud in de Driejarige Afdeling;
- C. Alle dieren van vier tot vijf jaar oud in de Vierjarige Afdeling;
- D. Alle dieren boven de vijf jaar oud in de volwassen Afdeling.

Om opgenomen te kunnen worden in het Keurstamboek, moet een dier door de Inspecteur opgenomen en goedgekeurd worden; in het van die bevinding uit te brengen rapport zullen bijzonderheden opgegeven worden over de volgende onderdelen, t. w.: naam van het dier en Stamboeknummer, ouderdom ten tijde der opneming in jaren, maanden, weken en dagen uitgedrukt, de verschillende maten, de melk of zaadspiegel, de verder daarop betrekking hebbende tekens en de algemenen indruk, voorts voedertoestand en gewicht van het dier.

Om opgenomen te worden zal een *stier* ook in zijn afstammelingen, zijn superioriteit moeten bewijzen; de inspecteur zal te dien einde minstens *drie afstammelingen* moeten zien en onderzoeken en de stier zal *minstens 80 punten* moeten behalen.

Een koe zal minstens één kalf moeten hebben gebracht en een gecontroleerde opbrengst als volgt:

A. In de tweejarige Afdeling:

Wanneer zij kalft op de dag waarop zij de leeftijd van twee jaar bereikt heeft, niet minder dan: 4,06 KG. Boter in 7 dagen of 2863 L. melk in 10 maanden¹³

Bovendien zal zij moeten geven voor elke dag, dat zij bij het afkalven ouder is dan 2 jaar. 1,688 liter meer in het 10 maands record; of in de boteropbrengst 0.0025 kilo.

B. In de driejarige Afdeling:

Wanneer de koe kalft op de dag, dat zij den leeftijd van 3 jaren bereikt heeft, niet minder dan : 4,98 kilo boter in 7 dagen of 3480 L melk in 10 maanden

Bovendien zal zij voor elken dag dien zij ouder is dan 3 jaar op de dag van het afkalven, dezelfde vermeerdering moeten geven als sub A vermeld.

Voor **C** en **D** gelden analoge bepalingen.

Toelichting.

Uit de verschillende mededelingen en vertalingen van de bepalingen, door de Amerikanen gemaakt voor opname in hun **Keurstamboek** krijg ik de indruk, dat zij dit boek geenszins opengesteld hebben uitsluitend voor de buitengewone geefsters, maar werkelijk de deur *vrij wijd open stelden* om talrijke inschrijvingen te bekomen en dat de door hen gestelde eisen, datgene wat ook **wij** van een goede koe verlangen niet te boven gaan.

Als zodanig noem ik voor dieren van:

precies 2 j.oud 2863 L. Melk in 10 Maanden .

- „ 3 „ 3480 „ of 617 L. meer
- „ 4 „ 4097 „ „ 617 „ „
- „ 5 „ 4713 „ „ 617 „ „

13 Gewicht stond in Eng. Pond (1 p. was 0,453 KG.) en ? (1 ? . was 0,44 L) ZHN.

of Boteropbrengsten;
dieren juist 2 jaar oud in 7 dagen 4.08 kilo
„ „ 3 „ „ „ „ „ 4.98 kilo
„ „ 4 „ „ „ „ „ 5.89 kilo
of telkens 0.9 kilo meer.

Wij zien dus elk jaar dat de koe ouder wordt, den eis voor de melk stijgen met 617 Liters. Hiermee is de voor elken dag dat de koe ouder is, dan precies 2 of 3 of 4 of 5 jaren, meerder geëischte 1,69 Liter in volmaakte overeenstemming want $865 \times 1,69 = 616,85$ Liters. Bij de boteropbrengst is de voor elke dag boven de vastgestelde leeftijd geëiste hoeveelheid van 0,0025 kilo (een vierhonderdste kilo) \times 300 dagen ook weer precies de 0,90 kilo in 7 dagen meer gevorderd.

De verdere bepalingen der statuten evenals het voorgeschreven puntenstelsel voor de beoordeling der dieren voor het ogenblik buiten beschouwing latende, wens ik alleen nog in het licht te stellen dat de Amerikanen, in het juiste besef van de grote belangen die het *Keurstamboek* geroepen werd te bevorderen, dit niet hebben gemaakt tot een eenvoudig onderdeel of bijboek van hun Stamboek, maar dat zij daaraan een meer zelfstandig karakter hebben toegekend. Het *Keurstamboek*, evenals alle nieuwe zaken, moest in Amerika en moet ook hier eerst gepopulariseerd worden en daarvoor begreep men verse werkkrachten in het werk te moeten stellen, die zich geheel aan die taak konden wijden. Te dien einde werd een der bestuursleden speciaal benoemd tot superintendant van het *Keurstamboek* met het van assumptie voor eventuele geschilpunten.

De benoeming als Superintendant van mr S. Hoxie was een zeer gelukkige en de opname van 350 koeien en 31 stieren in de eerste twee jaren, waren de vruchten van zijn verbazende werkkraft!

Zal het er komen ? *ons* Ned. keurstamboek!

Voorzeker zal het dat, maar daarvoor is de medewerking van alle vooruitstrevende fokkers onmisbaar, die moeten begrijpen, *dat de waarde van hun vee zetelt in de melkopbrengst* en dat men die moet kennen om ze te weten, en meteen om ze te kennen!

Dan zal de fokker weten, welke kalveren aan te houden en welke niet! En wanneer zijn koeien dan een geschiedenis hebben (*en dat zijn zijn melklijsten*) dan zal hij naar het *Keurstamboek* komen en die geschiedenis laten optekenen, want zijn melklijst kan onder de voet raken, maar het *Keurstamboek* blijft.

Eerst wanneer dit begrip duidelijk en algemeen wordt gevoeld kan het *Keurstamboek* tot zijn recht komen; dat begrip door woord en schrift onder ieders bereik te brengen moge een reuzentaak zijn, een schone, een levenstaak is zij voor hen die zich daartoe aangorden.

E. VAN DEN BOSCH.

Goes, 18 Maart 1902.

Vergadering FMvL lezing Mesdag over verbetering van de Fokkerij

HOOTSTERMOLEN, 13 Nov. Zaterdag vergaderde alhier ten huize van H. Geerligts de afdeling „Achtkarspelen” der *Friesche Mij. van Landbouw en Veeteelt*.

[....]

Thans werd het woord gegeven aan de zuivelconsulent, heer Mesdag.

Middelen tot verbetering van de veefokkerij was het onderwerp. Verhoging van productie, vergroting der waarde was het doel.

Om dit te bereiken was de overheid bij de paardenfokkerij te hulp gekomen, doch voor het vee achtte deze geldelijke steun aanvankelijk niet nodig. Er was evenwel veel veranderd en ook thans werd die steun verleend in de vorm van subsidies voor keuringen, cursussen enz. Als middelen ter verbetering noemde spreker achtereenvolgens tentoonstellingen, keuringen, controleverenigingen, fokverenigingen, stierenverenigingen.

Tentoonstelling in kleine kringen achtte spreker beter dan grote, de laatste prikkelden te veel de eerzucht, daar waren slechts enkelen de winnaars. Bezoek aan veemarkten miste de voorlichting. Beter dan de centrale keuring, waren de district- en voorkeuring. Zij stelden ieder in de gelegenheid tegen laag dekgeld beste stieren voor de verbetering van zijn stallen te gebruiken.

Stierenverenigingen, werkten uitstekend voor de mannelijke, fok- en controleverenigingen voor het vrouwelijk materiaal. Beide werden aanbevolen evenals deelname aan stamboek. Stamregisters moet ieder houden en vooral letten op hoeveelheid der melk en het vetgehalte. Ook de aanfok eiste zorg, vooral de voeding en verpleging.

Een en ander werd met belangstelling aangehoord en gaf aanleiding tot vragen, welke met de meeste welwillendheid werden beantwoord. Onder dank sloot daarna de voorzitter de vergadering.

Leeuwarder Courant 28-04-1906

Door vijf veehouders te 't Meer is eene stierenvereeniging opgericht. Men verwacht, dat er zich meer deelnemers zullen aansluiten om zoo tot een fokvereeniging te komen. Het vetgehalte van alle koeien wordt onderzocht.

I. G. J. van den Bosch: Stieren- en Fok-verenigingen.

LANDBOUWKRONIEK. DIX.

Over dit onderwerp hield de heer I. G. J. van den Bosch, hoofdinspecteur van het *Nederlandsch Rundveestamboek*, op 23 Aug. j.l. een rede in de te Meppel gehouden algemene vergadering van genoemd stamboek. Ik acht die rede belangrijk genoeg om de hoofdinhoud ervan hier mede te delen, niet zo zeer omdat de denkbeelden voor de kronieklezers geheel nieuw zijn (verschillende punten daaruit werden ook reeds in de zelfde zin door mij besproken) als wel omdat het nuttig kan zijn nieuwere denkbeelden van verschillende zijde te horen bespreken. Ik volg ongeveer het verslag der rede in de Nieuwe Rott. Crt.

Spreker ving aan met te verklaren, dat hij zich zal bepalen met in het licht te stellen, welke rol deze verenigingen spelen in onze veeverbeteringsorganisatie en welk verband er onderling bestaat tussen stierhouderijen en fokverenigingen met inbegrip van de contróleverenigingen. Uit het aantal dezer verenigingen blijkt, dat het coöperatief werken op het gebied der veefokkerij, begint door te breken.

Onze veefokkerij is een nieuw ontwikkelingstijdperk ingetreden nu men inziet, dat alleen door vereniging mogelijk is de bezwaren te ondervangen, die het klein en middelgroot veehoudersbedrijf ontmoet, om het oordeelkundig fokken consequent door te zetten. De kleine veehouder heeft een vlugge omzet van kapitaal nodig, waardoor aan kleine, directe winsten de voorkeur wordt gegeven boven grotere voordelen, die in de toekomst zijn te behalen. En het is bekend, dat het lonende resultaat in de veefokkerij eerst wordt verkregen na veeljarige arbeid, gepaard met belangrijke uitlegging van kapitaal. Grote veehouderijen hebben veel voor op de kleine. En waar in ons land de grote veebedrijven bijna geheel gemist kunnen worden, moeten de kleine bedrijven coöpereren om zo een groot bedrijf te vormen.

De stierenvereniging is de eenvoudigste vorm, omdat hierbij enige fokkers slechts coöpereren voor het gemeenschappelijk kopen en aanhouden van een stier, die hun koeien moet dekken. Neemt men in aanmerking hoeveel van een stier afhangt in de fokkerij, dan verwondert het ons, dat niet meer stierenverenigingen worden opgericht. De bezwaren schijnen vele te zijn. Vooreerst moet er een beduidend bedrag bijeen gebracht worden voor de aankoop van een stier: dan moet men vaak een goeden stier elders gaan kopen, wat een groot bezwaar is, omdat men de weg niet weet en het kopen van een stier niet alleen kennis doch ook routine vereist.

Meestal koopt men stierkalveren of éénjarige stieren en dus moet nog worden afgewacht hoe zij zullen opgroeien, of zij vlug springen en goed zullen bevruchten in weerwil van het groot aantal koeien dat in de korte dekperiode wordt aangevoerd. In de praktijk doen zich nog meer bezwaren voor, zodat het wel te verklaren is dat stierenverenigingen niet gemakkelijk tot stand komen, doch wel zeer dikwijls verdwijnen als men b.v. ongelukkig met de aankoop is geweest of tegenspoed heeft.

Werkte men meer samen, dan kunnen hoge prijzen worden betaald voor beste dieren, die nu meestal naar buiten worden verkocht. Ook zou men gemakkelijker oude stieren kunnen aanhouden. En zonder het voortfokken met oude stieren, die bewijzen naar wens te overerven, zal de fokkerij weinig vooruitgaan.

De beste stieren behoren niet naar het buitenland te worden verkocht; stierenverenigingen

kunnen en zullen ze hier houden.

In Friesland blijft de stier in het bezit van de vereniging en wordt op kosten van de vereniging gehouden, die eigenares blijft.

Dit is de meest gewenste toestand, want men besteedt hoge prijzen en houdt de stieren langer aan.

Oude stieren moeten de verenigingen omwisselen, anders teelt men in te nauwe bloedverwantschap. In Limburg is een vereniging, die 7 stieren houdt, die jarenlang door omwisseling dienst kunnen doen.

Stierenverenigingen moeten overal worden opgericht, vóór men aan iets anders wil beginnen. Friesland heeft dit bewezen. Men verkreeg daar een sterke toeneming van oude stieren, die bleken een veredelende invloed op de veefokkerij uit te oefenen. Alle maatregelen om de beste koeien te leren kennen ten behoeve van de fokkerij zullen weinig effect hebben, wanneer van de goede stieren niet zoveel mogelijk partij wordt getrokken op een wijze, als dit door een goed georganiseerde stierenvereniging mogelijk is.

Dit dient men wel te overwegen, omdat het aantal goede stieren, die tevens goed fokken, steeds zeer beperkt is.

Vooraf in streken, waar nog geen bepaald veeslag heeft, dient de stierenhouderij in te grijpen, want door steeds meteen volbloed stier te werken van een bepaald slag of ras kan uit een mengelmoes een standvastig veeslag worden gefokt. Maatregelen van overheidswegen, die het houden van slechte stieren tegenwerken, zullen het oprichten en in leven houden van stierenverenigingen ten goede komen.

Fokverenigingen

Verder dan de stierenverenigingen gaan de fokverenigingen. Deze hebben ten doel de beste koeien te doen paren met de beste stieren en met de beste afstammelingen daarvan voort te fokken. Zodra een stierenvereniging haar werkzaamheid uitbreidt over de koeien met haar nakomelingen, toebehorende aan haar leden, is zij omgezet in een fokvereniging. In ons land hoeft dit weinig plaats gehad. Wel hebben tussen de stierenverenigingen en fokverenigingen zich de controleverenigingen geschoven of, waar geen stierenverenigingen bestonden, zijn de controleverenigingen geheel voorgegaan.

Controlevereniging

Met een controlevereniging bedoelen de fokkers de opbrengst hunner koeien nauwkeurig te leren kennen door het melkonderzoek. In Friesland heeft men het sterkst gewerkt in de richting van de z.g. opbrengstteelt, omdat de heer Mesdag (zuivelconsulent) daar het eerst aan 't licht bracht, dat het vetgehalte van de melk verbetering behoeft. Het was bekend, dat de aanleg tot het geven van vette melk erfelijk was, zowel wat de koe als de stier betreft. Daarom was het de Friese veefokker niet meer voldoende zijn koeien voor de fokkerij uit te kiezen naar uiterlijke kentekenen. Hij moest nauwkeurige opgaven omtrent het gehalte van de melk hebben, en die opgaven levert de controlevereniging.

De controlevereniging moet juiste cijfers leveren en daarvoor zijn nodig ambtenaren. Wordt de melk om de 14 dagen onderzocht en moet dit 1 controleur doen, dan moet deze vereniging bestaan uit 12 leden; de controleur kan dan rondkomen en is 's Zondags vrij. Meestal is het aantal leden groter, 25 tot 30 met 250 tot 300 koeien, doch dan wordt de taak moeilijker. In Friesland bedraagt het aantal leden 20.

Zal men in de toekomst vollediger gaan werken, dan zal in verschillende opzichten wijziging moeten gebracht worden.

Worden alle koeien van een bedrijf onderzocht, dan krijgt de veehouder beter overzicht over zijn bedrijf. In N.-Holland geldt het motief, dat men alleen de melk onderzoekt van dieren, welke voldoen op exterieur.

De drang tot melkonderzoek dient uit de boezem der fokkers zelf voort te komen. Men kweekt een kunstmatige belangstelling door het uitloven van premiën voor melkstaten. Het komt voor, dat na het behalen van prijzen het onderzoek weer gestaakt wordt, bovendien ontstaat het gevaar, dat de zaak als een soort sport wordt beschouwd, wanneer op tentoonstellingen naar melkstaten wordt gevraagd. Men bedenke verder, dat de fokwaarde niet alleen onafhankelijk is van de productie, maar dat daarbij even goed gelet moet worden op de lichaamsbouw als maatstaf voor de ontwikkeling, de gezondheid en het weerstandsvermogen van het dier. Daarmede hangt wederom samen het voortbrengen van sterke kalveren, de vruchtbaarheid, hoe lang de koe als producent dienst doet, het voedergebruik in verhouding tot de productie, de waarde van de koe na het afmelken en andere gewichtige eigenschappen, die de fokker bekend zijn.

Reeds komt het in ons land voor, dat men meent de oude beoordeling naar uiterlijke kentekenen niet meer nodig te hebben, maar uitsluitend kan afgaan op productiecijfers. Was deze methode goed, dan kon men zijn koeien uitzoeken op het bureau, de boer behoefde zijn vee niet meer te kennen en een ieder kon dan veekenner en veefokker zijn.

Tegen deze „Zucht naar Leistung”, de opbrengstteelt, moet ten sterkste gewaarschuwd worden. Alle uitersten in de fokkerij zijn verkeerd.

Men passe daarom de opbrengst- en de vormteelt naast elkander toe, te meer daar de ene richting kan dienen om de fouten van de andere te verbeteren. Een veebeslag, steeds eenzijdig op de melk gefokt zal in de toekomst in grootte, zwaarte en lichaamskracht zodanig degenereren, dat daaronder de productie dermate lijdt, dat deze minder is geworden dan bij de aanvang der veredeling.

Tegenwoordig ziet men stieren aanhouden, die men vroeger bepaald zou hebben afgekeurd, doch nu kunnen blijven, alleen omdat de moeder een hoog vetgehalte had. Dit leidt tot degeneratie. Ons vee moet hebben een gezond, schoon, krachtig lichaam en daarbij melkrijk zijn. Intussen is het een kunst al deze factoren bij de beoordeling op de juiste wijze in rekening te kunnen brengen.

Wat het melkonderzoek zelf betreft, dit geschiedt om de 14 dagen zolang de koe in de fokkerij is: en daar de hoeveelheid melk zeer afhankelijk is van allerlei uiterlijke invloeden en eerst bij het 5de kalf haar maximum bereikt, is het nodig een reeks cijfer; te hebben om het productievermogen van de koe te kunnen beoordelen.

Het te niet onverschillig hoe met de cijfers geoordeeld wordt over de productiviteit van de koe. Een koe, die 7000 L. melk geeft met 2 pct. vet. produceert 140 K.G. vet en zou hoger komen te staan, dan een koe met 4000 L. melk en 3,2 pct. vetgehalte, want die geeft maar 128 K.G. vet. De eerste koe is een echte plasgeefster, een echte melkzak, die wel is waar voor de gewone productie veel waard is, maar uit de fokkerij geweerd moet worden.

De veredeling moet allereerst gericht zijn op verhoging van het vetgehalte. Wij hebben koeien

genoeg, die veel melk geven, maar veel te veel koeien met waterige melk.

Het vetgehalte moet minstens 3 pct. zijn; in Friesland is het minimum 3,2 pct. Neemt men het aantal K.G. vet of boter als maatstaf bij koeien met normale melk, dan kan dit nog tot onjuiste gevolgtrekkingen leiden. Immers zou een koe met 5000 L. en 3 pct. vet, gesteld moeten worden boven een koe met 4000 L. en 3,2 pct. vet. Die rangschikking is juist naar de gebruiks-, doch onjuist naar de fokwaarde, aangezien de mannelijke afstammelingen van de eerste koe, tengevolge van het lagere vetgehalte, waarschijnlijk minder waard zijn voor de fokkerij dan die van de tweede koe, althans in hun verhogende invloed op het vetgehalte van haar nageslacht. En hierop komt het aan.

Het is duidelijk, dat het onderzoek zo lang mogelijk moet worden volgehouden. Ook de voeding dient in rekening te worden gebracht, al is die op het ogenblik zeer moeilijk. Proeven bewijzen, dat bij versterking der voeding, b. v. door het toedienen van meer eiwit, de hoeveelheid melk bij de ene koe veel sterker toenam dan bij de andere, zo zelfs, dat een slechte koe een goede kan overvleugelen. Productie en productievermogen is dus lang hetzelfde niet. Vele facturen beheersen het juiste melkonderzoek en men heeft bij ons ook nog lang geen volkomenheid bereikt. En daarom moet de zaak niet eenvoudiger worden voorgesteld dan zij is; dit is misleiding.

Een fokvereniging staat onder de organisaties het hoogst; zij is meer dan een stieren- en controlevereniging samen. Het is gewenst, dat een fokvereniging alleen fokt in een der 3 bestaande rundveeslagen, die zuiver zullen worden voortgefokt. Kruisen is te onzeker; bovendien behoren onze veeslagen scherp gescheiden en in zich zelf verbeterd te worden, zodat de slagen bewaard blijven.

Ten behoeve van de selectie van oudere en jongere dieren moeten worden gehouden geregelde keuringen met gebruikmaking van productiecijfers. Met het oog op een rationele teelt is nodig regeling van de stierhouderij en ten opzichte van de afstamming moet men bezitten een volledige boekhouding met een controle op de geboorteaangifte der kalveren. Verder is nodig ten behoeve van het aanhouden van de beste dieren, het uitloven van premiën en het instellen van boeten.

Een uniforme regeling hiervoor zal wel niet te treffen zijn; toch dient men hiernaar te streven. Bij de te stellen eisen aan de stier is het van belang, dat hij behalve een zeker aantal punten voor exterieur, afstamt van familiën, waarvan de onderzoekingen een voldoende hoeveelheid melk aantoonen met ten minste 3,2 pct. vet. Dit moet in ieder geval van de moeder bekend zijn. De goedgekeurde koeien mogen alleen door de verenigingsstier gedekt worden. De koeien, die het kalf verwerpen, kunnen binnen 3 á 4 mnd. niet bij de verenigingsstier worden toegelaten. De stier wordt zo lang aangehouden, als hij blijkt naar wens zijn eigenschappen te doen overerven, en door een passende voeding en door het geregeld beweging geven na de dekdienst zal men het vetworden voorkomen.

De controle op de geboorte-aangifte der kalveren dient zo scherp mogelijk te zijn, omdat met deze dieren moet worden voortgefokt. Elk bedrog moet zijn uitgesloten: om tot verbetering van het veeslag te komen, is het noodzakelijk dat met de beste afstammelingen wordt voortgefokt binnen de kring der fokvereniging. Vandaar dat maatregelen genomen dienen te worden, opdat geen goed fokmateriaal buiten die kring geraakt. b.v. premiën voor het aanhouden van fokvee als tegengewicht voor de hoge prijzen, die bedongen kunnen worden.

Wenselijk is 2 maal per jaar stier- en koekalveren te keuren om te zien, wat aangehouden kan

worden.

Alle gegevens omtrent het vee ener fokvereniging helpen weinig wanneer zij niet nauwkeurig worden geboekt. De boekhouding moet mogelijk maken dat de afstamming kan worden geconstateerd en tegelijkertijd de eigenschappen van de voorouders kunnen nagegaan worden, ter beoordeling hoe de overerving heeft plaats gehad of wat van een fokdier mag worden verwacht.

Gehouden dienen te worden de volgende boeken:

1. een keurintsboek : 2. een fokregister voor koeien : 3. een dito voor stieren ; 4. een register voor niet opgenomen koeien : 5. een sprong-register ; 6. een kalverboek : 7. aan- en verkoopprijs en 8. een melkcontroleregister.

Het 4e boek is niet bepaald noodzakelijk maar gewenst, omdat niet opgenomen koeien ook door de verenigingsstier worden gedekt. Zeer aan te bevelen is het allen dieren van eenzelfde jaargang namen te geven, die met dezelfde letter beginnen.

Ten slotte stelde spreker in het licht de positie van de fokverenigingen ten aanzien van de centrale stamboekhouding.

De statuten van de vereniging Het Nederl.-Stamboek spreken van erkende fokverenigingen, aan wie verschillende privileges worden gegeven.

De stamboekhouding ziet in de fokverenigingen haar voornaamste medewerkers, zodra zij in haar lijn werken. Ten einde daaromtent zekerheid te verkrijgen worden voorwaarden gesteld, waarop de erkenning door het Nederl. Rundveestamboek berust. Hoewel die voorwaarden nog niet vastgesteld zijn, zullen ongeveer op het volgende neerkomen:

1. dat uit de statuten der fokvereniging blijkt, dat men met een ware fokvereniging te doen heeft;
2. dat een bepaalde fokrichting wordt gevolgd, doordat in een der drie Nederl. Rundveeslagen zuiver wordt voortgefokt;
3. dat volledig wordt boekgehouden;
4. dat een controle plaats heeft op de geboorte, aangifte der kalveren, ten genoegen van het hoofdbestuur van het Nederl. Rundvee Stamboek;
5. dat de fokvereniging zich plaatst onder contróle van het bestuur van 't Nederl. Rundvee Stamboek.

De fokverenigingen breken de baan voor het rationeel fokken en worden voor de fokkers de voorbereiding om aan de eisen te voldoen, die de centrale stamboekhouding stelt. Daartegenover staat, dat door het Nederl. Rundvee Stamboek de algemeene belangen der fokverenigingen behartigd worden, als: het werken naar uniforme beginselen, het met elkander in betrekking brengen der fokverenigingen, om zoveel mogelijk van elkander te profiteren, b.v. door uitwisseling van fokmateriaal, het bekrachtigen der afstammelingsbewijzen, het afzetten van fokvee en eindelijk het uitbrengen van advies voor geldelijke steun.

Spreker eindigt met de opmerking, dat het wel duidelijk zal zijn, dat gebrek aan geld het grootste beletsel is voor een vollediger werkwijze dan bij vele verenigingen thans het geval is. Dit belet echter niet, dat men kan werken naar algemene beginselen. Dan alleen is te verkrijgen een gezonde beweging, die onze veefokkerij in korte tijd op een peil zal brengen, waarop zij behoort, in aanmerking genomen de gunstige natuurlijke voorwaarden en de vele uitstekende technische krachten, waarover kan worden beschikt.

A. R

Reorganisatie Nederlands Rundvee-Stamboek.

De reorganisatie van het Nederl. Rundvee-stamboek treedt, naar men aan de "N. R. Ct." schrijft, 1 Januari as. in werking. De technische leiding berust dan in handen van den heer L. G. J. van den Bosch, die de titel zal dragen van hoofdinspecteur en die evenals de administrateur, de heer H. Schuurman, bureau zal houden in den Haag, Buitenhof 42; beide heren zijn oud-leerlingen van de hogere afdeling landbouwschool te Wageningen.

Ten einde reeds spoedig een overzicht te hebben van de nog in leven zijnde stamboekdieren en de volbloed-afstammelingen daarvan, zijn aan de leden circulaires ter invulling verzonden, Uit de antwoorden, welke bereids inkwamen, blijkt, dat de waarde van een goed stamboek ten dienste van de fokkerij zelve, lang niet door alle leden wordt gevoeld; velen hebben geen begrip, waarvoor de stamboekhouding feitelijk dient en welke invloed deze op de veestapel kan uitoefenen. Vele anderen vragen in de eerste plaats, hoeveel met het stamboek direct is te verdienen, en verliezen daarbij geheel uit het oog, dat de financiële voordelen zullen volgen, wanneer de veestapel op een honger peil is gebracht.

Tekenend voor de toestand in sommige streken is zeker wel een antwoord, waarbij men de mening verkondigt, dat ingeschreven stamboekvee minderwaardig is, omdat, met het oog op de smokkelhandel, runderen voorzien van brandnummers op de hoorns, minder gevraagd worden, daar de herkomst van deze dieren te zeer in het oog loopt.

Wat de nieuwere benaming van ons vee betreft, de provinciale namen zullen niet meer worden gebruikt, doch het vee zal worden ingedeeld in de drie volgende slagen:

1. het zwartbont Friesch-Hollandsch veeslag – H veeslag;
2. het roodbont Maas-Rijn en IJsel veeslag – MRIJ veeslag;
3. het Zwartblaard of Zwartwitkop Groningsch veeslag – G veeslag.¹⁴

Alle andere namen en combinaties van namen zijn niet meer gangbaar na 1 Januari. Het rundvee, dat niet gebracht kan worden onder een die veeslagen, zal in het vervolg van inschrijving zijn uitgesloten. Dieren met afwijkende kleuren als blauwboete, vaalbonte, en dergelijke kunnen evenmin als hun afstammelingen worden 't in het stamboek.

Het doel van Nederl. Rundvee-Stamboek is de drie rundveeslagen zuiver te houden en in zichzelf te veredelen. Daarop is de gehele organisatie en haar wijze van werken gebaseerd.

Leeuwarder Courant 10-02-1908

Bond van fokverenigingen.

Naar het *Friesch Wbld.* meldt is in een gecombineerde vergadering van de fokverenigingen „de Eersteling” te Roordahuizum, „Barradeel” te Minnertsga, „de Toekomst” te Warga en „Ljouwert” te Leeuwarden definitief besloten tot de oprichting van den „Bond van Fokverenigingen in Friesland” en tevens de statuten vastgesteld.

14 Werd gewijzigd in Blaarkop Groninger veeslag. Naast zwartblaren werden sedert 1930 ook roodblaren ingeschreven,.....pas in 1954 officieel opgenomen in “groene boekje”. ONR blz. 148 (ZHN.)

Onvrede-I '*Friesch-Hollandsch*' of '*Hollandsch vee*'.

De afd. Noord-Holland van de vereniging „Het Nederlandsch Rundvee-Stamboek” vergaderde gisteren in Krasnapolsky te Amsterdam ter behandeling van een voorstel van het bestuur, om bij het hoofdbestuur aan te dringen in artikel 1 der „Bepalingen” de woorden „Friesch-Hollandsch” te vervangen door het woord „*Hollandsch*”, voor welke verandering een sterke stroming is waar te nemen.

De voorzitter de heer A. Zijp, deelde mede, dat het afdelingsbestuur generlei pressie wenste te oefenen, maar alleenlijk de opinie der leden te vernemen omtrent deze naamsverwisseling.

Voorlezing werd gedaan van het rapport van den hoofd-inspecteur, waarin de gronden zijn aangevoerd waarop de veeslagen worden ingedeeld, met welke gronden het bestuur zich niet meende te kunnen verenigen. In de namen der veeslagen waren volgens het oordeel van het bestuur de namen aangeduid van de provinciën, waarin de verschillende veeslagen worden aangetroffen. Waar het Friesch-Hollandsch veeslag echter wordt aangetroffen zowel in de provinciën Noord-Holland als in Friesland, meende men in de nieuwe benaming een onverdiende bevoorrechtiging te zien van laatstgenoemde provincie.

Verschillende aanwezigen spraken zich uit ten gunste van de opvatting door het bestuur gehuldigd.

De heer I. G. J. v. d. Bosch, hoofdinspecteur van het Rundvee-Stamboek, stelde in het licht dat bij de keuze van de nieuwen naam volstrekt generlei vooroordeel tegen deze of gene provincie had voorgezeten. Het enige motief dat in deze gold was dit, dat Friesland moest worden beschouwd als het fokgebied van een der drie slagen, waarin onze veestapel is verdeeld. Provincialisme is ganselijk buitengesloten; de keuze van den naam was het logisch gevolg van de drieledige verdeling van de veestapel. Is men de mening toegedaan dat ons land telt meer veeslagen, dan is het begrijpelijk dat men zich tegen deze nieuwe benaming verzet.

Houdt men evenwel vast aan de verdeling in drie slagen, dan is ook de naam „Friesch-Hollandsch” alleszins gerechtvaardigd. Geenszins moet hieruit worden afgeleid, dat men het Noord-Hollandsch vee heeft te beschouwen als een rommelzoo en deze conclusie door de nieuwe naam zou worden gepropageerd. Tegen deze misleiding moet volgens spreker ten sterkste worden geprotesteerd, daar aan deze onfaire doeleinden zelfs geen ogenblik bij het vaststellen van de namen is gedacht.

Indien men beslist den naam „Hollandsch vee” wil hebben, dan gaan de Friezen begrijpelijkerwijze hun vee „Friesch vee” noemen en worden twee namen in het leven geroepen voor één veeslag, wat zeer licht verwarring kan stichten, waar Hollandsch vee in Friesland en omgekeerd Friesch vee in Holland wordt gefokt. Wil men den naam veranderen op grondige motieven, dan wijze men het hoofdfokgebied aan. Doet men dit niet, dan kan het hoofdbestuur nooit schromelijk vergissing bij de bepaling van de naam in de schoenen worden geschoven. Spreker verdedigde op bovengenoemde gronden in de brede den naam van „Friesch-Hollandsch vee”, zoals die door het hoofdbestuur van het Rundvee-Stamboek werd vastgesteld.

De heer Schreuder (Watergang) meende in de nieuwen naam een handige streek der Friezen te zien, die bij de a.s. tentoonstelling te 's Gravenhage wel zorgen de voorkeur te hebben boven

het product uit Noord-Holland, het Noord-Hollandsch vee de loef zullen trachten af te steken, omdat op die tentoonstelling veel vee van de hand zal zijn te zetten.

Namens de Bond van Fok-verenigingen verzocht de heer Avia (Midwoud), om de naam „Friesch-Hollandsch” te veranderen in „Zwartbond-Hollandsch”.

Uit de vergadering ging een stem op, om de naam eenvoudig om te draaien en te spreken van „Hollandach-Friesch”. „De Friezen preken altijd zo voor eigen parochie, laten de Hollanders daar niet voor onder doen.”

Daar de discussie een ietwat persoonlijk karakter dreigde aan te nemen, naar het Hbld. meldt, werd besloten de kwestie in stemming te brengen.

Eerst kwam het bestuursvoorstel der afd. Amsterdam van het Rundvee-Stamboek in stemming om de naam „Friesch-Hollandsch” te veranderen in „Hollandsch”; dit voorstel werd aangenomen met 24 tegen 3 stemmen.

De hoofdinspecteur betreurde, dat in deze vergadering een naam veranderd werd, zonder dat voor die verandering enig motief werd aangegeven en de motieven van de speaker als onjuist werden aangetoond. De vergadering wenste die botweg te negeren, wat spreker leed had gedaan.

De heer Evelijn (Haarlemmermeer) merkte naar aanleiding daarvan op, dat de theorie des heren v.d. Bosch volkomen juist mocht zijn geweest, die theorie helaas niet ten uitvoer kon worden gebracht. Ging men er inderdaad toe over de naam in zijn geest te wijzigen, dan zou het blijken dat het Hollandsch Rundvee-Stamboek spoedig te gronde werd gewerkt. En daarom moest de theorie van de hoofdinspecteur, hoe verdienstelijk ook, voor de practijk worden Afgewezen.

De heer v. d. Bosch betwistte de uitspraak, dat hij zich alleen had beziggehouden met theoretische redeneringen. Integendeel, wat door hem was aangevoerd, was gegrond op uitsluitend zakelijke overwegingen, waarvan de invoering in de practijk dringend wenselijk is te noemen.

Leeuwarder Courant 1907-03-12

Onvrede-II 'Friesch-Hollandsch' of 'Friesch en Hollands'

Zoals men weet, zijn de veehandelaars en veefokkers opgekomen tegen de naam Friesch-Hollandsch, welke door het Ned. Rundvee-Stamboek gegeven was aan het vee, dat in Friesland en Holland wordt aangetroffen.

Verschillende fokkers en ook de fokverenigingen in Noord-Holland zouden zich van het N.R.S. afscheiden, zo de naam Friesch-Hollandsch bleef behouden. Toch meende de „*Bond van Fokverenigingen in Noord-Holland*”, vóór hij een beslissing nam, dat het nuttig zou kunnen zijn wanneer die naamkwestie, waaraan zoveel vast zit, eens ernstig door een commissie werd onderzocht.

De heren Jac. Boekel, G. Duin en G. Nobel worden daartoe uitgenodigd en thans is hun rapport verschenen. In dat rapport wordt erkend, dat de naam Friesch-Hollandsch de juiste is, omdat met die naam het grondgebied wordt aangeduid, waarin dat veeslag wordt aangetroffen.

Toch zal men dien naam niet kunnen handhaven, omdat er afscheiding door zal ontstaan. Men is dus gedwongen ter voorkoming van nog grotere verdeeldheid zowel als ter voorkoming van misvattingen naar buiten, een wijziging voor te stellen, niet evenwel, zoals men algemeen meende, om te spreken van zwartbont Hollandsch veeslag, doch om voortaan te gebruiken de naam Friesch en Hollandsch veeslag.

Het verschil tussen Friesch-Hollandsch” en „Friesch en Hollandsch” is wel niet groot, doch men gelooft hierdoor de verdeeldheid verder te stuiten.

Het rapport erkent de juistheid, waarmee ons rundvee, door de hoofdinspecteur, de heer Iman G. J. v. d. Bosch, is ingedeeld.

Tekenend is de volgende passage uit een schrijven van de voorzitter der Russische commissie, die Nederland bereisde, teneinde onze veestapel te bestuderen.

Het in de provincie Noord-Holland gehouden vee kunt gij onder gene omstandigheden als afzonderlijk veeslag opnemen, dit is 't in geen geval.

Dat moet ge in 's hemelsnaam niet toelaten, ook niet wanneer de boeren als dollen te keer gaan. 't Zou een grote fout en onzin zijn.

Men mag bij de classificatie van veeslagen toch niet handelen naar wat een of ander fokker of velen te samen voor zichzelf willen veroveren.

Men moet niet enkelen bevoordelen, maar handelen zoals men 't met zijn geweten als onpartijdig beoordelaar verenigen kan. Men heeft zich in Holland sterk benadeeld, doordat men bijzondere belangen diende. Daardoor ontstonden onwaarheden en zwendelarijen, welke het vertrouwen van het buitenland sterk geschokt hebben.

Ik kan slechte als onpartijdig beoordelaar mij in de zaak mengen en hoe meer ik uw mooi land liefheb en uwe veefokkerij hoog stel, des te scherper moet ik kritiseren en laken wat er te laken valt, want anders help ik niet, maar breng ik slechte nadeel teweeg.

Laten wij vertrouwen, zegt het N. v. d. D., dat de gemoederen in Noord-Holland nu tot rust komen, ten einde gezamenlijk het georganiseerde N. R. Stamboek groot te maken.

1910

De Graafschap Bode 1910-09-28

Verslag vergadering *Het Nederlandsch Rundveestamboek*.

AMSTERDAM.- De vorige week hield de „*Vereniging het Nederlandsch Rundveestamboek*” te Amsterdam haar 37ste vergadering onder voorzitterschap van de heer mr. W. J. baron van Dedem van Dedemsvaart. De heer F. B. Löhnis, inspecteur van de landbouw, was onder de aanwezigen.

Het ledental bedroeg op 1 September 1910 totaal 3920, dat is 207 meer dan in het vorige jaar. In het afgelopen tijdvak werden definitief erkend de volgende fokverenigen.: „*De Vinkenbroeksche*”, te Rozendaal (N. Br.); „*Midwoud*”, te Midwoud; „*Twisk*”, te Twisk; „*Abbekerk Lamberschaap*”, te Abbekerk, en „*Hauwert*”, te Hauwert.

De verkoop over 1910 van verschillend materiaal, ten behoeve der fokverenigen bedroeg f724.

Mededelingen werden gedaan betreffende hulp bij aankoop van vee, waarvan meer en meer gebruik wordt gemaakt, en aangaande de najaarsinspectie 1909, alsmede over de voorjaarsinspectie 1910. Als een gunstig teken werd beschouwd, dat onder de aangenomen runderen het percentage volbloeden geregeld stijgende is.

Aan de orde kwam het adres van de afdeling Gelderland:

Welke eisen stelt thans het *Nederlands rundveestamboek* voor de aansluiting van fokverenigen bij deze vereniging?”

De afgevaardigde van Gelderland licht het adres nader toe. Volgens het prae-advies van het hoofdbestuur berust de vaststelling dezer eisen bij het dagelijks bestuur, terwijl het hoofdbestuur aan het verzoek van Gelderland wil voldoen, om reclame te maken voor aansluiting van fokverenigen bij het Nederlandse rundveestamboek.

De voorzitter wijst er op, dat het stamboek bij oprichting van fokverenigen, allen steun wil verlenen, zonder tot aansluiting aan te dringen.

De heer **T. J. Swierstra**, veeteeltconsulent voor Gelderland en Utrecht, bespreekt het hoge belang om in enkele streken niet één, maar meer stieren voor een fokvereniging te houden.

Vervolgens kwam aan de orde het voorstel van de afdeling Utrecht, luidende:

Sub. a. Het hoofdbestuur bevordere, dat het hoofdbureau der vereniging worde verplaatst van 's-Gravenhage naar Utrecht.

Sub b. Het Nederlandsche rundveestamboek bevordere, dat de inspectie ter opname van stieren en vrouwelijk vee, onafhankelijk van elkaar en in de eerste plaats van de stieren, vroeger geschiede, dan als regel het geval is, zodat b.v. met primo April bekend zij, welke stieren in het N. R. S. zullen worden of zijn opgenomen.

Aangaande punt a, dat door de heer C. J. Kneppelhout van Sterkenburg wordt toegelicht, wordt het prae advies van het hoofdbestuur, om in den Haag te blijven, goedgekeurd.

Sub. b. wordt naar het dagelijks bestuur gerenvoeyerd, volgens preadvies van het hoofdbestuur, nadat enkele leden hun opmerkingen, omtrent die keuringen gegeven hadden, die door het bestuur in overweging zullen genomen worden.

Subsidieregelingen rundveefokkerij.

No. 6, jaargang 1911, der verslagen en mededelingen van de directie van de landbouw
[....]

Ter bevordering van de rundveefokkerij heeft het rijk in 1910 uitgegeven *f* 72.000.

De provinciale commissies ontvingen aan subsidie in totaal *f* 106.584, waarvan *f* 51.000 van het rijk. *f* 53.372 van de provinciën en het overige uit andere bronnen.

In 1910 werden op de premiekeuringen aangeboden pl.m. 4300 stieren. Daarnaast worden in sommige provincies nog. z.g. vóórkeuringen en centrale keuringen gehouden. In het geheel werd door de provinciale commissies voor bijdragen tot het onderhoud van stieren uitgegeven *f* 61.765, waarvan *f* 26.344 voor éénjarige en *f* 34.993 voor oudere stieren.

Behalve in Zuid-Holland en Limburg heeft thans in alle provincies de keuring volgens een puntenstelsel, plaats.

Meer en meer wint de overtuiging veld, dat het zwaartepunt der werkzaamheden van de provinciale commissies moet liggen in de bevorderen van het verenigingsleven op het gebied der veefokkerij.

Het bedrag der subsidies aan stieren., controle- en fokverenigingen, die aan bepaalde eisen voldoen, neemt dan ook voortdurend toe.

Terwijl in 1905 voor dit doel werd beschikbaar gesteld *f* 4705, steeg dit bedrag in 1907 tot *f* 17.070, en in 1910 tot *f* 19.687. In verband hiermee breidt ook het aantal verenigingen zich in de laatste jaren sterk uit. Over het gehele land werden in 1910 aangetroffen 206 stierhouderijen. 111 controleverenigingen en 133 fokverenigingen.

Uit de verslagen, die de provinciale commissies volgens het bestaande reglement jaarlijks moeten uitbrengen, blijkt, dat er op het gebied der rundveefokkerij krachtige vooruitgang is waar te nemen, hoewel er nog veel te verbeteren valt.

Speciale cursussen in veekennis werden er in 1910 41 gehouden.

Ook verbetering van de rundveestallen kan er veel toe bijdragen, om een doelmatige veehouderij te bevorderen. De boeren beginnen dit meer en meer in te zien en de stalwedstrijden, welke thans met of zonder hulp der Regering in een 7-tal provincies worden gehouden, hebben in dit opzicht reeds veel goeds gedaan.

Behalve de *f* 51.000, die het rijk beschikbaar stelt aan de provinciale commissies geeft het nog subsidies tot een bedrag van *f* 21.000 aan rundveestamboekverenigingen en wel *f* 15.000 aan het Nederlandsche en *f* 6.000 aan het Friesch rundveestamboek.

[....]

Vergadering Nederlands Rundveestamboek

Van provinciale afdelingen naar districten

AMSTERDAM. - In Krasnapolsky werd heden, onder leiding van de voorzitter, mr. W. J. van Dedem, van Nieuw-Leusen, een algemene vergadering gehouden. De vergadering is zeer druk bezocht. Aanwezig zijn de heren P. van Hoek, directeur-generaal, en F. B. Löhnis, inspecteur van de landbouw.

Als voornaamste punt op de agenda staat, wijziging van de statuten. Wordt die wijziging aangenomen, dan verandert de vereniging, wat haar organisatie betreft, geheel van karakter. Stemhebbende leden zullen dan voortaan alleen de fokkers kunnen zijn, en de provinciale afdelingen worden opgeheven.¹⁵

De voorzitter opent de vergadering en drukt zijn vreugde er over uit, dat twee vertegenwoordigers van de regering aanwezig zijn. Ook is het hem een genoegen de heer Collot d'Escury, uit Hontenisse, eere-lid, hier te zien.

Direct wordt overgegaan tot behandeling van de voorgestelde statuten-wijziging, die reeds in de provinciale afdelingen is besproken. Het rijk wordt verdeeld in districten. De leden (fokkers), worden ingedeeld in drie groepen, al naar ze fokken in het zwartbont veeslag, in het zwart-blaar of in het roodbontveeslag.

Een huishoudelijk reglement zal door liet bestuur worden vastgesteld.

Een poging van den heer C. Nobel, uit Schagen, om dit reglement te doen vaststellen door de algemene vergadering, werd niet gesteund.

Over het jaar 1913 zal de leden der officieel erkende fokverenigingen een reductie worden verleend op de contributie en de inschrijvingsgelden van runderen, van 50 pCt.

De heer Collot had gelegenheid hierbij op te merken, dat de rijkssubsidie voor de runderen nog steeds te klein is in verhouding tot de steun, die aan de paardenfokkerij wordt verleend. De statuten werden daarna met algemene stemmen goedgekeurd.

De voorzitter wenst daarna de Nederl. veehouderij geluk met deze beslissing; de zaak is thans in handen gekomen van de fokkers, en als ooit de geschiedenis van de Nederlandse veeteelt wordt geschreven, zal deze dag met gouden letters worden te boek gesteld.

[....]

Het ledental bedraagt 4023; hieronder zijn luim 700 leden van erkende fokverenigingen.

De heden aangenomen statutenwijziging is door vele vergaderingen voorbereid, waaraan ook vertegenwoordigers van de regering deelnamen. De dienst der inspecteurs blijft zwaar. De inspecteur Coolman uit Westeremden, gaat de vereniging verlaten. De gezonde inzichten omtrent rationele teelt winnen veld. De administratie van een fokvereniging is vaak voor de secretaris te zwaar. Zodra de fokverenigingen zullen zijn opgevoerd tot de gewenste hoogte, zal haar administratie ook door het hoofdbureau van 't Stamboek grotendeels kunnen worden overgenomen.

Zodra ons land enige maanden geheel vrij is van veeziekten, is een grote vraag voor het bui-

¹⁵ Het NRS. werkte aanvankelijk landelijk. In 1887 werden provinciale afdelingen ingesteld, die een grote zelfstandigheid hadden. In 1896 werd de afd. Friesland opgeheven i.v.m. overheersende invloed van het FRS. (ONR.-blz. 147)

tenland te verwachten.

Het is te betreuren, dat velen de bedoelingen van het Nederl. Rundvee Stamboek nog niet begripen. Intussen, wij gaan vooruit.

De Graafschap Bode 1914-01-30

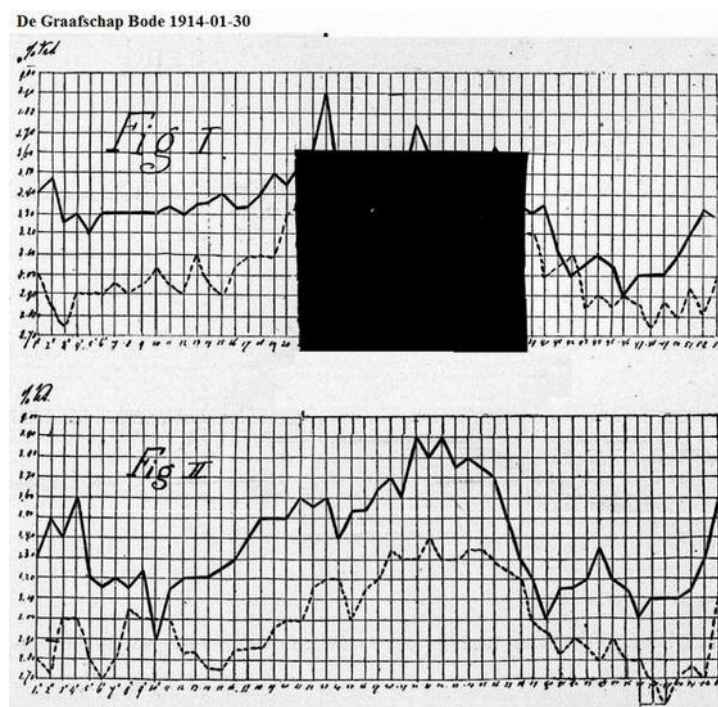
De resultaten van geregeld melkonderzoek. – I

De betaling der melk naar het vetgehalte zal steeds een prikkel blijven, om het, vetgehalte van de melk zijner koeien te verhogen.

Om eens *te laten zien*, dat in de *practijk* mogelijk is, wat door de *theorie* wordt verkondigd, geven we hierbij een tweetal afbeeldingen, die we nader zullen toelichten.

De beide figuren tonen ons de *vooruitgang* in vetgehalte aan van de melk van twee koeien, die men geregeld liet onderzoeken. Het vetgehalte, dat iedere week gevonden werd, is op de figuur gemakkelijk te vinden. Langs de *onderkant* zijn de weken aangegeven en *naast* de figuur de gevonden vetgehaltes.

Wanneer we nu de beide lijnen van links naar rechts volgen, vinden we aan de linkerkant het vetgehalte van de week, die we daar beneden vinden. Naarmate het vetgehalte toe of afnam, stijgt die lijn of daalt zij.

Op figuur 1 duidt de benedenste lijn het vetgehalte aan gedurende het jaar 1900/1901, de bovenste lijn het vetgehalte van *drie jaar later*.

Op fig. II wordt door de benedenste lijn het vetgehalte aangegeven gedurende 1897/1898, en door de bovenste lijn het vetgehalte van zes jaar later.

Duidelijk *zien* we de mooie vooruitgang. De gewone lijn ligt in beide figuren ver boven de gestreepte, waaruit blijkt dat het vetgehalte aanmerkelijk steeg. Tevens blijkt, dat de vooruitgang in zes jaar groter is dan in drie jaar. Immers in fig. II liggen de beide lijnen verder van een dan

in fig. 1. Dit stemt overeen met het gevonden gemiddelde cijfer.

Het veebeslag, waarvan fig. 1 het vetgehalte geeft, had in 1900/1901 een gemiddeld vetgehalte van 3,10 pCt. en in 1903/1904 van 3,36 pCt., een stijging dus van 0.26 pCt.

Bij het veebeslag van fig. II was het gemiddeld vetgehalte in 1897/1898 2,98 pCt. en in 1903/1904 3,38 pCt., derhalve een stijging van 0.40 pCt.

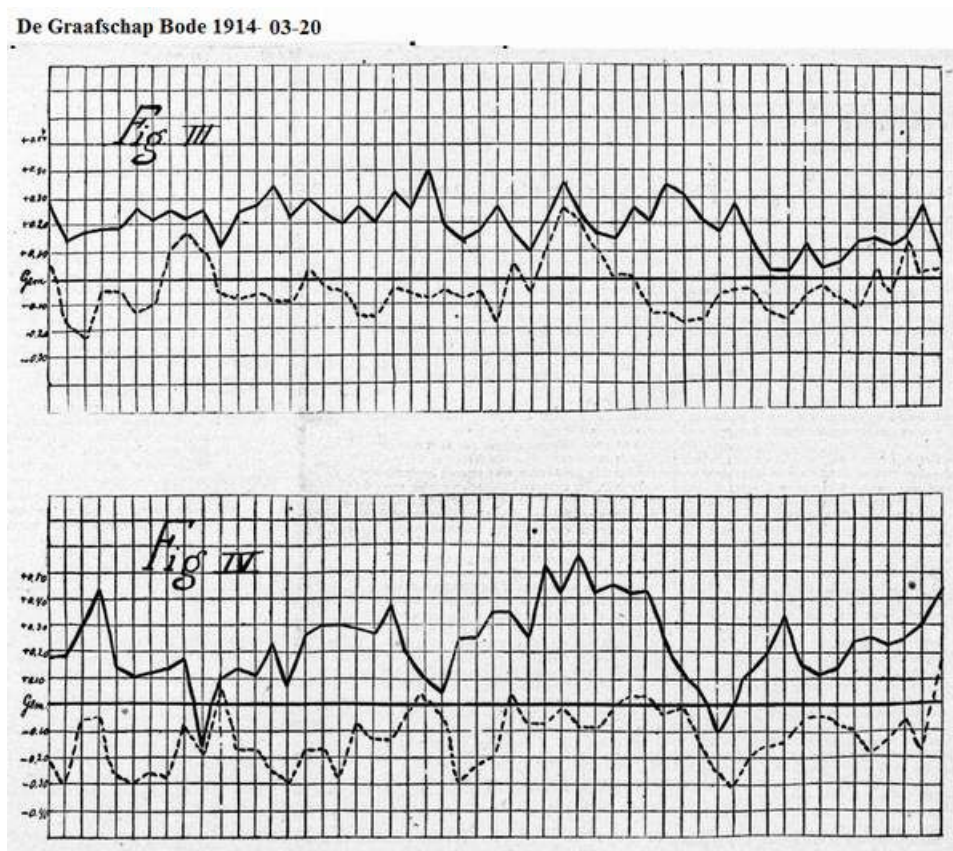
Beide voorbeelden geven ons weer een klaar bewijs van het grote voordeel der contróle. Hoe het vetgehalte van de melk dezer twee boeren zich heeft gehouden ten opzichte van het *gemiddeld* vetgehalte van al de melk welke aan de boterfabriek, waarvan zij leveranciers waren, werd geleverd, Zullen we in een volgend nummer eveneens door een dergelijke tekening laten zien.

C. S. W.

De Graafschap Bode 1914-03-20

De resultaten van geregeld melkonderzoek. II.

Volgens belofte zouden we meedelen, hoe het vetgehalte van de melk der twee leveranciers uit ons vorig artikel, zich heeft gehouden ten opzichte van het gemiddeld vetgehalte, dat wekelijks aan de fabriek van al de geleverde melk bepaald word. De fig. III en IV geven hiervan een duidelijk overzicht.

De *rechte* lijn stelt voor het wekelijks gemiddeld vetgehalte aan de fabriek. Volgt men de *gestreepte* lijn van fig. III, dan ziet men, hoe het vetgehalte van de eerste leverancier is geweest in 1897-1898 ten opzichte van het gemiddelde van dat jaar. De gewone lijn stelt hetzelfde voor over 1903-1904 ook ten opzichte van het gemiddelde van dat jaar.

Fig. IV geeft weer van de tweede leverancier, wat Fig. III weergeeft van de eerste.

Gaat men deze lijnen nauwkeurig na, dan ziet men, dat de eerste leverancier was:
in 1897-1898 16 maal *boven* en 37 maal *beneden* het gemiddelde;
in 1903-1904 53 maal *boven* het gemiddelde en de tweede leverancier:
in 1897-1898 8 maal *boven* en 47 maal *beneden* het gemiddelde;
in 1903-1904 51 maal *boven* en 2 maal *beneden* het gemiddelde.

Duidelijk komt hier weer de vooruitgang aan het licht, ook als men er bij bedenkt, dat het gemiddelde vetgehalte aan de fabriek in genoemde jaren iets is omhooggegaan. In 1897-1898 was het 3,06 pCt. en in 1903-1904 3,13 pCt.

Het spreekt wel vanzelf, dat niet ieder veehouder, die geregeld de melk zijner koeien laat onderzoeken, op deTgelijke schoons resultaten kan wijzen, al ie het hem ernst met zijn streven, vee te fokken met meer vet. Maar dit men door geregeld onderzoek en oordeelkundig fokken de opbrengst van een veebeslaq verliooogen kin zal men toch wel willen inzien.

Hoe het gaan kan, als men *niets* doet aan melkonderzoek (wanneer men dus koeien verkoopt, zonder te weten of ze veel of weinig opbrengen¹⁶, wanneer men een stier houdt zonder te weten, of deze van een goede of slechte afstamming is), daarvan zullen we een volgende maal een tweetal figuren geven.

S. W.

¹⁶ Moet hier niet 'koopt' staan? (ZHN.)

De resultaten van geen controle melkonderzoek.

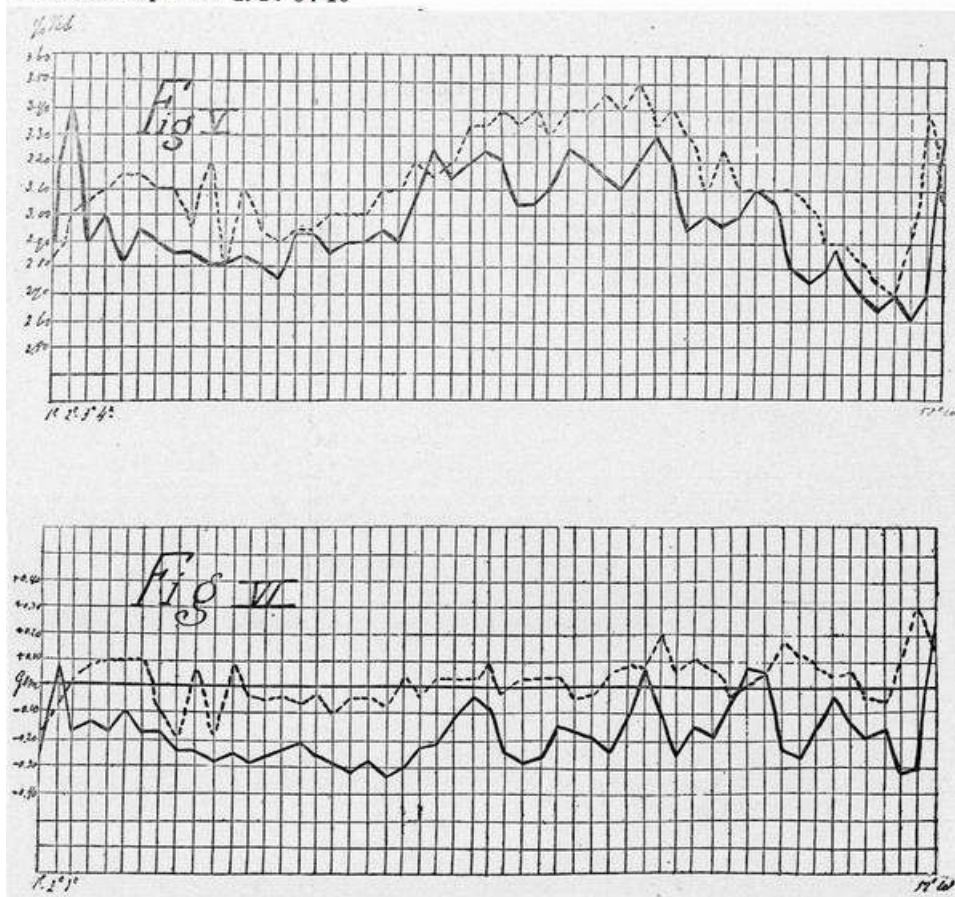
Wat de gevolgen zijn, als men niet controleert, hebben we beloofd, door een tweetal figuren weer te geven. Ze zijn hierbij afgebeeld.

In fig. V stelt de gestreepte lijn het vetgehalte voor in 1897-1893 (van een leverancier die *niet* controleerde), (gemiddeld 3,13 pCt.) en de gewone lijn dat van 1903-1904 (gemiddeld 2,97 pCt.), een achteruitgang dus van 0,16 pCt.

Ook ten opzichte van het gemiddeld vetgehalte van alle melk aan de fabriek valt achteruitgang waar te nemen. Zie fig. VI.

In 1897-1893 was deze leverancier 30 maal boven en 23 maal beneden het gemiddelde aan de fabriek en zes jaar later slechts 5 maal boven en 48 maal beneden het gemiddelde.

De Graafschap Bode 1914-04-10

Onze veehandel op het buitenland

In het jongste nummer der „Verslagen en Mededelingen” van de directie van den Landbouw trof men een zeer interessante studie over onze veehandel op het buitenland aan, waaraan het volgende hier ontleend moge worden:

De geschiedenis van onze veehandel op het buitenland gaat bijna zo ver terug als de geschiedenis van het Nederlandse volk zelf. Dit ligt voor de hand. De veehouderij toch, door alle eeuwen heen een zeer voornaam deel van het landbouwbedrijf gebleven, is in ons land een der eerste bedrijfstakken geweest. Zodra dan ook tussen de oudste bewoners dezer landen en de omwonende volkeren zich ruilhandel ontwikkelde, nam de uitvoer van vee en veeproducten een aanvang.

De Friezen, hieronder ook te rekenen de tegenwoordige Groningers en Oost-Friezen, vonden vanaf de oudste tijden in de veefokkerij hun voornaamste bron van bestaan en verkochten reeds vroeg vee en veeteeldproducten naar het buitenland. Zij brachten hun vee op de Romeinsche markten aan de Rijn, hun ossen leverden het leer voor de pantsers en schildbedekkingen der Romeinse soldaten.

Friese stammen, van het Westen komende brachten reeds in de eerste eeuwen onzer jaartelling bont vee aan de kusten van Oost-Friesland. Ook uit de volgende eeuwen zijn meerdere berichten voorhanden, waaruit, blijkt, dat van tijd tot tijd vee de grenzen overging, aanvankelijk waarschijnlijk hoofdzakelijk slachtvee:

Bekend is voorts, dat de Oost-Friezen in het jaar 1276 een overeenkomst troffen met Bisschop Everdi van Munster, waarin o.a. het volgende opgenomen is: „de Freesen mogen ook in Unsen Stichte Peerden, Ossen, Schapenvet tho aller tijt onberaert up den olden tollen unde gebruik und wieder nicht besweert scholen worden, koopen und verkoopen”. Aan deze handel namen ook bewoners van het Groningse Oldambt deel.

Ook in het Zuiden, op de Vlaamse markten, was reeds in de dertiende eeuw de aanwezigheid van Friese runderen een gewoon verschijnsel. Omstreeks 1250 bezochten Friese veehandelaren geregeld de markten van Brugge en Damme en ook in de volgende eeuw wordt Fries vee herhaaldelijk op de Vlaamse-markten aangetroffen. Op Bremen en Hamburg dreven de Friezen reeds in de veertiende eeuw een veehandel van betekenis en koopten uit Deventer, Kampen, Zwolle, Groningen, Groenlo, Zutphen, Nijmegen en Utrecht namen in deze tijd deel aan de veehandel op Keulen.

Groote belangstelling voor ons ontstond in Engeland in de loop der zeventiende eeuw. Zeer waarschijnlijk was reeds in de vijftiende eeuw, wellicht vroeger, vee uit Holland en Vlaanderen in Engeland ingevoerd. In de zeventiende eeuw echter begon het vee daar te lande „vasten voet” te krijgen en wel in Lincolnshire. In dit district kwamen Hollanders de moerassen droogleggen en zij brachten rundvee mede.

Als bewijs, dat in Engeland toen reeds het Hollandse melkvee werd gewaardeerd, moge worden op het feit, dat de Gecommitteerde Raden van Holland en West-Friesland de 22 Juli 1801 besloten, dat men de Agent Caron in Engeland zes der grootste Noordhollandsche melkbeesten ten geschenke zoude verzenden voor den Groot-Admiraal van dat Rijk.

Het vee verspreidde zich in Engeland ras over andere landsdelen: in het begin der achttiende eeuw werden vooral in het graafschap Kent vele Hollandse runderen gevonden. In de Engelse landbouwliteratuur der achttiende eeuw vindt men het Hollandse vee meermalen genoemd en de naam had een goeden klank. Reeds toen echter werd van het vee gezegd, dat het goede weiden nodig had en dat het wat „delicaat van constitutie” was.

In de achttiende eeuw werd geregeld voortgegaan met de invoer van Nederlands vee, voornamelijk van stieren. Tegen het einde der negentiende eeuw; kwam het vee voor langs de gehele Oostkust, van Lincolnshire tot de grenzen van Schotland. Ook in Westelijk Engeland trof men het vee reeds in de zestiende eeuw aan, echter niet zo talrijk als in het Oosten.

Van de talrijke uitnemende veerassen, die in Engeland in de loop der vorige eeuwen zijn gefokt, zijn enige der meest bekende, de Shorthorns, de Longhorns en de Herefords, in het begin der achttiende eeuw gevormd. Bij het ontstaan dezer rassen nu heeft het uit ons land ingevoerde vee ongetwijfeld een belangrijke rol gespeeld.

Op hoe groote schaal hier te lande de veefokkerij ook in vroeger eeuwen reeds werd uitgeoefend, de negentiende eeuw moest aanbreken voor een regelmatige uitvoer van grote betekenis geconstateerd kon worden. Wellicht werd voorheen de veehouderij op nog uitgebreider terrein gedreven dan tegenwoordig, in aanmerking genomen, dat uitgebreide landsdelen, waar thans akkerbouw regel is, in vroeger eeuwen weidestrecken waren. Talrijk echter waren de oorzaken, die een regelmatige vermeerdering van de veestapel verhinderden. Binnenlandse twisten, regelmatig terugkerende buitenlandse oorlogen, als gevolg waarvan het land herhaaldelijk door vijandelijke legers werd, afgelopen, doorbraken van zee- en rivierdijken, waarbij tienduizenden runderen verzwolgen werden, en eindelijk de veeziekten, welke de veestapel herhaaldelijk op vreselijke wijze teisterden, al deze rampen belemmerden eeuwen achtereen een geregelde uitbreiding van de veehouderij over het gehele land en waren oorzaak, dat van een belangrijk surplus voor uitvoer geen sprake kon zijn.

De gevolgen voor de veehouderij van binnenlandse twisten en buitenlandse oorlogen in vroeger eeuwen laten zich geredelijk begrijpen, wanneer men zich een ogenblik in de toenmalige wijze van oorlogsvoeren verplaatst: vriend en vijand immers waren voor de landman doorgaans een even grote schrik. En wat betreft de ontzaglijke verliezen, vrijwel door alle eeuwen heen door overstromingen en epidemieën geleden.

Deze rampen hebben, eeuw na eeuw, gehele landsdelen van vee ontbloot, in die mate, dat herhaaldelijk runderen uit Noordelijke landen moesten worden aangevoerd, om de veestapel aan te vullen. Evenwel, ook zonder de hierboven genoemde verschrikkingen zou van een veeuitvoer, als de negentiende eeuw aanschouwde, nimmer sprake kunnen zijn geweest. Aan de enen kant moesten in de omliggende landen industrie en mijnbouw zich nog dermate ontwikkelen, dat, als gevolg van de bevolkingstoename, een belangrijke vraag naar vee en veeproducten ontstond; aan de anderen kant zouden de gebrekkige verkeersmiddelen een ernstig bezwaar hebben opgeleverd voor een vee-uitvoer van grote omvang.

Wij zien dan ook eerst in de loop der negentiende eeuw de uitvoer van vee en veeproducten zich ontwikkelen en grote afmetingen aannemen, wanneer door betere bedijkingen de doorbraken voorkomen, de verschillende veeziekten, met name de long- en pestziekte met succes bestreden zijn, in Engeland, België en Duitsland door ontwikkeling van mijnbouw en industrie een belangrijke toeneming van de bevolking valt te constateren, stoomboten en spoortrei-

nen verschijnen en daarenboven, hier te lande de veefokkerij en veehouderij op meer rationele wijze worden beoefend.

In de loop der negentiende eeuw heeft het Friesch-Hollandsche vee de gehele wereld voor zich veroverd. Geen werelddeel, waar het thans niet wordt gevonden. In Afrika en Azië, de beide Amerika's, zelfs in Australië en Nieuw-Zeeland, in China en Japan, overal waar melkvee nodig en het klimaat niet al te warm of te koud is, vindt men onze zwartbonte runderen. In Europa is wel haast geen land, waar ze niet aangetroffen worden.

De uitvoerhandel in slachtvee was reeds in de eerste helft der vorige eeuw van betekenis, in het bijzonder die op Engeland. In het jaar 1851 werden daar alle invoerrechten op levend vee opgeheven en onmiddellijk daarop ontwikkelde zich een levendige uitvoerhandel op dat land. Gaandeweg nam de handel zeer grote afmetingen aan, tot in de negentiger jaren de Engelse regering de grenzen sloot voor de invoer van alle levend vee. Dit invoerverbod is tot heden onveranderd van kracht gebleven; alleen in het jaar 1914 is een afwijking van het verbod toegestaan voor een zending fokdieren.

Ook België werd in de laatste helft der vorige eeuw een afzetgebied van grote betekenis, zo voor melkvee als voor slachtvee en is dit gebleven tot in 1914 de handel door het ontstaan van den oorlogstoestand onmogelijk werd.

De uitvoer van fokvee nam eerst in de tweede helft der vorige eeuw grotere afmetingen aan. Wel was reeds in vroegere eeuwen fokvee naar Frankrijk en Duitsland gegaan; ook hadden sommige der eerste Hollandse kolonisten, die zich in de Vereenigde Staten vestigden, met hun huisraad, *hunne koertjes' medegenomen*: voorts betrok Zuid-Afrika reeds in de eerste jaren der negentiende eeuw Hollands vee; de uitvoer van fokvee kwam echter eerst tot haar tegenwoordige betekenis in de laatste helft der vorige eeuw.

Verschillende factoren hebben tot de ontwikkeling van die handel bijgedragen; in de eerste plaats ongetwijfeld de oprichting der stamboekverenigingen - het *Nederlandsch Rundveestamboek* in 1874, het *Friesch Rundveestamboek* in 1879 -, de internationale landbouwtentoonstellingen, die er toe meewerkten, dat ons vee in het buitenland meer bekend werd, de vorderingen der fokkerij als gevolg van de arbeid der stamboek-, fok- en controleverenigingen, de steun van rijks- en provinciale besturen en voorts het feit, dat enkels energieke handelaren zich bepaaldelijk toeleghden op de export van fokvee en het Nederlandse vee vrijwel de gehele wereldbol over brachten.

De oprichting en de werkzaamheid der stamboekverenigingen hebben zeer zeker een gunstige invloed uitgeoefend op de uitvoer van fokdieren; omgekeerd echter hebben deze verenigingen hun ontstaan en hun ontwikkeling ongetwijfeld voor een groot deel te danken aan buitenlandse vraag naar fokmateriaal uit Nederland.

In de jaren tussen 1870 en 1890 toch kwam uit Duitsland en Noord-Amerika eens sterke vraag naar Nederlands fokvee. Toen daarbij bleek, dat de vreemdelingen voornamelijk dieren met bekende afstamming zochten, sloten vele fokkers zich bij de stamboekverenigingen aan en het aantal ingeschreven dieren nam snel toe. Vermelding verdient hier het feit, dat in het bijzonder de Amerikanen op afstammingsbewijzen gesteld waren en dat de secretaris van de Amerikaanse stamboekvereniging „*The Dutch-Friesian Association*” in ons land verblijf hield, toen het *Friesch Rundveestamboek* werd opgericht.

De handel op Amerika heeft een eigenaardig verloop gehad. Nadat in de zeventiende en acht-

tiende eeuw - meest met landverhuizers - zwartbont vee naar de Vereenigde Staten was gegaan, werd in de tweede helft der vorige eeuw overgegaan tot meer geregelde aanfok van dit veeslag. Gedurende enige jaren was er een zeer sterke vraag naar ons vee en in het bijzonder in de jaren 1879 en 1884 was er een uiterst levendige handel. Eén exporteur verzond in het jaar 1884 800 stuks. Na het jaar 1885 is de handel plotseling zo goed als opgehouden. Een groot aantal fokdieren van de allerbeste soort waren de Oceaan overgegaan de Amerikanen fokten daarmee voort en uit ons land werd spoedig niet meer betrokken.

Bijna alle Europese landen kwamen voor en na ons melkvee kopen. Frankrijk was reeds vroeg een goede afnemer. Italië en Spanje, ook Portugal, kochten zowel fokvee als gebruiksvee. Naar Duitsland ging vooral in de zeventiger en tachtiger jaren veel fokvee. Omstreeks 1894 werd de invoer uit Nederland in dat land verboden. Na dit jaar echter ontwikkelde zich een levendige handel op Oostenrijk-Hongarije en Rusland. Van grote betekenis werd tegen het einde der eeuw te uitvoer naar Zweden. Een exporteur deelde mee, in het jaar 1905 niet minder dan 1600 fokdieren naar dit land verzonden te hebben.

Zoals reeds gezegd, geen werelddeel is er, waar ons zwartbonte vee niet doordrong. De ondernemingslust en de energie, door enige exporteurs op dit gebied ontwikkeld, hun zoeken naar nieuwe afzetgebieden, hun lust om nieuwe zaken te ondernemen, kunnen met niet genoeg waardering worden vermeld.

Zuid-Afrika was reeds vanaf het begin der voorgaande eeuw een min of meer getrouwe klant gebleken. Na de Vereenigde Staten kwam Argentinië in de rij der afnemers. Brazilië volgde later, ook Chili en Mexico hebben - zij het op kleine schaal - Nederlands melkvee betrokken. Vermeld zij voorts nog, dat een Friese exporteur in het jaar 1914 op een tentoonstelling te Havana (Cuba) met zwartbont vee is uitgekomen. Het vee is daar met veel belangstelling ontvangen en zo gunstig mogelijk beoordeeld.

Ook in Australië werd ons melkvee geïntroduceerd. De invoer van vee uit ons land is daar thans geruime tijd verboden. Toch wordt daar in het veeslag nog wel verder gefokt; op onderscheiden regeringsboerderijen wordt het vee ras zuiver voortgefokt en verschillende particulieren hebben tevens beslagen van de beste kwaliteit.

Ook Japan kwam als afnemer van ons melkvee aan de markt, en eindelijk is, in het jaar 1914, mede in het Chinese rijk de zwartbonte melkkoe ingevoerd.

Als bijzonderheid kan nog worden medegedeeld, dat ook naar Java enig *Friesch-Hollandsch* vee verzonden is. De dieren leven daar hoog in de bergen. In het algemeen is het zuiver tropisch klimaat te heet voor dit veeslag.

1920

Leeuwarder Courant 1924-06-14

Oprichting: Gezondheidsdienst voor het vee

De gezondheidsdienst voor het vee is ingesteld door het *Friesch Rundveestamboek* en de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken*. Behalve de verbetering van de gezondheidstoestand van het vee stelt, hij zich ook ten doel de bevordering van een goede melkwinning.

Coöperatieve, fabrieken zowel als vereniging van melkleveranciers aan particuliere fabrieken kunnen zich bij de Gezondheidsdienst aansluiten. Dit orgaan ter verbetering van de veehouderij plaatst, zich dus op een ruim standpunt. In verband met de omstandigheid, dat aan eenzelfde fabriek de melk van een aantal boerderijen en koemelkerijen samen komt, dat dus uit besmette, stallen verschillende bacteriën van besmettelijke ziekten naar de fabriek als één groten vergaarbak worden gevoerd en dat zo met bacteriën besmette karnemelk en wei uit deze vergaarbak weer over de verschillende boerderijen kunnen worden verdeeld, zodat degene, die melk heeft geleverd, welke vrij is van besmettingsbacteriën, gemakkelijk wei kan terugkrijgen met vrij wat gevaarlijke bacteriën, kan de gezondheidsdienst niet volstaan met de afzonderlijke leveranciers aan zich te binden.

Nodig is, dat in bepaalde gevallen zieke dieren worden afgemaakt met schadeloosstelling aan de eigenaren en verder dat door verhitting de die bijproducten, die uit de fabriek naar de boerderij terugkeren, worden vrijgemaakt van besmettende bacteriën. Voor beide zaken kan alleen de fabriek zorgen en dus ligt het wel voor de hand, dat de Gezondheidsdienst in de eerste plaats de coöperatieve fabrieken heeft beschouwd als de organen, door welker tussenkomst hij zijn werk kan doen. De leden ener coöperatieve fabriek kunnen immers door een besluit der ledenvergadering aan de vereniging de verplichting opleggen, welke de dienst voor het bereiken van haar doel nodig acht.

Het eerste nodige is dus, dat de ledenvergadering een dergelijk besluit neemt. Alsdan kan het bestuur namens de coöperatie een verbintenis met de Gezondheidsdienst aangaan, waarin het op zich neemt de verschillende verplichtingen, die het Reglement op de Gezondheidsdienst de verenigingen oplegt, te zullen nakomen. Een dergelijke overeenkomst kan natuurlijk ook worden aangegaan door de Gezondheidsdienst en een vereniging van melkleveranciers aan een speculatieve fabriek, waarbij de vereniging dan maatregelen dient te treffen, dat de terugontvangen bijproducten worden gepasteuriseerd en de schadeloosstelling voor afgemaakte dieren wordt uitgekeerd.

Aan het hoofd van de Gezondheidsdienst staat een directeur, die zijn werkzaamheden verricht in overleg met een Commissie van Toezicht. Deze bestaat uit 7 leden, van wie twee worden benoemd door het bestuur van het Stamboek, twee door het bestuur van den Zuivel Bond en de drie overige door de gezamenlijke aangesloten fabrieken. Tekorten, die de dienst oplevert (elke aangesloten fabriek betaalt per koe een vaste bijdrage, in de kosten), worden door Bond en Stamboek elk voor de helft gedragen. In verband daarmee hebben de individuele leden van deze beide, verenigingen ook het recht om advies bij de Gezondheidsdienst te vragen.

Wij zullen nu verder in de eerste plaats behandelen de maatregelen, welke de Gezondheidsdienst neemt ter bestrijding van de tuberculose onder het rundvee. [...]

Nieuwe Rotterdamsche Courant 1924-12-14

Vereniging *Het Nederlandsche Rundvee-Stamboek* 1874 — 15 December — 1924

I

Men schrijft ons: 27 September 1873 werd een sectie-vergadering gehouden van de *Hollandsche Maatschappij van Landbouw* in het Paleis van Volksvlijt te Amsterdam *ter bespreking van de belangen van het rundvee in Nederland.*

Op deze sectie-vergadering is de grondslag, gelegd voor het huidige Nederlandsch Rundvee-Stamboek. Het voorzitterschap van deze vergadering werd opgedragen aan de heer H. F. Bultman, die zich had beijverd voor de oprichting van een stamboek. Aanleiding, om de wenselijkheid te bepleiten, was voor de heer Bultman een opstel, door hem gelezen in de Nieuwe Rotterdamsche Courant, over een tentoonstelling te Gladbach.

Spreeker betoogde in die vergadering, dat: „ons land vooral behoefte heeft aan, een veestamboek, een boek, waarin aantekeningen voordien gehouden van uitmuntende runderen. Hij is van oordeel, dat zulk een veestamboek uitstekende geldelijke gevolgen voor de veehouder hebben kan, maar vóór alles acht hij nodig:

1e om de oude goede Hollandse trouw in, het buitenland op te houden; en

2e als prikkel voor de inlandse veefokker, als krachtige hefboom tot ontwikkeling van de veestapel”

Op deze vergadering merkte G. J. Hengeveld, de beste kenner van het Nederlandse vee toen ter tijde, op, dat hij vroeger niet was ingenomen met een stamboek, doch dat hij thans wel de noodzakelijkheid inzag. „Een stamboek, is nodig om de eigenschappen van de ouders en voorouders van het desbetreffende dier te kennen en kan dienen als middel tegen bedrog.”

De belangstelling voor deze vergadering was buitengewoon groot, waaruit blijkt, dat algemeen warm werd gevoeld voor 's heren Bultmans plannen. De vergadering werd bijgewoond door bijna 500 leden van de *Hollandsche Maatschappij van Landbouw* en de consuls van Frankrijk, Pruisen en Denemarken, terwijl verschillende andere *consule* bericht van, verhindering hadden gezonden. (Voor die thans heersende toestanden doet het vreemd aan, dat tot een

landbouwvergadering de verschillende consuls van vreemde natiën werden uitgenodigd.)

De eerste drager van de landbouwwetenschap in Nederland, prof. dr. Otto Pitsch, is zeker een van de weinigen, die thans nog in leven is van hen, die die vergadering hebben bijgewoond. De algemene vergadering, welke twee dagen later gehouden werd, stond een krediet toe van *f* 400 om de nodige voorbereidende maatregelen te treffen.

15 December 1874 waren die zo ver gevorderd, dat in een der zalen van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Megistra te Amsterdam tot de oprichting werd besloten.

Reeds op de 3den Februari 1875 werden op de eerste algemene vergadering der inmiddels toegetroden leden de statuten vastgesteld, een bestuur gekozen, dat bestond uit de heren F. H. Bultman, voorzitter, F. Hulleman, C. Sijtsma, V. Ocholten van Aschat, dr. L. Mulder, H. O. van der Houwen van Oordt, V. F. Hengeveld, B. A. baron Van Verschuer, C. J. van der Oudermeulen en P. F. L. Waldeck, secretaris-penningmeester, en de vereniging geconstitueerd. Het aantal leden bedroeg toen 127 en dat der begunstigers 7, verdeeld over 10 provinciën van ons land; in Limburg telde de vereniging nog geen leden.

Op 25 April 1886 werden de statuten herzien en besloten de Koninklijke goedkeuring daarop aan te vragen. De Koning aanvaardde in dit jaar het beschermheerschap der vereniging. terwijl dr. G. F. Westerman tot erelid der vereniging werd benoemd.

In het stamboek onderscheidde men drie groepen, namelijk:

1. De afdeling voor onbesproken zuivere Nederlandse stieren.
2. De afdeling voor onvermengde Nederlandse koeien.
3. Een aanhangsel, waarin stieren en koeien van gemengd ras zullen worden vermeld.

Deze indeling doet bij onze tegenwoordige begrippen omtrent ras-zuiverheid de Nederlandse rundvee-rassen wel zeer vreemd aan. Doch wij moeten bedenken, dat omstreeks die tijd heel veel Shorthorn-bloed werd gebruikt. Tevens zouden wij ons thans de vraag willen stellen waarom bij de stieren is vermeld, dat deze van onbesproken zuiver Nederlands ras moesten zijn, terwijl voor de koeien die beperking werd weggelaten. Ook blijkt uit die indeling, dat alles wat in Nederland en „onbesproken in Nederland” was, prettig door elkaar mocht worden gebruikt. Hetgeen tenslotte niet zo' n verwondering behoeft te baren, wanneer men bedenkt — zie boven — dat veel Shorthorns de Nederlandse veestapel aan 't verbeteren waren.

Vóór inschrijving in het stamboek moesten de dieren een proeftijd doormaken. Waar die proeftijd in bestond wordt echter niet nader omschreven. En dit juist zou wel interessant zijn, want melklijsten en dergelijk fraais kende men toen nog niet.

Typisch voor dien tijd was ook de aandacht, welke weid besteed aan de melk- en zaadspiegel, waarvoor een zeer in bijzonderheden afdalende classificatie was samengesteld. De inschrijvingsgelden, 5 gulden voor een stier, waren voor die lijd zeer hoog, terwijl ook de contributies 10 gulden per jaar, gezien mocht worden. De diverse landbouwmaatschappijen hadden 100 gulden per jaar te betalen, wilden zij het recht hebben een commissaris te benoemen. Bedenkt men daarbij, dat de koopkracht van de gulden voor 50 jaar oneindig veel groter was, terwijl nu de boer over een contributieverhoging van *f* 1,25 urenlang praat, terwijl een verhoging met een halve gulden voor meer dan een aanleiding is om de organisatie te verlaten, dan moet er wel een sterke drang zijn geweest om lid te worden.

Die drang bestond in de mogelijkheid van verkoop tegen goede prijzen Naar het buitenland van het Nederlandse en speciaal het zwartbonte vee.

In 1879 scheidden de Friezen zich af, doch dank zij de export naar de Ver. Staten van Amerika nam het ledental sterk toe. Zo bedroeg dat aantal in 1883 alleen voor Noord-Holland 1441. Met de export ging het toen prachtig. Het aantal stierkalveren dat van een koe werd verkocht, was fabelachtig. De controle op de afstammingsbewijzen was zeer gebrekkig, zodat daarmee geweldig werd geknoeid, en toch was dat nog niet „mooi” genoeg, zodat een deel der Noord-Hollandsche fokkers hun eigen stamboek opstelden.

Dit en vooral het sluiten van de grenzen voor de invoer — het was ten slotte de Amerikanen ook te gortig geworden, vertelde ons ingenieur Wibbens — maakte dat de schijnbaar zo bloeiende vereniging plotseling ineengezakt. Het aantal inschrijvingen, dat in 1883 tot 3372 was opgelopen, bedroeg in 1886 nog slechts 439.

Op 1 Januari 1887 traden gewijzigde statuten in werking, waardoor het mogelijk werd, provinciale afdelingen op te richten. De benoeming van mr. Sickess als gedelegeerd commissaris van het Stamboek bij de Landwirtschaftliche Verein in Rheinpreussen moet ook als een poging worden beschouwd om de vereniging nieuw leven in te blazen. Doordat Duitsland de grenzen voor de invoer van ons vee sloot, kwam van dit plan evenmin iets terecht. Om de geldmiddelen enigszins in het reine te houden werd een rijkssubsidie aangevraagd (1894), doch men kreeg nul op het rekest. En nog steeds liep het ledenaantal terug, ondanks vermindering van inschrijvingsgeld en contributie.

In 1889 werd een collectie stamboekvee op de wereldtentoonstelling te Parijs ingezonden. Ook weer een poging om de getaande belangstelling voor ons rundvee aan te wakkeren. In 1890 schreef men een prijsvraag uit, waarin moest worden aangegeven, wat de rationeelste methode was van veefokkerij in verband met teling in bloedverwantschap. Twee antwoorden werden ingeleverd. Het een kwam niet voor bekroning in aanmerking; het tweede vertoonde alle kentekenen, uit een buitenlands artikel te zijn overgenomen. Pas in 1898 kwam een ommekeer doordat de provinciale keuringscommissies bepaalde, dat alle *gepremiëde* stieren ingeschreven moesten zijn in het stamboek.

Middelerwijl waren der vereniging door de dood ontvallen de hoofdinspecteur G. F. Hengeveld (1894), die van de oprichting af zijn ervaring, kennis en werkkraft in zo ruime mate aan de vereniging had gegeven, en de secretaris P. F. L. Waldeck, die eveneens, die functie van de beginne af had bekleed. Het bleek echter meer en meer, dat de organisatie van de vereniging niet doelbewust, en dat het tempo van de organisatie van de veefokkerij te langzaam was.

Dit gaf verschillende vooraanstaande mannen aanleiding op die achteruitgang te wijzen, de wonde plek bloot te leggen en de weg aan te geven welke moest worden ingeslagen. Het was vooral de heer F. B. Löhnis, destijds inspecteur van de landbouw, die in een uitvoerig artikel in het „*Landbouwkundig tijdschrift*” velen tot nadenken bracht, waarbij hij terdege de puntjes op de i zette en waarbij hij onomwonden zijn veto uitsprak over de organisatie der vereniging in die dagen.

Veel was er dan ook niet bereikt, hetgeen blijkt uit het feit, dat niettegenstaande er 15,000 vrouwelijke dieren in de loop der jaren waren ingeschreven, in 1900 slechts 482 volbloeden in het register van jong vee geboekt stonden, waaronder verscheidene kalveren, welke afstamming niet officieel vaststond. Het N. R. S. werd meer beschouwd als een adresboek van veehouders, die in het bezit waren van een of meer ingeschreven runderen, zonder dat men zich voor de stamboekhouding zelve en de rationeel teelt interesseerde.

Vereniging *Het Nederlandsche Rundvee-Stamboek* 1874 — 15 December — 1924

II

Men schrijft ons: Dank zij de krasse wijze, waarop Löhnis de fouten had aangetoond, be- raamde het bestuur nieuwe plannen. Hiervoor vond het de heer H. J. Lovink. Toen, directeur generaal van de landbouw, een open oor, en het was aan diens steun te danken, dat aan de ver- eniging een rijkssubsidie van f 6000 werd toegezegd. Deze subsidie maakte het mogelijk, de veekenner I. G. J. van den Bosch uit te nodigen, een algemeen onderzoek in te stellen omtrent de rundveefokkerij over het gehele land. Tevens werd hem opgedragen, voorstellen tot reorga- nisatie in te dienen, in overeenstemming met de toen heersende begrippen omtrent het stam- boekwezen.

Hiertoe heeft v. d. Bosch duizenden, runderen, over het gehele land verspreid, gemeten. De resultaten heeft hij neergelegd in een lijvig rapport. Het was een knap stuk werk, dat veel be- langstelling mocht, ondervinden en dat de grondslag heeft gelegd voor de reorganisatie van de vereniging.

Weinigen hebben toen beseft de moeilijkheden, welke, zoals Van den Bosch zich uitdrukte, waren verbonden aan deze eerste, voor de toekomst beslissende ontginning van het geheel braak liggende terrein. Waarbij het tevens aankwam op bezieling voor de nieuwe denkbeel- den, welke van vele zijden tegenkanting ondervonden.

Van den Bosch was, op grond van de vele duizenden door hem verrichte metingen, tot de con- clusie gekomen, dat in ons land drie zeer duidelijk van elkaar te onderscheiden veeslagen wa- ren, namelijk het Friesch-Hollandsche, dat in hoofdzaak zwartbont is; het rood-bonte Maas- Rijn-IJssel- en het zwartblaar of zwart-witkop Groninsche veeslag.

De nieuwe statuten, werden in Maart 1906 aangenomen. Hierbij stonden een indeling van de Nederlandse veestapel in drie veeslagen en een zuivere teelt op de voorgrond. Zonder opposi- tie is het niet gegaan en dit is ook heel natuurlijk, indien men bedenkt, dat voortaan al wat niet zuiver in kleur of veeslag was, onverbiddelijk buiten het stamboek werd gezet.

En nog was men er niet. De afdeling Noord-Holland wenste de juiste naam: zwartbont Friesch-Hollandsch veeslag, niet, doch wenste met het oog op de uitvoer naar het buitenland het woordje Friesch geschrapt te zien. Rumoerige vergaderingen waren daarvan het gevolg. Dankzij vooral de leiding van de waarnemende voorzitter K. J. A. G. baron Collod d'Escury, kwam het niet tot een breuk. Doch later is ter wille van de lieve vrede aan het verlangen van de Noord-Hollandse fokkers voldaan.

Van den Bosch, die inmiddels tot hoofdinspecteur was benoemd, kon toen aan het werk gaan. Nagegaan moest worden, wie der bestaande leden lid wensten te blijven, en tot welk veeslag men zich wenste te bepalen. Tevens diende een revisie te worden gehouden over de te boek- staande runderen.

Bijgestaan door een aantal landbouwers, allen dragers van de nieuwe ideeën, heeft v. d. Bosch dit onderzoek ingesteld. Hierbij bleek, na schrapping van de non-valeuxx dat van de ingeschreven dieren in leven waren: van het zwartbont Hollandsche veeslag: 1168 koeien en 435 stieren; van het zwartblaar Groninger veeslag 435 koeien en 47 stieren, en van het roodbonte Maas-Rijn-IJssel-veeslag 35 koeien en 29 stieren.

En in totaal daarbij 482 volbloed afstammelingen.

Dat de gezonde begrippen omtrent rationalisatie telt in die dagen nog weinig wortel hadden geschoten, kan onder meer blijken uit het feit, dat een der leden van het toenmalige hoofdbestuur op een algemene vergadering de vraag stelde, hoe bijv. een lid in Zeeland zich kon interesseren. Alsmede uit de in het jaarverslag over 1907 voorkomende klacht, dat bijna alle stamboekstieren op anderhalfjarige leeftijd werden opgeruimd.

In 1908 had het zeer te betreuren feit van de oprichting van een afzonderlijk Groninger stamboek plaats, waarvoor eigenlijk absoluut geen reden was, en dat ten gevolge had dat vele fokkers van zwartblaren als lid bedankten.

De contributies varieerde in die tijd in de verschillende provinciale afdelingen tussen *f* 0,75 en *f* 2,50, waarvan *f* 0,50 werd afgedragen aan het hoofdbureau. Men steunde toen veel te veel op het rijkssubsidie, dat in 1910 op *f* 15.000 was gebracht. Een voorstel tot verhoging van de afdracht van contributie aan het hoofdbureau tot *f* 1,- per lid werd in 1910 verworpen. Het totaal bedrag dat per jaar werd afgedragen, schommelde in de jaren 1907—1912. tussen de, *f* 1000 en *f* 2000.

De weinige populariteit van de vereniging omstreeks 1906 had, dank zij de propaganda, door hoofdinspecteur en inspecteurs, gemaakt, allengs plaats gemaakt voor meer waardering. W. J. baron van Dedem, die sedert 1900 voorzitter was, meende dan ook in 1911, de tijd gekomen tot een algemene reorganisatie over te gaan. Een hervorming, waarvan men in 1906 wel reeds de noodzakelijkheid had ingezien, doch welke verwezenlijking toen absoluut onmogelijk zou zijn geweest. De provinciale afdelingen, werkten belemmerend op een snelle ontwikkeling van de gewijzigde ingezonden denkbeelden omtrent de stamboekhouding. Zij maakten het soms onmogelijk, dat de beste fokkers in het bestuur zitting verkregen.

De grondslagen van de nieuwe statuten dacht mr. Van Dedem zich als volgt:

1. Opheffing van de bestaande provinciale besturen en de hun toevertrouwde administratieve bemoeiingen, zonder dat de provinciale vertegenwoordiging van de leden word opgeofferd.
2. Benoeming rechtstreeks door de leden in elke provincie van een vertegenwoordiger, die als lid van het bestuur zitting heeft.
3. Benoeming door de algemene vergadering van: een algemeen bestuur, op voordracht van het bestuur.
- 4e Algemene centralisatie van een technische administratie en financiële dienst.
- 5e verhoogde uniforme contebutie.

Deze denkbeelden, welke in een vertrouwelijke nota aan alle hoofdbestuurleden werden meegedeeld, vonden niet overal dadelijk instemming. Dit behoeft geen verwondering te baren, indien men bedenkt, dat de afdelingsbesturen, welke ruim 35 jaar hadden samengewerkt, hadden te beslissen omtrent hun ontbinding, met de wetenschap, dat vele bestuursleden niet meer voor een bestuurszetel in aanmerking zouden komen.

Ten slotte werden aan de regering ontwerp-statuten voorgelegd, waarmee deze zich vereenigde. Aan de samenstelling, welke veel hoofdbreken had gekost, werkten als regeringscommissaris mee dr. P. v. Hoek en F. R. Löhnis.

De grondslagen van de nieuwe statuten, welke tenslotte uit de smeltkroes te voorschijn kwamen, waren de volgende:

1. Drie groepen van fokkers, in verband met de drie veeslagen onafhankelijk van de streek, waar deze de fokkerij in den lande uitoefenen.
4. Districts- en groepsvertegenwoordiging door vertegenwoordigers, uit en door de leden gekozen.
5. Stemrecht uitsluitend verleend aan gewone leden, die in waarheid fokkers zijn van stamboekvee.
6. Sereflelijke candidaatstelling en dito verkiezing van bestuursleden en afgevaardigden ter algemene vergadering.
7. Centralisatie van de gehele administratieve, technische en financiële dienst.
- 8 Verhoogde uniforme cotributie.

In de algemene vergadering, de 27ste September 1912 te Amsterdam gehouden, werden de ontwerp-statuten, gebaseerd op de bovenomschreven grondslagen, met algemene stemmen aangenomen. Naar aanleiding hiervan zei de voorzitter, dat wanneer ooit een geschiedenis van de landbouw zou worden geschreven, die dag met gulden letters daarin zou worden aangekende

Wij hebben bij de jaren 1911 en 1912 zo lang stilgestaan omdat de reorganisatie, in 1906 begonnen, dank zij het onvermoeid, werken van mr. Van Dedem, en waarbij tenslotte nog rationeler werd verkregen, dan deze, meende dat mogelijk zou zijn, in 1912 volledig tot stand was gekomen. Daarna is de vereniging in staat geweest op de toen in de statuten neergelegde denkbeelden, welke Löhnis reeds vóór 1906 had aangegeven, voort te werken.

Van den Bosch, die in 1911 en 1912 tweemaal in Zuid-Amerika vertoefde, vond daarin aanleiding, als hoofdinspecteur, te bedanken. In Mei 1913 werd hij opgevolgd door ir. H. Wibbens, de tegenwoordige functionaris.

Daar de technische dienst Van den Bosch geheel in beslag nam, werd als hoofdadministrateur in 1906 benoemd H. Schuurman J.Wzn. Deze bedankte in 1916 en werd opgevolgd door J. L. Jarman.

In 1921 leed de vereniging een gevoelig verlies door het overlijden van haar voorzitter, mr. Van Dedem. Thans werd zij geleid door den heer H. W. Kuhn te Naarden.

De geschiedenis van het „moderne” Nederlandsche Rundveestamboek zou niet volledig zijn, indien wij naast de namen van Löhnes, Van Dedem, Van den Bosch en Schuurman ook niet noemden wijlen J. W. Sckokkingkamp uit Terwolde en J.L. Niesingh uit de Wijk. Hun landbouwbedrijf beherend, vonden zij in de eerste tijd na 1906 nog tijd, als inspecteur het stamboek door de moeilijke jaren heen te helpen.

Vereniging *Het Nederlandsche Rundvee-Stamboek* 1874 — 15 December — 1924

III

Men schrijft ons: Het jaar 1906 heeft dus voor het Stamboek een gehelen ommekeer gebracht. Ten duidelijkste blijkt dit bij een bezoek aan het kantoor te 's-Gavenhage. In dat jaar is alles opnieuw opgezet; misschien is het juister te zeggen, dat toen het moderne stamboekwezen is ingevoerd. Men is er toen een geheel nieuw tijdperk ingetreden. De grafien omtrent groei van ontvangen contributie, ledenaantal, inschrijvingen, diverse tabellen en ten slotte de gehele boekhouding beginnen bij het jaar 1907.

In 1906 begon men met een hoofdinspecteur, den heer I. G. J. v. Bosch, en een administrateur, den heer H. Schuurman. Voor het kantoor werd door de toenmalige secretaris van de Hollandsche Maatschappij, de heer S. C. Korteweg, een achterkamer van zijn bureau aan het Buitenhof ingeruimd. Reeds spoedig echter was men door uitbreiding van de werkzaamheden genoodzaakt te verhuizen, naar de Prakticijnshoek.

Drie jaar later moest men reeds weer naar een ander onderdak uitzien en betrok men een pand in de Kanonstraat. De steeds toenemende werkzaamheden, en vooral de noodzakelijkheid, om de geboorteberichten van de kalveren, welke als de identiteitsbewijzen van de volbloed afstammelingen dienen beschouwd te worden, brandvrij te bewaren, waren oorzaak dat de wenselijkheid tot de stichting van een eigen gebouw over te gaan, steeds dringender werd.

De algemeens vergadering in December 1914 besloot tot heffing van een extra omslag, overeenkomende met *f* 10 per lid. Met de financiële steun van de leden van het Kon. Huis, extra bijdragen van enige leden en van de *Hollandsche Maatschappij van Landbouw* en het *Genootschap van Landbouw in Drenthe* werd een stamkapitaal van *f* 32.000 gevormd. De veeuitvoer in 1916, waarvoor de vereniging een consent ontving, bracht zoveel op, dat men zich een eigen gebouw kon kopen. Sedert 1918 is de vereniging gevestigd in een ruim pand in Den Haag, Surinamestraat 24. waar thans ook reeds de meeste ruimte in beslag is genomen. Terwijl in 1906 kon worden volstaan met twee ambtenaren, op de begroeting voor 1925 *f* 35.039 uitgetrokken voor de technische dienst, met één hoofdinspecteur, 4 inspecteurs in vaste dienst en 5 inspecteurs in losse dienst, *f* 38.600 voor de administratieve dienst, met één hoofdadministrateur, één administrateur, één adjunct-administrateur en 17 vaste ambtenaren: en *f* 11.620 voor de kalveren-controle, met 3 controleurs.

De ontvangsten gaven o.a. de volgende posten te zien: *f* 34.000 contributie ven 8500 leden; *f* 20.000 inschrijvingskosten voor 800 stieren; *f* 24.000 inschrijvingskosten voor 4000 koeien; *f* 15.000 inschrijvingskosten voor 10.000 kalveren; *f* 17.000 interest van kapitaal en reservekapitaal.

Het laatste bedrag geeft zeer duidelijk aan dat de vereniging, thans op een gezonde financiële basis is gegrondvest. Dit kapitaal maakt een rijkssubsidie reeds sedert jaren overbodig.

Nog enkele cijfers omtrent de groei van de vereniging laten wij hier volgen. In 1907 telde de vereniging 2442 leden, en in dat jaar werden ingeschreven 694 stieren en koeien van het Hollandsche, 199 van het Maas, Rijn-IJssel- en 218 van het Groninger veeslag, en 145 volbloed kalveren. In 1921 bedroeg: het ledendal 9912, en weren de cijfers voor de inschrijvingen on-

derscheidelijk 4733, 1777, 222 en 10.565. De verre van rooskleurige bedrijfsresultaten in de volgende jaren hebben haar invloed ook doen gelden bij het stamboek, doch het schijnt, dat in 1924 weer een keer ten goede zal opleveren. Wel komen er nog steeds bedankjes, doch het verlies dientengevolge wordt ruimschoots te niet gedaan door de toetreding van nieuwe leden. Bovendien – en zo verzekerde ingenieur Wibbens ons – gaat het gehalte der leden vooruit. De bedankjes, welke binnenkomen, zijn nooit van de serieuze fokkers, wel van hen, die menen, dat in een paar jaar wat te bereiken is. Merken zij dan, dat het verkrijgen van een stal goede dieren maar niet een-twee-drie gaat, dan bedanken zij weer. De vereniging, welke aan die leden niets heeft, is dan ook volstrekt niet droevig gestemd, indien blijkt, dat zij als lid wensen te bedanken.

Het zou ons te ver voeren, in bijzonderheden af te dalen in de methode van werken van het stamboek. Wij volstaan met de vermelding van enkele belangrijke zaken. De hoofdfokgebied voor het zwartbonte Hollandsche veeslag zijn: Groningen, Z.W. Drenthe, N.W. Overijssel, Utrecht, Noord-Holland boven het IJ, in Zuid-Holland de streek langs de Ouden Rijn, de Zuid-Hollandse eilanden en de omgeving van Rotterdam, de Krimpenerwaard, de Alblasserwaard en Vijfherenlanden, Westelijk Noord-Brabant en de Langstraat. Zuid-Limburg, de buurt rond Nijmegen, de Geldersche Achterhoek en Westelijk-Zeeuwsch Vlaanderen.

De hoofdfokgebieden voor het Maas, Rijn-IJssel-veeslag zijn: de streek langs de IJssel van Zwolle tot Brummen, het land van Cuyk, het gedeelte van Noord-Brabant ten Oost van de spoorlijn Nijmegen's – Hertogenbosch- Tilburg en Limburg ten, Noorden van Siteard.

De hoofdfokgebieden van het zwartblaar Groninger veeslag zijn: Hunsingo en het Westerkwartier in de provincie Groningen, de buurt rond Leiden en de streek langs, de Ouden Rijn.

Voor elk der drie veeslagen bestaat een aparte stamboekhouding. Geen enkel rund wordt ingeschreven voordat het is gekeurd op exterieur. Na de keuring krijgt het op de horens gebrand een letter en een getal. Elk stemhoek onderscheidt de volgende boeken: Het register. Hierin worden de goedgekeurde dieren ingeschreven, waarvan de afstamming officieel niet bekend is. Bij het zwartbonte Hollandsche veeslag is men reeds zo ver gevorderd, dat sedert 1 Januari 1924 geen stieren meer in het register worden ingeschreven.

In het stamboek worden ingeschreven — na keuring — de dieren, waarvan de afstamming wel bekend is en waarbij zich verschillende gevallen kunnen voordoen. B.v. het rund is bij de geboorte geregistreerd in het register voor jongvee, en beide ouders zijn op de horens gebrand, enz. Sedert 1 Jan. 1924 zijn de voorwaarden aanmerkelijk verzwaard. Kalveren van goedgekeurde ouders kunnen bij de geboorte direct worden ingeschreven in het register van jongvee.

Verder bestaat sedert een aantal jaren een register voor preferente stieren, waarin die goedgekeurde stieren kunnen ingeschreven worden, waarvan is gebleken, dat zij een goeden invloed op de nakomelingschap hebben gehad. Men onderscheidt hier nog twee klassen.

Voor het vrouwelijke stamdoekvee, dat aan bepaalde eisen voldoet, bestaat de mogelijkheid tot inschrijving in het keurstamboek.

De maatregelen worden zodanig getroffen, dat aan hem, die iets wil weten omtrent een bepaald rund, vrijwel absoluut juiste gegevens kunnen worden verschaft.

Op onze vraag, of fraude geheel is uitgesloten, zei ingenieur Wibbens, dat zulks nog wel mogelijk is; het gemakkelijkst is het knoeien bij het aangeven van de geboorte van kalveren. Doch de inspecteurs en de kalvercontroleurs, die steeds op pad zijn, maken het uiterst bezwaarlijk. Een enkelen keer wordt nog wel eens een geval van bedrog ontdekt. De straf, welke daar echter op volgt — zo nodig schrapping van de gehelen veestapel uit het stamboek — maakt, dat niet velen lust tot knoeien zullen voelen.

De royering, van al het vee is zeker de zwaarst denkbare straf, want daarmee wordt met één streep het moeizaam werk van jaren te niet gedaan. Soms komt een knoeierij voort uit het vergeten om op tijd het een of ander formulier in te zenden. Hierdoor is het b.v. niet mogelijk, een kalf ingeschreven te krijgen, en om dan toch die inschrijving mogelijk te maken, moet men knoeien met het geboortebewijs. Komt dan echter spoedig een controleur, dan valt de delinquent door de mand, want — aldus hoofdinspecteur Wibbens — zoon controleur, die het gehele jaar tussen jonges kalveren rondscharrelt, is met de leeftijd niet te bedotten.

Berichten omtrent geboorte, verzoeken om overschrijving, enz. zijn dikwijls zo gebrekkig gesteld, dat de ervaren krachten van het stamboek soms een halve dag nodig hebben om een klein epistel te ontcijferen. Van de 100 berichten, welke binnen komen, moeten er 40 wegens onduidelijkheid nader opgehelderd worden.

De vereniging beschikt over een eigen orgaan: De Stamboeken, dat op ongeregelde tijden verschijnt en de leden kosteloos wordt toegezonden. Het is thans in zijn twaalfde jaargang. Van dit orgaan wordt ook gebruik gemaakt om naam en woonplaats te vermelden van hen, die hebben geknoeid, en de nummers en namen van het rundvee, dat tengevolge van die fraude uit de boeken wordt geschrapt.

De jongste instelling van de vereniging is de *N. V. Vee-Export- en Handelsvereniging* der leden van het Nederl. Rundveestamboek. De laatste 5 jaar werkt deze vereniging onder leiding van de heer D. E. O. Hartog meer intensief. Men is tot de oprichting gekomen, omdat vooral de handel in stamboekvee op het buitenland niet goed werd geleid. Meermalen kwam het n.l. vóór, dat buitenlandse kopers naar een of anders grote veemarkt werden gestuurd, waar geen prima vee komt. Dit deed afbreuk aan de goeden naam van ons vee in het buitenland.

De laatste vijf jaar heeft de exportvereniging naar 20 verschillende landen 900 dieren uitgevoerd, waarvoor de veefokkers-leveranciers bijna f700.000— ontvingen. In die periode gaf de vereniging alleen voor reclame f25.000.— uit. Bij de wandeling door het gebouw viel ons oog op een grafische voorstelling van het aantal kalveren, dat jaarlijks wordt ingeschreven in het register voor jongvee. Het aantal heeft de laatste paar jaar ongeveer 10.000 bedragen; voor dit jaar is het reeds de 15.000 gepasseerd. Deze geweldige toeneming in 1924 is zeker wel een bewijs, dat de ernstigs fokker weer met vertrouwen de toekomst tegemoet ziet.

Het dagelijks bestuur van het Nederl. Rundveestamboek bestaat thans uit de heren H. W. Blink te Naarden, voorzitter, J. L. Nijsingh, in De Wijk; mr. H. J. Douds van Troostwijk, te Nieuwersluis; L. N. U. Haan, te Nieuwstraat bij Sittard; F. F. Wiersum, te Nijsklooster (Gr.); ir. H. Wibbens, hoofdinspecteur, en J. L. Jarman, hoofdadministrateur

Het Friesche Rundvee-stamboek 50 Jr. 1879 – 12 juli – 1929

De tachtiger jaren der vorige eeuw waren in menig opzicht merkwaardig. Op allerlei gebied viel er een kentering waar te nemen, zowel van omstandigheden en verhoudingen, als van inzichten en strevingen.

Voorals ook in Friesland was dit het geval, met name in de Friese landbouw. Het z.g. „gouden tijdperk” (1850-1877) was afgelopen. Langzaam maar zeker was de positie van de landbouw verslechterd en na 1870 begon de toekomst er donker uit te zien.

Hardnekkige besmettelijke veeziekten teisterden de veestapel en brachten menige boer tot de ondergang. Nog noodlottiger gevolgen had echter de omstandigheid, dat de Friese uitvoerproducten, vooral de zuivel, meer en meer van de buitenlandse markten door vreemde concurrentie verdrongen werden.

In dezen tijd, waarin velen de moed geheel verloren, is het de grote verdienste van de *Friesche Maatschap van Landbouw* geweest, dat zij niet bij de pakken ging neerzitten, doch met scherp doorzicht en onbegrensd vertrouwen in de hoge cultuurwaarde van de Frieschen landbouw de strijd heeft aanvaard en met onverpoosde energie nieuwe wegen heeft gezocht.

Voortdurend drong zij aan op het nemen van rationele maatregelen tegen de veepest en het is voornamelijk daaraan te danken, dat deze bezoeking eindelijk geheel geweken is. Onophoudelijk propageerde zij de noodzakelijkheid van landbouwonderwijs en zij nam in 1875 zelve het initiatief tot het instellen van cursussen. Zij was het, die in 1878 afgezanten naar Denemarken stuurde om de machinale zuivelbereiding te bestuderen en al was de eerste Friesche zuivelfabriek een particuliere onderneming¹⁷ (1879 de „*Freija*” te Veenwouden van de heer Bokma de Boer), het was toch de Maatschappij, die de gehele boerenstand ervan overtuigde, dat alleen ingrijpende verandering op dit gebied redding kon brengen.

En zo is het ook de Friesche Maatschappij van Landbouw geweest, van wie in 1879 het initiatief uitging tot oprichting van een Rundvee- en een Paardenstamboek.

Van meet af aan was haar vertrouwen in de superioriteit van het Friesche rund groot geweest. Dat bleek reeds in 1853, toen zij op een desbetreffende vraag van koning Willem III antwoordde: „Kruising met vreemdsoortige stieren verdient hier geen aanmoediging, want ons runderras behoeft voor geen enkel ander onder te doen! Eigen ras veredelen, dat is onze weg!”

Steeds waren er onder de Friesche veeboeren liefhebbers van de fokkerij geweest en de Maatschappij had deze liefhebberij aangewakkerd door de onderlingen naijver te prikkelen door middel van tentoonstellingen.

Doch wat eerst voor velen sport was geweest, werd thans bittere noodzaak. Ook de veeuitvoer begon de nadelen van buitenlandse concurrentie te gevoelen en er zou gestreden moeten worden om de superioriteit van het Friesche rund te handhaven.

¹⁷ En waren zij na terugkomst geen voorstander van fabrieken, maar vonden dat er op de boerderij grote verbeteringen moesten plaatsvinden! (ZHN.)

Achtereenvolgens waren voorzitter van het F. R. V. S.:

A. BR. v. H THOE SLOOTEN,	Mei 1879-	Aug. 1881.
Jhr. Mr. C. v. EIJSINGA,	28 Sept. 1881-	31 Jan. 1906.
Jhr. Mr. W. C. G. VAN EIJSINGA,	31 Jan. 1906-	Juni 1907.
K. N. KUPERUS (L. V.),	Juni 1907-12	Juli 1909.
H. FENNEMA,	12 Juli 190J-	Juli 1914.
J. A. PALSMA,	23 Oct. 1914-	heden.

Resp. secretarissen :

D. VAN KONIJNENBURG,	Mei 1879-2 Dec. 1905.
Dr. E. v. WELDEREN BARON RENGERS,	31 Jan. 1906.

Daartoe was stelselmatige verbetering en veredeling van het ras nodig en een der belangrijkste hulpmiddelen daarbij is het aanhouden van een Stamboek.

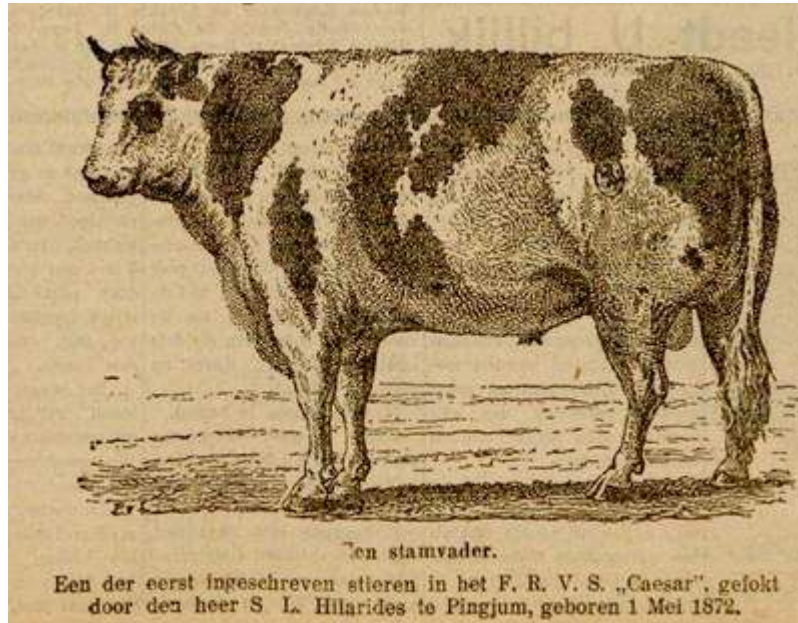
Op uitnodiging van den voorzitter der Fr. Mij. van Landbouw, de heer D. van Konijnenburg en het bestuurslid Mr. E. Jongsma (die zich o.m. sterk voor het landbouwonderwijs interesseerde) kwam op 1 Mei 1879 in de „Drie Romers” te Roordahuizum een twintigtal belangstellenden bijeen om de oprichting van een Friesch Rundvee- en Paardenstamboek te bespreken.

Men kwam tot overeenstemming in de 12e Juli 1879 kon de oprichtingsvergadering worden gehouden. Het eerste bestuur was samengesteld als volgt: A. Baron v. Harinxma thoe Slooten, Oltterterp, voorzitter; D. v. Konijnenburg, Leeuwarden, secretaris; K. N. Kuperus, Marssum; W. T. v.d. Molen, Sneek; A. S. Heeg, Oosterend.

De veredeling van het Friesche rund was bij deze oprichting naar de achtergrond verschoven. De plannen voor de toekomst hadden het moeten afleggen tegen de onmiddellijk te bereiken voordelen. De oprichters hadden voornamelijk het oog gericht op de exporthandel en zagen in

het stamboek een soort adresboek, dat buitenlandse gegadigden zou voorlichten omtrent de adressen, waar het beste vee te verkrijgen was.

Zo is het dan ook niet toevallig, dat de oprichting van het *Friesch Rundvee Stamboek* samenvalt met de stichting van Frieslands oudste vee-exporthandelszaak. In 't zelfde jaar 1879 legde de heer K. N. Kuperus te Marssum (een der eerste bestuursleden van het F. R. V. S.) door het aangaan van connecties met Amerikaanse veekopers de grondslag voor het bedrijf, dat thans nog onder dezelfde naam wordt uitgeoefend.

De belangen van beide instellingen liepen in de eerste jaren geheel evenwijdig. Van 1879 tot 1885 ontwikkelde zich een levendige exporthandel op de Vereenigde Staten, welke door het stamboek krachtig werd bevorderd. Al te krachtig zelfs.

Buitenlanders, vooral Amerikanen, kregen grote invloed op het stamboek, ja, gaven zelfs aan, welke maatregelen er moesten worden genomen en namen zelfs deel aan de Algemene vergaderingen.

Het aantal leden was aanvankelijk gering en in stede van propaganda te maken voor uitbreiding, maakte men door allerlei bezwarende bepalingen de toetreding moeilijk met het doel om voor het kleine clubje de voordelen zo groot mogelijk te houden.

Niet het belang van den Frieschen landbouw in 't algemeen, doch dat van enkele fokkers werd op die wijze gediend, een onzuivere toestand, die op den duur tot grote schade zou hebben kunnen leiden.

In deze toestand kwam plotseling 'n algehele wijziging, doordat Amerika zijn grenzen sloot voor het Friesche vee.

Zoo brak er na 1885 voor het Rundveestamboek een tijdperk van malaise aan, waarin het ledental steeds terugliep. Alleen aan de energie van de toenmalige secretaris, de heer Van Konijnenburg is het te danken, dat het Stamboek toen niet is ten onder gegaan.

Achteraf echter blijkt juist deze catastrofe de oorzaak te zijn geweest van een heilbrengende zuivering. Naarmate de exportbelangen op de achtergrond geraakten, kwam het fokbelang meer en meer op de voorgrond.

Van grote invloed is hierbij ook geweest het besluit, door de Maatschappij van Landbouw in 1889 genomen, om een eigen zuivelconsulent aan te stellen. De werkzaamheid van deze ambtenaar (eerst dr. K. H. M. v. d. Zande, na 1892 de heer J. Mesdag) bracht hem in voortdurend contact met het stamboek; dit toch was het aangewezen lichaam om betrouwbare gegevens te verschaffen en verkregen resultaten vast te leggen.

De toenemende belangstelling in de fokkerij verkreeg een nieuwe prikkel, toen in 1896 de keuringen van de Provinciale commissie voor de veefokkerij werden ingesteld. Vanaf dit zelfde jaartal dateert eigenlijk ook de kentering der inzichten omtrent het stamboekwezen. Zoals in de regel een aantal omstandigheden samenwerken tot het bereiken van een bepaald resultaat, is het ook hiermee het geval geweest.

Vanaf 1895 toch dateert mede de doelbewuste bestrijding van de rundertuberculose. Ook hierbij nam de Fr. Mij. v. Landbouw, voorgelicht door de heer Mesdag, de leiding en het spreekt vanzelf, dat vooral onder leden van het Rundveestamboek sterke interesse voor t.b.c.bestrijding bestond. Ook het feit dat in de persoon van de heer Van Konijnenburg, de voorzitter van de Mij en de secretaris van het Stamboek verenigd waren, werkte gunstig in deze richting. Niet alleen, dat enkele stamboekleden hun vee op eigen kosten lieten onderzoeken, doch een aantal hunner ging zelfs, onder leiding van de veearts Bosma te Wommels, tot systematische bestrijding van de tuberculose over.

Op deze wijze verkreeg het Rundveestamboek waardevolle gegevens omtrent de gezondheidstoestand van de dieren. Eerst vanaf 1913 echter kon men de resultaten van de t.b.c.-bestrijding geregeld registreren.

Naast de handelswaarde kwam meer en meer de productiewaarde van het rund op de voorgrond. Enerzijds werkte hiertoe mede de snel toenemende ontwikkeling van het coöperatieve

zuivelbedrijf, anderszins de verspreiding van nieuwe inzichten omtrent de fysieke factoren, die de productie beïnvloeden en van meerdere kennis op 't gebied der erfelijkheidsleer. Daar kwam nog bij, dat de coöperatieve idee en het opbloeien van 't landbouwverenigingsleven in wijde kringen belangstelling wekten voor zaken van meer algemeen belang.

Na 1890 ging het met het boerenbedrijf langzamerhand weer bergopwaarts en ook het Rundveestamboek ondervond de gunstige gevolgen van deze opleving. Het ledental vermeerderde en de werkmethodes werden steeds meer doeltreffend.

Toen vervolgens in de eerste jaren van de twintigste eeuw de exporthandel belangrijk toenam en overtuigend bleek dat het buitenland op Friesch stamboekvee hoge prijs stelde, won de instelling zeer snel aan betekenis.

Had men totnogtoe vrijwel uitsluitend gelet op de uiterlijke kenmerken van 't rund en dus alleen opgenomen een exterieur beschrijving, aangevuld met de maten van bepaalde onderdelen, na 1900 vestigde het Stamboek ook meer speciaal de aandacht op de productie, voornamelijk op het vetgehalte van de melk.

De zuivelconsulent, de heer J. Mesdag, stelde de methode van onderzoek en de berekeningswijze vast en de voordelen hiervan bleken zo belangrijk te zijn, dat het melkonderzoek binnen betrekkelijk korten tijd algemeen werd.

Thans richtte de fokkerij zich niet meer uitsluitend op het exterieur en in verband daarmee op de hoeveelheid van de melkproductie, doch ook op de verhoging van het vetgehalte. Welke resultaten daarbij door doelbewuste fokkerij verkregen kunnen worden, heeft de geschiedenis duidelijk bewezen. Was het gemiddeld vetgehalte der melk van stamboekvee in 1901 3,15 %, thans bedraagt het bijna 3,55 %, een zeer belangrijke verhoging in betrekkelijk zo korten tijd. En zonder het Stamboek was dit resultaat niet mogelijk geweest.

Van welken invloed deze verbetering der fokdieren op de gehelen veestapel is, blijkt uit de vermelding, dat het gemiddeld vetgehalte der melk aan de coöperatieve zuivelfabrieken steeg van 3,05 pct. in 1910 tot 3,35 pct. De waarde hiervan wordt weergegeven door een vermeerderde opbrengst van de bondsfabrieken van drie miljoen gld. !

Zoals wij reeds opmerkten, had het Stamboek zich reeds voortdurend voor de gezondheidstoestand van het vee geïnteresseerd en daadwerkelijk megeholpen aan allerlei veeziektebestrijding. In 1919 nam deze belangstelling vasten vorm aan door de oprichting van de „Gezondheidsdienst voor vee in Friesland”, in samenwerking met den Frieschen Bond van Coöp. Zuivelfabrieken. Bij deze laatste coöperatie werd de nieuwe dienst ondergebracht, die geleid wordt door de heer A. H. Veenbaas, veearts. Dank zij dezen dienst staat het Friesche vee onder voortdurend veeartsenijkundig toezicht en door constante toepassing van de sanitaire maatregelen is 't thans mogelijk de gezondheidstoestand van het vee blijvend op een hoog peil te houden. Zelfs slaagt men er op deze wijze in om grote gebieden in 5 - tot 8 jaren geheel t.b.c.-vrij te maken.

Voor de Friesche veestapel is dus de werkzaamheid der Vereniging, die dit jaar haar 50-jarig bestaan herdenkt, van buitengewoon groot belang geweest en met de gestadige uitbreiding van haar arbeidsveld wint zij nog steeds aan waarde. In dat opzicht heeft zij meer reden tot jubileren, dan haar even oude zuster, het Friesch Paardenstamboek, dat zeer aan betekenis heeft ingeboet, doordat het paard meer en meer de strijd tegen de machine verliest.

Over het afgelopen verenigingsjaar telde het Friesch Rundveestamboek 2546 leden en er stonden, (het hulpboek inbegrepen) 5590 runderen en 14.377 kalveren ingeschreven. Het totaal aantal runderen in onze provincie bedraagt pl.m. 200.000; zij geven jaarlijks een melkopbrengst van gemiddeld 820 miljoen K.G.!

Lang niet alle vee in Friesland is dus stamboekvee. Doch dit is ook geenszins de bedoeling. Voldoende is het, wanneer men er in slaagt om een kern van fokmateriaal te verkrijgen en te houden, groot en sterk genoeg om de gehelen veestapel op den duur te veredelen. Het fokken is een kunst lang niet iedere veehouder en lang niet ieder bedrijf is er geschikt voor.

De keuring is zo streng, dat, naar uit de jarenlange practijk blijkt, niet meer dan 1/6 deel van de veestapel kans krijgt om stamboekvee te worden.

Dit gedeelte is juist voldoende om zich zelf en de gehelen overigen veestapel op peil te houden. Vandaar, dat export van stamboekvee, hoewel onmiddellijk een grote winst afwerpend, met het oog op de belangen van de gehelen veestapel, beperkt moet blijven. In het buitenland is, voorzoverre de grenzen, zijn opengesteld, constante vraag naar Friesch stamboekvee, omdat dit zich in ieder land goed houdt en de afstammelingen inderdaad produceren, wat er van verwacht werd. Tegenwoordig gaat het meeste stamboekvee naar Zuid- en Midden-Amerika, Polen, Frankrijk en Italië.

Waar de veestapel de kurk is, waar 't grootste gedeelte van Friesland op drijft, daar is ook het 50-jarig jubileum van 't Friesch Rundveestamboek een feit van algemene betekenis.

Naar men weet zal het officieel herdacht worden door een in September te houden tentoonstelling en keuring. Gedachtig aan hetgeen op dit gebied op de landbouwtentoonstelling 1927 is gepresenteerd, kan het welslagen van deze jubileumsviering reeds vooruit verzekerd heten. Intussen zal ook de eigenlijke oprichtingsdag niet onherdacht voorbijgaan. Het tegenwoordig bestuur heeft de zinrijke gedachte gehad om op Vrijdag 12 Juli a.s. een algemene vergadering uit te schrijven in „*De Drie Romers*” te Roordahuizum.

Zo zal dan op dezelfde plaats, waar vijftig jaar geleden de eerste grondslagen gelegd werden. de thans bedaagde, maar levenskrachtige vereniging bijeenkomen en hoewel de officiële agenda zuiver zakelijk is, zal er zeker menig woord aan de gebeurtenis van 12 Juli 1879 gewijd worden.

1930

Leeuwarder Courant 1931-07-06

Productievermogen van Fries Stamboekvee

In het 1 Juni-nummer van het „*Tijdschrift voor Diergeneeskunde*” hebben dr. Overbosch en dr. v.d. Plank „*Een bijdrage tot de kennis van het Productievermogen van Friesche Stamboek-koeien*” geleverd. Verschillende gegevens worden hierin verwerkt, meldt het „Hdbl.”, volgens duo exacte methoden der variabiliteitsstatistiek, waarbij aan het licht treedt, hoe nuttig het zou zijn, dat door de stamboekkoeien in het algemeen, van ieder individu meer uitvoerig vermeld werden de belangrijkste feiten uit zijn levensloop.

Schrijvers zijn begonnen met het verwerken van Productie-gegevens uit het jaar 1912, d.w.z. de productiecijfers van die koeien waarvan de eerste lactatieperiode viel in 1912.

Slechts die koeien werden voor het onderzoek uitgekozen, waarvan de productiegegevens voor 1912 volledig bekend waren, dus wanneer geen volgens het stamboek storende invloeden op de uitkomsten hadden ingewerkt. Aldus werden de gegevens van 1706 koeien verkregen.

Nagegaan werd nu van hoeveel dezer koeien volledige gegevens over de tweede, derde, vierde, vijfde, zesde en zevende lactatieperiode bekend zijn. Het bleek dat het percentage de eerste paar jaar daalde met pl.m. 20 pct., vervolgens met pl.m. 10 pct., zodat 8,9 pct. of 152 van de 1706 koeien in zeven op elkaar volgende jaren met een normale lactatie overblijven.

Voor deze daling worden enkele mogelijke oorzaken besproken. De gegevens der 153 koeien zijn dan venter gebruikt, om gemiddelden der lactatieperioden te berekenen van melkhoeveelheid en melkvetgehalte. De opbrengsten in de eerste lactatieperiode op 100 pct. stellende, zijn in de volgende perioden de

melk-hoeveelheden: 100 pct., 121 pct., 137 pct., 160 pct., 160 pct., 147 pct. en 146 pct.;

vetgehalten: 100 pct., 100 pct., 100 pct., 98 pct., 99 pct., 98 pct. en 95 pct.

Verder zijn vergeleken de cijfers van de reeds genoemde koeien met die der populaties van het stamboek in 1913, 1921, 1922 en 1927 in zoverre het de eerste lactatieperiode betreft.

Uit deze vergelijking blijkt óf en hoe de cijfers zich in de loop der jaren hebben gewijzigd; een tabel en enkele interessante curven verduidelijken de resultaten van deze becijferingen.

In het oog vallend is, dat de variabiliteitscoëfficiënt in de loop der jaren zeer constant blijft. De hoeveelheid melk per lactatieperiode is in het tijdvak 1921-1927 slechts weinig vermeerderd (minder dan 5 pct.) het vetgehalte daarentegen is sterk gestegen.

Schrijvers menen, dat het noodzakelijk zijn zal, voor opneming in een stamboek minimumeisen te stellen voor productie. Wat het vetgehalte betreft, daar is klaarblijkelijk door de fokkers zelf wel zodanig geselecteerd dat er grote vooruitgang is te constateren: dit geldt echter - en hierop wordt nadrukkelijk gewezen - niet voor de melkhoeveelheid.

Dit punt dient goed in 't oog gehouden te worden.

Schrijvers menen, dat mede ten gevolge van het op de voorgrond treden van het *Mendelisme*, de belangstelling in de resultaten, die verkregen kunnen worden met behulp van de selectie, zoals die reeds lang in de veeteeld worden toegepast, op den achtergrond is getreden: zij achten het zeer noodzakelijk, dat alle stamboekgegevens met behulp van de variabiliteitsstatistiek

worden bewerkt, ten einde ieder jaar een juist beeld te krijgen van de stand der fokkerij en zodoende te constateren hoe het gesteld is met eigenschappen welke men bezig is te verbeteren. In dit opzicht, zo heet het in 't artikel, zijn de stamboeken te kort geschoten.

De Telegraaf 1933-01-15

Melkvee-verbetering in de v. s.

Ned. Fokkers moeten oppassen - conclusies van ir. vd. Bossch

De Amerikaanse fokkers hebben het reeds ver gebracht, en men mag nog veel meer van hen verwachten door hun krachtige organisatie, de Holstein-Friesian Ass.

Het zoo belangrijke hoek van ir. Van den Bosch: *“Het zwart bont Friesch-Hollandsch veeslag in de Ver. -Staten”*. waarvan de lezing aan de Ned. Fokkers nauwelijks genoeg kan worden aanbevolen, is thans aangevuld met een interessant naschrift van de schrijver, waarvoor “De Veldbode” in een schriftelijk interview gezorgd heeft.

Het was de bedoeling schrijft het blad, om in een kort bestek nog eens de totaal-indruk te geven, die de Amerikaanse zwartbont-fokkerij op hem gemaakt heeft. Naast een uitvoerige beschrijving en een tot in details gemotiveerd betoog, is het toch voor de praktijk van belang te vernemen, wat een bij uitstek deskundige, na een grondige studie, van de Veefokkerij in de Ver. Staten, als voor hen van het meeste belang, onze fokkers zou willen voorhouden. Dus een projectie van opgedane ervaringen op onze eigen toestanden.

Ik heb in mijn boek medegedeeld, aldus schrijft de heer Van den Bosch, dat de Amerikanen hij de exterieurkeuring het hoofdgewicht leggen op die eigenschappen, welke het meest verband houden met de productie.

Vandaar, dat ze in de eerste plaats letten op vorm en aanzetting van het uier, op veel diepte in borst en flanken (dus lange ribben), en de melkvorm in acht nemen, zoals deze zich, geprononceerder dan bij onze koeien, uitsprekt in een matig brede voorhand, sterk uitkomende, doch gesloten schoft, matig gespierde rug en lendenen en een breed achterstel.

Er wordt dus gestreefd naar een sterk melktype, een type, waarbij de algemene omlijning van de bouw wijst op constitutie, weerstandsvermogen, productiekracht en productiecapaciteit. Zolang aan deze eis is voldaan, geeft de Amerikaan toe op schoonheidseigenschappen, als correcte bovenlijn, correcte staartinplanting, correcte horendstand en dergelijke.

Aanwijzing voor onze fokkerij.

Ik vraag: ligt hierin voor onze fokkerij niet een aanwijzing, om het streven tot het fokken van mooie dieren – wellicht in de hand gewerkt door de export van stieren – te matigen en de productie een groter aandeel te geven in de beoordeling van de fokwaarde dan tot nog toe het geval is?

De tijd is voorbij om de exterieurkeuring zó hoog op te voeren als in de eerste periode van het gereorganiseerde N.R.S., toen men nog over weinig gegevens betreffende de productie (en ook de afstamming) beschikte en men iets moest doen om indruk te maken op de fokkerswereld en vat te krijgen op de ware fokkers.

Nu echter tegenwoordig zoveel productiecijfers bekend zijn alsmede gegevens omtrent afstamming, zijn vele koeien, wier bouw niet bevredigde naar de maatstaf, die voorheen werd aangelegd, thans inschrijvingswaardig, omdat in een hoge productie (en ook gunstige afstamming) een correctief gelegen is op een te laag aangeslagen fokwaarde op grond van de oude exterieurkeuring.

Waar de Amerikanen wat te veel op de productie gelet mochten hebben, doen wij het wat te weinig: waar de Amerikanen dus de exterieurkeuring kunnen verscherpen, kunnen wij er wat afdoen. Echter onder voorbehoud, dat men, ter wille van de eenheid, aan een vaste lijn vasthoudt. Daarvoor blijft scherp toezicht op het keuren van het exterieur bij onze stamboekhouding van urgent belang; dit moet de hoofdwerkzaamheid blijven van de technische leider der vereniging.

Naarmate de gegevens omtrent afstamming en productie talrijker en vollediger worden, moet de verhouding tot het exterieur als basis voor inschrijving periodiek worden herzien: met andere woorden: de gevolgde koers van de keuring voor opname in het stamhek moet af en toe worden gewijzigd, ten einde de ware fokwaarde van het dier zo dicht mogelijk te naderen. Bij dieren met onvoldoend exterieur zou een concessie gedaan kunnen worden in geval van buitengewone productie of afstamming. Ik acht dit een beginsel of, als men wil, een te volgen politiek in de technische leiding – en deze is de voornaamste – van elke stamboekvereniging in verband met het feit, dat het rendement van het melkbedrijf het meest van de melkproductie (kwantitatief en kwalitatief) afhangt.

Een bepaalde grens.

Een streven om het vetgehalte van ons zwartbonte melkras te verbeteren is zeker juist. Dit zien de Amerikanen óók in. Maar zij zijn overtuigd, dat daarbij een bepaalde grens niet overschreden mag worden, ten einde niet in conflict te komen met fysiologische mogelijkheden, gedachtig aan het feit, dat rassen, die weinig melk geven, bijna als regel een hoog vetgehalte hebben, alsof van nature een vermeerdering van het éne (hoeveelheid) met een vermindering van het andere (gehalte) gepaard gaat.

Wij kunnen door fokkunst de natuur wel is waar in andere banen dwingen, maar toch is er een grens. Het komt er dus op aan, dat wij in het streven het vetgehalte bij het zwartbonte rundvee te verhogen, wel bedenken, daarmee de risico te lopen, dat op den duur ten koste kan gaan van het melkkwantum. Daarvan zijn de Amerikaanse fokkers, ofschoon zij gaarne hollen, zó overtuigd, dat zij het vetgehalte bij het zwartbonte melkras boven een zekere grens (die nog niet geheel is vastgesteld) abnormaal achten.

Ter aanvulling van mijn boek nog dit. Het onderzoek van de zwartbonte veefokkerij in Amerika heeft veel tijd (een jaar de boer op) genomen, omdat het noodzakelijk was zich niet te laten afleiden door de prachtige resultaten, welke verkregen zijn op de bekende fokkerij der grootbedrijven, resultaten, die echter geheel op zichzelf staan, maar niet maatgevend zijn voor de kleine en middelgrote (brood)-fokkers, die het grootste deel van de Amerikaanse zwartbonte veestapel bezitten en dus bij een algemeen overzicht en algemeen oordeel moeten worden ingesloten.

Het feit, dat de Amerikaanse kapitalisten uit industriële, financiële of commerciële kringen de “hobby” hebben om een fokkerij op te zetten onder leiding van de meest bekwame technicus, is een voordeel, dat ons land mist en daarom de concurrentie met Amerika zo gevaarlijk

maakt. Ook in Engeland waren het de grote heren (gentlemanfarmers, een klasse, die in ons land niet of bijna niet aanwezig is), welke de fokkerij van paarden, rundvee; enz. tot zulk een hoge trap van ontwikkeling brachten. Men denkt slechts aan de “Thoroughbreds” en “Shorthorns”!

Nederlands natuurlijke voorsprong.

Ons land heeft echter één voordeel, ik zou bijna zeggen monopolie, nl. veel betere natuurlijke gegevens, zich concentrerend in onze superieure weiden, waardoor van nature in de hand wordt gewerkt aan onze koeien adel, fijnheid en aanleg tot melkproductie te geven. Sedert men zich echter in Amerika met kracht heeft toegelegd op de luzerneteelt en deze enorm is uitgebreid en verbeterd. terwijl het praktisch-wetenschappelijke voederen veel algemener is doorgedrongen dan in ons land, wordt bedoeld voordeel wederom gereduceerd, zodat onze fokkers zeer moeren oppasten, willen zij vóór blijven.

Wanneer onze fokkers nu nog vóór zijn, dan wil dit nog niet zeggen, dat zij knapper zijn dan hun Amerikaanse collega's.

Want wanneer ik in aanmerking neem, hoe lang de zwartbontfokkerij in Amerika bestaat, op welke grote afstanden de fokkers van zwartbont rundvee over het land zijn verspreid, de ondergeschikte rol, die de weidegang in de voeding speelt, het gebrek aan geschikt personeel, de concurrentie met andere melkrassen, de druk van openbare voorschriften, kortom zovele moeilijke omstandigheden, waaronder de Amerikaanse fokkers moeten werken, dan hebben zij het in de zwartbontfokkerij reeds ver gebracht en mag men in de toekomst nog veel van hen verwachten. Te meer, daar zij georganiseerd zijn in een vereniging als de Holstein-Friesian Association. waarvan zoveel kracht en activiteit uitgaat.

De Leeuwarder Courant 1937-07-08

Het Friesche vee in Canada.

Een loffelijk getuigenis.

De heer G. M. Clemons, secretaris van de „*Holstein-Friesian Association of Canada*” (Stamboek voor Fries vee in Canada) schrijft in het *Friesch Landbouwblad* over het Friese vee in Canada het volgende:

Het stamboek voor Fries vee in Canada werd opgericht in het jaar 1886. Het vee, dat in de aanvang in dit stamboek ingeschreven werd, was afkomstig uit de Verenigde Staten van Amerika. Het waren dieren, die ofwel uit Nederland waren ingevoerd, of directe afstammelingen van ingevoerde dieren, zodat al het Canadese stamboekvee afstamt vanuit Friesland en andere delen van Nederland ingevoerd vee. Tot heden zijn in Canada meer dan 300.000 raszuivere dieren in het stamboek voor Fries vee ingeschreven. Vanaf de oprichting van het stamboek is de zwartbonte haarkleur als eis gesteld, zodat roodbonte dieren niet voor inschrijving in aanmerking konden komen.

Het Friesche vee is in Canada **het meest gewilde melkveeras** en het aantal vertegenwoordigers van dit ras is groter dan dat van alle andere melkrassen tezamen. Het Canadese stamboek voor Fries vee is het grootste stamboek voor dit ras van het gehele Britse rijk. Het aantal aangesloten veefokkers bedraagt meer dan 3600; jaarlijks worden ruim 25.000 stuks vee in dit

stamboek ingeschreven.

Het keuren der dieren alvorens ze voor inschrijving in het stamboek in aanmerking komen, zoals in Friesland plaats vindt, is in Canada niet voorgeschreven, daar het door de grote afstanden onmogelijk toegepast kan worden. Vanaf het kantoor van het F.R.S. te Leeuwarden bedraagt de afstand, die een stamboekinspecteur moet reizen voor een bezoek aan de vers twonende fokker, ongeveer 60 km. Echter zou in Canada de langste reis van het kantoor van het Canadese stamboek naar een lid ongeveer 4500 km. bedragen, daar de afstand van West-tot Oostkant in Canada ongeveer 6000 km. bedraagt. De teeltkeuze berust dus in Canada op individuele selectie op grond van exterieur en melkopbrengsten.

Het gemiddelde vetgehalte van de melk der Friese koeien in Canada bedraagt ongeveer 3,53 %, terwijl de melkopbrengst gemiddeld op ongeveer 6200 kg. gesteld kan worden.

Het gemiddelde vetgehalte is wat lager dan in Friesland, maar de gemiddelde melkopbrengst kan de vergelijking met Friesland gemakkelijk doorstaan.

Het vee is in Canada in de weide van Mei tot October, doch het wordt in de stal gemolken, waarbij het tevens bijgevoerd wordt. Daar de hoedanigheid van de Canadese weiden niet met het Friese grasland vergeleken kan worden, is het niet mogelijk met gras alleen behoorlijke producties te verkrijgen. Terwijl men op de Friese veebedrijven bijna uitsluitend grasland aantreft, hebben de Canadese veefokkers naast grasland ook bouwland, waarop verschillende gewassen, zoals mais, bieten, haver en gerst zowel voor veevoer als voor verkoop verbouwd worden.

In plaats van sloten, die in Friesland de percelen afsluiten, heeft men in Canada hekken, die kostbaar, maar onmisbaar zijn. Des winters is het Friese vee in Canada steeds op stal, waar hooi, geëenseleerde mais (?) of bieten en graan gevoerd worden.

De schuren zijn geheel anders ingericht dan in Friesland. Gewoonlijk is de veestal gelijkvloers gelegen, terwijl zich daarboven de hooizolder bevindt. Stallen en schuren worden niet zo goed onderhouden als in Friesland.

Het onderzoek- op tuberculose en besmettelijk verwerpen geschiedt in Canada van regeeringswege, waarbij slechts zeer weinig aangetaste dieren gevonden worden. Wat de gezondheidstoestand betreft kan het Friese vee in Canada de vergelijking met dat in elk land van de oude wereld zeer goed doorstaan.

Wat uniformiteit van type betreft overtreft het vee in Friesland het Canadees-Friesche vee belangrijk. Sterke bovenlijn en brede, vierkante achterstellen, lange ribben en mooie koppen komen in Friesland bijna algemeen voor, doch bij het Canadese vee treft men deze eigenschappen lang niet altijd aan. Als ik, na de betrekkelijk beperkte gelegenheid die ik had om het vee in Friesland te zien, een opmerking mag maken, zou ik erop willen wijzen, dat meer aandacht geschonken kan worden aan de uiers en aan de uieraansluiting. Dit is iets waar wij in Amerika sterk op letten en dat ook in Friesland verbeterd kan worden. Naar hetgeen ik waargenomen heb, bestaat er in Friesland minder uniformiteit, wat de uiers betreft, dan in een ander onderdeel van het vee.

In de Verenigde Staten van Amerika en in Canada wordt meer aandacht geschonken aan individuele hoge opbrengsten dan in Friesland. In Canada hebben vijftien Friese koeien een opbrengst bereikt van meer dan 13.000 kg. melk, terwijl 31 koeien meer dan 450 kg botervet

hebben voortgebracht. Echter wordt ingezien, dat de gemiddelde opbrengst van een geheel veebeslag van meer betekenis is dan een enkele individuele opbrengst, zodat men ook in Amerika er meer en meer toe overgaat zich toe te leggen op een verhoging der gemiddelde opbrengst.

Wij in Canada zijn er ons van bewust, aldus besluit de heer Clemens zijn artikel, dat het succes, dat wij met ons vee hebben bereikt, te danken is aan de pioniers-veefokkers in Friesland. De resultaten, die zij bereikt hebben, vormen een aanmoediging om voort te gaan op de ingeslagen weg.

Leeuwarder Courant 1937-12-23

Het Friese – Holstein-Frisian – vee van Canada naar Engeland

Begin November werd, meldt het *Friesch Labouwblad*, een *bezending* bestaande uit 200 stuks fokvee van het Friese ras (zg. *Canadian-Holstein Friesian Cattle*) uit de Canadese haven Montreal naar Engeland verscheept. Dit fokvee was in Canada aangekocht door een bekend Engels veefokker, baron von Trutzschler, wiens veestapel in de afgelopen zomer wegens besmetting door mond- en klauwzeer afgemaakt moest worden.

Daar hij reeds eerder met gunstig gevolg gefokt had met Fries vee van Canadese herkomst, besloot hij door aankoop in Canada een geheel nieuwen veestapel op te bouwen. Al het aangekochte vee werd door de nieuwen eigenaar, die daartoe 6 weken in Canada doorbracht, persoonlijk uitgezocht.

Het zijn wel zeer zonderlinge wegen, aldus het blad, die het Friese fokvee bij zijn verspreiding moet bewandelen. Reeds eerder hebben wij het meegemaakt, dat Fries fokvee via Zuid-Afrika Engeland bereikte, terwijl de weg naar Engeland ditmaal via Canada gelopen heeft.

Nieuwsblad van Friesland :
Hepkema's courant 23-12-1938

Kunstmatige inseminatie bij fokdieren.

Rus Iwanohoff grondlegger van KI.

Inseminatie is woordelijk vertaald: inzaaiing.

Over dit onderwerp schrijft B. M. Veth in de Landbouwkroniek van het Brusselsche Laatste Nieuws.

Na er op te hebben gewezen, dat men kunstmatige inseminatie niet moet verwarren met kunstmatige bevruchting, gaat de schrijver voort:

Het vraagstuk op zich zelf: „Of de kunstmatige dekking de natuurlijke in al haar onderdelen kan vervangen?“, is moeilijk te beantwoorden daar wij hier op een terrein komen, waar mogelijk het menselijke waarnemingsvermogen te kort schiet. Het geboren jong mag dan in elk opzicht in onze ogen volmaakt schijnen, een onomstotelijk bewijs blijkt, vooral na alles wat in de laatste jaren is ontdekt, vooralsnog niet leverbaar.

De voorstanders verwachten van de toepassing in de praktijk drie grote voordelen, welke elk onder bepaalde omstandigheden van grotere of geringere waarde kunnen geacht worden.

Als een der eerste wordt wel de mogelijkheid van snellere rasverbetering genoemd. Dit werd reeds in het einde des vorige eeuw door professor File Iwanoff in Rusland ingezien. De oude tsarenregering, door hem voor zijn onderzoekingen gewonnen, steunde bezit met belangrijke geldsommen.

Hij is door zijn onderzoekingen de grondlegger der desbetreffende tegenwoordige wetenschap geworden. Ook de huidige Russische- regering steunt Iwanoff krachtig, en het schijnt dat men thans jaarlijks in Rusland enige miljoenen dieren kunstmatig dekt.

De grote vraag stelt zich echter, of werkelijk op den duur een rasverbetering op deze wijze verkregen kan worden. In theorie is het mogelijk om te zeggen, dat op deze wijze van een zeer klein aantal perfecte mannelijke fokdieren, een groot aantal afstammelingen in een zeer uitgestrekt gebied zal kunnen worden verkregen, doch daar tegenover stelt zich de andere vraag: „Zal het voor de fokkers van jonge dieren voldoende aantrekkelijk blijven, de kosten van aanhouden van mogelijk goede jonge fokdieren te dragen, indien later een zo gering aantal zal worden uitverkoren, als bij toepassing der kunstmatige inseminatie slechts nodig is?“

Laten we het eens onder cijfers brengen.

Om één werkelijke keurhengst te verkrijgen, zullen misschien 2000 veulens moeten worden aangehouden waarvan er tegenwoordig 500 een redelijke tot goede plaats als fokhengst verkrijgen en dus de kosten van het aanhouden hunner minderwaardige broeders goedmaken. Bij keuring voor de kunstmatige dekking zal een groot deel dezer 500 ook nog uitvallen en zullen er misschien slechts 40 overblijven. Zullen dan zoals gezegd, de fokkers de gevaren en de opfokkosten durven dragen, wanneer de kans op goedkeuring zo gering wordt?

Dat theoretisch rasverbetering op deze wijze mogelijk is, spreekt vanzelf, maar zij zal zeer zeker, voorlopig althans, slechts dáár waardevol blijken, waar het door de groten afstand (in Kongo b.v.b.) onmogelijk wordt van de normale dekking van een goed mannelijk dier gebruik te maken, of waar de regering voor rasverbetering de kleine boeren behulpzaam wil zijn, waardoor dan een toezicht ontstaat op de, door deze financieel zwakkere klasse, gebruikte fokdieren enz.

Een tweede uitzicht is de ziekte-bestrijding. Hier heeft de behandeling alle voordelen. Nemen wij bijvoorbeeld een tijdperk van mond- en klauwzeer, wanneer het vervoer van dieren langs de weg is verboden, dan kan kunstmatige dekking in een gezonden stal een uitkomst zijn. Ook in andere gevallen, bijvoorbeeld wanneer men vreest voor besmetting van de stier met Bang-bacillus of zo, kan men zijn toevlucht er toe nemen.

Groter gevaar wordt geleverd door de derde wijze van toepassing, die door sommigen als voordeel wordt gekenmerkt n.l. het bevruchten van dieren die langs normalen weg niet bevrucht kunnen worden. Dat is een gezichtspunt, dat wij aan ieders verbeeldingskracht willen overlaten, want het is moeilijk te zeggen in hoeverre dit werkelijk van waarde is. Alles hangt er van af of de onmogelijkheid tot normale bevruchting voortvloeit uit toevallige omstandigheden of wel een erfelijke factor is. In het laatste geval loopt men uit den aard der zaak gevaar eerder achteruit dan vooruit te boeren, indien men dezen kunstgreep te baat wil nemen. Zo kan dit onderwerp van verschillende zijden gezien worden. De techniek en de mogelijkheden dienen aan de veearts te worden overgelaten.

Maar reeds zijn buitengewone staaltjes verkregen. Zo zijn in Zuid-Afrika en Zuid-Amerika al lammeren verkregen van in Engeland verblijvende rammen, zodat voor in overzeese gewesten gevestigde fokkers van rasdieren deze behandeling van grote waarde kan zijn. Maar tenslotte is, zoals met al zulke nieuwigheden, een zekere terughouding wel aan te bevelen en dient men degelijke en goede redenen te hebben alvorens men er zijn toevlucht toe neemt.

1940

Nieuwe Provinciale Groninger Courant¹⁸ 1941-04-17

Mij. ter bevordering v. Landb. en Nijv. in het Westerkwartier Verbetering in fokkerij methoden bij onze grote huisdieren.

NOORDHORN. – De 246ste algemene vergadering van de Maatschappij ter bevordering van Landbouw en Nijverheid in het Westerkwartier werd in hotel Lijfering te Noordhorn gehouden. Na opening door den voorzitter den heer A. J. van Overklift bracht de heer P. Bolt van Hoogemeeden verslag uit over de des middags gehouden stierenkeuring. De voorzitter deelde mee, dat deze stierenkeuring een alleszins bevredigend resultaat had opgeleverd. Hierna nam de spreker dr. A. L. Hagedoorn, secretaris van de *Nederlandsche Genetische Vereeniging*¹⁹ te Soesterberg het woord met als onderwerp :

Verbetering in fokkerij methoden bij onze grote huisdieren.

Spr. behandelde de vragen: Is het werk van een stamboek voor rundvee, paarden, varkens van belang voor onze veeteelt, en hoe kunnen wij een stamboek zo inrichten, dat het helpt om een ras van dieren beter te maken uit een oogpunt van de boer?

Is het fokken van stamboekdieren voordelig voor de fokkers, zo ja, is dat dan zo omdat de dieren beter in het bedrijf passen en kunnen we zo gaan werken, dat de dieren beter worden voor de boerderij?

Het voordeel van de stamboekfokker hangt niet noodzakelijk samen met de werkelijke kwaliteit van de dieren. De toestand is zodanig, dat enkele vooraanstaande tentoonstellingfokkers geld verdienen met hun liefhebberij en dat de grote meerderheid van stamboekfokkers er geld op toe legt!

We kunnen zeggen, vervolgde spreker, het fokken van stamboekdieren is voordelig voor die fokkers, die behoorlijk reclame weten te maken en die de dieren zo weten voort te brengen, dat zij voor extra mooie prijzen fokmateriaal weten te verkopen en het voordeel van het fokken van stamboekdieren ligt helemaal niet noodzakelijk hierin, dat de dieren beter in het boerenbedrijf passen dan andere dieren.

Vervolgens werd de werkelijke bedrijfswaarde bekeken bij het huisdier. Is het niet de plicht van een stamboek om werkelijk te werken in het belang van de boerenstand? De tijd is gekomen, waarin moet worden gedacht aan een ernstig streven naar voordelige dieren op de boerderij. Wat is een redelijk en bereikbaar ideaal in elke soort van huisdieren? Een boer is tevreden als alles wat geboren wordt bij een goede verzorging zó goed wordt als de beste helft van wat hij nu op stal heeft. Er hapert nog te veel, meende spr., naast de goede komen nog te veel slechte! Het is zeer wel mogelijk zo te fokken, dat praktisch gesproken alles eender en goed is.

Waarom zijn niet al de zoons en dochters van een beste koe van goede kwaliteit? Spr. stond in verband hiermee een ogenblik stil bij de z.g. „*genen*”, duizenden soorten van chemische stoffen, welke overgaan van ouders op kinderen. Een uitstekend dier heeft de juiste combinatie van deze „genen”. Vervolgens wees spreker op raskruising, welke schitterende gebruiksdieren geven kan, maar onzuiver is voor de talloze genen, waarin de ouderrassen verschillen. Men

¹⁸ PNGC was een regionale krant sinds 1866, in de periode van dit stuk spreekbuis van de anti-revolutionairen
De courant werd in 1941 door de bezetter verboden. Is in 1962 opgegaan in Trouw (Wikipedia)

¹⁹ Bestaat nog steeds! (ZHN.)

moet ze alleen maar in bijzondere gevallen en op bepaalde manier voor de fokkerij bestemmen. Kruising met verder fokken uit de bastaarden geeft een kolossale variabiliteit en die moeten we op de boerderij niet hebben.

Uitvoerig stond spreker stil bij „dominantie”. Sommige eigenschappen in een ras en vooral ongewenste eigenschappen berusten op een „gen” te veel en dan is de fout er alleen daar waar ook een van de ouders die had. We willen af van de onzuiverheid. Hoeveel helpt het als we in elke volgende generatie weer altijd maar van de beste fokken? Bijna niets. Spreker rekende dit met een formule uit. Als we vooruit willen naar dieren, waarvan we enigszins zeker zijn hoe de jonge dieren zullen uitvallen, moeten we de stamboeken sluiten en keuren op afstammelingen. Spr. duidde vervolgens op open en gesloten stamboek. Keuring op afstammelingen kan een ras zuiver maken.

Spr. wees vervolgens op zijn welbekende „nucleus-systeem”. Een toepassing, welke we in de plantenveredeling reeds lang kennen! Het centreren van de selectie op een kleinere kern en een vermeerdering van die kern voor handelsgoed. Vroeger meende men, dat, aangezien beide ouders invloed uitoefenen op de kwaliteit van een kind, een jong dier ook noodzakelijk tussen beide ouders in staat in kwaliteit. Iedereen weet, zei spreker, dat prepotentie niets is als zuiverheid voor belangrijke „genen”.

Spreker gaf hierna een uiteenzetting waarom keuring op afstammelingen in de praktijk, mits goed uitgevoerd, zo gunstig werkt. We willen zuiverheid, zei spreker, we willen fokdieren die zuiver zijn voor alle gewenste „genen”. Spreker gaf een duidelijk voorbeeld door middel van een rekensom, dat door eenmalige selectie van een vader op zuiverheid we bereiken door alleen van de zoons te fokken, dat de kans op afwijkers in de hele bevolking tot op de helft terugloopt. Dat is het beginsel van „nucleussysteem”. Mijn nucleus-systeem is dus, zo vervolgde spreker, dat de stamboeken zo gaan werken, dat zij genoeg uitstekende grootvaders aanwijken om er voor te zorgen, dat alle manlijke fokdieren uitsluitend van de preferente grootvaders afstammen. Een stamboek moet gesloten zijn.

De selectie van preferente stieren moet tip top worden, alle geknoei moet er uit. Het aantal preferente stieren moet zo klein mogelijk worden gehouden; dat is mijn reden in mijn belangstelling voor **kunstmatige inseminatie**.

Vervolgens duidde spreker op de grootte van het stamboek. Hoe groter een stamboek hoe meer terrein een stamboek beslaat des te minder goed werkt het. Vervolgens werd uiteengezet het gevaar van achteruitgang door inteelt. Spreker wees er op, dat door het fokken vanuit een kleine centrale kern de onzuiverheid weggewerkt wordt. De selectie die op de duur helpt is selectie volgens fokwaarde. In de praktijk is 't mogelijk zoveel uitstekende grootvaders te vinden, dat wij bepalen kunnen dat alleen zoons van deze weinige superieure fokdieren verder mogen fokken. Spreker gaf een voorbeeld met de varkens.

We moeten bij de fokkerij sterk letten op de slechte kinderen, de zwakken, de afwijkers. Spreker wil sluiting van alle stamboeken en herziening van de exterieureisken bij de stamboekkeuring. Hij is een groot tegenstander van het erkennen van stamboekvee uit het ene stamboek in het andere uit praktische genetische overwegingen. Op den duur moeten we verbetering in fokmethoden krijgen. Van heel groot belang is de maatregel alleen van die vaders zoons aan te houden, waarvan men weet dat zij alleen maar prima kinderen geven. De organisatie van dit alles is een technische kwestie, het kan heel gemakkelijk als de goede wil er is.

1945-1984 'Boterbergen' – Meer hierover in [MAP van Boterberg tot Superheffing](#)

De Heerenveensche koerier 1945-11-16

Vereniging voor Kunstmatige bevruchting van rundvee:

URETERP, 12 Nov. Heden hadden in ons dorp en in Siegerswoude vergaderingen plaats om te komen tot oprichting van verenigingen die zich ten doel stellen: verbetering van de veestapel en het bestrijden van onvruchtbaarheid onder rundvee. Getracht wordt deze doelstellingen te bereiken door kunstmatige inseminatie van het vee. De vergaderingen werden gelegd door ir. H. J. Witteveen, rijkslandbouwconsulent te Drachten, die met zijn assistenten alle gevraagde inlichtingen verstrekke en de medewerking van de Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst toezegde zolang de te stichten verenigingen niet over eigen deskundig en geoefend personeel beschikken. In beide dorpen werd tot oprichting van verenigingen besloten, en werden besturen gekozen, die als volgt zijn samengesteld.

Voor Siegerswoude: H. de Jong, E. van der Mei, IJ. de Vries, R. van der Wal, J. Westerhof.

Voor Ureterp: W. Aardema, Joh. Blom, D. Jonkman, 8. B. Mulder, E. Posthumus.

De deelname bleek zo groot; dat waarschijnlijk een derde vereniging zal moeten worden opgericht. Deze verenigingen zijn de eerste in onze provincie en ook in ons land. Vooral voor de kleine boeren beloven deze verenigingen veel goeds.

Leeuwarder koerier 27-11-1945

Rottevalle. In navolging van andere plaatsen is hier een vereeniging opgericht welke zich ten doel stelt verbetering van de vruchtbaarheid onder rundvee. Door kunstmatige inseminatie van het vee tracht men dit te bereiken. Als bestuursleden zijn gekozen de heeren H. Bakker, A. de Hoek, K. Hoekstra, B. Benedictus en H. v. d. Ploeg.

De Graafschap Bode 1946-10-18

Oprichting eerste KI.-vereniging in de Achterhoek

VARSEVELD.- Oprichting Vereniging voor kunstmatige-Inseminatie (KI.) bij het Rundvee Op initiatief van de Coöp. Zuivelfabriek te Varsseveld werd in de afgelopen zomermaanden, onder leiding van de plaatselijke dierenarts Dr W. B. v.d. Burg en in samenwerking met diverse fokverenigingen, op beperkte schaal overgegaan tot toepassing van kunstmatige inseminatie bij het rundvee, teneinde de veehouders in dit, voor ons land van nog zo recente datum daterend gebeuren, meer inzicht te verschaffen in de hierdoor geboden mogelijkheden tot veeverbetering en steriliteitsbestrijding.

De veelvuldig voorkomende steriliteit bij het rundvee berokkent de veehouders in het Oosten van ons land jaarlijks zeer aanzienlijke schade en tast daardoor van menig veehoudersbedrijf

de bestaansmogelijkheid aan. Dank zij het wetenschappelijk werk door Dr v.d. Burg verricht en door de toepassing van de door hem ontworpen bestrijdingsmethode, is gebleken dat deze bedreiging afgewend kan worden, indien de veehouders de bestrijding gezamenlijk ter hand nemen. Daar de kunstmatige inseminatie zich hiertoe bij uitstek leent en de toepassing van de afgelopen zomermaanden tot een volledig succes is geworden, was het te verwachten dat de veehouders, die er het belang van inzien, de gelegenheid zouden aangrijpen om te komen tot toepassing op uitgebreider schaal.

Dat zulks inderdaad het geval is, bewijst het feit dat meer dan 1000 zwartbonte runderen, eigendom van veehouders voornamelijk wonend in het werkgebied van eerdergenoemde zuivelfabriek, voor inseminatie werden opgegeven.

De betrokken veehouders zijn nu overgegaan tot het oprichten van een Vereniging voor Kunstmatige Inseminatie bij het Rundvee, waarvan het bestuur wordt gevormd door de heren H. Vossers, Heelweg, voorzitter; D. J. Gesink, Westendorp, secretaris; L. Gussinklo, Harreveld, penningmeester; G. W. ter Beest, Varsseveld en A. Kuiperij, Westendorp, terwijl de heren Dr v. d. Burg en J. Eleveld, Dir. Coöp. Zuivelfabriek, als adviseurs fungeren.

Wij wensen deze vereniging, behorend tot een der eersten uit ons land en de eerste officiële vereniging van de Gelderse Achterhoek op dit gebied, veel successen hopen, dat zij veel moge bijdragen in het streven naar veeverbetering en tot overwinning van de veelvuldig optredende steriliteit bij het rundvee.

De Graafschap Bode 1946-11-25

VARSSEVELD.

Fokvereniging „Kiva” Varsseveld — De onlangs opgerichte fokvereniging, welke overgaat tot toepassing van kunstmatige inseminatie bij het rundvee en momenteel reeds een 140 leden telt, houdende meer dan 1000 runderen, heeft twee Friesche fokstieren aangekocht. Deze stieren, van prima afstamming zijnde, zullen een goeden invloed op de rundveefokkerij kunnen hebben.

Leeuwarder Courant 1947-01-04

Vereniging van KI.-verenigingen opgerichte in Friesland

DRACHTEN. – kwamen de voltallige besturen van de Verenigingen voor kunstmatige Inseminatie van rundvee, welke thans in de prov. Friesland zijn opgericht, in vergadering bijeen, met het doel, een bond van verenigingen op te richten. De leiding van deze vergadering was in handen van de Rijkslandbouwconsulent, ir H J. Witteveen te Drachten, die in de gehele ontwikkeling van de kunstmatige inseminatie van het begin tot heden een zeer groot werkzaam aandeel heeft gehad.

De vergadering, welke werd bezocht door ruim 100 personen, vertegenwoordigde 24 vereni-

gingen en was dan ook zonder uitzondering van oordeel, dat de oprichting van een bond tot stand moest komen, waartoe met algemene stemmen werd besloten. Door de meerderheid der vergadering werd besloten Drachten aan te wijzen als zetel van deze nieuwe organisatie. Tot bestuur van de Bond werden de volgende heren verkozen, met vermelding van de onderling verdeelde functies: H. Vondeling. Oosterwolde, voorz.; Tj. F. v. Zwol, Terwispel, secretaris; K. Hoekstra, Houtigehage. vice-voorz.; E. v. d. Mei, Siegerswoude, penningm.; F. Bouma, Sonnega. lid.

De taak van den Bond zal zijn te bevorderen, dat de belangen van de Friese boeren, welke zich bij de verenigingen voor kunstmatige inseminatie aansluiten op de meest waardige wijze worden gediend, terwijl bij alle voorkomende moeilijkheden, van welken aard ook, hulp geboden kan worden. De vergadering bracht hulde aan den Rijkslandbouwconsulent voor het belangrijke werk in dezen verricht en verzocht hem als adviserend lid in het bondsbestuur zitting te nemen, hetgeen zonder aarzelen door betrokkene werd aangenomen. Voorts verzocht de vergadering de dank over te brengen aan de heer Sjollema. directeur van den Gezondheidsdienst, secretaris van de Provinciale Commissie, voor het vele werk betreffende de opleiding van personeel en de uitgevoerde controle het afgelopen jaar voor de verenigingen voor kunstmatige inseminatie gedaan.

Leeuwarder Courant 1947-01-12

Iman van den Bosch overleden

Medewerker o. m. van het
Fries Rundveestamboek

In Zuid-Afrika is de vorige maand, 80 jaar oud, overleden de heer Iman G. J. van den Bosch, de laatste jaren woonachtig te Johannesburg. De heer Van den Bosch was een bekende figuur in Nederlandse landbouwkringen. Zijn grote verdienste is geweest de studie van de verschillende vee-rassen in ons land; hij was de eerste, die duidelijk aantoonde, dat men hier drie rassen kende (zwartbont, zwartblaar en roodbont) en op grond van deze onderzoeken is indertijd het Nederlandse Rundveestamboek geheel gereorganiseerd.

Ook voor het Fries Rundveestamboek heeft de heer Van den Bosch belangrijk werk verricht, o.m. als vee-consulent belast met het onderzoek naar de t.b.c.-bestrijding, terwijl hij voor het Fries Rundveestamboek ook de exportmogelijkheden van het Friese vee in Zuid-Afrika onderzocht.

In alle delen der wereld heeft de heer Van den Bosch in opdracht van de regering en grote agrarische organisaties de mogelijkheden voor de Nederlandse producten onderzocht. Na zijn zeventigste verjaardag maakte de heer Van den Bosch nog een reis naar Palestina en Indonesië. Van zijn hand verschenen tal van belangwekkende publicaties.

Een keurcollectie Friese Koeien

De productiefactor bij ons fokvee

Men kan niet zeggen, dat er aan het feit, dat de Friese Zuidwesthoek deze week exposeert, onvoldoende aandacht is gegeven. De dag- en streekbladen deden het nodige, maar ook de radio bleef niet achter. Zo hield de heer H. Wind van Sneek Donderdagavond voor de N.C.R.V. een lezing over de veetentoonstelling tijdens de Martini-Show, waarvan we hier gaarne de korte inhoud weergeven.

Toen enige weken geleden iemand de vraag stelde hoe ter wereld men het zich in Sneek in het hoofd haalde om in de maand April een Veetentoonstelling te organiseren luidde mijn antwoord: „Om de mensen te laten zien dat een best fokdier ook een eerste klas productiedier kan en moet zijn”. Dit antwoord, toen enigszins geïmproviseerd gegeven, geeft echter in feite weer het doel van deze tentoonstelling.

Wat toch is het geval? Gewoonlijk wordt een tentoonstelling niet anders georganiseerd dan in de maand September. Dat is niet alleen een kwestie van gewoonte maar het valt niet te ontkennen dat men dan het best de dieren in conditie heeft. Men noemt dat dan „tentoonstellingsconditie en wil er mee zeggen, dat de betrokken dieren er zeer welvarend uitzien.

Het is een feit, dat dan het exterieur op het voordeligst uitkomt. Vele onevenredigheden zijn dan weggegroeid en dan komt vooral de factor naar voren wat wij als Friezen noemen: „It each wol sines ha”.

Een der voornaamste factoren komt echter dan wel wat in het gedrang, en dat is de productiefactor. Het is gewoon lijkzo, dat een dier dat dan bekroond wordt, met de hoogste prijs, dat zonder meer behaald door zijn prachtig exterieur, maar op zijn waarde als productiedier wordt het niet of niet in voldoende mate getoetst. Hoofdzakelijk in de beoordeling van het exterieur is het criterium, of het betrokken dier al of niet kan worden bekroond.

Nu heeft men in die keuringen soms wel eens een speciale productieklassing ingelast. Er worden dan productiegegevens verlangd en minimum eisen gesteld, waaraan het dier dan moet voldoen. Een dergelijke rubriek valt echter gewoonlijk tegen, omdat de hoog-productieve dieren er in de zomer niet dikker op worden en „afmelken”, en dus niet in een keuringsconditie kunnen verschijnen.

Het bezwaar, dat aan deze groep productie-vee niet de waardering wordt toegekend, die het in feite zal moeten hebben vervald, wanneer men in het voorjaar een tentoonstelling of keuring organiseert. Dan zijn de meeste melkekoeien vrij dun beveleed, maar ze komen door hun volle uier op hun productiewaarde op het voordeligst uit. Dan worden de eventuele exterieurfouten niet door de veelheid van vlees gecamoufleerd, maar elk dier moet kunnen laten zien, dat ook bij matige beveleedheid toch de schoonheid van lijn- en vorm niet verloren behoeft te gaan.

Bij de tentoonstelling in Sneek neemt de productiefactor wel een overheersende plaats in. En dat geschiedt niet zonder een speciale bedoeling. Want een koe wordt gehouden om de melk,

om zijn producerend vermogen voor de voedselvoorziening. En het is deze factor die wel vooral in de gegeven omstandigheden van beslissende betekenis is voor ons volk. Daarnaast kunnen we de productiefactor van ons vee ook praktisch betitelen als deviecentactor; vooral onze vette kaassoorten en gedroogde melkproducten zijn een gewaardeerd handelsobject of kunnen dat in de toekomst worden.

Doch er is meer. Het is de productiviteit van ons vee dat praktisch de kostprijs van het product bepaalt. Wil men nu de kostprijs van het product lager hebben, dan zal dat niet alleen kunnen gebeuren door groter aandacht aan de uiterlijke factoren, zoals rationalisatie, mechanisatie der bedrijven en ruilverkaveling. De voornaamste voorwaarde voor kostprijsverlaging is toename der productiviteit van ons fokvee

Het u bijna niet te geloven welke invloed de productiefactor heeft bij de uitkomsten van het bedrijf. Men is als fokker zo gauw geneigd alleen naar het exterieur te zien en men kan er soms moeilijk toe komen, een koe van de hand doen, die een lust is voor de ogen, maar die voor de productie van weinig betekenis is, voor de melkproductie tenminste - als medailleproducent zal zij haar waarde kunnen hebben.

Hoe groot het verschil in opbrengst kan zijn. is mij in de dertiger jaren gebleken, toen er een ogenblik sprake is geweest van gedwongen melkbepanking. Ik heb toen de gegevens verzameld van een paar honderd boeren. De opbrengsten varieerden van 2800 tot 5200 kilo per hectare en per jaar. Als men nagaat dat de bedrijfskosten en de pacht van bedrijven van 2800 en 5200 kilo vrijwel gelijk zijn, kan men begrijpen, dat het ene bedrijf een zoveel florissanter bestaan oplevert dan 't ander. Daarbij komt nog de uitvoer van fokvee naar 't buitenland. Van verschillende zijden is er vraag naar hoogwaardig fokvee, maar het frappeert toch steeds weer dat er bij gevoegd wordt: „hoog productief” vee.

Een door het *Fries-Rundvee-Stamboek* benoemde commissie heeft nu een keurcollectie melke koeien uitgezocht, die niet alleen qua exterieur aan hoge eisen voldoet, maar die tegelijk een zeer hoge productie heeft. De eisen zijn voor tweejarige dieren een opbrengst van 130 kilo boter in maximaal 330 dagen, voor driejarige 175 kg., voor vierjarige 200 kilo en voor andere koeien 225. Voor de lichte gronden mag die tien procent lager zijn. Als men in aanmerking neemt, dat de veevoedertoestand nog zeer precair is en dat bij voorkeur de productie van 1948 als maatstaf wordt genomen, mag men aannemen, dat alleen de zeer hoog productieve koeien aan die norm voldoen, ja dat ze Ideaal-dieren zijn. Hij zal Woensdag in Sneek een deel van onze veestapel kunnen bewonderen, dat de bezoekers toont hoe het kan en hoe het moet

Zullen de “kunstkoeien” een hoger vetgehalte geven?

(Van onze speciale verslaggever)

- Hallo? Met De Horizon?
- Ja meneer. . . .
- U spreekt met nummer 14.
- In orde, meneer. We komen vandaag.

Dat telefoongesprek doet een tikje Ku-Klux-Klan-achtig aan; het lijkt wel, of het hier om een geheime organisatie gaat.

In diezelfde trant wordt er een keer of tien, soms wel twintigmaal getelefoneerd in het huis van de dierenarts in Nieuwerkerk aan den IJssel.

De oplossing is toch vrij simpel. “De Horizon”, dat is een vereniging die zich bezighoudt met de bevruchting van koeien langs kunstmatige weg. De boeren, die lid zijn, staan allemaal onder een nummer ingeschreven en het enige, wat zij moeten doen als een van hun dieren moet worden bevrucht, is hun nummer afroepen in het telefoontoestelletje. Nog geen uur later staat er dan een motorrijder, die in een met ijs gekoelde thermosfles een reageerbuisje heeft, waarin het zaad van een prima Rijkspremiestier wordt bewaard. En of die koe nu in Schipluiden of in Moordrecht staat, nog dezelfde dag wordt zij bevrucht.

Voordat zoiets mogelijk was kwam er natuurlijk wel het een en ander kijken! De grootste moeilijkheid was en is nog, dat de spermatozoïden, de zaaddiertjes, maar 'n korte levensduur hebben. In Rusland, waar men een 25 jaar geleden al met succes paarden lang kunstmatige weg bevruchtte, werd het sperma per vliegtuig vervoerd en nog dezelfde dag gebruikt. Nu is men zover, dat die termijn al drie a vier dagen bedraagt. Daardoor is in ons land kunstmatige bevruchting op grote schaal mogelijk.

In Nieuwerkerk wordt om de drie dagen het zaad opgevangen op de boerderij waar de drie stieren van „De Horzizon” in grote zwaar getraliede hokken zijn gehuisvest. In de apotheek van de dierenarts dr. Beuvery wordt het dan onder de microscoop gecontroleerd. Bij 400 x vergroting ziet men de zaaddiertjes die een ovale kop en een dunne lange ”staart” hebben, dan kwispelen en dat is het bewijs dat er leven in zit. Een buffer, een chemisch preparaat, en een eidooier (dat laatste dient als voedsel voor de spermatozoïden) worden er aan toegevoegd en wel zoveel, dat men een verdunning van zes tot tienmaal bereikt. Dat kan zonder bezwaar, want in één kubieke centimeter leven 1200 miljoen zaaddiertjes, maar dat is eigenlijk overdaad van de natuur. Dan gaat die verdunning in de ijskast. Dat klinkt wel vreemd, maar de verklaring is, dat bij een lage temperatuur de levensbehoeften van de spermatozoïden ook minimaal zijn.

Elke morgen vertrekken dan twee motorrijders uit Nieuwerkerk om de „tochtige” koeien van de Horizonleden te gaan insemineren. De ene dag zijn dat vijf dieren, maar soms, zoals op Hemelvaartsdag, ook wel eens 22. Dat kan zonder bezwaar, want per koe wordt niet meer dan één kubieke centimeter van hetverdunde sperma gebruikt.

Men behoeft geen veeteelt-deskundige te zijn om de voordelen van deze kunstmatige bevruchting te kunnen begrijpen. Een stier zeker een stier met een beroemde afstamming, is een duur heer. Het drietal van De Horizon vertegenwoordigt bijvoorbeeld al een kapitaal van... f 30,000.—. Bovendien: zon knaap die een duizend kilo weegt of daaromtrent is natuurlijk

ook geen goedkope kostganger. De eerste besparing is dus al dat men met een kleiner aantal stieren kan volstaan, omdat één gemakkelijk voor de bevruchting van 6 a 700 koeien, als het moet nog wel meer ook, voldoende is.

Voor dekking door een stamboekstier worden hoge bedragen gevraagd. Honderd gulden geldt heus niet als een zwarte prijs. Voor kunstmatige bevruchting worden ook eerste klas stieren gebruikt, maar per koe, betaalt de boer dan niet meer dan *f* 15.—. Het risico van infectieziekten is geringer. Hoe vreemd een leek het ook mag vinden, ook het risico van mislukkingen is geringer; bij 75 % der koeien geeft een eerste inseminatie goed resultaat.

En dan is het te verwachten dat het vetgehalte van de melk der “kunstkoeien” hoger is, omdat hier met zulk uitstekend materiaal is gefokt. Hoger vetgehalte, dat is het doel want het vetpercentage bepaalt de waarde van de melk. Zuid-Holland ligt in dit opzicht nog ver achter bij Friesland, waar de veeteelt rationeler, is en al zo lang prima stamboekvee wordt gehouden. De kostprijs van de melk is daar dan ook drie á vier cent per liter lager dan in het consumptiemelkgebied rond steden als Rotterdam. Den Haag en Amsterdam Die organisatie, die zijn middelpunt heeft in Nieuwerkerk, is daarom ook een stuk wederopbouw. Onbekend in de stad en onbemind bij veel boeren, al was het alleen maar omdat het nieuw is, omdat ze volgens heel andere methoden moeten gaan boeren dan vader het deed.

In Mei van het vorige jaar is De Horizon daar gestart. Een paar jaar later dan soortgelijke verenigingen in andere streken, maar zeker niet minder grootscheeps. Over enige jaren, als de „kunstkalveren” „kunstkoeien”, zijn geworden, zal de melkcontrole uitwijzen, wie er aan het langste eind trekken, de boeren die „kunstkoeien” melken of de ouderwetse, die aan dekking door een goedkoop stierteje de voorkeur gaven.

Dagblad voor Amersfoort, 1947-12-19

Herstel van rundveestapel werd flink aangepakt Gelderland „importeerde” veel productieve dieren

Tot 1939 ging het met onze rundveestapel steeds in stijgende lijn. Er was voeder in overvloed en de prijzen daarvan waren niet hoog. Wat men dus zelf niet verbouwde, kon gemakkelijk bijgekocht worden. Daardoor was het ook geen bezwaar, dat de veestapel, zich uitbreidde. Men kon het grasland een ruime bemesting geven, want er was kunstmest genoeg en ook beschikte men over veel stalmest, die tengevolge van de eiwitrijke voeding veel stikstof bevatte en dus van uitstekende kwaliteit was. Dat de veehouders in die tijd meer belangstelling toonden voor de kwantiteit, dan voor de kwaliteit van hun veestapel blijkt uit het feit, dat slechts 25.8 pct van alle koeien gecontroleerd werden.

Van 1939 tot 1943 liep het aantal runderen terug van 2,8 tot ongeveer 2-miljoen en het aantal melkkoeien van ruim 1,5 tot 1.2 miljoen. Men mocht toen minder jong vee aanhouden en men hield zich aan de voorschriften, welke door middel van de Plaatselijke Bureauhouder werden

verstrekt. Na 1943 veranderde deze gehoorzaamheid en zo kon 't gebeuren, dat in 1946 de veestapel weer op een peil stond, dat in verband met de beperkte hoeveelheid grasland en 't beschikbare krachtvoer verantwoord was. Er was veel grasland gescheurd, zodat de uitbreiding van de veestapel nog steeds beperkt was. De kwaliteit was echter verbeterd, de belangstelling voor het fokken van betere melkkoeien met een hoge productie en veel vet was gewekt. Daardoor zagen de stamboeken hun ledental verdubbeld. Het Nederlandse geld werd in die tijd niet hoog gewaardeerd, zodat de veehouders liever een goede koe hadden dan twijfelachtig geld. Bovendien waren er in ons land enkele stieren, die het aanzien van onze fokkerij sterk beïnvloed en verbeterd hebben. Tijdens de bevrijding heeft de veestapel in sommige streken nog veel geleden doch dit deed weinig schade aan de fokkerij als geheel. In de gebieden waar het Roodbonte Maas-Rijn en IJsselvee overheerst, was de schade groter en daar zal het ook langer duren, voor de daar van een volledig herstel kunnen spreken. Wellicht gaat men dan tevens een wijziging brengen in de fokkerij van de roodbonten. In de laatste jaren heeft men ook bij dit veeslag op hoge productie gefokt. 't Gevolg daarvan is dat het model van het dier zich heeft gewijzigd. Het oorspronkelijke robuuste diepe en brede type met korte benen en harde spieren herkent men daarin niet meer. Sommige fokkers willen nu weer naar dat oude model terug.

Zwart-bont vee

Aan het herstel van de zwartbonten hebben de fokkers in Friesland en Noord-Holland duchtig meegewerkt. De kunstmatige bevruchting mocht zich steeds in groter belangstelling verheugen. Er bestaan ongeveer 100 verenigingen en dit jaar werden reeds ruim 70000 koeien kunstmatig geïnsemineerd. Ook de melkcontrole breidt zich sterk uit. Toen in 1943 de Centrale Melkcontrole werd ingesteld, waren 25,8 % van alle koeien onder controle en in 1946 reeds 36,9 % thans ruim 42 %. Daarnaast is de verwerking van de gegevens voor de veeverbetering met voortvarendheid ter hand genomen.

De stamboeken trachten zoveel mogelijk het juiste productietype naar voren te schuiven en selectie in die richting te bevorderen. Talrijke nieuwe inzichten in de veevoeding en de veebehandling zijn met name uit Amerika en Engeland bekend geworden. Verschillende proeven met het doel deze resultaten ook voor ons land te controleren, worden thans genomen. De oprichting van provinciale gezondheidsdiensten voor vee, de t b.c. en mond- en klauwzeerbestrijding, de kunstmatige inseminatie mede uit een oogpunt van steriliteitsbestrijding, aan dit alles wordt van overheidswege krachtige steun verleend.

Gelderland

We denken vooral ook aan het nuttige werk, dat op de „Schothorst” te Hoogland wordt verricht en waarvan de resultaten in geschriften en op lezingen worden meegedeeld, zodat onze veehouders er hun voordeel mee kunnen doen

De heer, Ir. W. C. Hoogland vertelt ons hoe Gelderland zijn geteisterde veestapel herstelde. In het tijdvak van 1945/'46 gingen daar 32659 runderen verloren, waarvan bijna 20.000 melkgevende of drachtige koeien. Men onderscheidde fok- en gebruiksvee. In Friesland werden 688 stuks vrouwelijk fokvee, verder 81 stuks roodbont en in totaal 31 stieren aangekocht. Bovendien 14.054 stuks gebruiksvee, waarvan uit Friesland 6073, uit Noord-Holland 1590, uit Groningen 1400, uit Overijssel 163 en uit die delen van Gelderland, waar de veestapel niet noemenswaard had geleden 4323. Er kwamen veel productieve dieren naar Gelderland, zodat verschillende zuivelfabrieken een hoger gemiddeld vetgehalte aanwijzen dan vóór de evacuatie. Er zijn thans weer overal veestapels, waarmede gewerkt kan worden.

Erfelijkheid en fokkerij

Wanneer een deskundig schrijver over de beide bovengenoemde onderwerpen eens zijn licht laat schijnen, dan kan hij reeds bij voorbaat verzekerd zijn van de volle belangstelling van een groot aantal praktische veehouders.

Immers iedere veehouder heeft zich bij de teelt van zijn bedrijfsdieren een bepaald (fok)doel voor ogen gesteld en hij tracht dit doel zoveel mogelijk binnen de grenzen van zijn bedrijf te bereiken. Aldus doet de konijnenfokker met zijn pelsdieren (we noemen slechts een voorbeeld uit vele) en de kippenfokker legt zich gelijksoortige maatstaven aan met zijn pluimvee. Deze éénvormigheid van het fokdoel wordt al dadelijk op simpele wijze tot uitdrukking gebracht in de kleur van de bedrijfsdieren en één van de karakteristieken van een doelbewuste fokkerij is dan ook haar vormgeving, waarin de ervaren fokker tenslotte zijn begrenzing, ja zijn eindpunt vindt.

Zo bezien, bergt de fokkersbezigheid van huis uit een sterk constructief element in zich dat typisch genoeg aan de scheppende functie van de bouwmeester-architect doet denken. Zoals deze, is de fokker dan ook ontwerper en voltooiër en het maakt in wezen geen verschil dat hij zich daarbij — anders dan zijn confrère in de dode stof — van levend materiaal bedient. Speurende in de geschiedenis van de veeteelt naar een goed voorbeeld van fokkerstalent, brengt dit ons onwillekeurig naar Engeland. Wat daar onder meer in de tweede helft van de 18e eeuw op fokkersgebied gepresteerd werd, heeft grote invloed uitgeoefend op de bedrijfsfokkerij in alle Europese landen. We noemen slechts de teelt van het vleesschaap, de beroemde „Leieesters” en de grondlegger van deze fokkerij Bakewell.

Het was vooral de grote vraag naar vlees, door de uitbreiding van het industriegebied Londen, dat de Engelse fokkers er toe bracht het grove en benige landschaap uit die streken om te vormen tot een producent van vlees en vet. Uitgangspunt was het oude Leieester-schaap, grof en langharig en ongehoord, min of meer overeenkomend met het Friese schaap. Door zorgvuldige teeltkeus, wellicht ook door kruising, heeft Bakewell het bestaan hieruit het meest beroemde vleesschaap ter wereld voort te brengen. Zeker is ook, dat hij, eenmaal een goede stam verkregen hebbende, veelvuldig inteelt (breeding in and in) heeft toegepast. Door deze toenmaals zo hoog geschatte eigenschappen werden de rammen van Bakewell en andere fokkers tot zeer hoge prijzen verkocht en verhuurd. De huur van een ram voor één dektijd bedroeg omstreeks 1786—1790 meermalen vierduizend gulden en meer.

Eerst honderd jaar later, omstreeks 1860, kwam de Augustijner monnik Georg Mendel met zijn opzienbarende proeven betreffende de erfelijkheid en hare wetmatigheid. En nu nog weer honderd jaar later staat de bedrijfsveefokkerij geheel in het teken van het moderne erfelijkheidsonderzoek. Zo ogenschijnlijk is er dus wel heel wat veranderd.

Een goed beeld van deze veranderingen geeft het werkje van Dr. Roelofs, wetenschappelijk ambtenaar van het *Fries Rundvee Stamboek*, waarin een beknopt overzicht wordt gegeven van onze huidige kennis der erfelijkheidsleer.²⁰ Na overzichtelijke hoofdstukken betreffende de voortplanting, de overerving van het geslacht, mutaties, variabiliteit, correlatie, selectie enz. wordt vooral aandacht geschonken aan de erfelijke grondslag van de productie bij het Friese Stamboekvee.

Zo is onder meer de stijging van het vetgehalte bij het Stamboekvee (van 1910—1940 van

²⁰ Dr. E. T. Roelofs „Erfelijkheid en Fokkerij”, uitgave van Gorkum & Comp., Assen.

3.18 % tot 3.85 %) wel zeer frappant, hetgeen men vooral heeft te danken aan de selectie op een eigenschap, die in sterke mate erfelijk blijkt te zijn. Minder snel zal de selectie werken waar het eigenschappen betreft, die in mindere mate erfelijk zijn, zoals b.v. de hoeveelheid melk.

Voor de bestudering van de overerving van bepaalde eigenschappen is gebruik gemaakt van de methode die als „onderzoek op afstammelingen” bekend staat. Hiervoor had men natuurlijk in de stamboekgegevens belangrijk materiaal te zijner beschikking. Zo kon het overervingsvermogen van een groot aantal stieren voor het vetgehalte in cijfers worden vastgesteld. Voor de hoeveelheid melk was dit echter veel moeilijker, doordat hier zovele niet-erfelijke factoren een rol spelen.

Er is ook een hoofdstuk gewijd aan de studie van de overerving van het exterieur. Daarin wordt onder meer vermeld een onderzoek ten aanzien van 117 moeder-dochterparen van de stier Roosjes Athleet" Nr. 21202 F.R.S. De dochters haalden gemiddeld 79.1 punt voor exterieur tegenover de moeders 78.2. In onderdelen onderzocht was dit beeld van vooruitgang echter uiterst merkwaardig. De dochters waren namelijk in vrijwel alle onderdelen beter, doch faalden in de lendenen en het beenwerk, dus ten aanzien van de bouw van het skelet.

Is er nu een zekere samenhang geweest tussen de vooruitgang ten aanzien van eigenschappen de productie betreffende en teruggang met betrekking tot de eigenschappen van het exterieur? Meer nog ligt het voor de hand, dat eveneens het opvoeren van de productie boven een bepaald optimum de vruchtbaarheid van het vee in ongunstige zin beïnvloedt. De onderscheidene functies en levensverrichtingen in het organisme grijpen zo — vooralsnog — onnavorsbaar in elkaar, dat men zeker tot een uitbalansering van krachten in dat organisme mag besluiten. Uit deze gezichtshoek bekeken liggen er natuurlijk ook nog vele voetangels en klemmen op het gebied van de kunstmatige inseminatie. Het is van essentieel belang dat ons kostbaar fokvee in voldoende mate vruchtbaar blijft. Met de bestudering hiervan zou dan de eerste stap gezet zijn in de vrij ingewikkelde materie van tal van ziekten, afwijkingen, aandoeningen en stoornissen, waaraan een erfelijke invloed wel eens niet vreemd kan zijn, hoewel het erfelijkheidsonderzoek hier nog veel werk zal moeten verzetten teneinde tal van brandende kwesties in de fokkerij op te kunnen lossen of tot klaarheid te brengen.

Belangrijk zijn dan ook de opmerkingen waarmee de schrijver zijn zeer te waarderen beschouwingen over erfelijkheid en fokkerij besluit en waarin hij aanspoort tot voortgezet onderzoek betreffende de overerving van het exterieur, de vruchtbaarheid en — wat wel zeer belangrijk is — het economisch voedselverbruik van onze bedrijfsdieren.

Daarnaast mag — naar het ons voorkomt — ook nog wel wat aandacht overblijven voor de historische grondslag van onze veefokkerij, zoals die in Engeland voor het bedrijfsdier werd gelegd op een door en door gezonde basis, maar niet minder in deze lage landen voor zover dit het Friese fokvee betreft. Wij moeten bij wijze van spreken, in het beste vee blijven, maar allereerst in onze talentvolle fokkers met hun zin voor verhoudingen, een Bakewell waardig.

CONSULENT

1949

Leeuwarder Courant 1949-04-28

Gevaarlijk mond en klauwzeer neemt weer toe Inenting, vooral van jonge dieren, noodzakelijk

(Van een landbouwkundig medewerker).

In het **Officieel Orgaan** van de *Algemene Nederlandse Zuivelbond* (FNZ.) van 13 April j.l. komt een opgave voor van de stand van het mond- en klauwzeer in Nederland voor de week van 20-27 Maart: daaruit blijkt, dat de ziekte toen in geheel Nederland in 223 gemeenten voorkwam (waarvan 28 nieuwe) en op 371 boerderijen (waarvan 81 nieuwe). Voor Friesland waren deze cijfers resp. 8(en 2) en 15 (en 5). Het aantal nieuwe gevallen t.o.v. het aantal bestaande gevallen is dus vrij groot. Het aantal sterfgevallen in die week beliep: runderen 5, kalveren 10, biggen 24 en lammeren 2.

Wordt nu een onderzoek ingesteld naar de herkomst van de besmetting, dan blijkt in verschillende gevallen een marktkoe de schuldige te zijn en het verdient onze aandacht dat de besmetting op vele bedrijven beperkt blijft tót die bewuste koe.

Dit bewijst de voortreffelijkheid van de inenting tegen het mond- en klauwzeer: uiteraard is het aanwezige vee op dergelijke bedrijven enkele maanden te voren ingeënt geweest. In sommige gevallen waar de veestapel meer dan 7 maanden geleden werd geënt, bleven zelfs de geënte dieren vrij. De zorgzame veehouder, die alles gedaan heeft wat in het belang van zijn vee is, spaart, door tijdige inspuiting, belangrijke bedragen. - De sterfgevallen hebben voornamelijk betrekking op jonge dieren - te weten kalveren, biggen en lammeren. Dat kleine spul blijkt wel het meest gevoelig voor mond- en klauwzeer te zijn en daarom vestigen enkele provinciale gezondheidsdiensten voor dieren nog eens de aandacht op het tegengaan van deze zo zeer gevreesde ziekte door toepassing van voorbehoedende inenting.

In de vooroorlogse jaren sneuvelde soms een zeer beduidend aantal dieren. De ouderen onder ons zullen zich de *episoötie* der jaren 1918 en 1919 nog herinneren, toen de jonge dieren als ratten stierven en op sommige boerenbedrijven 80 pct. van de aanfok verloren ging. In die jaren trad de ziekte in zeer boosaardige vorm op en vielen vele kalveren na het drenken plotseling dood neer. Dit apoplectisch sterven kwam doordat ontsteking van de hartspier als gevolg van mond- en klauwzeer tot hartverlamming leidde, ingeval de dieren zich even inspanden.

Destijds kon men nog niet zoveel tegen het mond- en klauwzeer doen. Het gelukte het percentage sterfgevallen naar beneden te brengen door een tijdige inspuiting met mond- en klauwzeerserum, verkregen uit het bloed van koeien, die sedert kort de ziekte doorstaan hadden. Dit was een kostbare methode en de verkregen mindere gevoeligheid was van korte duur, zelden langer dan 2 à 3 weken.

Omstreeks 10 à 15 jaren geleden was de economische schade die deze ziekte veroorzaakte zeer groot en de dieren leden vaak ontzettend. Elke veehouder beschouwde tongblaar toenmaals als een ramp en iedereen verklaarde, dat het een grote zegen zou zijn als de wetenschap een middel aan de hand zou doen om ze te voorkomen.

Thans zijn we gelukkig zo ver gevorderd, dat een prachtig mond- en klauwzeer-entstof ter beschikking staat. Nog eer het vee in de weide gaat, dient het met dit middel behandeld te wor-

den: er is dan een grote mate van zekerheid dat het vee gedurende het gehele jaar 1949 vrij van mond- en klauwzeer zal blijven.

Het is niet verstandig van sommige veehouders om met deze inenting te wachten in de hoop dat hun veestapel er wel vrij van zal blijven. Indien men wacht tot de ziekte zich openbaart is het; te laat, want het duurt nog 14 dagen na de enting eer het betrokken dier immuun (ongevoelig) is. Door het vee nog in de staltijd te laten inenten loopt niemand risico.

De directeur van de Prov. Gezondheidsdienst voor Dieren in Noord-Holland berichtte ons een dezer dagen, dat een veehouder in de buurt van Alkmaar reeds 35 lammeren dood heeft aan mond- en klauwzeer, terwijl er op verschillende plaatsen biggen aan gesneuveld zijn. Is er eenmaal op de boerderij mond- en klauwzeer uitgebroken, dan is het te laat. De enige mogelijkheid om te proberen het jongvee nog te vrijwaren is een overhaaste serum-inspuiting; zekerheid bestaat er evenwel niet.

Leeuwarder Courant 1949-08-01

„Het veefokkers-oog kan nooit te scherp zijn”

Friesch Rundvee stamboek 70 Jr.

LEEUWARDEN.- Op de algemene vergadering van de vereniging „*Het Friesch Rundvee-Stamboek*”, die Zaterdag te Leeuwarden werd gehouden, vond het bestuursvoorstel om ingaande 1 Mei 1950 geen dieren meer te registreren uit bedrijven, die niet t.b.c.-vrij of reactievrij zijn, algemene instemming.

Deze goed bezochte vergadering werd geopend met een rede van de voorzitter, de heer J. N. Wassenaar, die hierin een korte terugblik wierp, op de zeventig jaar, die het F.R.S. dit jaar bestaat. Hij bracht dank aan hen, die de steen gelegd hebben voor het massieve gebouw dat zo veel heeft gedaan voor de Friese veefokkerij.

De kwaliteit van het vee is zeer verbeterd, dank zij ook de in 1905 ingestelde melkcontrôle, welke van zo veel betekenis is gebleken voor de veefokkerij. De heer Wassenaar bracht voorts de t.b.c.-bestrijding in herinnering, waarin vooral de mede op initiatief van het F.R.S. gestichte *Gezondheidsdienst voor Vee in Friesland* zo'n groot aandeel heeft gehad. De strijd was zwaar, maar schoon de overwinning. Zijn momenteel niet ruim 60 van de 77 Friese coöperatieve zuivelfabrieken t.b.c.-vrij? Het F.R.S. heeft voorts steeds veel aandacht geschonken aan de vruchtbaarheid der dieren en aan het wetenschappelijk onderzoek.

We moeten het 70-jarig jubileum, aldus de heer Wassenaar, beschouwen als een mijlpaal. Het vele goede dat bereikt is, maakt de taak die ons op de schouders gelegd is, nog zwaarder. Want stilstand toch zou achteruitgang betekenen. We hebben een wereldnaam op te houden en spr. vertrouwde daarom dat de Friese veefokkerij op de komende jubileum-tentoonstelling als één man naar voren zal treden.

De heer Wassenaar memoreerde tenslotte de ongerustheid die ontstaan is door de onvruchtbaarheid van koeien en steriliteit van sommige stieren. De Gezondheidsdienst is ook hier actief, doch ook de veefokkers zelf kunnen zeer veel bijdragen in de worsteling tegen dit euvel.

Het fokkersoog kan nooit scherp genoeg zijn. Aan de beschikbaarstelling van stieren b.v. kunnen de voorwaarden nooit streng genoeg zijn. Het eigenbelang en het belang van de Friese veefokkerij in het algemeen zijn er mee gemoeid en gebaat, aldus de voorzitter, die zijn rede besloot met de uitroep: „Féfolkjend Frysliln, oerein!”

Op deze vergadering werd voorts het jaarverslag van 1 Mei 1948-30 April 1949 vastgesteld, waaruit wij het volgende citeren:

Het ledental nam toe van 4696 in 1947 tot 4906 in 1948, het aantal erkende handelaren bedraagt thans 25.

Voor de keuringen werden behandeld 24.484 dieren: afgekeurd werden 3038, aangehouden 8482 en opgenomen 14.984. Het aantal ingekomen geboorteberichten bedroeg het afgelopen jaar 7730 stierkalveren en 27.024 koekalveren terwijl bij de leden in totaal werden geregistreerd 101.883 stuks rundvee. 28 pct. van de gehele Friese veestapel was in 1948 in het stamboek geregistreerd.

Het predicaat „preferente stammoeder” werd toegekend aan 30 koeien. waardoor het totaal steeg tot 83. De gemiddelde opbrengst melk van alle bij het stamboek geregistreerde koeien in een lactatie-periode van 261-360 dagen was **4448 kg**.

Dank zo het werk van de in 1919 mede op initiatief van het stamboek gestichte Gezondheidsdienst voor Vee in Friesland, is het stamboek zo goed als vrij van t.b.c. en kan zonder bezwaar bepaald worden, dat alleen dieren uit t.b.c.-vrije bedrijven geregistreerd kunnen worden.

De handel in stamboekvee was ook dit jaar van betekenis. Tussen de leden onderling werden 8245 dieren verhandeld. Voor de verkoop buiten de provincie werden 5552 certificaten afgegeven, waarvan voor export naar het buitenland 2116.

De jaarrekening vermeldde een batig saldo van f273,61.

De voorzitter deed voorts enkele mededelingen over de a.s. jubileumtentoonstelling, welke op 27, 28 en 29 September zal worden gehouden.

Leeuwarder Courant 1949-09-03

“Adema's bloed is bést bloed” – ieder boer weet het 70- en 75-jarig jubileum FRS en NRS

Het verhaal is bekend. Op 1 Mei 1879 richtten een twintigtal Friezen in Roordahuizum het *Fries Rundvee Stamboek* op. Vijf jaar nadat in Amsterdam het *Nederlands Rundvee Stamboek* gesticht was. Door deze beide Stamboeken werd Nederland het toonaangevende land in de veefokkerij en het Fries- Hollandse veeslag is alom op de wereld aanwezig en is het voornaamste melkras. De aartsvaders van de stamboeken, voor het F.R.S. Adema 179 en voor het N.R.S. Oldambster Adema I, hebben hun stempel gezet op het Fries-Hollandse vee en hun nakomelingen grazen over de hele wereld.

In September zullen er twee veetentoonstellingen worden gehouden, een tweedaagse in Den Bosch met 900 runderen van het N.R.S. en een driedaagse in Leeuwarden, waar 2400 uitverkorenen van het F.R.S. den volke vertoond zullen worden. De tentoonstellingen zijn ter gelegenheid van het **70- en 75-jarig jubileum** van de stamboeken en de organisatoren rekenen op een groot buitenlands bezoek. De vreemdelingen, die nog niet geheel doordrongen zijn van de

belangrijkheid van het Nederlands vee voor de wereldrundveestapel, zullen dan aan de hand van productiecijfers en resultaten, overtuigd kunnen worden van de noodzaak in Nederland vee te kopen om eigen veebeslag aan hogere productiviteit te helpen. Het klinkt boud; toch is het zo en waarschijnlijk zullen de buitenlanders beter op de hoogte zijn, wanneer zij naar hier komen, dan vele Nederlanders, die slechts een flauwe notie hebben van „hoe genoegelijk rolt het leven eens gerusten landmans heen” en die zich verder niet bekommeren over het reilen en zeilen van de boerenstand.

Het leven van een boer en van een veefokker zeker niet, rolt niet genoegelijk. In de ruim zeventig jaar die er nu in Nederland met overleg gefokt is, heeft de fokker met hardnekkigheid, inzicht en kennis resultaten behaald, die in onderscheidingen als rijkspremiestier, keurstamboekoe, preferente stammoeder of preferente vader hun waardering vinden.

F.R.S. en N.R.S.

Het F.R.S. telt thans 4945 leden, d. i. ongeveer 24 pct. van de veehouders in Friesland en het N.R.S. telt er 30.244 of ongeveer 15 pct. van de veehouders in de rest van Nederland. In totaal telt Nederland 218.325 veehouderijbedrijven. Zij, die niet bij een stamboek zijn aangesloten, profiteren ook van het werk daarvan, hetgeen blijkt uit het feit, dat het productieverhaal tussen gebruiksvee en stamboekvee nergens ter wereld zo gering is als in Nederland. Het buitenland heeft dit wel begrepen, hetgeen uit de toenemende export van gebruiksvee blijkt. Men is van mening, dat men financieel gezien beter gebruiksvee uit Nederland kan importeren dan stamboekvee. daarbij vergetende, dat men als het ware een kat in een zak koopt, wat betreft de erfelijke eigenschappen.

De export van stamboekvee bedroeg in 1948 plm. 2000 stuks voor een bedrag van f 4.700.000 en voor gebruiksvee plm. 18.000 stuks voor f 15.500.000. De cijfers over 1949 komen hoger te liggen; tot voor kort was er reeds voor een waarde van f 16.000.000 uitgevoerd. Dat de prod. waarde van de Nederlandse runderstapel in de loop der jaren aanzienlijk vooruitgegaan is. wijzen de volgende cijfers uit. In 1915 bedroeg het gemiddelde vetgehalte van de melk 3,10 pct. en in 1948 was het 3,50 pct.; door het gebruik van Friese stamboekstieren is dit cijfer de laatste jaren snel opgelopen. In Friesland had men zich n.l. eerder toegelegd op verhoging van het vetgehalte. Bij het F.R.S. bereikte men vorig jaar een gemiddeld vetgehalte van 3,93 pct., zodat vergeleken met 1910 de vetproductie per koe met 36 pct. steeg (?). Verder wordt de gemiddelde melkproductie van het rundvee in Nederland internationaal als de hoogste erkend. Daarnaast zijn er wel streken, waar men door een geforceerde voeding en andere middelen wel hogere recordcijfers weet te krijgen bij het geregistreerde vee.

Rommelpotterij

Roodbont en blaarkoppen

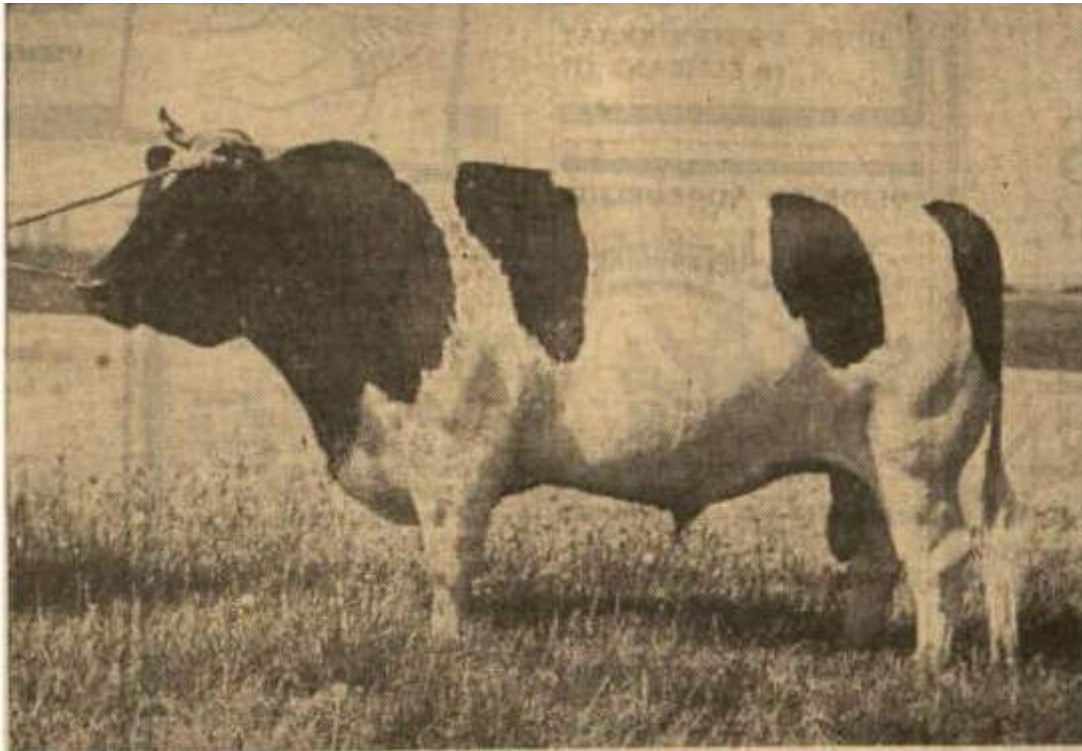
Behalve het zwartbonte Fries-Hollandse vee, dat 70 pct. van de rundveestapel uitmaakt, is er nog het rood-bonte Maas-, Rijn- en IJselvee (MRIJ.) met 25 pct. en het Groninger blaarkoptype met 5 pct. Dit laatste is beperkt tot Groningen, het heeft naast de beide andere veeslagen ook zeer goede productiecijfers. Het roodbonte vee, dat ook op vlees gefokt wordt, is bezig zich te consolideren in aaneengesloten fokgebied. waartoe behoren Z.O. en Oost-Nederland, de Belgische Kempen en West- en Zuid- Duitsland van Sleeswijk-Holstein tot in Beieren. In verband met de naam Holstein mag opgemerkt worden, dat het Fries-Hollandse ras in Amerika Friesian-Holstein (Holstein-Friesian) genoemd wordt, onder welke naam het algemeen voorkomt.

Leeuwarder Courant 1949-07-09

Markt voor t.b.c.-vrij vee te Assen

Assen houdt 20 Juli weer een **veemarkt**, waarop uitsluitend t.b.c.-vrij vee mag worden aangevoerd. Deze markt (er komt na 20 Juli nog een) wordt gehouden in samenwerking met de Prov. Gezondheidsdienst voor Dieren in Drenthe in verband met het t.b.c. vrijmaken van een tiental zuivelfabrieken in Drenthe voor melkleveranties naar het buitenland.

Adema CXC VII, (197) voorvader van veel stamboekstieren

Stier Adema 197

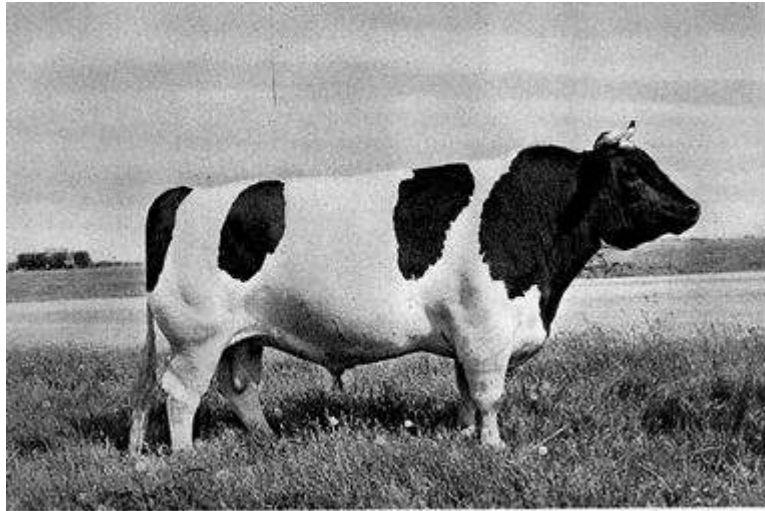
Bron: LC 1949-09-27 (spiegelbeeld?)

Zoals bij vorstenhuizen de opeenvolging der generaties door een Romeins cijfer wordt aangegeven, zo wordt ook het vee met een Romeinse letter geregistreerd. Zonder onvriendelijk te zijn tegenover enig monarch, die in het geschiedboekje een V of een XVI achter zijn naam verwierf, mag men toch wel zeggen, dat Adema CXC VII (197) gerekend mag worden te behoren tot het vorstenhuis van het Friese stamboekvee, waar ook ter wereld. Want wanneer vandaag de duizenden buitenlandse en Nederlandse veedeskundigen naar de Lange Marktstraat gaan om daar de stieren te bewonderen en eventueel aan te kopen en wanneer in de beide volgende dagen de koeien naar voren komen om zich aan den volke te vertonen, dan zijn het bijna allen afstammelingen van deze Adema, die na zijn grootvader, Athleet, de beroemdste stier van Friesland is geworden.

Het minste wat iedere Fries en misschien iedere Nederlander van stieren af weet, is, dat ze bijna allemaal Adema heten. De eerste stier, die deze naam kreeg, was nog kalf toen de onlangs overleden **fokker S. A. Knol van Hartwerd** het van een boer kocht en het dier naar hem noemde. Dat gebeurde in de begintijd van het Fries Rundveestamboek dus bijna zeventig jaar geleden.

Op 9 Mei 1934 ving dezelfde fokker een stierkalf, dat de naam Adema CXC VII kreeg. Het was het dier eerst niet aan te zien, dat het later een reputatie zou verwerven, die zijn gelijke niet had onder de stieren. Bij de eerste keuring verwierf het slechts 73 punten, eigenlijk maar net voldoende voor een stamboekdier. Op de tweede keuring haalde het echter 77 punten en tenslotte bracht het als driejarige 88 punten op, een unicum.

In de registers van het stamboek staat dan vermeld: bevredigende bouw, adel, fraai type, zware benen, zware staartwortel, haarscheiding iets onduidelijk. Het aantal zonen en dochters van deze stier bedraagt 678, waaronder talrijke dieren, die de goede eigenschappen hebben doorgegeven en zo de hele runderstapel hebben beïnvloed, wat tot uiting komt in de gestegen melkgift en in het vetgehalte van deze melk.

ADEMA CXC VII no. 22251.
 v. Hiltje's Adema no. 19959.
 m. Adema CLXVI no. 85272.
 Opbr. 2¹—5477—4,28—165—529.
 4⁹—6086—4,53—303—420.
 v.v. Adema's Athleet no. 18301 (22).
 v.m. Hiltje XXXVII no. 64655.
 Opbr. 4¹—5024—4,07—224—298.
 6¹—5490—4,21—253—292.
 m.v. Adema's Athleet no. 18501 (22).
 m.m. Adema CXXVII no. 65319.
 Opbr. 4 —4704—3,58—183—287.
 4¹³—4764—3,86—200—297.

In September 1937 kocht de voorzitter van het Fries Rundveestamboek, de heer J. N. Wassenaar te Jelsum het dier. Deze fokker, die in 1926 Athleet had aangekocht, kon de kleinzoon goed gebruiken, want een van de eerste wijsheden van de fokker is de bloedlijn te volgen, die goede resultaten heeft afgeworpen. Wat de fokker tot deze goede greep met Adema geleid heeft, weet hijzelf niet, want daarvoor moet men iets hebben, dat misschien intuïtie genoemd mag worden, want leren kan men het niet. Vier jaar heeft de heer Wassenaar er mee gefokt met groot succes, zowel bij de mannelijke als bij de vrouwelijke dieren.

Het was vooral de uniformiteit, die hem zo bekend gemaakt heeft, en de uniformiteit is de grondslag van de veefokkerij. Zolang deze ontbreekt, zal een fokker nooit grote successen met zijn vee behalen.

Behalve dat Adema CXC VII een goede vererfer van uniformiteit en exterieur was, was hij dit ook van productiviteit. Weliswaar zijn zijn dochters laat rijp, wat de productiviteit betreft, maar dat heeft er ook toe meegewerkt, dat deze dochters op latere leeftijd een goede constitutie hielden.

Het leven van Adema honderdzevenennegentig had overigens een rustig verloop. Slechts eenmaal bracht hij consternatie op Vijver Zathe. Hij was los gebroken en nam een houding aan van „kom maar op als je durft”. Sytse, die nu al bijna veertig jaar als verzorger van de stieren met zijn boer optrekt, moest in allerijl opgehaald worden en toen Adema het gemopper van de boze stem van Sytse hoorde, werd hij weer zo zachtaardig als een lam en terwijl ieder nog in spanning toekeek, zette Sytse de geweldenaar weer vast.

Het einde van deze stier is vrij plotseling gekomen in de oorlog. Kort na zijn preferentverklaring in het voorjaar van 1941 haperde er wat aan het dier. Op 2 April was er iets niet in orde en de veearts werd onmiddellijk geroepen. Deze zag het niet zo ernstig in, maar de volgende dag was de toestand ernstiger en de veearts raadde aan een professor uit Utrecht te laten komen. Deze kwam op 4 April en meende, dat er nog wel hoop was, maar op 5 April is Adema

dood gegaan. Het dier, dat nog geen zeven jaar oud was, had een abces bij het hart, dat hem noodlottig werd. Het was een gevoelig verlies voor de hele Friese veefokker.

Op het ogenblik fokt de heer Wassenaar met Rudolf Jan, een achterkleinzoon van deze Adema.

Het Friese stamboekvee houdt receptie.

Overall in Friesland kon men de boeren gisteren toebereidselen zien maken voor de grote tentoonstelling in Leeuwarden. Op de ene boerderij waren ze aan het sturtwaskjen van de koeien en elders liep het vee met nieuwe dekken op hun gekamde haren in de weilanden.

In Leeuwarden verschenen vlaggen in de straten en men zag er auto's rijden met vreemde nummerborden. Veel vreemdelingen trokken gisteren de provincie in om het vee op de boerderijen te bezien. Er waren aankoopcommissies, buitenlandse regeringscommissies, besturen van buitenlandse stamboekverenigingen van Fries vee, kooplui, Peruanen, Italianen Engelsen. Zuid-Afrikanen. Zweden. Duitsers (met dollars), Fransen, Brazilianen Argentijnen en er zullen zeker nog vele andere nationaliteiten geweest zijn. De Argentijnen hebben in Buenos Aires een zoon van Jarinke Adema kampioen zien worden, die daarmee een overwinning behaalde op het uit Noord-Amerika geïmporteerde vee.

Vele buitenlanders, van wie een niet gering deel reeds eerder de pelgrimsreize naar het Mekka van het Friese vee maakte, toeven ook na de tentoonstelling nog in Friesland. Hopelijk zullen de exporteurs hun gasten alleen nog maar behoeven te overtuigen, dat de prijzen redelijk zijn. De gewijzigde valutaverhoudingen zullen misschien reeds een gunstige invloed op de transacties hebben.

In de étalage van boekhandel Van der Velde liggen een aantal documenten uitgestald, die het zeventigjarig bestaan van het Fries Rundveestamboek in herinnering brengen. Het jubileum wordt niet met een receptie gevierd. Het bestuur van het stamboek verontschuldigt zich hierover bij zijn leden. Het heeft geen tijd. Het vee houdt echter drie dagen receptie.

1950

PenM 1950-12-02

Aanvang k.i. In Venray

Peel en Maas, 02/12/1950; p. 1/8

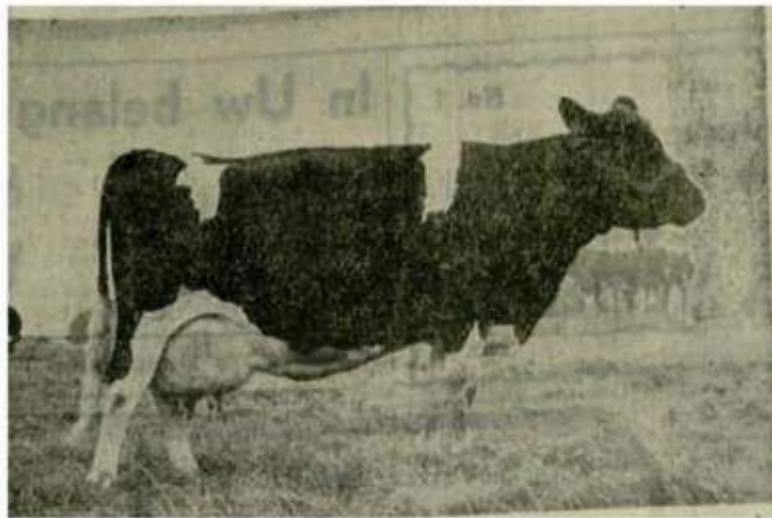
Kunstmatige Inseminatie

Dinsdag 28 November zal misschien een historische dag zijn, in de geschiedenis van onze Venrayse landbouw en veeteelt, want op die datum is men begonnen – na een geruime tijd van voorbereiding – met de Kunstmatige Inseminatie der koeien.

Het is hier niet de plaats om het vraagstuk der K.I. te bespreken, men heeft dat reeds meer dan voldoende gedaan in alle mogelijke vergaderingen, terwijl daarnaast vakbladen en boeken overvloedige lectuur daarover

Leeuwarder Courant 1951-09-07

Productiekampioene Janne gaf 12.000 kg melk in 431 dagen

Afstamming onbekend

Naar aangenomen mag worden is de hulpboekkoer Janna, die in de omgeving van Beers op de landerijen van de heer v. d. Lageweg graast, Friesland's meest productieve koe uit het afgelopen jaar. In de lactatieperiode, die kortgeleden afgesloten werd kwam het dier met een melklijst van 12.150 kg met 4.28 procent vet en 570 kg boter in 431 dagen uit de bus.

Het merkwaardige in dit geval is wel, dat Janna van onbekende afstamming is. Iemand heeft haar te vondeling gelegd op de Leeuwarder veemarkt en daar kocht de heer W. Schukken haar in 1943 als drachtig vaars. Het dier heette volbloed te zijn, maar daar schonk de koper geen aandacht aan. „As hy mar molke gowt, dan kin de kleur my ek neat skele”.

Toen de heer W. v. d. Lageweg het bedrijf van zijn schoonvader Schukken overnam, herinner-

de men zich de kwestie van het volbloed-zijn nog wel. Inspecteur Bootsma van het Stamboek werd er mee in kennis gesteld, maas nasporingen naar de geboorteplaats en -datum hadden geen resultaat. Het enige, wat men weet is dat Janna ergens in 1941 op een Friese boerderij geboren moet zijn.

Kopers waren er al gauw om het dier, maar de eerste productielijst, die nog beïnvloed werd door de bezettingsomstandigheden (geen krachtvoer), zag er als volgt uit: 3702 kg melk. 3.85 pct. vet en 155 kg boter, zodat de prijs nooit hoog genoeg kon zijn. In die tijd was een dergelijke productie een uitzondering. Na de geboorte van een stierkalf, dat voor do fokkerij geen waarde had, werd Janna met 78 punten in het hulpboek van het F.R.S. opgenomen.

Twee jaren lang kon de melkcontrole, niet uitgevoerd worden, omdat de bezetter deze onmogelijk maakte. Naar de productie van Janna kon men hoogstens raden, daarbij afgaande op de zich steeds mooier ontwikkelende uier, op melkaders en op exterieur. Proefmelkingen wezen echter ook uit, dat er iets bijzonders aan de hand was en natuurlijk wist degene, die haar dagelijks onder handen kreeg ook, wat er gaande was.

Toen na de oorlog de melkcontrôle weer begon, werden vele vermoedens bewaarheid. Snel steeg van jaar tot jaar de productie. Als vijfjarige gaf de lijst van Janna het volgende beeld: 6989 kg melk, 4,13 pct. vet en 310 kg boter. Daarop: 9342 kg melk. 4,06 pct. vet en 415 kg boter. Het ging door: 10.539 kg melk. 4.12 pct. vet. 475 kg boter in 357 dagen en tenslotte als tienjarige 12.150 kg melk, 4.28 pct. vet en 570 kg boter.

Merkwaardig beest

De heer v. d. Lageweg had bijzonder graag een koekalf van Janna gevangen, maar dat heeft hem nooit meegezet. Het waren en bleven steeds stiertjes, zodat hij nu al zijn hoop op de aanstaande afkalving heeft gesteld. Leverde de eerste afkalving indertijd een voor de fokkerij waardeloos stiertje, de tweede keer bracht een tweeling, die niet geschikt was om aangehouden te worden. Als vijfjarige bracht het twee dode kalveren, toen Janna n.l. vier weken te vroeg wierp. Zo ging het door, totdat bij de oud-reserve-kampioen Nette 42 een stierkalf gevangen werd, dat weldra naar Nieuw-Loosdrecht verhuisde waar het in de fokkerij de kwaliteiten van Janna sterk vererfde.

Een stierkalf van Arnold Adema ging enige jaren later ook al naar dezelfde boer in Nieuw-Loosdrecht.

Van de Weidumer zuivelfabriek is Janna de trots. De hoofd-controleur Rinsma heeft een foto van het dier aan de wand van zijn kantoor hangen. Voor de heer v. d. Lageweg is Janna een „nuodlik” bezit. Vorig jaar raakte het dier in het prikkeldraad en nog later kreeg het melkzucht. Gelukkie doorstond Friesland's productie-kampioene deze gevaarlijke situatie. zodat haar eigenaar in spanning op het te werpen kalf kan wachten. Hij hoopt op een koekalf, dat de roem van Janna waard is.

Friese boeren gaan verder met hun veebescherming

Na t.b.c. het besmettelijk verwerpen

Het meest onheilzangere woord op de Leeuwarder veemarkt - maar daar niet alleen - was een jaar geleden „reageerder”. Het betekende zo iets als Zwarte Piet zonder Sinterklaas, kortom, ruzie. Nu is het reeds een schier vergeten woord, want in Mei van dit jaar heeft de Friese volksvertegenwoordiging de runder-tuberculose officieel afgeschaft en reageerders verschijnen dus niet meer op de markten. De handel is door zijn „vriend en vijand”, de Gezondheidsdienst, van deze plaag verlost. Er zijn andere plagen.

Kortgeleden volgden we in een cafe aan de Langemarktstraat het gesprek van een paar vrienden, kooplui sinds Adam. Het ging over het besmettelijk verwerpen. Een veehouder had twaalf koeien, waarvan zes het kalf versmeten hadden. De handel werd met de dieren opgescheept en het ging natuurlijk mis. Er kwam ellende van met terugbetaling, want de dieren waren voor gezond verkocht. Onze vriend, die het werkelijk met de hele wereld goed meent, werd tot overmaat van ramp in deze affaire oplichter genoemd. Wel een bewijs wat een plaag deze ziekte voor de handel en een onschuldig man is.

Twintig fabrieken in de strijd

Het woord „reageerder” was echter niet in het gesprek gevallen. Dat zal waarschijnlijk pas over een jaar schuchter zijn reëntree maken op de veemarkten. Dan zal het opnieuw in oude glorie in de hoofden en harten van boeren en handelaren woelen.

De Gezondheidsdienst voor Vee in Friesland zet zijn kruistocht tegen de veeziekten voort en heeft de wapens gescherpt voor een nieuwe strijd, die tegen het besmettelijk verwerpen of **abortus Bang**, waarmee naar schatting veertig procent van de Friese veehouderijen en trouwens van alle Nederlandse besmet is. Terwijl men elders echter nog bezig is een vijfjarenplan voor de t.b.c.-bestrijding op te stellen, halen Sjollema e.a. op de Keizersgracht in Leeuwarden het zwaard uit om een andere vijand terug te drijven in de reageerbuisjes en reservaten met reincultures.

Scandinavië is ons op dit punt ver voor. De Denen zijn er in tien jaar in geslaagd de ziekte zo goed als te verdringen.

Twintig van de ruim negentig Friese zuivelfabrieken hebben zich in eerste aanleg bij de collectieve bestrijding van deze ziekte, die meer dan de tuberculose een streekziekte is, aangesloten. Dat betekent, dat van elk dezer fabrieken meer dan driekwart van de leveranciers zich als bestrijders hebben opgegeven. Dat was namelijk de voorwaarde, die de dienst aan de fabrieken had gesteld.

Wapens gesmeed in 30 jaar

Wat het pokkenbriefje voor het schoolkind is, dat is het t.b.c.-bewijs voor het rund. Elk dier moet er een hebben in Friesland, anders gaat het naar het slachthuis. Op dit t.b.c. - bewijs zal nu in den vervolge aangetekend worden of men met een dier te maken heeft, dat van een stal komt, die vrij is van besmettelijk verwerpen of met een getekende, een reageerder. De tijd zal leren of deze reageerders ook tot zoveel complicaties aanleiding zullen geven als die welke positief op tuberculine reageerden.

„Het veelvuldig voorkomen van abortus Bang is indertijd mede oorzaak geweest van het tot stand komen van de Gezondheidsdienst. De eerste jaren hebben, wat de abortus betreft, vooral in het teken gestaan van proefnemingen. Na 25 jaar zijn we nog maar ten dele uit dit proefstadium gekomen,” zo lezen we in het 25ste jaarverslag (1943-'44) van de dienst. De ervaringen en de resultaten van vele onderzoeken op dit gebied zijn in 1935 door wijlen dr. A. H. Veenbaas, de vorige directeur van de dienst, in zijn proefschrift vastgelegd.

De laatste jaren is er schot gekomen in het onderzoek en met de wapens van het melkonderzoek gevolgd door dat van het bloed, van de inenting en de afzondering is de mogelijkheid om de ziekte op grote schaal te bestrijden geschapen. Ter elfder ure, want als men er iets aan wil doen, dan moet dat nu gebeuren, anders zijn alle twintigduizend veehouderijen in Friesland besmet, zo zei ons de tweede man van de Gezondheidsdienst, de heer A. van der Schaaf, die ons op de hoogte bracht van de stand van zaken.

Twee eilanden vrij

De aan de bestrijding deelnemende veehouders nemen een aantal verplichtingen op zich, die niet voor de Poes zijn. Dat nieuw op een bedrijf aangevoerde runderen onderzocht moeten worden, ligt nog voor de hand. Hoewel afzondering van besmette dieren ook moeilijkheden zal geven zal toch wel het grootste bezwaar uitgaan naar het feit, dat de Gezondheidsdienst toestemming moet geven om runderen in gemeenschappelijke weiden in te scharen. Verwonderlijk is deze bepaling niet, als men alleen maar ziet naar de eilanden.

Terschelling en Ameland zijn vrij, maar Schiermonnikoog zit er dik onder. Hier worden namelijk veel koeien van de vastewal ingeschaard en het resultaat daarvan laat niets aan duidelijkheid over. Opvallend is, dat vooral in het Zuidoosten van Friesland de animo om de bestrijding ter hand te nemen groot is.

De bestrijding is niet alleen van groot belang voor de bedrijfsgang van de boer en de export, maar ook in het algemeen, want het is niet zo, dat alleen de bestrijders actief zijn. Wanneer hier een veeziekte de kop wordt ingedrukt, dan steekt er elders een de kop op. Een van de laatste verschijnselen op dat gebied is de ziekte *trychomoniasis*, die het opbreken veroorzaakt en die van de stier op de koe en van de koe op de stier wordt overgebracht. Rust is de bestrijders van de vele veeziekten niet gegund.

Vijf jaar K.I. in het Noorden van Friesland

De kunstmatige inseminatie in Friesland wordt dood gezwegen in de Friese vakpers, zei de af-tredende voorzitter van de Noord-Friese Ver. voor K.I. te Ferwerd, de heer J. L. van der Meer in zijn openingswoord tot de algemene vergadering van deze vereniging. De kunstmatige In-seminatie heeft zich niettemin over de hele provincie verspreid en bleef niet in enkele uithoe-ken, zoals men eerst veronderstelde.

De k.l. Is niet te keren, zo zei hij.

De heer Van der Meer greep zijn openingswoord te-vens aan om de nu vijfjarige historie van de vereniging te schetsen. Hij wees op de opgaande lijn in het leden-tal en het aantal koeien en ook op het wisselend succes in het bevruchtingspercentage. Over het vorige jaar was het dekkingspercentage echter met 88 pct over een 3000 dieren bevredigend. Bij de N.V. Noorderleeg, die ook gebruik maakt van de stieren van de vereniging, werd een percentage van 95,5 pct gehaald. De lering, die de voorzitter uit de vijfjarige geschiedenis trok, was dat men niet te weinig stieren moest hebben.

Bij de mededelingen kwam de kwestie van de aankoop van de nieuwe stier ter sprake. Deze stier voldoet aan de hogere fokeisen, die vele leden stellen. Op de ver-gadering bleek grote belangstelling te bestaan voor deze extra stier. De aankoop is nog niet definitief gere-geld. Er gingen stemmen op, nog een dier van deze klasse te kopen.

[....]

Leeuwarder Courant 1952-03-10

Juweeltje 13 verslaat Janna in dagproductie

Als één contrólevereniging in Neder-land met hoge cijfers op productiever-mogen uit de bus komt, dan is dat wel die bij de coöp. zuivelfabriek te Weidum. In deze fabriek zijn maar weinig bedrij-ven nodig, om een groot kwantum boter van de beste kwaliteit te produceren. Want naast de bekende fokkers Jepma, Schoustra en Algra komen steeds meer kleinere fokkers naar voren. Was Janna van de heer Lageweg te Beers in de vorige lactatieperiode de kampioen met 12.150 kg melk, 4.28 pct. vet, 570 kg boter in 431 dagen, thans wint Juweeltje 13 van wed. J. Boersma te Weidum met vlag en wimpel. Zij produceerde in 304 dagen 7691 kg melk, 4.82 pct. vet en 408 kg boter. De boteropbrengst van Janna bedroeg per dag 1.32 kg en van Juweeltje 1.34 kg per dag. (Van Janna werd inder-tijd aangenomen, dat ze de koe met de hoogste productie in Friesland is. In boteropbrengst per dag wordt ze nu echter overtroffen).

KI.-Fr. jaarversl. drachtigheidspercentage hoger dan in 1948 Onverantwoord om stieren, met een onbekende fokwaarde te gebruiken

Aanvankelijk was de kunstmatige inseminatie in ons land vooral een technisch probleem. In de eerste jaren ging het er vooral om de koeien drachtig te krijgen. Hoewel wij nog niet geheel tevreden kunnen zijn, mogen we toch constateren, dat het drachtig worden van dieren veel beter gaat. Thans kunnen en moeten we ons meer toeleggen op de foktechnische zijde van de k.i., aldus staat in het dezer dagen verschenen jaarverslag 1952 van de Centrale Commissie van Toezicht op de Uitvoering van de Kunstmatige Inseminatie.

Er zijn verscheidene bewijzen van, dat de K.I. zeer veel bij kan dragen tot de verbetering van de veestapel. Sprekende voorbeelden daarvan zijn wel de preferente stieren, die in het NRS-gebied voor de K.I. zijn gebruikt. Deze goed fokkende stieren hebben dank zij de K.I. veel meer nakomelingen gekregen dan bij natuurlijke dekking mogelijk zou zijn geweest. De „topscorer is tot nu toe de preferente stier Succes van A. Huisman te Wanneperveen, in gebruik bij de KI-vereniging verbonden aan de Coöp. Landbouwbank te Meppel. Van deze stier werden tot nu al ongeveer 13.000 koeien drachtig, waarvan meer dan 5900 alleen in 1952.

Onverantwoord

Men kan echter ook KI-stieren aanwijzen, zo vervolgt het verslag, die minder goed gefokt hebben en ondanks dat verscheidene duizenden nakomelingen hebben. Dergelijke stieren kunnen de vorderingen, die in de loop van verscheidene jaren moeizaam werden gemaakt, in eenmaal teniet doen. Men kan dit niet ernstig genoeg nemen.

Het kan niet genoeg herhaald worden, dat het in een land als het onze met een hoogstaande fokkerij niet verantwoord is om van stieren met een onbekende fokwaarde, een groot aantal koeien te bevruchten.

In de Verenigde Staten worden de jonge stieren voor een beperkt aantal koeien gebruikt, om ze daarna uit te schakelen totdat de fokresultaten bekend zijn.

Stijging

Verder staat in het verslag, dat het totaal drachtigheidspercentage in 1952 89.3 procent bedroeg. Dit is ruim twee procent hoger dan in 1951. In vier provincies lag het drachtigheidspercentage boven de 90. Het drachtigheidspercentage na de eerste inseminatie is van 52.8 in 1951 gestegen tot 56.1 in 1952 (stijging 3,3 procent).

Het efficiëntiegetal daalde van 2.03 tot 1.91. Deze vooruitgang ten opzichte van het vorige jaar is iets groter geweest dan in de voorgaande jaren. Nog een paar maal zon sprongetje en wij zijn tevreden, aldus het verslag.

Ook in 1953 ontwikkelde k.i. zich gunstig in Friesland

Vergadering Friese bond – 19 leden – van k.i.-verenigingen

De groei van de kunstmatige inseminatie zette zich in Friesland ook in 1953 voort, zij het dan niet meer in het snelle tempo van enkels jaren geleden. De resultaten van de k.i. vertonen ook nog steeds vooruitgang, zo deelde de voorzitter van de Friese Bond van k.i.-verenigingen, de heer K. Hoekstra van Houtegehagen op de jaarvergadering van de boord mee. Volgens de voorlopige gegevens steeg het drachtigheidspercentage van 91,7 tot 92,2. We willen nog wel graag hoger, zo zei de voorzitter, maar het kan ook zijn, dat we op dit terrein het hoogste punt reeds bereikt hebben.

Het drachtigheidspercentage na de eerste inseminatie vertoonde vergeleken met 1952 in 1953 ook een behoorlijke vooruitgang. Het steeg van 57.5 tot 60.5. Deze cijfers zijn echter het gemiddelde van de negentien aangesloten verenigingen, die onderling nog grote verschillen te zien geven. Op het ogenblik komt geleidelijk de rectale inseminatie-methode in zwand en hiervan zijn de eerste resultaten iets gunstiger dan bij de tot dusver gevolgde werkwijze.

In totaal werden 95.500 runderen van 6200 leden geïnsemineerd, wat 700 leden meer is dan in 1952. De grootste vereniging is die te Giekerk met 10.557 runderen en de kleinste die op Terschelling met 709. In 1947 had een lid gemiddeld negen koeien, doch het vorige jaar was dit cijfer opgelopen tot 15.5, waaruit blijkt, dat ook de grotere veehouders zich bij de kunstmatige inseminatie hebben aangesloten. De vereniging op Ameland had bij de eerste inseminatie reeds een drachtigheidspercentage van 70,5, wat het hoogste was. Daarop volgde Buitenpost met 66.3 pct.

Uit de mededelingen bleek, dat tussen de bond en het *Friesch Rundvee-Stamboek* besprekingen zijn gevoerd om te komen tot een combinatie van de mededelingenbladen van beide organisaties. De vergadering stemde met deze combinatie in, zodat in de herfst van dit jaar Stamboekleden en leden van de bond hetzelfde orgaan zullen ontvangen.

De secretaris, de heer Tj. F. van Zwol van Terwispel, deelde mee dat de verenigingen in Tzummarum Arum, Knijpe, Ferwerd en Gaasterland plannen hebben of reeds uitgevoerd hebben om te komen tot de bouw van een k.i.-station. Het financieel verslag over 1953 liet een bedrag aan inkomsten zien van f 12.540,56 en aan uitgaven f 9235,35. Het oude saldo bedroeg f 2.987,71 en het nieuwe f 3305,21.

De veeteeltconsulent, ir. Jm. J. Kestra, deed enkele mededelingen. Het afstammelingen-onderzoek is in Februari klaar gekomen. zodat half April de vijfde uitgave is te verwachten van het boekje over de k.i.-stieren in Friesland.

Honderd-kalveren-proef.

Teneinde een goed inzicht te krijgen in de fokwaarde van de stieren, is men in de vereniging te Terwispel begonnen met een „honderd-kalveren-proef” bij een drietal stieren. Van deze kalveren wordt de levensloop nagegaan, waarbij ook gelet wordt op gewone praktische dingen. zoals het opnemen van het voer, het drinken, de aard van het dier, de melkbaarheid en bovendien wordt onderzocht. wat eventueel de reden is, dat een dier verkocht werd. De bond draagt

een deel van de kosten, terwijl ook de gezondheidsdienst meewerkt.

Op zes April zal op voorstel van Ir Kestra een voorlichting worden gehouden voor besturen en aankoopcommissies over het kopen van stieren. Enkele deskundigen zullen daar dan wijzen op verschillende punten, die bij het kopen van stieren aan de orde komen.

In het bestuur waren twee vacatures. De heren P. Miedema van Tzummarum en Jac. Zijlstra van Roodkerk traden af. Met algemene stemmen werden de heren Y. Wiersma van Ferwerd en B. v. d. Zwaag uit Akkerwoude gekozen als hun opvolgers. (Hieronder een verslag van de causerie van dr Stegenga.)

Leeuwarder Courant 1954-03-04

Amerikaanse k.i.-stieren zijn groot, mager en oud

Dr. Stegenga sprak voor Friese k.i.-bond

Dr. Th. Stegenga hield voor de Friese bond van k.l.-verenigingen een causerie over de kunstmatige inseminatie in Amerika. Hij vertelde hierin van zijn ervaringen, die hij vorig jaar gedurende acht weken daar heeft opgedaan.

De kunstmatige inseminatie groeit snel in Amerika. In 1953 werden er vijf miljoen koeien behandeld ca drie jaar geleden was dat nog maar de helft. Niet alleen de melkveehouders gaan vlot tot de k.i. over, maar ook de fokkerij maakt er een druk gebruik van, al zijn de topfokkers daar nog niet bij. Twee jaar geleden was dertig procent van de stamboekkalveren door middel van k.i. verwekt, doch het vorige jaar was dat reeds veertig procent.

Er is vergeleken met Nederland een groot verschil in organisatie. Het minimum van een k.i.-vereniging is daar vijftig duizend dieren, maar de meeste komen daar boven uit. Zo zijn er een paar met driehonderd duizend koeien, waarvan er één een particuliere onderneming is. Dr. Stegenga had in Amerika een man ontmoet, die zes stierenstations bezat, die in totaal achthonderd duizend dieren bedienden. De bevruchting vond vanuit deze stations in alle 48 staten plaats, maar bovendien ook nog in het buitenland, zoals in Japan en Cuba.

Particuliere ondernemingen en coöperaties werken daar naast elkaar, waarbij de particulieren zich op de dankbaarste gebieden toeleggen. Het gaat er dan ook niet om de fokkerij, maar om de winst. Dr. Stegenga vroeg zich af, of men in Amerika nu wel zo gelukkig bij deze situatie is. De resultaten van de k.i. noemt men in Amerika overigens bevredigend. Het kan echter zijn, dat men er niet veel gewend is, want bij natuurlijke dekking heeft men in Amerika slechts een drachtigheidspercentage van vijftig na de eerste inseminatie. De boer heeft geen keuze van de stier. Hij moet het zaad nemen, zoals het hem gebracht wordt.

15000 koeien per stier

Gemiddeld worden door een stier 2000 koeien per jaar bevrucht, tegenover 300 in Nederland. Er zijn echter ook stieren in Amerika, die het tot 15.000 brengen, terwijl een stierenhouder van mening was, dat hij in de toekomst wel de 50.000 per stier zou kunnen halen. Er worden bijna alleen stieren voor kunstmatige inseminatie gebruikt, waarvan de dochters volledige melklijsten hebben.

De stieren zelf zijn groot, mager en oud. Ze hebben een weinig aantrekkelijk exterieur, maar het beenwerk is goed en gaaf. Een te steile stand hebben we er nooit gezien zei dr. Stegenga.

Op de zes stations, die dr. Stegenga met zijn gezelschap bezocht, waren alleen oude stieren. Van de 54 of 35 dieren op een station in Maryland waren er maar zes jonger dan vijf jaar en de 40 stieren op een station in de staat Massachussets hadden de gemiddelde leeftijd van tien Jaar. Als men jonge dieren aankoopt, speelt de fokwaarde van de vader een grote rol. Ze zijn in het gebruik weinig populair, worden voor de k.i. weinig gebruikt maar wel leent men ze uit opdat een ander er eerst de fokwaarde van kan onderzoeken. In de slaat New York was een soort wachtstation met vijftig dieren, die op non-actief waren gesteld, omdat men eerst hun tokprestaties wilde afwachten.

Tenslotte stelde dr. Stegenga zich de vraag, wat men van de Amerikanen op het gebied van de kunstmatige inseminatie moet overnemen. Hij merkte daarbij op, dat het wat dat betreft geen nieuwe ideeën had opgedaan, maar wel was hij gesterkt in bepaalde overtuigingen. De grote verenigingen achtte hij niet wenselijk, omdat de band tussen de boer en zijn vereniging daarbij geheel verloren gaat. De individuele boer in Nederland moet zo nauw mogelijk bij de fokkerij betrokken blijven. De koeling van het zaad geschiedt in Amerika in koelkamers en niet in kasten, zoals hier. Het Amerikaanse systeem is bedrijfszekerder.

De beveiliging van het personeel is in Amerika wel iets overdreven. Men is er haast bang voor een stier. Zo heeft dr. Stegenga nimmer een stier gezien, die vorgebracht werd. Men moest ze maar observeren, zoals ze in hun boxen of in de uitloop omstapten. Toch meende hij, dat men hier in Nederland wel iets te gemoedelijk met de stieren omspringt.

Matige opfok

Wanneer men in Amerika een stier koopt, dan kijkt men bijna niet naar het dier zelf. Hier in ons land valt de aandacht daar juist wel eenzijdig op. Men moet hier wel beseffen, dat een beste stier niet het doel is, maar dat het vee best moet zijn en dat is in Amerika wel het geval. Wat de voeding van de stieren betreft, mogen wij de Amerikaanse kant wel wat uit. De opfok geschiedt er matig, ook al omdat een te royale opfok verkeerde resultaten geeft op latere leeftijd. t. w. een snellere slijtage, terwijl ook de bevruchting er ongunstig door beïnvloed wordt.

Hier ook wachtsysteem invoeren

Onze stieren krijgen in hun jeugd vaak een overdreven voeding, wat overigens voor de fokker wel uit kan, maar daarom is het in het algemeen nog niet aan te bevelen. Bij aankoop moet men deze stieren dan ook lager waarderen. Dr. Stegenga was er van overtuigd, dat ook in Nederland het wachtsysteem moest worden toegepast voor stieren. Nadat ze enige tijd beperkt zijn gebruikt, moeten ze drie jaar aan kant gezet worden om de resultaten af te wachten. Op zo'n manier kan men veel stieren een kans geven.

ZWART-BOND NRS 80 en FRS 75 JAAR

Bij 't stamboek runder-feest

Melkrijkdom was de roem van Fries vee

(Van een landbouwmedewerker)

De rundveestamboeken werden hier te lande opgericht in een tijd, toen het met de raszuiverheid van het vee niet zo bijster gesteld was. Hoe kon het ook anders? Niet alleen, dat onze voorouders wel van een kleurtje hielden, naast zwart- en rood-bonte dieren werden ook veelvuldig blauwe en vale aangetroffen, maar ook was met buitenlands vee nogal wat gekruist.

In de ene streek meer, in een andere weer minder, waren Engelse stieren gestationeerd geweest. Noka bene Durharns, een typisch Engels vleesras. Kort op de poten, maar van uitstekend slachttype hadden een tijdlang nogal voorkeur. In die jaren was ons vee nogal hoogbenig en aangezien er toen, zo omstreeks 1860 en later, blijkbaar goede afzetmogelijkheden waren voor slachtvee, werd er naar gestreefd met behulp van Engelse stieren ons melkvee wat meer geschikt voor de slachtbank te maken.

Dat gebeurde zelfs nog in 1880. Zo vermeldt het Verslag van de Landbouw in Nederland over dat jaar omtrent de veehouderij in Zeeland o.m. het volgende: „Tot veredeling van het ras werden in deze provincie meer dan elders Engelse stieren aangehouden, terwijl mede met Hollandsch vee gekruist werd”.

Dit gebruiken van Engelse stieren is o.a. jarenlang gedaan in de Wilhelminapolder, in Zeeland, waar vele bouwboeren 's winters vee op stal zetten om het klaar te maken voor de slachtbank - wat trouwens nog gedaan wordt, getuige o.a. de veelvuldige inzendingen van Zeeuwse zijde op de Paasveetentoonstellingen - had dit wel zin. Mestvee paste en past daar nog op de akkerbouwbedrijven om in de staltijd bietenkoppen en ander veevoer tot waarde te brengen en om meteen de nodige mest te winnen voor de akkers.

Zodoende was daar de belangstelling voor Engelse vleesrassen verklaarbaar, elders evenwel was deze import minder op haar plaats en stelde geen glorieuze bladzij voor de Nederlandse randveefokkerij.

Toch beleefde deze, in de tweede helft der negentiende eeuw, goede tijden. Er was namelijk een levendige export van rundvee, vooral naar de omliggende landen. En dat deze inderdaad van grote omvang was, blijkt wel hieruit, dat in 1878 134000, in 1879 138000 en in 1880 144000 stuks rundvee werden *ingevoerd* (?). Wat betreft dit laatste jaar, was ongetwijfeld een gunstige factor, dat in het najaar van 1880 het invoerverbod in Pruisen werd opgeheven.

Vee-export in 1880

Het Landbouwverslag over 1880 beschrijft uitvoerig deze veehandel, om daarvan enige indruk te geven, volgen hier een paar passages.

Groningen: De uitvoer van vee was niet onaanzienlijk. Vet vee werd naar Londen of Amsterdam, melkvee naar Zuid-Holland. Duitsland en België verzonden. Voor Noord-Amerika werden enige fokdieren opgekocht.

Friesland: De aanvoer op de veemarkten was groot. Door Duitse kooplieden werden een groot aantal runderen tot hoge Prijzen opgekocht. Melkkoeien werden verkocht voor gemiddeld *f* 200 à *f* 250, pinken voor *f* 100 à *f* 140 en kalveren voor *f* 50 à *f* 90 per stuk.

Omtrent Drenthe wordt o.a. vermeld: uit Borger werd veel vee uitgevoerd naar Pruisen, Frankrijk en België: ook uit Havelte was de verzending naar het buitenland groot.

Tenslotte nog dit berichtje uit Noord-Holland: te Purmerend schijnt nogal te zijn uitgevoerd voor Engeland en Amerika.

Noord-Amerika stond dus in die tijd stellig niet op de eerste plaats, naar omvang gerekend. Toch heeft juist deze export een grote invloed uitgeoefend op de richting van onze rundveefokkerij. Want de Amerikanen wilden graag papieren hebben bij het vee, dat ze kochten. Om hieraan tegemoet te komen, werd in 1874, op initiatief van voormannen van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, het *Nederlandsch Rundvee-Stamboek* opgericht, Dit had provinciale afdelingen, o.a. aanvankelijk ook in Friesland, maar vond in de eerste jaren van zijn bestaan bij de boeren weinig weerklank. In 1880 had het zelfs nog geen 150 leden. Weliswaar nam, volgens het Landbouwverslag, de inschrijving van vee dat jaar zeer toe: 170 stuks werden daarvoor waardig gekeurd tegen 68 in 1879, maar in onze ogen is dit maar een miniem klein aantal.

Snelle opkomst

Dan had het *Friesch Rundvee-Stamboek* al direct meer wind in de zeilen. In 1880, een jaar na de oprichting, telde het al 237 leden, werden er 410 koeien gekeurd en 85 stieren en 285 koeien ingeschreven. Bovendien zijn nog 114 inschrijvingen van „halfecht” verricht, zo meldt het Landbouwverslag van 1880.

Dat het F.R.S, zich zoveel vlotter ontwikkelde, zal ongetwijfeld mee hieraan zijn toe te schrijven, dat het werkte in een provincie, waar al van oudsher belangstelling bestond voor de fokkerij en waarbij nog kwam, dat in het Friese stamboek de boereninvloed al direct groter was dan in het Nederlandse, dat meer van bovenaf was ontstaan. Deze laatste vereniging heeft zich eigenlijk pas goed ontwikkeld, nadat **Iman van den Bosch** na een uitgebreid onderzoek in de jaren 1905-1908, waarbij van vele dieren de lichaamsmaten werden vastgelegd, concludeerde, dat er in Nederland drie runderrassen te onderscheiden waren: het zwartbonte Fries-Hollandse vee, het Groninger zwartblaar en het roodbonte Maas-Rijn en IJselvee. Een conclusie, die nu vanzelfsprekend genoemd mag worden, maar toen een belangrijke invloed heeft gehad op de richting van het N.R.S. Het werd daarop georganiseerd, het puntenstelsel werd ingevoerd en sindsdien streeft het krachtig naar de zuivere teelt van deze drie rassen.

Gerber gaf richting aan

Van het N.R.S. wordt verteld, dat het in 't begin meer van een adresboek dan van een stamboek had. En misschien was dat met het F.R.S, ook wel het geval. Nu dient men hierbij te bedenken, dat weliswaar Mendel zijn erfelijkswetten toentertijd door zijn geniale proeven met erwten al had gevonden, maar dat deze volkomen in het vergeetboek waren geraakt. Kortom, de grondslagen voor de erfelijkheidsleer en daarmee voor de zuivere fokkerij bestonden nog niet. Een evenmin de melkcontrole, want die was pas mogelijk, nadat in 1892 de Zwitser Gerber met zijn eenvoudige methode kwam ter bepaling van het vetgehalte van de melk. Een werkwijze, die echter al gauw door de Friese zuivelfabrieken werd ingevoerd; in 1894 ging de fabriek te Wirdum er reeds toe over de melk naar vetgehalte te betalen.

Achteraf gezien, een gebeurtenis van betekenis, ook voor de rundveefokkerij. Want toen, als gevolg van de uitbetaling der melk naar vetgehalte, kwam er bij de boeren meer belangstelling voor de opbrengsten van de koeien en door de melkcontrole kreeg de fokkerij een vaste basis. Zo ziet men, dat een uitvinding als van de Zwitserse doctor Gerber en de overeenkomstige van de Amerikaan Babcock, al lagen deze op scheikundig gebied, van grote invloed zijn geweest op het gebied der rundveefokkerij.

Niet alleen vet

Geheel gunstig is, naar onze smaak, deze invloed niet. Wij bedoelen dit: door de wijze van uitbetaling van de melk wordt er doelbewust door de veehouders gestreefd naar de opvoering van het vetgehalte. Dit is erfelijk gemakkelijker te beïnvloeden dan de melkplas en zo zien wij, vooral bij het Friese vee, een sterke stijging van het vetpercentage. De hoeveelheid melk per koe is echter in de loop der jaren in veel minder mate gestegen. En of dat nu op de duur de juiste richting is, staat zeer te bezien.

Want men dient nimmer te vergeten, dat de buitenlanders tachtig jaar geleden al kwamen om hier melkrijk vee te kopen en dat het buitenland over het algemeen nog steeds meer belangstelling heeft voor het aantal liters, dat ons vee kan geven dan voor erg hoog vet. Waarbij komt, dat bijvoorbeeld Noord-Amerika met het vee, dat het hier in het laatst der vorige eeuw heeft gekocht, heeft voortgefokt en het sterk in de melkrichting heeft veredeld. Te veel misschien naar de smaak van Nederlandse deskundigen, maar niettemin beconcurrert het Noord-Amerikaanse zwartbonte vee het onze in belangrijke mate op de Zuid-Amerikaanse fokveemarkt.

Dit dient voor onze fokkers en voor de jubilerende stamboeken een aansporing te zijn om de hoeveelheid melk, het aantal kilo's of liters, nimmer uit het oog te verliezen. Niet enkel..... enz. Want juist de productiviteit vormde van oudsher de roem van ons melkvee en dient dit te blijven.

WEDZINGA: „Jo misse de Mielling”²¹

Romantiek verdwijnt

„Jo misse de mielling”, zei de Rottevalster boer A. Wedzinga. Op zijn bedrijf met 9 melkkoeien wordt naar Amerikaans voorbeeld door de rijkslandbouwvoorlichtingsdienst een proef genomen met een open loopstal, waarbij dus het vee gedurende de staltijd, dus in de winter, in de open lucht verkeert. Wel kunnen de dieren beschutting zoeken onder het afdak, waar ze gemolken en gevoerd worden, doch dat doen ze weinig.

Deze proef (het is geen voorbeeld!) verloopt naar wens, de koeien blijven gezonder, geven veel melk en het afkalven gaat zo vlug, dat het de heer Wedzinga al een paar maal te snel af was. Juist toen hij meende, dat hij nog uren tijd had om een kop thee te gaan drinken, was het kalf er binnen een kwartier.

Maar: „Jo misse de mielling”. De vredigheid van het „smoute búthus” is er niet meer bij. Geen lange rij koeienlijven, die herkauwend de nacht ingaan, waarvan de aanblik het rijkste genot is, dat een boer kent in zijn bedrijf.

De romantiek, die van zo grote betekenis is in het boeren bestaan, verdwijnt. Een bezit, dat in geen geld is uit te drukken, gaat verloren. Een Joegoslavische landbouw deskundige karakteriseerde de Nederlandse landbouw enige dagen geleden tegenover ons als een industrieel bedrijf.

Dat is het resultaat van alle vernieuwingen. Oude zinvolle benamingen, die herinneringen oproepen aan vreugde en droefheid maken plaats voor nog onbegrepen woorden zonder geschiedenis. Vooral het boerenbedrijf, dat zich midden in de revolutie van de machine bevindt, kent deze niet te stuiten ontwikkeling.

Toch is er wel verzet. De boeren hebben moeite om los te komen uit de gezapige gang van het dagelijkse bedrijf. Dit is in het bijzonder het geval, waar een volkomen omstelling van het bedrijf nodig is, zoals op vele kleine boerderijen in de Friese Wouden. Die omstelling begint zich te voltrekken en er zullen meer boeren komen die zeggen: „Jo misse de mielling”.

²¹ In de LC van 1979-02-24 komt Stegenga hier nogmaals op terug: 'mjilling', bedoeld werd eigenlijk de 'mielgang', d.w.z. de melkgang achter de koeien.....met 'het bankje' (ZHN.)

K.I. perspectief Sperma bewaren bij lage temperatuur²²

Op een enige weken geleden te Göttingen in Duitsland gehouden vergadering van fokkers, waaraan niet alleen een groot aantal Duitse fokkers, maar ook buitenlanders en verscheidene onderzoekers van naam op fokkundig terrein deelnamen, is door de Zweedse onderzoeker Prof. Johansson van de Universiteit van Upsala — een geleerde die veel op het gebied van de kunstmatige inseminatie heeft gewerkt — een mededeling gedaan welke zeer vergaande gevolgen kan hebben.

Prof. Johansson maakte namelijk bekend, dat het gelukt was om zaad van een stier, dat diepbevroren was bij 79 gr. onder nul, van het ene land naar het andere te zenden. Verder bleek dat door toevoeging van glycerine het zaad meerdere jaren lang levend te houden was en zijn bevruchtende eigenschappen behield. Hoe lang het bevruchtend vermogen bewaard blijft kan echter nog niet precies worden gezegd. Op het eerste gezicht lijkt het zeer vreemd, dat levende cellen, want dat zijn de mannelijke zaadcellen toch, bij een dergelijke lage temperatuur niet alleen in leven kunnen blijven, maar daarenboven de kracht om hun bevruchtende werking uit te oefenen, ten volle kunnen bewaren.

Toch is dit in werkelijkheid niet zo heel bijzonder, want bacteriën welke per slot van rekening ook eencellige wezens zijn, kunnen eveneens bij zeer lage temperaturen in leven blijven en hun eigenschappen ten volle behouden. Ze komen dan in een stadium dat men wellicht het beste met „schijndood” kan vergelijken. Alle levensfuncties worden praktisch stil gelegd, en alleen die éne, de meest wonderlijke, namelijk „het leven”, blijft aanwezig en dat bovendien nog wel zonder enig nadeel te ondervinden. (Plattelandspost)

22 Het invriezen mbv. koolzuurijs (en alcohol) bij -79° C kwam in Nederland, ondanks bovenstaande kennis, moeilijk op gang, te kostbaar. In 1960 werd in Oerle in samenwerking met Philips de vloeibare luchtmotor ontwikkeld, waarmee o.a. vloeibare stikstof (-196° C) kon worden gemaakt. Na 1966 toen het sperma in tablet en in rietjes kon worden ingevroren ging het snel. In 1967 was 1/3 van het uitgewisselde sperma diepvriessperma. (ONR blz. 144>)

1955

Leeuwarder Courant 1955-11-10

Beweging koeien in de winter, melkproductie hoger Gedachten over loopstal

(Van een landbouwmedewerker)

Ze willen naar de stal. Aldus mijn buurvrouw, als wij uit de trein naar het Friese weideland-schap kijken en in de nevelige herfstmorgen een man zien lopen, gevolgd door een lange rij koeien. Bij ons thuis was het ook zo, vervolgt zij. Je kon niet in het land komen, of de koeien liepen je achterna. En daarom hebben wij ze maar op stal gezet.

Verlangt een koe in de herfst, als de nachten steeds maar langer en killer worden, inderdaad naar de stal. Heeft zij zoveel geheugen, dat zij zich werkelijk nog de stal herinnert, die zij een half jaar geleden heeft verlaten, of demonstreert zij enkel haar ontevredenheid.

[...]

Dat neemt echter niet weg, dat ook op stal de omstandigheden niet ideaal zijn, noch voor het vee, noch voor de melkwinning. Voor het vee zeker niet, want is het niet onnatuurlijk voor een dier om maandenlang aan één plaats gebonden te zijn en zich praktisch niet te kunnen bewegen? Ook al liggen de dieren goed in het stro, ogenschijnlijk heel tevreden - maar wie weet, wat er in een dier omgaat? -, toch kan men dit moeilijk een natuurlijke toestand noemen.

Dat inderdaad beweging de dieren goed bekomt, bleek bij een proef, genomen door Gustav Humbert van het *Instituut voor Veeteelt* van de Universiteit te Halle (Duitsland). Deze deed onderzoekingen over de invloed van het werken door melkvee - wat in Duitsland nog veel voorkomt - op de melkgift. Maar om na te gaan, wat voor effect de beweging heeft, nam hij ook een proef met melkkoeien, die hij niet liet werken, maar enkel twee uur per dag beweging gaf. Bij deze proef, van 21 Februari tot 27 Maart 1947. met vier koeien met een opbrengst van 14,5 kg melk en 562 gram vet per dag, nam in deze periode met twee uur beweging per dag de productie aan melk met 0,6 kg en die aan vet met 33 gram per dag toe. Werd de beweging tot drie uur per dag opgevoerd, dan was er weer een zekere teruggang, hoewel ook dan de opbrengsten nog met 0,3 kg. melk, 0,2 pct. vet en 26 gram melkvet boven de beginwaarden lagen.

Waaruit te concluderen zou zijn, dat lichte beweging gedurende een paar uur per dag voor koeien, die op stal staan, een gunstige invloed heeft zowel op de melkopbrengst als op het vetgehalte. En is dat eigenlijk vreemd? Natuurlijk niet. Het op stal staan, de hele winter of het gehele jaar, zoals in Duitsland nog veel voorkomt, is voor de koeien immers heel onnatuurlijk, ook al ondergaan ze het gelaten.

Nu is het gemakkelijk gezegd, geef de dieren ook in de winter wat beweging, maar een boer met een flinke stal vee kan toch moeilijk elke dag met zijn koeien gaan wandelen! En evenmin kan hij ze in het natte land laten. Misschien, dat de **loopstal**, die vooral in Engeland veel wordt gebruikt en die men ook in ons land hier en daar al kan vinden, de oplossing kan worden

In ieder geval, met daarbij een aparte melkstal om het vee te melken zou tevens voor de winning van de melk een goede oplossing bereikt zijn. Want de huidige in ons land algemeen toegepaste methode is niet bevredigend uit het oogpunt van hygiëne. Vooral niet op stal, maar eigenlijk ook niet in het land. Want er is geen gelegenheid om de uier vóór het melken af te

wassen en de achterstellen te reinigen. En dat is toch eigenlijk nodig om de melk, het licht verteerbaarste voedsel voor mens en dier, in zo rein mogelijke toestand te winnen.

In Engeland en in de Verenigde Staten is het al heel gewoon de koeien in een aparte melkstal, de „milking parlour” te melken. Wij zullen die richting ook uit moeten, willen wij met de kwaliteit van onze melk en zuivelproducten vooraan blijven. En wanneer men deze melkstal zou weten te combineren met een ruimte, waar het vee zich zou kunnen vertreden, dan zou men twee vliegen in één klap slaan: Betere melk en gezonder vee.

Heerenveensche Koerier 1955-12-30

Voor in- en uitvoer van K.I. sperma is vergunning nodig

DEN HAAG — Volgens de Staatscourant heeft de directeur van het Veeeteeltwezen het reglement Kunstmatige Inseminatie aangevuld met bepalingen, regelend de in- en uitvoer van sperma van K.I.-stieren. Een vereniging mag slechts zaad voor uitvoer winnen, wanneer zij daartoe vergunning heeft van de directeur voornoemd. In Utrecht is een bureau gevestigd voor in- en uitvoer van sperma, dat bestaat uit vijf leden, nl. vertegenwoordigers van het FRS, het NRS, de hoofdafdeling Veehouderij van het Landbouwschap, de federatie van prov. bonden van K.I.-verenigingen en de secretaris van de Centr. Comm. van toezicht op de uitvoering der kunstmatige inseminatie. Als adviseurs zijn aan dit bureau verbonden vertegenwoordigers van de Veeartsenijkundige dienst en de Gezondheidscommissie voor dieren.

De K.I.-verenigingen vragen vergunningen voor in- en uitvoer van sperma bij dit bureau aan, welke vergunning eventueel wordt geweigerd bij meerderheid van stemmen of wanneer een der leden bezwaar maakt tegen de voorgestelde im- of export, op grond van overwegingen, ontleend aan het belang dat de organisatie of instantie, die hem als lid heeft aangewezen, vertegenwoordigt, mits hij dit bezwaar na ruggespraak met de organisatie handhaaft. Tegen afwijzing bestaat beroep op de directeur van het Veeeteeltwezen.

Richtlijnen

Bij zijn beslissing neemt het bureau de volgende richtlijnen in acht: a. de uitvoer van levend vee dient primair te zijn en de uitvoer van sperma daaraan ondergeschikt; b. de uitvoer van sperma mag niet schadelijk zijn voor de veeverbetering in Nederland; c. er dienen voldoende waarborgen te zijn, dat het sperma in het land van bestemming op een voor Nederland aanvaardbare wijze wordt aangewend.

Voordat een vereniging de gevraagde vergunning krijgt moet zijn voldaan aan eisen met betrekking tot de kwaliteit en de verdunning van het zaad, de verpakking, de wijze van verzending, het merken en moet de zending gedekt zijn door certificaten, welke de gezondheid en de kwaliteit van het zaad waarborgen, alsmede de afstamming van de stier.

Wedzinga na barre koude nog best tevreden met open stal

ROTTEVALLE. – De sombere verwachtingen omtrent het lot van de *open loopstal* van de heer A. Wedzinga te Rottevalle in deze barre winter worden niet bewaarheid. Toen we de heer Wedzinga vroegen: „Hoe giet it?” antwoordde bij „Prima!”

Het vee in de open **loopstal** van de heer A. Wedzinga te Rottevalle heeft geen hinder ondervonden van de strenge winter, die de dieren geheel in de buitenlucht hebben ondergaan.

Zoals bekend neemt het *Instituut voor Landbouwtechniek en Rationalisatie* op verschillende plaatsen in ons land proeven met de open loopstallen. Deze proeven, die gefinancierd zijn uit Amerikaanse fondsen, hebben ten doel de gebruikswaarde van deze open stallen na te gaan. Bij dit systeem kent men niet het gesloten „buthus” van de Friese boerderijen, waar het vee zich in een gezellige warme ruimte bevindt. De open loopstallen bestaan uit een overdekt gedeelte, dat in open verbinding staat met een onoverdekte ruimte, waar het vee zich kan „vertreden.”

De heer Wedzinga vertelde ons, dat zijn vee geen schadelijke gevolgen had ondervonden van de strenge vorst, zelfs niet toen de temperatuur in de overdekte ruimte tot veertien graden onder nul daalde. „It giet bést en se jowe neat om de kjeld,” merkte hij op. De dieren liggen kalm in de sneeuw te herkauwen. Ook de koe, die net gekalfd heeft en die door de heer Wedzinga eerst apart gehouden zou worden, heeft zich aan de situatie aangepast en gaat rustig in de sneeuw liggen. Het dier is daarvan niets overkomen. Overigens ziet de heer Wedzinga met plezier, dat de dieren naar buiten gaan, want daar bevullen ze zich niet, wat ze wel doen in de

overdekte ruimte, waar de koeien 's nachts staan en waar ze ook gemolken worden. De boer kan bij het melken een schuifdeur voor de stal zetten, waar hij zit te melken, zodat hij althans enigermate beschut is.

Leeuwarder Courant 1956-03-14

K.i.-verenigingen zetten zich schrap tegen FRS en fokkers Friesland klaar voor diepvries, maar niet voor sperma-export

De Gezondheidsdienst voor Vee in Friesland is er klaar voor om te beginnen met het diepvriezen van sperma. Dit deelde de directeur van de dienst, de heer P. Sjollema, gister mee op de vergadering van de Bond van k.i.-verenigingen in Friesland, die in de Coöp. Zuivelbank te Leeuwarden werd gehouden.

De heer Sjollema deed deze mededeling in het kader van een bespreking van de export van stierenzaad, bij welke export het diepvriezen noodzakelijk is.

Uitvoerig is op deze vergadering weer gesproken over de plaats, die de k.i.-verenigingen ten opzichte van de fokkerij en ook de export van sperma innemen. Bij verschillende aanwezigen leefde de vrees, dat het Friesch Rundvee Stamboek deze zaak zou aantrekken en mogelijk monopoliseren. De heer G.J. Ruiter van de Knijpe wilde de vergadering de uitspraak laten doen, dat het F.R.S. een en ander niet tot zijn taak zal rekenen. Een deel van de aanwezigen applauddisseerde energiek op dit voorstel. Deze uitspraak ging de voorzitter, de heer W. P. Bosma, te ver („fier genóch”). Hij wilde er echter bij het stamboek wel op aansturen.

Meegedeeld werd, dat de commissie-Schouwstra van de baan is. Deze commissie, bestaande uit enkele fokkers, wilde in Friesland komen tot een soort overkoepelende k.i.-vereniging, waarin voor Friesland waardevolle stieren konden worden ondergebracht. De gewone k.i.-verenigingen vreesden van deze topvereniging concurrentie en hun bond heeft dit plan afgewezen.

Het bestuur van de bond heeft zich hierover met het bestuur van het stamboek verstaan. In eerste instantie is de zogenaamde particuliere k.i. door het stamboek uitgebreid. Een verdere ontwikkeling is er nog niet.

Plan-Dijkstra

De heer Bosma deelde mee, dat er wel een plan-Dijkstra is (van de secretaris van het stamboek), waarbij het FRS overgaat tot het aanstellen van inseminatoren en waarbij het sperma ook centraal bewaard wordt. Het F.R.S. is reeds als k.i.-vereniging erkend, doordat het onthefing gekregen heeft van het verbod om kunstmatige inseminatie toe te passen. (Er zijn voor het FRS wel speciale bepalingen vastgesteld, zo deelde de secretaris van de centrale k.i.-commissie, dr. Th. Stegenga, mee).

Dr. Stegenga deed een aantal mededelingen omtrent de stand van zaken bij de export van sperma, waarvoor reeds aanvragen zijn ingediend en waarover geregeld uit het buitenland oriënterende informatie worden ingewonnen. Engeland exporteert reeds geregeld o.a. naar Hongarije, hetgeen tot gevolg heeft gehad, dat er nu ook aanvragen om vee uit Hongarije zijn gekomen.

Het winnen van zaad is alleen voorbehouden aan k.i.-verenigingen, die over stations beschik-

ken, terwijl het exporteren in principe aan ieder vrij staat. Een en ander gaat echter op vergunning. Zo moet een vereniging de beschikking hebben over een diepvriesinstallatie. Bij de export van sperma staat voorop, dat de uitvoer van levend vee primair is. Er is een minimumprijs vastgesteld van dertig gulden per buisje en uiteraard is er een kwaliteitscontrole.

Wij weten niet, wat het kan worden, zo ging dr. Stegenga voort. Men kan er nog wel eens voor terugschrikken. Voor een goede afloop van deze zaak zal veel afhangen van de k.i.-verenigingen.

Tot dusver experiment

Op een vraag deelde dr. Stegenga verder mee, dat het diepvriezen van zaad tot dusver hoofdzakelijk een experimenteel karakter heeft gedragen. In Utrecht zijn bij een TNO proef 3000 tot 4000 koeien geïnsemineerd met sperma, dat een jaar bewaard is. De resultaten lagen acht tot negen procent beneden die van de normale kunstmatige inseminatie. Op het ogenblik maakt het al geen verschil meer of het sperma twee maanden wordt bewaard of een jaar. In NoordHolland wordt zaad opgeslagen van enkele speciale stieren, o.a. een oude preferente. Bij de k.i. in Oerle (N.B.) wordt er veel aan gedaan en daar zijn proeven gaande met koolzuurbevriezing tot min 72 graden en met luchtbevriezing tot min 200 graden.

Geslaagd experiment

In zijn openingswoord deelde de heer Bosma mee, dat in 1955 in Friesland 7539 veehouders aan de kunstmatige inseminatie deelnamen. Zij lieten 116.278 koeien insemineren. Het drachtigheidspercentage bedroeg 93,23 en na de eerste inseminatie 62,1. Er kwamen 642 leden bij met 7505 koeien. De verenigingen te Boijl-Noordwolde en te Oudega (Sm.) zijn opgeheven en overgegaan naar de verenigingen te Nijeholtpade en te Garijp. **De oudste verenigingen vieren dit jaar hun tienjarig bestaan.** Zij zijn begonnen met 2500 koeien. Dit jaar zullen er meer dan 120.000 koeien bij de k.i.-verenigingen zijn.

Waren de minder goede bevruchtingsresultaten de aanleiding tot het kunstmatig insemineren, op het ogenblik vervult de k.i. ook een belangrijke rol in de fokkerij en levert zij een positieve bijdrage in de veeverbetering. Wij staan wat dit betreft eigenlijk nog maar aan het begin, zo meende de voorzitter.

Ir. Jm. J. Keestra deed verdere mededelingen over het verloop van de 100-kalveren proef. In de vacature van de heer E. Jansen van Donkerbroek, die van het begin af zitting had gehad in het bestuur, werd gekozen de heer G de Haan van Hoornsterzwaag, die indertijd de loting tegen de heer Jansen had verloren, zoals deze onder hilariteit meedeelde. Na zwak verzet van een tweetal aanwezigen werd besloten, dat de bond zich zou aansluiten bij het Instituut voor Landbouwcoöperatie.

Controlevereniging in goud

BOLSWARD — In landbouwkringen is de omgeving van Hartwerd van ouds bekend als de bakermat van best Fries stamboekvee. Wat de productie en het vetgehalte van de vrouwelijke dieren betreft is dit niet in het minst te danken aan het initiatief, dat 50 jaar geleden door een klein aantal boeren werd genomen, die op 13 oktober 1906 de **controlevereniging** „De Verwachting” oprichtten. Men begon met 351 ingeschreven dieren, tegen een contributie van f 0,35 per koe. Thans bestaat de vereniging 50 jaar, welk **jubiläum** met een feestavond in de Doele is gevierd. Er zijn nu 97 leden met samen bijna 2000 koeien.

Laboratorium Friese Zuivelbond ontdekt: Snelle en goedkope methode om eiwitgehalte in melk te bepalen

Perspectieven voor fokkers, boeren en zuivelindustrie

(Van onze landbouwwedacteur)

Het jaar 1957 belooft een historisch jaar te worden in de geschiedenis van de rundveehouderij, van de veefokkerij en van de coöperatieve zuivelindustrie in Friesland, namelijk door de toepassing van de uitbetaling van de melk mede naar het eiwitgehalte in dit jaar. De nauwe samenwerking tussen de *Friese Zuivelbond* en het *Friesch Rundvee-Stamboek* heeft opnieuw geleid tot een succes: een snelle en voor massaal gebruik geschikte methode om het eiwitgehalte van de melk te bepalen. Alle bewuste veehouders en veefokkers in de wereld zaten op deze methode te wachten, die na acht jaar onverdroten werken uit de laboratoria van de Friese Zuivelbond te voorschijn is gekomen. Een wereldprimeur, die in het bijzonder de naam van de Friese veefokkerij ten goede zal komen.

FRS registreert

Het bestuur van de *Friese Zuivelbond* heeft op grond van de mogelijkheden, die deze nieuwe methode biedt, besloten de coöp. zuivelfabrieken in Friesland te adviseren met ingang van mei aanstaande de melk te gaan uitbetalen naar vet en naar eiwitgehalte. Het FRS zal waarschijnlijk direct tot registratie van het eiwitgehalte van de afzonderlijke dieren bij de erfelijke eigenschappen overgaan, zodra de technische mogelijkheden aanwezig zijn.

Op een persconferentie van de Friese Zuivelbond heeft de secretaris van de bond, ir. P. Stallinga met de staf van het laboratorium, ir. H. Lolkema en Ir. A. van der Have, verslag gedaan van de resultaten van het onderzoek en uiteengezet welke perspectieven zich nu openen voor de Friese boer en voor de zuivelindustrie.

Positieve reacties

In beperkte kring is er nog maar ruchtbaarheid aan de nieuwe methode gegeven. In de kringvergaderingen van de bond, die vandaag beginnen, zullen nadere uiteenzettingen worden gegeven aan de leden van de fabrieken. De reacties, die het bondsbestuur tot dusver uit de provincie heeft ontvangen, zijn alleen maar positief. Het ligt niet in de bedoeling om aan de werkwijze bij de nieuwe methode algemene ruchtbaarheid te geven, zodat in eerste instantie alleen de coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland er van zullen profiteren. De methode is echter ook beschikbaar voor de leden van het FRS, ook als ze niet lid zijn van een zuivelcoöperatie. De eiwitbepalingen kunnen in tegenstelling met de vetbepaling niet aan de zuivelfabriek geschieden. De methode vergt namelijk geschoolde krachten, zodat de melkmonsters centraal zullen worden onderzocht in de coöp. Stremselfabriek te Leeuwarden. De Zuivelbond is reeds bezig een ophaaldienst van de monsters te organiseren.

Geen monopolie

Het ligt niet in de bedoeling, dat de Zuivelbond de methode gaat monopoliseren. De werkwijze zal vast en zeker gauw bekend zijn, zo deelde ir. Stallinga mee. Wel zal men aanvankelijk spanningen kunnen verwachten, doordat boeren, die een lage erfelijke aanleg voor het eiwitgehalte bij hun vee hebben, hun melk zullen willen leveren aan fabrieken, die alleen naar vetgehalte uitbetalen, terwijl van boeren met een hoog eiwitgehalte in de melk van hun koeien,

juist aan fabrieken zullen willen leveren, die wel naar eiwitgehalte uitbetalen. In het algemeen kan men echter verwachten, dat de uitbetaling van de melk naar vet- en naar eiwitgehalte snel ingang zal vinden bij de fabrieken. Als een deel er mee begint, dan volgt de rest automatisch. Aan de mogelijkheid om aan het onderzoek deel te nemen is voorlopig nog een grens gesteld, omdat de ruimte in de Stremselfabriek beperkt is. De eiwitbepaling zal pas in haar volle omvang kunnen geschieden, wanneer de Zuivelbond over zijn nieuwe kantoor beschikt tegenover het NS-station in Leeuwarden.

De uitbetaling van de melk geschiedt nu nog naar het vetgehalte van de melk en ook de waarde van de koe als melkgeefster wordt behalve door de hoeveelheid melk ook alleen nog maar bepaald door het vetgehalte. Het eiwit moest buiten beschouwing worden gelaten. In 1894 begon de zuivelfabriek te Wirdum als eerste met betaling naar vetgehalte. Later werd het vetgehalte ook bij de individuele koe vastgesteld en dank zij de fokkerij werd het gemiddelde in Friesland in enkele tientallen jaren opgevoerd van drie tot vier procent. Daarbij dient men te bedenken, dat de productiekosten van een kg melk met 3,5 procent vet vrijwel even hoog zijn als van melk met 4 procent vet.

Snelle stijging

Ook van een eiwitbepaling van de melk wordt verwacht, dat deze tot een snelle stijging van het eiwitgehalte zal leiden. Deze stijging zal door de mogelijkheden, die de kunstmatige inseminatie biedt, nog sneller kunnen gaan dan bij het vetgehalte het geval is geweest. De jaarlijkse gemiddelde stijging van het vetgehalte in Nederland is nu ongeveer 0.034 procent. Het vetgehalte van koeien onderling kan 1,60 procent verschillen, maar bij het eiwitgehalte is dat verschil één procent, zodat de selectiemogelijkheden geringer zijn. Ook is de waarde van het eiwit per kg geringer dan het melkvet. Deze waarden verhouden zich ongeveer als een staat tot twee. De laatste tijd is er echter een verschuiving in de waardering van de melkbestanddelen ten gunste van het eiwit. Bovendien kan melkvet vervangen worden, maar eiwit (nog) niet.

De verhoging van het vetgehalte in de melk heeft ook tengevolge gehad, dat het eiwitgehalte mee is opgetrokken. De grenzen van het eiwitgehalte in de melk zijn gelegen tussen 3,7 en 2,7 procent. Enig verband tussen eiwit en vetgehalte is er wel. Naarmate het vetgehalte stijgt kan men in de melk ook een hoger eiwitgehalte verwachten, doch uit het vetgehalte kan men toch niet het eiwitgehalte afleiden, omdat er sterke afwijkingen mogelijk zijn.

Verrassingen

Als tot uitbetaling van de melk naar vet en eiwitgehalte wordt overgegaan en dus de waarde van de melk nauwkeuriger wordt bepaald, kan dit voor verschillende boeren nog wel een verrassing inhouden. Bij een onderzoek op 44 bedrijven is gebleken, dat de maximum-verschillen bij de huidige wijze van uitbetaling en de toekomstige liggen bij 0.45 cent per kg meer en 0.30 cent per kg minder, dat wil zeggen dat de ene boer er iets op vooruit gaat en de andere er iets op achteruit.

De kosten van het onderzoek naar het eiwitgehalte bedragen zestig cent per monster. Wanneer dit onderzoek gecombineerd wordt met de melkcontrole, dan zullen de kosten per koe stijgen van twaalf tot zeventien gulden per jaar. Mocht als gevolg van het onderzoek het eiwitgehalte jaarlijks stijgen met 0.01 procent dan zouden de kosten van het onderzoek er in zeven jaar uit zijn. Bij een stijging van 0.02 procent in drie en een half jaar.

Leeuwarder Courant 1957-02-26

Scharnegoutum eerste met eiwituitbetaling

Als eerste fabriek ter wereld heeft de coöp. **zuivelfabriek** te Scharnegoutum besloten de melk uit te betalen naar vet- en naar eiwitgehalte. Het besluit is gister in een buitengewone ledenvergadering zonder hoofdelijke stemming genomen. De heer A. Th. Hettinga van Cornjum, hoofdbestuurder van de Friese Zuivelbond, gaf voor het besluit genomen werd een uitvoerige toelichting.

De fabriek te Scharnegoutum heeft slechts een kleine voorsprong in het „eerste ter wereld”, want vandaag zullen de leden van de coöp. **zuivelfabriek** te Achlum waarschijnlijk reeds een zelfde besluit nemen.

Zoals bekend is op het laboratorium van de Friese Zuivelbond een methode ontwikkeld, waarbij snel en in grote hoeveelheden monsters melk op eiwitgehalte onderzocht kunnen worden. Deze methode maakt het mogelijk een belangrijke stap in de verdere ontwikkeling van de zuivelindustrie en de rundveefokkerij te doen.

Leeuwarder Courant 1957-03-07

Al twaalf fabrieken voor eiwit-uitbetaling

De ene Friese coöp. **zuivelfabriek** na de andere besluit om met ingang van 12 mei de melk naar vet- en naar eiwitgehalte uit te betalen. Reeds hebben twaalf fabrieken over deze kwestie een ledenvergadering gehouden en alle twaalf hebben ze besloten tot de nieuwe wijze van uitbetaling over te gaan. Het betreft hier de fabrieken te Scharnegoutum, Achlum, Witmarsum, Oltterterp, Haskerhorne, Akmarljp, **Workum**, Steggerda, Woudsend, Marrum, Terwispel en Heeg. In de meeste gevallen is het desbetreffende bestuursvoorstel zonder hoofdelijke stemming aangenomen en in enkele andere gevallen was er een grote meerderheid. Van de 72 coöp. zuivelfabrieken hebben 52 de zaak aan de orde gesteld op een ledenvergadering, terwijl **verwacht** wordt, dat de rest dit ook nog zal doen. Het apparaat van de Friese Zuivelbond is er op berekend, dat alle **zuivelfabrieken** aan de eiwituitbetaling meedoen.

Leeuwarder Courant 1957-02-27

Eiwitgehalte ook in Achlum en Witmarsum

De dag nadat de coöp. zuivelfabriek te Scharnegoutum heeft besloten over te gaan op uitbetaling van de melk naar vet- en eiwitgehalte, is eenzelfde besluit genomen door de leden van de fabrieken in **Achlum** en Witmarsum. Voor de beide ledenvergaderingen bestond, vooral in Witmarsum, een zeer grote belangstelling. Er werden zeer veel vragen gesteld over de consequenties van de nieuwe wijze van uitbetalen. Oppositie tegen het desbetreffende voorstel van de besturen kwam niet naar voren. In beide vergaderingen werd het voorstel om in mei reeds rekening te houden met het eiwitgehalte zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Leeuwarder Courant 1957-03-12

Reeds 25 zuivelfabrieken voor eiwituitbetaling

In de afgelopen dagen heeft weer een hele reeks coöp. **zuivelfabrieken** besloten met ingang van het nieuwe boekjaar de aangevoerde melk uit te betalen naar vet- en eiwitgehalte. Maakten we de vorige keer in ons bericht melding van twaalf fabrieken, die daartoe hadden besloten, sedertdien is het zelfde besluit bij nog dertien fabrieken genomen, namelijk bij Sexbierum, Tzum, Oosterend (Henn.), Waskemeer, Rinsumageest, Donkerbroek, Oldeboorn, **Akkrum**, Warns, Weidum, Morra-Lioessens, Terschelling en Oldeberkoop.

In totaal hebben nu 25 van de 72 coöp. **zuivelfabrieken** in Friesland tot de nieuwe wijze van uitbetaling besloten en er is nog geen fabriek bekend, die de zaak niet aan de orde zal stellen in de eerstkomende weken. Waar de fabrieksbesturen het desbetreffende voorstel in de ledenvergadering hebben gebracht, werd het aangenomen, doorgaans met algemene stemmen. Bij de Friese Zuivelbond heeft men dan ook de verwachting, dat de uitbetaling naar vet en eiwit straks algemeen zal worden toegepast door de coöperaties.

F.R.S. en k.i.-bond richten spermacentrum Friesland op Eiwitgehaltebepaling brengt selectie rundvee op andere basis

LEEWARDEN. – De *bond van k.i.-verenigingen in Friesland* keurde gister op de algemene voorjaarsvergadering in de Zuivelbank te Leeuwarden een begroting voor 1957 goed, waarop een post voorkomt van f 15.000 ten behoeve van de *Stichting Spermacentrum Friesland*. Uit de mededelingen ter vergadering bleek, dat de voorzitter van de heer W.P. Bosma van Oudwoude, tot voorzitter van het centrum te gekozen en de secretaris van het FRS, dr. J.M. Dijkstra, tot secretaris. Tot directeur van het centrum is benoemd de heer R. Strikwerda, die 1 mei in dienst treedt en tot die tijd nog verbonden is aan de *Gezondheidsdienst voor Dieren* in Groningen.

De voorzitter noemde de oprichting van het centrum de belangrijkste gebeurtenis van de laatste tijd voor de bond. Een ander belangrijk punt is de invoering van melkuitbetaling naar vet- en eiwitgehalte. Dit brengt de selectie van het vee op een andere basis en de k.i.-verenigingen staan voor de vraag, hoe ze zo snel mogelijk inzicht krijgen omtrent de fokwaarde van de stieren op de nieuwe basis. Er moet naar gestreefd worden de moeders van de k.i.-stieren en ook de moeders-moeders en vaders-moeders zo snel mogelijk in het onderzoek naar eiwitgehalte te betrekken.

Dr. E. J. Roelofs van het *Friesch Rundvee-Stamboek* deelde mee, dat het in de bedoeling ligt van 1 oktober af de eiwitcijfers van het vee te registreren. Het stamboek neemt kennis van de wensen, die zeer talrijk zijn, welke er op dit terrein liggen. Het is nog de vraag of alles in een keer zal kunnen worden verwerkt.

[...]

Uit het jaarverslag van de secretaris, de heer Tj.F. van Zwol van Terwispel, bleek o.a., dat in 1956 het ledental was gegroeid bij de verenigingen tot 7959 vergeleken met 7523 in 1955. Er waren 8000 koeien meer, waardoor het totaal nu gekomen is op ongeveer 125.000. De afdracht per koe werd bij de begroting vastgesteld op 25 ct per koe. De uitgaven bedragen totaal f 31.205.- In 1957 tegen f 19.843,59 in 1956.

[...]

HET EIWITGEHALTE IN DE MELK .

Onderzoek van dr. R. D. Politiek legt basis voor hogere rendabiliteit van melkveehouderij in Friesland ²³

Plaats bepaald van 't eiwit als bestanddeel van de melk

(Van onze landbouwredacteur)

„Het eiwitonderzoek bij individuele koeien heeft aangetoond, dat het mogelijk is door selectiemaatregelen het eiwitgehalte in de melk belangrijk te verhogen.” Dat is de conclusie, waartoe ir. Rommert Douwe Politiek, wetenschappelijk ambtenaar van het *Friesch Rundvee-Stamboek*, komt in zijn proefschrift over het eiwitgehalte in de melk. Op dit proefschrift is hij gistermiddag in Wageningen gepromoveerd tot doctor in de landbouwkunde. De promotie geschiedde op gezag van de rector magnificus prof. ir. W. de Jong.

Het onderzoek van dr. Politiek heeft belangrijke gevolgen voor de Friese zuivelindustrie en de veefokkerij, want mede als gevolg van dit onderzoek kan reeds op korte termijn de melk in Friesland worden uitbetaald naar vet- en naar eiwitgehalte, terwijl het *Friesch Rundvee-Stamboek* zal overgaan tot registratie van de eiwitgehalten bij de koeien. Friesland verwerft daardoor in één slag twee wereldprimeurs, want tot dusver is er nog geen zuivelfabriek in de wereld bekend, noch een stamboek, dat hetzelfde doet. Het *Friesch Rundvee-Stamboek* en de *Friese Zuivelbond* hebben de mogelijkheden verschaft tot dit onderzoek.

Vet en eiwit vererven onafhankelijk

De eindconclusie van dr. Politiek, dat het mogelijk is het eiwitgehalte belangrijk te verhogen door selectiemaatregelen is mede gebaseerd op de volgende gegevens, die bij het onderzoek kwamen vast te staan. Het vet- en eiwitgehalte worden in ongeveer dezelfde mate door erfelijke factoren bepaald; het vet- en eiwitgehalte vererven grotendeels onafhankelijk van elkaar en de variatie in het eiwitgehalte is kleiner dan in het vetgehalte, maar deze variatie is nog belangrijk genoeg om met succes selectie op eiwitgehalte te kunnen toepassen.

Eiwit steeds belangrijker

Dr. Politiek acht het voor Nederland en voor Friesland in het bijzonder verantwoord tot uitbetaling van de melk naar eiwit- en vetgehalte over te gaan en naast selectie op vetgehalte ook selectie op eiwitgehalte toe te passen. Een van de redenen, die hij hiervoor aanvoert is, dat gezien de bestemming van de melk 't melkeiwit als economisch belangrijk bestanddeel van de melk is te beschouwen, wat waarschijnlijk in de toekomst nog sterker naar voren zal komen.

De kosten van onderzoek en selectie zullen na een aantal jaren kleiner zijn dan de baten, verkregen door de meeropbrengst van de producten. Dr. Politiek spreekt de verwachting uit, dat de gemiddelde stijging van het eiwitgehalte in de melk per jaar 0.02 procent zal kunnen zijn, omdat het vetgehalte jaarlijks met gemiddeld 0.034 procent toeneemt.

Aanvankelijk zullen de selectiekosten niet opwegen tegen de baten, maar over een langere termijn, wanneer de resultaten van de selectie goed merkbaar zijn geworden in een verschil met het basisjaar, zullen de kosten ruimschoots vergoed worden. Stel het geval, zo zegt dr. Poli-

23 Integrale pdf. versie proefschrift dr. R. D. Politiek op halen: <http://edepot.wur.nl/178505>

tiek, dat na vijftien jaar de melk 0.2 procent meer eiwit zou bevatten, dan was bij een gelijkblijvende melkproductie In Nederland de meeropbrengst per jaar 11.646 ton hoogwaardig dierlijk eiwit. Een resultaat van bijvoorbeeld 0.5 procent meer eiwit lijkt op de duur niet uitgesloten, gezien ook de variatie, die nu reeds bij het eiwitgehalte van individuele koeien optreedt. Dit meerdere eiwit zal vrijwel zonder hogere voederkosten kunnen worden verkregen²⁴

Omvang onderzoek

In 1950 besloten het *Friesch Rundvee Stamboek* en de *Friese Zuivelbond* tot het onderzoek naar de samenstelling van de melk bij individuele koeien, waarbij speciaal aandacht is geschonken aan het eiwitgehalte. Bij het onderzoek waren 729 koeien betrokken. In totaal werden 238 moeder-dochterparen, zes grote groepen dochters van k.i.-stieren en twintig vrij kleine dochtergroepen van natuurlijk dekkende stieren bij de zuivelfabrieken te Giekerk en Jelsum in een of meer lactatieperioden onderzocht. In totaal werden ongeveer 17.000 monsters genomen bij de proefmelkingen ter bepaling van de invloed van erfelijkheid en milieu op de samenstelling van de melk bij Friese koeien.

Verhouding vet-eiwit

Dr. Politiek bepaalde de gemiddelde lactatiecurve bij 111 dochters van de Giekerker k.i.-stier Donald. Het vetpercentage daalt de eerste zes weken van 3,88 procent tot 3,56 procent. Hierna zet een langzame stijging in, die later vrij sterk toeneemt. Tegen het einde van de lactatieperiode wordt het hoogste vetgehalte bereikt (ongeveer 4,40 pct). Het eiwitpercentage is bij de eerste proefmelking hoog (3,35 pct.). Na een snelle daling, vooral na de eerste proefmelking, volgt ongeveer zes weken na het afkalven een minimum (2,89 pct). Hierna volgt een regelmatige stijging tot 't einde van de lactatieperiode (ongev. 3,65 pct). Deze stijging is vooral in het laatste gedeelte van de lactatieperiode minder sterk dan bij het vetgehalte. De eiwit-vetgehalte verhouding blijkt gedurende de lactatieperiode niet constant te zijn. In het begin daalt het eiwitgehalte in verhouding tot het vetgehalte sneller. Daarna komt het eiwitgehalte weer iets dichterbij het vetgehalte en de verhouding blijft gedurende 't grootste deel van de lactatieperiode verder constant.

Eiwit minder variatie

Uit andere cijfers blijkt verder, dat het eiwitgehalte per koe minder schommelt gedurende de lactatieperiode dan het vetgehalte, zodat eiwitbepaling eenmaal in de vier weken kan plaats vinden om een voldoende nauwkeurige selectiebasis te krijgen. Er zijn echter wel seizoens- en voedingsinvloeden, die op het eiwitgehalte van de melk inwerken. De overgang van stal naar weide heeft een sterk verhogende invloed op het eiwitgehalte, terwijl de zomerperiode een verlagende invloed heeft. Er valt een zeker parallel verloop van de vet- en eiwitgehalte-curve te constateren, wat er op wijst, dat de milieufactoren (seizoen en voeding) over het algemeen de beide bestanddelen in dezelfde richting beïnvloeden. Daar de variaties in het vetgehalte per koe veel groter zijn dan die in het eiwitgehalte, spreekt dr. Politiek de waarschijnlijkheid uit van een grotere invloed van bijzondere factoren, als het weer e.d., op het vetgehalte dan op het eiwitgehalte. De gegevens van dr. Politiek wijzen er niet op, dat de melk van oudere koeien een lagere eiwitgehalte heeft.

24 Gegevens: 1957 vet 3,82% eiwit 3,31% / 1968 vet 3,85% eiwit 3,39% / 1975 vet 3,94 % eiwit 3,37 %
Met de opmerking dat de toename (ook afname komt voor) sterk wisselend is. (ZHN.)

Vergeleken zijn o.a. de gemiddelde samenstelling van de melk in Glekeri

	Aantal koeien	Vet pct.	Eiwit pct.	Vvds pct.
Giekerk	330	3,95	3,2	8,7
Jelsum	252	4,18	3,34	8,82

De verschillen in vet-, eiwitgehalte en vetvrije drogestof worden toegeschreven aan milieu verschillen en aan erfelijk bepaalde verschillen, waarbij Jelsum een oud fokgebied is en Giekerk een jong.

Geen erfelijk verband

De vaak uitgesproken veronderstelling, dat een stijging van het vetgehalte, zoals die langs de weg van de selectie is bereikt, ook tot een stijging van het eiwitgehalte aanleiding heeft gegeven, wordt door dr. Politiek niet bevestigd. Wel is volgens een bepaalde formule bij een stijging van het vetgehalte van een procent sedert 1907 een stijging van het eiwitgehalte van 0.3 procent te berekenen, maar dit acht dr. Politiek voorbarig. Om verschillende redenen acht hij zijn conclusie, dat vet- en eiwitgehalte grotendeels los van elkaar vererven, nog versterkt. Hij vergelijkt o.a. twaalf fabrieken met een gemiddeld vetgehalte van 4,10 pct met twaalf fabrieken met gemiddeld 3.93 pct vet, waarbij de eiwitgehalten respectievelijk liggen op 3,37 en 3,38 pct. Ook kan er geen duidelijk verband worden aangetoond tussen het gemiddelde eiwitpercentage en de dagopbrengst, evenmin als tussen vet en dagopbrengst. Tenslotte zegt dr. Politiek over dit punt: het eiwitgehalte kan dus eventueel praktisch onafhankelijk van het vetgehalte door selectie worden verhoogd.

Groot belang

In zijn proefschrift toont dr. Politiek verder aan van hoe groot belang een uitbetaling naar vet- en eiwitgehalte van de melk vooral in Friesland is. Voor drinkmelkgebieden is dit minder van belang omdat het nog niet mogelijk is een standaardisering van het eiwitgehalte, zoals bij het vet, in te voeren. Voor de fokkerij in het westen van het land is uitbetaling naar eiwitgehalte wel van gewicht, omdat het haar niet onverschillig kan zijn, hoe hoog het eiwitgehalte is. Gezien uit een oogpunt van een algemeen voedingsbelang is het bovendien zeer gewenst, dat het eiwitgehalte in de drinkmelk aan behoorlijke eisen voldoet

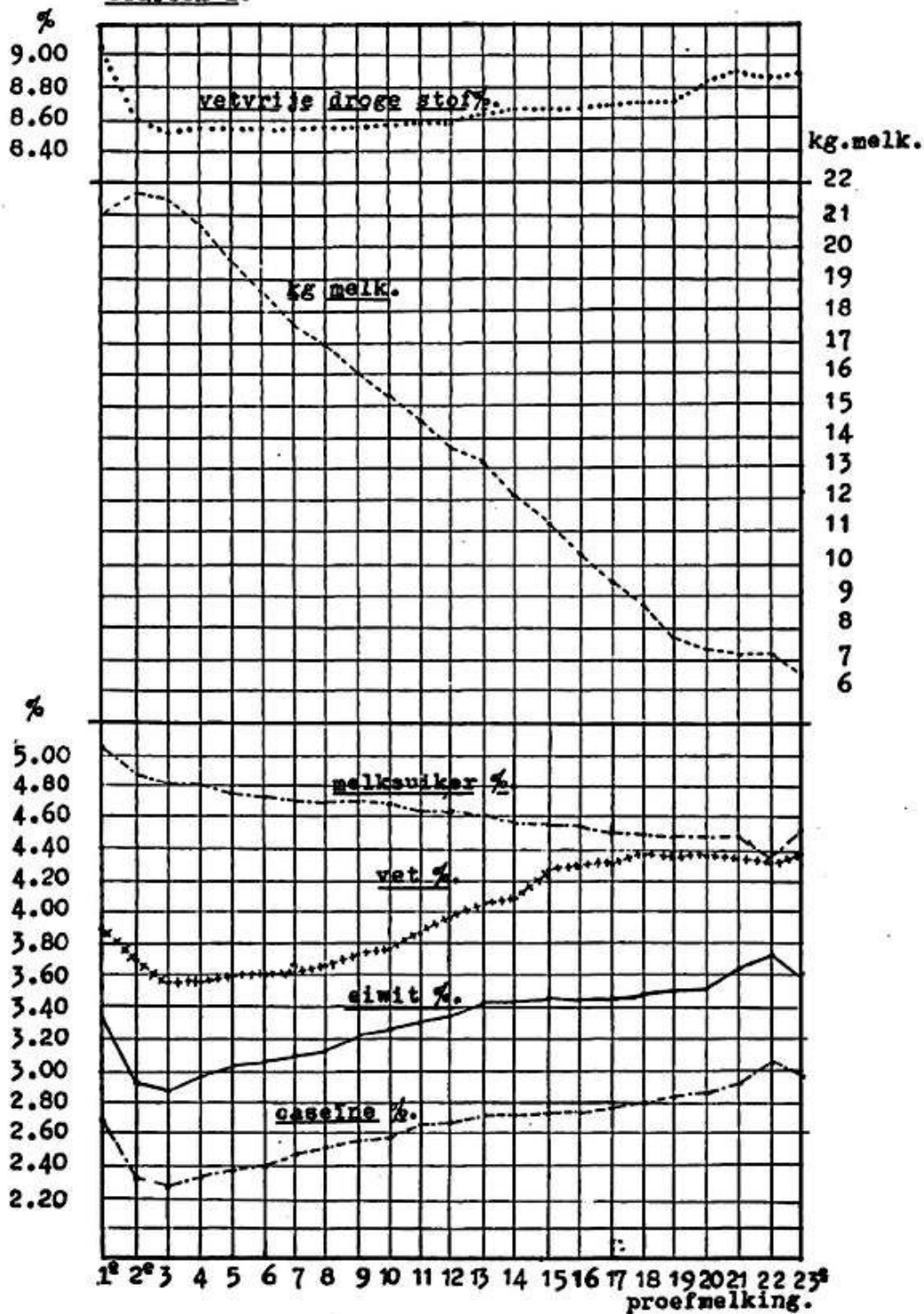
Vet: eiwit = 2 : 1

In de huidige omstandigheden voor een boter- en kaasfabriek is de globale waarde-verhouding tussen melkvet en melkeiwit als twee staat tot een. Met deze 2:1 verhouding zal men dus bij een eventuele uitbetaling naar vet- en eiwitgehalte te maken krijgen en hierop zal de fokkerij zich moeten baseren bij een eventuele selectie op beide bestanddelen. Overigens bestaat er een sterke relatie tussen vet- en eiwitwaarde. Zodra de boterprijs bij verder gelijkblijvende prijzen omhoog gaat, daalt de eiwitwaarde. Houdt men door bepaalde maatregelen de boterprijs op een in verband met de afzetmogelijkheden te hoog peil, dan heeft dit automatisch een verlaging van de eiwitwaarde tengevolge.

[....]

Gemiddelde lactatie-curve van 111 dochters van DONALD no. 30000

Grafiek 1.

1958

Leeuwarder Courant 1958-01-15

Botsende meningen over eiwitgehalte van melk

Zoötechnische Vereniging discussieerde

Verhoging eiwitgehalte zou geen zin hebben, volgens dr. Schiere

(Van onze landbouwwedacteur)

De eiwitbepaling in de melk lijkt de Nederlandse boeren stormenderhand te veroveren. Terwijl overal reeds laboratoria worden ingericht, zijn er echter nog geleerden, die nog huiverig tegenover deze aangelegenheid staan. Van zijn huivering gaf gister in Utrecht dr. Ir. C. Schiere, directeur van het botercontrolestation te Utrecht, blijk. Hij deed dat op een bijeenkomst van de Nederlandse Zoötechnische Vereniging.

Fokkers doen aanval op plantenveredelaar

Op deze bijeenkomst werd het onderwerp ook behandeld door ir. S. R. Sijbrandy, directeur van de Centrale Melkcontrole Dienst uit Arnhem, die wel enthousiast was. De bijeenkomst, die gehouden werd onder leiding van Ir. H. G. A. Leignes Bakhoven, had een zeer druk bezoek, hetgeen behalve aan het eiwit ook te danken was aan de inleiding van de „enfant terrible” Ir. C. Koopman, die sprak over rassenkruisingen bij de veefokkerij. Ir. Koopman kreeg de wind van voren in dit gezelschap van fokkers en hun wetenschappelijke deskundigen. De eerste die zich tegen Ir. Koopman in de strijd wierp was ir. Th. C. J. M. Rijssenbeek, directeur van het zuivel- en veeveeltwezen bij het departement van landbouw.

Geen baat

De stelling, die dr. Schiere verdedigde, kwam er op neer, dat de boer uiteindelijk geen baat zou vinden bij een verhoging van het eiwitgehalte in de melk. Hij zei, dat de melkplas een bepaald bedrag opbrengt, dat niet verandert met het eiwitgehalte. Eiwit in de drinkmelk wordt niet betaald, in condens- en melkpoeder alleen voorzover het het drogestofgehalte van de melk verhoogt. Alleen in kaas komt een hoger eiwitgehalte volledig tot zijn recht. Er zal daarom een verschuiving naar de productie van kaas plaats vinden. De prijs van drinkmelk en van melkproducten zal zich daaraan optrekken, maar de kaasprijs daalt door de hogere productie, zodat er eigenlijk niets verandert. In dit verband wees dr. Schiere er op, dat er nog geen methoden zijn om het eiwitgehalte van melk te standaardiseren. Standaardisatie naar de vetvrije droge stof zou in de praktijk reeds worden toegepast.

Dr. Schiere vroeg zich af of fokken op eiwit in de melk wel de juiste koers zou zijn en of fokken op vetvrije droge stof niet meer perspectieven zou bieden. Hij meende, dat men nog te veel in het donker tast om deze vraag afdoende te kunnen beantwoorden. Hij wenste daarom verder onderzoek voor men eenzijdig voortgaat op de wet van selectie naar eiwit.

Bij de discussie rees de vraag of de selectie op vet ook zulke gevolgen had als dr. Schiere van selectie op eiwit vreesde. Het gelach, dat deze vraag wekte, was meteen al een antwoord. Dr. Schiere verdedigde zich met te zeggen, dat vet in alle melkproducten bruikbaar is. En later gaf hij toe, dat de boer, die niet aan selectie op eiwit mee zou doen, achter zou raken. Bovendien had hij het aspect van de fokveeexport buiten zijn beschouwingen gelaten.

Rode sein zakte

Voordat Ir. Sijbrandy aan zijn betoog begon, was dus het rode sein reeds een heel eind naar beneden gehaald. Deze betoogde, dat een verhoging van het eiwitgehalte met een half procent de waarde van de melkplas bij het huidige prijspeil met 52 miljoen gulden zou opvoeren zonder extra voerkosten. Voor Nederlandse omstandigheden achtte Ir. Sijbrandij selectie op eiwitgehalte de basis voor verdere verbetering van het melkvee in ons land.

In Friesland staan nu twee laboratoria voor de bepaling van het eiwitgehalte van 100.000 koeien in Friesland, 7000 in Overijssel (NOP) en enkele in Groningen. Groningen krijgt 1 februari in Marum een laboratorium voor 3000 tot 4000 koeien. Drenthe sticht er een voor 11.000 koeien in Beilen. In Overijssel en Gelderland krijgt de GOZ een laboratorium voor 10.000 koeien en in oktober komt er een laboratorium voor heel Noord-Holland in Alkmaar. Er is dus daadwerkelijke belangstelling voor het onderzoek van eiwitgehalte in de melk, zo concludeerde de inleider.

Breekijzer in zelfverzekerdheid

De gemoederen kwamen slechts weinig tot rust bij het betoog van ir. C. Koopman, de pas gepensioneerde plantenveredelaar van het Centraal Bureau. Deze trachtte een breekijzer te zetten in de zelfverzekerdheid van de rundveefokkers door hen de methoden voor te houden van de planten- en pluimveeveredelaars. De methoden, die de rundveefokkerij toepast zijn die van voor 1900, zo betoogde hij. Ir. Koopman wilde ook in de fokkerij kruising van ingeteelde zuivere lijnen teneinde tot betere rassen te komen, „want een bastaard” dat weet iedere boer - is een sterker dier”. Kruisingen hebben minder uitval en hebben bij kippen toch ook geer goede opbrengsten.

Ir. Koopman wees zelf op het gevaar van kruisingen, wanneer er niet een strikte controle op is. Het gevaar is namelijk, dat de onontbeerlijke zuivere lijnen verloren gaan als de kruisingen algemeen worden. Hij achtte het overigens de hoogste tijd, dat Nederland in dezen de hand aan de ploeg slaat en dat de overheid hiermee in Nederland gaat beginnen. De kruisingsproeven moeten gedaan worden op gesloten stations, waar gezorgd kan worden, dat de kruisingsproducten niet in circulatie komen.

Nog niet mogelijk

Ir. Rijssenbeek achtte hybridatie, kruising van ingeteelde lijnen, bij rundvee en varkens nog niet mogelijk, omdat de selectie hierbij over teveel dieren en over een te lange periode moet worden gedaan. Nederland kan voor de dag komen met de resultaten van zijn fokkerij, zo meende de directeur van het veeteeltwezen. De voorzitter van het *Nederlands Rundvee-Stamboek*, prof. W. de Jong, viel de plantenveredelaar in zijn eigen domein aan. Hij herinnerde aan de betekenis van Geert Veenhuizen, die tientallen aardappelrassen op zijn naam bracht vijftig jaar geleden. Nou hebben we beroemde instituten in Wageningen, waar men uit honderdduizenden kruisingen slechts enkele goede raaien weet te halen. De massa-selectie in de plantenveredeling staat in geen verhouding tot de fokkerij, waar vele fokkers zich intensief wijden aan de verbetering van het vee. Er zouden geen mensen genoeg zijn om de methoden van de plantenveredeling ook in de rundveefokkerij mogelijk te maken.

1959

Leeuwarder Courant 1959-02-28

Toenemende mechanisatie in melkveehouderij vergt andere bedrijfstype

(Van een landbouwmedewerker)

Zo op het eerste oog is er weinig veranderd. Het landschap rondom mijn geboorteplaats is nog vrijwel hetzelfde als veertig - vijftig jaar geleden. De boerenplaatsen, waar destijds Sjoerd Doedes, Klaas Feites en zovele anderen uit mijn jongensjaren woonden, ze zijn er bijna allemaal nog. Natuurlijk is het maar schijn, dat er niet veel is veranderd. Want wie heeft er nog als toen een greatfeint en een lytefeint en een meid, die flink kon melken en vaak geregeld meemolk? Neen, de boeren zitten tegenwoordig heel wat krapper in hun personeel. En hoe zal de toekomst zijn?

Het is altijd moeilijk om voorspellingen te doen, maar zonder twijfel kan worden geconstateerd, dat het agrarische deel van de Nederlandse bevolking vooral relatief in omvang afneemt. Bedroeg het percentage van de mannelijke beroepsbevolking dat in de landbouw werkzaam is, in 1947 nog twintig procent van het totaal, volgens een mededeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek was het in 1956 al gedaald tot minder dan veertien procent. Bij de snel toenemende bevolking van Nederland is dat ook te verwachten. Er is nu eenmaal in de landbouw maar voor een beperkt aantal handen werk, en naarmate er meer machines in gebruik komen, eerder voor minder dan voor meer. Waarbij komt, dat de arbeid in verhouding tot de prijzen van de landbouwprodukten duurder is geworden. Zo kon men vroeger, twintig tot dertig jaar geleden, ruwweg een uur arbeidsloon betalen met het geld, dat men ontving voor twee tot drie liter melk. Tegenwoordig is daar ongeveer zes liter melk voor nodig.

Willen de boeren aan een redelijk bestaan komen, dan zullen zij de arbeidsproductiviteit moeten opvoeren. Aangezien opvoering van de produktie nu eenmaal niet onbeperkt mogelijk is, betekent dit in de meeste gevallen, dat hetzelfde werk met minder mensen gedaan moet worden. Ook al zouden zich voldoende arbeidskrachten aanbieden, wat over het algemeen niet het geval is, dan blijft het nog voor de boer een gebiedende noodzaak om op zijn betaalde arbeid te bezuinigen en te proberen het werk met minder mensen te doen.

Niet alleen hier

Dit is een ontwikkeling, die zich niet alleen in ons land, maar in de gehele moderne Wereld voordoet. Het wordt noodzakelijk om meer en meer machines in te schakelen. Deze kosten echter veel geld en zullen ze rendabel zijn, dan moeten ze ook intensief worden gebruikt. Dat brengt met zich mee een streven naar vergroting van de landbouwbedrijven. Aan de andere kant kunnen de kleine bedrijven vaak niet goed mee komen. Vooral in een jong land als de Verenigde Staten van Noord-Amerika, zijn er dan ook velen, die de landbouw vaarwel zeggen en elders emplooi zoeken.

Hoe sterk deze ontwikkeling is, blijkt wel uit het feit, dat daar het aantal landbouwbedrijven nu met 4% miljoen rond één miljoen minder is dan tien jaar geleden. Daarentegen neemt het kapitaal, belegd in machines, voortdurend toe, wat wijst op een steeds verder gaande mechanisatie. Datzelfde geldt o.a. ook voor Engeland. Men neemt op het ogenblik aan, dat de mechanisatie van de landbouw nergens ter wereld zo ver is doorgevoerd als in Engeland en de produktie per man-uur staat daar dan ook aan de top.

Men ziet in Engeland op het ogenblik de ontwikkeling in twee richtingen gaan. Op vele grote bedrijven een ver doorgevoerde besparing op de arbeid, gepaard gaande met extensieve bedrijfsvoering, waarbij men met een vrij lage opbrengst per eenheid genoeg neemt. Daarnaast op de middelgrote en kleinere bedrijven een sterke opvoering van de produktie per eenheid, met voor beide bedrijfsrichtingen een hogere nettowinst.

Om ons tot de melkveehouderij te bepalen, blijkt het door middel van de *melkmachine* mogelijk te zijn het aantal per man gemolken koeien sterk op te voeren. Zo is het in Nieuw-Zeeland nog normaal, dat één man veertig koeien melkt en verzorgt. Nu is het waar, dat het vee daar het hele jaar buiten blijft. Maar ook in Engeland gaat men die richting uit, al is het klimaat daar niet zo liefelijk.

Uren per koe

Wij doen goed ons voor de ontwikkeling op het gebied van de Engelse Melkveehouderij te interesseren. Bakker onze landbouwwattaché in Londen vertelde, dat er merkwaardige verschillen zijn tussen het aantal manuren dat per jaar per koe nodig is bij verschillende bedrijfstypen. Het landelijk gemiddelde is meer dan 300 uren per koe. Maar op een aantal demonstratiebedrijven was het veel minder, liep daar uiteen van slechts 35 tot 102 manuren per koe. Ook op deze betere bedrijven dus nog grote verschillen. Het bleek, dat dit verband hield met de toegepaste stal- en melksystemen. Zo was gemiddeld op deze bedrijven per jaar per koe nodig: bij een ouderwetse koestal 90 uur bij een *doorloopmelkstal* en potstal 49 uur; bij gehele jaar buiten en doorloopstal 49 uur.

Twee bedrijven werden vergeleken en het bleek, dat op het ene bedrijf één man twaalf koeien per uur melk en op het andere zestig! De produktie van de koeien en het tempo van werken van melkers was hetzelfde. Het verschil zat in de inrichting van de stal: het ouderwetse type tegenover de z.g. *visgraat doorloopstal*.

Door deze Engelse werkstudiegroep zijn al vele bedrijven op deze manier nagegaan. Daarbij bleek, dat door kleine veranderingen in de inrichting en in de methode van werken het aantal stuks melkvee per arbeider sterk kon worden opgevoerd.

Een ander middel, dat in Engeland in zwang komt om de noodzakelijke arbeid in de staltijd te verminderen, is „self feeding”. Elke maand lees ik er over in mijn Engels landbouwblad en dr. Bakker noemt het zelfs een rage en omschrijft het als het cafetariasysteem. Het is het idee om ook in de winter de koeien in hoofdzaak zelf hun voer te laten opzoeken. Daarbij heeft het vee vrije toegang tot het ene uiteinde van een binnen twee betonnen wanden gemaakte klomp kuilvoer, en eet zich daar gedurende de winter doorheen. Een schrikdraad of een verplaatsbaar hek zorgt er voor, dat de koelen alleen maar van de kant kunnen eten en niet alles plat trappen en bevullen. Natuurlijk is dit systeem alleen mogelijk bij een open loopstal of als het vee los op het erf rondloopt. Het krachtvoer wordt dan verstrekt gedurende de werktijd.

Vijf jaar geleden werd dit systeem uit Amerika overgenomen. Nu zijn er al honderden bedrijven in Engeland mee uitgerust en demonstraties van dit systeem worden, aldus dr. Bakker door duizenden boeren bezocht.

Andere boerderijen

Ook in ons land worden de weidebedrijven in steeds toenemende mate gemechaniseerd. Het aantal **melkmachines** neemt hand over hand toe en ook tal van andere werktuigen worden in

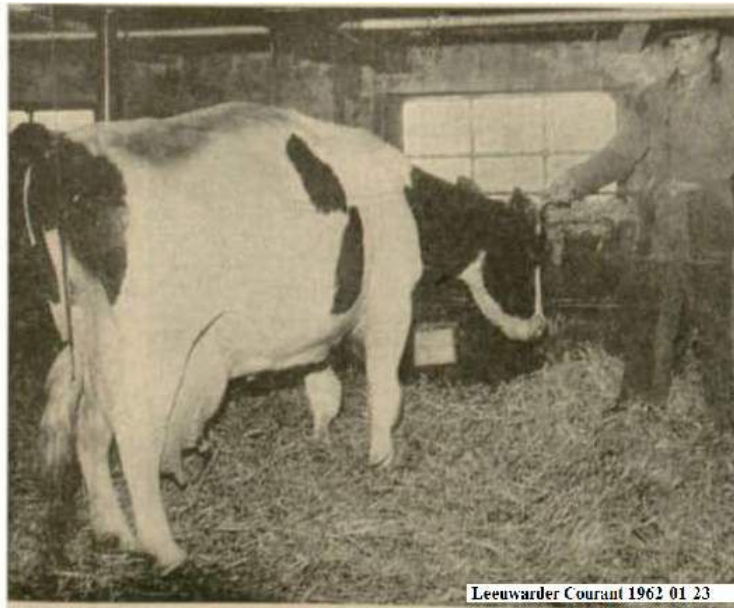
gebruik genomen. Allerwege is er een streven om het werk met minder mensen te doen en de arbeidsproductiviteit op te voeren. Wellicht, dat ook de **doorloopmelkstal**, de **open loopstal** en het **cafetariasysteem** hier te lande nog eens algemeen ingang vinden.

Deze passen echter niet in onze oude Friese boerenplaatsen! Wij zijn daar zo aan gewend, dat wij ons haast niet kunnen indenken, dat die ooit zullen verdwijnen. Maar waar het nu eenmaal ook voor de boeren een economische noodzaak is om met de tijd mee te gaan, lijkt het waarschijnlijk, dat er mettertijd heel anders ingerichte boerderijen gebouwd zullen worden.

1960

Leeuwarder Courant 1962-01-23

Sneeuwitje als eerste Friese koe op 100.000 kg

De eerste Friese koe, die na de oorlog meer dan 100.000 kg melk produceerde is Sneeuwitje van de heer Tj. Haarsma in Blauwhuis. Met grote voldoening liet de heer Haarsma de produktiekamploene gister zien.

(Van onze landbouwredakteur)

Als eerste naoorlogse koe in Friesland is Sneeuwitje van Tj. Haararm in Blauwbuis over de produktiegrens van 100.000 kg melk gekomen. De melkcontroleur Joh. Rijpma ontdekte dit feit vrijdag na de melkcontrole, toen hij de lijsten van de koe bij elkaar optelde. Sneeuwitje had toen 100.039 kg melk in totaal geproduceerd met een gemiddeld vetgehalte van 3,56 procent en deze productie heeft plaats gehad in dertien lactatieperioden.

De gemiddelde jaarproductie van Sneeuwitje, die geboren is op 15 februari 1946, bedraagt 7699 kg ongeveer het dubbele van de gemiddelde jaarproductie van de Nederlandse koeien in deze periode. De gemiddelde dagproductie van Sneeuwitje bedraagt 23.12 kg.

Hecht en sterk stond de bijna zestienjarige Sneeuwitje gister op de stal temidden van de lange rijen koeien, die de heer Haarsma op zijn bedrijf aan de Hemdijk bij Blauwhuis heeft staan. Sneeuwitje draagt op het ogenblik het veertiende kalf, dat deze zomer verwacht wordt. De heer Haarsma kocht na de oorlog van de heer Ydema uit Dronrijp een koe, die drachtig was van Sneeuwitje. De vader is Bontjes Bonne.

Nee, Sneeuwitje is geen stamboek. „Hy Is Afkeurd. It spiet de ynspekteur wol,” zegt de heer Haarsma. De dochters van Sneeuwitje zijn hulpboekers geworden en de kleindochters zijn stamboekers met alle rechten van dien. De hoge productie van Sneeuwitje kunnen ze niet halen, maar ze zijn wel zeer sterk in het vetgehalte vooruit gegaan.

Van de dertien kalveren, die Sneeuwitje bracht waren er slechts drie koekalveren en de tien stiertjes zijn alle direct voor de slacht verdwenen. Sneeuwitje is steeds een sterke gezonde en gemakkelijke koe geweest. Nog nooit is er een veearts bij haar geweest en kreupel was ze ook nooit. Sneeuwitje heeft haar hoge levensproductie gehaald met normaal tweemaal mel-

ken per dan en bij een normaal rantsoen.

Sneeuwwitje is als eerste Nederlandse koe geboren na de oorlog, boven de legendarische 100.000 kg grens gekomen. Andere koeien zijn haar al voor gegaan. De heer R. K. Seinstra van Oudkerk geeft voor zijn Hinkje 17 een melkproductie op van 106.000 kg, maar daar zit een oorlogsjaar in, toen er in Friesland niet officieel gecontroleerd werd.

Van de stamboekkoeien die in het *Friesch Rundvee-Stamboek* tot grote hoogte zijn gekomen, moet Dieuwke 50 van W. L. Wiersma in Lioessens genoemd worden. Deze koe haalde de 92.000 kg en is vorig jaar geslacht. De heer Wiersma had hoop met Dieuwke de 100.000 kg. halen, maar men kon het dier niet weer drachtig krijgen en daarom is het vorig jaar afgevoerd. De hoop is nu gevestigd op een dochter van Dieuwke, die in 1949 werd geboren en die de 60.000 kg. is gepasseerd.

NRS vier

Het Nederlands Rundvee-Stamboek kan prat gaan op vier koeien, die de laatste jaren over de 100.000 kg zijn gegaan. Twee ervan leven nog en bouwen verder aan hun productie. Annie 8 (1941) van P. Korver uit Oterleek, passeerde de grens begin 1960 en Uilkje 21 van mevrouw W. de Roest in Heenvliet haalde eind 1960 de 100.000. Beiden zijn inmiddels afgevoerd.

Twee andere koeien zijn echter nog volop in produktie. Claziena 48 (1942) van J. J. Posch uit Binnenwijzend haalde eind 1960 110.000 kg en produceert nog steeds. Zij zit op het ogenblik tussen de 115.000 en 120.000 kg en is drachtig van het zeventiende kalf. Daarachter komt op de tweede plaats De Bont 14 (1945) van J. Dekker in Oosterblokker. In mei 1961 haalde De Bont 14 de 100.000 kg en het dier zal nu ongeveer 105.000 kg hebben bereikt. Evenals Sneeuwwitje heeft De Bont al zijn melklijsten na de oorlog gemaakt.

Leeuwarder Courant 1962-01-25

Melkbaarheid runderen steeds belangrijker

(Van onze landbouwredakteur)

LEEWARDEN. – In zijn openingswoord tot de algemene vergadering van het *Friesch Rundvee-Stamboek* herdacht de heer J. J. Sikma gistermorgen het overlijden van het erelid P. Y. Veenland en van de fokkers W. Anema en Sj. R. Brandsma. De vergadering werd in Leeuwarden in de Harmonie onder grote belangstelling van de fokkers gehouden. (het eerste deel van het verslag van deze vergadering kon reeds in ons nummer van gister worden opgenomen).

Hij schonk verder aandacht aan de lectoraatsrede van dr. Politiek in Wageningen, die weer belangrijke dingen heeft gezegd. (Dr. Politiek sprak over de hoogtematen en de melkproductie van het vee.) Er zullen velen zijn aldus de heer Sikma, die de woorden van de jonge lector niet gemakkelijk zullen aanvaarden. Dat hoeft ook niet, maar wel is een uitwisseling van gedachten nodig. De heer Sikma wenste dr. Politiek, vroeger ambtenaar van het stamboek, geluk met zijn eerste stap naar hopenlijk een nog ervoller plaats in Wageningen.

De belangstelling voor de melkbaarheid van het vee is groot, aldus de heer Sikma. In de toekomst zal de belangrijkheid daarvan nog toe nemen, door de toenemen mechanisatie en de ho-

gere productie, die er verlangd wordt. De heer Sikma vroeg zich af of de kwaliteit van de melk en de melkwinning wel voldoende aandacht krijgen. Sprekende over de algemene problemen van de melkveehouderij, zei de heer Sikma, dat de boeren zelf ook nog wel iets kunnen doen. Velen staan bijvoorbeeld bij de afzet nog afzijdig. Hij merkte op, dat Nederland bijzonder geschikt is voor de veredelingsproductie, beter dan voor de productie van massaproducten. Dat geldt ook voor het vee. Het streven van de boeren moet er dan ook op gericht blijven een koe te fokken van goede constitutie, met ruime bouw en beste uier, een lange levensduur bij een goede productie en een goede melkbaarheid.

Kleine koeien

Speciale aandacht vragen op het ogenblik de hoogtematen van het vee en de uier. Enige jaren geleden zijn minimummaten vastgesteld door het stamboekbestuur. Wij zijn de kleine koeien nog niet kwijt, zo zei de heer Sikma, daar is tijd voor nodig, maar het bestuur heeft wel eens de indruk, dat sommigen niet doordrongen zijn van de noodzaak tot grotere koeien te komen. Het groter worden mag echter nooit ten koste gaan van het type. Verder waarschuwde de heer Sikma voor een overwaardering van het aantal punten voor de uier. De fokkers streven naar een zo hoog mogelijk aantal punten, maar het is niet altijd eenvoudig om de uier van een jonge koe te beoordelen. Laat het echter nooit zo ver komen, aldus de heer Sikma, dat een uier van zeventien punten niet meer goed is. Wat op papier staat is belangrijk, maar de persoonlijke waarneming kan in dezen nog belangrijker zijn. Hij bondt de k.i.-verenigingen op het hart de aankoopcommissies in dezen niet aan een bepaald aantal punten te binden.

Exportproblemen

Bij de rondvraag stelde de heer J. Tj. Stelwagen van Grouw de onzekerheid aan de orde, die een verkoper van een exportkoe heeft. De tijd van levering wordt soms herhaaldelijk uitgesteld en dan is er nog de kans, dat een koe geweigerd wordt op de plaats van levering. De boer moet een dier herhaaldelijk klaar maken voor export en daarvoor moet hij dan kosten maken. Het bestuur van het FRS onderschrijft de bezwaren van de heer Stelwagen, aldus de voorzitter. Het zijn meestal niet de beste dieren, die terugkeren, maar soms is de reden ook duister. De boeren wordt vaker gezegd, dat de dieren zijn afgekeurd vanwege het *productschap voor vee en vlees* en vanwege de veterinaire dienst dan in werkelijkheid het geval is. De boer dient er vooral rekening mee te houden, wanneer hij combinaties van een goed en een slecht dier verkoopt. Er is dan een goede kans, dat het slechte dier terugkomt en dan blijken er vaak niet goede afspraken te bestaan over de prijs. De heer Sikma had ook vernomen, dat er een commissionair is, die pinken koopt zonder ze te hebben gezien. Het was de heer Sikma een raadsel, dat een boer op een dergelijke handel ingaat. De winst van zo'n handel is dan zeker niet aan zijn kant.

De heer Sikma drong aan op het maken van duidelijke afspraken in dezen. De heer Stelwagen voegde er aan toe, dat het een stamboeklid is overkomen, dat hij drie dieren terugkeeg uit Leeuwarden, die bestemd waren voor export naar Israël. De dieren waren door de betrokkenen zelf uitgezocht op de boerderij en niettemin waren ze teruggestuurd. Het bestuur van het *Friesch Rundvee-Stamboek* zal contact opnemen met het bestuur van de regionale keuring in Olterterp om deze keuring tot een algemene keuring te maken voor afstammelingen van stieren.

Bij liet melkbaarheidsonderzoek van afstammelingen van stieren vielen elf stieren in de klassen voldoende, goed en zeer goed, zes kwamen in de klassen matig en slecht, zo deelde de se-

cretaris, dr. J. M. Dijkstra, mee. In 1962 zullen dochtergroepen van negentien k.i. stieren op melkbaarheid worden onderzocht.

Leeuwarder Courant 1962-02-15

Opening proefboerderij C. R. Waiboer te Millingen Wageningen wed op open loopstallen

xxxxx ze hun bedrijf moeten inrichten om er niet alleen financieel een bestaan uit te halen, maar ook nog deel te hebben aan de geneugten van een minder gebonden leven, is er ten oosten van Nijmegen, bij Millingen, waar Rijn en Waal uit elkaar gaan, een reusachtig proefbedrijf van 180 ha gesticht, waar de moderne bedrijfssystemen voor de melkveehouderij aan een onderzoek worden onderworpen, en waar juist een antwoord wordt gezocht op de vragen die nu allerwege rijzen.

Acht ton is er reeds in dit bedrijf van het *Proefstation voor Akker- en Weidebouw* gestoken. En nog is het niet compleet. Verdere investeringen zullen nog wel vier ton vragen. Op het bedrijf liggen op het ogenblik vijf stalproeven naast elkaar.

Vier open loopstallen en een gesloten enkele Hollandse stal. Het betreft hier nog experimenten, maar de Wageningse ingenieurs zoeken het kennelijk in de richting van de loopstallen. De uitbreiding van de experimenten zal gezocht worden in de bouw van een dubbele Hollandse stal en gesloten loopstal met latten-xxxxx

Het hooi in deze berg moet geleidelijk zakken, omdat de koeien in de open loopstal zonder tussenkomst van veeverzorgers hun eigen voeding kunnen verzorgen.

Op zichzelf zijn deze loopstallen in Nederland niets nieuws. Toen de landbouwvoorlichters de potstallen er in Nederland eindelijk uit hadden gekregen, werden ze na de oorlog, onder een

andere naam, die van loopstallen, opnieuw geïntroduceerd. Er zijn op het ogenblik een honderdtal in Nederland. De voornaamste aspecten ervan zijn dat de koeien in vrijheid leven, rondstappen en hun eigen voer kunnen ophalen. De koeien kalven veel gemakkelijker af dan wanneer ze een vaste standplaats hebben in een traditionele Hollandse of Friese stal.

Op het bedrijf in Millingen ziet men niet eens om naar koeien die afkalven. Men verzamelt er 's morgens de pasgeboren kalveren. De boeren, die het bedrijf zullen bezoeken - als de dreiging van het mond- en klauwzeer voorbij is - kunnen hun hart echter ophalen aan prachtig en best slachtvee in de Hollandse stal, terwijl ze van de dieren in de loopstallen het hunne zullen denken. Daar komt nog bij dat de hoeveelheid arbeid die nodig is in een Hollandse stal bij automatisch uitmesten en mechanisch voederen en melken, (met melkpijpleiding) nog juist iets geringer is dan bij de dieren in de loopstallen, hoewel de investering uiteraard bij een volledig uitgeruste Hollandse stal aanmerkelijk hoger is.

Het hart van de meeste veehouders begint onrustig te kloppen, wanneer ze horen spreken over open loopstallen. De stamboekboeren zijn helemaal van streek als ze vernemen dat er op één morgen vijf kalveren uit de open loopstallen gehaald worden, waarbij de moederliefde van de koe de enige aanwijzing voor het ouderschap is, waarop de stamboek-administratie af moet gaan. De proef met de Hollandse stal in Millingen zou overigens nog wel eens de belangrijkste kunnen worden, omdat deze stal het beste aansluit bij de bestaande boerderijtypen.

Onder asbest

De stallen zijn alle van het type met de platte asbestdaken, een betonnen uitloop voor de dieren in de loopstallen en torenhoge silo's of sleutsilo's in de grond. De loopstallen zelf geven weinig problemen meer die niet opgelost kunnen worden. Ook het machinemelken in de doorloop-melkstallen of met pijpleiding in de Hollandse stal, is geen probleem meer.

Het vraagstuk dat nu speciaal aangepakt wordt in Millingen door vergelijking van de verschillende systemen, is dat van het voederen van de dieren in de stalperiode. Hierbij doet zich een hele reeks van variaties voor van sleufsilos, waar de dieren zich een weg doorvreten, tot de hooiberg, die naar beneden zakt naarmate hij van onderen af in de koeiebekken verdwijnt. Er staan torensilo's die van bovenaf leeggehaald moeten worden en er is ook een silo die van onderen leeggemalen wordt. Het betreft hier een luchtdichte Amerikaanse harvesture, waarvan het mechanisme nog niet geschikt is voor de verwerking van ingekuild gras, zoals dat in Nederland gewonnen wordt.

De bedoeling is dat de kuil met een vijzel voor de koeien wordt gebracht. Bij de andere methode wordt gezocht naar de mogelijkheid om slechts enkele keren per week een voorraad hooi of kuil voor de dieren te gooien, zodat ze zich in het weekeinde zelf kunnen redden. Gebleken is reeds dat de dieren bij slecht weer weinig animo vertonen om zich veel moeite te geven om het voedsel te bereiken, hetgeen direct merkbaar is in de melkgift.

Nog vijf jaar

Het zal nog vijf jaar duren voor er duidelijke conclusies getrokken kunnen worden uit de bedrijfssystemen die in Millingen worden toegepast. Zowel wat de kosten als wat de arbeidsbehoefte aangaat. Men mikt echter op dertig koeien per man, een getal waartoe men gekomen is, uitgaande van het feit dat nu gemiddeld in Nederland zo'n tien tot vijftien koeien door één man verzorgd worden. Het streven in Millingen is gericht op een verdubbeling van de arbeidsproductiviteit van de gemiddelde Nederlandse boer.

De arbeidsbezetting op het bedrijf bedraagt op het ogenblik bij ruim honderd koeien negen man plus de bedrijfsleider Van Dijk. De meeste personeelsleden hebben hun opleiding aan de landbouwwinterschool gehad. De arbeidsbezetting mag uitgebreid worden tot veertien man, hetgeen ook wel nodig zal zijn wanneer de proefnemingen op het bedrijf worden uitgebreid.

Niet minder dan zeven Wageningse instituten hebben plannen voor proeven klaar liggen en dergelijke proeven verstoren doorgaans de normale arbeidsgang op een bedrijf. Het proefbedrijf is gisteren officieel geopend door ir. H. T. Tjallema, directeur van de afdeling akker- en weidebouw van het ministerie van landbouw tevens voorzitter van het proefstation voor akker- en weidebouw in Wageningen. Ir. Tjallema onthulde bij de opening een monument waarop de naam van het proefbedrijf stond: „C. R. Waiboerhoeve”. Ir. C. R. Waiboer is een van de mensen geweest die veel voor de totstandkoming van het bedrijf heeft gedaan. Hij is vorig jaar op een vliegreis, naar Amerika, die hij mede ter behoeve van dit nieuwe bedrijf maakte, om het leven gekomen.

Leeuwarder Courant 1962-07-03

Friesland experimenteert te weinig met rundveestallen

Na tien jaar nog maar twee loopstallen

Bijna 20.000 boeren zitten met verouderde bedrijfsproblemen

Er zijn globaal twee soorten rundveestallen. In de ene soort is het vee vastgebonden en in de tweede loopt het vrij rond. Beide vormen zijn al heel oud. Bij een op hoog peil staande rundveekultuur zal men eerder de grupstal vinden dan de loopstal. Nu de rijkdom in de westerse landen snel toeneemt en er steeds meer behoefte ontstaat om die rijkdom ook te genieten, komen de verschillende stalvormen ook in een ander licht te staan. Geeft de stal met vastgebonden dieren meer of minder werk dan de loopstal en als de loopstal op dit punt voordeliger is, zijn er dan ook andere punten, die het wenselijk maken vast te houden aan gebonden stallen? Deze vraag wordt in Nederland naarstig bestudeerd, dank zij het feit, dat er talloze boeren zijn, die zich financieel niet langer kunnen veroorloven traditioneel te bouwen.

Loopstallen

De studie van de open of gesloten loopstal in Friesland heeft heel weinig te betekenen. Loopstallen vindt men in Friesland alleen op ruime schaal in de k.i.-stations en bij de grote veefokkers, die hun stieren en stiertjes „boxen” rond laten lopen. In deze gevallen hoeft men echter niet op stroverbruik te zien. Ook bij jongvee komt de loopstal in Friesland wel voor o.a. op de proefboerderij van de Friese Mij in Rijperkerk. Loopstallen voor melkkoeien verdwijnen bijna even snel als ze gekomen zijn.

De eerste open loopstal in Friesland verscheen tien jaar geleden in Ter Idzart bij Wolvega en na de mislukking daar hebben we nog open en gesloten loopstallen zien verdwijnen in Weidum, in Selmien op de proefboerderij van de Friese CBTB en in Lippenhuizen. Alleen de open loopstal van de heer Wedzinga in Rottevalle is gebleven met zijn vlot kalvende en gezonde koelen.

Vorig jaar is er in Rottevalle nog een bedrijf bij gekomen, waar een jong boer op ruim tien hectare zo'n 40 tot 50 koeien wil houden door middel van aangekocht voer. Dit bedrijf is schuurloos en kent alleen de open loopstal. De mogelijkheid bestaat, dat er dit jaar bij Akkrum ook nog een gesloten loopstal voor melkkoeien gebouwd zal worden. Vlak buiten Friesland

komen open loopstallen veel meer voor. Zo staan er onder Giethoorn een stuk of vijf die vorig jaar zijn klaar gekomen. Een van deze bedrijven is de Tjallema-hoeve, een proefboerderij van de gezamenlijke landbouworganisaties in Overijssel. Wat er in Friesland staat als loopstal voor melkkoeien is geheel particuliere onderneming en de stallen zijn niet opgezet als proef, als experiment of voor onderzoek. Zelfs niet om te bewijzen, dat het niet kan.

„Het kan niet”

Dat het niet kan, daarvan zijn 20.000 Friese boeren en hun leidslieden in het algemeen wel overtuigd: Het waait hier te hard en te veel; Het is een hokkeboel; De koeien moeten worden onthoord; „De kij op 'e ruchskerne!!!” Kortom de loopstal, waarin de koeien vuil worden, voldoet niet aan de idealen, die een Friese boer zich gesteld heeft, en hij strookt niet met zijn begrippen van „hygiëne”. Deze punten zijn echter niet beslissend voor het bestaansrecht van de loopstal. Beslissend is, wat economisch verantwoord is. Met de loopstal lijken ook normen van goed en mooi bouwen te vervallen. De goedkopere bouw doet zijn intrede met platte asbestbeton daken en ruig getimmerde wanden van planken. Degenen, die nog kunnen genieten van een sterke boerderij die in het landschap vergroeid lijkt te zijn, keert het hart in het lijf om, wanneer ze deze nieuwlichterij zien of er van horen.

Op het ogenblik is de situatie gelukkig nog zo, dat de traditionele stal met aangebonden vee nog goed kan mee komen. Deze grupstal kan als modern worden beschouwd, zo zei de rijkslandbouwconsulent voor boerderijenbouw, ir. P. Anema, in de landbouwweek te Wageningen, als de inrichting ervan beantwoordt aan de eisen van dier, doelmatige arbeid en aanpassingsmogelijkheid bij wijziging van de omvang der rundveestal. De Hollandse stal met dubbele rij en centrale voergang verdient in de praktijk voorkeur. Daarnaast vindt de loopstal meer en meer ingang en vorig jaar is het aantal loopstallen voor melkvee verdubbeld, zo deelde Ir. Anema nog mee.

Friese stal achterlijk

De grupstal, maar dan niet de Friese, is dus nog modern, maar uit deze mededeling blijkt zonder meer ook al, dat in Friesland zo'n kleine 20.000 stallen niet meer modern zijn. In het algemeen kan pas over modernisering gedacht worden, wanneer een boerderij afbrandt of verplaatst moet worden. In het kader van een ruilverkaveling. Nieuwbouw zonder meer is veel te kostbaar en slechts een deel van de boeren is daartoe bij de huidige melkprijs in staat, afgezien nog van het feit, dat drie kwart van de grotere boeren ook nog afhankelijk is van een verpachter.

Verpachters willen doorgaans rendement zien en hebben geen behoefte aan investeringen. Indien er al iets moet gebeuren, dan wordt een goedkope oplossing gezocht en dan bieden het asbestbeton dak en de loopstal mogelijk uitkomst. Het is een vreugdeloos uitzicht, maar waartegen verzet op den duur uitzichtloos is, omdat men de Friese agrarische ondernemer niet mag opofferen aan het bouwen van praalgraven, die zijn financiële ondergang zijn.

De beide boeren, die we bij Giethoorn gesproken hebben, zijn heel tevreden met hun loopstallen, maar zij spreken nog slechts met de ervaring van een jaar. De heer Wedzinga in Rottevalle die over negen winters kan praten heeft ook geen klachten, maar nu hij ouder wordt, vindt hij het buiten melken, 's winters toch wel bezwaarlijk. Hij doet dat nog met de hand en beschikt niet over een doorloopmelkstal, zoals andere boeren met loopstallen. De heer Piet Mulder in Lippenhuizen is na een ervaring van drie winters vierkant tegenstander van loopstallen, voornamelijk wegens het hoge stroverbruik. De heer L. Landman, in Rottevalle, die met zijn

arbeider zelf aan het bouwen sloeg, heeft ook nog maar ervaring van een winter, zijn bedrijf is echter bedrijfseconomisch geheel afwijkend en geen maatstaf in Friesland.

De heer Wedzinga is aan zijn loopstal gekomen in de tijd, dat Rottevalle nog voorbeelddorp was. Negen winters heeft hij nu al doorgemaakt. De koeien hebben geen hinder van de kou, maar hij zelf wel. De dieren zijn nooit ziek en ze kalven steeds vlot. Excursies komen er niet meer bij hem op het bedrijf. Zijn deel heeft hij daar overigens wel van gehad. Doordat zijn acht koeien de hele winter wat in beweging blijven, worden ze ouder dan andere dieren. De dieren zijn ook wanneer het erg koud is liever buiten dan onder het afdak. De heer Wedzinga heeft naar hij zegt, in deze loopstal (met betonnen uitloop) evenveel werk als in een grupstal.

Vierkant tegen

De heer P. Mulder in Lippenhuizen heeft vorig jaar zijn loopstal omgebouwd tot een Hollandse grupstal en hij steekt zijn voldoening over deze omkeer niet onder stoelen of banken. Hij is bereid ieder van een loopstal af te houden, die maar naar hem luisteren wil en hij heeft ook andere boeren van hun plannen weten af te houden. Het hoge stroverbruik in de drie winters, dat hij ervaring heeft opgedaan, was de voornaamste reden van zijn terugkeer naar het voormalige type. Nu concludeert hij, dat het werk in zijn nieuwe stal bijna hetzelfde is. Het ergste vond hij de „*beestenboel*” (zijn koeien zagen er altijd erg vuil uit. De veearts zag er tegen op om bij hem te komen.

Er kwamen veel mensen bij hem kijken, die ook zo iets wilden bouwen. „Mar ik koe de wierheit sizze, hwant ik krige gjin subsidy. De foarljochtng hat hjir ek west en Wageningen woe my fan de kaert prate. Se hawwe hjir de hiele dei west, mar ik haldde út: It is net foardeliger”. Een persoonlijk voordeel voor de heer Mulder was, dat hij drie winters lang niet verkouden is geweest, maar nu is hij het de hele winter weer wel geweest zoals dat een rechtgeaarde Friese boer betaamt. In de loopstal kon hij zijn dieren geen individuele voeding geven, hetgeen in een stamboekbedrijf, waar hij de dieren ook niet kan onthoornen, wel noodzakelijk is. Bovendien drukten de brutaalste koeien de beste melkkoeien bij de voeding aan kant en dat past ook niet.

Uit het relaas van de heer Mulder blijkt wel, dat er voor een Friese boer veel aanpassingsvermogen vereist is om iets van een loopstal te maken. Zijn ervaringen zijn die van een particulier en als zodanig waardevol voor degenen, die ook plannen maken in deze richting. Eens te meer blijkt daaruit de noodzaak om proeven te doen met de loopstallen.

1963

Leeuwarder Courant 1963-07-04

Ir. Jm. J. Kestra gepromoveerd op melkbaarheid

De rijksveeteeltconsulent voor Friesland, Ir Jm. J. Kestra te Leeuwarden, is gistermiddag in Wageningen gepromoveerd op een proefschrift „Melkbaarheidsonderzoek bij het zwartbonte vee in Friesland: . Promotor was prof. dr. Th. Stegenga. Bij dit onderzoek heeft dr. Kestra in belangrijke mate de medewerking gehad van het *Friesch Rundvee-Stamboek* en van de *Friese k.i.-bond*.

Het onderzoek is uitgevoerd bij dochters van Friese k.i.-stieren en had ten doel de factoren aan te wijzen, die van invloed zijn op de melkbaarheid, waarbij onderzocht zijn de melkgift, de melksnelheid, namelijk, melk in voorkwartieren, machinetijd en het vacuüm, de samenhang tussen deze factoren en eventueel hun erfelijkheidsgraad.

Het is gebleken, dat het voor het nakomelingenonderzoek van een stier op melkbaarheid voldoende is op 25 dochters per k.i.-stier eenmaal te onderzoeken. Voor individueel onderzoek van een koe zijn vier waarnemingen voldoende. Dr. Kestra acht het noodzakelijk, op fokbedrijven alle vaarzen te onderzoeken. In de praktijk is het mogelijk effectief te selecteren op de maximale en gemiddelde melksnelheid.

Leeuwarder Courant 1964-01-25

inkorten

Onderzoek achterblijvende melkproductie – FRS niet – Taai melk – Drastisch minder vee en melk

DE VEEMARKT

Het bestuur van het *Friesch Rundvee-Stamboek* heeft bij monde van zijn voorzitter de leiding van de veefokkerij uit handen gegeven. Er is op het ogenblik een onderzoek op gang gekomen naar de oorzaken van het achterblijven van de melkproductie bij het vee in Friesland.

Het FRS staat buiten dat onderzoek. Wel heeft de voorzitter van het FRS inmiddels de oorzaken van een achterblijven van de produkties aangewezen. Het zijn volgens hem de moderne landbouwmethoden. Aangezien het onderzoek naar de melkproductie in Friesland nu in handen komt van niet-fokkers en van mensen, die verantwoordelijk zijn voor de propagering van moderne landbouwmethoden, vrezen we, dat ook het FRS in de toekomst nog wel enkele harde noten te kraken krijgt.

Zoals de heer Boersma het stelde, zou men kunnen concluderen, dat het vee in Friesland niet geschikt is voor de huidige vormen van veehouderij. Het Friese vee heeft te veel individuele verzorging nodig. We kunnen ons een betere verdediging van het Friese fokvee voorstellen. maar voorop staat, dat de fokkerij uiteindelijk de dieren zal moeten leveren, die passen in de nieuwe bedrijfsvormen. Als het FRS er van uit gaat, dat het Friese fokvee daar te goed voor is. dan zal de boer moeten zoeken naar rassen, die wel geschikt zijn. Nu zal dat zo'n vaart niet lopen, maar men moet er toch rekening mee houden, dat de Jersey en de Aberdeen Angus al op honderd kilometer afstand van het Stamboekhuis staan. Het zal niet zo lang meer duren, dan zijn er ook in Friesland boeren, die menen, dat hun omstandigheden juist zo zijn, dat ze deze rassen op hun bedrijf kunnen gebruiken.

Een van de eisen, die bij de huidige bedrijfsvormen in de melkveehouderij naar voren komen, is een goede melkbaarheid van de koeien. Taai, melkende koeien zijn ten enenmale ongeschikt in deze tijd, omdat ze moeilijkheden geven aan de melkmachine. Toch zijn juist de Friese veefokkers de laatste geweest, die aan het machinemelken zijn geslagen. Zij vreesden, dat ze de laatste druppel vette melk voor de melkcontrole niet zouden halen als ze de machine aan de uier zouden zetten. Het gevolg is geweest, dat taai melkende koeien in de fokkerij een taai leven hadden. Wij kennen een geval van een k.i - stier, die een jaar of twee geleden voor 40 mille is verkocht, hoewel de fokker juist om de taai melkende moeder van deze stier niet tot het machinemelken overging. De fokker had personeel (zoons) genoeg voor het handmelken. Het taai te melken zijn van een koe vererft in dezelfde mate als het vetgehalte van de melk.

Nu heeft het bestuur van het FRS besloten om nog niet over te gaan tot de registratie van de melkbaarheid van de koeien. De reden, die het daarvoor opgeeft is, dat de desbetreffende, gegevens niet betrouwbaar zijn. Milieu-omstandigheden zouden de gegevens nog te veel beïnvloeden. We begrijpen dit niet. Het in wetenschappelijke kring hooggeprezen proefschrift over deze materie van dr. Keestra wijst namelijk een heel andere kant uit. Dr. Keestra heeft echter nog niet de kans gehad zijn ideeën in de stamboekvergadering uiteen te zetten, laat staan, dat het bestuur met hem overlegd heeft. Niettemin, dr. Keestra is rijksveeteeltconsulent voor Friesland; men is nog niet van hem af. Een klein groepje fokkers doet intussen zijn vordelen reeds met het melkbaarheidsonderzoek, zoals dat door dr. Keestra georganiseerd wordt en verwerft op die manier een voorsprong. Als het FRS de gegevens dan niet registreert, dan zullen ze toch wel ter inzage zijn bij het rijksveeteeltconsulentschap.

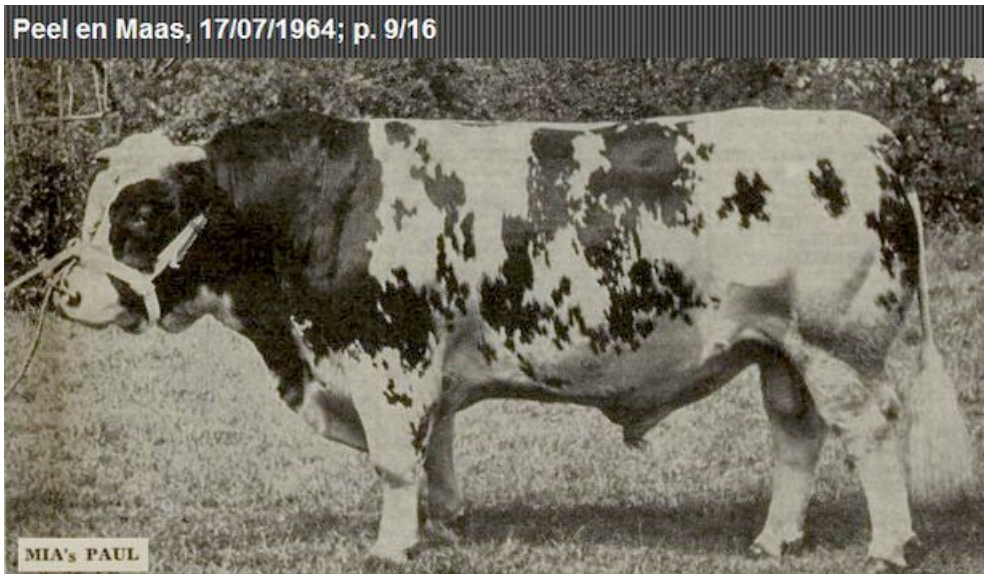
[....]

Dr. J. M. Dijkstra bevestigt deze week in zijn jaaroverzicht in het mededelingenblad van het FRS deze indruk. Het blijkt namelijk meer en meer, zo schrijft hij, dat in 1963 een beweging onder de veefokkers en veehouders is ontstaan, die zijn grondslag vindt in een zekere bezinning op de bedrijfsvoering. Genoopt door de ongunstige bedrijfsresultaten en de te zware belasting met werkzaamheden zijn talrijke leden van het stamboek er toe overgegaan het aantal melkkoeien drastisch te verminderen. Extensivering van het bedrijf is tot leus geworden en het is thans zaak er tegen te waken, dat deze leus tot koorts wordt. Dr. Dijkstra zegt ook: sommigen hebben zeer drastische bezuinigingen toegepast, minder genoegzaam overwogen, dan wel gebaseerd op de overspanning door de steeds toenemende hoeveelheid werk.

Zowel de voorzitter als de secretaris van het FRS hebben nu waarschijnlijk voor het eerst in de geschiedenis van het stamboek in deze functies van sociaal mededogen publiekelijk blijk gegeven. Ook het stamboek zal zich echter moeten aanpassen bij de grote veranderingen in de maatschappij. De ontwikkeling, die zich nu in Friesland zo scherp doet voelen en die ook gevolgen voor de zuivelindustrie zal hebben, kwam vorig jaar reeds tot uiting in het westen van het land. De daling van de melkproduktie zette daar bijzonder fors in en nu is kennelijk Friesland aan de beurt. Andere landen, die sociaal op een hoger plan stonden, hebben het al eerder doorgemaakt en waar we terecht zullen komen is niet duidelijk. Het is een schrale troost dat de goede boeren het wel zullen klaren. Er waren ook in 1962-63 nog boeren, die tevreden waren over hun inkomen.

KI. vereniging Nieuw leven te Venray²⁵ **Jong leven door kunstmatige inseminatie**

VENRAY. – Op de Steegse Peelweg liggen in de waterige zomerzon, zes stieren in de weiden van de stierenstal. Nr. 7 is voor straf binnengehaald, want die liet zich zelfs niet weerhouden door de elektrische schrikdraad, die hij met zijn logge lichaam verpletterde. Die staat dan op straf in de stierenstal zelf, waarnaast in een klein hok de administratie gevestigd is van de K.I.-vereniging Nieuw Leven, wiens kostbaar eigendom deze zeven stieren zijn.

MIA'S PAUL

Komt men binnen op dat wel wat klein uitgevallen kantoortje, dan vindt men aan de wand twee foto's, die U hier in dit blad vindt afgedrukt: Mia's Paul en Cesar. „Onze kampioenen”, zegt de secretaris Willems trots. En inderdaad, Mia's Paul b.v. is een naam in fokkerskringen, die gelijk staat met de legendarische van Nico van Melo, het beroemde vaderpaard van deze contreien. Meer dan 20.000 inseminaties van deze stier hebben hun stempel wel markant gedrukt op de veefokkerij.

K.I.

Na de oorlog is men begonnen met kunstmatig insemineren, nadat reeds voor de oorlog proeven daarmee gedaan waren. En dat was bittere noodzaak. Bij de natuurlijke dekking traden immers steeds meer besmettelijke infecties op, die er oorzaak van waren dat koeien verwierpen en niet meer drachtig werden. Dan kon de boer de koe opruimen en hij zat met de strop. Een andere reden om tot invoering van de K.I. te komen was de veel grotere mogelijkheid voor vee-verbetering. Immers een stier kon nu meerdere koeien „bedienen” en de mogelijkheden om dan juist de beste stier te kiezen waren veel en veel groter.

Men kan rustig vaststellen dat de K.I. alle dekinfecties heeft opgeruimd. Daar zijn wel de no-

²⁵ Meer over ontstaan – was een onderdeel van de Coöp. Zuivelfabriek *Venray* – en de – mislukte – poging van samenwerking met de KI vereniging in Horst in op volgende blz. genoemde Mappen in voetnoot (ZHN.)

dige rigoureuze maatregelen voor getroffen. Alleen stieren, vrij van infecties, mochten voor de K.I. gebruikt worden en natuurlijke dekking met deze dieren was voortaan verboden. De boeren, die lid werden van een K.I.-vereniging verplichtten zich alleen kunstmatig te laten insemineren. Dat had tot gevolg dat er geen dekinfecties meer voorkomen in tegenstelling tot het buitenland, waar men niet zo streng de hand aan een en ander gehouden heeft.

1951

was 't jaar dat de Venrayse koeienfokkers, verenigd in het coöperatieve verband van de Zuivelfabriek, het wijze besluit namen ook in deze streek met de K.I. te gaan beginnen.²⁶

Een van de eerste daden was het overnemen van de stier Mia's Paul, die de Centrale Stierenhouderij pas had aangekocht van zijn fokker Hendriks in Maasbracht. Een toen ruim 1-jarige stier, die in Oostrum gestationeerd was en hier nog aan natuurlijke dekking gedaan had. Nu is een stier met 1 jaar geslachtsrijp, maar men is nog vrij voorzichtig met hem. Niet dat hij het werk niet aan kan, maar men wil de zekerheid hebben dat hij de kwaliteiten, die hij van vaders- en moederskant meebrengt ook behoorlijk vererft.

De melkcontrole, die voor kort voor ieder lid van de K.I.-vereniging verplichtend was, toonde namelijk bij zijn eerste nakomelingen (en dat duurt ongeveer 4 jaren) aan of de melkproductie en het vetgehalte zijn gestegen. Dan pas komt de stier volop in de productie. Blijkt dit niet het geval te zijn, dan gaat de stier onherroepelijk er uit, want dan zou zijn optreden alleen maar een verslechtering van de veestapel teweeg brengen.

Met *Mia's Paul* bleek men een prima keuze gedaan te hebben. De melkproductie hield hij vlot op peil en het vetgehalte van de melk werd duidelijk verhoogd. Dit alles was er mede oorzaak van dat hij verschillende malen kampioen werd bij de Centrale Stierenkeuring en zelfs als enigste stier in het zuiden preferent verklaard werd. Een grotere lof voor een stier is moeilijk denkbaar.

CESAR

Men had in die periode zeker veel geluk. Want toen men in 1955 Cesar aankocht van fokker Hulshof in Lichtenvoorde, Week men weer. in de roos geschoten te hebben. Weliswaar vertrouwde men aanvankelijk deze toen 2-jarige stier niet bijster, omdat zijn verleden van moeders kant wat te onduidelijk was, toen hij eenmaal de resultaten van zijn werk kon tonen, mocht men wat best tevreden zijn. Dat was trouwens ook de jury van de Centrale Stierenkeuring, die ook hem tot kampioen uitriep.

De gemiddelde leeftijd van de stieren is zes jaar, zo staat 't in de boeken, maar Mia's Paul had er 10 jaren vruchtbare arbeid opzitten, voordat deze 1200 kg. wegende kolos de weg naar de slager ging en Cesar met zijn 11 jaren doet nog dagelijks zijn best, al is de ouderdom bij hem merkbaar.

Een stier neemt het niet zo nauw met de liefde, een zgn. kunstkoe is hem al voldoende. Daar wordt zijn sperma opgevangen en terwijl de stier terugwandelt naar de wei, gaat dat sperma naar het kleine laboratorium, waar het onderzocht wordt en 10 x verdund.

26 Meer hier over op de site en in de twee mappen over CZ. Venray:

http://www.zuivelhistorienederland.nl/wp_pdf/MAP-Zuivelfabriek-Venray-1-1905-1959_2011-12-24.pdf
http://www.zuivelhistorienederland.nl/wp_pdf/MAP-Zuivelfabriek-Venray-2-1960-1985_2011-12-24.pdf

De natuur is verkwistend en de mens kan die overvloed zodanig regelen, dat het soort verbeterd kan worden, hoger in aantal, beter in kwaliteit. Dat verdunnen geschiedt in een mengsel van ondermelk en eierdooier, waarna het in kleine reageerbuisjes wordt verpakt en door de inseminator wordt meegenomen, zodanig dat het steeds op temperatuur blijft. Het wordt bewaard op een temperatuur van 4 graden boven nul en de daling moet heel omzichtig gebeuren. Het weer op temperatuur brengen is aan geen beperkingen gebonden.

Mia's Paul sperma bleef niet beperkt tot de eigen kring. Van alle kanten kwamen aanvragen en vele fokkers buiten Venray hebben van *Mia's Paul* kunnen profiteren. Jammer genoeg is het indertijd niet gelukt zijn sperma in de diepvrieskast te bewaren, wat nu ook al meer gedaan wordt. Zijn sperma bleek tegen de geweldige kou niet bestand en met hem zelf is dus ook zijn fokmogelijkheid verdwenen.

Tegenwoordig is dat anders, nu is er nog sperma te bekomen van stieren die al overleden zijn....

ZEVEN STUKS

staan thans nog in de stal aan de Steegse Peelweg. Ze dragen namen als Cesar, de nestor, Jetjes Dirk, Corrie's George, Nora's 7 Roland, Juliana's Jan, Anjes Paul en Clara's Robin. Stevige knapen, die hard beginnen te snuiven als ze een vreemdeling op het terrein zien, maar overigens niet bepaald wilde rakkers en onbehouwen zijn, zoals de leek hen voorstelt. Alles bij elkaar staat daar zo'n 8000 kg vlees en voor zo'n f20.000, tussen de schrikdraad. Per dag consumeert ieder van deze heren zo'n 3 kg. krachtvoer en 'n kilo of tien hooi, mineralen en voederbieten. Voeg daarbij het lig-stro, dan komt zo'n heer op een gulden of vijf per dag aan onderhoud en consumptie.

Het hadden er meer kunnen zijn, daar in die stierenstal. Maar in juli 1962 besloot de Zuivelfabriek de K.I. vereniging af te stoten, daartoe ook gedwongen door maatregelen van hogere hand.

Het advies om de K.I. van Venray met die van Horst te doen samengaan, viel niet in goede aarde. Er is toen binnenskamers en buitenskamers het nodige trammelant geweest, tussen voor- en tegenstanders van concentratie, dus voor- en tegenstanders van een eigen K.I.-vereniging. Het resultaat is geweest, dat van de 800 K.I. Mensen $\frac{1}{3}$ deel naar Horst ging, $\frac{2}{3}$ deel een nieuwe K.I. vereniging oprichtte onder de naam „Nieuw Leven”, die de oude stierenstal mee overnam en nu nog zo'n 500 leden telt, met meer dan 4700 koeien.

UPS EN DOWNS

De Venrayse veefokkers zijn gelukkig geweest met hun stierenkeuze. *Mia's Paul* en *Cesar* zijn namen, die klinken als een klok en die vele andere K.I. verenigingen wel eens afgunstig naar Venray hebben doen kijken. Er is veel kennis nodig om de kwaliteiten van een stier te onderkennen en 4 jaren vooruit feitelijk al te bepalen. Maar naast de kennis, die men in het dagelijkse praktische leven op doet ook bar veel geluk. Welnu, over geluk heeft men niet te klagen gehad en men hoopt dat ook in de toekomst te hebben, want er hangt zo ontzaggelijk veel vanaf.

En misschien zal de tijd ook de tegenstellingen doen slijten tussen Venrayse boeren. Tegenstellingen met name over de K.I., die nu nog altijd te veel in het boerenleven een rol spelen. Is het niet zo dat Venrayse boeren nu weer de kans gemist hebben om op de grote keuring in Den Bosch met afstammelingen van *Mia's Paul* te laten zien wat Venrayse fokkers vermogen. Was dat nu werkelijk nodig? Heeft men hier niet, terwille van een twist, die men onderhand begraven mocht weten, de kans laten schieten om als enigste uit Limburg op deze grote show Venray als landbouw- en veeteeltgebied te tonen een kans, waarvoor iedere goede reclame-man zijn vingers af zou likken ?

De zeven stieren van de Steegse Peelweg kijken lodderig over die problemen heen, maar daar zijn het ook stieren voor....

NRS vierde 90-jarig bestaan

**NRS-voorzitter verwijt het FRS „anachronisme” in behandeling
Koersverlegging bruikbaarheid voor vormgeving; adel en type zijn er nog mooi bij**

(Van onze landbouwredakteur)

UTRECHT. – Er kon gister bij de Jubileumviering van het *Nederlands Rundvee-Stamboek* in Utrecht niet één woord van genegenheid voor de zusterorganisatie in Friesland, het *Friesch Rundvee-Stamboek* af. Integendeel, er werden in de met autoriteiten en NRS-leden volgepakte zaal slechts enkele koele opmerkingen Jegens het FRS gehoord. Het FRS was overigens bij de viering van het 90-jarig bestaan van het NRS niet vertegenwoordigd. Dank zij de import van FRS-stieren is het NRS geworden op het gebied van de zwartbonten, wat het op het ogenblik is. De Friese stieren overheersen in de NRS-fokkerij. Met geen woord is er gewag aan gemaakt. Het FRS en het NRS zijn niet goed met elkaar.

De voorzitter van het NRS, de heer S. Leenheer memoreerde in zijn jubileumtoespraak van het contact, dat het NRS heeft opgenomen met de andere Europese stamboeken teneinde tot een wederzijdse erkenning te komen. De eerste besprekingen hebben onlangs in Hamm (D.) plaats gehad in een sfeer van goed vertrouwen en onderling begrip. Uit dit eerste contact is gebleken, dat er ook een wens tot nauwere samenwerking leeft. Wij zijn er mee ingenomen, dat een wederzijdse erkenning van en een samenwerking tussen de Europese stamboeken zich aan het aftekenen is, aldus de heer Leenheer.

In ons eigen land zo vervolgde bij, is de toestand zo, dat de overschrijving van runderen van het ene stamboek in het andere nog eenzijdig is, daar het FRS onze dieren in het algemeen niet overneemt. Besprekingen om hiertoe te geraken, zijn een aantal maanden geleden door het NRS geopend en zij hebben er juist de vorige week toegeleid, dat het bestuur van het FRS heeft meegedeeld, bereid te zijn aan de algemene vergadering de vraag voor te leggen vrouwelijke NRS-dieren eventueel in zijn boeken over te nemen.

Anachronisme

Met betrekking tot de overschrijving van mannelijke dieren kon het FRS-bestuur nog geen bescheid geven, aangezien dit punt nog onderwerp van discussie uitmaakt. De huidige toestand noemde de heer Leenheer een anachronisme, dat bezwaarlijk bestendig kan blijven. Het NRS-bestuur beschouwt een gelijkberechtigtheid ten aanzien van wederzijdse erkenning uiteraard met inachtneming van de bij ieder stamboek geldende voorschriften met betrekking tot registratie en inschrijving als de grondslag voor een verdere goede samenwerking tussen de belde stamboeken.

Dit NRS-standpunt, dat praktisch een ultimatum aan het FRS betekent, was niet de enige verrassing, die de heer Leenheer in zijn jubileumspeech had verwerkt. Hij deelde mee, dat het NRS zijn tot dusver gevolgde keuringssysteem over boord zet en een ander systeem zal volgen, waarbij aan de gebruikswaarde van het dier bij de beoordeling de eerste plaats zal toekomen. Er zal een ander keuringsrapport in gebruik worden genomen, dat meer direct dan het tegenwoordige, de beoordeling van de economische waarde van het gekeurde rund naar voren zal doen komen. **In de eerste plaats komt de bruikbaarheid en dan de vormgeving.**

In een bijeenkomst van FRS-fokkers zou deze aankondiging een heftige reactie hebben oproepen, doch de heer Leenheer liet zijn revolutionaire aankondiging netjes verpakt in de menigte zakken en deelde mee, dat er later nog wel eens verder over gepraat kon worden. De koerswijziging in het NRS, zo bleek uit de woorden van de heer Leenheer is een gevolg van de aanbevelingen, die de dit voorjaar ingestelde commissie-Rijssenbeek heeft gedaan. (In deze commissie is ook het FRS vertegenwoordigd. red. LC). De commissie heeft tussentijds gerapporteerd en dit is voor het NRS-bestuur aanleiding geweest om bepaalde besluiten te nemen, die aanpassing bij de zich wijzigende omstandigheden beogen. De commissie heeft de exterieurkeuring aan een diepgaande bespreking onderworpen en daarbij ook uitvoerig van gedachten gewisseld over het keuringsrapport. De conclusie van de commissie met betrekking tot het exterieurrapport komt hierop neer, dat bij de keuring nog meer dan voorheen het accent behoort te liggen op de gebruikswaarde voor zover deze aan het uiterlijk van het rund beoordeeld kan worden. Waarden als type en adel zullen daarbij niet verwaarloosd worden. Zij zullen hun eigen plaats kunnen behouden, meende de heer Leenheer.

Uiteraard liet de heer Leenheer ook feestelijke klanken horen in zijn jubileumtoespraak en daarbij toonde hij zich trots op de behaalde resultaten in de afgelopen negentig jaar, welke periode besloten werd met een exportjaar 1964, dat tot de allerbeste jaren gerekend mag worden voor het stamboek. Hij wees ook met voldoening en met een gevoel van dankbaarheid, naar hij zei, op de vooral na 1945 gestegen export van fokvee en op het gestegen NRS-aandeel in de totale uitvoer van Nederlandse stamboekrunderen.

Melkkontrolle

Daarna was het woord aan ir. J. W. Wellen, directeur-generaal van de landbouw, die zou spreken over de rundveehouderij en -fokkerij in EEG-verband en die daarbij hard tegen enkele heilige huisjes begon aan te schoppen. Toen hij de melkkontrolle onder schot nam en betoogde, dat deze niet eens eenmaal in de maand behoefde te geschieden, maar zo eens in de vijf, zes weken, kreeg hij van Ir. S. R. Sijbrandij, directeur van de *Centrale Melkkontrolle Dienst*, de wind van voren. Ir. Wellen erkende meteen, dat hij de plank een beetje misgeslagen had. Bij het begin van zijn rede had ir. Wellen reeds meegedeeld, dat hij in dezelfde zaal bij het begin van zijn loopbaan als directeur-generaal al eens de plank had misgeslagen ten aanzien van de mogelijkheden van de tarwebouw in Nederland. Zei voorzitter Leenheer: „Deze zaal prikkelt u blijkbaar”.

Ir. Wellen had zich in zijn toespraak ook afgevraagd of we in Nederland met de veefokkerij wel op de goede weg zijn door rassen te fokken, die zowel voor de vlees- als de melkproductie geschikt zijn. In andere landen denkt men daar wel eens anders over en kent men meer uitgesproken vleesrassen, terwijl men voor de melkvoorziening een ander type koe heeft. Er zijn in Nederland nu wel wat kruisingsproeven aan de gang, zo merkte hij op, met dieren, die meer in de vleesrichting gaan. Voorlopig kunnen we die buitenlandse vleestypen aan de grens met veterinaire maatregelen nog wel wat tegenhouden, maar dat zal straks in de EEG niet meer mogelijk zijn. Hij voegde er aan toe, dat het misschien nodig is, dat de fokkers hun dieren wat meer in de vleesrichting gaan fokken. Helaas ontbreken er richtlijnen en normen op dit terrein.

Geld waard?

Hij wenste ook, dat er meer aandacht wordt geschonken aan de melkbaarheid van de koeien, terwijl de nauwgezette controle op vet en eiwit wel iets verminderd zou kunnen worden. Hij

vroeg zich met name af of die controle zijn geld wel waard is. Hij stelde verder de vraag of de buitenlandse veehouder wel zulke hoge eisen stelt aan vet- en eiwitgehalte en of die laatste 0,1 procent vet voor de praktijkboer wel van zoveel waarde is. Moet men zich op dit punt door het buitenland laten ringeloren? Hoe zwaar weegt die fokvee-export eigenlijk? Is die controle, die in de miljoenen gaat lopen, zinvol? Bij een verschuiving van de veertiendaagse controle naar een vierweekse en bij een verdere „verdunding” is misschien nog wat te verdienen. Kan de eiwitcontrole niet beperkt worden tot een geringer aantal bedrijven, die de fokkerij actief bedrijven?

Hij geloofde niet, dat Nederland mettertijd het kweekbedrijf zou worden van de rundveehouderij voor andere landen.

Voor rantsoen

Ir. Sijbrandij achtte de waarde van de melkcontrole vooral gelegen in het feit, dat ze de boer de gelegenheid geeft met name in de winter een goed voederrantsoen voor het individuele dier samen te stellen. Gebleken is, dat de melkproductie van niet gecontroleerde dieren 600 kg lager is dan die van gecontroleerde dieren, terwijl in het buitenland de verschillen nog groter zijn.

De kosten van de melkcontrole per kg. melk stijgen niet in Nederland, doch dalen door concentratie van de controleverenigingen en door automatisering van het onderzoek. Bij het GOZ in Zutphen zijn de kosten voor het eiwitonderzoek van 40/35 cent zes jaar geleden gedaald tot 12,4 cent per monster. Door verwerking van de gegevens op een **computer** kan een verdere daling verwacht worden. Ir. Wellen, die zichzelf een ondeskundige had genoemd, zei zich graag neer te leggen bij het oordeel van een deskundige. Het applaus, dat ir. Sijbrandij gekregen had, had voor hem de deur dicht gedaan.

Leeuwarder Courant 1964 09 09

Bûtenmoark Marie 20 was de oudste

De oudste **kee** van de FRS-show was haar zestienjaren en 75.000 kg **melk** wel ann te zien. Ze was grijs en stift geworden, deze Bûtenmoark Marie 20 van R. K. Seinstra uit Oudkerk. Ze komt uit een sterk geslacht, want haar grootmoeder Hinke heeft in haar leven 100.000 kg **melk** geproduceerd. Ook Marie produceerde vorig jaar nog 7.000 kg. Marie is de moeder van een hiele reeks stieren, die voor de k.i. naar Zoetermeer en naar Noord-Italië gingen. Verder vonden haar zoons een weg naar Zuid-Afrika, Denemarken en twee keer naar Frankrijk.

1965

Leeuwarder Courant 1965-02-27

Boeren deden, greep naar grote veestapel

Melkleiding en tank veranderen veehouderij

Experiment in oude en nieuwe bedrijven

(Van onze landbouwredacteur)

Een vertegenwoordiger van een melkmachinermerk sleepte ons bij een viertal boeren langs, die zijn merk melkmachine gebruikten en op het eind van de reis was hij ervan overtuigd, dat zijn merk het beste was en wij hadden de overtuiging dat, dertig, veertig koeien per man op dit moment te realiseren is, wanneer aan een aantal voorwaarden is voldaan. Deze laatste opmerking heeft precies dezelfde waarde als de volgende, iedereen is miljonair als je hem een miljoen geeft. Het gaat dus om die voorwaarden. De tweede conclusie van de reis is, dat er in Groningen de mogelijkheid bestaat tot een explosieve ontwikkeling van de melkveehouderij nu de enorme landbouwschuren door de opkomst van de combine renteloos staan.

Volledige verhaal in [MAP Beginperiode Melktank RMO](#) zoekwoorden 'loopstal' / 'melkmachine' en 'melktank'.

Leeuwarder Courant 1965-07-17

ook in MAP De Veemarkt

kan deel weg

Boeren willen productiever vee

KI heeft behoefte aan stieren met hoge melkindex

DE VEEMARKT

In de Friese veehouderij voltrekken zich grote veranderingen. Enerzijds is er de afnemning van het aantal veehouders, waarvan er nu nog een 16.000 over zijn. (Als ze allen met hun arbeiders in Leeuwarden woonden zou de stad net genoeg huizen hebben om ze te huisvesten). Anderzijds is er de toeneming van het aantal stuks vee per man. Tien jaar lang heeft men tegen die toeneming aangekeken, er zich tegen verzet, maar het tóch gedaan.

Aanvankelijk gebeurde dit zonder dat de boer inzicht had in de technische problemen, die hij daarbij moest oplossen, maar geleidelijk is daarin ook verbetering gekomen. De Friese veehouderij is onderweg naar modernere situaties. Omdat hier in Friesland naar verhouding grote graslandbedrijven voor komen, krijgt men wel eens de indruk dat deze bedrijven niet alle problemen tegelijk kunnen oplossen, de moeilijkheden die juist bij de grotere bedrijven talrijker zijn dan bij de kleinere.

Een van de middelen, waarvan de boer zich bedient om tot betere bedrijfsresultaten te komen, is het fokken van produktief vee. Daarvoor is dit jaar een enorme belangstelling ontstaan en dat is begrijpelijk, want een koe met 5500 kg melk is rendabeler dan een koe met 4000 kg, voornamelijk omdat ze beide praktisch evenveel arbeid vragen. Produktiever vee geeft ook bedrijfsvergroting. In de k.i.-vereniging Giekerk heeft deze gang van zaken er in de afgelopen maanden toegeleid, dat de leden voor 90 procent van hun koeien sperma vragen van stieren, waarvan de *melkindexen* bekend zijn. Vorig jaar zat dat nog bij 50 tot 60 procent. Deze melkindexen kunnen pas berekend worden van stieren, die vijf jaar oud zijn omdat dan pas de eerste melklijsten van hun dochters worden uitgerekend en vergeleken met die van hun moeders.

Het hoge percentage van 90 procent is eigenlijk verbijsterend hoog, al zal de buitenstaander zich afvragen, waarom het zo lang moest duren eer de veehouders de weg van een grotere zekerheid in de fokkerij kozen. In Giekerk staat men nu plotseling voor een ander probleem: waar halen we straks de stieren vandaan met een goede melkindex?

Om die melkindex te kunnen berekenen, moet de stier op tweejarige leeftijd een kleine 500 koeien dekken. Daarna komt hij enkele jaren praktisch op non-actief als zogenaamde wachtstier en als dan de rierelijsten bekend zijn, kan de boer beslissen over verder gebruik van het dier. Giekerk staat nu voor de moeilijkheid om voor drie of vier stieren de boeren bereid te vinden om het dier in den blinde te gebruiken. Gezien de enorme belangstelling voor stieren die hun waarde reeds bewezen hebben, is er nauwelijks meer ruimte voor het experiment met onbeproefde stieren. De conclusie moet luiden, dat de k.i.-vereniging te Giekerk te klein is om waardevolle stieren te ontdekken. Maar Giekerk is nog een van de grote verenigingen in Friesland.

Gelukkig voor de boeren in de Zuidoosthoek is daar een streven naar een grotere concentratie, waardoor men misschien wel de mogelijkheden krijgt om zelf zijn goede stieren te zoeken. De Friese topfokkers zullen op de een of andere manier samenwerking moeten zoeken met de kiverenigingen, teneinde ook hen in staat te stellen stieren op te sporen met een voldoende melk-index. Hopelijk zal Friesland niet te klein zijn om deze topfokkerij zijn grondvlak te geven van het experiment.

Dat melkindexen rare dingen zijn, weet zo langzamerhand iedereen in de veehouderij wel. Nu heeft de directeur van de *Centrale melkkontrole Dienst*, ir. S. R. Sybrandy in de Keurstamboeker (NRS) een artikel geschreven, waaruit eens te meer blijkt, dat men de melkindexen voorzichtig moet hanteren. Deze index is een verhoudingscijfer voor de produkties van de moeder en haar dochter, waarbij 11 als behoorlijk beschouwd kan worden, terwijl het NRS aan Friese stieren de eis van 10,46 stelt. De Friese kampioensstier Adema 561 had aanvankelijk een melkindex van 9,46 (gebaseerd op dochterlijsten uit het slechte melkjaar 1962), maar bij het uitrekenen van de index met latere rieselijsten is dit waardecijfer gezakt tot onder de 9.20. Zoons van de Friese kampioen kunnen niet naar het NRS-gebied, tenzij ze zelf reeds over een goede index beschikken. Op het ogenblik zijn er verscheidene zoons van Adema 561 in opleiding voor een goede melkindex.

Ir. Sybrandy heeft voor 191 zwartbonte stieren berekend wat de verhouding is tussen de melkindex en het percentage onvolledige melklijsten ten opzichte van het aantal volledige lijsten. Hij komt tot de conclusie, dat het aantal uitgeschifte rieren, dus dieren met onvolledige melklijsten, stijgt naarmate de melkindex lager wordt. Bij een melkindex lager dan 9,50 bedraagt het percentage uitgeschifte dieren bijna 25. Is de melkindex 12,50 of hoger dan is dat percentage bijna acht. Duidelijk volgt uit het artikel van ir. Sybrandy, dat de lage melkindexen door de selectie van de slechte producentes nog aan de hoge kant zijn. Gemiddeld is het percentage van selectie bij alle stieren vijftien procent.

Het artikel van ir. Sybrandy heeft ons erg nieuwsgierig gemaakt naar het aantal rieren van Adema 561, dat voortijdig uit de fokkerij is verwijderd. We hebben de overtuiging, dat dit procentueel bijzonder laag is geweest, hetgeen de melkindex van deze stier veel verder naar beneden heeft gedrukt dan het geval zou zijn geweest, wanneer dit dier niet zulke uitstekende kwaliteiten had gehad. Helaas, leek het bij het Friesch Rundvee-Stamhock niet mogelijk de gegevens te produceren, die onze overtuiging zouden kunnen staven. Voorlopig houden we

het er op, dat de moeder-dochtervergelijking van Adema 561 en dus de melkindex een be-
drieglijk beeld geeft van de kwaliteiten van de stier op het gebied van de produktvererving.
Adema 561 is wat dit betreft zeker geen beste of goede vererver, maar we houden zijn melkin-
dex voor een dom getal, dat in vergelijking met de indexen van andere stieren geen juist beeld
net de indexen

nengetalreBbeel eeat geeft. hetMNRShsteldtoals
nimum_index 10,46.

Het FRS wil de zuiverheid van zijn zwartbont ras bewaren. Men kan het daar mee eens zijn of
niet, uit een oogpunt van algemeen belang is dat standpunt te waarderen en gemakkelijk te
verdedigen. Of de Friese veehouder er gelukkig mee moet zijn is voor ons de vraag, maar het
NRS heeft er wel degelijk belang bij. Het NRS kan in Friesland putten uit een reservoir van
stieren, die een zekere waarde vastheid bezitten bij de vererving van verschillende eigenschap-
pen. Bovendien kan het NRS vanuit Den Haag de Friese fokkerij ook nog een beetje regeren
door eisen te stellen aan dieren, die naar het NRS worden overgeschreven. Het NRS kan de
Friese fokkers wat laten experimenteren en eventueel in hun eigen sop gaar laten sudderen.

Het NRS zelf wil in de fokkerij een wat andere koers varen dan die welke in Friesland opgeld
doet. Het NRS wil een sterkere nadruk leggen op het produktiedier en dan is het voor het
NRS altijd mooi, wanneer er uit Friesland stieren gehaald kunnen worden om de fouten te
corrigeren, die zo'n produktiefokkerij nu eenmaal met zich brengt. Nu heeft het FRS de brief-
wisseling gepubliceerd, die er gevoerd is met het NRS over de wederzijdse erkenning van el-
kaars registraties. Uit die brieven blijkt - en dat was niet onbekend - dat het NRS het FRS
open wil breken en een einde wil maken aan het gesloten stamboek, dat het FRS praktisch is.

Het FRS heeft toen en daarom - en een kind is het die anders gelooft - zijn eisen voor stier-
moeders zo geformuleerd, dat alleen FRS-dieren daaraan kunnen voldoen. NRS-fokkers, die
naar Friesland komen om hier hun bedrijf voort te zetten, moeten een halve generatie fokken
om hier volledig mee te kunnen doen. De zet, die het FRS deed, was niet royaal. Het maakte
de indruk van een slimmigheidje, terwijl er niets anders aan de hand is, dan dat het FRS baas
wil blijven in eigen fokkerij. Voor de schijn liet men het NRS toe. Het gevolg is geweest, dat
het NRS - waarschijnlijk naar zijn oorspronkelijke bedoeling - ook maar eens fiks eisen aan
het FRS-vee is gaan stellen, hetgeen tot een aanmerkelijke teruggang van de toch al geslonken
overschrijving naar het NRS leidt. Zag het NRS een zwakke plek in de verdediging van het
FRS.

Leeuwarder Courant 1965-11-06

ook MAP De Veemarkt

Over: productieverhogende en -verlagende stieren FRS

De Veemarkt

Het *Friesch Rundvee-Stamboek* heeft de vijftiende lijst over de produktievererving van FRS-
stieren gepubliceerd. Van de zeven stieren hielden er drie de produktie op peil en vier verlaag-
den die. Het aantal stieren, dat de produktie boven de elf kg per dag bracht of hield was even
groot als het aantal, dat het daar beneden hield of bracht. De jongere k.i.-stieren komen min-
der gunstig uit de bus dan het gemiddelde van alle stieren, zodat de leden hun aankoop-kom-
missies maar weer goed op de kop moeten zitten deze winter.

De commissies zullen zo langzamerhand wel tot het inzicht gekomen zullen zijn, dat niet iedere koe in een vooraanstaande fokstal een stiermoeder is.

De resultaten van het melkbaarheidsonderzoek zijn voor het eerst ook gepubliceerd. Dit onderzoek laat de laatste jaren geleidelijk ongunstiger cijfers zien bij k.i.-stieren, maar daar zal in de komende jaren zeker een kentering in komen, als het streven naar een hogere melkproductie vruchten begint af te werpen. Verder is nu aangegeven hoeveel tweejarige dochters zijn opgeruimd voor het beëindigen van de laktatie. Van Adema 561 blijken het er tien te zijn geweest op 362 afgesloten rierelijsten. Produktiekampioen lijkt ons de Fryslân Willy's Adema wiens vijftien tweejarige dochters een productie hebben van 4600 kg melk tegen 4200 kg bij de moeders.

De stier is helaas niet meer aanwezig. Hij staat bij de k.i. In Noordbrabant.

Vorige week vertrok er ook een kampioen, die geen enkel spoor kan nalaten in de fokkerij, omdat zijn zaad niks was. Hij was voor een ton verkocht naar de Franse k.i., maar het werd uiteindelijk 2200 gulden, die een slager er in de Frieslandhal voor over had. Maar de fokkerijdeskundigen versagen nooit. „Dat sil lekker fleis wèze”, zeiden ze.

Friese Koerier 1965-12-16

Dit jaar record export van NRS-runderen

Propaganda samen met FRS – samenvoegingsplannen

UTRECHT (ANP) — De export van bij het Nederlands Rundveestamboek ingeschreven runderen heeft dit jaar een record bereikt. Dit deelde de voorzitter van het NRS, de heer J. Leenheer, gistermiddag in Utrecht op de 95ste algemene vergadering van het NRS mee. Hoewel er nog geen nauwkeurige cijfers bekend zijn, staat al vast dat het totale aantal dit jaar reeds uitgevoerde dieren dat van het topjaar 1961 ruimschoots zal overtreffen. Toen werden 13.214 runderen uit het NRS-gebied geëxporteerd, terwijl nu de 15.000 al is overschreden.

Het aandeel van het NRS in de totale uitvoer van Nederlands fokvee is gestegen van 44 procent tien jaar geleden tot meer dan 70 procent nu. De heer Leenheer voegde hier echter aan toe, dat met name de zwartbonten van het NRS concurrentie gaan ondervinden van het Canadese, Noordamerikaanse en Engel e zwartbonten. Maar hij twijfelt er niet aan dat de Nederlandse zwartbonten ook in de toekomst aan de spits zullen kunnen blijven als de fokkerij zich blijft richten op een verdere opvoering van de gebruikswaarde der dieren.

Gelijkgerechtigheid

Met betrekking tot de wederzijdse overschrijvingsvoorwaarden tussen het Nederlands en het Fries Rundveestamboek zei de heer .Leenheer, dat een volkomen gelijkgerechtigdheid tussen beide stamboeken de samenwerking nog verder zou kunnen bevorderen. NRS en FRS hebben inmiddels plannen ontworpen voor een gezamenlijke buitenlandse propaganda voor de Nederlandse zwartbonten.

De hoofdadministrateur van het NRS, de heer H. W. J. Dekker, pleitte voor een verdergaande concentratie van verenigingen op het gebied van de rundveehouderij en -fokkerij. Er zijn in Nederland 886 fok- en contrôleverenigingen, waarvan 81 procent minder dan 2000 koeien in controle heeft en 57 procent minder dan 1000 koeien.

Van de 567 plaatsen waar de melkmonsters worden onderzocht, doet 65 procent dat voor min-

der dan 2000 koeien. Ook ten aanzien van de verenigingen voor Kunstmatige inseminatie-meent de heer Dekker, dat meer dan tot nu toe naar concentratie moet worden gestreefd. Slechts zes procent van de KI-verenigingen komt boven de 20.000 eerste inseminaties per jaar. De heer Dekker acht voorts een combinatie van fok- en KI-verenigingen mogelijk.

Eén organisatie

Volgens hem zouden de talloze provinciale organisaties op het gebied van de veehouderij (veeverbeteringscommissies, melkcontrolediensten, commissies voor KI en voor melkbaarheidsonderzoek, de bonden van fok- en KI-verenigingen) kunnen opgaan in één nieuwe, die de totale belangen van de veehouderij in de desbetreffende provincie zou kunnen behartigen. De elf provinciale organisaties kunnen dan een gezamenlijk landelijk orgaan in het leven roepen. Op lange termijn zou ook kunnen blijken, dat het gewenst is, ook het stamboek te laten opgaan in een dergelijke landelijke organisatie.

Voor een fusie tussen het Nederlands en het Fries rundveestamboek acht de heer Dekker de tijd nog niet rijp, temeer daar beide stamboeken een eigen gebied bewerken en elkaar niet in de weg staan, terwijl gezamenlijke problemen gezamenlijk worden besproken.

1966

Leeuwarder Courant 1966-04-23

INGEZONDEN – Vee vóór melk

De exterieurkeuringen van ons rundvee schijnen hun nut en betekenis te hebben verloren.

De ten dode opgeschreven districtsstierenkeuringen wijzen al thans wel in die richting. Vooral de wat oudere insiders zullen met een gevoel van weemoed terugdenken aan deze keuringen die - in tegenstelling tot het enorme gedrang op de oude veemarkt - een mooie gelegenheid boden om de aanwezige dieren rustig en goed te bezichtigen.

Het was op één dier keuringen te Witmarsum, in april 1942, dat de enterstier **Nette's Sikkema 1** van stal Knol zijn entree maakte. Ondanks een enkele schoonheidsfout vond ik het toen een prachtdier; een zeer fraaie liefelijke en edele stier van het ideale melkvleestype. Hoewel met deze stier niet zoveel tam-tam gemaakt is als met **Adema 197**, staat het wel vast, dat deze Nette Sikkema een zeer positieve bijdrage heeft geleverd in de voortgaande veredeling van het Hartwerder bedrijf en van een groot deel van onze nationale veestapel.

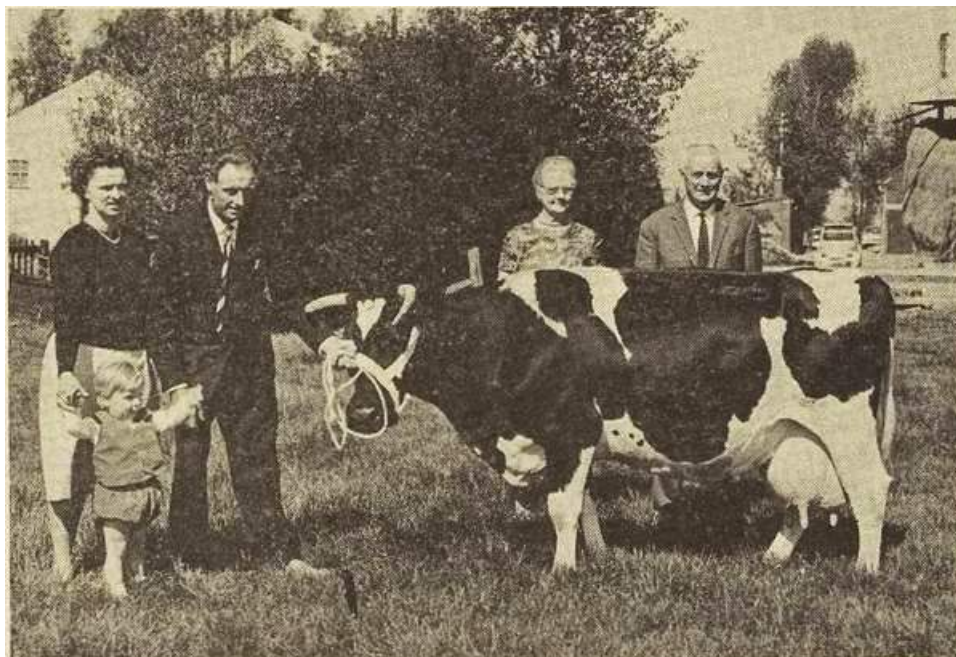
Nu ben ik mij er zeer goed van bewust, dat smaken verschillen. Geen enkel mens is in staat, om alle schoonheden der schepping te doorgronden. Met alle respect voor de beeldhouwer en de goede bedoelingen ben ik zelf b.v. nog nooit erg diep onder de indruk geweest van de volmaakte 100 punten koe aan het Zuiderplein. Wèl zijn vrijwel alle practici het erover eens dat de hier en daar gesignaleerde productiedalingen in hoofdzaak moeten worden toegeschreven aan niet-erfelijke oorzaken. Onze verstrooide geleerden en hunne geestverwanten weten dit ook zeer goed, maar men denkt één en ander te kunnen compenseren door het fokken van een zeer goed machinaal melkbare koe met een nog hogere melkproductie-aanleg.

Het zou zeker aanbeveling verdienen om dan ook meteen maar over te gaan tot het fokken van een vijfdaagse werkweekkoe, zulks in verband met de sociale positie van de boer in onze hooggeprezen welvaartsstaat. Dit mag toch een redelijke eis genoemd worden van degenen, die het klaarspelen om 30 of meer koeien per man te verzorgen. Maar misschien gelukt dit nog wel eens aan die knappe en schrandere Hollanders, die eenmaal een beter aanpassingsvermogen hebben dan die trage en stugge. Friezen. Een ding is hun echter nog niet gelukt, ondanks alle hokus-pokus met de melkindex: Het FRS voelt er voorlopig nog niets voor om bij het NRS te worden ingelijfd,

Wommels.

H. J. Faber.

Een zeldzame prestatie Koosje 5 gaf 100.000 kg. melk.

Honderdduizend kg melk produceerde „KOOSJE 5”, die hier voor onze fotograaf, de heer Henk Rijkelijhuizen, poseert. Op onze afbeelding staan tevens drie generaties van de familie Kasbergen, n.l. links de heer Th. Kasbergen en echtgenote met hun zoon Teddie en achter de record-koe, de heer C. W. Kasbergen en echtgenote.

SNELREWAARD. Op het veehoudersbedrijf van de heer Th. Kasbergen te Snelrewaard, was het woensdagmorgen een ongewone drukte.

Een groot aantal belangstellenden verzamelde zich om een 17-jarige koe, genaamd Koosje 5, die het heeft gepresteerd om als eerste koe in de provincie Utrecht, een berekende levensproductie van 100.000 kg melk te halen.

Mede door het feit, dat de fokker van Koosje 5, de heer C. W. Kasbergen, reeds 38 jaar bestuurslid is van de fok- en controlevereniging „Utrechts Eersteling”, waarvan 35 jaar als secretaris-penningmeester, en deze daarnaast ook nog veel andere bestuursfuncties heeft uitgeoefend, waren vele vertegenwoordigers van verschillende organisaties aanwezig om hun gelukwensen aan te bieden.

Wij merkten hierbij o.m. op: de Burgerneester van Lunschoten en Snelrewaard, vertegenwoordigers van het Ned. Rundveestamboek en veeteeltconsulentschap en het bestuur van de fok- en controlevereniging „Utrechts Eersteling”.

Onder het genot van een kop koffie kwamen vele sprekers naar voren; de voorzitter, de heer v.d. Stok, noemde het een eer voor de familie Kasbergen, maar ook voor de vereniging, dat Koosje 5 als eerste in de provincie deze prestatie heeft geleverd.

In het bijzonder feliciteerde hij de heer C. W. Kasbergen, als grondlegger van dit bedrijf, met het vele verdienstelijke werk, dat hij voor de vereniging heeft verricht.

Namens het NRS bood Ir. Alderkamp zijn gelukwensen aan en deelde mee, dat Koosje 5 de 22e koe in Nederland is, die tot deze prestatie kwam.

De Burgemeester van Snelrewaard verheugde zich, omdat in zijn gemeente deze prestatie naar voren kwam. Hij noemde dit het resultaat van moeizaam doorzetten en kwaliteitsverbetering. Ir. van Ooijen was blij, dat in een betrekkelijk jong fokgebied als de provincie Utrecht, naast een preferente stier er nu ook een 100.000 kg koe is bijgekomen.

De eigenaar, de heer Th. Kasbergen, vertelde dat „Koosje 5" nooit extra voeding nodig had, hij was echter wel van mening, dat de huisvesting zeer belangrijk is.

Tenslotte deelde de fokker van deze koe, de heer C. W. Kasbergen, mee, dat hij in 1967 zijn functie als bestuurslid zal neerleggen, doch dat hij met voldoening kan terugzien op een grote verbetering van de veestapel.

Hij vond het begrijpelijk, dat soms jonge boeren er de brui aan geven, omdat de vader een verwaarloosd bedrijf met minderwaardig vee achterlaat.

Tenslotte nog een technische uiteenzetting van „Koosje 5”.

Koosje 5 werd geboren op 2 febr. 1949, als dochter van de best verervende stier: „Boudewijn” 26234 S. Zij heeft vanaf het begin tot heden een regelmatig beste melkgift geproduceerd met een gemiddeld vetgehalte van 3,60 %. Haar dochters, eveneens beste produktiekoeien geven echter een aanzienlijk hoger vetgehalte in de melk.

De oudste, nog in leven zijnde 13-jarige dochter, n.l. Koosje 12, heeft momenteel reeds ruim 59.000 kg melk gegeven met gemiddeld 4,18 % vet.

Koosje 5 die, ondanks haar hoge leeftijd nog in goede conditie is, is een fraai gebouwde koe. Op fokveedagen werd zij meermalen bekroond; zo werd zij o.a. op de jubileumfokveedag in 1959 te Montfoort tot kampioene uitgeroepen.

Op zaterdag 20 aug. a.s. zal Koosje 5 te Utrecht op het veemarktterrein tijdens de UTV-tentoonstelling haar opwachting maken, om belangstellenden in de gelegenheid te stellen, met haar kennis te maken.

Onze gelukwensen aan de familie Kasbergen met dit buitengewone succes.

Leeuwarder Courant 1966-09-17

Veecongres Jongerein en studenten

Prof. dr. P. Hoekstra kraakt Friese veefokkerij af: te weinig melk

(Van onze landbouwwedakteur)

Het congres over de toekomst van de veefokker, veefokkerij en de veehouder is niet de grote uitstalling van duidelijke tegengestelde standpunten geworden, die velen in Zalen Schaaf te Leeuwarden er gister van verwacht hadden. Prof. dr. P. Hoekstra stelde duidelijk, dat uit de huidige situatie voortvloeit, dat het eerste doel in de fokkerij moet zijn een:

snelle en aanzienlijke verhoging van de plas melk en verder vergroting van het formaat en verbetering van de uivorm.

Het betoog van het stamboekbestuurslid S. N. Kingma kwam er op neer, dat men de fokkers hun gang moest laten gaan en dat de wetenschap geen boodschap had aan de topfokkerij. Een beste melkkoe fokken is volgens hem geen kunst. De heer Kingma trok ook de goede trouw van critici van de Friese veefokkerij in twijfel.

Fokker zijn is een eigenaardig beroep, zo zei de heer Kingma als eerste spreker. Hij moet zich steeds instellen op de toekomst, hij moet liefde hebben voor het vak en voor het dier, hij moet een idealistische instelling hebben, maar ook zakelijk blijven en hij moet tegenslagen kunnen verwerken. Op de basis, die er in de dertiger jaren is gelegd ging de fokkerij na de oorlog snel omhoog onder invloed van de kunstmatige inseminatie en de enorme export.

Als gevolg van het extra werk, dat het fokken vraagt is er nu een teruggang. Er worden nu aan de fokkerij van alle kanten adviezen gegeven, maar die veranderen even snel als de omstandigheden. Ook de wetenschap bemoeit zich er meer mee. Dat had een goede kant, maar ook een andere.

Men krijgt wel eens de indruk uit de pers, dat daar adviezen gegeven worden door mensen, die „nocht oan únnocht” hebben. Er worden ook adviezen gegeven als zou men oude stieren moeten gebruiken, maar dat is alleen goed voor een fokkerij, die in zijn kinderschoenen staat. In ons land zijn we aan die situatie ontgroeid. Echt fokken blijft een kwestie van passen en meten; hier iets toegeven om ergens anders iets te bereiken.

De heer Kingma constateerde, dat de melkindex hun betekenis verloren hebben. Er wordt niet veel aandacht meer aan gegeven en dat is goed. De heer Kingma hekelde ook de propaganda voor de goed fokkende oudere stieren, waardoor andere stieren de kans niet krijgen. De Friese veefokkerij is gebaseerd op de praktische bruikbaarheid van de Friese koe en overal in de wereld is men wijs met dat dier. Dat is volgens de heer Kingma het bewijs, de het uitgangspunt goed is. Op de productie van het Friese vee in Friesland is de bedrijfsvergroting van invloed geweest. De kritiek op de fokkerij valt van het een in het ander. Tekortkomingen zijn er wel vaker geweest, zo merkte de heer Kingma op, en de Friese fokkers zijn altijd nog in staat geweest om met het eigen bloed de nodige verbeteringen aan te brengen. Elders hoeft men het niet te zoeken. We hebben ons eigen stamboek en dat zal zo moeten blijven en dus komt het niet goed.

Ongunstig

Prof. Hoekstra tapte uit een ander vaatje. Het vee in Friesland werd vroeger gekenmerkt door een grote variatie, zodat men in de fokkerij vele kanten uit kon. Dat is niet zo gebleven. Er is minder variatie in het type en formaat als gevolg van de fokkerij op een kleine gestopte vroegrijpe koe. Dit is een ongunstige ontwikkeling, omdat wij nu niet meer kunnen voldoen aan de vele dikwijls zeer verschillende wensen van binnenlandse en buitenlandse afnemer. Ook kan de fokkerij niet meer zo gemakkelijk in een andere richting gevoerd worden.

Prof. Hoekstra waarschuwde voor het fokken van een zogenaamd ideaal type, dat dikwijls niet meer dan een modekwestie is. Hetzelfde geldt voor het formaat. Er bestaat niet een ideaal formaat. Wel is duidelijk aangetoond dat het kleiner worden van de zwartbonten in Europa geresulteerd heeft in een achteruitgang van de melkproductie. Hoeveel is moeilijk te zeggen. De metingen lopen uiteen van 100 kg tot 50 kg melk per centimeter verlaging van de schofthoogte. Hoe het ook zij; iedereen is ervan overtuigd, dat verkleining van het formaat verlies aan melk geeft.

Hoe kunnen wij met koeien van gemiddeld 129 cm dan concurreren met de Amerikaanse en

Canadese zwartbonten die wel 139 cm meten, zo vroeg prof. Hoekstra zich af. We zullen er voor moeten zorgen, dat onze koeien gemiddeld enkele centimeters groter worden.

Op het veeteeltcongres in Edinburg kwam men dit jaar echter wel tot de slotsom dat de zeer kleine, vroegrijpe, bevelesde koeien uitgesloten moeten worden van de reeks variaties, die er in de fokkerij nodig blijven om aan de verschillende wensen te voldoen, omdat deze koeien geen goede melkkoeien zijn. De recente geschiedenis heeft geleerd, dat het beknopte type veelal niet anders te dan een modekwestie en dat dit type een totale misgreep kan zijn.

Achteruitgang

In de fokkerij zal verder meer gekeken moeten worden naar een grotere hardheid van het rund opdat het zich beter aan andere omstandigheden kan aanpassen. De boer kan tere koeien niet meer gebruiken. Dit betekent, dat de fokkers er voor moeten waken hun dieren niet onder omstandigheden te selecteren, die op het normale veehouderijbedrijf niet voorkomen. Boer en fokker zullen er voor moeten zorgen, dat het Friese vee beter is dan in andere streken. Als dat niet het geval is, dan wordt er niet meer geëxporteerd en kan het moment aanbreken, dat er geïmporteerd wordt.

In ons omringende landen worden nu reeds zwartbonten geïmporteerd uit Canada. Prof. Hoekstra constateerde een sterke teruggang in de afzet van Fries vee naar andere provincies, terwijl eveneens het aandeel van het FRS in de export terugloopt. In het oog van de wereld is de kwaliteit van het Friese rund achteruitgebleven. Overigens komen er ook steeds meer concurrenten. De export van zwartbonten uit Amerika en Canada neemt sterk toe ook naar landen, die als onze traditionele afnemers worden beschouwd. Israël, dat begon met Nederlands vee te importeren schakelde later over op Amerikaans en Canadees.

Steeds meer landen prefereren de Holstein Friesian wegens zijn melkrijkheid. Daarmee is het bij het Friese rund niet zo best gesteld. Friesland loopt achteruit, waar anderen vooruit gaan. De melkproductie is bij het Friese rund een zeer zwak punt geworden. Wat vet- en eiwitgehalte betreft is die situatie in Friesland goed, evenals met het vlees. Wat de uivorm betreft lijkt het weer minder.

De balans opmakend zei prof Hoekstra verder, dat aan het formaat meer aandacht geschonken moet worden en verder aan alle eigenschappen die voor het gebruik van belang zijn, zoals bijvoorbeeld de klauwen. Voor de toekomst is het nodig hard en fors vooruit te gaan. In de melk en in de tweede plaats met formaat en uiers. Dat kan door stieren te gebruiken die bewezen hebben zulke koeien te fokken. Dat zulks niet eerder gebeurd is is een gevolg van het feit, dat de k.i. -verenigingen te veel achter de fokkers aangelopen hebben. De fokkers moeten echter fokken, wat de gebruikers nodig hebben en de k.i.-verenigingen zullen strengere eisen moeten stellen. Alles, ook het mooie moet wijken voor de economie.

Geen mythe

Prof. Hoekstra kreeg een daverend applaus, maar aan het tafeltje, waar bestuursleden van het FRS zaten kwamen de handen niet op elkaar. De toespraak, die ir. Osinga vervolgens hield week niet veel af van wat hij eerder over de Friese veehouder en diens toekomst heeft gezegd. Een verslag is daarvan reeds gepubliceerd.

Het forum dat op de toespraken volgde onder leiding van Ir. G. Brilman van Sneek, kreeg weinig vragen, die nader op de behandelde materie ingingen. Prof. Hoekstra was het niet met de heer Kingma eens, dat er verschil is tussen fokken en veeverbetering en ook van het door de heer Kingma aangevoerde idealisme nam hij afstand.

Men moet ophouden met het weven van een mythe om de veefokker. Veefokken is een zakelijke aangelegenheid. De fokker fokt niet voor zich zelf, maar om zijn dieren kwijt te raken en dat moeten dan dieren zijn, die de veehouder kan gebruiken. De fokker is de grote man, die voorop loopt bij de veeverbetering.

De heer P. Gerbrandy, die als jonge boer-veefokker in het forum zat, zei, dat de fokker een doel nastreeft, dat de veehouder niet heeft. De veehouder ziet naar een goed bruikbaar dier, maar de fokker wil er ook fok in zien en adel. Die is met een goede melkkoe niet klaar. De fokker moet iets leveren, waar de veehouder wat mee kan, zei ir. Osinga daarop. De heer Kingma kwam ook nog iets over de brug met zijn stelling, dat een fokbedrijf zich dient te baseren op de melkerij.

De oud-voorzitter van de Jongerein, de heer R. F. de Boer, sloot daarna de bijeenkomst, die georganiseerd was door de Jongerein en de Friese studentenverenigingen te Wageningen en Utrecht.

Leeuwarder Courant 1966-12-23

Alle Friese koeien in eigen – Friese – computer. Friesen tegen plan *Centrale Melkcontrole Dienst* in Arnhem

Een reeks instellingen te Friesland op het gebied van de veehouderij zullen het plan onderzoeken van rijksveeteeltconsulent dr. Jm, J. Keegstra om alle schriftelijke gegevens omtrent individuele koeien in Friesland in een computer samen te brengen en te verwerken. Het plan moet ten dele beschouwd worden als een tegenhanger van de plannen van de *Centrale Melkcontrole Dienst* in Arnhem om de gegevens van de melkproductiecontrole centraal in Arnhem te verwerken, hetgeen het werk van het *Friesch Rundvee-Stamboek* ten zeerste zou benadelen, terwijl ook de *Provinciale Melkcontrole Dienst* min of meer in de lucht zou komen te hangen.

Aan dit onderzoek naar een computer voor de Friese koeien nemen deel het Friesch Rundvee-Stamboek, de Bond van k.i.-verenigingen in Friesland, Gezondheidsdienst voor Dieren, de Provinciale Melkcontroledienst, het rijksveeteeltconsulentschap, de Friese Zuivelbond en de Melkcontroleverenigingen. De Bond van k.i.-verenigingen besloot gister tot de instelling van een werkgroep, die de mogelijkheden van een automatisering van de administratieve k.i.-gegevens zal onderzoeken. Ook de andere organisaties stellen dergelijke werkgroepen in. Gezamenlijk vormen deze groepen een commissie, waarin de standpunten gecoördineerd worden.

Alle Friese koeien zullen bij de computer betrokken zijn, wanneer ook de Gezondheidsdienst er bij betrokken kan worden. Dr. Keestra, die al geruime tijd plannen in deze richting propageert, wijst er o.a. op, dat volgens Duitse onderzoeken de Friese rundveestapel ruim voldoende groot is om de administratieve verwerking van de gegevens op een computer te rechtvaardigen. De rundveestapel omvat in Friesland ruim een half miljoen dieren, waarvan bijna 300.000 melk- en kalfkoeien.

1967

10.000 gulden voor fusie veefokkerij in Westerkwartier

De Coöp. Raiffeisenbank in Marum heeft 10.000 gulden toegezegd indien er een sterke concentratie en coördinatie tot stand komt tussen rundveefok- en **controlevereniging**, de bedrijfsvoorlichting en de k.i.-vereniging in het Groninger Westerkwartier. Dit deelde de veearts Th. Lambers, als lid van de raad van toezicht mee op de **jubileum**vergadering van de bank, die gehouden werd ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan. De voorzitter van de bank, burgemeester jhr. mr. J. W. Alberda van Ekenstein deelde verder mee, dat de bank 10.000 gulden beschikbaar zal stellen aan het Groene Kruis voor de bouw van twee woningen voor de wijkverpleegsters.

Leeuwarder Courant 1967-04-01

Eén man melkt zestig koeien – beschrijving ligboxenstal

WINSUM Fr. – Bij de boerderij van de heer L. S. Miedema bij Winsum, waar gisteren de ruiterstoet van „De Oorsprong” werd ontvangen, is veertien dagen geleden een fikse uitbreiding gereedgekomen. Naast de deel is een loopstal gebouwd, die plaats biedt aan zestig koeien. Behalve een loopruimte heeft elke koe zijn eigen stal: een soort betonbak met zaagsel. De loopstal is van de deel gescheiden door een traliehek, waar de koeien hun kop door kunnen steken om bij het hooi, dat op de deel is gegooid, te kunnen komen.

In de doorloopmelkstal wordt het krachtvoer in korrels toegediend. Aan de kleur van het lintje, dat elk dier aan de staart heeft, kan de verzorger zien hoeveel een koe moet hebben.

Door al deze voorzieningen kan één man zestig koeien melken. Er wordt niet nagemolken.

Om de dieren wat aan deze moderne omgeving te laten wennen en vooral tijdens het melken zoveel mogelijk rust in de stal te hebben, staat bij de boerderij een bordje met „Geen bezoek na drie uur”. De meeste dieren moesten, toen zij naar de loopstal werden overgebracht, namelijk de hoorns kwijt, vanwege hun agressiviteit.

Volgens de heer Miedema is deze stal enig in zijn soort in Friesland.

Leeuwarder Courant 1967-04-07

FRS-bestuur als een man achter computer

Voorlichting over melkcontrole

LEEUWARDEN. – Als een man rezen de aanwezige bestuursleden van het *Friesch Rundvee-Stamboek* gistermiddag overeind om hun instemming te betuigen met de motie van de heer W. P. Bosma van Oudwoude in de vergadering van de *Provinciale Melkcontrole Dienst*. Uit die motie bleek, dat er voor de melkcontrole een computer moet komen, welke als het enigszins mogelijk is in Friesland moet worden opgesteld. Het merendeel van de aanwezigen rees met het bestuur van het stamboek overeind en stond daarmee achter de inzichten van de werkgroep melkcontrole, die kortgeleden een rapport over deze kwestie heeft uitgebracht. Vele vertegenwoordigers van de melkcontroleverenigingen bleven echter zitten. Zij meenden nog niet voldoende inzicht te hebben in de materie om hun houding te kunnen bepalen. Toen de voorzitter van de Dienst, dr. J. M. Dijkstra, vroeg de tegenstanders van de motie gaan staan, ging er geen man overeind.

De Fries koeien zullen bij de computer betrokken zijn, wanneer ook de Gezondheidsdienst er bij betrokken kan worden. Dr. Keestra, die al geruime tijd plannen in deze richting propageert, wijst er o.a. op, dat volgens Duitse onderzoeken de Friese rundveestapel ruim voldoende groot is om de administratieve verwerking van de gegevens op een computer te rechtvaardigen. De rundveestapel omvat in Friesland ruim een half miljoen dieren, waarvan bijna 300.000 melk- en kalfkoeien.

De vergadering, die gehouden werd in de Harmonie te Leeuwarden, diende ter voorlichting van de fabrieksbesturen en de controleverenigingen omtrent de inhoud van het rapport van de werkgroep melkcontrole. De hoofdcontroleur van de Dienst, de heer S. W. Wiersma hield een inleiding, waarin hij de mogelijkheden van een computer uiteenzette. De dreigende verdwijning van het controleboekje zou opgevangen kunnen worden door een vereenvoudigd boekje. Het bestuur van de Dienst, een stichting, heeft zich unaniem achter het rapport van de werkgroep geschaard, ook wat de democratisering van de dienst betreft.

De directeur van de Centrale Melkcontrole Dienst, Ir. S. R. Sybrandy, merkte naar aanleiding van het rapport op, dat hij er niet aan voorbij mocht gaan, dat het bestuur van de CMD op het punt van de aanschaffing van een computer ook een uitspraak heeft gedaan, welke inhoudt, dat er in Arnhem een centrale computer komt. Bij de discussie werd o.a. door de heer H. D. Schaap gezegd, dat een computer in Leeuwarden niet duurder hoeft te zijn dan elders, omdat hier mogelijkheden zijn tot samenwerking tussen verschillende organisaties. De computer van de CCF is volledig in staat om in korte tijd de gegevens van de melkcontrole en van het stamboek te verwerken. Hij pleitte ook voor de drieweekse controle en toen dr. Dijkstra de discussie daarover probeerde af te snijden, kwamen er telkens zuiveldirecteuren, die ook de drieweekse in plaats van de tweeweekse controle wilden. Zij wilden het controleboekje ook aan de kant doen, maar daar tegen protesteerde de voorzitter van de Friese k.i. Bond, de heer W. P. Bosma, als Friese boer en de voorzitter van het FRS, de heer H. A. Boersma, sloot zich bij hem aan.

Groeihormonen

Eerste knipsel Leeuwarder Courant 1967-04-08

Leeuwarder Courant

08-04-1967

Consumenten willen afkeuring oestrogeen kalfsvlees

Het Consumenten Contactorgaan heeft in een brief aan de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid ernstige ongerustheid uitgesproken over de situatie die is ontstaan nu de Italiaanse regering de invoer van vlees heeft verboden. Immers, in ons land bestaan geen wettelijke bepalingen die kunnen worden gehanteerd om te voorkomen dat het met **groeihormonen** behandelde vlees nu in grote hoeveelheden op de binnenlandse markt zal worden afgezet. Het CCO acht een dergelijke gang van zaken zowel uit een oogpunt van volksgezondheid als uit geestelijk hygiënisch oogpunt volstrekt ontoelaatbaar. Het CCO verzoekt de minister daarom met de grootste aandrang gebruik te maken van zijn bevoegdheden in het kader van de Vleeskeuringswet en op zeer korte termijn een beschikking af te kondigen waarin vlees van dieren die met oestrogene stoffen zijn behandeld ongeschikt voor menselijke consumptie wordt verklaard, alsook maatregelen te nemen die een afdoende controle op de naleving van deze beschikking in het gehele land waarborgen.

Leeuwarder Courant 1967-05-11

FRS en NRS huldigen Hinke van gebr. Ruyter

Eerste koe in NOP met 100.000 kg. melk

In de Friese veefokkerij knaagt steeds een beetje de pijn, dat nog nooit een FRS-koe over de 100.000 kg-melkstreep is gegaan. Gister konden echter de voorzitter en de vice-voorzitter van het Friesch Rundvee-Stamboek, de heren H. A. Boersma en I. H. Boersma, delen in de vreugde van de gebroeders Ruyter, die in de Noordoostpolder, als eersten een koe over de 100.000-lijn hebben getrokken, want deze koe, *Hinke 13*, is gefokt op het opgeheven bedrijf van de heer S. Kuperus te Winsum (Baijum). De koe is indertijd nog door de voorzitter van het FRS, toen inspecteur, voor het stamboek gekeurd.

Voor het NRS was het de 28ste zwartbonte koe, die in zijn leven meer dan 100.000 kg melk heeft gebracht. In de Noordoostpolder was het de eerste, maar het zou ook de eerste FRS-koe geweest zijn indien de gebroeders Ruyter het dier in Friesland hadden verzorgd en gemolken.

Bij het *Nederlandsch Rundvee-Stamboek* worden alle autoriteiten uit verre en naaste omgeving opgetrommeld om bij de huldiging van zo'n wereldwonder aanwezig te zijn. Gister was dat ook het geval. Burgemeester F. M. Panthaleon baron van Eek van de NOP was met enkele tientallen anderen naar de Riebeeck-boerderij van Anton Ruyter, die bij Tollebeek woont, gekomen. Daar waren ook andere fokkers uit de grote familie Ruyter o.a. de oom en de vader van de beide gebroeders. Tezamen vormen zij de bekendste fokkersfamilie uit het NRS. Mid-

den tussen de familie zat ook de Leeuwarder commissionair Klaas Kuiper te glunderen. Hij is al tientallen jaren de vertrouwensman van de familie bij het aankopen van vee in Friesland. Hij heeft de gebroeders ook getipt voor Hinke 13 in het boelgoed van de heer Kuperus, negen jaar geleden.

Hinke 13 staat sedertdien het ene jaar bij Anton Ruyter bij Tollebeek en het andere bij Cornelis Ruyter, die een boerderij heeft bij de Ramspolbrug. Deze was de eerste zeven lactatieperiodes in Friesland om gemiddeld zo'n achttien kg per dag blijven hangen, maar de volgende negen startten met 25 kg per dag, waarna de productie geleidelijk zakte. Hinke 13 bracht ieder jaar een kalf. De gebroeders Ruyter hebben op het ogenblik twee melkedochters van haar.

De huldiging onderging Hinke 13 gistermiddag gelaten. Als een wat verveelde filmster kwam ze plotseling uit de versierde stal voor de autoriteiten. Ze droeg haar achttien jaren en haar waardigheid, zoals dat hoorde. Het eerste wat opviel was haar mooie lange kop en de prachtige uier. Zelf was ze wat versleten en de veearts heeft haar het laatste jaar er door moeten slepen. Voor Hinke 13 was er een krans, die aangedragen werd door de voorzitter van de veehouderij-vereniging in de NOP, de heer A. C. Luiten.

Bij de receptie in Espel haalde de burgemeester herinneringen op aan zijn onderduikerstijd in een van de Friese Judega's, waarvan hij zich het leegscheppen van de grup nog het beste herinnerde. Hij was blij, dat de veehouderij in de NOP ook eens onder de aandacht werd gebracht, want velen verkeren in de onjuiste veronderstelling, dat het louter een gebied is van bouwboeren. De heer H. A. Boersma wees in zijn toespraak om de waarde van een goede verzorging voor de melkproductie. De gebroeders Ruyter komt hiervoor een compliment toe. Als Inspecteur had hij Hinke 13 indertijd omschreven als een „geschikte gebruikskoe”. Er werden vele cadeau's aangedragen, waarbij de voorzitter van de Novac, de heer H. J. Benedictus, de familie verraste met het teruggeven van een procent van de geproduceerde melk in de vorm van melk- en zuivelproducten, namelijk 20 kg kaas, 30 kg boter, 50 liter koffiemelk en 50 kg melkpoeder. Hoofdinspecteur Ir. W. de Boer van het NRS merkte op, dat het stamboek altijd een dankbaar gebruik maakt van de propagandistische waarde, die het behalen van de magische productie heeft.

Leeuwarder Courant 1967-11-14

Ook FRS moet om economie denken

Voorzitter H. A. Boersma

DOKKUM. – Wij zullen economisch moeten denken op het bedrijf maar ook in het *Friesch Rundvee-Stamboek*, zo zei de heer H. Boersma, voorzitter van het stamboek, op zijn eerste regionale bijeenkomst, die het FRS gister in de Posthoorn te Dokkum organiseerde.

Over de toekomst van de fokkerij zet de heer Boersma dat de fokkers in hun vee nog vele en grote mogelijkheden hebben. Daarbij is het bestuur zich bewust, dat het er niet is voor 250 fokkers maar voor de bijna 6.000 leden. Wel zal er een dynamische leiding in het stamboek nodig zijn.

De nieuwe secretaris van het stamboek, ir. J. Wietsma, sprak over de **grote veranderingen** die zich in de fokkerij voltrekken en die vooral de laatste vijf, zes jaar naar voren treden. Er is een toenemend aantal factoren, waarop bij de selectie gelet moet worden. De **selectie op ei-**

witgehalte vindt nog niet altijd voldoende bewust plaats en dan zal dat wel komen omdat er niet voldoende revenuen tegenover staan. Die selectie is niettemin noodzakelijk. Eiwit wordt voor de menselijke voeding steeds belangrijker. Een ander punt, dat meer naar voren komt is de **melkbaarheid** van de koeien als gevolg van de mechanisatie.

Een derde punt, dat in de fokkerij van steeds groter belang wordt is de **productierichting** van het vee en de verhouding tussen melk en vleesproductie. Op dit punt moet nog veel onderzocht worden. Wel is het duidelijk, dat de gevolgde fokrichting tot een wat kleiner dier heeft geleid. Op het ogenblik wordt getracht de zaak weer wat beter in evenwicht te brengen, opdat er een machtiger dier komt met meer vlees. Ir. Wietsma merkte op, dat het niet zo is, dat de fokkerij in een diepe put zit. Door een bewuste selectie in de bestaande runderpopulatie is het gemakkelijk mogelijk om in een periode van tien jaar een heel duidelijke verbetering tot stand te brengen in de grootte van de dieren. Het is echter wel nodig om daarbij een vaste koers te varen en niet te weifelen. De productie van de koeien kan gemakkelijk genoeg opgevoerd worden, maar eenzijdigheid op dit punt wrekt zich snel in te zwakke en te tere dieren. Het kan gevaarlijk zijn het exterieur aan kant te gooien.

Ir. Wietsma deelde bij de zeer geanimeerde nabespreking mee, dat hij de laatste tijd nog weer eens heeft aangedrongen op een nieuw onderzoek naar het verband tussen maat en productie. De voorzitter, de heer Boersma, deelde op een vraag mee, dat een dertig jaar geleden 25-30 procent van alle aangeboden koeien werden afgekeurd. Dit percentage is nu tot beneden de tien gezakt. Van de tien afgekeurde koeien echter verdwijnen er acht tot negen omdat ze te klein zijn.

Leeuwarder Courant 1967-12-15

Voor Nederlandse koeien een eigen computer

Arnhems rekentuig komt ook voor Friese melkcontrole beschikbaar

(Van onze landbouwredacteur)

In Arnhem is dezer dagen de computer geïnstalleerd van de *Centrale Melkcontrole Dienst*. Deze computer is in de eerste plaats bestemd voor het verwerken van de Individuele melkcontrolegegevens van de Nederlandse koeien. In de komende twee jaar kunnen de gegevens van alle koeien op de computer worden vastgelegd. Volgend jaar zullen twee of drie provincies in de computer worden gestopt. In het afgelopen halfjaar is een proef met de gegevens van de *Provinciale Melkcontrole Dienst* in Utrecht gedaan. De praktische ervaringen, die daarbij zijn verkregen, zijn dusdanig, dat de Melkcontrole Dienst niet meer twijfelt aan het welslagen van het inschakelen van de computer bij de verwerking van de gegevens. Zowel bij de veehouders, de monsternemers, de controleurs als bij de dienst in Utrecht is de computer goed aangeslagen. Moeilijkheden van enige omvang hebben zich niet voorgedaan.

Het bovenstaande is een samenvatting van hetgeen de computer-specialist van de CMD, de heer J. H. Verheijen, ons gister mededeelde na afloop van de NRS-vergadering en van hetgeen hij heeft gezegd in zijn inleiding over dit onderwerp in de algemene vergadering van het Nederlands Rundvee-Stamboek in Utrecht. Op onze vraag, wanneer de computer eventueel voor de Friese veehouderij beschikbaar zou komen, kon hij nog niets medelen. Een en ander hangt mede af van de wensen, die de provinciale melkcontrolediensten naar voren brengen en ook van de coördinatie van registratienummers van koeien bij de Gezondheidsdiensten en de

melkcontrole.

Aan de computer worden de twee- of drieweekse controle-gegevens van de proefmelkingen opgegeven, waarna dit apparaat men de tussenstand van de lopende melklijst bekend maakt. Zodra de computer het sein krijgt, dat de koe droogstaat, berekent hij de gehele melklijst. Op een vraag van de Voorzitter van het NRS, de heer J. Leenheer, deelde de heer Verheijen mee, dat er maximaal tien dagen zullen verlopen tussen de proefmelkingen en het moment, dat de veehouder de gegevens van de computer krijgt.

De directeur van de CMD., ir. S. R. Sijbrandij, deelde mee, dat de besparingen vooral zullen liggen bij de melkcontroleverenigingen. Per koe en per jaar zag hij een tijdsbesparing van een halfuur voor de melkcontroleur, die meer tijd beschikbaar krijgt voor zijn voorlichtende taak. De besparingen in geld zullen zeker hoger liggen dan aanvankelijk is gedacht, zo meende ir. Sijbrandij. Bij de eerste opzet is aangenomen, dat de besparingen 1,4 miljoen gulden zouden bedragen, waar de koste van de computer ten bedrage van een miljoen gulden tegenover staan. Bovendien kan de computer meer doen dan alleen melklijsten berekenen, hij kan ook ingeschakeld worden voor het maken van de jaarverslagen van de controleverenigingen.

Een belangrijke factor is ook, dat er 100-dagenlijsten berekend zullen worden van dochters van stieren, zodat de verervingsresultaten zeker zeven maanden eerder bekend zullen zijn dan voorheen het geval was. Bij de fokkerij kan daardoor eerder gebruik worden gemaakt van goedverervende stieren.

De heer Leenheer voegde er aan toe, dat nog wordt bekeken, wat het NRS met de computer kan doen. De heer Verheijen wees op de mogelijkheid om de Arnhemse computer via telecommunicatiemiddelen vanuit de provinciale diensten rechtstreeks te voeden met gegevens, terwijl het ook niet uitgesloten is om ze op dezelfde manier weer af te tappen.

1968

Nieuwsblad van het Noorden, 1968-01-03

Roodbonte Trijntje gaf 100.000 K.G. melk

OENE. – Trijntje uit Oene in de gemeente Epe is de eerste stamboekkoe van het roodbonte MRIJ-veeslag die in haar leven een productie van honderdduizend kilo melk heeft overschreden. Ze voltooide deze prestatie op de leeftijd van 21 jaar en tien maanden. Trijntje is eigendom van de heer Te Lintel en bekleedt in de hiërarchie van het Nederlands Rundveestamboek de rang van preferente stammoeder.

Met haar nakomelingschap van twintig melkgevende en zestien nog niet melkgevende koeien heeft ze een belangrijke bijdrage geleverd in de verbetering van de MRIJ-veestapel, verzekerde de rijksveeteeltconsulent ir. W. C. Hoogland uit Arnhem, toen hij Trijntjes eigenaar kwam feliciteren. Ook wethouder Van de Snel van Epe kwam zijn gelukwensen aanbieden.

Het Nederlands Rundveestamboek gaat over drie veeslagen: de zwartbonten, de blaarkoppen en het roodbonte MRIJ (Maas-Rijn-IJssel)-vee. Van de zwartbonte stamboekkoeien hebben er al 32 de honderdduizend kilo melk bereikt, van de blaarkoppen en het MRIJ-vee ieder een. Maar wel is er al eens een MRIJ-koe geweest die niet in het stamboek stond en toch honderdduizend kilo melk produceerde.

Leeuwarder Courant 1968-02-17

ook in MAP De Veemarkt

Iets over de grote verscheidenheid van veeverbetering's organisaties in Friesland

DE VEEMARKT

OP DE WALDENDEI sprak dr. R. D. Politiek voor veehouders over de veefokkerij en een dag later liet de secretaris van het FRS, ir. J. Wietsma voor de kalverfokclubs zijn licht over hetzelfde onderwerp schijnen. Bij ir. Wietsma kregen we de indruk, dat hij al behoorlijk ingesponnen is binnen de mogelijkheden, die het FRS ziet. Hij belichtte de fokkerij geheel in het traditionele kader, waarbij de individuele fokker voortdurend weeft aan de verbetering van zijn veestapel, alsof de mogelijkheden om op eigen houtje te werken onbeperkt zijn. Ir. Wietsma zei dit niet zo uitdrukkelijk, zodat er misschien ook wel aanwezigen geweest zijn, die hem anders hebben verstaan.

We vragen ons af, wat er terecht komt van veefokkerij op eenmansbedrijven met dertig tot veertig koeien volgens het tot nu toe in Friesland toegepaste systeem. Dr. Politiek wees er de veehouders meer op hoe ze tot verbetering van hun veestapel kunnen komen door gebruik te maken van de kwaliteiten, die er bij stieren van de fokkers liggen. Hij probeerde de veehouders meer tot bewuste en eisende consumenten van de fokkerij te maken. Een tegenstelling tussen beide sprekers was er dus in feite niet, al zullen de eisen van de veehouderij ongetwijfeld tot wijzigingen in de fokkerij leiden. Hoe consequenter overigens die eisen gesteld worden, hoe eerder er gehoor aan wordt gegeven.

Beide sprekers gingen echter niet in op het ene grote vraagstuk, dat er in de fokkerij bestaat, de noodzakelijke organisatorische samenwerking tussen fokkers en veehouders. In Friesland bestaat een reeks organisaties, die zich met het verbeteren van de veestapel door middel van de fokkerij bezighouden; het stamboek, de fokbond, fokkerij-commissie, melkcontrole dienst, gezondheidsdienst, veeteelt consulentenschap, plaatselijke keuringscommissies, om maar op te noemen wat ons in de gedachten valt. Het hele zaakje werkt in elkaar om en alle beslissingen, waarbij meer dan één instantie nodig is, worden tot compromissen, waarbij niet meer uitsluitend het belang van de veeverbetering in het geding is, maar waarin onherroepelijk ook persoonlijke belangen meespelen.

Voorwaarden om de veefokkerij in Friesland als een belangrijke en representatieve bedrijfstak te redden zijn de samenvoeging van de k.i.-verenigingen in Friesland tot een onderneming, die met het stamboek uitzoekt welke lijnen in de fokkerij behouden moeten blijven en die de fokkers de gelegenheid geeft die stieren te fokken welke de veehouderij nodig heeft. Voor een doeltreffende selectie heeft de fokkerij daarbij het apparaat van de k.i.-organisatie nodig. De hele rest is franje en snoepreisje, wat men niet moet aanprijzen als studiereis naar Engeland. Bovendien moet men eigen machteloosheid om iets tot stand te brengen niet uit krijten als een opkomen voor de belangen en de eer van Friese boeren.
[...]

Leeuwarder Courant 1968-02-22

Melkcontrole glorieert met hoge productie

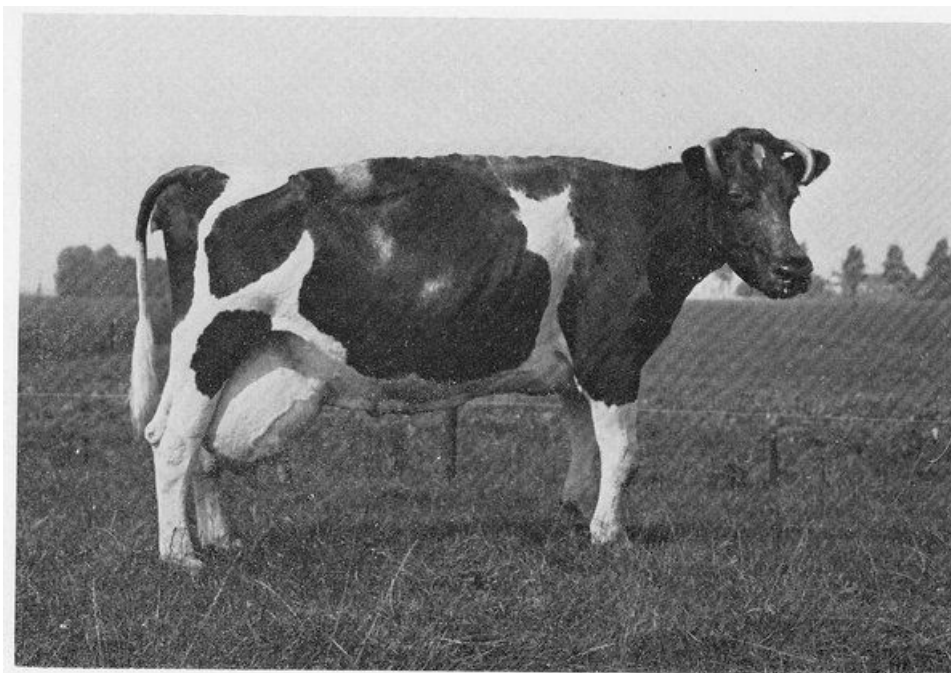
Julia II productiekampioen

Friese veehouderij raakt achter bij gebruik van computer

(van onze landbouwredacteur)

Bij de melkcontrole in Nederland zijn 40 koeien geregistreerd, die meer dan 100.000 kg in hun leven hebben gegeven. De vermoedelijke koploopster in de totale productie is Julia 11 van M. B. Nies op het Kampereiland. Julia 11 heeft na het afsluiten van haar laatste lijst een totale productie van meer dan 128.000 kg melk met gemiddeld 3.8 procent vet.

Met deze gegevens en met de nieuwe computer glorieerde gister op een persconferentie in Arnhem het dagelijks bestuur van de *Centrale Melkcontrole Dienst*. Deze dienst bestaat 25 jaar en bij de viering van dit feit volgende week vrijdag wordt de computer officieel in gebruik genomen.

Julia 11 332495 KS PR PSM afgebeeld kort voor haar dood op bijna 21-jarige leeftijd. Deze koe bereikte met 143 516 kg melk, 3,80% vet, in zestien lactaties de hoogste produktie in Nederland (Foto Veepro-Holland)

De organisatie van de melkcontrole is een lange geschiedenis van Leeuwarder en Friese namen: Mesdag, Leignes Bakhoven, Middelveld en Rijssenbeek, maar ook die van prof. De Jong en Sybrandy. Achter de bestuurstafel zaten gister de voorzitter ir. Th. C. J. M. Rijssenbeek, de vice-voorzitter A. Th. Hettinga van Cornjum en de directeur ir. S. R. Sybrandy. De melkcontrole lijkt dus wel een bijzonder Friese aangelegenheid te meer, omdat een kwart van alle koeien in Nederland, die bij de melkcontrole zijn, in Friesland staan. Verschillende vragen gingen gister op de persconferentie dan ook over de verhouding tussen Friesland en de *Centrale Melkcontrole Dienst*, waarbij op de achtergrond stond, dat men in Friesland voor melkcontrole, k.i., Gezondheidsdienst en Stamboek over een eigen computer wil beschikken. Ir. Rijssenbeek zei daarvan: „We hebben goede contacten met dat landsdeel en wij dachten dat er een goede oplossing gevonden kan worden.”

Ir. Sybrandy deelde mee, dat de proef met de computer bij de melkcontrole in Utrecht spoedig verlopen is. Alle betrokkenen, ook de veehouders, zijn er mee ingenomen. Wel zijn de melkveehouders nu hun controleboekje kwijt, maar de gegevens, die ze daarvoor in de plaats hebben gekregen zijn eveneens de moeite waard. De koeien van Noord-Holland, Noord-Brabant en Overijssel zitten nu ook in de computer, binnenkort een aanvang zal worden gemaakt met de dieren in Zuid-Holland en Limburg. Als het meeloopt zullen voor de andere provincies de problemen in 1969 opgelost zijn.

In Utrecht kan men nu beschikken over de 100-dagen lijsten van vaarzen, die een globaal inzicht geven in de productievererving van de stieren. De computer geeft ook sneller aan of er in een bepaald bedrijf moeilijkheden zijn bij de productie, wanneer deze afwijkt van de algemene trend. De computer bespaart de plaatselijke melkcontrolevereniging veel rekenwerk, zodat de controleurs meer gelegenheid krijgen zich aan de voorlichting te wijden. Op het ogenblik staat ongeveer 60 procent van de Nederlandse rundveestapel onder controle.

Nederland staat daarmee aan de top en het is op dit gebied ook Denemarken voorbij gestreefd. Ir. Rijssenbeek verwacht, dat Nederland zijn hoog percentage wel zal kunnen handhaven. De voordelen van de melkcontrole zijn duidelijk. Het netto-opbrengstverschil tussen gecontroleerde en niet-gecontroleerde koeien is 120 gulden per jaar, zo zei bij.

Overigens moet de melkcontrole als een hulpmiddel worden beschouwd. De veehouder en de veeverbeteringsorganisaties zullen met de gegevens van de melkcontrole moeten werken. Op dit Punt lijkt enige stagnatie op te treden.

Leeuwarder Courant 1968-04-29

Wie betaalt de kosten

Kalverschetsen stuit op moeilijkheden

Algehele invoering mogelijk van drieweekse melkcontrole.

Het gecoördineerd schetsen van kalveren, binnen vijf dagen, dat in bijna alle provincies zijn intrede heeft gedaan zal ook in Friesland worden ingevoerd. Bijna alle bestuursleden van melkcontroleverenigingen staan achter dit plan. Over de technische uitwerking en de verdeling der kosten kon men op de vergadering te Leeuwarden van de *Provinciale Melkcontrôle Dienst* voor Friesland, echter nog niet tot overeenstemming komen.

Het grote knelpunt vormde de kosten, die eraan zijn verbonden. Volgens berekening zullen per jaar een 160.000 kalveren moeten worden geschetst, waarvan 130.000 in aanmerking komen voor schetsen binnen vijf dagen, omdat dit FRS-, KI- of melkcontrôledieren zijn. Deze bedrijven zullen dus meerdere keren moeten worden bezocht, waarvoor 2.50.000 gulden als totale kosten zijn berekend. Dit komt neer op twee gulden per geschetst kalf. Wat gelijk is aan andere provincies. Van dit bedrag neemt de Gezondheidsdienst ruim 100.000 gulden voor zijn rekening, een bedrag dat het schetsen voor de veeziektebestrijding voorheen ook kostte.

Het resterende bedrag zal door het FRS, de Bond KI en de melkcontrôleverenigingen moeten worden verrekend. Hiervoor zal men een gedifferentieerde omslagheffing kunnen vaststellen, maar dit zou onbillijkheden niet uitsluiten. Een andere mogelijkheid is de gecoördineerde omslagheffing, waarbij via de melkcontrole 70 cent per gecontroleerde koe wordt betaald, in plaats van de 20 cent, van het eerste systeem.

De voorzitter van de PMD. ir. J. Wietsma deed een beroep op de besturen van de melkcontrolevereniging om hun volle medewerking aan het plan te verlenen. Hij hoopte dat men op 1 oktober met het gecoördineerd schetsen binnen vijf dagen, zal kunnen beginnen. Dr. Jm. J. Kestra die een toelichting op het voorstel gaf, was van mening dat gecoördineerd schetsen noodzaak is, wil er een goed gebruik gemaakt worden van de **computer**.

Een ander punt dat op deze vergadering aan de orde kwam, was de bespreking van het rapport over de vergelijking van de kosten en subsidie vetgehaltecontrole met gedeeltelijk en volledig eiwitonderzoek. Op het ogenblik hebben we in Friesland 228.000 koeien in de contrôle. Dit is 80 pct. van alle melkkoeien. Per bedrijf worden er gemiddeld 25 dieren gecontroleerd. Dit is 1.5 koe meer dan vorig jaar. Voor Drenthe is dit dertien dieren per bedrijf. Met het onderzoek

op eiwit zijn we niet helemaal op de goede weg, zo meende ir. Wietsma, de belangstelling zakt. Toch is het nodig dat hier meer aandacht aan wordt besteed. Een oplossing zou zijn, dat we streven naar een meer uniforme controle, bijv. de drieweekse, met daaraan verbonden de eiwitcontrole. Het gebeurt maar al te vaak dat van stieren geen eiwitvererving bekend is. Van de voorlopige lijst van moeder-dochter vergelijkingen van 120 stieren zijn er maar 48 waarvan eiwitvererving bekend is.

Gaan we over op algehele drie weekse controle dan zullen we in Friesland 74 monsternemers minder nodig hebben, wat een besparing van f 290.000 betekent. De kosten voor de boeren die alleen vetgehalte-controle doen zullen bij de drieweekse iets boter worden, maar voor degenen die al controleerden op eiwit, worden ze lager. Volgens globale berekeningen waren de kosten volgens het oude systeem voor vetgehalte/controle f 16,39 en voor eiwit f 2,58 per koe. Dit wordt bij algemene drieweekse controle plus volledig eiwitonderzoek totaal f 16,78. Dit komt hoofdzakelijk door de aanmerkelijk hogere subsidie, die hiervoor wordt verleend.

Leeuwarder Courant 1968-07-25

FRS schaft zijn 5500 ledenschetsers af Stamboek bijna klaar voor computer Bestuur voor drieweekse controle met algemeen eiwitonderzoek

Met, een vrij grote meerderheid van stemmen heeft de ledenvergadering van het *Friesch Rundvee-Stamboek* bij zitten en opstaan besloten de 5500 ledenschetsers van pas geboren kalveren af te schaffen en over te stappen op het systeem van het gecoördineerd schetsen zulks in samenwerking met de *Gezondheidsdienst*, de *melkcontrole* en de *ki-verenigingen*. De financiering van dit systeem komt rond met een bijdrage van de Gezondheidsdienst en van de *Centrale Melkcontrole Dienst*, waartoe een aantal controleverenigingen hun toestemming nog moeten geven. Als bijkomend voordeel van het gecoördineerd schetsen noemde de voorzitter van het stamboek, de heer H. A. Boersma, het beschikbaar komen van 60.000 melklijs-ten meer voor de berekening van de productievererving van stieren in Friesland.

De secretaris van het FRS, ir. J. Wietsma, beval het nieuwe systeem aan, omdat het een vlugge en betrouwbare informatie geeft over de gang van zaken in het bedrijf en omdat het een snelle selectie op de gebruikswaarde van de dieren bevordert. Van de controleverenigingen heeft reeds 75 procent ingestemd met de afdracht van 70 cent per melkkoe voor het schetsen. Ir. Wietsma achtte dit financieringssysteem het beste met de werkelijkheid in overeenstemming. Verschillende leden brachten bezwaren naar voren, zoals de heer Falkena van Rinsumageest, die met lood in de schoenen naar de vergadering was gegaan, zoals hij zei, omdat hij vreesde, dat er straks een man van de ki van het ene kalverhok naar het andere zou zwerven, hetgeen tot verspreiding van kalverziekten aanleiding zou kunnen geven.

Nieuwe methoden

Ir. G. J. A. Bouma, voorzitter van de *Friese Mij van Landbouw*, pleitte voor aanvaarding van het bestuursvoorstel. Wij hebben bij de melkcontrole bovenaan gestaan en dat is niet meer zo. Het is noodzakelijk nieuwe methoden aan te pakken. De directeur van de Gezondheidsdienst voor Dieren, de heer P. Sjollema, vreesde de verspreiding van kalverziekten door kalverschet-

sers niet. Het tegengaan van die ziekten is in de eerste plaats afhankelijk van de hygiëne op het bedrijf zelf. De heer Miedema van Wirdum vroeg wat er ging gebeuren, als er enkele controleverenigingen hun verzet tegen de afdracht handhaafden. Er zullen met die verenigingen besprekingen plaats vinden, zo deelde ir. Wietsma mee.

Computer

Bij de besprekingen over dit onderwerp kwam enkele malen de computer om de hoek kijken, hetgeen voor de heer Terpstra aanleiding was om op te merken, dat hij over die computer niets meer had gehoord, sedert een van de vorige FRS-vergaderingen. Voorzitter Boersma antwoordde, dat de stamboekadministratie in orde gemaakt wordt voor mechanische verwerking van de gegevens. De heer Tjallema van Finkum wilde daarop weten in verband met de figuur, die het FRS zou slaan, of het nu de Arnhemse computer van de Centrale Melkcontroledienst wordt of een Friese. De heer Boersma wilde de keuze laten hangen van een aantal voorwaarden en van de kosten. Er zijn in Leeuwarden computers met een overcapaciteit en daar zal het stamboek zeker niet aan voorbij gaan, zo zei hij. In november is de stamboek administratie geheel gereed voor mechanische verwerking.

[....]

Met de maten van het vee gaat het de goede kant uit, zo deelde de heer Boersma verder mee. Bij de Jonge stieren is het peil van 1955 weer bereikt, nadat er tot 1962 een daling is geweest. De maten van 57 Jonge ki-stieren liggen bijna 2.5 cm boven dat peil van 1962. We zullen nu wel moeten zorgen, dat we er geen hazewindhonden van maken, aldus de heer Boersma.

Meer eiwit

Het eiwitonderzoek verloopt niet naar wens, zo deelde hij verder mee. Nu de waarde van het eiwit in de toekomst wel eens groter zou kunnen worden dan het vet in de melk, zal de fokkerij zich daar op moeten instellen. Daarom is een algemeen eiwitonderzoek nodig. Gebleken is, dat een algemene drieweekse melkcontrole met o.a. eiwitonderzoek even duur komt als het naast elkaar bestaan van tweeweekse, drieweekse en vierweekse melkcontrole met een gedeeltelijk elwitonderzoek. Het bestuur acht het eiwitonderzoek dermate belangrijk, dat het zijn voorkeur uitspreekt voor een algemene drieweekse controle met eiwitonderzoek boven het huidige systeem, waarbij het eiwitonderzoek niet tot zijn recht komt.

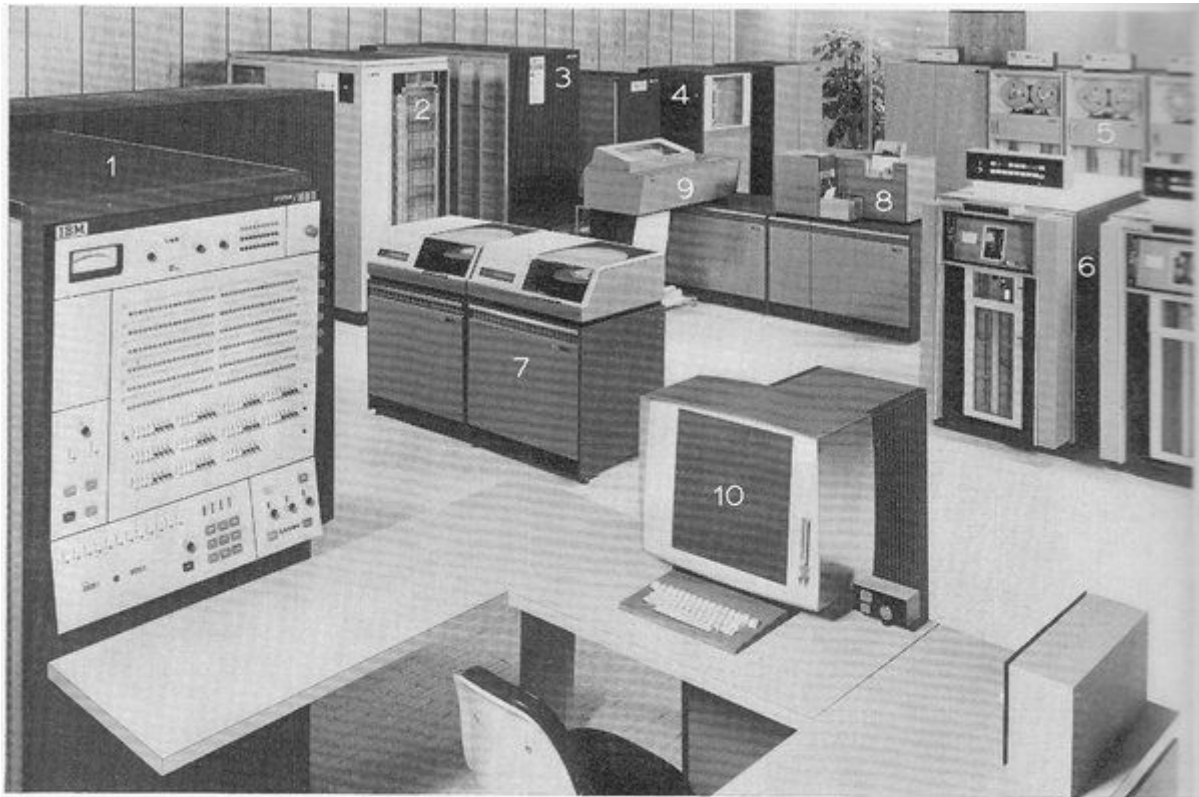
Het bestuur heeft besloten, zo deelde ir. Wietsma mee om de norm voor „bestuurskoeien” te verleggen van 85 punten naar 87 punten. Er is voorts een commissie ingesteld om een statutenwijziging voor te bereiden.

Het bestuur zal een voorstel in overweging nemen van een groep jonge fokkers, die verandering willen brengen in de preferent-verklaring van stieren. In plaats dat er een commissie de bedrijven afreist, zou er een publieke keuring moeten komen van de afstammelingen. Voorzitter Boersma noemde als bezwaar, dat de commissie dan niet in de gelegenheid is om de moeders van de afstammelingen van een stier te zien noch het milieu, waarin ze opgegroeid zijn.

De kosten zouden voor de fokkers ook een bezwaar kunnen zijn. Bij het NRS moeten de fokkers zelf zo'n 2500 tot 3000 gulden kosten maken om een preferentenkeuring te organiseren terwijl het onderzoek van zeven stieren in Friesland de afgelopen winter aan het FRS in totaal 4.000 gulden heeft gekost.

De heer H. A. Boersma werd als voorzitter van het stamboek herkozen met 153 van de 165 stemmen.

Om een idee te hebben wat een computer in 1967/'68 is hield hier een afbeelding met gegevens geplaatst.
Bron: WP. 7e druk, 1968

Computer van de 'derde generatie'. 1. Centrale verwerkingseenheid met 'hoofdgeheugen' van ca. $\frac{1}{4}$ miljoen bytes; 2. massagegeheugen, bevat in aansluiting op het hoofdgeheugen ca. 2 miljoen adresseerbare bytes; 3. kieskanalen, voor overbrenging van de informatie op in- en uitvoerorganen; 4. trommelgeheugen, een random-access-geheugen voor ca. 4 miljoen bytes met een overdrachtssnelheid van ca. 300000 bytes per seconde en een gemiddelde opzoektijd van 9 milliseconden, dient voor het onderbrengen van programmeersystemen en veel gebruikte gegevens; 5. magnetische-banden eenheden met een in- en uitleessnelheid van 180000 bytes per seconde; 6. hypertape-eenheden met een in- en uitleessnelheid van ca. 340000 bytes per seconde en een capaciteit van ca. 64 miljoen bytes per cassette; 7. schijvengeheugeneenheden, random-access-geheugens met een capaciteit van $7\frac{1}{4}$ miljoen bytes per schijvenpakket, een overdrachtssnelheid van 156000 bytes per seconde en een gemiddelde zoektijd van 75 milliseconden, 8. kaartlees-ponseenheid met een lees- en ponssnelheid van 500 kaarten per minuut; 9. afdrukeenheid met een snelheid van 240 regels per minuut; 10. beeldeenheid voor het visueel weergeven van tekeningen, grafieken, diagrammen en alfanumerieke gegevens, met de mogelijkheid door middel van een speciale lichtpen in combinatie met een toetsenbord correcties aan te brengen in de weergegeven gegevens. Ter vergelijking: één boekdeel Grote Winkler Prins bevat ca. 5 miljoen bytes tekst.

Friese Zuivelbond haalt fokkerij uit impasse

Eiwitonderzoek voor 200.000 melkkoeien gratis

(Van onze landbouwredacteur)

Het bestuur van de Friese Zuivelbond – FBvCZ. – heeft besloten geen kosten meer in rekening te brengen voor de bepaling van het eiwitgehalte van de individuele koeien bij de melkcontrole. Op het ogenblik worden ruim 70.000 koeien in Friesland op eiwitgehalte gecontroleerd en te verwachten valt, dat door deze maatregel van de Zuivelbond dit aantal tot ongeveer 200.000 zal stijgen. De achtergrond van het besluit van de Zuivelbond is gelegen in de zorgen, die het bestuur zich maakt over de ontwikkeling van de melkproductie per koe in Friesland. Deze blijft namelijk sterk achter bij die in andere provincies. Ook de belangstelling voor de melkcontrole en voor de eiwitcontrole in het bijzonder is de laatste jaren teruggelopen. De Zuivelbond wil nu een poging doen opnieuw vaart in de veeverbetering in Friesland te brengen.

De animo voor het eiwitonderzoek is de laatste jaren dermate gedaald, dat het steeds meer voorkomt, dat de verervingskwaliteiten van een stier op dit punt niet onderzocht kunnen worden. Deze ontwikkeling gaat in tegen de belangen van de fokkerij en van de veehouderij, omdat verwacht wordt, dat het eiwitgehalte van de melk in de toekomst steeds belangrijker wordt gezien de schaarste in de wereld aan dierlijk eiwit.

Het eiwitonderzoek op de laboratoria op het ogenblik zover geautomatiseerd, dat de kosten hoofdzakelijk vaste kosten zijn²⁷. Eiwitmonsters, die boven het bestaande aantal worden onderzocht kosten nog slechts twee tot drie cent per monster. Dit is voor het bestuur van de Zuivelbond mede aanleiding geweest om het eiwitonderzoek eind 1968 gratis uit te voeren. Hiermee is ongeveer een bedrag gemoeid van 300.000 gulden per jaar.

Dit bedrag, dat binnen de Zuivelbond opgebracht moet worden door een omslag bij de coöperatieve zuivelfabrieken, komt ook de veehouders, die niet aan de melkcontrole deelnemen indirect ten goede, omdat een stijging van het eiwitgehalte bij de gecontroleerde koeien ook effect heeft op de niet gecontroleerde veestapel, die immers gebruik maakt van stieren uit gecontroleerde stallen.

Het gemiddelde vetgehalte in Friesland is in vijftig jaar gestegen van 3,1 procent tot 4,1 procent, zowel bij de gecontroleerde als bij de niet-gecontroleerde veestapel. Bij de melkcontrole heeft de zuivelindustrie indertijd eveneens een groot deel van de kosten voor haar rekening genomen.

Friesland telt ruim 14.000 melkveehouderijbedrijven, waarvan er 9.000 meedoen aan de melkcontrole. Het aantal melk- en kalfkoeien in Friesland bedraagt ongeveer 300.000 stuks, waarvan er 230.000 bij de melkcontrole zijn en van deze 230.000 zijn er ruim 70.000 betrokken bij de eiwitcontrole. Het eiwitonderzoek komt uiteraard in de eerste plaats de fokkerij binnen het FRS ten goede, maar daarnaast profiteren ook honderden NRS-leden van de maatregelen. Verschillende Friese zuivelcoöperaties hebben namelijk leden in Flevoland, Noordoostpolder, de Kop van Overijssel, Drenthe en Groningen.

²⁷ Knipsel LC 1968-09-26 gaat over de officiële opening van het eiwit-laboratorium van de FBvCZ. Er zullen in de nabije toekomst 3,5 mln. bijna volledig geautomatiseerd, eiwitmonsters worden onderzocht.

Friese veehouderij staat voor koersverandering

De Veemarkt

DE ONTWIKKELING van de landbouw na de oorlog is er een geweest van een steeds verdergaande reglementering op allerlei gebied. Het was een reactie op die situatie, waarin de boeren gedurende de crisisjaren waren komen te verkeren, toen de prijzen voor agrarische producten tot een ontzettend laag peil waren gezakt. In de jaren 1931/'36 schommelde de melkprijs gemiddeld per jaar tussen 4,5 cent en vijf cent. Een paar jaar later werd Adema 197 voor een paar honderd gulden te koop aangeboden aan een Fransman, die zelf ook een bod deed en er bijna aan bleef hangen. De man vluchtte van het erf van de familie Knol in Hartwerd en redde zo zijn portemonnee.

Na de oorlog waren de boeren en tuinders aanvankelijk bereid alle mogelijke vrijheidsbeperkende maatregelen te ondergaan om de zwarte economische ellende van voor de oorlog te voorkomen. Het agrarische bedrijfsleven werd ingepakt in een keurslijf van voorschriften en verordeningen. Als gevolg daarvan werd een verwoede jacht gemaakt op de wittrikstieren van Sibbele Heitkamp uit Kollumerzwaag (een vrije boer toen Koekoek nog niet wist wat dat was) en het ras van de aalstrepen, witruggen, tijgerbonten en modderbonten in verschillende kleuren werd met uitroeiing bedreigd. Op het ogenblik sieren ze in toenemende mate het landschap.

Ze zijn de rechtgeaarde fokkers een gruwel, maar in Friesland vormen ze de voorhoede van verschillende onbekende veerassen als MRY-vee, blaarkoppen, Jersey's, Charolais en Simmenthalers. Toen Johannes Blanksma uit Pingjum zijn ruzie met het FRS zo ver doorvoerde, dat een paar honderd stamboekleden naar Leeuwarden kwamen om hem uit het stamboek te stemmen, mocht Blanksma zijn eigen stieren niet meer verkopen voor de fokkerij. Wel gaf de tsaar van Vee en Vlees. Johan de Veer, grootmoedig een gedeeltelijke ontheffing van de stierenverordening aan Blanksma, maar al gauw realiseerde men zich in het Productschap, dat het gehele systeem van de door reglementen beschermde stamboeken op knevelarij dreigde uit te lopen. De verordening ging van de baan. Een paar jaar geleden moest minister Biesheuvel de paardefokkers ook duidelijk maken, dat er nog zo iets als vrijheid bestond. Hij gaf toen vrijbaan aan de zwartbonte hengst Nico en verschillende koninkrijkjes stortten in.

Nu hadden de boeren in Nederland goede ervaringen opgedaan met hun collectief en coöperatief optreden. In de eerste helft van deze eeuw kwamen de coöperaties tot bloei en zij ontwikkelden zich tot machtige organisaties. Het strenggeordende veilingsysteem van de tuinders bracht in Nederland de tuinbouw tot bloei. De coöperaties versterkten de positie van de boer door hun grote efficiency. Een gemeenschappelijke aanpak van de melkcontrole bracht het vetgehalte van de melk van de Friese veestapel met een procent omhoog en één procent vet in de melk brengt bijna een dubbeltje op.

Ook de boeren, die niet aan de melkcontrole meededen profiteerden van deze verbetering van de erfelijke aanleg van het Friese vee, dat zijn invloed in heel Nederland liet gelden, terwijl ook in het buitenland Fries vee werd gekocht om tot verhoging van het vetgehalte van de melk te komen. De waarde van de veestapel in de wereld ging met honderden miljoenen gulden omhoog, dank zij het werk van een betrekkelijk kleine groep boeren, die al of niet ge-

steund werden door andere boeren.

Zonder die verhoging van het vetgehalte zou de veehouderij in Friesland economisch niet meer mogelijk zijn, zo stelde de Friese Zuivelbond deze week in een brief aan de Friese k.i.-bond.

De snel toenemende welvaart die handige jongens en nijvere middenstanders mogelijkheden gaven tot een snel grijpen van de winst, heeft een mentaliteitsverandering te weeg gebracht ook in de landbouw. Er is een verminderd saamhorigheidsbesef onder de boeren en een grotere zakelijkheid in de coöperaties. Coöperaties zijn van ideële organisaties ondernemingen geworden, die mee moeten doen in de moderne maatschappij. In de zuivelindustrie haalt de fabriek de melk nog op praktisch zonder te kijken naar de kosten, die daarbij voor elke boerderij verschillend liggen. De meelfabriek brengt tien zakken voer naar een boerderij voor dezelfde prijs per zak als twee zakken naar een buurbedrijf. Alleen voor nog grotere hoeveelheden wordt verschil gemaakt. Bij de coöperaties dringt echter hoe langer hoe meer het besef door, dat men de kosten daar moet leggen, waar ze gemaakt worden.

Voorheen ging men van de gedachte uit dat boeren elkaars concurrenten niet waren. Landbouwondernemingen zijn elkaars concurrenten echter wel. Het voortbestaan van de ondernemingen komt steeds meer af te hangen van uitbreidingsmogelijkheden en van bedrijfsvergroting. In een proces, waarin sociale overwegingen strijden met economische noodzakelijkheden, verloopt de concurrentie tussen de ondernemingen in de landbouw. In Friesland heeft die strijd geleid tot een enorme daling van het aantal veehouderijbedrijven, namelijk van 20.000 na de oorlog tot ruim 14.000 op het ogenblik.

In Friesland is ook een duidelijke tendens te bespeuren, dat de bedrijven, die in deze concurrentiestrijd zullen verdwijnen, zich zo veel mogelijk van investeringen op lange termijn onthouden.

Dit geldt o.a. voor de melkcontrole. Gemiddeld worden er op het ogenblik in Friesland per bedrijf twintig koeien gemolken, op de bedrijven waar aan productiecontrole wordt gedaan is dit aantal 26 en op de bedrijven, waar ook nog eiwitcontrole is bedraagt het ongeveer 29. Bij een toenemende bedrijfsgrootte ziet men dus ook een toenemend vertrouwen in de toekomst. De bedrijven, die niet aan melkcontrole doen hebben gemiddeld veertien koeien. Dat zijn kenmerkend de bedrijven, waarin niet meer geïnvesteerd wordt. Men ziet geen heil meer in de uitgaven, waar men direct rendement tegenover staat.

Een soortelijk onderzoek zou men kunnen uitvoeren bij de Friese ki-verenigingen. Een voorlopig onderzoek in die richting heeft uitgewezen, dat hier dezelfde tendenzen bestaan. Bij de ki-verenigingen zijn vooral de bedrijven aangesloten, die tot de wijkers in de landbouw behoren. Deze conclusie is uiteraard gebaseerd op gemiddelden en geeft slechts aan, dat de kans groot is, dat in de toekomst procentueel een geringer aantal bedrijven in Friesland van de diensten van de ki-verenigingen gebruik zal maken dan nu het geval is.

Het is duidelijk, dat het beleid in de verschillende organisaties, niet afgestemd mag worden op de ondergang van een groot aantal landbouwondernemingen. Het zou het einde betekenen van de coöperaties en de ki-verenigingen. Het is ook duidelijk, dat een beleid, dat op de toekomst gericht is, steeds de zware last zal ondervinden van degenen, die er

geen belang meer bij hebben. Bij de benoeming van bestuursleden zou men er al vast rekening mee kunnen houden. Het floreren van een organisatie hangt sterk samen met de toekomstverwachtingen van haar bestuur.

In de Friese veehouderij staan op het ogenblik een aantal zaken op de agenda, die juist op de toekomst betrekking hebben en die de veehouderij en fokkerij een nieuwe inspiratie moeten geven. Door een reeks oorzaken is de melkcontrole op een dood spoor geraakt. Zij weet zich alleen nog maar wat te herhalen in telkens dezelfde handelingen in de hoop, dat er iets uit zal komen En het komt er niet meer uit. De melkproductie per koe vertoont een triest beeld, vergeleken met de andere provincies

Na de oorlog ging de melkproductie per koe aanvankelijk goed vooruit onder invloed van een betere voeding van de dieren. Verschillen in erfelijke aanleg werden gecamoufleerd door een betere voeding. Een volgende vertroebeling van de cijfers vloeide voort uit veranderende bedrijfsomstandigheden als, meer koeien per man, waardoor de erfelijke aanleg van de dieren niet meer optimaal tot uiting kwam in de controlecijfers. De melkcontrole ging niettemin voort met een minutieuze controle alsof er niets veranderd was, hoewel het steeds duidelijker werd, dat de boeren bij de melkcontrole nog graag een goede figuur wilden slaan. Velen hielden vast aan de tweeweekse controle, omdat de controledatum daarbij beter te bepalen viel dan bij de drieweekse, waarin meer variatie mogelijk is wat de controledagen betreft.

Met de gribus van cijfers, die hieruit voortkomt moet gewerkt worden bij de productievererving van stieren. Duidelijk is, dat dit tot teleurstellingen moest leiden en tot een providentiële afneming van het aantal koeien, dat in de melkcontrole is.

Na ruim tien jaar bleek ook, dat de eiwitcontrole geen effect had op het eiwitgehalte van de koeien, dat aan die controle deel neemt. Het aantal bedrijven, dat aan eiwitcontrole doet liep terug van 29 procent van alle bedrijven in 1960 tot zeventien procent in 1967. Het aantal koeien bij die controle op eiwit daalde van 44,5 procent tot 24 procent van het totale aantal koeien in Friesland.

Het initiatief van de Friese Zuivelbond om de gehele eiwitcontrole bij de gecontroleerde melkveestapel gratis uit te voeren, is een eerste stap tot het openen van nieuwe perspectieven. De gegevens, die tot nu toe met veel geld en moeite omtrent het eiwitgehalte zijn verzameld, dreigen niet langer tot een waardeloze cijfermasa te verworden. De uitspraak van het FRS-bestuur, dat de voorkeur geeft aan een algemene driewekelijkse controle met eveneens algemeen eiwitonderzoek boven tweeweekse, drieweekse en vierweekse controle met incidenteel eiwitonderzoek is een tweede stap van historische betekenis, omdat het stamboek nu eindelijk eens een heilig huisje te lijf gaat.

In de derde plaats is er het gecoördineerde schetsen van stamboek, gezondheidsdienst, melkcontrole en k.i.-verenigingen, waarmee organisatorisch de weg wordt opengemaakt voor een algemenere registratie van de veestapel ten behoeve van de veeverbetering.

Een volgende stap is het aantrekken van een nieuwe directeur van het Spermacentrum, die tegelijk ten behoeve van de k.i.-verenigingen of eigenlijk ten behoeve van de bond van k.i.-verenigingen de stierenselectie organiseert. Er zullen meer beslissingen moeten volgen. Het stamboek zal de gebruikswaarde van de koe als zijn hoogste ideaal moeten aanvaarden of het zal zijn functie verliezen.

K.I.-Knijpe koopt drie stieren in Noord-Holland

KNIJPE.- De k.i.-vereniging te Knijpe, die haar 450 leden voornamelijk in het merengebied oostelijk van Sneek en om Oranjewoud heeft zitten, heeft drie stieren aangekocht bij de Hoordhollandse fokker Cor M. Ruyter in Burgerdam. De beslissing kan van vergaande betekenis wezen voor de veefokkerij in Friesland, in de eerste plaats omdat k.i.-Knijpe de eerste van de zestien verenigingen in Friesland is, die stieren buiten Friesland heeft gekocht en in de tweede plaats omdat de aankoop dieren betreft, die afwijken van de hier heersende fokrichting. Wel voeren de drie stieren sterk het Friese stierenbloed, zodat er voldoende aansluiting bestaat in de bloedlijnen

De vereniging in Knijpe is vooral tot aankoop van deze stieren overgegaan, omdat ze uit zeer melkrijke stammen komen en omdat in die stammen hoogtematen voorkomen, die aanmerkelijk uitgaan boven hetgeen in Friesland voorhanden is. Bij vrouwelijke dieren in deze stammen hebben maten van 1,34 en 1,36 cm. Knijpe wil met kracht voortgaan op de weg, die met Pieterkes Anna's Adema is ingeslagen en die tot een grotere koe moet leiden.

Volgende week komt de eerste stier, een stierkalf uit maart, op het k.I.-station in Oranjewoud. Het is Burger Nico, die als dubbele grootvader de Friese stier Blitsaerd Keimpe heeft. Burger Nico heeft als moeder Sijke 37, een achterkleindochter van Sijke 32, die de Ruyter een achttal jaren geleden op het boelgoed van De Vries in Oudwoude heeft gekocht. De Friese fokkers hadden toen geen belangstelling voor deze koe, die volgens hen te groot was. Sijke 32 heeft in Noord-Holland enige tijd geleden een levensproductie van 100.000 kg melk gehaald en is inmiddels weer drachtig. Sijke 37 is nog maar een rier. Het verwierf kortgeleden op de keuring in Schoorl een lb-prijs en kwam op het vijftal in de kampioenskeuring. De lopende melklijst is bijzonder goed.

Het bloed, dat de stieren van Ruyter voeren komt vooral uit de stallen van Knol en Jepma, terwijl de drie stieren, die Knijpe gekocht heeft direct veel bloed uit stal-Brandsma hebben. De andere twee stieren dragen vertrouwde - zij het niet meer gangbare namen in Friesland - namelijk Burger Zeppelin en Burger Lindberg. Burger Zeppelin is een zoon van Augusta 38 en Burger Lindberg van Sijke 34, een dochter van Sijke 32. De drie stieren kunnen pas volgend jaar op een leeftijd van dertien maanden onderzocht worden op k.i.-waardigheid. Knijpe heeft de eerste stier voetstoots genomen. De levering van de beide andere dieren zal pas geschieden, wanneer ze k.i.-waardig verklaard zijn door de Gezondheidsdienst

Leeuwarder Courant

26-07-1969

DE VEEMART

„DE FRIESE VEEFOKKERIJ" verheugt zich in de ontdekking van de vierde FRS-koe, die de 100.000 kg heeft gehaald. Ook deze koe, die als gust slachtdier was verkocht en bij het opweiden drachtig bleek te zijn, behaalde de magische produktie bij een NRS-fokker. Het NRS telt zo langzamerhand al een 50 koeien met een dergelijke hoge levensproduktie. Eenmaal in het NRS-gebied schoot ook bij deze koe de produktie omhoog, zo constateert het blad wat broeierig. Het is voor ons een aanwijzing te meer, dat men in het NRS meer oog heeft voor produktiedieren dan in Friesland en dat men er meer oordeel heeft over een doelmatige voeding. Bij 100.000 kg-dieren stelt men nooit de vraag of de produktie wel op een rendabele manier gehaald is. Zij dienen alleen de reclame voor de produktiviteit, die het stamboek nastreeft.

Fusie K.I. Verenigingen van “rood-bont” Limburg een feit Optimale duurzame koe meer en meer werkelijk

door Wil Lebens

HEYTHUYSEN, 25 oktober. — Op dinsdag 21 oktober passeerde ten overslaan van notaris A. Jochems te Heythuysen en de vijf voorzitters van de (laatste) K.I. verenigingen van het M.R.V.-ras in Limburg Kunstmatige Inseminatie bij M.R.IJ-vee in Limburg (M.R.IJ.-K.I. Limburg) een vol-dongen feit werd. De kleinere verenigingen in de na-oorlogse jaren ontstaan, sloten zich dinsdag aaneen tot een forse organisatie met rond 4800 leden die rond 55.000 koeien inbrengen.

Als straks de Rijksgoedkeuring op de Statuten verkregen is, zullen alle veehouders een exem-plaar toegestuurd krijgen plus een kaart waarop ze zich als lid van de M.R.Y-K.I. Limburg kun-nen aanmelden. Uit de leden worden kringen ge-vormd, die dit najaar via de Ledenraad 21 be-stuursleden zullen aanwijzen.

Uit deze groep komt het dagelijks bestuur voort, dat uit vijf personen gaat bestaan. Half december zullen deze verkiezingen gehouden zijn en gaat de nieuwe K.I.vereniging met groot vertrouwen de toekomst in. Dinsdag 21 oktober was voor de leden van het voorlopige bestuur met aan het hoofd de heer P. van Heugten, evenals voor de duizenden leden een dag van historische betekenis. Wat in 20 jaar bezig was te groei-en kreeg plots een grote en sterke gestalte. „Limburg telde vlak na de oorlog” aldus de heer P. van Heugten “nog 61 stierhouderijen die de beschikking hadden over rond 300 dekstieren. Elk jaar vonden verplichte keuringen van fokstieren plaats, waar vaak 600 dieren werden aange-boden. Het gebruik van zoveel vaderdieren werkte evenwel de verbreiding van besmettelijke dekinfecties in de hand met als gevolg een toenemende onvruchtbaarheid.

Toen kreeg de K.I. een kleine kans die dankbaar werd benut. Een andere factor van gewicht was, dat door de Overheid maatregelen werden genomen ter reglementering van de kunstmati-ge inseminatie bij dieren. De K.I. mocht en mag alleen in groepsverband gebeuren.”

„Nieuwigheid”

De grote kans lag dus bij de bestaande stierhouderijen en toen meer en meer verenigingen overhielden naar de „nieuwigheid” waren de meeste veehouders gewonnen voor de K.I. Spoedig was er een veelzijdige en noodzakelijke samenwerking tussen kleinere K.I.'s, die samen-smelting tot gevolg had. In 1963 waren nog de stations: Venray, Horst, Helden, Heythuysen en Sittard. „Verleden dinsdag” aldus de heer van Heugten, „hebben ook deze grote K.I.'s de han-den in elkaar geslagen.

De plannen werden sinds lang bestudeerd en er was reeds een grote wisselwerking. Thans tre-den we ook naar buiten als de grote K.I. van „rood-bont” Limburg op. De ontwikkeling van de K.I. bij het M.R.IJ.-veeras in Limburg is formidabel geweest na het schuchtere begin. We

hebben hierbij een sterke steun gehad aan „De Gezondheidsdienst voor Dieren” en het „Rijks-veeteeltconsulentschap” beiden in Limburg.”

Forse stijging

In 1947 startte de K.I. met 900 leden die 1200 koeien inbrachten. Zes jaar later waren 6200 deelnemers en 29.300 koeien. In het topjaar 1960 stonden 8167 fokkers ingeschreven met 45.000 koeien. Tengevolge van de sanering van de landbouwbedrijven nam het aantal leden snel af en bedroeg in 1968 nog 4860. De eenheden per bedrijf groeiden echter snel en 54.400 koeien hadden eind 1968 een kaart in de boekhouding van de van de K.I.

„Niet alleen de forse toename van het aantal stuks vee maar vooral de successen in de fokkerij bewezen dat de fokkerij bewezen dat de K.I. niet meer weg te denken is”, aldus de heer van Heugten! Tijdens elke provinciale tentoonstelling (ook op de Nationale in september in Den Bosch) blijkt dat de roodbonte qua structuur, vorm van de uier en in volume sterk is vooruit gegaan. Uit de productiecijfers (via de P.M.D. te Roermond) kan men aflezen dat de roodbonte in 20 jaar tijd gemiddeld 20 kg melk per koe heeft gewonnen is gestegen van (van 4050 naar 4300 kg.) en dat het vetgehalte is gestegen van 3,51 % naar 3,74%.

Een strenge test op de stieren vindt regelmatig plaats. Vooral via de afstammelingen-keuringen kent men de stieren van binnen en buiten. Elk dier, dat niet aan bepaalde eisen voldoet, gaat er onverbiddelijk uit.”

Momenteel zijn er 54 stieren bij deze K.I. in gebruik. Het sperma wordt bewaard in containers die 1500 inseminaties kunnen bevatten. Het sperma van een veel gevraagd vaderdier wordt verzonden naar alle delen van Nederland en ook naar het buitenland. De temperatuur in een dergelijke container vloeibare stikstof is steeds 196 gr. onder nul.

Op deze manier kan men toch gebruik maken van de diensten van een stier die al lang dood is. „Bij de roodbonte wordt 95% van het aantal dieren in Limburg geïnsemineerd” zegt de heer P. van Heugten. „De directe bevruchtingen stemmen tot grote tevredenheid. Ons streven naar een duurzame koe, met voldoende volume, met een goede melkgift en dito vetgehalte, met een goed uier en van een vlotte melkbaarheid wordt meer en meer werkelijkheid.

„Maar”, zo besluit hij, „wie mocht menen dat de K.I. een „uitvinding” is van de laatste jaren of laatste eeuw zit er glad naast. Reeds lang voor Christus pasten de Arabieren bij hun volbloedfokkerij van paarden deze bevruchting toe. Van allerbeste hengsten trokken ze op deze manier zoveel mogelijk voordeel. In onze tijd hebben vooral de Russen en Scandanavische volken steeds op dit gebied — niet alleen met koeien — geëxperimenteerd. Thans is de beurt aan ons en tot heden is er alleen dankbaarheid dat we er mee zijn gestart.

1970

1971

Nieuwsblad van het Noorden, 1971-02-11

Blaarkopfokkers vieren in Groningen 50ste verjaardag

(Van een onzer medewerkers)

„Wanneer de fokkers zorgen dat door de productie de koe in staat is het goedkoopst te produceren met een zo hoog mogelijke slachtwaarde zal het mogelijk zijn ook voor de toekomst de blaarkopfokkerij op peil te houden” Dat zei de voorzitter van de Vereniging van fokkers van Blaarkop Rundvee in de provincie Groningen gisteravond in zijn openingswoord tijdens het vijftigjarig jubileum van de Vereniging.

In de Groningehal waren velen bijeen gekomen om dit feit te vieren. De secretaris, de heer P. J. Sikkem liet de jaren 1921-1971 de revue passeren. Hij vertelde, dat de eerste oriënterende vergadering werd gehouden op 30 maart 1920 in Groningen, waarna in 1921 tot de oprichting van een bond van blaarkopfokkers werd overgegaan en men werd lid van het Nederlands Rundveestamboek.

Eerst in 1959 werden de roodblaren op de NRS-show in Den Bosch toegelaten. In 1966 hadden de blaarkoppen hun 100.000 kg melkproductie. Door eensgezindheid, fokkerskwaliteiten en met vereende krachten moet het gelukken de standaardkoe met een bedrijfsgemiddelde van 5000 kg melk, met een goede bespiering voor de vleesproductie te krijgen. Dan kan dat ook een blaarkop zijn.” aldus besloot de secretaris zijn overzicht

Leeuwarder Courant 1971-10-07

Scheerlijn spant smalle basis in Friese veefokkerij ²⁸

LEEWARDEN —Vele fokkers maakten zich gister zorgen over de smalle basis, waarop de Friese veefokkerij terecht dreigt te komen. De redenering is, dat er in Friesland een beperkt aantal koeien is, dat in aanmerking komt om als stiermoeder te fungeren. Van de 300.000 koeien in Friesland zijn dat er slechts een 2.000 en zelfs dat aantal vinden sommige fokkers nog aan de veel te hoge kant.

Als er dan van Blitsaerd Setskes Keimpe 114 zoons voor de keuring zijn aangegeven en van Rudolf Bert 56 niet minder dan 108 zoons, dan mag men haast wel aannemen, dat een veelvoud van deze beide aantallen aan stiermoeders geïnsemineerd zijn van deze beide stieren. Van Rudolf Bert worden dit jaar in Friesland misschien wel 7000 koeien drachtig gemaakt, zodat we ook in 1973 nog een horde zoons van Rudolf Bert 56 mogen verwachten.

Ze zullen in snel tempo in de worstmolens terecht komen, zo werd gister bijzonder onaardig maar waarschijnlijk wel terecht opgemerkt opgemerkt. Het voordeel is dan wel, dat men ze kwijt is, maar het aantal dochters van deze stieren, dat uit die beste stiermoeders wordt aangehouden is een veelvoud van het aantal stiertjes dat er van overblijft. Met die dochters moet verder gefokt worden, maar dan zullen de aankoopcommissies van de k.i. opmerken, dat ze

28 Nog rommelige tekst

thuis al zoveel Keimpe-bloed hebben en dat ze al heel goed voorzien zijn van het Rudolf Bertbloed. De fokkers zitten dan wel met beste beesten, maar niemand heeft er in de fokkerij belangstelling voor.

Blitsaert xxx

De stieren, die ir. Scheer voor de fokkerij aanwijst, zijn dieren met een bekende produktievererving. Hij heeft met deze methode reeds verschillende stieren, die niet in de gratie van de exterieur-fokkers stonden naar voren gehaald en hen gedwongen ze te gebruiken. Fokkers, die wel een eigen weg wilden volgen, komen met stierkalveren aan de markt, want zo mag men de stierkalverenkeuring wel zien, die een lacune in hun stamboom hebben, omdat de produktievererving ontbreekt. Dat heeft ir. Scheer toch wel bewerkstelligd, de jachtige fokkerij met enterstieren, waarvan alleen bekend was dat ze een mooie papa hadden, is praktisch afgelopen. Alleen van k.i.-stieren kan echter een verantwoorde produktievererving berekend worden, omdat alleen deze stieren voldoende dochters krijgen voor die berekening. Zo krijgt Scheer het monopolie.

Prof. Stegenga heeft indertijd gezegd, het fokbedrijf rendabel te houden. De vanzelf weer aan de beurt komen. iFokken is echter duur en er moet geregeld een stier verkocht worden om het fokbedrijf rendabel te houden. De fokker moet dus wel de Scheeriyn spannen om koers te houden.

De Fries xxx

Men zal tegenwerpen, dat de eerste de beste veehouder dan wel fokker kan worden. De fokkerskunst verdwijnt dan immers en wat is er dan nog aan het fokkersleven? De romantiek van het avontuur gaat er uit en de in generaties opgebouwde fokkennis gaat te loor. Aan de andere kant zal het gezegde: „fokken is gokken” aan kracht verliezen.

Het leek echter wel of de kampioensjury bij de oudere stieren juist weer de aandacht op dat element van het fokken wilde vestigen. Er was toch maar weer een Adema 561 bij de laatsten in de kampioensring. Overigens is ir. Scheer een jurylid geweest, dat door Ritske Velstra.

???

Voor de kampioenskeuring van het FRS verschenen gistermiddag de zwaargewichten van het stamboek in de baan. Er waren zwaardere stieren dan ooit voor de kampioensmars aangetreden. De kampioensjury zette de stieren eerst in gelid voor de tribune voor de eigenlijke keuring op de exterieur Jood liteiten en de gemakkelijke gang begon. De menigte bezoekers uit binnen- en buitenland was groter dan men in vele jaren gezien heeft.

DE VEEMART

DE FRIESE K.I-BOND wacht niet meer tot het laatste schip ook vracht heeft. De vloot is uitgevaren en de vijf k.i.-verenigingen, die er in Friesland zijn overgebleven, zijn gezamenlijk onderweg gegaan op een gegist bestek. Nader beraad is nodig om na te gaan welke zonnige stranden men gaat opzoeken.

Wat er in de laatste vergadering van de bond aan mogelijkheden werd opgesomd, is heel wat. Duidelijk is naar voren gekomen dat de Friese k.i.-bond zich geheel heeft losgemaakt van de tradities van de Friese veefokkerij. Het is finaal afgelopen met de besloten club, die het Friesch Rundvee-Stamboek bijna honderd jaar heeft gevormd. Het is allemaal heel mooi geweest, maar tenslotte is de Friese veefokkerij vastgelopen in zijn eigen successen. Dat is het lot van alle succesrijke rassen. Op een gegeven moment weten de fokkers uit een ras nog net iets meer te halen dan er in zit en dan komt de klap.

In Friesland kon men tenslotte niet meer de ogen sluiten voor de melkrijkere Noord-hollandse koeien en toen de k.i.-Knijpe een paar jaar geleden een drietal Noordhollandse stiertjes naar het station in Oranjewoud haalde, was de draai genomen. Als men op het ogenblik ziet welke fokkers zich verdringen om hun koeien te laten bevruchten door de Noordhollandse stier Nuboxer Verwachting in Tzummarun, dan kan er aan toegevoegd worden, dat de topfokkers hun draai ook genomen hebben.

Noord-Holland lijkt in zijn fokkerij het hoogtepunt echter ook al gehad te hebben, want het zit erg verlegen om een opvolger van Blitsaerd Keimpe. Sommigen zien die opvolger in Nuboxer Verwachting, maar de verwachtingen, die daaromtrent gewekt worden, doen een beetje denken aan de periode in de Friese veefokkerij, waarbij ook voortdurend alle hoop opgezet bij een stier waarvan niets bekend was dan zijn afstamming.

Friesland had een typische stierenfokkerij, terwijl Noord-Holland zich toegedeede op fokkoeien met hoge produkties. Noord-Holland was niet bang gebruik te maken van een Friese stier, maar Friesland wilde geen vreemd bloed. Het FRS kon wel op eigen krachten uit welke mogelijkheden dan ook komen. Het hoeft niet meer. In Friesland is de opmars van de Noord-Hollanders begonnen.

De Friese k.i. geeft het Frans-bloed ruime kansen. Het Frans-bloed van Noord Holland staat net zover van de oorspronkelijke Friese fokkerij af als het Amerikaanse of Canadese bloed, hoewel je bij de Amerikanen meer kans hebt op een naam van Friese afkomst dan bij de Frans-stieren.

Kortgeleden is een groep NRS-fokkers naar Amerika en Canada geweest. In hun gezelschap bevond zich ook Anne Oosterbaan van Tzummarum, de eigenaar van Nuboxer Verwachting. Hun opmerkingen bij de thuiskomst waren eigenlijk dezelfde als die waarmee het FRS de in-tocht van de Noord-Hollanders in Friesland probeerde te keren: het hoeft niet, we kunnen het zelf wel.

Het bestuur van de Friese k.i.-bond is kennelijk wat geschrokken uit Duitsland, Denemarken en Zweden teruggekomen. De ervaringen, die de veeteeltautoriteiten daar nu al jaren met Amerikaans vee opdoen, wijzen in een veel positievere richting. Er zijn in de produktierichting grote sprongen gedaan. Die sprongen kunnen binnen de Nederlandse fokkerij met dieren van geheel Nederlandse afstamming ook worden gedaan, maar de vraag is daarbij alleen hoe-

veel tijd dat zal vragen.

BOUWHUIS, het aftredende bestuurslid, nam de veefokkerij op zijn manier in bescherming. Die vaart nu mee in het kielzog van de k.i., maar het zijn geen profiteurs, zo deelde hij mee, dat wordt namelijk wel eens beweerd. De zelfbewustheid, die uit verschillende opmerkingen van k.i.-bestuurders sprak, mag het stamboek wel te denken geven. Men heeft er bij de k.i. op het ogenblik zin in om te laten zien, dat k.i. een methode is om snel fokresultaten te bereiken. Voorwaarde is dat er dan ook een fokbeleid is. Voor het eerst in de 25-jarige geschiedenis van de Friese bond laat men dat beleid niet meer over aan degenen, die de stieren aanbieden, maar neemt men het heft zelf in handen.

Er is in de komende maanden nader beraad nodig, zei secretaris Scheer. Uit de opmerkingen, die hij maakte, kwam naar voren, dat dat beraad er in hoofdzaak uit zal bestaan de ideeën die Scheer en het bestuur hebben over te dragen aan de andere k.i.-mensen.

1972

Leeuwarder Courant 1972-04-26

Fokkers willen Fries rundvee zuiver houden

Actie tegen Amerikanen – Holstein-Friesian

LEEWARDEN - Een groep jonge fokkers in Friesland heeft een actie ontketend voor het behoud van de zuivere teelt van het Friese zwartbonte veeslag. Zij hebben reeds honderd fokkers in Friesland als medestander gekregen. Deze fokkers hebben zich verplicht de komende acht jaar geen vreemd bloed in hun veestapel te halen.

De actie is gericht tegen de plannen van de Friese K.I.-bond om de helft van de 500 doses diepvriessperma van de Amerikaanse stier Pabst Ideal, waarover de bond beschikt gericht te plaatsen bij Friese stiermoeders. Of de actie zich ook zal richten tegen het beleid van het *Friesch Rundvee-Stamboek*, dat met de k.l.-bond is overeengekomen tot registratie van de nakomelingen over te gaan, zal waarschijnlijk afhangen van de bijval, die de actie verder krijgt

Op een fokkersbijeenkomst in het Oranjehotel heeft de heer Anne Oosterbaan van Tzummarum gisteravond de verklaring voorgelezen en de ruim 150 aanwezigen - voor zover ze nog niet getekend hadden - uitgenodigd hun naam onder het stuk te zetten. De actie is uitgegaan van de fokkers Siebe S. Boelstra, Chris Oostenbrug, Ate Oostenbrug, Anne Oosterbaan, Frans Palma en Andries Hoogterp (Blitsaerd).

In een toelichting op de verklaring zei de heer Oosterbaan dat over acht jaar zal blijken, dat er behoefte bestaat aan een zuivere fokkerij van het Friese vee en dat men dan klaar moet zijn om in die behoefte te voorzien. Hij zei ook, dat de groep geen bepaalde doelstelling nastreeft, zij het dan dat men gemeenschappelijk de zuivere fokkerij in Friesland sterk wil maken, waarbij de onderlinge geschillen uit het verleden worden geslecht. De Friese fokkers moeten met elkaar optrekken met voorbij gaan van persoonlijke belangen.

De verklaring van de heer Oosterbaan kwam aan het slot van een avond, die was belegd door de exporteur Jurjen Terpstra. De directie van het Oranjehotel had gratis een zaal beschikbaar gesteld. De heer Terpstra had voor de avond een uitnodiging rondgestuurd met de vraag: „Bent u ook verontrust over de gang van zaken in de Friese veefokkerij, wat betreft de kruising met Amerikanen?”

Voorzitter A. Talsma wilde er een zuivere voorlichtingsavond van houden zonder een protestactie of iets dergelijks, máár de drie sprekers van wie de Deense veeteeltconsulent Axel Petersen speciaal uit Denemarken was overgekomen, maakten er een lange *lijdenslitanie* van over de rampen, die de veehouderij te wachten staan bij het gebruik van Amerikaanse en Canadese stieren.

De heer Terpstra vertelde van zijn ervaringen in Zuid-Afrika en Rhodesië, waar de fokkers met de brokken van het dure Amerikaanse experiment zitten. Deze fokkers komen weer naar Friesland voor de veredeling van hun veebeslagen. Men heeft in deze Afrikaanse landen zeer slechte ervaringen met de kruisingen, vooral bij de tweede generatie kruislingen. „Se woene wol dat se der nooit oan bigoun wiené.” Laat men de fokkerij zuiver houden in Friesland, want er zal veel vraag komen naar vee van zuiver Fries ras, zo betoogde de heer Terpstra.

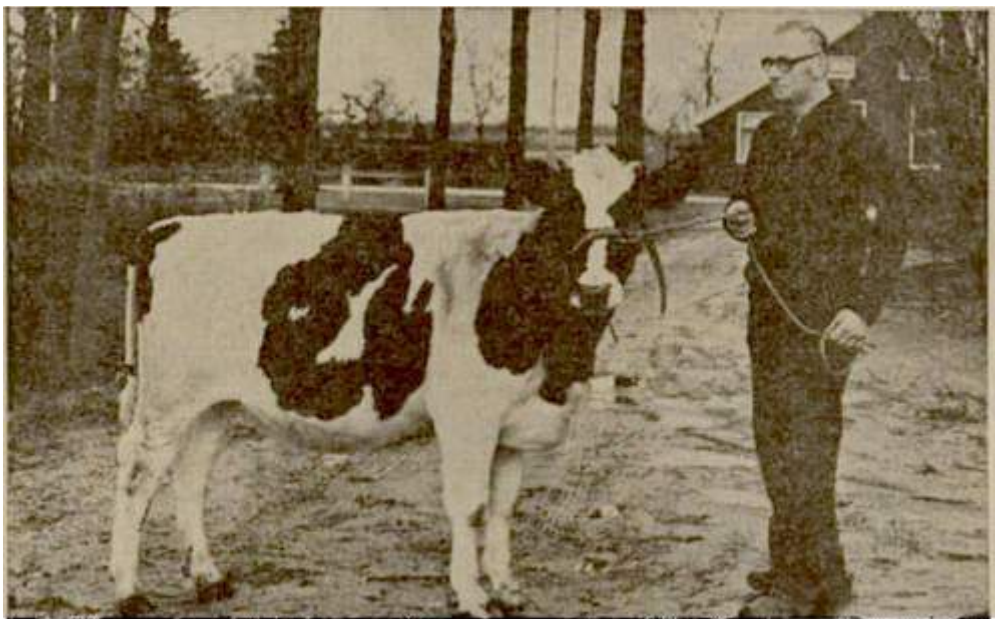
De ervaringen in Denemarken met de Amerikaanse stieren zijn ook niet onverdeeld gunstig, zo bleek uit de inleiding van de heer Petersen. Na ongunstige ervaringen met enkele Nederlandse stieren was men in Denemarken tot het Amerikaanse experiment overgegaan. Bij de afstammelingen van de Amerikaanse stieren lag de melkproduktie wel tien procent boven de vergelijkbare Deense, maar de melkbaarheid was niet goed en de dieren hadden een slecht temperament. De kalveren waren minder geschikt voor de mestering wegens tekortkomingen in de vleeskwiteit. Bij de vergelijking waren er ook Friese en Hollandse stieren die de zelfde produktieresultaten hadden als de Amerikaanse, waarbij de Nederlandse stieren een betere melkbaarheid gaven en een beter temperament vererfden.

De heer Oosterbaan vatte zijn reeds eerder in de *Leeuwarder Courant* gepubliceerde ervaringen van zijn Amerikaanse reis samen in een citaat: Als je de kwaliteiten van de Amerikanen in stukken kon importeren, dan zat er misschien wel wat bij maar eigenlijk is er voor ons niets te halen. „Doe't de groep fokkers thús kaem út Amearika wiene wy wol hwat wiig mei ús eigen spul.” Wel merkte hij op, dat de k.i. in Amerika technisch een voorsprong heeft, welke tot uiting komt in betere bevruchtingsresultaten.

Is U.S.A.– stier mans voor meer melk?

In 1970 fokproef met sperma van *Frisian-Holstein* stieren van start

U Ziet het er misschien niet aan af maar boer Toxopeus showt hier een Nederlands-Amerikaanse (of moet ik zeggen Amerikaans-Nederlandse?) koe op zijn erf aan de Kerkstraat in Zuidbroek. De heer Toxopeus is één van de pakweg zes, zeven Nederlandse veehouders die zijn veestapel beschikbaar stelde voor een kruisingsproef van vaderlandse zwartbonten en zwartbonten uit de States. Hiermee wordt bedoeld het type Frisian-Holstein.²⁹ „De Holstein-Friesian werd rond de eeuwwisseling voor het laatst uit Nederland naar Amerika geëxporteerd. Ze kijken daar niet zo naar het exterieur als hier. Het is een grote, sterke gebruikskoe,” aldus de heer Toxopeus.

Boer Toxopeus met een dochter uit Nederlands-Amerikaanse ouders. Of ze eens indrukwekkende productiecijfers zal laten noteren blijft nu nog in het ongewisse.

De kruisingsproef bestaat hieruit, dat een deel van de veestapel van de Nederlandse boeren, die zich voor het experiment beschikbaar hebben gesteld - wordt geïnsemineerd met sperma van zwartbonte stieren uit Noord-Amerika. Van „heren” overigens die blijkens het Amerikaanse stamboek best blijken te vererven.

Het experiment is opgezet door het *Instituut voor Veeteeltkundig Onderzoek* L.V.O. en de Landbouwhogeschool in Wageningen en omdat een experiment altijd risico's inhoudt, wordt de kruisingsproef half om half toegepast, dat wil zeggen, dat de helft van de beschikbare „tochtige” koeien wordt geïnsemineerd met Amerikaans sperma en de andere helft met sperma van best verervende Nederlandse stamboekstieren, voor dit doel speciaal uitverkoren door het IVO en de beide Rundveestamboeken. „Daar betalen we het normale KI-tarief voor”, noemt de heer Toxopeus een van de voordelen van het experiment. „De meerkosten neemt het L.V.O. voor zijn rekening”.

²⁹ In verband met betere zoekbaarheid als Holstein-Friesian geschreven (ZHN.)

De Frisian-Holstein, dus van oorsprong een Fries-Duitse koe, werd door een autoriteit op het gebied van de veehouderij in Noord-Holland (ook hier doen enkele boeren mee aan het experiment) smalend een „brievenbus-koe” genoemd, vanwege haar slanke lijn. Waarop een veehouder uit de zaal repliceerde, dat hij Nederlandse rassen kende, die ook heel gemakkelijk door de brievenbus kunnen.

Minder springgewicht

Afgezien van dit gekrakeel is al vast komen te staan dat de Amerikaanse zwartbonte zwaarder is dan de Nederlandse, maar desondanks minder beveleed is, langer draagt, zwaardere kalveren ter wereld brengt en gemakkelijk afkalft.

Waar de heer Toxopeus persoonlijk van overtuigd is, is dat de nakomelingen van de Nederlands-Amerikaanse zwartbonten op zijn stal minder springgewicht hebben. Dat is natuurlijk van belang. Maar het antwoord op de allerbelangrijkste vraag, de vraag waarom het experiment tenslotte begonnen is, moet nog komen. Die vraag is: zijn de dochters van de Amerikaans-Nederlandse ouders melkrijker dan de puur Nederlandse zwartbonten? De Frisian-Holstein zelf gaat voor 'n beste melkkoe door. De kruisingsproef is in 1970 gestart, zodat het nog een jaar of twee duurt, eer een afdoend antwoord op deze spannende vraag gegeven kan worden.

Met andere woorden: dan zijn er melkgevende dochters en komen de productiecijfers uit de bus. “De veehouderij zoekt naar nieuwe wegen om een zo'n hoog mogelijke melkproductie te krijgen met een zo klein mogelijke veestapel. Dat is het waar het om draait”, meent de heer Toxupeus. Van zijn 60 koeien zijn er 40 in het half-om-half experiment betrokken. Dat er alerwegen belangstelling voor was, blijkt uit het feit, dat maar liefst 130 bedrijven zich voor de kruisingsproef hadden aangemeld.

Nieuwsblad vh Noorden 1972-12-19

Ligboxenstal in Friesland in opmars (doorloopmelkstal, voedervoorzieningen, melkmachine, uitmestinrichting en melktank)

(Van onze landbouwmedewerker)

In Friesland zijn dit jaar zeer veel ligboxenstallen gebouwd. Het aantal (179) is bijna de helft van het totaal, dat zich thans in deze provincie bevindt. In de laatstgehouden vergadering van de *Friese Maatschappij van Landbouw* heeft de voorzitter, Ir. G. J. A. Bouma, hier de aandacht op gevestigd.

Hij zei, dat in de veehouderij de ligboxenstal een omwenteling heeft veroorzaakt. Ir. G. Velthuizen, hoofdingenieur-directeur van de *bedrijfsontwikkeling in Friesland*, heeft er onlangs op gewezen, dat het aantal arbeidsuren in een ligboxenstal ongeveer de helft bedraagt van dat in een groepstal. Een tiende deel van het melkvee in Friesland wordt momenteel in ligboxenstallen gehuisvest.

Voor een derde deel van al deze stallen werd een rijksbijdrage in de kale bouwkosten verleend van gemiddeld een vierde deel.

De hoge aanschaffingskosten van een doorloopmelkstal met voedervoorzieningen, melkmachine en uitmestinrichting (en in veel gevallen een melktank) in aanmerking genomen is deze

rijksbijdrage op 15 pct van alle kosten te stellen. Ir. Velthuisen heeft met cijfers aangetoond, dat de hoge kosten worden goedge maakt door een grotere voortbrenging per man. Toch is er volgens hem reden tot zorg over de grote bedragen voor rente en afschrijving, die deze noodzakelijke omzetting meebrengt.

De omgezette bedrijven komen gunstig uit. Wanneer er echter onvoldoende eigen vermogen is of er zijn geen langlopende leningen mogelijk, waarop weinig behoeft te worden afgelost, dan kan het voorkomen dat rente en aflossing gelijk zijn aan de winst. Dan blijft er weinig te verteren over. Goed overleg, op een zo vroeg mogelijk tijdstip, is noodzakelijk. Dat tijdstip is er zodra vastgesteld is dat een zoon boer zal en kan worden.

Het is dan ook inderdaad noodzakelijk dat – zoals ir. Bouma ook heeft gesteld - in verband met de hoge kosten een voortgezet onderzoek naar een verantwoorde verlaging van stichtings- en aankoopkosten van deze dure onderdelen plaats vindt.

Kentering in melkopbrengst

In verband met de ligboxenstallen heeft ir. Bouma ook een opmerking gemaakt over de melkopbrengst van de Friese koeien. Er is lange tijd reden geweest om ontevreden te zijn met deze opbrengst, maar de laatste tijd is er een kentering ten goede. Volgens de laatste gegevens van de Centrale Melkcontroledienst te Arnhem staat Friesland thans op de zevende plaats op het lijstje van de Nederlandse provincies.

Wat de doorloopmelkstallen betreft: in het verleden is wel gewaarschuwd tegen te grote aantallen melkvee, omdat daarmee de melkopbrengst nadelig zou worden beïnvloed. De Bond van K.I.-verenigingen heeft deze bewering evenwel weerlegd. De gemiddelde jaaropbrengst over 1971-1972 van alle deelnemende bedrijven in Friesland met gemiddeld 36,5 koe was 4711 kg met 4,14 pct vet en 3,38 pct eiwit. Op 106 bedrijven met 90 melkkoeien was dit in hetzelfde tijdvak 4710 kg met 4,12 pct vet en 3,4 pct eiwit. Ook in de praktijk worden gunstige berichten over de melkgift in ligboxenstallen gehoord.

Het feit dat de veebezetting per bedrijf in Friesland, in vergelijking met andere provincies, het grootst is, hoeft dus geen belemmering te vormen voor het verhogen van de melkgift van de koeien. De gunstige ontwikkeling van de laatste jaren is ongetwijfeld mede te danken aan een doelgerichte voorlichting. De Friese fokkers en veehouders zijn duidelijker geworden op de mogelijkheden, die er zijn. De Bond van K.I.-verenigingen kan door een doelgericht fokbeleid en het beschikbaar stellen van goede verervende stieren een zeer belangrijke invloed hebben.

Toekomst voor éénmansbedrijf

Prof. ir. J. F. van Riemsdijk heeft in *Economisch Statistische Berichten* interessante beschouwingen gegeven over de toekomst van het eenmansbedrijf in de landbouw. Volgens hem is in productie-technisch opzicht als in social-economisch en politiek opzicht het eenmansbedrijf de meest geschikte ondernemingsvorm voor de landbouw, in de toekomst.

De kracht van het eenmansbedrijf is gebaseerd op de drie-eenheid van arbeid, kapitaal en ondernemerschap. [...]

Veefokkers ten strijde .. invasie *Holsteins* op komst ..

(DE VEEMARKT)

DE FRIESE VEEFOKKERS zijn bezig met hun aanloop naar de jubileumkeuring in september. Alle tovermiddelen om goed voor de dag te komen worden beproefd, maar om de dieren in een zo goed mogelijke conditie te krijgen, wordt de voerzak niet gespaard.

In september komen er geen eenheidskoeien naar de jubileumshow. Koeien zijn erg individueel, maar ze zijn wel in groepen te verdelen. Er ontstaan in Friesland twee hoofdgroepen, waarvan de kleinste en voornaamste die van de ruim gebouwde melkrijke is. Deze groep wijkt af van het oude vertrouwde type koe, wat klein en plat. De oorzaak van dit verschil ligt mede in de gezindheid van de keurmeesters en stamboekinspecteurs.

Er is een groep, die bewust naar een melkrijker type toe wil, en er is een andere groep, die dat tegenhoudt. Op de stierenkeuringen leidde dit er de afgelopen jaren toe, dat er van rubriek tot rubriek in sommige ogen verschillend gekeurd werd. Als straks in september de bekroningen voor de individuele koeien en de bedrijfscollecties vallen, dan zal er slechts één roep in de Friese fokkerij zijn: „Hwat in alderakelichst beste kij; de jaren. . ." Het zal weer uitlopen op een golf van Fries-warm gevoel. Ieder zal weer concluderen, dat Friesland voor niemand behoeft onder te doen in de veefokkerij en een olijkerd zal zelfs kunnen beweren, dat er voor elk wat wils is.

MINDER DAN VROEGER lopen de juryleden met de beurs van de fokker in de zak. Lag het verschil tussen een la- en een lb-prijs vroeger in wereldfaam voor de la-stier en kon lb wel tussen de broodjes, nu is dat anders geworden. De bodybuilders op la moeten met papieren komen om tot verder aanzien te geraken.

Tijdens de grote keuringen in het verleden constateerde men wel eens, dat er van de kampioenen eigenlijk nooit wat terecht was gekomen in de veefokkerij. Waar waren ze toch gebleven die kampioensstieren? De juistheid van die bewering hebben we niet bevestigd kunnen zien, want per slot van rekening waren Adema 197, Anna's Adema, Südhoekster Piet Eduard en Jelsumer Gerard Wouter stieren, die de exterieurtoppen van hun tijd bereikten en bovendien nog de richting van de fokkerij bepaalden. Die periode lijkt nu echter wel voorbij. Grote stieren worden nu gemaakt door de k.i.-methoden. Cijfers omtrent het nageslacht der stieren geven nu aan waar de voorkeur bij de stierenkeuze naar dient uit te gaan. Deze methode heeft de laatste jaren ook in Friesland veld gewonnen en een einde gemaakt aan de fokkerij met de enterstieren, van wie nog niets bekend was.

Voorwaarde voor de vervolmaking van de nieuwe methode is een centraal stierenstation in Friesland omdat dat de mogelijkheid geeft tot vlot invriezen van sperma. Dit centrale stierenstation is getorpedeerd door de kleine k.i.-verenigingen Garijp en Knijpe en door de grote organisatie uit de Zuidoosthoek, die zich niet weer voor het karretje van de kleiboeren wilde laten spannen.

Hun actie tegen een centraal stierenstation in Friesland is gestimuleerd door krachten uit de Gezondheidsdienst voor Dieren, die zijn afdeling diepvriezen in de lucht zag hangen. Toch is die afdeling al een heel lange tijd de loden deur geweest, die de ontplooiing van de Friese K.I.

in de weg stond. Deze service-afdeling voor de Friese boer stelde eisen aan de K.L.-verenigingen, waaruit de dienstbaarheid van de k.i.-verenigingen bleek.

DE ONTPLOOIING van de k.l. en van de veefokkerij in Friesland is nu van een paar idioot grappige dingen afhankelijk. In de eerste plaats is er de ponteneur van gezondheidsdienst, die ooit de tbc en de abortus-Bang uitroeide, en in de tweede plaats is er het nog niet bevredigde zelfgevoel van de veehouders uit oostelijk Friesland. Hun houding is erg begrijpelijk. Je moet oppassen voor die kleiboeren zonder ligboxenstallen, die de wereldzaken wel zullen regelen voor de Woudboeren. Zo geleidelijk is toch ook de tijd aangebroken om de zaken volwassen te bekijken. Indien de Friese boeren hun eigen zaken niet regelen, zullen anderen het wel voor hen doen.

Steeds wanneer er een terrein is, waar inactiviteit heerst, worden er enkele mensen onrustig. Ze beginnen handelend op te treden. De import van buitenlands melkvee is al aan de gang, nadat vooral Ynte Hellinga en Sake Antonides op dat terrein geëxperimenteerd hebben. De bekende boeren van het eerste uur in de ligboxenstallen hebben hun Amerikaanse, Canadese en Engelse melkkoeien al.

Er zijn ook boeren als Arme Oosterbaan, die Noordhollands vee binnenhaalden, maar Oosterbaan organiseerde toen met een meesterlijke zet zelf de actie tegen de Amerikanen onder de Friese veefokkers, waarmee zijn eigen import gelegaliseerd werd. Indien Piet Sybrandy bijvoorbeeld een grootse actie was begonnen voor uitsluitend Fries vee, dan was Arme Oosterbaan met zijn Noordhollanders in het kamp van Hellinga, Antomdes, Tamminga, Boijen de Boer en die mannen terecht gekomen.

Het is tot nu toe allemaal wat kinderspel geweest. De grote strijd is nog niet gevoerd en vergelijkingen zijn nog niet mogelijk geweest. We leven dus nu nog in de periode van de grote overtuigingen. De jubileumkeuring zal daar ook wel niet veel toe- of afdoen, hoewel we natuurlijk wel gehoord hebben, dat de jury's van de voorkeuring de met-Friese dieren gedrukt zouden hebben. Natuurlijk, die hebben ook niet zo'n mooi exterieur en het is per slot van rekening een exterieurkeuring, zal iedereen zeggen. Het dier met de laagste produktie kan er kampioen worden; voor een principe moet je wat over hebben.

IN DEZE SITUATIE heeft Jan Nijdam van Tims bij Goutum voor een verrassing gezorgd. Hij gaat met zo'n 300 Canadese dieren zonder papieren de strijd aanbinden tegen de Friese stamboekers. Piet Sybrandy zal Nijdam wel verwijten, dat deze het rosmos van een vreemdelingenlegioen binnenhaalt om hier de veeveredeling te laten bedrijven.

Sybrandy en Nijdam zijn beide veehandelaren, die zich wat gespecialiseerd hebben in luxe vee. Het zijn mannen, die een bepaalde naam hebben opgebouwd tussen de grote vee-exporteurs. Nijdam bouwde zich een relatiekring op in België door constant dieren te leveren, die geen teleurstelling gaven. In België staan op een van de bedrijven met zijn Fries vee nu ook de 300 dieren uit Canada. Ze maken er tot november een quarantaine-periode door voor ze Nederland binnen mogen.

De 300 dieren zijn als kalveren in Canada min of meer voor de stok weg opgekocht, omdat het stamboekvee daar onbetaalbaar was (dieren 4000—5000 gulden). Nijdam ging van het principe uit, dat het rundvee in Canada al een degelijke k.i.-afstamming heeft en dat het dus in principe waarschijnlijk een even goede erfelijke aanleg heeft als het andere vee. Ook op Ne-

derlandse proefstations is wel gebleken, dat groepen vrij willekeurig verzamelde koeien onder gelijke omstandigheden en bij een goede voeding een gelijke melkproduktie hebben.

In ieder geval is Jan Nijdam naast vee-exporteur ook vee-importeur geworden. De import is tot standgekomen met de Belg Robert Baerdt. Sietse de Groot, die bij Nijdam in dienst is, moet overal in Friesland het vaderland verdedigen. „Se sjogge jin raer oan, as kamen jo fan in oare planeet,” dat is zijn ervaring de laatste tijd.

ER ZIJN 294 KALVEREN per vliegtuig overgevlogen van Canada naar België. De dieren zullen straks in Friesland, althans dat hoopt Nijdam, terecht komen. Verschillende boeren met ligboxenstallen hebben optie genomen of dieren gekocht; enkele nemen koppels van twintig. Een tweede vliegtuiglading zal voor de markt in België bestemd zijn. De kalveren in België die nu een maand of zes zijn, kunnen niet in één rubriek met Friese kalveren gekeurd worden. Het is een ander type. De uiers van Canadese koeien zijn wel drie punten beter dan die van Friese, meent Sietse de Groot.

De invoer van honderden kalveren van buitenlands ras, houdt ook in, dat er een voortdurende vraag zal ontstaan naar sperma van Friesian-Holstein stieren. De kopers van de dieren zullen ze wel niet onder Friese stieren zetten want voor kruisingen hadden ze hun eigen koeien wel kunnen gebruiken. Het begint er op te lijken, dat de Amerikaanse en Canadese zwartbonten hier zijn om hier te blijven. Als over vijf jaar het eeuwfeest van het Friesch Rundvee-Stamboek gevierd wordt zal er een discussie zijn over het al of niet toelaten van de Friesian Holsteins.

Ze mogen niet op de keuring komen. In oktober wordt dan het Fries Melkveestamboek opgericht met in het bestuur de heren Piet Sinnema, Jan G Wassenaar, Homme Siebenga enzovoort. Het bestuur begint meteen fusiebesprekingen, waaruit afgeleid mag worden dat het een echt bestuur is. De fusiebesprekingen mislukken, maar de FMS-voorzitter zegt, dat er „gjin hurde fielingen” bij het bestuur zijn achtergebleven. „Se helje hwat oan”, zal Piet Sybrandy terecht zeggen.

[....]

Leeuwarder Courant 1974-09-04

100 jr. jubileum Rundveestamboek – met jubileumshows

Papieren aanloop van eeuw naar preferente Adema 729

LEEWARDEN - Honderd jaar geleden - honderd jaar voor de preferenten. Tot dat ogenblik moesten de boeren zo ongeveer uit het hoofd onthouden verklaring van Adema 729 - begon in Friesland de rundveefokkerij met papiexxx hoe ze met hun dieren fokten; sommigen zullen ook wel aantekening gehouden hebben in boekjes, want doelbewuste fokkerij was er toen al. De verandering die er honderd jaar geleden optrad, was dat de fokkers zich in een stamboek verenigden. Een stamboek registreert de dieren, vertelt hoe ze er uitzien en welke prestaties ze leveren. Men ging een zeer uitgebreide burgerlijke stand van de koeien bijhouden.

De oprichting van een stamboek was wenselijk geworden door de toenemende vraag uit het buitenland naar het Nederlandse vee. De buitenlanders zochten adressen, waar ze vee konden

krijgen. Het stamboek dat toen opgericht werd was dan ook in de eerste plaats een adresboek voor veekopers.

Dat stamboek bestaat honderd jaar. Het is het *Nederlandsch Rundvee-Stamboek*, waarvan in de beginjaren ook Friese fokkers lid zijn geweest. Dat lidmaatschap heeft niet zo lang geduurd, want vijf jaar later gingen de Friese fokkers in de *Drie Romers* te Roordahuizum over tot de oprichting van een eigen stamboek. (Ze richtten toen niet alleen het *Friesche Rundvee-Stamboek* op, maar ook het *Friesch Paardenstamboek*.)

Eenmaal in de vijf jaar organiseren de rundveestamboeken hun grote jubileumshows, wat dan dit Jaar tevens het eeuwfeest is van de georganiseerde rundveefokkerij in Nederland. Het MRS komt vrijdag en zaterdag aan bod met een keuring in Utrecht en het FRS doet dat volgende week dinsdag en woensdag met een jubileumshow bij de Frieslandhal in Leeuwarden. De „jubileumtentoonstelling” van het FRS wordt gehouden ter gelegenheid van het 95-jarig bestaan van de vereniging, zo leert de catalogus van de eerste dag, waarop stieren en koeien individueel gekeurd zullen worden. De keuring begint 's morgens om half tien. Een half uur later is het feest voor de 95 stieren al weer voorbij, dan komen de 50 koeien aan de beurt. Om half twaalf is ook dat al weer voorbij. Om een uur volgt de grote parade van de bekroonde dieren. De volgende dag, de woensdag, komt dan de keuring van de groepen dieren.

Grote namen

Het FRS is begonnen met de zuivere fokkerij van het Friese rund, zoals dat zo'n honderd jaar geleden in Friesland gevonden werd. De eerste grote stamvader was de legendarische Albert 1306 H en de tweede werd Adema 197. Adema 197 werd als de ideale stier gezien en zijn naam werd gevestigd toen de Jelsumer fokker Jan N. Wassenaar de stier kocht van de gebroeders Durk en Klaas Knol te Harwerd.

Adema 197 is van beslissende betekenis geweest voor de richting, die de Friese veefokkerij ging. Men streefde met hem naar een koe, die behalve melk ook flink wat vlees voor de slager achterliet. Het gezag, dat van de namen Wassenaar en Knol uitging, overstraalde wel eenszins de onvolkomenheden, die onvermijdelijk samengaan met iedere fokrichting. Het ideale Friese rund werd in een steeds kleiner dier gevonden, terwijl met name de twijfel aan de melkrijkdom van de Friese koeien begon te groeien.

De unieke positie van het *Friesch Rundvee-Stamboek* werd tenslotte aangetast, er werd niet meer uitsluitend met uit Friesland afkomstige stieren gefokt, maar er kwamen in toenemende mate stieren uit Noord-Holland, waar de fokkers steeds gelet hebben op de melkproductie. De Noordhollanders konden dat ongestraft doen, omdat ze toch steeds konden terugrijpen op Friese stieren als zij zich te ver in de een of andere richting hadden gewaagd. De grote roem van de Noordhollandse fokkerij is de laatste tien jaar gebouwd op het fundament dat een Friese stier, Blitsaerd Keimpe, heeft gelegd.

De catalogus van de eerste jubileumdag van het FRS geeft een invasie te zien van Noordhollandse stieren, hoewel de koeien natuurlijk nog hoofdzakelijk van zuiver Friese afstamming zijn. De keuring wordt niettemin een krachtmeting tussen Noordhollandse en Friese stieren; telkens zal op dat punt gelet worden in de komende dagen. Als we nog vijf jaar verder zijn, zal nog een andere kwestie op de jubileumkeuring naar voren komen, de zwartbontfokkerij met buitenlandse stieren. In het aangrenzende Oostfriese fokgebied heeft men die omzwaai al verwerkt.

Toch zal men op de komende keuringen niet de ondergang beleven van de zuivere Friese rundveefokkerij. Bij de propaganda voor andere stieren wordt wel eens over het hoofd gezien, dat iedere fokrichting zijn onvolkomenheid kent en in Friesland zijn slechts de, onvolkomenheden van de eigen fokkerij precies bekend. De andere leeft men met schade en schande kennen. De Friese rundveefokkerij is altijd gericht geweest op een sterk dier, dat zijn boer niet in de steek laat.

Weer een preferente

Die fokrichting behoudt haar plaats in de wereldfokkerij en juist dit jaar is daarvan uit het NRS-gebied de bevestiging gekomen door de preferentverklaring van de Friese stier Adema 729. Het is de enige preferentverklaring dit jaar.

De veefokkerij heeft verschillende mensen gehad, die een zo rotsvast vertrouwen in de Friese veefokkerij hadden, dat ze bijna nergens anders over konden praten. Adema.729 en Piet Sybrandy van Westhem moeten in een adem genoemd worden. Sybrandy heeft nooit een moment getwijfeld aan de Friese veefokkerij en hij proclameerde al jaren geleden Adema 729 tot de “troonopvolger”, opvolger van diens vader Blitsaerd Keimpe in de fokkerij.

Adema 729 is gefokt op het bedrijf van Durk en Maas Knol, die met deze stier hun tiende preferente binnenhaalden. De stier staat in Gelderland, naar hij is eigendom gebleven van de heren Knol. De beide ouder wordende fokkers in Hartwerd hebben de stroom van kritiek over de „Knolle-bollen” niet gelaten over zich heen laten gaan. Voor de jubileumkeuring van het FRS voelden ze niet veel. Voor de eerste dag is hun stier Sikkema 295 aangemeld door de firma Van der Werf uit Workum die mede eigenaar is.

Voor de tweede dag hadden ze ook geen dieren aangemeld, zodat een stambedrijf van de Friese veefokkerij, waarvan de oorsprong tot diep in de negentiende eeuw is na te gaan zou ontbreken. Hier heeft Piet Sybrandy ingegrepen. Hij hoorde op de dag, waarop de aangifte sloot, dat de heren Knol niet mee zouden doen.

Op eigen gezag heeft Sybrandy toen een afstammelingengroep van Adema 729 omgegeven bij het stamboek. Welke dieren daarin moesten worden opgenomen, wist Sybrandy niet, maar het Friesch Rundvee-Stamboek had begrip voor de situatie, zodat de inschrijving voor Adema 729 nog niet werd gesloten. Niemand zal daar rouwig om zijn, maar er zijn fokkers die ook wel zoveel voorrechten bij het stamboek zouden willen hebben.

1975

Leeuwarder Courant 1975-04-11

**Zandstra: Noch niet in paniek voor de nieuwe virusziekte
„Fokkerij nog niet door de bocht”**

HEERENVEEN - De heer E. Bokma uit Joure, het nieuwe hoofdbestuur lid van de *Bond van ki-verenigingen*, heeft gistermorgen op de najaarsvergadering in het motel in Heerenveen gezegd, dat er bij de boerenstand vrees bestaat voor een nieuwe veeziekte: *ibr-ipv-virus*. „Wy binne perfoarst net yn paniek”, zei veearts Piet Zandstra van de Gezondheidsdienst voor Dieren. Hij raadde boeren aan dat evenmin te zijn. De ziekte is wel in Friesland, maar hoeveel dieren patiënt zijn kon hij niet zeggen.

De ziekte wordt veroorzaakt door een virus en maakt de dieren verkouden en „snotterich”. De melkgift kan in voorkomende gevallen aanzienlijk dalen, er kan longontsteking door ontstaan en de dracht kan er zelfs door verworven worden. Geneesmiddelen tegen het virus zijn niet voor handen. Een aangetast dier herstelt - behoudens bijverschijnselen - binnen een dag of tien.

De heer Zandstra was van oordeel, dat de voorjaarskeuring van het *Friesch Rundvee Stamboek*, die op 24 april in Leeuwarden wordt gehouden, niet erom hoeft te worden afgelast. Een bloedonderzoek achtte hij niet zinvol evenmin het apart zetten van k.i.- en particuliere stieren op de keuring. Bij de gezondheidsdienst zijn wel plannen om met de k.i. over maatregelen te praten in de toekomst. Voorzitter Theun Heida zei, dat alle k.i.-stieren onderzocht zijn op deze ziekte en dat ook in die categorie de ziekte voorkomt.

Ir. Pieter Scheer, secretaris-penningmeester van de k.i. gaf één kort overzicht van de fokkerij in de laatste veertig jaar. Een tijd geleden werden mooie stieren gekocht, die de veestapel echter nog niet direkt op een hoger peil hebben gebracht. „We zitten momenteel in de bocht, wat betreft de ombuiging in het foktechnisch beleid, maar we zijn er nog niet doorheen. Als doel is gesteld het fokken van een goed ontwikkelde, solied gebouwde melkkoe, die onder de huidige en de te verwachten Friese omstandigheden het meeste rendement oplevert. Rendement moet een erg hoge prioriteit hebben”, aldus de heer Scheer.

Wil een boer per jaar aan arbeidsinkomen van f37.500, hebben dan kan hij dat bereiken met een veestapel van honderd koeien, die gemiddeld vierduizend kilogram melk geven. Geven die koeien gemiddeld vijfduizend kilogram dan heeft hij maar 55 koeien nodig en bij zesduizend kilogram zijn veertig koeien al genoeg.³⁰

In vijf jaar tijd (van 1968 tot 1973) is de productie per koe in Friesland gestegen van 4301 kilogram naar 4797 kilogram. Als die stijging voor de gehele Friese veestapel zou gelden zou dat 175 miljoen kilogram melk meer betekenen, wat in geld uitgedrukt bruto neerkomt op f85, tot f90, miljoen en netto op ongeveer f45, en f50, miljoen.

In de toekomst, aldus de heer Scheer zal men er rekening mee moeten houden dat de k.i.-leden nog meer gebruik willen maken van stieren met een *positieve fokwaarde*. Bij aankoop van proefstieren moet dat onderdeel grote voorrang hebben.

³⁰ Ik vraag me hier af of deze man dat echt zo verwacht. De praktijk is nl. dat ik dan 100 koeien zou willen aanhouden en dat mijn inkomsten dan resp. f37.500, f68.000 en f94.000 zou zijn. (ZHN.)

De heer Scheer deelde verder mee dat de meest gebruikte stier in Friesland, String Keimpe Optimist, tot de rij der drieplussers is doorgedrongen. Hetzelfde geldt voor Clement en Adema 11 van de Gelder. Laatstgenoemde is volgens de heer Scheer zelfs een vierplusser en past niet eens in de computer...

De k.i. nam afscheid van de hoofdbestuursleden K. Benedictus van Rottevalle, J. Hoekstra, Langelille en R. Hofstra. Akkrum. Voor hen kwamen in de plaats de heren Joh. Bouma, Drachtster Compagnie, J. van Dalen, Haule en E. Bokma. Joure. De heer Hoekstra drong aan op herstel van de, nog niet helemaal verbroken band met het FRS. Aan het begin van de vergadering werd wijlen de heer Ate Veenstra van Opeinde herdacht. Hij was adviseur van de k.i.

Leeuwarder Courant 1975-04-23

Nieuwe golf Holstein-Friesian koeien uit Canada komt Invoer via. België

LEEWARDEN - De NV Holstein Europe, waarin ook de Friese veehandelaar Jan S. Nijdam deel neemt, zoekt op het ogenblik in Canada ongeveer 250 Holstein-Friesian runderen uit voor de invoer in België en Nederland. Van een eerste zending van bijna 300 ongeregistreerde pinken zijn de meeste in België gebleven. terwijl er een honderdtal na de quarantaine naar Nederland is gekomen. Van deze 100 gingen er 64 naar Friesland.

De pinken van Friesland zijn terecht gekomen in enkele ligboxenstallen, die al veel succes hebben geboekt met de Holsteins. De invoer van Holsteins in Nederland kan niet rechtstreeks geschieden uit Canada of Amerika, omdat de veterinaire autoriteiten een dergelijke invoer wegens ziekteoverbrenging, niet toelaten. De Holsteins in Nederland zijn hier gekomen via de omweg over Duitsland of België. Wanneer de Canadese dieren een tijdlang in België zijn geweest, kunnen ze echter niet meer aan de Nederlandse grens tegengehouden worden.

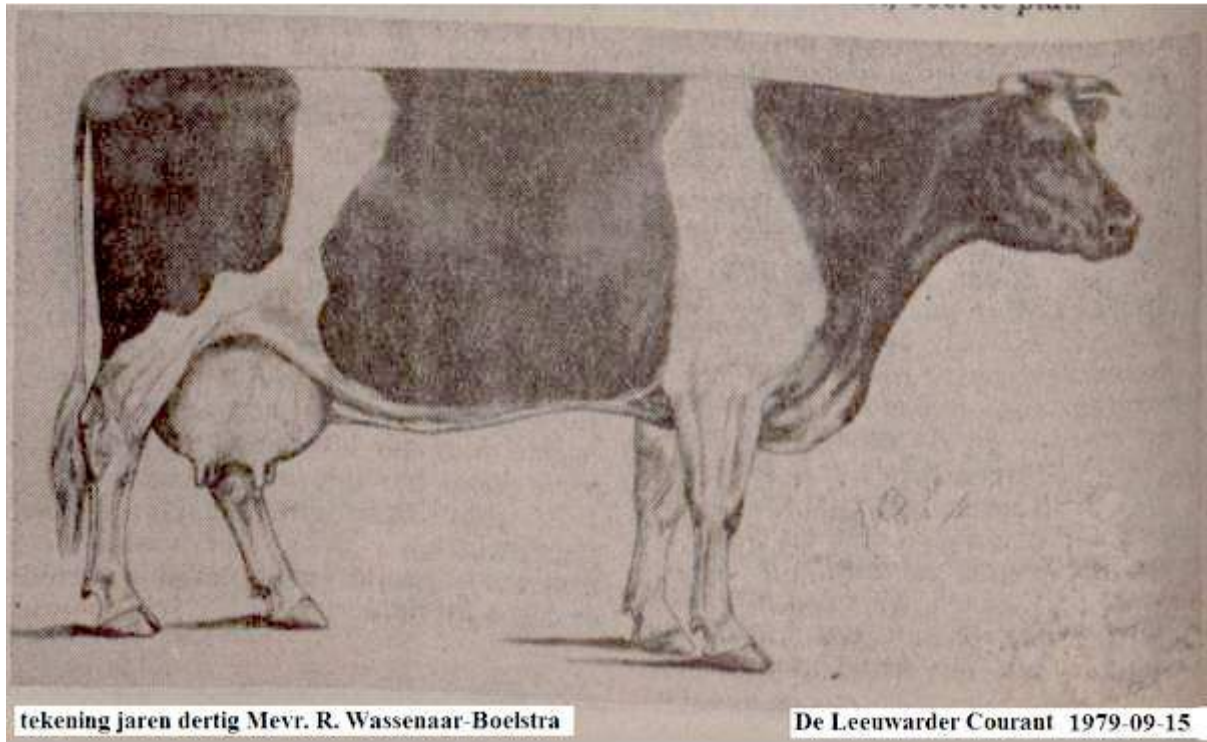
De NV Holstein Europe gaat de zaak grootscheeps aanpakken. Eind deze zomer worden er een aantal excursies georganiseerd naar Ontario in Canada, waar Nederlandse boeren zich op de hoogte kunnen stellen van de mogelijkheden van de Holsteins. In het Belgische Poppel is een quarantainebedrijf voor 500 dieren ingericht, waar de voor Nederland bestemde dieren hun Canadese herkomst kwijt raken en de Belgische nationaliteit verwerven. Pas dan kunnen ze, uiteraard met een reeks veterinaire waarborgen, naar Nederland komen.

De Holsteins zijn een Amerikaans melkveeras, dat de laatste honderd jaar in Amerika en Canada is ontstaan uit oorspronkelijke Friese melkkoeien. Bij de fokkerij is scherp geselecteerd op melkgift, waardoor dit veeslag sedert enige jaren ook sterk in Friesland in de belangstelling is komen te staan. In Nederland is niet een apart stamboek voor de Holsteins opgericht, hetgeen in België wel het geval is. De beide Nederlandse rundveestamboeken laten wel kruisingsprodukten tot hun registers toe.

De heer Jan Nijdam, die zijn domicilie in België heeft, kan wel begrip opbrengen voor de houding van de Nederlandse veterinaire autoriteiten. Men is erg bang, voor de invoer van vreemde ziekten. De heer Nijdam is ingenomen met dit uitgangspunt van de veterinaire

dienst. „Dr bin ik bliid om. As se lestich binne is net slim, as se mar ridlik bliuwe”, zegt hij. Er staat volgens hem wel grote dingen op het spel. Zo hebben de Canadezen een tienjarig contract afgesloten met Marokko voor de export van 25.000 Holsteins. Ook andere landen om de Middellandse Zee oriënteren zich op de zwartbonten uit Amerika.

Noord-Hollandse fokkers oriënteren zich ook in Amerika en de heer Nijdam heeft de indruk gekregen, dat verschillende vooraanstaande NRS-fokkers hun beste koeien drachtig hebben van Canadese stieren.

1976

Leeuwarder Courant 1976-10-02

ook MAP De Veemarkt

Ymte Heeg fokker enthousiasten zijn nieuwe ligboxenstal De koeien moesten het eerst leren – niet onthoorn

[DE VEEMARKT – deel]

SPANNUM. – Het fokbedrijf van Ymte Heeg te Spannum, vroeger Minne H. Heeg (Roosjes Athleet), is eind vorig jaar ook overgegaan op een ligboxenstal. De koeien wisten natuurlijk eerst niet wal ze er aan hadden, en moesten nog leren hun voer zelf aan het voerhek te halen. Een aangekochte koe uit een loopstal deed het de anderen als het ware voor en liep meteen naar het hek, terwijl de anderen nog in opperste verbazing heen en weer liepen in hun nieuw verworven vrijheid.

De jonge koeien leerden het kunstje gauw, maar de ouderen gingen nog in een box staan om te wachten tot hun het voer voor de neus zou worden gegooid. Toen Heeg bezig was aan de binnenkant van de stal verfwerk te verrichten, zag hij hoe de koeien geregeld naar het hek gingen om wat voer te halen. De oudere koeien doen dat zo gemakkelijk echter niet. Dit geregelde eten aan het hek leidt bij de jonge koeien mogelijk tot een regelmatigere spijsvertering en tot een gemakkelijker melkgift. De dieren geven meer melk dan ze in een grupstal zouden hebben, hoewel zulks natuurlijk niet gemakkelijk vast te stellen is, omdat er in het geheel anders gevoerd wordt.

In de grote stal stonden vorige week 84 melkkoeien en het is de bedoeling van Heeg om op een aantal van 100 te komen. De droogstaande koeien meegerekend heeft hij nu 90 dieren en bovendien nog 40 kalveren. Het oudere vee wordt snel opgeruimd, al blijft een kern van een tiental fokdieren gehandhaafd. De verjonging is uiteraard een gevolg van de betere aanpassing van de jonge dieren aan de nieuwe omstandigheden. De ouderen voelen zich er nog niet zo thuis en ze hebben moeite om op hun verwachte melkgift te komen.

De koeien, die zoveel waarde voor de fokkerij niet hebben als dat groepje van tien, gaan naar de koopman. Stierenfokker Heeg zegt, dat hij kritischer is geworden op het vee. Als hij op een stierenkeuring komt, gaat zijn eerste blik naar de poten. Een koe, die even te taai melkt, houdt vijf andere koeien op in de melkstal (twee keer zes standen) en gaat naar de markt. Het had niet veel gescheeld of Heeg had zijn koeien ook laten onthoornen. De opdracht aan de veearts was er al; maar nu prijst de fokker zich gelukkig, dat hij het niet heeft gedaan. Koeien met hoorns zijn gemakkelijker beet te pakken; de veeverzorger heeft er houvast aan. Over onrust in de stal klaagt Heeg niet, want als de dieren maar de ruimte hebben om aan het voerhek te komen, dan geeft het geen drukte. In de handel zijn de dieren met hoorns ook gewilder.

Nu in een ligboxenstal heeft Heeg ook meer tijd voor het vee: hij kan er meer aandacht aan schenken. Hij gaat ook zeker zo vaak bij de dieren langs om te kijken hoe het vee er voorstaat. Hij ziet dat een koe „slitet” en de volgende dag wel „deunck” zal zijn. Heeg is wel van mening, dat een koe in een ligboxenstal meer aandacht vraagt dan in een grupstal. Dat is zeker het geval met witvloeiers, koeien die een ontsteking aan de baarmoeder hebben en snel een hele stal kunnen besmetten. Ze moeten meteen uit de stal.

Heeg zou nu niet graag meer terug willen naar de vroegere toestand. Van speenbetrappen heeft hij geen last meer, hoewel dat in sommige loopstallen nog wel voorkomt, omdat de vloeren glad zijn en de koeien uitglijden. Verder heeft hij nog geen uier met een verkeerd kwartier („Ik haw noch gjin forkearde fearnen hawn”) gehad. Dat schrijft hij toe aan het auto-matische afneem-apparaat aan zijn Gascoigne melkmachine. Dat apparaatje vindt hij het mooiste, wat er op zijn stal te vinden is.

1977

De Telegraaf 1977-06-11

Amerikaans wonderrund bedreigt onze nationale koe Geïmporteerde dieren geven veel meer melk

(door Guido vd. Kreeke)

De jacht op meer liters is onder de Nederlandse boeren ingezet. Een opgefokte Amerikaanse koe met beduidend meer melk en een uitgebalanceerde uier die beter op de machine past, overtoert de markt. Amerikaanse stieren met klinkende namen als Superstar, Bootmaker Bill, Astronaut, Ivanhoe en Electron kunnen de vraag naar hun nakomelingen nauwelijks meer bijbenen. Zowel voor- als tegenstanders van dit revolutionaire rund hebben zich, in ons land verenigd en voeren een vaak zeer geëmotioneerde discussie.

Topfokkers, die onze Fries-Hollandse koe een wereldnaam bezorgden, zijn van mening dat hun uitgebalanceerde dier met de invoering van dat Amerikaanse bloed volledig uit zijn verband wordt gerukt. Met de huidige methoden van kunstmatige inseminatie kan binnen enkele jaren de totale Fries-Hollandse veestapel omver worden geworpen. Een stier kan in een jaar 20.000 koeien bevruchten. Deze topfokkers zijn dan ook van mening dat er op het ogenblik onherstelbare schade aan hun met veel zorg geselecteerde ras wordt toegebracht, en dat de goeie naam van hun dieren te grabbel wordt gegooid.

Slijtageslag

Voorstanders van het nieuwe *Holstein-Friesian* ras zijn echter van oordeel dat de Hollandse koe op korte termijn niet aan de nieuwe eisen voor een moderne bedrijfsvoering kan voldoen. In de slijtageslag met sterk geautomatiseerde bedrijven, voorzien van grote loopstallen en ligboxen, leggen jaarlijks vijfduizend boeren het loodje. De Amerikaanse koe vormt een nieuw element in deze strijd om een sociaal verantwoord inkomen.

De invoering van de Holstein-Friesian koe betekent een intensivering van de veeteelt. Het dier gebruikt meer krachtvoer en levert een grote melkplas. Bij voortgaande invoering van de nieuwe koe, een zaak die in verscheidene landen aan de orde is, betekent dat een toenemend melkoverschot, waardoor de bibberende boterberg nog veel groter zal worden.

De individuele boer kijkt allereerst naar zijn welgevulde bussen. Een willekeurige boer, J. J. van Leeuwen uit Valkenburg (Z.-H.) die er een paar van deze koeien bij heeft lopen, zegt: „Het is geen mooie, maar een grove koe, die hoog op de poten staat. Met die grote uier geeft zij echter gruwelijk veel melk!” De Amerikaanse koe is van oorsprong uit Nederland afkomstig. In de vorige eeuw werden zij in de Verenigde Staten geïmporteerd. Het Holstein-Friesian ras dat daaruit ontstond werd volledig op de produktie van consumptiemelk gericht. Voor de vleesproduktie waren in dit land heel andere rassen aanwezig. Dit in tegenstelling tot Nederland waar de zwarte bonte koe bovendien op de levering van grondstoffen voor boter, kaas en zelfs het Monatoetje werd afgestemd, terwijl zij ook nog eens tot dé vleesproducent bleef voorbestemd. Het kardinale verschil met de Hollandse koe is een beduidend lager vet- en eiwitgehalte van de melk.

Water

Daarom zegt ing. A. Oosterbaan, voorzitter van de Vereniging van Friese Topfokkers, die zich tegen de invoering van Holsteinbloed verzet: „De boeren staren zich blind op hun volle bus-

sen, want die Amerikanen zitten water te tappen! In Amerika wordt de melk per liter uitbetaald, waar het hier per kilo vet en eiwit wordt berekend. Alles wordt hier teruggebracht tot het poeder. Water hebben we hier al genoeg, terwijl de verwerkingskosten bij ons wél per liter worden uitgedrukt. Met de enorme prijzen voor krachtvoer dat het nieuwe dier extra nodig heeft, de verminderde vruchtbaarheid en de houderige en branderige smaak van het vlees is het zeer de vraag of dit dier wel in onze situatie past.”

B. P. de Boer uit Friesland, een van de jonge voorstanders van de nieuwe koe, zegt echter: „Deze scepsis is het gevolg van conservatisme en regionaal denken. Toen ik als eerste inder tijd een stier van over de Afsluitdijk haalde, stuitte dat ook op enorme weerstanden onder de fokkers hier, die dat hun eer te na vonden en hun ras zelf wel konden verbeteren. Nu is de wereld weer verder opengebroken. Waarom zouden er elders in de wereld geen koeien met aantrekkelijker erfelijke factoren rondlopen? Je moet niet zo eigenwijs zijn die niet hiereen te willen halen.”

Geen weg terug

Oosterbaan, zelf een spruit uit generaties kampioenfokkers, spreekt echter over nieuwlichters, die wat met jarenlange zorg werd opgebouwd zonder meer over boord zetten. Hij noemt wat nu gebeurt onherroepelijk, waarbij géén weg terug is. Hij zegt: „Zo'n betere uier is een onderdeel dat je in de fokkerij niet per stuk kunt bestellen. Je krijgt er een hele rits ongemakken die we juist onder de knie hadden, bij geleverd. Fokken is een kwestie van zeer lange adem. Je bent er niet, door een paar erfelijke factoren op te halen. Je krijgt er een combinatie van narigheden bij. Een hele rij ziekten zijn zo al weer het land in gehaald. De eerste generatie lijkt een waar succes, de daarop volgende kruisingen geven zonder meer een terugslag. Het is beezen dat het een puinhoop wordt. Men gelooft gewoon in de mystiek van het nieuwe. Onze koe is en blijft het ideale dubbeldoel, twee in één, melk- en vleeskoe!!”

Toch is men het er in veeteeltkringen wel over eens dat ook de Friese zwartbonte koe tot een hogere productie moet worden gebracht om blijvend van een voldoende inkomen te zijn verzekerd. Daarom zegt ir. P. K. ter Veer, voorzitter van de Veeteeltstudievereniging „Noord-Amerikaanse Zwartbonten” en voortrekker van de nieuwe fokrichting: „Wij willen een mobiele, goed ter been zijnde koe, die langer meegaat en zijn spenen in een vierkant en recht naar beneden wijzend, heeft. Dan zien wij dat de Amerikaanse koe gewoon een superieur ras is. Voordat de Hollandse koe op dat niveau is gebracht duurt ons te lang. Wij als jonge boeren willen snel resultaat zien. Voortgaande met het Hollandse materiaal zou betekenen dat ik pas over vijftien jaar mijn ideale koe heb. Dan ben ik vijftig. Daarom wil ik met behulp van die-Holstein koe een paar generaties overslaan. Mijn doel is een 100 procent Holstein-Friesiandier te fokken.”

Leeuwarder Courant 1977-08-20

Ook MAP De Veemarkt

Over dierziekte leucose – vee importeur Nijdam bekeerd!

De Veemarkt

DE RUNDERZIEKTE LEUCOSE of bloedkanker (die alleen bij runderen voorkomt) heeft zich in Friesland genesteld. Over de kansen om de ziekte kwijt te raken wordt verschillend gedacht. Enerzijds horen we dat de virusbesmetting al verder is voortgevreden dan men officieel vermoedt, en anderzijds meent men bij de gezondheidsdienst voor dieren, dat men de zaak on-

der controle heeft.

Er zijn in Friesland drie bedrijven, elk met honderden dieren, die verdacht worden van een leucose-besmetting. Er zijn daar besmette dieren gevonden en opgeruimd. Vlak buiten Friesland in Aduard en Smilde zijn ook grote bedrijven besmet. Het vee van deze bedrijven mag niet meer worden verhandeld, maar moet rechtstreeks naar de slachterij worden gebracht, als het als overtollig melkvee moet worden afgevoerd.

Brussel heeft lange tijd een verordening tegen gehouden, die deze maatregel tegen leucose-bedrijven mogelijk maakt. (Onder de verordening vallen ook de runder-tuberculose en de abortus-Bang.) Deze verordening geeft de gezondheidsautoriteiten een wapen tegen de ziekte, maar voor het besmette fokbedrijf, dat nu zijn hele afzet op de slagerij moet richten, is het een ramp. Men kan zich voorstellen, dat een Yde Hellinga van Birdaard zijn gedachten laat gaan in de richting van een rechtsgeding om de beslissing van de gezondheidsdienst aan te tasten. De vergoedingen voor de fokdieren zijn aan de lage kant.

Hellinga leverde de best verervende stier Nienrode aan de Friese k.i.-organisatie. Nienrode is een Holsteiner (de Amerikaanse zwart-bonte) een stier met een Amerikaanse stamboom, waarvoor van de kant van de Friese fokkers en veehouders een enorme belangstelling bestaat, zodat er nauwelijks sperma beschikbaar is voor fokkers buiten Friesland. Als men bedenkt, dat er dit jaar bij de Friese k.i. 240.000 koeien geïnsemineerd worden, dan zijn daar ruim 20.000 bij van Nienrode (vorig jaar kwam hij op 20.194). Nienrode bekeert Friesland tot de Amerikaanse fokkerij.

Het is nog maar een paar jaar geleden, dat de Friese fokkers met een boycot dreigden van de regionale keuring in Oldeberkoop, indien Hellinga er met zijn Amerikaans vee zou komen. Hellinga kwam niet. Nu is het al niet meer mogelijk een keuring zonder Holsteiners te houden.

Het is trouwens bijna helemaal niet meer mogelijk om zo'n keuring te houden. Voor de keuring van dit jaar in Oldeberkoop was de deelname van de vroeger gerenommeerde fokbedrijven zo gering, dat de keuring niet doorgaat. Om op 15 september toch wat te doen, heeft de k.i. in Friesland besloten op die dag een demonstratie met afstammelingen. Een van jonge k.i.-stieren te houden in Lippenhuizen. Daar zal overigens niet een groep van Nienrode bij zijn, want die is al weer te oud.

7 Bij het niet doorgaan van de keuring in Oldeberkoop speelt een andere nare ziekte een rol, de vrees van de veehouders dat hun dieren een besmetting met *pinkegriep* oplopen. Die ziekte is van onschuldiger aard dan leucose. Leucose heeft een dodelijke afloop. De ziekte openbaart zich pas lange tijd na de besmetting. Tot voor een paar jaar leidde men de aanwezigheid van de ziekte bij een dier af uit het voorkomen van aangetaste bloedcellen. Het dier was dan al geruime tijd smetstofverspreider. Op het ogenblik is het mogelijk reeds enkele maanden na de besmetting van het dier het virus in het bloed aan te tonen.

De besmetting gaat met bloed, melk en uitwerpselen over van rund op rund, zodat een kalf reeds in het moederlichaam besmet wordt. De Fries-Belgische vee-exporteur Jan Nijdam kocht onlangs op een veiling in Osnabrueek een viertal dieren voor België. Tot zijn schrik ontdekte hij op de Duitse gezondheidspapieren van de dieren de opmerking, dat ze van bedrijven kwamen, die verdacht worden van een leucose-besmetting.

Nijdam was al eerder opgehouden met de import van Holsteiners uit Canada, omdat hij de zaak niet langer vertrouwde. De aankoop van Holsteiner fokdieren in Canada geschiedt niet door een commissie, die van fokker naar fokker reist, maar de kopers gaan naar een bedrijf, dat links en rechts jonge dieren opkoopt. Nijdam vond het op deze verzamelbedrijven een vuile troep. De omstandigheden waren zodanig, dat er geen garantie was tegen leucose-besmetting anders dan op het papier, dat op het bil van de koe was geplakt, als het het vliegtuig in ging.

10 Dat de papieren geen garantie zijn tegen de invoer van leucose blijkt telkens weer. De ziekte is hier binnengebracht met dieren, (Jerseys en Holsteiners) die goede Duitse, Belgische of Canadese papieren hadden. Rechtstreekse import uit Canada is niet mogelijk in Nederland, maar België ontvangt ze wel. Belgisch vee met papieren mag men in Nederland ingevolge de EEG-verordeningen niet weigeren.

Drie maanden geleden werd in België een vliegtuigtransport van 61 rieren en ongeveer 100 kalveren uit Canada geblokkeerd wegens leucose. De kalveren zijn inmiddels opgeruimd en dertien van de rieren ook. De andere dieren komen met fraaie papieren in de handel, ze moeten ook in Nederland toegelaten worden.

Nijdam vindt het nu verschrikkelijk, dat er zón importmogelijkheid is, maar er is ook een tijd geweest, dat hij enthousiast voor de import was. Hij was een van de gangmakers van de Holsteiners in Nederland, die met vliegtuigen uit Canada werden overgevlogen. Eerder waren al vliegtuigen vol nuchtere kalveren uit Canada gekomen, die bestemd waren voor de mesterij in Zuid-Europa. Dat was in de tijd, dat er in Italië al druk gefokt werd met Amerikaanse stieren. Voor de autoriteiten waren die transporten doffe ellende.

Dat moest Nijdam ervaren, toen hij kortgeleden met Nederlandse zwartbonten op een tentoonstelling in België stond. Een van zijn dieren, die met keurige Nederlandse papieren uit de Noordoostpolder kwam, bleek later op het bedrijf van de Belgische boer besmet te zijn met abortus-Bang. We stemmen Nijdam toe, dat dit praktisch onmogelijk is, maar de Belgische autoriteiten laten geen heronderzoek toe. De fokkoe van 3000 gulden moet voor de slacht weg en dan is er een strop van 1500 gulden.

Nu is er niemand meer, die zich Nijdam herinnert. Het ministerie, de stamboeken en de *Vee-pro*, die de Nederlandse inzending op de tentoonstelling organiseerde, houden zich er buiten, hoewel de exporteurs de kosten van de tentoonstelling deels betalen. Nijdam houdt het er op, dat er bij het onderzoek van de desbetreffende koe iets verkeerd is gegaan. Nijdam heeft inmiddels in de Belgische landbouwbladen laten weten, dat hij zich niet meer bemoeit met de import van vee uit Canada.

[...]

1978

Leeuwarder Courant 1978-09-20

Zuivelbond werkt aan automatisering in melkveehouderij Enfarm gaat apparaat maken

LEEUWARDEN - De Friese Zuivelbond gaat voor tien procent deelnemen in een onderneming, die zich zal specialiseren in de automatisering van de melkveehouderij. Deze automatisering is mogelijk geworden door de „micro-processors” of „chips”, die elke koe zijn eigen computertje kan geven. De nieuwe onderneming krijgt de naam *Enfarm*. Andere deelnemers in de onderneming zijn de NV Verenigde Instrumentenfabrieken *Enraf-Nonius* te Delft en het Engelse bedrijf *Hunday*.

De Friese Zuivelbond is een organisatie van coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland. De bond werkt o.a. aan de technologie in de zuivel. *Enfarm-Nonius* is een bedrijf, waarvan de aandelen in handen zijn van de DSM. Akzo en Estel. De samenwerking tussen de Zuivelbond en *Enfarm Nonius* is tot stand gekomen via het ontwerpen en fabriceren van computer-apparatuur op de rijdende melkontvangsten (RMO.).

Enfarm heeft de exclusieve verkooprechten verworven van de door de Friese Zuivelbond ontwikkelde systemen voor meting en bemonstering van de melkopbrengst per koe, welke apparatuur bij *Enraf-Nonius* vervaardigd zal worden. *Enraf-Nonius* draagt zijn systeem voor automatische gegevensverwerking op de rijdende melkontvangst over aan *Enfarm*. *Enraf-Nonius* neemt al deel in *Hunday Electronics* te New Catle. *Hunday* zal ook deelnemen in *Enfarm*. Dit Engelse bedrijf levert de exclusieve wereldverkooprechten aan *Enfarm* voor het door *Hunday* ontwikkelde systeem van *koeherkenning*. Met *Paques* b.v. in Balk zal nauw worden samengewerkt voor de samenvoeging van *Paques* ruwvoederdosering met het *Enfarm*-systeem.

Enfarm heeft door een en ander de beschikking gekregen over een compleet programma: apparatenbouw, electronica, micro-processor-toepassing. *Hunday*-systemen, de kennis van de Zuivelbond en die van *Paques*. De verkoop zal plaats vinden via bestaande dealerorganisaties in binnen- en buitenland. De productie van de apparaten zal plaats vinden bij *Enraf-Nonius*.

Bij de Friese Zuivelbond was men verheugd over deze ontwikkeling, omdat hier ver ontwikkelde vakkennis ten goede komt aan de werkgelegenheid in Nederland, terwijl *Enfarm* bovendien een belangrijke bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling en verdere modernisering van de melkveehouderij.

Ir. Wim de Graaf, secretaris van de Friese Zuivelbond, prees zich gelukkig met de mogelijkheden tot samenwerking met een zo vooraanstaand bedrijf als *Enraf-Nonius*, dat 75 tot 80 procent van de apparatuur voor bijvoorbeeld fysiotherapie in Nederland levert. Ze zijn gespecialiseerd in de vervaardiging van apparatuur voor automatisering. *Enraf-Nonius* levert ook Röntgenapparatuur. Het is een wereldzaak op haar terrein, aldus ir. De Graaf.

De contacten van de Zuivelbond met *Enraf-Nonius* zijn ontstaan bij de ontwikkeling van computerapparatuur voor de geautomatiseerde verwerking van gegevens op de rijdende melkontvangsten van de coöperatie *De Takomst*. Er zit op enkele erna's (?) reeds proefapparatuur, die alle gegevens, welke van belang zijn voor de melk, als hoeveelheid, temperatuur e.d. meenemen naar de melkontvangst van de fabriek, waar ze weer automatisch door de computer van

de fabriek worden overgenomen.

Bij het contact tussen Zuivelbond en *Enraf-Nonius* is de „monsterneem-apparatuur” van de Zuivelbond ter tafel gekomen. Deze apparatuur is ontwikkeld op de proefboerderij Selmien bij Ureterp Met de specifieke kennis van *Enraf-Nonius* op het gebied van de electronica kon toen de Zuivelbond zijn voordeel doen.

Zuivelbond en *Enraf-Nonius* hebben het hele gebied bekeken van voeding van de koe tot de aankomst van de melk op de fabriek. Ze hebben geconcludeerd, dat de desbetreffende vindingen als een pakket in de handel gebracht moesten worden. Voor de verdere ontwikkeling van apparatuur ligt er een belangrijk werkterrein. De Zuivelbond verwacht van de nieuwe onderneming *Enfarm*, een terugvloeiën van de ontwikkelingskosten van de monsterneemapparatuur via de royalty's op zijn octrooi. Volgend jaar zouden er reeds 30.000 apparaten gemaakt kunnen worden.

De fabriek van deze apparaten komt niet in Friesland. Dit is mee het gevolg van het feit, aldus dir. De Graaf, dat EnJarm snel met de nieuwe produkten op de markt wil verschijnen. Deze markt komt in snelle ontwikkeling en Enfarm wil daar tijdig op inhaken. Over de vestiging in het Noorden is wel overleg geweest, doch het stuitte op moeilijkheden.

Leeuwarder Courant 1978-12-19

'Veehouders moeten meer melken voor gelijk inkomen'

Voorzitter FBvCZ. S. Boersma bij vergadering

DRACHTEN - Als een veehouder zijn inkomen op peil wil houden, heeft hij nauwelijks een andere keus dan zijn productie te verhogen. Stabilisatie van de richtprijs voor de melk en een verhoging van de heffing zal, naar de heer Sjoerd Boersma vreest, de melkveehouder geen andere keus laten dan meer te produceren. De heer Boersma zei dit vanmorgen als voorzitter bij de opening van de algemene vergadering van de Friese Zuivelbond in de Lawei te Drachten. Men vraagt van de boer, dat hij moet meedenken met de problemen, die dit geeft, zei de heer Boersma, maar zo zei hij, als de boer nog tijd heeft dan denkt hij eerst aan zijn eigen bedrijf. Hij vertrouwt op een bevoorrechte positie ten opzichte van collega's in andere gebieden en landen en hij weet zich gesteund door een goed functionerende zuivelindustrie.

De boer hoopt er dan op, zei de heer Boersma, dat de prijsdrukkende werking vooral invloed heeft in andere gebieden van de EEG, al is hij zich bewust, dat door steeds meer nationale regelingen en door de onduidelijke monetaire situatie van gelijke kansen in de EEG nauwelijks sprake meer is. De heer Boersma herinnerde er aan, dat nog vele veehouders bij een onverantwoord bestaansminimum moeten leven..

[...]

In de veefokkerij bestaan nu naast elkaar een vereniging voor de Holstein- Friesian fokkerij en een die het Fries- Hollandse veeslag zuiver wil houden. Zou dit niet te veel van het goede zijn. vroeg de heer Boersma zich af? Hij had daarover zijn twijfels, te meer omdat nu nog niet vaststaat welke koe de meest ideale is.

1979

Leeuwarder Courant 1979-02-24

Terugblik: boer in eerste loopstal

DE VEEMARKT

DE 2.000 LIGBOXENSTALLEN in Friesland zijn in bedrijf gebleven in de vorststorm van de eerste dagen van het jaar en ze draaien nog na de sneeuwstorm. Er is geen enkele ligboxenstal opgebrand. Isolatie van deze stallen bleek niet nodig te zijn, hoewel er natuurlijk wel wat gedaan is in januari aan de afsluiting van kieren en reten. Er is wat kuil tussen de asbestcementplaten en de muur gestopt!

Ruim tien jaar lang zijn deze stallen gebouwd in steeds toenemende aantallen. De vrees, dat er ooit eens iets mis zou gaan in extreme weersomstandigheden, werd van jaar tot jaar levendig gehouden. Het pleit lijkt beslecht. De stallen zijn afkomstig uit Amerika, waar de noodzaak van arbeidskostenbesparing zich eerder voordeed dan hier. In een ligboxenstal leert een koe voor zichzelf te zorgen, hetgeen een enorme arbeidsbesparing met zich brengt.

Toen de eerste loopstallen ingevoerd werden, ging er een schrik door de landbouw. De „potstallen” kwamen terug en men meende, dat men die achter de rug had. Friesland maakte het eerst kennis met de loopstallen in het begin van de jaren vijftig, toen in het kader van het voorbeelddorp Rottevalle bij de veehouder Wedzinga zo'n stal gebouwd werd. Die loopstal gaf de koeien alleen beschutting tegen de regen. De dieren konden wandelen op een betonplaat. In wezen was deze melkerij daar een haltoverdekte jister.

Het ging meteen goed bij Wedzinga. Hij was een kalme man zonder veel omslag. Toen de eerste winter kwam bleek, dat de meest productieve koeien het liefst in de buitenlucht verkeerden. Een volgend voordeel was het vlotte afkalven van de koeien. Dat is niet verwonderlijk, want dieren die een hele winter op een plaats staan en liggen, moeten in februari-maart bij het afkalven wel zo stijf zijn als een deur, hetgeen moeilijkheden geeft bij de geboorte van een kalf.

In die winter bleek ook, dat de open loopstal niet geschikt was voor melkers. Het was er voor mensen te guur en akelig om enig plezier aan het werk te hebben. Wedzinga liet de zaak dicht timmeren. Een speciale klacht van deze veehouder over de loopstal was: „Jo misse de mielgong” of eigenlijk zei hij mjilling”, waarmee hij het pad achter de koeien bedoelde. Op de mielgong stond ook de búthúsbank, waar de boer zijn ogen over het vee liet gaan en zijn gedachten de vrije loop kregen.

Er waren toen nog zo'n 25.000 boeren in Friesland die een boerderij hadden met een mielgong, en Wedzinga was de eerste die zei: Jo misse de mjilling”. Wedzinga molk negen koeien. Zijn loopstal was gebouwd naar Amerikaans voorbeeld. De stal in Rottevalle was op zichzelf geen voorbeeld maar een proef, die niet alleen een vlotter afkalven liet zien maar ook een uitstekende melkproduktie voor die dagen. We schreven toen naar aanleiding van deze loopstal, dat de romantiek aan het verdwijnen was. **Dat was in 1954.** De landbouwconsulenten sleepten dagelijks 50 tot 100 mensen in excursies door het voorbeelddorp. Dat is 25 jaar geleden.

[...]

DAT DE LIGBOXENSTALLEN de slag zouden wannen, was allang duidelijk. Er zullen jaarlijks meer ouderwetse boerderijen afbranden door onvoorzichtigheid met lucifers en hooi dan

er in een eeuw ligboxenstallen inzakken vanwege de vracht sneeuw, die er op waait. Er is op het ogenblik een stormloop gaande op de bouwers van deze stallen. De aannemers plukken elkaar de timmerlieden weg voor 500 gulden schoon in de week.

Dat de moderne loopstal in de vorm van de ligboxenstal en van de voerligboxenstal het pleit heeft gewonnen, blijkt ook uit een wijziging in de toon van de commentaren in agrarische kring op deze stallen. De tijd, dat deze stallen niet heetten te deugen, ligt nog maar net achter ons: Die stallen maakten de boeren tot slaven van de banken en tot klanten van de psychiaters. Het bekendste grapje uit deze periode was wel dat van de boer, die zei, dat hij indertijd niet kon slapen van een schuld van 5.000 gulden en dat zijn zoon rustig naar bed gaat met vier ton schuld.

[....]

Werkers in de nacht

De koop is gesloten. De koeien moeten weer de veewagen in. Een groot aantal maakt zijn laatste rit omdat het afleveringsadres slachthuis het.

'Zwartbont vee, dat is tuig'

Veerijder Top: 'koeien zijn wilder geworden'

(Van onze verslaggever Arnold Wielenga)

„We hebben 's nachts het zweet wel eens in de overalls staan. De koeien zijn de laatste jaren wilder geworden. Komt omdat ze in de moderne loopstallen nooit meer vast staan. Als ze dan naar de veemarkt moeten en voor het eerst een halster omkrijgen is het mis. Vroeger hadden de boeren meer contact met de beesten. Een klopje op de schoft of een aai over de kop. Door de schaalvergroting in de landbouw is dat er vaak niet meer bij. Daardoor ben je soms wel tien minuten bezig een bang en wild beest in de veewagen te krijgen. Dan zweet je behoorlijk. Ik ben vaak blij, dat we met z'n tweeën zijn. Kan één het beest een klap op de kont geven. Maar je raakt wel eens lichtelijk opgewonden” zegt de vijfenveertigjarige Hendrik Top uit Zuidhorn met een grijns op het gezicht. „En dan heb ik mij nog heel netjes uitgedrukt” voegt hij er lachend aan toe.

Expediteur Top vervoert iedere maandnacht met zijn veewagen beesten naar de veemarkt in Groningen. Daarnaast heeft hij een transportbedrijf. Er zijn echter collega's, die de hele week niets anders doen dan 's nachts vee vervoeren. Keihard werken, weinig slapen en als ze dan te-

gen de middag in bed willen duiken, komt er net een telefoontje dat er een wrakke koe naar de noodslager vervoerd moet worden. Snel werken ze dan een warme prak naar binnen en stappen meteen in de veewagen. „Als je na het eten even gaat liggen val je zo in slaap. En dat moet maar niet”, zegt één van deze beroepsveevervoerders in het restaurant van de Veemarkthal in Groningen.

PRECIES

Hendrik Top hoeft die nacht maar één rit naar de veemarkt te maken. Veehandelaren hebben hem maandagavond gevraagd of hij in totaal elf koeien naar de markt wil brengen. En die passen precies in de veewagen. Daarom hoeft hij die nacht pas om drie uur uit bed. Vaak komt het echter ook voor, dat hij meer ritten moet maken. Dan begint hij soms om één uur al te rijden.

Tegen kwart over drie stappen we in de veewagen. Hendrik Top, zijn bijrijder en ik op het kleine zitje in het midden. Top en zijn bijrijder maken een vrij frisse indruk. Er wordt echter in het begin van de rit weinig gepraat. Het is trouwens ook moeilijk boven het geraas van de motor uit te komen. „Met opstaan heb ik nooit moeite” zegt Hendrik Top als we met de veewagen door het verlaten en stille Zuidhorn rijden. We gaan eerst naar de veearts in Zuidhorn.

Hij heeft elf vervoersbewijzen klaargemaakt. Daarop staat dat de beesten zijn ingeënt tegen TBC. Daarna hobbelen we naar de Noordhorner Tolhoek. Handig manoeuvreert Hendrik Top de wagen over een bruggetje. Daarna slaan we een landweg in die bezaaid ligt met puin. Daar wordt een koe in de wagen geladen. De boer laat zich niet zien. Hij heeft de koe die naar de markt gaat een halster omgedaan en het beest vastgebonden.

„Dat was vroeger wel anders. Dan moest je de boeren altijd eerst wekken.” zegt Hendrik Top. Hij is blij dat dit in de meeste gevallen niet meer hoeft.

JAMMEREN

„Je verloor dan een hoop tijd. Eerst wachten tot de boer beneden kwam en vaak hadden ze dan wel weer wat te jammeren. Snel moest de koe dan nog even een plukje hooi hebben en wij stonden maar te wachten.”

We rijden verder naar Noordhorn. Op de tast vindt Hendrik Ton het lichtknopje in de volgende stel. „Een kwestie van ervaring”, zegt hij. Die ervaring is ook één van de oorzaken dat hij liever zelf het vee vervoert naar de veemarkt en het niet overlaat aan zijn personeel. „Ik doe dit werk al vanaf 1958. Je kent de landweggetjes al is het soms bij mist nog wel eens moeilijk ze te vinden en verder hebben de boeren altijd hun vaste plekje om de papieren die bij de koe horen op te bergen, achter een elektriciteitsleiding of in een brievenbus. Dat zijn van die dingen die je allemaal moet leren. Daarnaast vind ik het ook wel leuk werk. Sommige collega's zijn iedere nacht in touw. Dat is niets voor mij. Dat ene nachtje in de week, daar kom je wel overheen. Tegen negen uur 's ochtends kom je thuis, even praten en daarna een paar uurtjes plat. Om twaalf uur sta ik dan weer op. Als we het druk hebben met transporten ga ik ook wel eens in één keer door”.

Het loopt die nacht gesmeerd. De koeien zijn vrijwel allemaal kalm en lopen zo de veewagen in. Af en toe moet er even flink geduwd en geschreeuwd worden om ze keurig naast elkaar, om en om, in de wagen te krijgen.

In Oldehove laat een boer Hendrik Top niet zijn eigen gang gaan. Als hij de wagen voor de boerderij neerzet opent de landbouwer met een slaperig gezicht een van de staldeuren. Hij wijst Hendrik Top de koe aan en geeft hem een nieuwe halster die al klaarligt. Er wordt niet

veel gepraat. De boer zegt ons goeiendag en we gaan weer op weg. Nog één boer en de auto is vol. Onderweg komen we enkele veewagens tegen. „Het is wel fijn om 's nachts bij de weg te zijn. Je kunt lekker doorrijden. Dat is overdag in Groningen wel eens anders.”

Tegen half zes rijden we het veemarktterrein op. Eerst moet er tweeënhalve gulden worden neergeteld. Het parkeerterrein staat bezaaid met veewagens. Veekooplieden met wandelstok lopen langs de rijen koeien. Om zes uur gaat de markt open. De eerste verkopen zijn inmiddels gesloten. De gebruikelijke borrel komt na zes uur. Ze staan al klaar op grote presenteerbladen.

In hoog tempo laden Hendrik Top en zijn bijrijder de koeien uit. Eén van de beesten heeft het tijdens de rit op zijn heupen gekregen. Eenmaal uit de veewagen gedraagt het beest zich vrij normaal. Om zes uur worden de koeien in de veemarkthal gebracht. Met twee tegelijk. Een van de koeien probeert er vandoor te gaan. Veerijder Top is echter sterker. Uiteindelijk loopt het beest gemoedelijk achter Hendrik Top de markthal binnen. Mensen van de veterinaire inspectie kijken of het beest wel gezond is. Bij alle elf geeft het geen problemen. Ik verlies daarna de koeien uit het oog. De meesten zijn waarschijnlijk hun laatste dag ingegaan. „Er wordt hier erg veel slachtvee verhandeld”, had Hendrik Top mij verteld.

We gaan naar het restaurant. Hendrik Top en zijn bijrijder bestellen een dubbele uitsmijter. Al snel komen nog enkele veetransporteurs aan ons tafeltje zitten. Een van hen is Lambert Doorenbos uit Ezinge. Hij is die avond om tien uur al begonnen. Slaap heeft hij echter niet. „Ik heb niet zoveel slaap nodig”, zegt hij glimlachend.

KLUSJES

Zondagnacht brengt hij vaak lammeren naar de markt. Een nacht later koeien voor de wekelijkse veemarkt in Groningen. Donderdagnacht gaat hij naar Leeuwarden. Woensdags en donderdags probeert Lambert Doorenbos een beetje uit te rusten. Maar dat lukt vaak niet, omdat er klusjes tussendoor komen. Voor geen goud wil hij echter een andere baan. „Man, dit is avontuurlijk. Je maakt veel mee en lacht vaak. Zomers is het trouwens mooi om 's nachts te rijden. Het is vaak een gejaag maar als je even tijd hebt, hoor je de kikkers en de vogels, Prachtig.”

Ook hij heeft er last van dat de koeien wilder zijn geworden. „Laatst trok mij er een door de sloot. Maar ja, vasthouden hè. Het beest nooit loslaten.”

Lambert Doorenbos heeft er een hekel aan als hij voor een boer vetgemeste stieren moet vangen. „Die beesten lopen vaak met een stuk of zeven in een hok. Daarboven heeft de boer dan schrikdraad gespannen want die beesten springen graag. Kruip je daar midden in de nacht tussen die stieren door. De boer staat op een afstand en wijst aan welke naar de markt moeten. Als je het beest eenmaal gevangen hebt en 'n halster omgedaan: nooit meer loslaten. Niet eerder dan in de veewagen. Soms is er echter geen beginnen aan en dan drijf je ze los in de wagen. Dan daar maar een halster om. Trouwens blaarkopkoeien kun je beter vervoeren dan zwartbont vee. Dat ie tuig. Die zijn veel stugger.”

Hendrik Top gaat zijn auto schoonspuiten. De wagen gaat leeg weer terug naar Zuidhorn. Het is dan inmiddels acht uur. Lambert Doorenbos blijft achter in het restaurant. Wachten op een vrachtje terug richting Ezinge. Tegen de middag probeert hij wat te slapen. Tenminste als het lukt. „Anders maar niet hoor. We zien wel. Ik heb weinig slaap nodig.”

Vestiging noordelijke dienst in Drachten lijkt rond te zijn Friese Gezondheidsdienst Dieren 60 jaar.

LEEUWARDEN - Het ziet er naar uit, dat de drie instellingen voor de Gezondheidszorg voor Dieren in Groningen, Drenthe en Friesland samen tot één dienst zullen komen, gevestigd in Drachten. Zoals bekend, had het bestuur van de Friese dienst zich al achter deze gezamenlijke oplossing gesteld. In Groningen heeft het bestuur zich in principe net zo opgesteld en in Drenthe schaarde zich, aldus Frieslands voorzitter Anne W. van der Zijpp, vorige week de vergadering van aangeslotenen en landbouworganisaties achter de noordelijke oplossing. Uit de vergadering van aangesloten verenigingen en stichtingen in Friesland kwam gisteren ook geen woord van tegenkanting tegen de plannen.

Dus zal er, ruw geschat, voor zo'n vijftien miljoen gulden wel een nieuw gebouwencomplex voor de Gezondheidsdienst voor Dieren in het Noorden in Drachten verrijzen. Er waren vragen over de financiële kant van de zaak - directeur Luitzen van der Sluis: „Als wij zelf moeten bouwen, en wij moeten omzien naar een andere, ruimere huisvesting, dan komt dat ook op zo'n tien tot twaalf miljoen, schat ik, zelfs als wij alleen maar de zorg voor de gezondheid van het rundvee als taak overhouden” - en over de administratieve verwerking van de gegevens, vooral naar de kant van de boeren.

Toen kwam er een geluid uit de zaal, dat de dierziektebestrijding voorop moet blijven staan: „Dat essentiële aspect komt nu te weinig aan de orde”. Het bestuur van de Gezondheidsdienst in Friesland, aldus de geluiden uit de zaal, heeft de dienstverlening aan de boeren altijd voorop laten staan, en „die moet voorop blijven staan”. Overigens overheerste de mening, dat dat ook kan via de voorgestelde reorganisatie.

Voorzitter Van der Zijpp had daar weinig, aan toe te voegen. Wel bestreed hij een andere opvatting die naar voren kwam, dat op deze manier de „lokale balie” - een soort gespreide informatie- en dienstverleningspost van verschillende op het terrein van de veeteelt werkzame organisaties - werd voorbereid. „Het bedje wordt gespreid,” aldus de spreker uit de zaal, die dat toch wel een bedenkelijke zaak vond, gelet op de discussies, die over deze zaak gehouden worden. De heer Van der Zijpp wilde wel toegeven, dat zo'n balie misschien wel meer noodzakelijk wordt na de voorgestelde concentratie. „In de relatie tussen de boer en de Gezondheidsdienst mag niet een te grote afstand ontstaan,” zo was zijn mening.

In zijn openingswoord stond de heer Van der Zijpp uitvoerig stil bij het zestigjarig bestaan van de Gezondheidsdienst, dit voorjaar. Hij herinnerde aan de successen van de dienst in de tbc-bestrijding en aan het feit, dat de Friese dienst model heeft gestaan voor verscheidene andere provinciale Gezondheidsdiensten voor dieren. Ook de bestrijding van *abortus Bang* kon verheugend worden afgesloten. Maar er steken nieuwe ziektes de kop op en het devies van de Friese Gezondheidsdienst - al of niet in de nauwe samenwerking met die van Groningen en Drenthe - mag blijven luiden: „Vechten en waken”, dit als een variatie op de titel van de brochure bij „het vijftigjarig bestaan van de dienst: „Van vechten tot waken.”

Tijdens de vergadering werd afscheid genomen van de heer D. B. Schoustra te Tietjerk, die bijna 25 jaar lid van de commissie van toezicht en het bestuur van de Gezondheidsdienst voor Dieren in Friesland is geweest. Aan het begin van de vergadering werd de heer Jan Ade-

ma, de vroegere directeur van „Freia” in Veenwouden en lid van het bestuur van de dienst, herdacht.

Nieuwsblad vh Noorden 1979-07-07

Friese stamboeken vieren donderdag eeuwfeest met buitengewone vergadering In september jubileumkeuringen

Het *Friesch Rundvee-Stamboek* en het *Friesch Paarden-Stamboek* vieren volgende week donderdag hun honderdjarig bestaan met een buitengewone algemene ledenvergadering in de Grote Kerk in Leeuwarden. Mr. H. Rijpstra, commissaris van de Koningin in Friesland, spreekt een herdenkingsrede uit. Hij zal tevens het eerste exemplaar van twee gedenkboeken in ontvangst nemen. Verder komen de voorzitters van de beide stamboeken aan het woord. Honderd jaar geleden werden het rundvee- en het paardenstamboek gezamenlijk in De Drie Roemers in Roordahulzum opgericht.

Op 8 september is de jubileumkeuring van het paardenstamboek bij de Frieslandhal. De koeien treden een paar dagen later op dezelfde plaats aan; op dinsdag 11 september voor de individuele prijzen, de volgende dag in groepsverband.

De voorselectie voor de individuele inzendingen is achter de rug: er komen 695 koeien, waarvan 633 zwartbonten, naar de Friese hoofdstad. Van de 70 stieren die voor de keurgroep waren gemeld, wordt eind augustus de helft nog eens door de stamboekcommissie bekeken. Dan wordt een definitieve keus gemaakt.

De aangifte voor de tweede dag, de keuring in groepsverband, sloot eind vorige week. Het aantal aangegeven dochtergroepen van stieren is opvallend hoog, 46 stuks. Onder hen 25 groepen dochters van KI-stieren, de rest is van „particuliere” fokstieren. In deze sector zijn twee groepen dochters van roodbonte vaderdieren aangegeven. Het aantal familiegroepen - moeders met afstammelingen - blijft met zes beperkt. Opvallend groot is het aantal bedrijfscollecties, dat werd aangegeven: 91. Vijf roodbont-fokkers willen op deze wijze in het strijdperk treden.

De groepen voor de tweede dag moeten eveneens nog door de voorselectiecommissie worden bekeken. Dat zal in de tweede helft van deze maand gebeuren.

Nieuwsblad van het Noorden, 07 juli 1979,

● Mr. H. Rijpstra
. . . herdenkingsrede . . .

Fries rundveestamboek mag zich voortaan „koninklijk” noemen JUBILEUM IN LEEUWARDEN

(Van onze hippische medewerker)

Het *Friesch Rundvee Stamboek* is koninklijk geworden. Dit heeft de Commissaris der Koningin in Friesland, mr. H. Rijpstra bekend gemaakt.

Tijdens een herdenkingsbijeenkomst in de Grote Kerk in Leeuwarden hebben het rundveestamboek en het evenoude *Friesche Paardenstamboek* hun jubileumviering voortgezet, die al in mei van dit jaar begon met het planten van een goudes op de plaats van de voormalige herberg „De Drie Romers” in het Friese Roordahuizen. Daar had een eeuw geleden de oprichtingsbijeenkomst van de stamboeken plaats. Op de bijeenkomst gaf een klein aantal sprekers zijn visie op heden en verleden van het stamboek. Mr. Rijpstra memoreerde hoe moeilijk het Friese paard het heeft gehad in de zich snel moderniserende landbouw. Hij sprak over de vele crises die het had moeten doormaken. In tegenstelling tot het Friese rundvee dat een voorsprong had op het vee in de rest van Nederland.

Een voorsprong die inmiddels gedeeltelijk verloren is gegaan. Er zijn nu andere provincies met een hogere opbrengst per koe. Hij zag toekomst voor de veeteelt in Friesland, omdat het „een typische veeteeltprovincie is.” Ook de omstandigheden voor het Friese paard achtte mr. Rijpstra gunstig. Dit enige authentieke Nederlandse paardenras heeft een geschiedenis van eeuwen oud. Het mag zijn plaats op de boerderij dan wel hebben verloren, in de recreatie heeft het een nieuwe plaats gevonden.

Plaatsvervangend directeur-generaal voor de voedselvoorziening, ir A. Vos, die minister Van der Stee verving, gaf een aantal waarschuwingen in zijn redevoering. „Het mag zo zijn dat er grote vorderingen worden gemaakt in de fokkerij en daarmee in de melkproductie per koe, maar de Europese gemeenschap heeft een overschot van tien procent melk en meer melk betekent een nog groter overschot. We moeten ons niet richten op eenzijdige melkproductie, maar ook de vleesproductie een belangrijke rol laten meespelen.” Hij opperde de gedachte dat men moet streven naar veeteelt waarbij de dieren een maximum aan ruwvoer en een minimum aan krachtvoereten.

Voorzitter van het Friesche Paarden Stamboek, jhr C. van Eysinga, vertelde dat de belangstelling voor „zijn” paardenras zeer groot is geworden. Er zijn in heel Nederland nu 1330 leden, tegen de helft van dit aantal ruim tien jaar geleden. Hij suggereerde op de jubileumbijeenkomst om het Friese paardenras dit jaar te bekronen door het voor de Gouden Koets van de Koningin te spannen.

1980

Leeuwarder Courant 1980-02-29

Fusie k.i.-bond met stamboek tot FRS

Eerst opheffing k.i.-verenigingen

DONKERBROEK - Als de k.i.-verenigingen in april besluiten tot hun opheffing en het *Friesch Rundvee-Stamboek* besluit tot een statutenverandering en een naamswijziging, dan kunnen stamboek en Friese k.i.-bond fuseren. De datum, waarop de fusie een feit wordt, is 1 november 1980. Er zal dan nog drie jaar nodig zijn om ook de melkcontroleverenigingen in het "**Fries Rundvee-Syndicaat**" onder te brengen.

Het Fries Rundvee-Syndicaat komt bij verkorting FRS te heten. Het kan een 7.000 leden krijgen, zo bleek gisteravond op een bijeenkomst onder leiding van Frans Venema in Donkerbroek, waar de heren Andries Osinga en ir. Pieter Scheer, voorzitter en secretaris van de Friese bond-k.i., de plannen voor de fusie uit de doeken deden. Voor een contributie van honderd gulden kunnen de veehouders lid worden van de sectie stamboek, de sectie k.i. en de sectie melkcontrole. Voor de diensten van deze secties zal per handeling moeten worden betaald, terwijl tot nu toe bij het stamboek de financiering via een omslag per dier liep.

Om de naam FRS te kunnen handhaven vond men het woord syndicaat, dat overigens al eerder in de Friese veefokkerij gebruik is geweest, zo deelde de heer Osinga mee. De nieuwe organisatie zal de vorm van een coöperatie krijgen en men stelt pogingen in het werk om het predicaat "koninklijk" dat het stamboek vorig jaar verwierf ook aan de nieuwe organisatie te kunnen geven.

Door de samenvoeging van stamboek en k.i.-bond komt er een eind aan de dubbele registratie en aan de gescheiden registratie van koeien bij beide instellingen. Straks is er geen onderscheid meer en is er slechts een veeregistratie. Van het nieuwe FRS zullen 7000 veehouders in Friesland lid zijn. Van deze 7.000 zijn er nu 3600 alleen aangesloten bij de k.i., 2100 zijn lid van FRS en k.i. en 700 alleen van het FRS. Verder zijn er dan nog 600 veehouders, die niet lid zijn van k.i. of stamboek maar die wel aangesloten zijn bij een melkcontrolevereniging, zo zette ir. Scheer uiteen.

Ir. Scheer hoopte, dat door de gewijzigde opzet een grotere deelname aan het stamboekwerk zal ontstaan. De fusie levert verschillende besparingen op. Zo is van daling van de bestuurskosten van stamboek en k.i. begroot van een kwart miljoen naar een ton. De kosten voor een gemiddeld stamboek, k.i.-lid lopen terug van 940 naar 240 gulden. Wie alleen lid is van de k.i. betaalt 100 gulden. Voor de verschillende handelingen zal dan uiteraard wel apart betaald moeten worden.

De opheffingsvergaderingen voor k.i.-NOF is gesteld op 8 april, die van de Knijpe op 10 april die van de ZWF op 21 april en van de ZOF op 22 april. Er zijn enkele reserve-data voor het geval niet voldoende leden op de vergaderingen komen om direct tot een rechtsgeldige opheffing te besluiten. De statutenwijziging van het FRS zal op 23 april moeten plaats vinden.

FRS niet zonder plooiën over in syndicaat

Aandacht gevraagd voor de niet-k.i.-leden – Eerst opheffing k.i.-verenigingen

LEEWARDEN - De leden van het Koninklijk Friesch Rundvee Stamboek hebben vanmorgen in de Harmonie besloten met de k.i. en de stichting voor de rundveeverbetering op te gaan in het Fries Rundvee Syndicaat. De koningin had laten weten geen bezwaar te hebben tegen de naam „koninklijk” voor de nieuwe betekenis van de letters FRS. Er hoefde niet gestemd te worden over deze fusie.

Dat hield overigens niet in dat er geen oppositie tegen bestond. Openlijk gaven de opposanten het nieuwe FRS het voordeel van de twijfel, zelfs nog een beetje meer. In de hier en daar ontstane groepjes na afloop van de vergadering werden enkele hardere noten gekraakt. „Wij zijn uitgehuwelijkt” stelde iemand onomwonden vast. En met die „wij” doelde hij op de zeventienhonderd stamboekleden, die geen lid van de k.i. zijn.

Tijdens de vergadering vroeg met name de heer Hans A. Boersma van Stiens aandacht voor de boeren die met een eigen stier fokken. Hij had die categorie node gemist in de toespraak van ir. Guus Laeven, adjunctsecretaris van k.i. en FRS, die daarin opsomde wat de fokkers en hun organisatie zo ongeveer te wachten staat. „It bestjoer moat der iepen each foar ba”, zei de heer Boersma. „Fryslân is dertroch krekt grut warden”. Hij vond dat de zaak wat teveel in de richting van het collectief is gedreven.

De heer Laeven zei dat boeren, die op eigen wijze gestalte aan de fokkerij willen geven, niet zullen worden afgewezen. Volgens hem ligt de winst echter in de gezamenlijke aanpak en registratie en dat wijkt af van wat er particulier wordt ondernomen. „Het één kan het ander niet vervangen”. De heer Boersma: „Neffens my leit it begjin op de buorkerij”. En dat wilde met name FRS-voorzitter Sytze Kingma hem niet bestrijden. „It is hielendal de bedoeling net de partikulier oan de kant te setten”.

„Moeie ko”

De heer Boersma had in de toespraak van de heer Laeven ook geproefd dat het exterieur minder belangrijk gaat worden. „Mar mei in ko, dy't it each strielt ha jo likefolle wurk as mei in ko, dy't minder moai is. Ik mei ek graach nei in moai frommis sjen”. De heer Laeven had met dat laatste evenmin moeite, maar wat koeien betreft zei hij dat de economie voorop staat. Dat is de basis en die moet men gestalte geven.

De vergadering, die een rustig karakter droeg, was het overigens vrij snel eens over fusie. Alleen de heren Pieter de Visser van Wartena en Gerrit Anema van Tietjerk kwamen met amendementen voor de statuten. Besloten werd - met hun instemming - dat die als wensen de volgende ledenvergadering zullen worden gebracht. Men wilde de zaak nu ongewijzigd laten passeren ook al omdat de vier k.i.-verenigingen hun goedkeuring aan de fusie hadden gehecht op basis van die niet-beamende statuten.

De heren De Visser en Anema kwamen wel met het bezwaar dat de zaak wat teveel van bovenaf was opgelegd en te weinig vanuit de basis was ontstaan. De Visser: “Ik bin net alhiel tefreden en it is net sa dat ik sis: „Dit kin net stikken yn Fryslan”. Ik stean net alhiel allinnich”. Hij zei erbij dat zijn vertrouwen in het stamboekbestuur wat geschokt was. „As

jimme yn myn hert sjen koenen, soenen jimme dér sjen: „Dit gaat niet door vandaag”. Hij droeg echter zijn hart niet op de tong, want toen er om stemming gevraagd werd bleek hij niet tegen te zijn. De heer Kingma dacht overigens, „dat Piter de Visser en Sytze Kingma elkoar wolris net safolie fitrinne soenen”.

De heer Anema zei dat er duidelijk fouten gemaakt waren. „mar dat wy der net tsjinien gien binne leit oan tis lankmoedigens”. Hij vond dat er teveel haast achter was gezet, waardoor hij en anderen in een dwangpositie waren gekomen. Op één punt was hij onverbiddelijk: „Dat allesketsen foar net-k.i.-leden folle mear kostje moat as foar k.i.-leden is goed fout. Elke skets moat itselde kostje”.

De heer Kingma toonde zich tenslotte erg tevreden over het redelijk vlotte aannemen van de fusie. „Op oare plakken sjocht men mei belangstelling en faaks ek mei ófgeunst nei tís”, zo zei hij op een gegeven moment. “De hiele mateerje is net sa'n lytse beroerte. Der sille „fouten” makke wéze ek demokratyske, mar wy kinne ús net feroorloofje de saak út te stellen”. De vergadering bleek het daar eens mee te zijn. Ir. Laeven zei overigens, dat het nieuwe FRS een „uiterst democratische opzet heeft. Daar zal iedereen het mee eens zijn”.

Leeuwarder Courant 24-06-1980

LEEWARDEN - Anders N. Osinga van Pingjum wordt de nieuwe voorzitter van het FRS, waarin vanaf 1 november k.i.-bond, **stamboek** en melkcontrole samengaan. Het bestuur van de nieuwe organisatie koos de voorzitter van de k.i.-bond en vee-fokker uit Pingjum tot voorzitter op advies van een commissie, die daartoe was ingesteld.

Leeuwarder Courant 01-10-1980

Ir. Pieter Scheer directeur FRS

LEEWARDEN - Het hoofdbestuur van het FRS, het „koninklijk coöperatief Fries Rundvee **Syndicaat**”, dat op 1 november van start gaat, heeft een directie benoemd. Als algemeen directeur zal fungeren ir. Pieter L. Scheer (44), thans sekretaris-penningmeester van de Bond van KI-verenigingen in Friesland. Als technisch directeur is benoemd ir. August H. M. Laeven (31), thans wnd. sekretaris van het Friesch Rundvee-**Stamboek** en adj.-sekretaris van de Friese KI-bond en de vier KI-verenigingen en de Provinciale stichting voor de rundveeverbetering. Het kantoor van de nieuwe vereniging is gevestigd in het stamboekhuis aan het Zuiderplein te Leeuwarden.

Leeuwarder Courant 1980-11-19

Stuurgroep FRS gaat zoeken naar nieuwe vormen van samenwerking

OOSTERWOLDE - Er komt een stuurgroep, waarin het FRS met zuivelindustrie en melkcontroleverenigingen en met de gezondheidsdienst voor dieren gaat aangeven, hoe de verdere verhoudingen tussen deze instellingen geregeld moeten worden. De voorzitter van het FRS (stamboek, k.i. en melkcontrole), de heer Andries Osinga, deelde dit gisteravond mee in Oos-

terwolde op de eerste van de reeks rayonvergaderingen van het FRS.

Ir. Guus Laeven, technisch directeur van het FRS, wekte de aanwezigen op mee te doen aan de registratie van het FRS. In deze registratie zijn die van het vroegere stamboek en van de k.i. en het z.g. PAC samengevoegd tot één soort stamboekregistratie. Dat was noodzakelijk, ook al omdat de registratie van rundvee bedenkelijk was gezakt. De kosten van registratie zijn gratis voor kalveren van de FRS-k.i., terwijl voor andere *f* 12,50 moet worden betaald.

Van de kant van de alternatieve k.i. werden de kwesties van de stier Bonne 7 en een geval van vervalsing van melkcontrolelijsten aangeroerd. De vicevoorzitter van het FRS, de heer Hoite Schaap, en de algemeen directeur, ir. Pieter Scheer, gaven daarop antwoorden, die geen verdere vragen uitlokten.

1981

Nieuwsblad vh Noorden 1981-03-10

K.I. uit nood geboren 'Vroeger moest de bolle het doen'

(Van onze verslaggever TJALLING ERKELENS)

Hij wijst op de ring aan de muur. „Daar stond vroeger de bolle. Toen ik dat laatst aan m'n kleinzoon vertelde, keek hij heel verbaasd. Hij vroeg: Hier in de keuken?” De heer Oortwijn schiet in de lach als hij het verhaal vertelt. Het is eigenlijk ook wel een beetje een vreemde zaak. Het voormalig KI-station Onstwedde-Stadskanaal aan het Noorderdiep in Stadskanaal is nu de tijdelijke woning van de oud-inseminator F. Oortwijn (65). Nog anderhalve maand mischien, dan kan hij met z'n vrouw in hun nieuwe huis, dat vlakbij bij het oude KI-station wordt opgetrokken.

Na 30 jaar gaat Oortwijn het nu wat rustiger aan doen. Sinds 1950 is hij bezig geweest met het kunstmatig bevruchten van koeien. De eerste vijf jaar actief, als inseminator in dienst van de KI-vereniging Onstwedde-Stadskanaal, daarna als bestuurslid van deze vereniging en later van de KI-vereniging Noorddijk.

Het kunstmatig bevruchten (insemineren) van koeien is een techniek die pas sinds het begin van de jaren '50 wordt toegepast. Oortwijn: „Toen was het een noodzaak omdat onder koeien veel geslachtsziekten voorkwamen. Na de oorlog werden koeien ook meer vervoerd, zodat deze infectieziekten zich steeds sneller uitbreidden. Via de KI probeerden we de ziekten in te dammen. Pas in een later stadium werd de K.I. dienstbaar gemaakt aan het verbeteren van de fokkerij.”

De Veenkoloniale boeren waren volgens Oortwijn helemaal niet zo gediend van de nieuwe bevruchtingstechniek. „In het begin zag niemand er toekomst in. De bolle moest het doen, pas dan konden er kalveren komen. Maar toen de eerste „KI-kalveren” kwamen, was het in de meeste gevallen ook wel goed.” De veeboeren in Oost-Groningen waren volgens Oortwijn eigenlijk wel gedwongen over te schakelen op KI. „De angst voor infectie was enorm groot. Een zieke koe betekent een enorme schadepost voor een boer. De infectieziekten hebben sommige veeboeren vroeger geruïneerd.”

Het kunstmatig bevruchten van koeien heeft in de Veenkoloniën een snelle opmars gekend. Oortwijn: „In 1950, het eerste jaar, heb ik 500 koeien gehad, het jaar daarop 1100 en na 5 jaar waren het er al 2500.” Na dat vijfde jaar heeft Oortwijn gekapt met zijn baan als inseminator. Hij werd toen weer zelfstandig veeboer in Wildervanksterdallen. Wel heeft hij zich sinds die tijd als bestuurder voor het KI-werk ingezet. Ook was hij praktijkleraar aan de landbouwscholen in Vlagtwedde en Veendam voor het melken, zowel met de hand als met de machine.

Het samengaan van verschillende Oost-groninger KI-verenigingen in de KI-vereniging Noorddijk is volgens Oortwijn een hele goede zaak geweest. „Tussen al die verenigingen heerste een enorme concurrentie, wat het werk niet ten goede is gekomen. Nu alles is geconcentreerd bij een vereniging heeft men veel meer armslag gekregen. Alleen al wat betreft het personeel. Vroeger was het vaak een probleem om vakantiedagen op te nemen. Dat is nu allemaal heel wat gemakkelijker. Bovendien kan er betere apparatuur worden aangeschaft en kunnen er betere stieren worden gekocht, zodat de fokresultaten ook verbeterd kunnen worden.”

Oortwijn zet nu alles aan de kant. „Dat moet een keer gebeuren, he.” De melkveehoudersvereniging heeft hij al vaarwel gezegd en volgende week stapt hij ook op als bestuurslid van de melkfabriek DOMO in Beilen. „Ja, ik doe het wel een beetje met weemoed. Maar, iedereen vindt wel weer wat anders. Ik ben het laatste jaar al erg veel keuringen afgelopen, daar doe je veel op. Een tijdje geleden ben ik nog op een grote keuring in Den Bosch geweest. Daar zou ik anders nooit tijd voor hebben gehad. Nee, wat dat betreft heb ik nog wel wat te doen.”

Leeuwarder Courant 1981-05-09

Hormonen: makkelijk te kopen moeilijk aan te tonen³¹

(Van een medewerker)

Het meest genoemd in de recente reeks hormoon-schandalen is diethylstilboestrol, kortweg DES. Hoe gevaarlijk is dit groeihormoon nu? In het jongste Tijdschrift voor de Diergeneeskunde gaan drie wetenschappers daar op in.

Dr. Van Logten, dr. Van Leeuwen en dr. Stephany, die werkzaam zijn bij het *Rijksinstituut voor de Volksgezondheid* (RIVO) in Bilthoven, komen tot de conclusie dat er heel wat risico aan het gebruik van DES is verbonden. Vooral kinderen zijn gevoelig voor het preparaat. DES kan grote lichamelijke schade toebrengen. In de Verenigde Staten is vastgesteld dat dochters van moeders die DES hadden binnengekregen - dit hormoon werd wel gebruikt bij moeilijk verlopende zwangerschappen - een verhoogde kans op vaginakanker hadden.

Bij kalveren zijn afwijkingen aan geslachtsorganen, hartafwijkingen en gespleten gehemelten waargenomen als het ging om nakomelingen van DES-koeien. De proefdieren zelf vertoonden borst-, baarmoeder- of vaginakanker.

Daarom stellen Van Logten, Van Leeuwen en Stephany: het gebruik van DES is ontoelaatbaar, ook al is het theoretisch niet uitgesloten dat er een niet-schadelijke dosis bestaat.

„Ik ben absoluut 100 procent tegen elk gebruik van hormonen in veevoeding. Het is een criminele daad. Mensen die pleiten voor het toelaten van hormonen missen elke vorm van maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel en denken alleen in termen van winst.”

In deze gloedvolle bewoordingen heeft de voormalige voorzitter van de Europese Commissie, **Sicco Mansholt**, nog eens zijn afkeer van het gebruik van hormonen in de veehouderij beleden. Het heeft niet veel geholpen. Juist de laatste maanden wordt ons land overspoeld door paniekberichten.

De teneur en het aantal van die berichten is zodanig, dat de kritische krantenlezende consument elk kalfslapje, elk biefstukje en elk karbonaadje wel met wantrouwen zou moeten bekijken. Want misschien zit er wel diethylstilboestrol (DES) in. Of methyltestosteron. Of een van de zestig andere hormoonpreparaten die momenteel in zwang zijn.

31 Eind 1990 kwam er een boek „*Van wondermiddel tot desillusie*” uit, over de vreselijke bijwerkingen van dit middel. Waarin dochters, van DES gebruikende moeders, vertellen over de 'rampen' die zij als potentiële 'wonderkinderen', – zoals de fabrikant adverteerde – had voorspeld, hen allemaal overkwam.

Zie artikel in NvhN 1990-11-12 – wel in systeem.

Het doel van al die middelen: ervoor zorgen dat het dier dat ze naar binnen krijgt sneller op z'n maximale gewicht komt. Want sneller meer gewicht is sneller meer vlees, en sneller meer vlees 's meer geld. Economie voor de veehouder.

De vaste Tweede-Kamercommissie voor Volksgezondheid en milieuhygiëne praatte woensdag 8 april met minister Ginjaar over het hormonenvraagstuk. Daarbij zullen ongetwijfeld de alarmerende gebeurtenissen van de laatste maanden aan de orde zijn geweest. We zetten ze op een rijtje.

Het begon met het rapport dat een groep Belgische onderzoekers november vorig jaar presenteerde over het gebruik van hormonen bij Belgisch rundvee. De conclusie van de Belgen: meer dan 90 procent van de mestrunderen wordt met hormonen behandeld.

Ook voor ons land niet zo'n prettige mededeling. Immers: van die runderen komen er per week gemiddeld 500 over de grens, dat is 30.000 ton rundvlees. Maar dat bleek aanvankelijk nog niet. De zaak raakte hier pas bekend toen de onderzoekers begin februari in Maastricht een persconferentie over hun rapport gaven.

De reacties waren tumultueus. Minister Ginjaar dreigde zelfs met een invoerverbod van rundvlees uit België, iets dat bij een schoon voornemen bleef.

Bovendien leek de totale vleesoerlog te zullen uitbreken: nog geen maand later meldde het Belgische blad *De Standaard* dat de gezondheidsdienst in drie Belgische slachthuizen met hormonen gefokte varkens uit Nederland had aangetroffen.

Het dagblad voegde daaraan toe dat de Nederlandse de controles op Nederlandse varkens aanzienlijk zou opvoeren. Al gauw bleek, dat dat niet zo veel zin heeft. Bij gewone mestvarkens biedt namelijk het toedienen van hormonen nauwelijks economisch voordeel.

Deze dieren leven maar kort en worden op een gewicht van niet meer dan honderd kilo afgeleverd. Worden ze zwaarder, en dus vetter, dan gaat de kwaliteit van het vlees achteruit. De aangetroffen hormonenvarkens bleken fokzeugen te zijn die hun laatste toom biggen hadden geworpen. En bij dit soort varkens - schaars in aanbod - ligt dat wat anders.

Neen, ernstiger is de stand van zaken bij kalveren en, vooral, runderen. Na het rapport van de Belgische onderzoekers werden in ons land in Hoensbroek, Simpelveld, Yerseke en Baarle-Nassau tientallen „dikgespoten” runderen in beslag genomen. Die runderen waren allemaal afkomstig uit België.

Verscherpte controle in slachthuizen leverde in anderhalve week 29 (15 Belgische en 14 Nederlandse) met het groeihormoon DES bewerkte kalveren op. In Elburg werd bovendien een partij van 299 ingevoerde, maar hier vetgemeste en met DES ingespoten kalveren in beslag genomen. In Raamsdonkveer werd een illegaal hormonfabriekje opgerold.

En om deze stroom van berichten af te ronden: de officier van justitie in Breda startte half maart een onderzoek naar de betrokkenheid van het bedrijf *De Melkindustrie Veghel Campina* bv (DMV-Campina) bij het toedienen van hormonen. Het bedrijf produceert onder meer melkpoeder dat als voer voor kalveren wordt gebruikt.

Het verweer van Campina: „We hebben er niks mee te maken. We hebben een veel te goeie naam op te houden en bovendien worden hormonen gespoten en niet via het voer toegediend. Dat laatste is in ieder geval juist. Ook het ministerie van landbouw kan daar achter staan. Wat ongetwijfeld ook waar is, is dat het niet te moeilijk is om aan hormoonpreparaten te ko-

men. De veemarkten spelen hier een centrale rol. Daar staan de auto's van de dealers met illegale hormonen en antibiotica in de kofferruimte.

Deze dealers leveren het gevaarlijke groeispuul, dat via regionale handelaars van zeer verschillende pluimage bij de veehouders terecht komt. Zo is het verhaal bekend van een reiziger in autoonderdelen die in spuitwaterflessen en mayonaisepotten zijn hormonencocktails aan de man bracht.

Een belangrijk deel van de hormonen vindt vanuit Italië en Frankrijk zijn weg naar ons land. Implantatie-apparaten, een soort pistolen waarmee tabletten hormonen kunnen worden ingeplant, komen uit Engeland. In de Verenigde Staten zijn hormoonpreparaten als Synovex toegestaan, en wordt er zelfs mee geadverteerd.

Aan groeihormonen komen is dus niet zo'n probleem. Aantonen dat ze zijn gebruikt, is dat wel. Als acht tot twaalf weken voor de slacht wordt gestopt met het toedienen van hormonen, is daar in het vlees niets meer van terug te vinden.

Er zijn bovendien methoden van toediening ontwikkeld die zo perfect zijn, dat er niets meer aan te tonen is. Zo kan het hormoon estradiol via een in de Verenigde Staten bedachte manier zo worden gedoseerd dat binnen drie uur na het stoppen van de toediening er niets meer te meten valt!

Controle van het vlees zegt dus niet alles. Vandaar dat de aandacht is verlegd naar de stal. Ook gierputten worden onderzocht, om resten hormoon in de urine te meten. Dat is werk voor de Algemene Inspectie Dienst (AID) van het ministerie van landbouw.

De monsters die deze ambtenaren nemen, worden onderzocht door het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid (RIV) in Bilthoven. Daar worden momenteel overuren gemaakt om met name monsters uit de grensstreken te analyseren. Want, zoals de Belgische onderzoekers in hun rapport al aantoonde, in België neemt men het niet zo nauw.

In Nederland ligt de zaak vermoedelijk toch wel wat genuanceerder. Nederland heeft niet, zoals België, veel mestrunderen. Hier worden mestkalveren geteeld, en die zijn bijna allemaal bestemd voor de export. Er bestaat een zeer strenge controle op het kalfsvlees dat de grens over gaat.

Die controle gaat zo ver dat ongeveer 1 op de 25 te exporteren kalveren op de aanwezigheid van hormonen wordt getest. Dat betekent in de praktijk dat elke aangeboden partij wordt gekeurd. Het ministerie van landbouw is er terecht doodsbang voor dat in het buitenland hormonen worden aangetroffen in uit ons land afkomstig kalfsvlees. Dat zou een doodsklap voor onze export betekenen.

Kalfsvlees dat voor de Nederlandse markt is bestemd, wordt minder streng bekeken. Tot voor kort werd uit België afkomstig rundvlees, bestemd voor de Nederlandse eettafel, ook nauwelijks gekeurd. Dat is na alle berichten sterk opgevoerd. Maar paardenvlees uit Zuid-Amerika is bijvoorbeeld nog nooit op de aanwezigheid van hormonen onderzocht.

Een oplossing? Die zal vermoedelijk in Europees verband moeten worden gezocht. Het rapport van de hierboven genoemde Belgische onderzoekers pleit voor een totaal verbod van hormonen in de gehele EG, een Europees controleorgaan, meer controle op productie en fabricage van hormonen en meer inspectie in de stallen en slachthuizen.

Alleen zo kunnen toestanden als momenteel kennelijk in België, en op wat kleinere schaal in

ons land heersen, effectief worden aangepakt Opdat de leuze: „Vlees mevrouw, u weet wel waarom”. weer met instemming kan worden geciteerd.

1982

Leeuwarder Courant 1982-02-03

Computer FRS uit Leeuwarden naar Drachten

LEEUWARDEN. - De computer die bij het FRS in Leeuwarden in gebruik is, zal worden opgesteld in het bouw van de Gezondheidsdienst voor Dieren voor Noord-Nederland in Drachten. Het FRS voldoet hiermee aan een voorwaarde die de Gezondheidsdienst gesteld heeft in het kader van het gemeenschappelijk gebruik van de computer.

De dienst registreert alle runderen in Noord-Nederland en dat doet zij op het ogenblik nog ten dele op de computer (PAC) in Leeuwarden en in Arnhem (GIR), melkcontroledienst. Van de zijde van de melkcontroledienst in Arnhem kon men niet voldoen aan de eisen die de dienst voor de registratie van de runderen in het Noorden stelt.

Het gevolg van deze beslissing is dat alle runderen uit Friesland, Drenthe en Groningen straks in Drachten geregistreerd zijn. Deze registratie voor stamboek, kunstmatige inseminatie gezondheidsdienst en melkcontrole vindt in Friesland praktisch reeds op één computer plaats. Hetgeen grote mogelijkheden voor een verdere efficiency voor de melkveehouderij in zich houdt.

Deskundigen verwachten van de beslissing van de dienst gevolgen voor de gang van zaken in de rundveehouderij in noordelijk Nederland. Landelijk is er groot verzet geweest tegen het besluit dat de noordelijke gezondheidsdienst heeft genomen. De bonden voor veeverbetering in Groningen en Drenthe heb en onder grote druk gestaan om voor Arnhem te kiezen. De voorzitter van de gezondheidsdienst, de heer Anne van der Zijpp, deelde op de districtsvergadering in Leeuwarden vanmorgen mee, dat er een werkgroep is gevormd met twee leden van het FRS, twee van de dienst en twee van de bonden uit Groningen en Drenthe die de beheersvorm voor de computer zullen regelen.

Nieuwsblad van het Noorden. 1982-07-30

Fokkers op bres voor behoud 'eigen' kalverbloed

Bezorgde veefokkers hebben een systeem ontwikkeld om de opmars van het Amerikaanse bloed in de Nederlandse rundveestapel te stuiten. Fokkers zullen voortaan bij de verkoop van nuchtere kalveren schriftelijk kunnen garanderen dat de dieren volbloed Fries Hollandse of Maas-Rijn-IJssel zijn. Een onjuiste verklaring kan de fokker op een schadeclaim van 400 gulden komen te staan. Dit heeft de voorzitter van de Nederlandse vereniging tot het instandhouden en propageren van het

Nederlands Fries Hollandse veeslag. P. J. Koster gisteren in Den Haag meegedeeld

Bij overheid, fokkers en mesters leeft grote ongerustheid over aantasting van de veestapel door de inbreng van Holstein-Frisian bloed, afkomstig van Amerikaanse stieren. Veel boeren maken gebruik van het Amerikaanse sperma om hun veestapel melkrijker te maken. Volgens Koster is de keerzijde van deze ontwikkeling echter dat de kwaliteit van het vlees hard achteruitgaat. Aangezien de export van kalfsvlees jaarlijks 1.2 miljoen gld. in het laatje brengt zouden de boeren wat zuiniger moeten zijn op de fokarbeid van onze voorouders, zo meent hij.

Samengaan van zeven veeverbeteringsorganisaties **Friesland staat model voor nieuwe rundvee-organisatie** **In Friesland deze winter fusie melkcontrole met FRS**

(Van onze landbouwredacteur)

UTRECHT - De zeven veeverbeteringsorganisaties in Nederland hebben besloten om wille van doelmatigheid een poging tot samengaan te ondernemen. Ze hebben als voorlopig voorzitter van de nieuwe organisatie aangewezen de Noordhollandse veefokker Gerrit Stapel.

Bij dit streven naar één organisatie staat Friesland model. Naar het Friese voorbeeld, waar stamboek en k.i. zijn gefuseerd tot het *Fries Rundvee-Syndicaat* en waar de melkcontrole zich nog bij zal moeten aansluiten, wil men ook in Nederland tot zo'n organisatievorm komen. Elders zal men zich regionaal organiseren net als dat in Friesland het geval is. De regionale organisaties zullen zich daarna aansluiten bij het **Nederlands Rundvee-Syndicaat**.

Het stamboek NRS zal worden opgeheven, maar het personeel zal worden opgenomen door de regionale en centrale organisatie, waar ook het FRS zich bij zal aansluiten. Zoals bekend is het FRS een coöperatieve vereniging. Het is niet de bedoeling, dat dit FRS bevoegdheden of taken aan het nieuwe NRS zal overdragen.

De afronding van de fusie tussen melkcontrole en FRS zal deze winter haar beslag moeten krijgen. De veeverbeteringsorganisaties (zonder de k.i.) in Groningen en Drenthe hebben inmiddels besloten met voorbijgaan van de GIR-computer in Arnhem de registratie van hun dieren te laten lopen over de computer van het FRS, welke te zijner tijd zal worden opgesteld bij de noordelijke gezondheidsdienst in Drachten. Elk dier, dat bij stamboek, k.i. of melkcontrole geregistreerd is, krijgt dan voor de verschillende instanties één registratienummer.

Een fusie tussen melkcontrole en FRS zal de opheffing van de afzonderlijke melkcontroleverenigingen met zich brengen, terwijl de zuivelfabrieken hun taak op dit gebied moeten prijsgeven aan het FRS. Welke gevolgen dit zal hebben voor de verschillende stations, waar de bepaling plaats vindt van de melkmonsters is nog niet een uitgemaakte zaak. Het FRS rekent er wel op dat de zuivelfabrieken de melkcontrole met een tientje per koe blijven subsidiëren.

Er ligt een voorstel aan de betrokken organisaties, waarbij alle personeel van de melkcontrole overgaat naar het FRS. Zoals bekend wil het FRS Friesland verdelen in een achttal districten, elk met een lokale balie, waar de veehouders en de veehandelaren hun zaken kunnen afhandelen. Op het ogenblik gebeurt dit nog bij de zuivelfabrieken. De besturen van de districten, tezamen zestig man, vormen de ledenraad van het FRS. Een computerterminal met printer kan bij elk district onmiddellijk voor alle geregistreerde gegevens zorgen. Het zware computerwerk voor de melkcontrole zal bij de GIR in Arnhem blijven.

Kosten

De melkcontroleverenigingen en de fabrieken werken bij de melkcontrole met vrij grote kostenverschillen, samenhangend met de personeelsbezetting. Er valt op dit punt wel het een en ander te regelen, maar uitgangspunt is, dat ieder personeelslid bij de nieuwe organisatie een gelijkwaardige functie krijgt met behoud van zijn salaris. Bij deze fusie neemt het FRS wel

het melkcontroleapparaat over, maar de acht verenigingen zelf blijven ongemoeid. Ze kunnen zichzelf opheffen en dan beschikken over de bezittingen, die sommige van hen hebben.

De organisatie, die nu landelijk gaan samenwerken, zijn de..

Centrale Melkcontrole Dienst,
Federatie van Bonden van Fok- en Melkcontroleverenigingen,
Federatie van Organisaties van k.i.-Verenigingen,
GIR. in Arnhem, de melkveehouderijcommissie van het Landbouwschap,
Commissie Melkbaarheidsonderzoek,
Nederlands Rundvee-Stamboek,
Fries Rundvee-Syndicaat.

Dat zijn samen zeven instellingen, die te zijner tijd als NRS-syndicaat verder zullen gaan. Voor Friesland zitten FRS-voorzitter Andries Osinga en FRS-directeur ir. Pieter L. Scheer in het voorlopig bestuur.

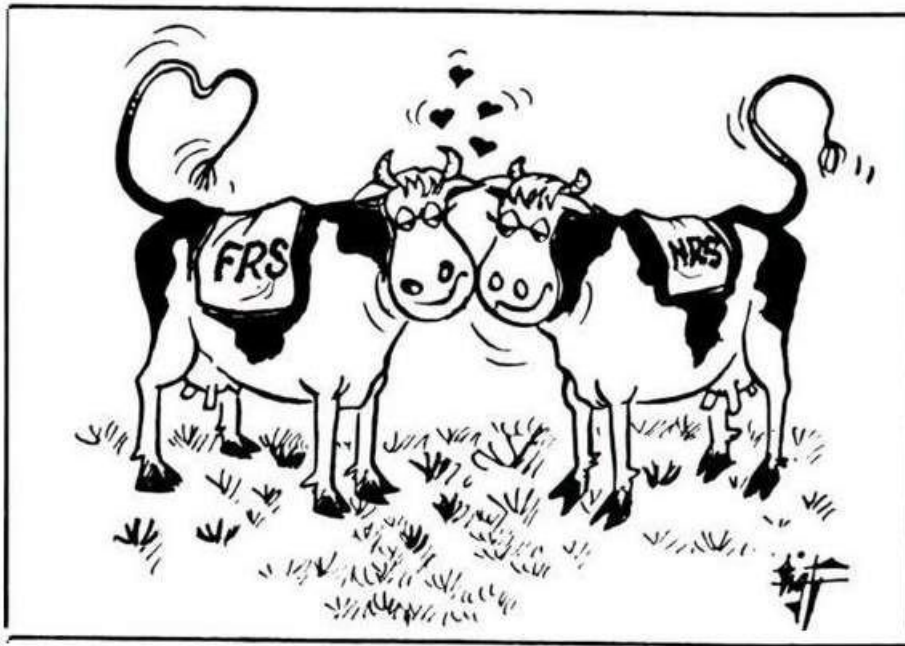
Het blad, De Friese Veefokkerij, orgaan van het FRS, zal ook het orgaan worden van de nieuwe organisatie. De goede kwaliteit van het blad ligt aan deze beslissing ten grondslag. Het nieuwe blad zal dan met regionale edities onder de huidige redactie verschijnen. Volgens ir. Scheer zal er aan de hand voor de Friese boeren nauwelijks iets veranderen: het blad stelde zich reeds landelijk op. Over de voordelen van de nieuwe organisatievorm zei Scheer, dat de gemiddelde Friese boer met zestig koeien er ongeveer zeventig gulden per jaar beter van kan worden.

Leeuwarder Courant 1982-11-10

Vrijerij van verdwijnde stamboeken

★ Met bijgaande cartoon worden de lezers van *De Landbode* (KNLC) lekker gemaakt voor de op stapel staande bundeling van de veeverbeteringsorganisaties in Nederland. Eindelijk lijken de beide roemruchte stamboeken in Nederland

samen te gaan, maar het Friesch Rundvee-Stamboek bestaat niet meer sedert de fusie met de k.i. Friesland. Alleen de letters **FRS** (voor Fries Rundvee-Syndicaat) herinneren nog aan dat verleden. Het NRS, het stamboek, zal ook praktisch verdwijnen mocht het tot een samengaan van de rundverbeteringsorganisaties komen, waarbij de fok- en controleverenigingen het werk van het stamboek regionaal overnemen. Het **NRS** zal mogelijk als Nederlands Rundvee-Syndicaat, als dakorganisatie, ook voor het autonoom blijvende **FRS**, blijven voortbestaan.

1983

Leeuwarder Courant 1983-01-20

Leden FRS in meerderheid voor aansluiting NRS

LEEWARDEN - Op de eerste beide districtsvergaderingen van het FRS hebben de leden zich in meerderheid achter de voorstellen van het bestuur geschaard. Verzet was er tegen het voorstel om het lidmaatschap van het NRS aan te vragen. Het bestuur zette uiteen, dat er geen sprake is van een fusie.

Het FRS houdt zijn zelfstandigheid. Het FRS zal niet meedoen aan de door het NRS gewenste intensieve exterieurcontrole. In het overleg zijn de voorwaarden, die het FRS heeft gesteld aanvaard. Onder de tegenstemmers in het FRS bestaat daarover nog wel enige twijfel, waar het FRS-bestuur tegenover stelt, dat er van een fusie geen sprake is, het betreft een lidmaatschap.

In Leeuwarden stemden 87 leden daarop voor het lidmaatschap en in Gorredijk 150. Tegen stemden 64 en 45. In de ledenraad van het FRS zijn de vertegenwoordigers van de districten gebonden aan de uitspraak van de districten. Vandaag stemt men in Oranjewoud en morgen in Bolsward.

Limburgs Dagblad 1983-02-12

Beschrijving KI centrum *Heythuysen*³²

HEYTHUYSEN — „Niet te geloven, dat stieren zich zo laten kloten”, was fris van de lever het commentaar van een der gasten. Opgewonden stapte Robin de dekstal binnen. Wellustig likte hij aan de koeienhuid. waarmee de bok op vier wielen was overtrokken. Zijn sprong was goed voor 8 cc hoogwaardig sperma, dat in een kunstschede werd opgevangen en voor kunstmatige inseminatie is bestemd.

„Door kunstmatige inseminatie kan één stier per jaar 50.000 tot 100.000 koeien bevruchten; door natuurlijke dekking slechts 200: hooguit”, doceert Harrie Gubbels (60), de directeur van het KI-centrum in Heythuysen. „Door KI kun je de veestapel snel verbeteren. Bovendien voorkom je dekinfecties. Voor de oorlog waren geslachtsziekten schering en inslag. Elk dorp had zijn clubje van rundveehouders, elk clubje zijn eigen stierhouderij. Door zieke dieren te dekken besmette de stier ook gezonde beesten”.

Direct na de oorlog hadden veel koeien tuberculose onder de leden. Amerikaanse soldaten mochten geen Limburgse melk drinken, tenzij kon worden aangetoond, dat het de melk van een tb-vrije koe was. Voor LLTB-voorzitter Guillaume Derks uit Heythuysen – „de Almachtige” – was dat aanleiding tot de oprichting van een gezondheidsdienst, waarvan dr. Piet Tacken, dierenarts in Heythuysen, de eerste directeur was. Zij zagen in KI het conventionele wapen tegen besmettelijke veeziekten.

Met apostolische ijver weidden zij op boerenvergaderingen over kunstmatige inseminatie uit.

32 In een niet geplaatst knipsel LD 1985-01-30 staat oa. over het samengaan van zuidelijke KI verenigingen tot één KI vereniging Zuid-Nederland. Heythuysen wordt dan *wachtlokaal* voor de stierenstapel. (ZHN.)

Aan belangstelling hadden de eerste KI-stations geen gebrek. „Een van de nieuwsgierige boeren had het sperma aan zijn snor hangen”, gniffelt Jac Reinders (59), een van de KI-pioniers uit Noord-Limburg. „Het was een erg primitieve bedoening. Met een loep, later met een tweehandse microscoop bekeken we of er voldoende beweging in het sperma zat”.

Was op 18 december 1946 de eerste KI-vereniging van roodbontfokkers opgericht, op 15 mei 1947 volgde een KI-vereniging van zwartbontfokkers. „Het was een initiatief van de zuivelfabriek „*De Mijnstreek*” in Heerlen’, haalt Hub Laeven (60), een van de KI-pioniers in Zuid-Limburg. herinneringen op. „Het laboratorium was gevestigd in een zuivelfabriek aan de Akerstraat. De stieren stonden op Revieren. In 1953 kreeg je de zogenoemde Kringcoöperatie, die in Sittard zetelde, aan de Agricolastraat, op nummer 9. De stieren van die KI-vereniging stonden op hoeve Dobbelsesteyn in Margraten. In 1955 fuseerden beide verenigingen, die in Wijnandsrade nieuwbouw pleegden”.

Op 1 januari 1982 fuseerde de KI-vereniging van zwartbontfokkers met de in Heythuysen kantoorhoudende KI-vereniging van roodbontfokkers. De KI-Limburg telt nu 2.500 leden en biedt werkgelegenheid aan 45 mensen, die in of vanuit Heythuysen opereren. „Wijnandsrade” werd voor ruim drie ton verkocht en in Heythuysen werd voor zeven ton een stierenstal bijgebouwd, waardoor alle stieren – 90 in totaal – nu onder één dak staan. Tweederde is roodbont, eenderde zwartbont.

Onder de zwartbonten zijn nog slechts drie stieren van het Friesland-Holland-ras. De rest is-Holstein-Friesian: een ras, dat in Amerika uit Duitse (Holstein) en Hollandse (Friesian) koeien werd ontwikkeld. Voor vermogens hadden gefortuneerde Amerikanen in de tweede helft van de vorige eeuw het fokmateriaal weggekocht.

„Geeft de betere Friesland-Holland-koe 6.000 liter melk per jaar, een Holstein-Friesian geeft 1.000 tot 1.500 liter per jaar meer”, licht Harrie Gubbels toe. „Bijgevolg is er meer vraag naar sperma van Holstein-Friesians dan van het

Friesland-Holland-ras. Omdat er nog te weinig Holstein-Friesianstieren in Nederland staan is de vraag groter dan het aanbod en moet sperma uit Amerika en Canada worden geïmporteerd. Het alleenrecht van import heeft de KI- Friesland, waar wij kunnen bestellen”.

Bij de ochtendpost zit de rekening van de laatste zending. De kosten bedragen f 240.000,-.

„De voorraad is slechts voor drie maanden toereikend. Konden we maar een paar goede stieren kopen. Dan spaarden we veel geld uit”.

Behalve naar een productievere melkkoe werd de laatste jaren ook naar een productievere vleeskoe gezocht. Roodbonten zowel als zwartbonten werden daartoe geïnsemineerd met stierenzaad van Franse vleesrassen, zoals daar zijn de Limousin, de Charolais en de Blonde d'Aquitaine. De algemene klacht was, dat de kalveren te zwaar waren, waardoor er moeilijkheden bij de geboorte waren. Verscheidene kalveren moesten met de keizersnede worden gehaald. Ook werden kalveren dood geboren en overleefden moederdieren de bevalling niet.

Vervolgens probeerde men de rood- en zwartbonten te kruisen met stieren uit Piemonte, in het noordwesten van Italië. Zij verwekten duidelijk lichtere kalveren, die zich snel tot prima slachtdieren met een gunstige bevruchtbaarheid ontwikkelden. Daarom kocht „Heythuysen” in 1975 een Piemontese stier. De vraag naar sperma van de potente Utente was zo overstelpend, dat spoedig een tweede stier werd aangekocht: Balin, die aan het KI-station van Etten-Leur is uitgeleend. Met Doe is men in Heythuysen inmiddels aan de vierde Piemontese stier toe. Voor

twee ton werd in 1982 aan sperma van Piemonteze stieren buiten Limburg verkocht.

Ster van de stal is Elias: de roodbonte rabauw, die het afgelopen jaar in Limburg en Brabant 50.000 koeien bevruchtte. Daarnaast werd voor f 150.000,- aan sperma elders in Nederland verkocht. Bij gebrek aan sperma moest een wachtlijst worden aangelegd. Zoals alle fokstieren maakt Elias slechts driemaal per veertien dagen twee sprongen. Elke sprong is goed voor 800 porties, oftewel f 22.400,-. Op 7 januari werd Elias acht jaar. Verwacht wordt dat ook de verwende vedette het predikaat preferent zal verwerven. Walter ging hem op 25 juli 1980 voor. Honderd zijner dochters werden daartoe in Den Bosch op exterieur gekeurd. Voorts werden er de melklijsten bijgehaald, waaruit bleek, dat Walter de melkproductie had helpen verhogen en het vet- en eiwitgehalte had doen stijgen. In de herfst sneuvelde Walter: elf jaar oud. Nog altijd is zijn sperma verkrijgbaar. Dat komt omdat het werd ingevroren, waardoor het onbeperkt goed blijft.

De totale voorraad van „Heythuysen” omvat drie miljoen porties. Een grote hoeveelheid wordt jaarlijks weggegooid, omdat de meeste stieren niet tot fokstier worden verheven. Pas na vijf jaar kan een oordeel worden geveld. Voldoen melkproductie en exterieur van de kalveren, die uit 1.300 proefinseminaties werden geboren, dan wordt een stier fokstier.

„Negen van de tien stieren voldoen niet en gaan naar het abattoir, waar ze rond f 4.000,- opbrengen. Er gaat geld bij. De aankoopssom lag tussen f 8.000,- en f 10.000,-. Maar die ene goede compenseert de tekorten royaal”, beaamt Harrie Gubbels.

Van de fokstieren wordt driemaal in de twee weken sperma gevangen. Het is de taak van de veeverzorgers. Het werk is niet zonder risico. „Stieren zijn niet te vertrouwen”, spreekt Theo Lemmer (33) uit ondervinding. „Vier jaar geleden, 's woensdag na Weert kermis, werd ik door Gerben aangevallen. De meer dan duizend kilo zware stier duwde me in alle standen door de wei. Ik had geen schijn van kans. Ik zou zeker zijn gestikt als de laborant, die kwam kijken, waar ik bleef, me niet had ontzet. Ik zat vol zand en bloed. Een halfjaar ben ik in de ziektewet geweest. Ik heb gruwelijk geluk gehad”, toont de veeverzorgers de littekenen van stoten en trappen.

Waakzaamheid blijft geboden als de stieren van de stal of uit de wei naar de kunstkoe worden geleid. Per sprong vangen de veeverzorgers vier tot acht cc. De laborant voorziet het reageerbuisje van een naamkaartje en controleert het sperma, dat wordt verdund en in rietjes wordt ingevroren. Elk rietje bevat 25 miljoen zaadcellen. De rietjes worden in vloeibare stikstof bewaard. De temperatuur in de centrifuges is 196 graden Celsius onder nul. Ook de inseminatoren vervoeren de rietjes in containers met vloeibare stikstof. Op de boerderij wordt het sperma op lichaamstemperatuur gebracht en vervolgens met pipetten in de schede van de tochtige koe ingebracht.

Vorig jaar werden in Limburg 92.500 eerste inseminaties verricht: 2.000 meer dan in 1981. „De KI- Limburg kan derhalve op een goed eerste jaar terugzien”, concludeerde Harrie Gubbels op de geanimeerde vergaderingen van de kringen Heerlen en Sittard, die deze week in Heythuysen werden gehouden.

foto-1) Iedere sprong op de met een koeienhuid overtrokken bok op vier wielen is goed 300 porties sperma, dat wordt verdund en in rietjes wordt ingevroren. Een rietje kost de KI-leden f 28,-, zodat iedere sprong gemiddeld f 5.400,- oplevert.

Foto-2) In vloeibare stikstof bij een temperatuur van 196 graden Celsius onder nul wordt het sperma bewaard. Om de veertien dagen maken Nico Pustjens uit Roosteren en Nellie Coenen uit Heythuysen de bestellingen van de inseminatoren klaar.

Foto-3) Dit is Elias: de verwende vedette van het KI-centrum in Heythuysen. Rechts de verzorgers Harrie Nijsen (25) uit Asselt en Theo Lemmers (33), die dit weekeinde als prins Theo en Urste over Heythuyserheide regeert.

Leeuwarder Courant 1983-02-03

Gezondheidsdienst vee in nieuw gebouw en andere problemen

Lagere prijs oude gebouwen

LEEUWARDEN - Bij de bouw van het nieuwe onderkomen van de *Noord-Nederlandse Gezondheidsdienst voor dieren* in Drachten is er op het ogenblik een overschot van één miljoen gulden op de begroting, zo deelde voorzitter Anne van der Zijpp mee op de bijeenkomst van het district Friesland van de dienst. Er is een enkele overschrijding van de begrotingspost op onderdelen van het plan geweest. Ook kan er in de laatste fase van de bouw altijd nog wel een teleurstelling optreden, zei Van der Zijpp in het Oranjehotel.

Met de verkoop van de oude gebouwen in Leeuwarden, Assen en Groningen vlot het nog niet erg. Er zijn wel belangstellenden, maar de prijzen, die men twee jaar geleden voor de gebouwen dacht te maken, kunnen niet bereikt worden.

Enkele malen maakte Van der Zijpp gewag van zijn grote waardering voor de Friese zuivelindustrie, die tot nu toe de dienst gedragen heeft en die gezorgd heeft voor een goede aanpak van de gezondheidszorg in Friesland. Van der Zijpp, sprak van een historisch moment nu de reorganisatie van de rundveeverbetering haar beslag krijgt en de zuivel verder afhaakt na een geweldig grote bijdrage aan de rundveeverbetering.

Van der Zijpp wees ook op de oprichting van een administratief computercentrum tussen FRS en de bonden voor veeverbetering in Groningen en Drenthe, waarvan de Gezondheidsdienst om wille van de automatisering zijn bestand aan rundvee ook zal invoeren. Alle dieren dienen er zo snel mogelijk te worden ingebracht, zei hij. Landelijk is er veel te doen geweest over deze ontwikkeling, voegde hij er aan toe.

Enkele melkcontroleverenigingen hebben de fusie met het FRS afgewezen, zo bracht Van der Zijpp te berde omtrent de tweede fase in het fusieproces van de Friese organisaties voor de rundveeverbetering. Er is met die verenigingen opnieuw overleg en Van der Zijpp hoopte dat de laatste loodjes niet te zwaar zullen zijn. Als een en ander zijn beslag krijgt, mag men verwachten, dat de Gezondheidsdienst de districten aanwijst van waaruit de dienst dan verder zal werken.

Het is niet mogelijk gebleken een dienst voor de paardengezondheidszorg op te zetten, omdat de betreffende groep mensen organisatorisch niet bij elkaar valt te brengen.

Import

De directeur van de dienst in Friesland, drs. Lótsen van der Sluis, sprak met enige zorg over de Import van rundvee, welke zich onttrekt aan een handzame controle door de verschillende grensposten, die gepasseerd worden in het weekeinde. Insleep van ziekten als tbc blijken er het gevolg van te zijn.

Een proefonderzoek naar het voorkomen van *mastitis* leert, dat er veel melkmachines zijn, die een te hoge belasting op de spenen geven, aldus Van der Sluit. Het melkslot in de speen puilt dan naar buiten hetgeen gemakkelijk tot besmetting aanleiding geeft. De melker merkt zulks doorgaans niet op, omdat het speen vooral in de schaduw zit, zo voegde de veearts Zandstra, die zich speciaal met het groeiende mastitus-probleem bemoeit, er aan toe.

De oud-veearts van de dienst, dr. Reinders, meende dat het hele systeem van de bestrijding van de para-tuberculose niet deugt. Het lijkt nergens op, zei hij. Voor een half miljoen gulden minder, wilde hij een beter resultaat met een andere methode garanderen. Van der Zijpp zal het in de landelijke stichting naar voren brengen.

Prof. Van der Schaaf waarschuwde voor de gevaren van de Afrikaanse varkenspest die hier gemakkelijk verspreid kan worden met diepvriesvlees uit b.v. Birma. Het is een dodelijk verloopende ziekte. Men moet voorzichtig zijn met wat men voert aan speling, swill, zei Van der Schaaf.

Runderpest

De oud-adjunct-directeur van de dienst in Friesland moest opnieuw overeind, toen de veearts Dinkla van de noordelijke dienst in zijn inleiding over weinig bekende virus-ziekten veronderstelde, dat niemand in de zaal ooit runderpest had gezien. Van der Schaaf had het wel gezien (tijdens internering in Zuid-Oost-Azië).

Hij waarschuwde daarop voor de gevaren van de runderpest nu deze ziekte zich sterk uitbreidt onder geiten in Afrika na het vertrek van vele deskundigen uit dat werelddeel. Er is behalve in Zuid-Afrika geen voldoende toezicht meer, aldus Van der Schaaf.

Leeuwarder Courant 1983-02-23

Friese veefokkers komen met nieuw rundveestamboek

LEEUWARDEN - Een groep Friese veefokkers is overgegaan tot de oprichting van een rundveestamboek, dat zich speciaal zal richten op de fokkerij van het hier traditionele veeslag van de *Fries-Hollandse zwartbonten*. De toetreding van leden zou de verwachting overtreffen. Het dagelijks bestuur van de nieuwe organisatie wordt gevormd door Hans Boersma, Stiensers Oudland en Wybren Siebenga, Heerenveen, die als voorzitter en secretaris op treden. Ook Anne Oosterbaan van Tzummarum maakt deel uit van het bestuur.

De deelname aan het stamboek is niet beperkt tot Friese veefokkers, maar of er buiten Friesland belangstelling voor zal bestaan, is nog niet bekend. De oprichting van het nieuwe stamboek is geschied door dezelfde fokkers, die eerder een Nederlandse k.i.-vereniging oprichtten, toen de bestaande k.i.-verenigingen hun inziens te weinig aandacht schonken aan de fokkerij van de traditionele Friese fokkoe. Die vereniging verwacht dit jaar 18.000 inseminaties te verrichten, waarvan 8000 in Friesland.

De bedoeling van het nieuwe stamboek is het behoud van het Fries-Hollandse veeslag, dat in de verdrukking dreigde te komen, toen de k.i.-verenigingen op grote schaal overschakelden op de Amerikaanse Holstein-fokkerij. De traditionele fokkers stonden op het standpunt, dat met

het eigen vee op iets langere termijn dezelfde produktieresultaten zouden zijn te bereiken als bij de Holsteiners. De oprichting van het stamboek komt op het moment, dat zich ook in de Holsteinfokkerij problemen voordoen.

Het nieuwe stamboek is van plan om de koeien van de leden te registreren en te keuren, zij het niet op de ingewikkelde manier van voorheen. Ook wil men er een boerenstamboek van maken, waar ambtenaren de dienst niet uitmaken. De fokkers zijn nu nog aangesloten bij het *Fries Rundvee-Syndicaat*, waarin het oude stamboek (FRS) is opgegaan in de Friese k.i.-organisatie. Zoals bekend is het de bedoeling, dat ook de melkcontrole in het syndicaat wordt ondergebracht.

De fokkers, die in Wirdum het nieuwe stamboek hebben opgericht, zijn het er ook niet mee eens, dat het Friese syndicaat zich aansluit bij het *Nederlands Rundvee-Syndicaat*, dat als overkoepelende organisatie bij de veeverbetering in Nederland gaat optreden. Het Nederlands Rundvee Stamboek zal ook in dat syndicaat opgaan.

AANTEKENING

Leeuwarder Courant 1983-02-24

FRS importeerde voor f8 miljoen aan Holstein-Friesian Sperma.
35,6 procent van de eerste inseminaties gebeurt nu met sperma van H-F stieren.....
Sperma komt uit Verenigde staten, Canada en.....West Duitsland.

Leeuwarder Courant 1983-03-09

Fokkerij verder met of zonder nieuwe techniek

Embryo-implantatie en de klonen

HEERENVEEN - Ir. Pieter Scheer ziet nog geen einde komen aan de nieuwe foktechnieken in de rundveehouderij. Hij noemde daarbij de embryo-implantatie en de klonen, dieren met één ouder. Zijn opponent op de bijeenkomst van de Fryske Lanbou Jongerein, dr. F. Jan Grommers uit Utrecht, meende, dat de boeren in dit opzicht het slachtoffer waren van een blind vooruitgangsgeloof, dat op den duur in elkaar zat storten.

De directeur van het FRS en de zedelijk onderzoek verrichtende dierenarts van de Utrechtse universiteit hielden gisteravond elk een korte inleiding, waarna de jonge agrariërs hen met vele vragen bestormden in het motel te Heerenveen. Hun aandacht ging daarbij vooral uit naar de mogelijkheden om zich economisch te handhaven.

De jonge mannen onder hen waren nauwelijks kritisch tegenover ir. Scheer, maar de jonge boerinnen voelden meer voor de zachtaardige aanpak in fokkerijzaken en in de economie van dr. Grommers. Aan het slot van de bijeenkomst konden de aanwezigen via een enquête, waarvan de uitslag niet meteen bekend was, hun mening over het onderwerp duidelijk maken. Ir. Scheer gaf in zijn betoog aan, dat de nieuwe technieken in de veefokkerij ook bij de mens worden toegepast en wat men bij de mens toepast, kan men moeilijk op zedelijke gronden bij het vee afwijzen. Wat economie betreft, voegde Scheer er aan toe, dat, wanneer de Friese boe-

ren eenzelfde produktie bij hun koeien zouden hebben als gemiddeld in het gebied van Osna-brueck, er jaarlijks 75 miljoen gulden meer melkgeld in Friesland zou zijn.

Scheer wilde in ieder geval de achterstand zo snel mogelijk inlopen met alle beschikbare mogelijkheden. De achterstand, die Nederland met de embryo-transplantatie heeft opgelopen zou misschien ook geweten kunnen worden aan de onderzoekers in Utrecht, die het onderwerp verwaarloosd hebben.

Als we ergens een achterstand hebben, dan is het in het denken over deze zaken in zedelijk opzicht, zet dr. Grommers. We hebben dat verleerd. De mens zal zich meer bewust moeten worden van de gerichtheid van zijn handelen. De „veeverbetering” is helemaal geen verbetering zei het is slechts een ander woord voor hogere produktie, terwijl de kwaliteit van de dieren terugloopt. Er treden meer ziekten op. De produktiespiraal zal tenslotte slap worden en instorten.

Leeuwarder Courant 1983-04-21

Rundveesyndicaat erkent **FHRS** niet

LEEWARDEN - Het bestuur van het Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat is niet van plan het Fries Hollands Rundvee Stamboek te erkennen. Dat laatste stamboek is pas opgericht omdat de leden vrezen dat dit veeslag anders langzamerhand zou verdwijnen. Naar de mening van het FRS-bestuur is - zoals reeds eerder is vermeld - stamboekregistratie bij hem van welke fokrichting dan ook volledig gewaarborgd, zodat elk FRS-lid naar eigen goeddunken zijn eigen beleid kan bepalen.

Nieuwsblad van het Noorden 1983-04-07

Erkenning voor Nederlandse vinding:

Opmars van computer³³ in de veehouderij

Van een onzer correspondenten

De handelsonderneming *Poiesz International* b.v. in Zutphen heeft op de onlangs gehouden **Leipziger Messe** een goude medaille gekregen. Poiesz kreeg de onderscheiding voor het zogenaamde *veecodesysteem*: een computer voor de (rund)veehouderij.

„Dat betekent dat we nu ook in het Oostblok erkenning hebben gevonden voor deze vinding en dat is van groot belang met het oog op de Oost-Europese markt”, zegt directeur G. W. Poi-

33 Niet bekend of hier een PC bij werd gebruikt of dat het van een 'microcontroller' systeem gebruik maakte? Geheugensteun: IBM 8086 kwam uit midden 1981, Commodore 64 en MSX in 1982 en de IBM 80286 in 1984.

esz.

Volgers hem dringt de microcomputer steeds verder door in het moderne boerenbedrijf, met name in de veehouderij. „De boer gaat steeds meer inzien dat de computer een belangrijk hulpmiddel kan zijn in het beheer van zijn bedrijf. Met de veecode is een aanmerkelijke verbetering van het rendement mogelijk, ontstaat een grotere controle op het bedrijfsgebeuren en krijgen de dieren in de stallen een grotere bewegingsvrijheid en dus een betere conditie,” aldus Poiesz.

Het veecodesysteem is gebaseerd op individuele koeherkenning. Elke koe draagt een halsband met een zendertje. Zodra het dier een voederbak nadert zet het zendertje een computer aan het werk, die even later een uitgekiend voeselpakket voor de desbetreffende koe in de voederbak doet belanden. Op die manier is het mogelijk elk dier goed te voeren, wat betekent dat het automatisch op tijd die hoeveelheid krachtvoer voorgeschoteld krijgt die het nodig heeft voor een optimale melkopbrengst.

Directeur Poiesz geeft een voorbeeld: „Koe nummer 110 heeft een geprogrammeerde krachtvoerhoeveelheid van negen kilogram in twaalf uur. Die tijd is verdeeld in drie periodes waarin de koe steeds maximaal drie kilo voer mag opvreten. Komt de koe in de eerste periode bij het voerstation, dan krijgt zij om de vijftien tot twintig seconden, want dat is de gemiddelde vreesnelheid, een portie voer tot het maximum van drie kilo is bereikt. Pas in de volgende periode kan zij opnieuw voer krijgen. Vanzelfsprekend hoeft de koe niet ineens de voor een bepaalde periode geprogrammeerde portie op te vreten. Wanneer ze verzadigd is, zal ze met halsband hij de voederhak weglopen en ontvangt de computer geen signaal meer, waardoor de aanvoer van krachtvoer wordt gestopt. De computer registreert de opgenomen hoeveelheid en verwerkt die gegevens,” aldus Poiesz.

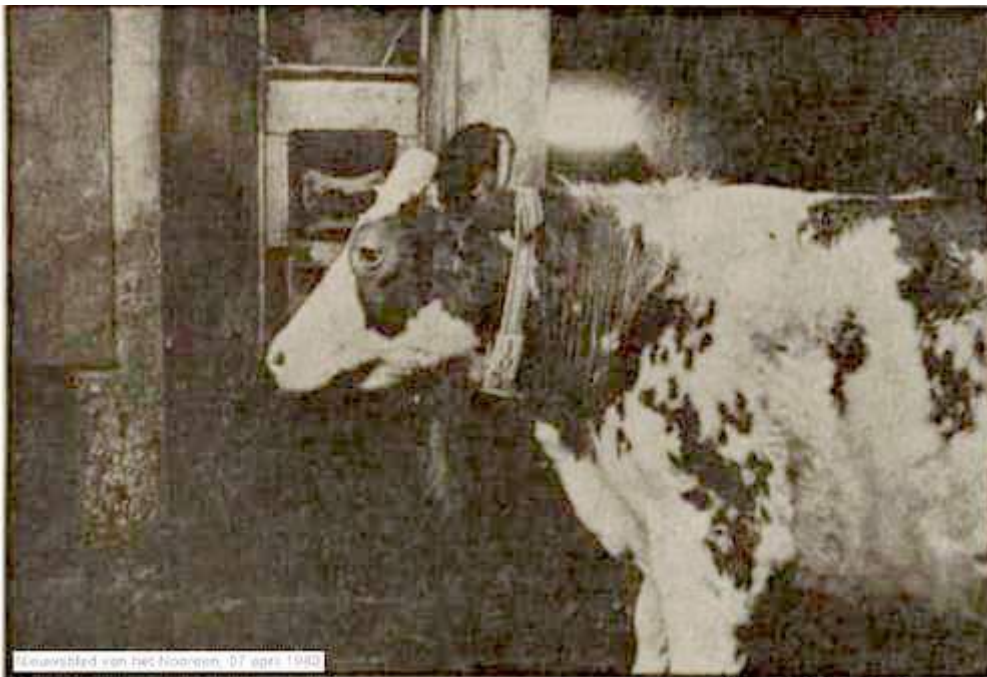
Het standaardsysteem kan afhankelijk van de uitvoering 250 tot 500 koeien bedienen. Bij honderd koeien kost de installatie circa vijfendertigduizend gulden. „De ervaring wijst uit dat dat bedrag binnen drie jaar kan zijn terugverdiend door verbetering van het rendement en verlaging van de kosten.” zegt Poiesz.

De veecode is een volledig Nederlands produkt. Het is ontwikkeld en geproduceerd door de apparatenfabriek *Nedap* in Groenlo, dat er op het ogenblik veertig procent van zijn jaarlijkse omzet aan te danken heeft. Poiesz International doet de marketing en verkoop. De afgelopen jaren zijn bijna zesduizend systemen in dertig verschillende landen verkocht. In Nederland circa duizend.

Voor dit jaar verwacht Poiesz een afzet van vijfendertighonderd systemen, waarvan ruim negentig procent in de export. Hij is zeer te spreken over de ondersteuning door het ministerie van Landbouw bij het openbreken van de internationale markt. Met de veecode heeft Poiesz International volgens eigen schatting vijftig procent van de wereldmarkt van computers voor de melkveehouderij in handen. Binnenkort wordt in Chicago een verkoopkantoor geopend om de Noordamerikaanse markt verder te bewerken.

Volgens Poiesz en Nedap is voor het veecodesysteem een goede toekomst weggelegd. De zender in de halsband kan namelijk ook op andere apparatuur worden aangesloten dan alleen de voerbak. Daardoor wordt het mogelijk ook gegevens over vruchtbaarheidscyclus, melkafgifte, melktemperatuur, gewicht van het dier, medicijngebruik en dergelijke te registreren. Die toepassingen zijn ook al op de markt. Binnenkort introduceert Poiesz het veecodesysteem ook

voor varkens, die daardoor aanzienlijk meer bewegingsvrijheid kunnen krijgen. „Je kunt de boerderij van de toekomst zien als een terminal van een computer, maar het heeft natuurlijk geen enkele zin de boer te overladen met een lawine aan gegevens. Het gaat er juist om de veecode alleen de afwijkingen van het normale patroon te laten registreren. Zo toegepast, kan de bedrijfsvoering worden geoptimaliseerd,” zegt Poiesz.

Leeuwblad van het Noorden, 07 april 1983

● Een koe met een zendertje om haar nek staat voor een computergestuurde voederbak. Zodra de koe haar kop in de bak steekt om te eten zet de zender via een ontvanger op de voederbak de **computer** in werking en deze regelt dan de juiste hoeveelheid voer die in de bak valt.

Leeuwarder Courant 1983-04-22

Nieuw FHRS erkent gegevens Fries Rundvee Stamboek

LEEWARDEN - Het nieuwe *Friesch Hollands Rundvee Stamboek* heeft het Fries Rundvee Syndicaat in een brief doen weten dat afspraken rond de erkenning in Nederland dateren uit een tijd, dat in het Nederlands Rundvee Stamboek opgenomen dieren in het FRS nog maar nauwelijks erkend werden. „Dat u moeite hebt met het erkennen van onze gegevens, lijkt ons moeilijk vol te houden in een tijd, dat alle cijfers van alle rassen uit de gehele wereld erkend worden door uw organisatie.” Overigens, aldus de brief is dit een probleem van het FRS. Het FHRS, zo blijkt tevens uit het schrijven, zal wèl de FRS-gegevens erkennen.

Het FHRS is van mening, dat er zoveel besprekingen met een afvaardiging van het FRS-be-stuur en met de Nederlandse Vereniging voor Kunstmatige inseminatie hebben plaatsgevon-

den, dat het bij het FRS nauwelijks verwondering mag wekken, dat er een nieuw stamboek werd gevormd „Het mocht verondersteld worden bij uw bestuur bekend te zijn, dat een nogal groot aantal registrerende leden zich geen gehoor wisten bij uw organisatie. Uw uitstekende propaganda voor de Holstein-fokkerij door stierencatalogus in kleur en wat dies meer zij, doet de Fries-Hollandse fokkerij tekort in onze ogen.

Nieuwsblad vh Noorden 1983-05-14

Hollandse koe verdwijnt

Amerikaanse stier 'zaait' kwistig in ons land: nieuwe koe

Tekst: Henk Kuipers

De wereldberoemde Hollandse koe, of zij nu zwartbont dan wel roodbont is, kan binnenkort worden toegevoegd aan de collectie van de *Stichting Zeldzame Huisdierrassen*. Want steeds meer Nederlandse boeren laten hun koeien bevruchten met zaad van Canadese en Amerikaanse *Holstein-Friesian-stieren* waarover vrijwel alle stations voor kunstmatige inseminatie inmiddels beschikken.

Binnen een jaar of zeven, zo verwachten deskundigen, zal bij zo'n negentig procent (!) van de Nederlandse koeien meer of minder Noordamerikaans HF-bloed door d'aderen vloeien. Een beperkt aantal boeren probeert krampachtig het Fries-Hollandse ras (FH) in stand te houden, maar van een echte strijd tussen voor-en tegenstanders van de HF-bloedlijn is al lang geen sprake meer. De leek zal er allemaal weinig van merken, want zo op het eerste gezicht lijkt de Holstein-Friesian koe als twee druppels melk op haar Fries-Hollandse zuster. De 'nieuwe koe', die meer melk geeft, stamt namelijk regelrecht af van de traditionele Hollandse koe, maar is alleen een beetje hoger en langer.

De coöperatieve vereniging tot beoordeling van kunstmatige inseminatie bij rundvee 'Noord-Groningen' in Winsum durfde het in 1976 aan om in Canada een Holstein-Friesian stier te kopen. Toen Tharnesdale Brucemark op een show aan boeren, burgers en buitenlui werd voorgesteld, waren de negatieve reacties niet van de lucht, herinnert secretaris J. J. Aalfs van de Winsumer KI zich nog goed. Menige deskundige stond er wat meewarig bij te lachen. “Wat een slungelachtige stier is dat,. Hoe kan de aankoopcommissie nou zo stom zijn om zo'n rare stier aan te schaffen. Maar de mensen die er toen zo afwijzend tegenover stonden, bestellen nu maar al te graag Sperma van dezelfde topstier”, zegt de heer Aalfs tevreden

De opmars van de Holstein- Frisianstieren en de import van HF-sperma door pioniers als Wijnand Pon uit Aduarderzijk, hebben de afgelopen jaren grote gevolgen gehad voor de Nederlandse veestapel. Dat blijkt ook heel duidelijk uit de productiecijfers van de KI te Winsum, die nu twintig stieren op stal heeft om waarvan nog maar vier het zuivere Fries-Hollandse bloed vertegenwoordigen.

Andersom

Liefst 53 procent van de eerste inseminaties is vorig jaar in Noord-Groningen met HF-sperma. Zes jaar geleden, zegt bedrijfsleider J. Vedelaar, was het nog precies andersom. Secretaris Aalfs verwacht niet dat in de nabije toekomst honderd procent HF-inseminaties wordt gehaald, “maar we komen er wel bij in de buurt. Over een paar jaar praten we namelijk niet meer over Holstein-Frisia-koeien. Het positieve effect van de HF-bloedlijn zal dan uitgewerkt

zijn. Dan kunnen we vaststellen dat de Holsteiners een **nuttige** impuls zijn geweest voor het op een beter peil brengen van onze eigen FriesHollandse koeien”.

ir. Th. Zwart, consulent Rundveehouderij in Groningen, was een kleine vijftien jaar geleden betrokken bij de eerste proefkruisingen van zwartbonte Nederlandse koeien met Amerikaanse Holstein-Friesians. Ir. P. K. ter Veer, ook al een Groninger, die indertijd landbouwkundig student was en door een stageperiode in Amerika nogal warm was gelopen voor de kwaliteiten van de Holsteiners, behoorde eveneens tot de initiatiefnemers. En het waren vooral veehouders uit Groningen, Friesland en Utrecht die belangstelling toonden voor het experiment. De feitelijke proefkruisingen zijn in 1970 gestart op zeven gewone boerderijen en op de proefboerderij De Schothorst in Lelystad, een bedrijf van de gezamenlijke Coöperatieve aankoopverenigingen.

Selectie

“We hebben een aantal proefdieren geselecteerd. De helft daarvan is bevrucht met sperma van Amerikaanse Holstein-Friesian s tieren, de andere helft met zaad van bekende Nederlandse FH-stieren. Daardoor konden we een goede vergelijking maken”, herinnert ir. Zwart zich. In 1974 beschikten de initiatiefnemers over de eerste resultaten van de proefneming, waarbij de melkresultaten van vijftig kruislingen (hall HF en hall FH) vergeleken konden worden met die van vijftig zuivere Fries-Hollandse koeien. Gedurende de eerste honderd dagen van de melkproductie (die op gang komt nadat de koe haar eerste kalf heeft geworpen) bleken de kruislingen gemiddeld 324 liter melk meer te hebben gegeven dan hun FH-zusters Tel uit te winst !

Daar stond echter tegenover dat het voor de veehouders zo belangrijke vet- en eiwitgehalte van de kruislingenmelk wat lager was dan dat van de melk van de Fries-Hollandse koeien. Dat was geen onbelangrijke constatering, want vet en eiwit zijn nodig voor de productie van bijvoorbeeld roomboter, kaas en melkpoeder

Niet gemakkelijk

Vervolgens zijn Nederlandse selecteurs in Noord-Amerika opzoek gegaan naar HF-stieren die beter zouden passen bij de Nederlandse FH-koeren", zegt ir. Zwart. “Dat was niet zo gemakkelijk, want de Amerikanen hebben zich nooit zoveel aangetrokken van eiwit- en vetgehaltes. Zij hebben zich vooral gericht op een zo groot mogelijke melkproductie. Niettemin zijn onze selecteurs erin geslaagd Noordamerikaanse stieren te vinden die dochters opleveren met een goed eiwit- en vetgehalte van de melk. Daar komt nog bij dat hun melkproductie groter is dan dat van de gewone FH-koe. waardoor de totale hoeveelheid droge stof in feite nog groter wordt.

Andere voordelen van de Holstien-Friesian invloed zijn een betere uivorm, wat van belang is bij het machinaal melken en vermoedelijk betere benen en klauwen”.

Niet elke boer in Nederland is even enthousiast over de Holsteiners. Ir. Zwart weet dat uiteraard ook en noemt enkele nadelen van de Noordamerikaanse bloedlijn op.

“HF-kalveren worden een week langer gedragen en zijn bij de geboorte doorgaans iets zwaarder dan FH-kalveren. Dus is er gemiddeld een grotere kans op een wat moeilijker bevalling. Maar er zijn ook vele uitzonderingen. Bovendien is de vleesopbrengst, vooral in kwalitatief opzicht, wat minder. De Holsiemers zijn beslist niet lichter van gewicht. Doorgaans zijn ze zelfs wat zwaarder, maar de verhouding tussen vlees en vet is ongunstiger Die Noordamerikaanse koeien vervetten wat eerder dan de zuivere Fries-Hollandse koeien. Vandaar ook dat met name de Nederlandse kalvermesterij liever of originele FH-kalveren heeft”

Tegenstand

Ondanks de (betrekkelijk geringe) tegenstand tegen de Holsteiner bloedlijn en de nadelen daarvan neemt het insemineren van Nederlandse koeien met HF-sperma nog steeds toe. Dat geldt niet alleen voor de zwartbonte koeien maar ook voor de roodbonte, die bekend staan als het Maas-Rijn-IJssel en de Groninger blaarkoppen, waarvan volgens ir. Zwart zeker al een kwart met HF-sperma wordt geïnsemineerd. Hij schat dat in 1982 ongeveer zestig procent van alle zwartbonte koeien is bevrucht met zaad van volbloed HF-stieren. “En als de halfbloedstieren erbij worden opgeteld zitten we al wel op zeventig procent”.

Misschien wel een eeuw of langer heeft het Fries-Hollandse vee tot het beste ter wereld behoord. Chauvinistische landgenoten denken wellicht, dat er geen beter vee te vinden is dan het Nederlandse, maar de in agrarische kringen zo bekende Polen-proef heeft een ander beeld opgeleverd. Onder auspiciën van de FAO, de voedsel- en agrarische organisatie van de Verenigde Naties, is een aantal jaren geleden in Polen een fokproef gehouden met zaad van stieren uit tien landen. Met het voorbehoud dat er gefokt is onder Poolse omstandigheden. Moest toch worden vastgesteld dat de nakomelingen van stieren uit de Verenigde Staten, Nieuw-Zeeland en Canada domweg beter waren dan die van zuiver Nederlandse stieren.

“De resultaten van die Poolse proef zijn over de hele wereld bekend geworden”. zegt ir. Zwart. “maar het is niet de enige verklaring voor het feit dat de export van zwartbont fokmateriaal uit Nederland de laatste jaren achteruit is gegaan. Ook handelsbelangen hebben een rol gespeeld. Ooit is het Nederlandse fokvee toonaangevend geweest in Europese landen minus Groot-Brittannië en in Zuid-Amerika. Dat is nu een beetje afgelopen. Maar het Nederlandse gebruiksvee is nog wel steeds in trek. Daar is het zwaartepunt van de export nu wat meer op komen te liggen”.

Zuiver

De beide Nederlandse rundveestamboeken, die overigens al meer dan een eeuw bestaan, hebben er altijd naar gestreefd de verschillende veeslagen of rassen zuiver te houden. Een zwartbonte koe kreeg dus zaad van een zwartbonte stier, een MRIJ-koe werd uitsluitend bevrucht door een MRIJ-stier en een blaarkop koe werd bediend door een blaarkop stier. “Van dat principe zijn de stamboeken nu afgestapt”, zegt rundveeconsulent Zwart. “Beide stamboeken erkennen de nakomelingen van de Holstein-stieren als zijnde echte Nederlandse zwartbonte, roodbonte of blaarkop koeien. En vergeet ook niet dat de Holstein-Friesian koeien in feite afstammelingen zijn van de zwartbonte Hollandse koeien die al meer dan een eeuw geleden naar Noord-Amerika zijn geëxporteerd. Daar hebben de Amerikaanse en Canadese fokkers geen apart ras van gemaakt, maar een

Orrefwkrsttr 127, die hall HF/haM FH es, bespringt een andere sUer, namelijk ser9a's Aderns. O* zaadlozing vindt plaats en een sub-populatie die nauw aansluit bij onze eigen populatie.

Zelf hebben onze fokkers ook niet stil gezeten. Voortdurend hebben ze gezocht naar verbetering van bepaalde eigenschappen of kenmerken. Het is eigenlijk een continu proces, die fokkerij. De echte Nederlandse koe van dit moment, ook al zal een leek dat niet direct opvallen, ziet er anders uit dan een koe uit 1960 en die is weer anders dan een koe uit 1940. Ik heb foto's gezien van beroemde Nederlandse koeien uit het begin van deze eeuw. Dat is heel frappant maar die lijken op de Holsteiners van nu”.

De heer H. Wenders, specialist in de rundveeverbetering van het consultantschap voor de Rundveehouderij, zegt: “Een Nederlandse boer streeft naar een zo groot mogelijke melkop-

brengrst en de melk moet zoveel mogelijk vet en eiwit bevatten. Er is hier zestig jaar gefokt om tot de huidige hoge vet- en eiwitgehalten te komen, die bij het zwartbonte vee tot de beste ter wereld behoren. De Amerikanen daarentegen hebben zich met materiaal, dat van oorsprong Nederlands is, vooral toegelegd op het fokken van koeien met een zo groot mogelijke melkproduktie. Wat er nu met het gebruik van Holstein-Friesian sperma gebeurt, is in feite het bij elkaar brengen van de beste eigenschappen van twee populaties koeien. Maar dat mag je niet al te ongenueanceerd zeggen, want er zijn eindeloos veel combinaties mogelijk van volbloed of halfbloed HF enerzijds met halfbloed of volbloed FH anderzijds. Het is een kwestie van heel voorzichtig zoeken naar de beste en meest gewenste combinatie.

Andere koe

Eigenlijk zijn de deskundigen het wel met elkaar eens: de huidige Hollandse koe verdwijnt, maar er komt een andere Hollandse koe voor in de plaats die betere eigenschappen heeft en meer geld oplevert. Van een echte revolutie is dus toch geen sprake.

Door het gebruik van Holsteiner stieren proberen wij tot een hogere melkopbrengst per koe te komen. Dat kan wel duizend gulden per koe per jaar meer zijn, schat ik. Bovendien wordt met ons fokschema gestreefd naar een zo gunstig mogelijke vleesopbrengst en naar een nog betere bouw van de koe. Maar op een gegeven moment is het verbeterende effect van Holstein-Friesian zaad uitgewerkt. Dan zit er niet meer in”, zegt secretaris Aalfs van de Winsumer KI. “Maar dan hebben we wel een betere Hollandse koe gekregen”.

Bovendien kunnen we niet en het extreme doorgaan met de Holsteiner invloed, want dan draaien we onze kalvermesttenij de nek om. In zuivelkringen tenslotte maakt men zich (nog) geen zorgen over de mogelijkheid dat de Holstein-Friesian invloed op onze vaderlandse koe zal leiden tot nog grotere zuiveloverschotten.

Voorzitter drs. **H. Schelhaas** van het *Produktschap voor Zuivel* pleit dan ook voor een zo efficiënt mogelijke melkproduktie, waarbij ernaar gestreefd moet worden de opbrengst per koe nog verder op te voeren. Indien de Europese landbouwpolitiek de melkplas willen indammen is het volgens drs. Schelhaas denkbaar dat er wat meer gefokt zou kunnen worden op een hoog eiwit- en vetgehalte en minder op een toename van de melk hoeveelheid.³⁴ Een leek denkt dan dat daardoor de opmars van de Noordamerikaanse stier tot staan is gebracht. Maar zo simpel werkt het niet. De boeren zouden namelijk, om het melkoverschot te beperken, ook kunnen overwegen wat minder koeien aan te houden. Dat werkt kostenbesparend, want koeien die je niet hebt, eten ook de dure krachtvoer niet op.

³⁴ Merk op dat er binnen *Europa* gepraat werd over wel of niet invoeren van een Superheffing. 2 April 1984 werd deze alsnog ingevoerd.....! (ZHN.)

Nieuw stamboek start in Frieslandhal

Oude fokkerij in nieuwe baan

LEEWARDEN. – Met een kleine bijeenkomst is in Leeuwarden een begin gemaakt met de officiële werkzaamheden van het Fries-Hollands Rundvee Stamboek in het kantoor van het nieuwe stamboek. Dat kantoor is gevestigd boven de ingang van de Frieslandhal en mevrouw Eelkje de Jong zwaait er de scepter en de koffiekant. Zij krijgt de beschikking over een voor-geprogrammeerde computer van Japanse makelij.

Degenen die op het kantoor in en uit zullen lopen zijn in de eerste plaats stamboekinspecteur Tsjitze Okma (voorheen FRS) en inseminator Durks Durksz van de *Nederlandse k.i.-vereniging in Kampen*. Het bestuur bleek gister erg ingenomen met de stap, die het heeft gezet. De zaken om de Fries-Hollandse fokrichting in de rundveefokkerij ontwikkelen zich voortreffelijk.

Dat laatste bleek uit de mededelingen, die voorzitter Hans Boersma deed. Het stamboek, dat nog niet gericht aan werving heeft gedaan rekent op een honderd leden met gemiddeld 100 dieren per bedrijf. “De minsken tinke. komt der noch wat fan”, zei Boersma. Op grond van de ontwikkelingen in het NRS-gebied komen er vele spontane aanmeldingen als lid, voegde hij er aan toe. Deze fokken krijgen voorlopig een B-lidmaatschap.

Namens de Noordhollandse club van FH-fokkers was de veefokker Jacobus C. Keja uit Ouderkerk aan de Amstel aanwezig. Hij zei, dat veel fokkers in Noord-Holland de verdere ontwikkelingen rond het Nederlands Rundvee Syndicaat afwachten. Hij betreurde het dat die nieuwe groepering het persoonlijk lidmaatschap heeft afgeschaft, waardoor de stem van de boer niet meer rechtstreeks door kan klinken.

In het kantoor van het stamboek houdt ook inseminator Durksz zijn administratie bij. De Kamper k.i ontwikkelt zich voorspoedig. Het aantal eerste inseminaties komt dit jaar naar verwachting op 17 000, De stijging bedraagt vergeleken met vorig jaar 85 procent. In Friesland belooft dit cijfer 75 procent

Bestuurslid Anne Oosterbaan zette uiteen, dat het nieuwe stamboek in eerste aanleg twee zaken behandelt. Het behartigt de belangen van de traditionele rundveefokkerij met een directe invloed van de fokker. Bijkomstige belangen, zoals die van sperma-import, hebben geen invloed. Wel is het nieuwe stamboek bereid ook andere veeslagen dan die van de Fries-Hollandse richting te registreren.

Voorzitter Boersma zwaaide veel lof toe aan secretaris Wybren Siebenga, die in zijn eentje een berg werk verzet heeft om het stamboek van de grond te krijgen. Een van de problemen waar het “FNRS” mee te krijgen heeft, is het ontbreken van een indirecte en directe subsidiering waarvoor de leden van het stamboek wel afdrachten doen.

Melkcontrole Bolsward e.o. niet naar FRS

BOLSWARD - De leden van de *melkcontrolevereniging Bolsward en omstreken* hebben gister besloten de vereniging zelfstandig voort te zetten en niet over te gaan tot opheffing en aansluiting bij de afdeling melkcontrole van het *Fries Rundvee-Syndicaat*. Met 55 stemmen tegen en 43 voor verwierpen de leden een bestuursvoorstel om de vereniging op te heffen.

Voorzitter Evert van Asma wees de leden op de grote verantwoordelijkheid, die ze op zich namen voor het personeel van de vereniging, de beide hoofdcontroleurs. Hij kondigde aan, dat het bestuur met een statutenwijziging zal komen, opdat de 196 leden meer aan de vereniging gebonden zullen worden. De opzegtermijn van drie maanden zal veranderd moeten worden.

De vereniging *Bolsward en omstreken* is de enige controlevereniging, die niet in het FRS wil opgaan. Van Asma wees ons er op, dat het streven naar behoud van zelfstandigheid slechts zijdellings verband houdt met de oprichting van een nieuw stamboek in Friesland. Hij achtte het onmogelijk om voor de leden van dat stamboek overal in Friesland de controle uit te oefenen. De veehouders in het gebied tussen Kop-Afsluitdijk en Woudsend kunnen de melkcontrole ook door het FRS laten uitoefenen.

Stamboom springt kant en klaar uit mini-computer

Primeur voor nieuwe stamboek

LEEWARDEN Het nieuwe stamboek voor zwartbonten kan als eerste ter wereld stambomen tot in vele geslachten uit de computer laten lopen in een aantrekkelijk tempo en aange-naam vorm. Ze behoeven bij het *Friesch-Hollands Rundvee-Stamboek* niet meer met de hand geschreven te worden. Ze behoeven bepaald geen dertig gulden meer te kosten.

Computerprogrammeurs hebben in de veefokkerij verteld, dat het onmogelijk was een dergelijk programma op te stellen. De mededeling, dat het FHRS ermee bezig was, werd met ongelooft begroet. Dat is onmogelijk kregen de bestuursleden van het stamboek te horen. Voorzitter Hans Boersma kon gisteren in het kantoor van het stamboek in de Frieslandhal zo'n stamboom in drie geslachten presenteren, nadat secretaresse Eelkje de Jong even op het toetsenbord van de mini-computer speelde

Stamboeksecretaris Wybren Siebenga stond bij de opbouw van het stamboek voor de noodzaak om iets te vinden voor het probleem van de stambomen en die noodzaak was des te groter, omdat het *Fries Rundvee-Syndicaat*, dat in een gemakkelijke vorm over de gegevens beschikt, zijn medewerking niet wilde verlenen.

Siebenga heeft twee Leeuwarder computerspecialisten, Roelof Osinga en Ale Jonker van het bedrijf *Office Automation* weten te inspireren tot het opstellen van een programma, dat de hele stamboom overzichtelijk uit de computer haalt. De verrassing van dit resultaat is zo groot, dat

er ook in het buitenland belangstelling voor bestaat. Tegen betaling is deze „software” uiteraard beschikbaar. Het stamboek beschikt in huurkoop over een kleine IMS-computer.

Siebenga liep de beide computermensen tegen het lijf bij de kantoorboekhandel Hilarius. Het tweetal heeft dag en nacht gewerkt en zelfs in hun vakantie waren ze er deze zomer mee aan de gang. Jonker en Osinga zijn bezig een eigen bedrijf op te zetten en hun succes bij het stamboek betekent voor hen een grote stap in de goede richting.

De stamboom komt niet alleen compleet uit de computer op de printer, maar terloops zoekt de computer ook nog even de beste lijsten van een koe er bij. Het geheel is voor iedere boer duidelijk leesbaar, zegt Hans Boersma, die zijn voldoening over de prestaties van het tweetal en zijn secretaris de vrije loop laat.

Het systeem is geheel gebaseerd op het levensnummer van de koe, dat het dier als kalf bij het schetsen heeft gekregen, verteld Siebenga. Zonder dat nummer valt er niks te beginnen. Siebenga kwam op het idee tijdens een raadsvergadering van de Heerenveense raad, toen er een agendapunt aan de orde was, dat hem als raadslid niet boeide. Dat leverde o.a. de idee op van de selectie van de beste melklijsten. Ook de hoogtemaat en het aantal punten voor de uier en voor algemene voorkomen van de koe zet de computer op papier.

Zoals bekend wil het nieuwe stamboek de tradities van de oude zwartbont-fokkerij voortzetten. De fokkers, een honderdtal in Nederland met een 10.000 dieren, willen de verbetering van de melkveeskoe voortzetten zoveel mogelijk met eigen stieren. Deze fokkers worden ook gemotiveerd door hun tegenzin in de machtige foksyndicaten, die de boeren meeslepen in het hun inziens niet geheel gerechtvaardigde avontuur met de Amerikaanse Stieren.

Erkenning

Het FHRS is op het ogenblik bezig erkenning te zoeken voor zijn streven. Het wenst uiteraard ook in aanmerking te komen voor subsidiëringen, waarvoor ook zijn leden een deel van hun melkgeld (veertien cent per 100 kg) moeten laten staan. Siebenga is het meest op pad en hij constateert een zekere welwillendheid overal, waar hij aandacht voor zijn stamboek vraagt. Bij Landbouwschap (Joris Schouten) en op het ministerie vindt hij begrip voor zijn zaak. Ook het gesprek met de nieuwe directeur van het *Nederlands Rundvee-Syndicaat*, ir. E. Talstra, is in goede sfeer verlopen. Dit syndicaat gaat alle veeverbeteringsorganisaties in Nederland omvatten en het stamboekbestuur acht zijn stamboek daar ook een van. Ook het dagelijks bestuur van het nu nog bestaande *Nederlands Rundvee-Stamboek* stelde zich positief op, zegt Siebenga.

We hebben de indruk, dat Siebenga zich vergoelijkend uitdrukt, als hij opmerkt, dat het *Fries Rundvee-Syndicaat* tegenover het nieuwe stamboek niet altijd positief overkomt. „Siebenga hat de minsken yn de fokkerij wat wekker skodde”, meent Boersma. Siebenga heeft het NRS er op attent gemaakt, dat er in de EG een kartelrecht bestaat, dat ook zijn invloed zal hebben op de structuur van het nieuwe NRS. Het stamboek zal zeker een beroep op dat recht doen, wanneer erkenning uitblijft. Volgens Siebenga was dat voor zijn gesprekspartners een duidelijk nieuw aspect aan de zaak. Boersma: „Wy wolle wol meidwaan oan it nije NRS, as wy ús wézen fêst hálde kinne”.

In de gesprekken, die er met overheidsinstanties als het Landbouwschap gevoerd zijn is ook het kalverschetsen, in Frieslang praktisch een monopolie van het FRS, ter sprake gekomen,

omdat het FRS op de schetskaarten niet de gegevens voor het nieuwe stamboek wil vermelden. Buiten Friesland heeft men daar geen problemen mee. Joris Schouten heeft toegezegd, deze zaak te zullen onderzoeken. Het stamboek wil voor zich bruikbare schetskaarten hebben en geen „wilde beestenkaart”, zoals het FRS die verstrekt.

Bij de *Centrale Melkcontrole Dienst* in Arnhem draait het nieuwe stamboek al volop mee. Daar zijn geen problemen.

Een groot probleem voor het FHRS is nog het verkrijgen van de gegevens, waarover het FRS beschikt en die deze niet zonder meer wil afstaan ten behoeve van het nieuwe stamboek. Het FRS kan ze zo uit de computer draaien en het FHRS kan ze met hetzelfde gemak in de eigen computer stoppen, maar het wenst dan geen tientje per geslacht te betalen.

Zonder de gegevens van het FRS heeft Eelkje de Jong tien maanden nodig om alles in de computer te voeren

Inspecteur Tjitse Okma is nu ongeveer een maand bezig met het keuren van de koeien van de leden op de bedrijven. Hij gaat in straf tempo voort om die kant van het nieuwe stamboek op poten te zetten.

1984

Nieuwsblad vh Noorden 1984-01-12

De zesling van Sietske 323

Van onze verslaggever Henk Kuipers

ONDERDENDAM - Sietske 323, een hele beste melkkoe van veehouder Wilco Veenland uit Onderdendam, heeft een zesling gekregen. Vier gezonde koekalfjes en twee al even kwiek ogende stiertjes, om precies te zijn. Ze dartelen door het stro en moeder Sietske begrijpt er niets van. Een tweeling, dat zou nog kunnen, maar zes kalveren in één keer, dat is toch onmogelijk?

Boer Veenland staat tevreden naar koe en kroost te kijken. Hij heeft waar voor zijn geld gekregen. In maart 1983 heeft hij zo'n 3000 gulden geïnvesteerd in veertien embryotransplantaties. Veertien eicellen van Sietske 323, bevrucht met het zaad van de bekende Noord Amerikaanse stier Farmcrest Mabello, heeft hij laten inplanten in de baarmoeders van even zoveel ontvangster-koeien. In vijf gevallen heeft dit tot voltooide zwangerschappen en dus tot vijf kalveren geleid. Het zesde kalf is uit Sietskes eigen buik gekomen.

Alleen al voor de twee stiertjes beurt Veenland 4500 gulden van de KI-verenigingen Drenthe en West-Brabant, de waarde van de vier koekalfjes is moeilijk te zeggen. Die houdt Veenland zelf. Vast staat in elk geval dat hij aan de grootste embryotransplantatie die ooit in Groningen heeft plaatsgevonden, een leuke stuiver heeft overgehouden.

Productiecijfers

Moeder Sietske 323 behoort tot het achtste geslacht van een koeienfamilie die de vader van Wilco Veenland in 1929 heeft opgezet. Het vijfjarige dier heeft geweldig goede productiecijfers. In 1983 heeft Sietske liefst 10.459 liter melk gegeven ter waarde van ongeveer 7000, gulden. De melk had een vetgehalte van 4,28 procent en een eiwitpercentage van 3,39. Wat kenners nog veel meer zal aanspreken is het netto melkgeld van 423 gulden. Geen wonder dus dat fokliefhebber Veenland graag een heleboel nakomelingen van die brave Sietske wilde hebben.

Omdat een koe meestal niet meer dan één kalf per jaar werpt heeft de veehouder uit Onderdendam zijn heil gezocht in de snel in betekenis toenemende embryo-transplantatie die verricht is door ing. M. Aarts van de ETH, de coöperatieve vereniging voor embryo-transplantaties in Veldhoven.

De heer Aarts legt uit dat een donorkoe als Sietske 323 wordt ingespoten met een serum dat van drachtige merries afkomstig is. Dit preparaat zorgt ervoor dat de koe tijdens de cyclus niet één eikel, maar wel acht tot 35 van die celletjes produceert. Die eitjes worden kunstmatig bevrucht met zaad van de gewenste stier. Als de bevruchting lukt spreekt men niet meer van eicellen, maar van embryo's. Die embryo's worden na ongeveer zeven tot twaalf dagen met een zoutoplossing uit de donorkoe gespoeld en ingeplant in ontvangsterkoeien die met een injectie 'tochtig' (noem het maar vruchtbaar) zijn gemaakt. Negen maanden later, als althans de implantaties zijn gelukt, worden de kalfjes geboren. Zij krijgen van de ontvangsterkoeien geen enkele eigenschap mee. Ook al heeft Sietske 323 dus vijf van de zes kalfjes niet zelf geworpen, het zijn genetisch gezien voor honderd procent haar eigen kalveren. Dat blijft natuurlijk een vreemde gedachte, vooral als je de moeder en haar zes kinderen bij elkaar ziet.

Ook bij mensen

Embryo-transplantatie die overigens ook bij mensen kan worden toegepast en die een uitkomst zou kunnen zijn voor vrouwen die zelf geen kinderen mogen krijgen, is al lang geen voorpaginanieuws meer. Er worden steeds betere resultaten mee geboekt. Vijftig tot zestig procent van de ingrepen levert een kalf op. Toch willen de meeste Nederlandse boeren er niet zo erg aan.

Wilco Veenland uit Onderdendam is een van de weinige veehouders die wel enthousiast is over deze op zijn minst merkwaardig te noemen fokmethode. „Embryo-transplantaties”, zegt hij, „zijn duur en riskant. Want ongeveer de helft van de transplantaties mislukt. Het heeft alleen maar zin om die risico's te lopen als je een topkoe als Sietske 323 hebt. Krijg je daar een paar stiertjes van, dan ben je al uit de kosten. Als je niet zo'n koe hebt, dan zul je er ook niet zo gauw aan begin”.

Een andere factor die bij Wilco Veenland meespeelt is zijn grootste hobby: de veeverbetering. Hij is er altijd op uit om steeds produktievere koeien te fokken. De gewone voortplanting biedt daartoe ook vele mogelijkheden, maar met behulp van embryo-transplantatie kun je in veel minder tijd veel meer beste dieren fokken. „En als je een beetje geluk hebt, dan verdien je er ook nog wat aan”, lacht Veenland. De geboorte van de vier Sietskes (482 tot en met 485) en de stiertjes Constantijn en Johan Friso heeft Wilco Veenland zoveel moed gegeven dat hij moeder Sietske 323 in maart opnieuw laat behandelen met het vruchtbaarheidsserum waarmee de zogeheten superovulatie wordt opgewekt. „Wij zullen dan proberen om de tochtigheid van de ontvangsterkoeien nog beter te regelen. Bij de eerste keer is dat niet helemaal goed gegaan.

Niet alle ontvangsters waren op het juiste moment tochtig. Als je er een paar uur naast zit, is de kans op mislukking van de transplantatie veel groter. Dat willen we deze keer beter doen”.

Leeuwarder Courant 1984-01-14

NRS onderweg met 63.000 veehouders

Nog geen ruim te voor Friese apartigheden

(Van onze landbouwredacteur)

SCHAARSBERGEN - In Nederland zijn nu 63.000 melkveehouders voor de verbetering van hun rundveestapel overkoepeld door een organisatie, het Nederlands Rundvee-Syndicaat. In het syndicaat zijn stamboekactiviteiten, kunstmatige inseminatie en melkcontrole ondergebracht via meest provinciale organisaties. Friesland heeft met zijn FRS min of meer als voorbeeld gestaan voor deze nieuwe organisatievorm, welke echter in tegenstelling met het Friese voorbeeld geen individuele leden kent.

Het belangrijkste aspect van deze ontwikkeling is waarschijnlijk, dat alle melkcontrolekoeien voortaan als geregistreerd vee beschouwd zullen worden, hetgeen een verdubbeling van het aantal stamboekkoeien in Nederland met zich brengt. Deze ontwikkeling is vooral, van belang voor de k.i.-organisaties, die nu een veel bredere basis krijgen voor het opsporen en uittesten van k.i.-stieren

De directie onder leiding van ir. Ebele Talstra, geflankeerd o.a. door ir. Wiebe de Boer en Reimer Strikwerda, stelde zich gister in Schaarsbergen voor en evenals waarnemend voorzitter Kees Stapel, leek ze vastbesloten om de leiding van de veeverbetering in Nederland stevig in handen te nemen. Er zou veel invloed van onderop mogelijk zijn. De individuele boer hoefde zich slechts tot zijn provinciale vertegenwoordiger te wenden om zijn probleem in de maandelijkse bestuursvergadering te krijgen.

Welke ruimte er komt voor organisaties, die niet direct betrokken zijn bij de provinciale veeverbetering, zoals het *Fries Rundvee Syndicaat*, werd niet geheel duidelijk. Er is een aparte *k.i.-organisatie in Kampen*. In Leeuwarden is het Fries-Hollands Rundvee-Stamboek gevestigd met leden in het hele land en in Bolsward bestaat nog de zelfstandige *melkcontrolevereniging Nijland*. Ze zullen niet gratis kunnen profiteren van de diensten van het Syndicaat. Provinciaal moet over de positie van de controlevereniging Nijland beslist worden. Het toezicht op die vereniging zal uitgevoerd moeten worden door het FRS.

De beide (stamboek-)bladen van het FRS en het opgeheven Nederlands Rundvee-Stamboek zijn samengevoegd tot een orgaan van het nieuwe syndicaat. De oplage van het nieuwe blad Veeteelt zal met 62.000 exemplaren dubbel zo groot zijn als van de beide oude bladen. Reimer Strikwerda, die de leiding had van het succesrijke De Friese Veefokkerij, heeft ook duidelijk zijn stempel op het nieuwe blad gezet

Het nieuwe NRS ziet als zijn eerste taak op het ogenblik de automatisering van de informatieverwerking, opdat de veehouder zo snel mogelijk over informatie kan beschikken. Het systeem zal ook geschikt zijn om de bedrijfscomputers op de boerderij te bedienen. Gewaar-

schuwd wordt tegen het aanschaffen van bedrijfscomputers die niet met de centrale NRS-computer kunnen communiceren.

Het FRS is lid geworden van het NRS. Het heeft daarbij voorwaarden gesteld omtrent het behoud van eigen identiteit. Het NRS heeft die voorwaarden aanvaard. Dat NRS moet, volgens de voorlopige voorzitter Gerrit Stapel, de paraplu worden waaronder alle Nederlandse veehouders zich thuis zullen voelen. Geld, dat door verscheidenheid in de organisatie verloren is gegaan, kan nu misschien behouden blijven.

In de komende ledenvergadering van het NRS - leden zijn de provinciale organisaties - zal als nieuwe voorzitter van het NRS de Zuidhollandse blaarkopfokker Henk Los worden voorgedragen. Het bestuur draagt verder E. Meilink uit Ane voor als vice-voorzitter. De algemene organisatie wordt gefinancierd via een heffing van het Landbouwschap van 17 cent per 100 kg melk. Vorig jaar bedroeg die heffing 14 cent.

Voor de veefokkerij is het belangrijkste, dat er een drempel is weggenomen, meende ir. Wiebe de Boer, als gevolg van een automatische registratie van de dieren. Er is al een grote belangstelling voor de exterieurkeuring.

Leeuwarder Courant 1984-02-10

Amerikaanse fokker liet jongeren verbazen

LEEWARDEN - De talrijke bezoekers van de door het jongerencollege van het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat* georganiseerde bijeenkomst gisteravond in Zalen Schaaf in Leeuwarden hebben weer even verbaasd kunnen staan van de resultaten van één van de topfokkers uit Amerika: Alvira Gropetti uit Californië.

Gropetti heeft een boerderij met 1600 dieren, waarvan er 625 in productie zijn. Ze geven gemiddeld 9016 kilogram melk per jaar (3,8 procent vet), terwijl dat gemiddelde hier rond de 5500 kilogram schommelt. Vier van zijn koeien staan op de Amerikaanse superlijst en zijn bedrijf hoort bij de top-tien van de VS.

Twaalf man in dienst, een kalversterfte van slechts twee procent, drie maand lang kalveren volle melk geven, zelf de handelingen verrichten, die hier door een inseminator worden gedaan, kortom allemaal cijfers en feiten, die min of meer met open mond werden aangehoord.

Verbaasd was zijn gehoor ook toen hij vertelde hoeveel geneesmiddelen wel niet worden gebruikt om het vee gezond te houden dan wel te beschermen tegen ziektes. „It lykje wol prikboerden”, zei FRS-voorzitter Andries Osinga op een gegeven moment.

Overeenkomsten waren er ook: zowel in Amerika als in Europa worstelt men met een kenmerkend niet te verkopen zuiveloverschot. Om daar van af te komen hanteert Amerika een opruimingspremie voor koeien. Die werkt niet, aldus de heer Gropetti. Hij zelf zit met zijn bedrijf zeventien procent boven de als basis aangegeven hoeveelheid melk. „De fabrieken adviseren ons om meer te produceren anders kunnen ze niet draaien”, was zijn simpele verklaring voor dat feit.

Op zijn beurt kon de heer Gropetti ook even verbaasd zijn over de situatie zoals hij die in Zalen Schaaf aantrof. De opkomst was - zoals gebruikelijk - overweldigend. Zoveel jonge mensen, die in de fokkerij geïnteresseerd zijn, dat vond hij geweldig. In Amerika proberen boerenzoons na hun schooltijd veelal eerst wat anders. Als ze tegen de dertig zijn willen ze terug naar het bedrijf van hun vader. Die blijkt dat dan in bepaalde gevallen al verkocht te hebben aan Nederlandse emigranten. Het gevolg is dat sommigen dan maar knecht worden bij die Nederlandse boer...

Leeuwarder Courant 1984-03-22

Plan voor één Fries melklaboratorium

LEEWARDEN - Als het aan het *Koninklijk Friesch Rundvee Syndicaat* ligt komt er één onderzoeklaboratorium voor de Friese melk. Er zijn er nu drie: één van de particuliere fabrieken in de Schrans in Leeuwarden, één van de coöperatie bij de Zuivelbond in Leeuwarden en één van beide organisaties in Dronrijp. Er is nu een werkgroep gevormd die moet nagaan of het hele melkonderzoek niet onder één bestuur op één plaats samengebracht kan worden en wel bij de Bond van Zuivelfabrieken in Leeuwarden.

Dat deelden de heren Andries Osinga (voorzitter) en ir. Pieter Scheer (directeur) van het FRS mee. Bij de huidige laboratoria werken ongeveer dertig mensen en het leek de heer Scheer niet ondenkbaar dat er na de samenvoeging „wat mankracht teveel zal zijn”.

Met ingang van 1 juni neemt het FRS de uitvoering van de melkcontrole en de administratie ten behoeve van de dierziektebestrijding over van de controleverenigingen. Op 1 april gaat dat overigens al in voor die leden, die van de vereniging in Nijland zijn overgekomen.

Zoals bekend, blijft deze vereniging buiten het FRS, zelfstandig dus. Er zijn ongeveer 200 leden. Het FRS behartigt straks de zaken van zo'n 4500 boeren, die nu bij controleverenigingen zijn aangesloten. Zij hebben ongeveer 78 procent van de koeien. Volgens de heer Osinga zal dat aantal toenemen, „want it boerwézen sil sterk ófhinklik wurde fan 'e gegevens”.

Er zijn ongeveer 350 boeren in Friesland, die wel lid van een controlevereniging zijn maar niet bij FRS of k.i. Zijn aangesloten. Zij kunnen, wat betreft de nieuw op te zetten organisatie, voor dertig gulden deelnemen aan de controle. FRS-leden betalen vijftwintig gulden, maar moeten uittegeld betalen als ze ophouden en dat binnen de twee jaar aankondigen.

Het verzamelen van de gegevens zal straks van 25 uw 8 punten teruggebracht worden: de acht in aanbouw zijnde bijkantoren. De ongeveer negentig personeelsleden en 240 monsternemers gaan ook in dit verband op. Het FRS geeft niet de boetebepalingen overgenomen van Workum en Warga voor afwijkende melktijden. Enkele fabrieken dragen bij in de kosten van de controle: Noord-Nederland en Nestlé, elk zeven gulden per koe. De vrije coöperaties geven geen bijdrage, aldus de FRS-top.

Leeuwarder Courant 1984-09-05

De Friese Top tien

LEEWARDEN - Het *Fries Rundvee Syndicaat* heeft vandaag de top-tien van de Friese boeren bekend gemaakt. Het gaat om de tien boeren wier koeien de hoogste opbrengst geven. Als maatstaf is niet de produktie van één koe genomen, maar het gehele bedrijfsgemiddelde. De lijst wordt aangevoerd door Klaas van der Ploeg uit Schalsum, hij stond een paar jaar geleden al eens aan de kop in Nederland. De 174 koeien van van der Ploeg gaven in 322 dagen gemiddeld 8848 kilo melk met 4,16 procent vet en 3,46 procent eiwit; vet- en eiwitgrammen: 2092.

De rest in tabel

Nr.	Naam	Plaats	Koeien	Dagen	Melk gem.	Vet	Eiwit	Vet+ eiwit
1	K. van der Ploeg	Schalsum	174	322	8848	4,16	3,46	2092
2	Teake Feenstra	Kollumerzwaag	17	302	8052	4,38	3,42	2032
3	Hessel J. Oosterhof	Oudkerk	84	312	8292	4,37	3,32	2043
4	J. J. Prins	De Triemen	7 *	344	9463	3,92	3,02	1962
5	M.C Blanksma	Schalsum	39	317	7009	4,33	3,44	1960
6	S. van Essen	Marssum	99	322	8088	4,31	3,41	1937
7	H. S. Ydema	Marssum	72	303	7434	4,32	3,42	1897
8	A. de Vries	Bozum	112	319	7878	4,35	3,3	1892
9	B. en S. Deinum	Sondel	68	301	7007	4,51	3,56	1880
10	K. Bakker	Bozum	50	299	7415	4,25	3,33	1879
	Gem. Zeeland							1433
	Gem. N.-Holland							1413
	Gem. Friesland				5629	4,28	3,35	1393
	Gem. Nederland				5626	4,14	3,36	1369

- Rood-Bonte

De schets is het paspoort van de koe

„In een oogopslag zie je als schetser de belangrijkste kenmerken van de koe. Natuurlijk zijn er altijd wel een paar, die op elkaar lijken. Maar toch: er zijn er nooit twee gelijk.”

„Als de schets niet klopt, komt het beest de grens niet over.”

(Foto: Han de Graaf)

- JOHN GJALTEMA

Zijn pet staat ietwat scheef achterover op het hoofd. Hij draagt een bruin corduroypak met daaronder een paar klompen, die in de loop van de dag zullen worden verwisseld door een „poar stiefels”. Jan Hendrik Mulder (54) uit Wehe Den Hoorn is schetser van beroep. Dage-lijks gaat hij rondom de stad Groningen de boer op, om kalveren „op de foto te zetten”, zoals een boer het schetsen noemde. De schets - een papier waarop de schetser binnen de voorge-
drukte omtrek van een koe de zwart (rood)/wit aftekening van het beest heeft ingetekend - doet dan ook dienst als een soort foto.

Niet voor niets noemt fokverenigingscontroleur Wilem Nijborg (60) uit Haren de schets „het paspoort van de koe.”

Onze verslaggever trok rubberlaarzen aan en ging een dag mee op pad met schetser Mulder: de veestallen en drassige weilanden in.

Maar allereerst naar het kantoor van de Verenging Veehouderijbelangen Groningen op het ter-
rein van de zuivelfabriek *De Ommelanden* in Groningen. Daar werkt Willem Nijborg, doe iets
over de geschiedenis van de schets vertelt Hij noemt de schets „het paspoort van de koe”. En
ook: „de burgerlijke stand van het rundvee”. Want alle schetsen staan opgeslagen bij Veehou-
derijbelangen, zodat het rundvee geregistreerd is.

De schets die daar in het archief ligt, heeft de boer meer dan eens nodig Nijborg „Er gebeurt

niets met het rundvee of die schets is nodig. Als een boer een koe bijvoorbeeld wil verkopen, dan moet hij eerst hier bij de balie de schets afhalen. Zonder schets is een koe niet te verkopen

Het es volgens Nijborg wel zaak dat de schetser zijn werk nauwkeurig uitvoert. „Met de export is dat erg belangrijk. Als de aftekening niet klopt, dan krijg ie het beest het land niet uit. Vergelijk het maar weer met het paspoort. Bij een mens kijkt de douane of het koppie er bij past. Bij een koe kijkt men naar de aftekening.” Voor de Tweede Wereldoorlog was het alleen het stamboek dat een schets van de koeien maakte, en dus alleen van het rundvee dat voor het Stamboek werd opgegeven. Tijdens de Duitse bezetting werd het schetsen echter door de Duitsers verplicht gesteld Nijborg: „In de oorlogstijd moesten alle koeien worden geschetst, want de Duitsers waren natuurlijk bang, dat het vee illegaal zou worden geslacht voor eigen gebruik. Want daarmee zou het bonnensysteem ontdoken worden. Er werden dan ook regelmatig stallen gecontroleerd”

Na de oorlog bleef het schetsen van kalveren in stand, vooral door toedoen van de pas opgerichte *Gezondheidsdiensten voor dieren*. Door de registratie zag men mogelijkheden om allerlei rundveeziekten beter te bestrijden, dan tot dusver het geval geweest was.

Erg goed was het allemaal nog niet geregeld in die eerste jaren. Tot in de vijftiger jaren was het zo, dat het kalf meermalen geschetst werd. Allereerst door de boer bij de geboorte van een kalf. Binnen een jaar kwam dan een schetser van de *Gezondheidsdienst voor dieren* en bovendien werd het beest dan nog eens voor de derde maal geschetst als het voor het eerst naar de stier ging.

Door een verbeterde samenwerking tussen de verschillende instanties wordt het kalf nu nog maar eenmaal geschetst. Drie velletjes carbonpapier zorgen er nu voor dat er vier schetsjes zijn voor 1. de balie van *Veehouderijbelangen* 2. de *Gezondheidsdienst voor dieren* 3. het stamboek en tot slot 4. voor de boer.

Luid blaffende honden begroeten ons bij de eerste boerderij waar we aankomen. Mulder stapt onverschrokken uit de auto „Koest, koest,” klinkt het. In de twintig jaar dat hij als schetser de boerenerven bezoekt, heeft hij het vertrouwen van de blaffende viervoeters aardig gewonnen. Alhoewel hij zelf zegt: „Je hebt er honden bij waarvan je nooit zeker bent. De ene keer zijn ze rustig, de andere keer agressief”

Voordat Mulder als schetser werkzaam was, had hij een eigen boerenbedrijfje. „Ik zat echter aan de rand van het dorp, dat steeds verder uitbreidde. Ik zag het aankomen dat ik al mijn land kwijt zou raken. Ik had al wat grond afgestaan aan de gemeente en daar kreeg je maar karige bedragen voor betaald. Toen ik als schetser drie dagen in de week aan de slag kon, heb ik dan ook niet lang getwijfeld”.

Als het kalfje en de stal gevonden is, slaat Mulder direct aan het schetsen. Binnen een paar minuten heeft hij de lijnen op papier staan. „Het wordt een routineklus op den duur. In een oogopslag zie je de belangrijkste kenmerken die op het papier moeten komen te staan.” zegt hij daarover. Belangrijke kenmerken zijn vooral de hele kleine vlekjes, waardoor het beest makkelijk is te herkennen. Hoewel Mulder beweert dat hij de koeien in een oogopslag zo van elkaar onderscheidt, hebben de boeren daar volgens hem nog wel de nodige moeite mee. „Je staat er versteld van hoeveel boeren niet kunnen schetslezen. Dan vertrouwen ze zichzelf niet. Want je hebt natuurlijk altijd wel een paar die op elkaar lijken. Maar toch: er zijn er nooit twee gelijk”.

Als de boeren dat op prijs stellen, kunnen ze de koe nummeren met een blik in het oor. Voor

de rundveerassen die éénkleurig zijn, is zo'n blik zelfs verplicht, omdat er geen schets gemaakt kan worden. Het nadeel van die blikken is echter dat ze nogal eens verloren worden.

De boeren die in de ochtenduren worden bezocht, geven hun rundvee op voor het stamboek. Dat betekent dat ze de kalveren binnen twee dagen na geboorte moeten hebben aangemeld bij Veehouderijbelangen. De scheltser moet dan binnen tien dagen zijn werk doen. Op deze manier kan gecontroleerd worden of het kalf wel die ouders heeft, die bij het stamboek zijn opgegeven. Het gesprek van de dag is bij de meeste boeren het natte weer - „ik ben blij dat ik geen landbouwer ben” - en de superheffing.

Eén van de boeren waar een kalf geschetst wordt, klaagt dat hij al 12 000 liter melk in de superheffing heeft. Over die hoeveelheid krijgt hij veel minder betaald. Veel boeren willen dan ook wel wat vee verkopen, maar omdat iedereen met hetzelfde probleem zit, leveren de koeien niet al teveel op.

In de middaguren worden wat boeren bezocht, die hun rundvee niet aan het stamboek opgeven. Naar die boeren gaat Mulder zo één of twee keer in het jaar toe, met de vraag of er nog kalveren zijn geboren. Meestal moet hij dan een heel stel tegelijk schelsen.

Deze middag komen we bij een boer, waar in het land 16 kalveren geschetst moeten worden, terwijl in de stal nog eens tien staan. Het werken wordt dan iets moeilijker, omdat de beesten in het land steeds gezamenlijk op de loop gaan en de kalveren in de stal elkaar voor Mulder het uitzicht belemmeren. Toch lukt het hem alle kalveren op papier te krijgen. Die dag worden er al met al weer bijna veertig koeien in „de burgerlijke stand van het rundvee” opgenomen.

Leeuwarder Courant 1984-12-01

Leraren praktijkschool vinden melkrobot uit

OENKERK - Twee docenten van de Praktijkschool voor de veehouderij en het weidebedrijf in Oenkerk hebben een melkrobot³⁵ uitgevonden; een apparaat dat op aanwijzing van een computer zonder mankracht zelfstandig koeien kan melken. De heren Rinke Oenema en Roelof Middel zijn ruim twee-en-een-half jaar met het ontwikkelen van de robot.³⁶ Toen de kosten wat al te hoog werden zijn ze in contact getreden met Gascoigne in Emmeloord. Dat bedrijf heeft ondertussen alle rechten opgekocht en een octrooi-aanvraag ingediend.

35 Huidige merken melkrobots en voercomputers zijn: Boumatic, Dairymaster, DeLaval, Fullwood, Gascoigne Melotte, Insentec, Lely, Manus, Nedap, SAC Senior, Westfalia - Surge

36 Eerste melkrobot bevindt zich sinds 2010 in het Friesch Landbouwmuseum (NOS bericht op www)

Ook „Wageningen” is bezig met het ontwikkelen van een melkrobot, wij schreven daar enkele maanden geleden al over. In Oenkerk bestaat echter de indruk dat de beide leraren verder zijn. De robot werkt perfect, aldus mensen van de praktijkschool. De heer Oenema zwakt dat in zoverre een beetje af door te zeggen dat „er een werkend model is”. Met dat prototype zal men binnenkort op de televisie verschijnen.

De moeilijkheid bij melkrobots is dat het moeilijk is zelfstandig werkende apparaten te construeren die geschikt zijn voor elk uier type en die een slingerende uier kunnen pakken. Het apparaat van de beide mannen van de praktijkschool - zij zijn zeer zuinig met het geven van commentaar - zou in zestien verschillende standen gebracht kunnen worden. Tijdens het melken kunnen in de stand nog correcties aangebracht worden. Moeilijk is ook een juiste stal voor de robot te construeren. In Wageningen ging men uit van twee gootjes waar de koe met voor- en achterpoten rustig in moest staan om te voorkomen dat het dier tegen het apparaat trapt.

Het uiteindelijke ideaal van de ontwikkelaars, van melkrobots is dat de koe de beschikking krijgt over een soort van voerbox. Daar gaat zij naar binnen op het moment dat zij behoefte aan eten heeft. Eén keer staande in die stal schuift de robot automatisch naderbij en slaat aan het melken. Op die manier kan een koe vier tot vijf keer per dag gemolken worden. Dat verhoogt de opbrengst, zo is „Wageningen” al gebleken. Mogelijk klinkt dat wat in strijd met de superheffing van deze tijd. Als alles echter uitkomt, zoals men verwacht, dan kan men in elk geval met minder koeien de opgelegde hoeveelheid melk vol krijgen.

De beide mannen van de praktijkschool hebben tot dusver naar het lijkt een voorsprong op hun collega's van de landbouwhogeschool. Zij hebben er tal van weekends aan gewerkt. Die ontwikkelingsfase is nog niet geheel achter de rug, maar bij bepaalde koeien blijkt de robot te werken en dat lijkt een mooie uitgangspositie.

1985

Nieuwsblad vh Noorden 1985-03-16

Buitenlands bloed zaait tweedracht onder Friezen

Friese veefokkers en boeren vliegen elkaar regelmatig in de haren. Oorzaak is de komst van sperma van Amerikaanse stieren. Het beroemde Fries-Hollandse ras raakte in de versukkeling. Er zijn nu twee partijen. Maar de FH-aanhangers pikken het niet langer.

"Bij de Holstein-Friesians-aanhangers zit een stelletje machtswellustelingen. Er moet toch ook ruimte zijn voor andersdenkenden? Die is er niet Wat is er mooier dan het in-standhouden van het zwartbonte ras."

(ALBERT VAN KEIMPEMA)

Door de jaren heen heeft Nederland grote roem verkregen door de zwartbonte koeien. Het veebeslag bezit internationale allure en is alom bekend. Of ons land die status kan behouden valt te betwijfelen, omdat er over de ruggen van de koeien een verwoede strijd tussen de stamboeken wordt gevoerd. Vooral in Friesland raken de gemoederen menigmaal verhit als de stamboekwestie ter sprake komt. Vrijdags op de veemarkt in de Frieslandhal vliegen boeren en veefokkers elkaar regelmatig in de haren.

De discussie spitst zich toe op het buitenlandse bloed dat in ons veebeslag gekruist wordt. Het *Nederlands Rundvee Syndicaat* (NRC) richtte zich zo'n 15 jaar geleden op stieren uit de Verenigde Staten om een verhoging van de melkproductie te bewerkstelligen. Dat was de conservatieve boeren en fokkers een doorn en het oog. Het zo beroemde authentieke Fries-Hollandse ras raakte in de minderheid. Een derde van het totaal aantal koeien in Nederland is nog zuiver Fries-Hollands. Reden voor de aanhangers van dit ras om twee jaar geleden het *Fries Hollands Rundvee Stamboek* (FHRS) op te richten.

De heer W. Siebenga was een van hen die de stoot tot oprichting gaf. Hij zegt "De Amerikaanse stieren werden binnen korte tijd erg populair in ons tand en de KI-stations konden nauwelijks aan de toenemende vraag naar sperma voldoen. Amerikaanse koeien zijn groter, ranker en geven meer melk. De opgang van de Holstein-Friesians was niet meer te stuiten, maar het gevolg was wel dat het Fries-Hollandse ras in het gedrang kwam. Juist omdat het *Friesch Rundvee Syndicaat* (FRS) weinig aandacht aan dit ras besteedt en slechts enkele FH-stieren ter beschikking heeft.

FH-voorzitter J. Kea vlamt op als gesuggereerd wordt dat FH-koeien voor boeren economisch niet interessant zijn. „Officiële instanties zoals het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI.) mogen dan uitgerekend hebben dat FH-koeien het laagst genoteerd staan wat betreft het netto melkgeld, maar dan heeft men vele belangrijke factoren buiten beschouwing gelaten. Zo hebben FH-koeien een kortere tussenkalftijd, worden beter drachtig, hebben een hogere vleesindex en een betere bespiering. Bovendien gebruiken FH-koeien minder krachtvoer en zijn de opfokkosten van het jongvee lager. Het hoeft dus helemaal niet zo te zijn dat boeren uit financieel oogpunt Amerikaanse of Canadese stieren moeten gebruiken.

Weinig invloed

Siebenga vervolgt „Wij FH-aanhangers, hadden evenals alle andere leden weinig invloed op het FRS-beleid. Het FRS wordt namelijk gevormd door acht deelnemende districten en de voorzitters daarvan hebben in dit ledenraadsysteem het recht hun stem te laten horen. De leden wordt het voorts niet gemakkelijk gemaakt om uit het stamboek te treden, want dan moet er een fors geldbedrag op het kleedje worden gelegd.”

„Er is duidelijk sprake van een monopoliepositie. Sperma van FH-stieren wordt bij wijze van spreken in de gootsteen gegooid. Maar het meest bont maken de FRS-ambtenaren het wel door de registratie van onze dieren te weigeren. Het FHRS is officieel nog niet erkend en dus zijn we wat betreft het schetsen van onze kalveren op het FRS aangewezen. Maar meer gegevens dan de geboortedatum en de naam hoeft men niet. Een FRS-bestuurslid vertelde mij: “Het zijn prairiebeesten. Dat is toch wel erg grof.”

„Ik heb vervolgens overleg gevoerd met het Landbouwschap, de Gezondheidsdienst en het ministerie van landbouw. We kregen alle medewerking toegezegd en het FRS werd onder druk gezet om met ons te praten. In het Jaarbeurscentrum in Utrecht kregen we te horen dat de *Gezondheidsdienst Noord-Nederland* te Drachten als autonome dienst bepaalt wanneer schetsen mogen worden afgegeven. We hebben daarop een jurist in de arm genomen en die heeft meteen de statuten van de dienst nageplozen. “En wat bleek? In artikel 6 staat: alle houders van landbouwhuisdieren zijn in de gelegenheid zich aan te sluiten bij de dienst voor controle, onderzoeken en verdere werkzaamheden. Het FRS kan niet meer om ons heen en het bestuur zal binnenkort zijn ware gezicht moeten laten zien,” aldus Siebenga.

Het FRS ontkent de FH-fokkers links te laten liggen, maar geeft toe dat men „een poosje was ingeslapen en weer wakker werd geschud door de oprichting van een FH-vereniging. Siebenga daarover: “Het FRS komt nu pas met een plan voor FH-fokkerij, maar wij hebben daartoe wel het initiatief moeten nemen want anders was het nooit van de grond gekomen.

Ing. B.N.M. van Wees, hoofd melkcontrole en veeregistratie bij het FRS noemt de opstanding van het FHRS “zeker niet betreurenswaardig”. “Dat FHRS echter geen internationale erkenning krijgt vind ik logisch. De FH-fokkerij wordt evenwel door ons niet gediscrimineerd. Wij hebben 180 leden die FH fokken en zich in ons beleid kunnen vinden. Ik geef toe dat de populatie wat klein is en er momenteel niet veel kwaliteitsstieren voor de FH-fokkerij zijn. Maar enkele jaren geleden moesten we ons wel richten op buitenlandse stieren. Friesland had in Nederland namelijk het laagste gemiddelde netto melkgeld per koe.”

Machtwellust

Het FHRS is van mening dat men wel degelijk wordt onderdrukt. „Er zit daar een stelletje machtswellustelingen. Door de oprichting van onze vereniging is de lont van het kruitvat aangestoken. De FH-fokkers zijn namelijk een KI-station in Kampen gestart en daardoor zijn we een bedreiging voor het FRS., die haar financiële positie na het opgaan in het overkoepelende NRS moest redden door de verkoop van Amerikaans sperma.” aldus de heer ing. A.O. Oosterbaan, een van de opstellers van het FH-fokplan, waarover onlangs in Swifterbant volop discussie is gevoerd.

Hoe gevoelig veehouders tegenover stamboeken staan bleek daar. Iedereen is eigenzinnig en wil zich niets van bovenaf laten opleggen. Zelfs het FHRS, toch een afscheidingsbeweging

van andersdenkenden en gefrustreerde fokkers had moeite de rijen te sluiten.

Siebenga haalt de woorden aan van minister Braks, die over het NRS had gezegd: „Er moet ook ruimte zijn voor andersdenkenden.” „En die ruimte is er bij het FRS niet. Dat is erg teleurstellend. Wat is een nobeler streven dan het instandhouden van het zwartbonte Fries-Hollandse vee, waarmee ons land in de wereld zo'n aanzien heeft gewonnen?.

Nieuwsblad vh Noorden 1985-04-02

Fokkers traditionele rund doorkruisen beleid

Van onze correspondent

LEEWARDEN — De fokkers van het originele Nederlandse zwartbonte rundvee blijven vechten voor de officiële erkenning van hun organisaties. Hun exportcertificaten hebben die erkenning reeds gekregen, waardoor de financiering van hun stamboek verzekerd lijkt. De strijd om de zogenaamde kalverschetsen, de basis van de vee-identificatie, is nog gaande.

De activiteiten van de nieuwe organisaties in de veefokkerij zijn ook van invloed op de verhouding tussen het *Nederlands Rundvee-Syndicaat* (NRS) en de regionale veeverbeteringsorganisaties in Friesland, het FRS, die de centraliserende invloed van dit NRS vrezen. De strijd tussen de nieuwe organisaties en de bestaande lijkt, ook op het terrein van de tarieven gestreden te worden, zodat er een tarievenoorlog lijkt uit te breken, indien er geen overeenstemming op een aantal punten komt.

De belangen van de Fries-Hollandse fokkerij zijn gebundeld in een sociëteit. Deze sociëteit is ontstaan om een dam op te werpen tegen de snel toenemende invloed van de Amerikaanse Holstein-Friesian fokkerij.

In Leeuwarden is gisteren ten overstaan van notaris Geert Gast De **Fries-Hollandse Rundvee Sociëteit** opgericht, waarvan de bestaande drie organisaties voor de fokkers van de originele zwartbonten lid zijn. Die drie organisaties zijn De Nederlandse Fries-Hollandse Vereniging te Lelystad, de k.i.-vereniging te Kampen en het Friesch-Hollandse Rundvee-Stamboek te Leeuwarden.

De bestuursleden van de sociëteit zeggen duizenden veehouders in Nederland achter zich te hebben staan. Zij wensen de gesprekspartner van de overheid in fokkerijzaken, de zwartbonten betreffende, te zijn. Om de verschillende organisaties en met name het nieuwe stamboek goed te kunnen laten werken, moeten ze kunnen beschikken over de kalverschetsen, die de verschillende gezondheidsdiensten in Nederland bij de geboorte van een kalf laten maken. Deze schetsen met elk een eigen nummer, begeleiden het dier gedurende zijn hele leven.

Het ministerie van landbouw zou volgens de secretaris van de sociëteit, Wiebren Siebenga, de medewerking aan de gezondheidsdiensten wel wenselijk achten, evenals de organisatie van het NRS, maar de bestaande organisaties voor de rundveeverbetering vrezen dat de eenheid van de fokkerijorganisaties er door verbroken wordt. De Gezondheidsdienst voor Noord-Nederland beroept zich op zijn autonomie inzake het verstrekken van schetsen. De dienst zou nu bereid zijn de schetsen ter beschikking van het nieuwe stamboek te stellen, indien er vijf gulden voor betaald wordt en dat vindt Siebenga absurd hoog

Koe van veemarkt groeide uit tot topper bij topboer Hulde voor 100.000-liter-koe Sjoukje van Klaas v.d. Ploeg

SCHALSUM - Er zijn Klaas van der Ploeg uit Schalsum gisteren in het motel in Franeker heel wat gunstige kwalificaties toegedicht: deze veehouder heeft een topbedrijf, is een visitekaartje voor Friesland, vervult een trekpaardfunctie, is een kei als het gaat om embryo-transplantatie, het is zo'n beetje de bekendste boer van Friesland en geniet ook bekendheid ver daarbuiten en vormt mede de etalage van het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat*. Het gebeurde allemaal ter gelegenheid van het feit dat de destijds op de veemarkt in Leeuwarden gekochte **koe Sjoukje** een produktie had gehaald van meer dan 100.000 kilogram met 4,47 vet en 3,27 eiwit. FRS-directeur ir. Pieter Scheer zei dat het de hoogst genoteerde 100.000-liter-koe van Nederland is.

Sjoukje is vrijwel elke keer met de eerste inseminatie drachtig en heeft door toedoen van „het beste vadermateriaal van de hele wereld” elf kalveren gebracht: één koekalf en tien stiertjes. Met die stiertjes kon Van der Ploeg niet zoveel, omdat Sjoukje van onbekende afstamming is. En zo iets telt in de huidige fokkerij. Dit wat tot verdriet van veearts Rients van der Burgt uit Franeker. Hij vond dat er op het gebied van k.i. en embryo-transplantatie wat meer met een koe met een dergelijke gebruikswaarde zou moeten gebeuren.

FRS-rayonvoorzitter Jan Bijlsma uit Jelsum verwachtte dat er straks twee of drie koeien per jaar van Van der Ploeg over de 100.000-kilogramgrens gaan en dat er de eerstvolgende tien jaar vooral veel „Amerikanen” deze hoge productie gaan halen. Dat de Schalsumer boer hoge ogen gooit is al verschillende keren gebleken. Ir. Scheer voegde er nog aan toe dat er vijftien- tot tachtig stieren van dit bedrijf naar k.i.-verenigingen zijn gegaan, dat het bedrijf van van er Ploeg met 208 ET-drachtigheden zonder meer het hoogste is in Nederland op dit gebied, dat de productie van dit bedrijf de hoogste is in Friesland, de derde is in Nederland, maar dat het, als het gaat om bedrijven met meer dan honderd koeien, ook in den lande niet wordt geëvenaard.

De heer Scheer voegde eraan toe dat het FRS soms het verwijt krijgt dat men wat te veel het accent op bepaalde bedrijven legt. Maar een etalage trekt klanten en daar profiteert de hele winkel van.

Niet iedereen in de zaal zal de woorden over het „accent op bepaalde bedrijven” hebben onderschreven. Er zaten nogal wat leden van de nieuwe fokkersclub in het motel in Franeker, die vinden dat het FRS dat accent juist wat te weinig legt, zonder dat men daar overigens kritiek op heeft. De nieuwe club is onlangs van start gegaan en heeft in Friesland acht leden: Jopie van der Pol uit Hallum; Klaas van der Ploeg en Minne Blanksma uit Schalsum; Wibren Stelwagen uit Franeker; Boyen de Boer uit Stiens; Sietse van Essen en Harm Ydema uit Marssum en Auke de Vries uit Mantgum. Het zijn in feite alle acht fokkers, die in het verleden nogal wat weerstand hebben moeten overwinnen toen ze hun voorkeur voor Holstein-Friesian-dieren niet onder stoelen of banken staken.

Zij willen zich nu toeleggen op de export van hoogwaardige koeien. De Westduitsers zijn hun voorbeeld. Die verkopen beste koeien duur naar het buitenland. Het gaat dan dikwijls om individuele dieren, terwijl de export vanuit Friesland vooral gericht is op grote aantallen. Jopie

van der Pol: „Ast neigiest dat de Dutsers se ferkeapje foar somtiden 20.000 DM, no dan ha wy miskien ek wolris wat”. Er wordt al voorzichtig gedacht aan het houden van een veiling en men denkt er zelfs aan om zelf een stier uit te proberen. Zij hebben er vrede mee dat het FRS zich niet meer dan nu met hun zaken op kan houden. Die heeft te zorgen voor alle leden. Harm Ydema: „No, dan moatte jo it sels oanpakke en de boksen opstrupe”.

Leeuwarder Courant 1985-09-17

Ir. Pieter Anema op symposium BHLS:

Tweederde Friese boerderijen is niet voldoende ontwikkeld

LEEUWARDEN - De modernisering van de boerenbedrijven is in Noord-Brabant eerder en verder doorgevoerd dan in Friesland. Van de 6700 Friese bedrijven kan ongeveer eenderde deel als voldoende ontwikkeld worden beschouwd. Tweederde van de bedrijven is blijven steken in een ontwikkelingsproces. Ir. Pieter Anema, directeur *Landbouw en Voedselvoorziening in Friesland*, zei dat vandaag op het symposium van de *Bijzondere Hogere Landbouwschool* in de Harmonie in Leeuwarden. Er zal op dat grootste deel van de Friese bedrijven nogal wat worden gevraagd van het vakmanschap en ondernemerschap, niet alleen van de huidige boeren, maar vooral ook van hun opvolgers.

Bedrijven, die wel kansen hebben, zullen zeker doelgericht doorgaan met de melkveehouderij. Tal van deze bedrijven zullen de aansluiting met de ontwikkelde groep kunnen behouden en verdere modernisering hoeft niet uitgesloten te worden. Bedrijven, die lager zitten qua ontwikkeling, krijgen het niet gemakkelijk, aldus ir. Anema. Zij moeten meer melk hebben en dat kan worden verkregen door de aankoop van land met quotum. Krijgt men er geen land bij, dan wordt het zaak te kiezen tussen neveninkomsten en bedrijfsbeëindiging. Hij zou ook kunnen denken aan een andere productie-ontwikkeling.

De computer op de boerderij zal de dreigende wolken niet verdrijven. Dat stelde dr. ir. J. Dommerholt, directeur informatieverwerking van het *Koninklijk Nederlands Rundvee Syndicaat* uit Arnhem. Hij zei, dat de computer voor de één een uitdagende dimensie zal zijn en voor de ander een noodzakelijke klus. De computer dient een aanschaf te zijn die een integraal onderdeel van het bedrijfsgebeuren is. „De computer en ook de informatie leveren zelf geen geld op”. Aanschaf heeft verder alleen zin als de kosten per eenheid product worden verlaagd.

Melkrobot

Prof. dr. ir. J. A. Renkema, van de vakgroep *Agrarische Bedrijfseconomie* van de Landbouwhogeschool in Wageningen, zei dat de toekomst van de boer nog niet direct bepaald zal worden door de melkrobot. Niet eerder dan tussen 1990 en 2000 zal die ingang vinden, tenminste als de proeven zich gunstig ontwikkelen. Per koe per jaar kan het aantal arbeidsuren er door verminderen met 30 tot 50. De koeien kunnen dan drie tot vier keer per etmaal worden gemolken en de productie kan er vijftien tot twintig procent door stijgen. Prof. Renkema vond het zaak een onderzoek in te stellen naar de werkgelegenheid. Wat het grasland betreft, is er sprake van minder weersafhankelijke winningsmethoden. Men doktert nu aan een product van hoge kwaliteit, dat binnen 24 uur na het maaien kan worden ingekuuld.

Het zuivelbeleid zal ongetwijfeld gericht zijn op het vermijden van dure productie-overschotten. Of dat via contingentering zal gaan, is de vraag. Prof. Renkema kondigde aan, dat het *Landbouw Economisch Instituut* en de Landbouw Hogeschool de mogelijkheden willen onderzoeken om na enige tijd het stelsel van de superheffing te beëindigen.

Er staat de landbouw een enorme ontwikkeling te wachten op het terrein van de biotechnologie. Prof. dr. Arie Brand, verbonden aan de Faculteit der Diergeneeskunde in Utrecht, zei dat embryo-transplantatie in Nederland al op commerciële schaal wordt toegepast, dat het splitsen van embryo's eveneens mogelijk is en dat binnenkort ook mogelijk is om embryo's te sexen, dat wil zeggen de mannelijke van de vrouwelijke te onderscheiden.

Er staat echter nog meer op het vuur: bevruchten van eicellen buiten het dier in een reageerbuis en in de verdere toekomst misschien het kloneren, waarmee men identieke nakomelingen kan verkrijgen, zonder dat er mannelijke zaadcellen bij de bevruchting betrokken zijn geweest. Eer dat allemaal mogelijk is, zullen er enkele tientallen jaren voorbij zijn gegaan. Prof. Brand waarschuwde tegen wat hij noemde „oververwachting”. „De verleiding is altijd aanwezig om te denken, dat in de toekomst vele dingen met minder inspanning tot stand kunnen worden gebracht”. De praktijk heeft het tegendeel bewezen.

Leeuwarder Courant 1985-09-28

Melkcontrole Nijland “luts mar krigel”

Nieuw onderkomen in kleuterschool

NIJLAND -”Lyts mar krigel. Mar dit is in konkurrinsje dy't de hiele boerestân te'n goede komt.” Deze uitspraak kwam gisteravond van burgemeester Bendiks Cazemier van Wymbritseradiel, kort voordat hij het nieuwe gebouw van de melkcontrolevereniging in Nijland officieel opende. Hij onthulde de naam op de voorgevel van de voormalige kleuterschool. Een 195 leden zijn nu aangesloten bij „*Melkcontrole Nijland*” die in heel Friesland functioneert als de tegenhanger van de controle van het *Fries Rundvee Syndicaat*.

De melkcontrolevereniging in Nijland bleef enkele jaren geleden zelfstandig, toen in Friesland de ene na de andere aansluiting zocht bij het Fries Rundvee Syndicaat. De boeren van „Nijland” hebben nog geen spijt van die beslissing. In mei vorig jaar waren er 197 leden geregistreerd. Bij de jaarwisseling zullen de 300 leden ruim worden overschreden, als er zeventien veehouders uit Groningen tot de vereniging toetreden.

Een voorspoedige groei voor de Nijlander melkcontrolevereniging is volgens voorzitter Nico Zuurbier logisch, nu de boerenstand zich steeds meer begint af te zetten tegen de grote verbanden als het FRS, maar ook tegen de zuivelcoöperatie *Noord-Nederland*.

De Achlumer boer, maar tegelijk Kimswerder kastelein, meent dat de boeren de laatste dertig jaar in een hoek zijn gedrukt door het steeds maar weer fuseren en concentreren van hun verenigingen. „De boeren voelen zich verloren. Ze willen contact met hun vereniging en het bestuur. Het blijkt nu, dat men het niet langer neemt om geknecht te worden door grote organisaties. De boeren willen vrijheid. Kijk maar wat er gebeurt in Donkerbroek. (Boeren stappen daar uit Noord-Nederland en vormen een kleine vereniging. Red.)

„Wy wolle de ófstán tusken de boer en de feriening lyts hálde”, verklaarde melkcontroleur Henk Hoekman. „It Noard-Nederland-effekt makket in protte boeren benaud. It wurdt allegearre te grut, dérom binne der it léste jier wer gáns boeren by us feriening kommen.” „Boppedat ha wy gjin top en dy sille wy ek net krije, al hoe grut at de feriening ek wurdt. En der komt ek gjin bestjoer mei wite boarden,” aldus secretaris Paul Eigersma.

Graag zou de melkcontrolevereniging in het nieuwe onderkomen in Nijfand zelf het vet- en eiwitonderzoek ter hand nemen. Voorzitter Zuurbier gokt dat een en ander per 1 januari 1987 is geregeld. Hij vindt echter, dat „Nijland” wordt gedwarsboemd in dat streven. Er zou een onevenredig grote bijdrage van zijn vereniging worden gevraagd.

Bij de melkcontrolevereniging zijn twee melkcontroleurs in het gebouw in Nijland aan het werk en twintig monsternemers door heel Friesland op pad. Voorzitter Zuurbier denkt, dat het ledental van zijn vereniging in 1987 de 500 zal zijn gepasseerd. In dat streven werd hij in ieder geval gesteund door burgemeester Cazemier. „Dizze tiid spilet jimme yn 'e kaart. It is net mear allinnich sintralisaasje, mar ek desintralisaasje.”

Leeuwarder Courant 1985-10-22

Huldiging 100.000 kilogram-koe Wietske 144

Superkoe, van een superboer

STIENS - „In monsterko. Dizze stiet der noch sa bést foar. Best op 'e poaten en ek noch hielendal gjin slyt yn it jaar”. Onderwerp van gesprek was **Wietske 144**, ruim dertien jaar oud, en het trotse bezit van (vergader)boer Boyen de Boer te Stiens. Gisteren werd deze koe een bloemenkrans omgehangen vanwege het feit dat ze enige tijd geleden de 100.000 kilogram-grens was gepasseerd.

Wietske 144 is een bijzondere koe en niet alleen vanwege het feit dat ze 100.000 kilogram melk heeft geproduceerd. Steeds meer mensen uit de veehouderij vinden dat 'gewoon', ook Boyen de Boer. De gehuldigde melkbron onderscheidt zich vooral door het feit dat het de eerste Nederlandse 100.000- koe is, die is geboren uit geïmporteerd sperma van de Friesian Holstein³⁷ stier **Pabst Ideal**. Deze Pabst Ideal werd gefokt in Noord-Amerika, maar is door de KI in Hannover naar West-Duitsland gehaald en daar vandaan werd sperma in ons land ingevoerd. Boyen de Boer was daarmee een van de eersten, een pionier op het gebied van de Friesian Holstein fokkerij. Gisteren werd mede vanwege dit feit de kwalificatie van superkoe van een superboer gebruikt.

Voor het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat* biedt elke 100000-kilogram koe weer een mogelijkheid om, de etalage van de Friese vee fokkerij open te zetten. FRS-directeur ir. Pieter Scheer vond een dergelijke mijlpaal niet „te gewoon”. Met enige nadruk verklaarde hij het nog altijd een zinvolle zaak te vinden om bij het passeren van de 100.000-grens stil te staan. Er wordt volgens hem ook helemaal nog niet gesproken over beëindiging van deze uitgebreide huldigingen.

37 De LC was in de begintijd van de Holstein Friesian consequent in het schrijven van Friesian Holstein (ZHN.)

„Dit zijn de koeien, waar we het meeste mee kunnen”, sprak Wijnand Pon die met zijn bedrijf Canada Holstein sperma uit Canada importeert. Hij roemde Wietske 144. Hij gaf de inspec-
teur, die de herkeuring op zich gaat nemen, in overweging de „superkoe” het maximale pun-
tenthal van 100 voor het beenwerk te geven. Dierenarts Piet Meijer van Stiens vond dat Wiets-
ke 144 nog in een blakende welstand verkeerde. Behalve het beenwerk en de klauwen roemde
hij de uitstekende conditie van de uier.

Geert Cnossen, evenals Boyen de Boer bestuurslid van de zuivelfabriek De Takomst en van
Noord-Nederland, merkte op dat de melk van Wietske 144 goed is voor een grote kaasproduk-
tie in Dronrijp. In de week van 13 tot 20 oktober is daar 450 ton kaas gemaakt en het gmidde-
de over dit jaar ligt op 420 ton. De productie ligt zo'n veertien procent hoger, vergeleken bij
vorig jaar.

Dat niet alleen Wietske 144 in de vreugde rond de door haar gepasseerde 100.000- kilogram-
grens zou delen, stond van tevoren wel vast. De opkomst voor de door het FRS georganiseer-
de huldiging was groot. Boyen de Boer werd meerdere malen in het zonnetje gezet. Hij heeft
heel wat bestuursfuncties in Friese boerenorganisaties en daardoor veel relaties. Er waren heel
wat „boerefoaroanmannen" naar Stiens gekomen om hem en zijn vrouw en vier medewerkers
geluk te wensen.

Leeuwarder Courant 1985-10-23

Toenemende kans verbod op groeihormonen in EG

LUXEMBURG (GPD) - De kans is aanzienlijk toegenomen dat de landen van de Europese
Gemeenschap een totaal verbod op het gebruik van groeihormonen in de veeteelt zullen af-
kondigen. De Europese landbouwcommissaris mr. Frans Andriessen is teruggekomen op zijn
eerdere afwijzing van een totaal verbod. Volgens de Nederlandse landbouwminister Gerrit
Braks neigen steeds meer landen naar het steunen van een hormonenverbod.

Tot nog toe geldt een totaalverbod alleen in Nederland, West-Duitsland, Denemarken, Grie-
kenland en Italië. In Frankrijk, Groot-Brittannië, Ierland en België zijn natuurlijke hormonen
wel toegestaan, kunstmatige niet. Frankrijk heeft zich het meest verzet tegen een hormonen-
verbod. Maar volgens Braks is hun houding nu minder star.

Wanneer de EG-ministers het desondanks in november niet eens worden, komt de volstrekte
afwijzing van groeihormonen door Nederland op de tocht te staan. Als natuurlijke hormonen
toch worden toegestaan dan zal Nederland wel gedwongen zijn om daar aan mee te doen, al-
dus minister Braks. Maar de bewindsman zei de kans daarop niet groot te achten.

Veehouders zoeken het in hulp computer

LEEWARDEN -, „De melkveehouderij blijft een boeiend bedrijf, waarin op het gebied van schaalvergroting weinig meer te verdienen valt. Veehouders moeten het daarom zoeken in het management. Op dat terrein is nog wel wat te halen. Daarbij kan de computer een goed hulpmiddel zijn”. Met deze conclusie sloot de heer B. W. de Hoop zijn inleiding af bij de automatiseringsdag van de Friese CBTB.

De Hoop, medewerker van het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI) te Den Haag, was gisteren een van de sprekers in Leeuwarden. De Christelijke boeren en Tuinders Bond had de bijeenkomst georganiseerd om de boeren de gelegenheid te bieden zich te oriënteren op het nut en gebruik van de computer, het fenomeen dat ook in land- en tuinbouwkringen sterk in opmars is.

De medewerker van het LEI wees in zijn toespraak op de grote verschillen bij vergelijkbare bedrijven. Dat onderscheid geldt niet alleen voor het gemiddelde inkomen, maar ook voor de melkproductie per koe en de voerkosten. Omdat vooral door de superheffing de schaalvergroting weinig effect heeft, zullen de boeren die zich op willen werken, het moeten zoeken in optimale bedrijfsvoering, zo stelde De Hoop. Resultaten van graslandverbetering, het drukken van de voerkosten en het verhogen van de melkopbrengst zullen echter niet even in een jaar af te meten zijn. Dat dergelijke maatregelen uiteindelijk toch vruchten zullen afwerpen, is volgens de LEI-medewerker een vast staand gegeven.

Het bedrijf van Stienstra uit Hoornsterzwaag heeft inmiddels de nodige ervaring met automatisering op de boerderij. Mevrouw Pietje Stienstra-Strikwerda vertelde, dat het enige nadeel van een voercomputer is, dat het apparaat sterk op stroomstoringen reageert. Zelfs bij een lichte onweersbui moet de computer opnieuw worden ingesteld. Dat automatisering kostenbesparend werkt, staat volgens mevrouw Stienstra vast: „Vroeger waren we wel eens te royaal met voer. Dat wordt nu voor ons geregeld”.

Het nieuwe systeem was voor de koeien wel een kwestie van wennen. Van de honderd stuks vee bleek het slechts voor een koe niet te leren. Dat dier is, overigens ook om andere redenen, van de hand gedaan. Het feit dat het vee meer dan eens per dag voer krijgt, heeft volgens mevrouw Stienstra zeker zijn voordelen. Het voedersysteem werkt vetverhogend voor de melk.

De heer M. C. Geuze, secretaris van het landelijk coördinatieorgaan voor de automatiseringsontwikkeling ten behoeve van de land- en tuinbouw (Coal), vertelde dat eind volgend jaar in Friesland al een proefproject kan beginnen. Gestimuleerd door de landbouworganisaties, waaronder de CBTB, gaan ook de instellingen op het gebied van zuivel, boekhouding en stamboek meedoen. De deelnemende veehouders krijgen thuis een beeldscherm, toetsenbord en printer. Hun voorzieningen worden rechtstreeks aangesloten op de hoofdlijn, zodat ze ieder moment gegevens kunnen inwinnen over voeradviezen, melkkwaliteit en -productie, stieradviezen en spermabestellingen bij de KI's. Bovendien kunnen ze rechtstreeks informatie opvragen over het stamboekvee.

Veehouders, die denken dat ze hobbyist of deskundige moeten zijn, voor ze aan iets dergelijks

kunnen beginnen, kunnen volgens Geuze gerust zijn: „Er zijn ook genoeg goede autorijders, die niets van de techniek van hun voertuig weten”. Wel zal een deelnemer aan enkele voorwaarden moeten voldoen. Geuze: „Hij zal geïnteresseerd moeten zijn in administratie, hij moet discipline op kunnen brengen en hij moet over tijd en accuratesse beschikken”.

Leeuwarder Courant

11-12-1985

Wellicht binnenkort

Europees hormoonverbod

BRUSSEL (ANP) - De ministers van landbouw van de Europese Gemeenschap zullen waarschijnlijk volgende week besluiten, per 1 januari 1988 het gebruik van **groeihormonen** om de vleesproductie te bevorderen in alle tien landen te verbieden. Vlees dat wordt ingevoerd zal op de aanwezigheid van hormonen worden gecontroleerd.

Engeland is het enige land dat zich verzet, mogelijk omdat de Britse farmaceutische industrie veel hormonen produceert. In **Nederland** bestaat al jaren een hormoonverbod.

Wat ook gebeurde. Ingaande 1 januari 1988 verbod (groe)hormonen in mestrijen

Voorbeschouwing over – huidige verbod – groeihormonen

KAF en KOREN WILLEM STEGENGA

GROEIHORMONEN HEBBEN een slechte klank in Nederland. In de Verenigde Staten en Groot Brittannië denkt men daar anders over, maar hier is het één van de laatste taboes die ons nog resten. Professor Arie Brand uit Utrecht komt binnenkort naar Friesland om te vertellen dat groeihormonen in de melk volledig ongevaarlijk zijn voor de mensen. Ze worden, voorzover ze met het voedsel naar binnen gaan, in de maag afgebroken.

Het toedienen van deze hormonen is of wordt in de Europese Gemeenschap verboden. Braks heeft er een stokje voor gestoken. Het heeft niks met gevaren te maken, aldus Brand. Iedereen heeft zich daar kennelijk bij neergelegd. Het is gewoon een politieke beslissing geweest. Hormonen remmen nu derhalve de groei in plaats van dat ze die stimuleren. Volgens Brand is het taboe over een paar jaar verleden tijd. In 1988 zullen ze toch worden toegediend.

Als de beslissing een politieke is geweest, houdt dat natuurlijk verband met de afzet naar het buitenland. Braks heeft het derhalve bij het goede eind. In dit jaar van verkiezingen overal kan Nederland als exporterende natie zich geen gekke sprongen veroorloven. Verkiezingen zijn er voor om de kiezers gunstig te stemmen. Ontevreden elementen kunnen zo maar maatregelen afdwingen die andere landen dwarszitten. Er kan bijvoorbeeld in Frankrijk niet het minste geconstateerd worden of de grenzen gaan weer even dicht. Hoe meer verkiezingen, hoe meer er plotseling iets wordt geconstateerd.

Als de stembussen zijn gesloten komt het hormonenverhaal wel weer tevoorschijn. De grote firma's, die zich op deze markt begeven, zullen alle mogelijke middelen in de strijd gooien om het verhaal van professor brand onder de mensen te brengen. Aangezien die firma's in heel Europa werkzaam zijn, moet men natuurlijk niet de illusie hebben dat andere landen dezelfde houding zullen aannemen als Nederland nu doet.

750.000ste Inseminatie bij G.N.D.-KI- vereniging

ONDERDENDAM - Sietske 423 viel gistermiddag de eer te beurt om als 750.000ste koe kunstmatig geïnsemineerd te worden door een inseminator van de KI-vereniging Groningen / Noord-Drenthe' (GND). Omdat het dier eigendom is van boer Veenland uit Onderdendam had het heuglijke feit plaats op diens boerderij.

Het aantal van 750.000 lijkt landelijk gezien misschien niet zo spectaculair, binnen de Groningse verhoudingen is het dat wel. In het afgelopen jaar hebben zo'n 460 stieren sperma geleverd en slechts sporadisch wordt er nog op de 'ouderwetse' manier gefokt.

Inseminator J. de Vries (links) verricht de 750.000ste inseminatie. Naast hem collega H. Dijk en achter de koe eigenaar Veenland met rechts zijn zoon. Sietske 423 ondergaat het allemaal gelaten. (Foto: Jelte Homburg)

Tegelijkertijd met deze mijlpaal in het Groningse KI-gebeuren werd afscheid genomen van twee examinatoren 'van het eerste uur', de heren J. de Vries en H. Dijk, die met de VUT gaan.

Het vak inseminator ontstond na de oorlog, toen KI vooral nodig was in verband met de vele dekinfecties, die de dieren hadden opgelopen. Nu wordt KI overwegend gebruikt als veeverbeteringsmiddel voor de fokkerij.

„Vroeger had de fokkerij wat meer romantiek,” vindt Dijk. „Hoewel je nooit vakantie had, was je eigen baas en je had je eigen kleine KI-vereniging.” De verenigingen zijn nu gefuseerd tot twee grote organisaties, de GND en de KI Winsum.

Sinds de KI overgang van vers sperma naar diepgevroren sperma is er voor de inseminatoren ook werk tijdens de wintermaanden. Van één dosis kunnen 300 tot 400 koeien geïnsemineerd worden. De Vries: „Niet elke inseminatie leidt tot drachtigheid. Voor tien koeien heb je zo'n

zestien keer nodig voor het raak is.”

De Vries heeft 40 jaar als inseminator gewerkt sinds zijn start in Marum en Dijk begon in 1952 in Onderdendam. Met het grootste gemak van de wereld praten zij over hun vak: met lange handschoenen het rietje met inhoud zo precies mogelijk in de koe inbrengen.

Waarom kiest iemand zo'n vak? De Vries: „Ik kwam als boer niet aan de bak, maar ik voelde wel voor de fokkerij. Dit vak heeft daar alles mee te maken.”

De beide heren verrichtten op een dag gemiddeld zo'n 40 tot 60 inseminaties. In de beginperiode kwam de koe bij hen, tegenwoordig moeten zij naar de koe, met hun container met diepgevroren sperma van 196 graden onder nul in vloeibare stikstof. De Vries: „Je moet voorzichtig omspringen met het sperma, maar dan gaat het ook jàren mee.”

Nieuwsblad vh Noorden 1986-04-29

Russen vragen hulp buitenland na kernramp Tsjernobyl Ergste wat er met kerncentrales kan gebeuren

Van onze redactie buitenland

MOSKOU - De Sovjet-Unie heeft Stockholm en Bonn gevraagd om hulp te bieden bij de ramp in de kerncentrale in Tsjernobyl. Een Zweedse diplomaat en een woordvoerder van het Atoomforum van de Westduitse kernindustrie hebben dit vanmorgen meegedeeld. De diplomaat sprak van een nucleaire brand in een grote kerncentrale die ernstiger wordt geacht dan het smelten van de kern van een nucleaire reactor. De Zweedse veiligheidsinspecteur voor kerncentrales, Friedrich Reich, zei vanmorgen dat er bijna zeker sprake is van een volledige "meltdown" in de Russische kerncentrale. Een "melt-down" is het ergste ongeluk dat meteen kerncentrale kan gebeuren.

Het Sovjet-persbureau Tass zal in de loop van de dag een bericht verspreiden met details over de ramp. Daarmee zullen de Russen, dan het stilzwijgen over de ramp verbreken.

Inmiddels is begonnen met de evacuatie van de bewoners in het besmette gebied. Tsjernobyl, een stad van 1.5 miljoen inwoners, ligt hemelsbreed ongeveer 100 kilometer van Kiev, dat 2.2 miljoen inwoners heeft.

Pijlen geven de windrichting aan

De eerste aanwijzingen dat er iets mis was kwamen uit de Scandinavische landen. Daar werd zondag en gisteren een hogere radioactiviteit gemeten dan normaal. Vermoed werd dat er een lek was in de Forsmarkcentrale ten noorden van Stockholm. Zeshonderd werknemers van de centrale werden gistermorgen geëvacueerd. Toen bleek dat de radioactiviteit in het algemeen twee tot vijf maal hoger was dan normaal, ook in Finland. Noorwegen en Denemarken. Daarop rees het vermoeden dat er een lek was in een Sovjet-centrale en dat de radioactiviteit niet de oostenwind was meegevoerd.

In West-Berlijn is een straling gemeten van 2.5 maal de normale waarde. Volgens deskundigen hoeft dat geen verband te houden met de ramp in Rusland. De stip ging kan ook te wijten zijn aan klimatologische omstandigheden. Pas over enkele dagen kan blijken wat de oorzaak van de stijging is. In Nederland is geen verhoogde straling gemeten.

Een Amerikaanse beweging tegen kernenergie heeft verklaard dat de ramp wellicht te wijten is aan een smeltende reactorkern. Jin McKenzie van de Vereniging van Bezorgde Wetenschappers zei deze veronderstelling te baseren op informatie van Zweedse journalisten die vertelden dat de radio-activiteit ten noorden van Stockholm tien keer zo hoog was als normaal en dat deeltjes jodium en caesium waren gemeten. Radioactieve jodium en cesium komen vrij bij kernsplijting in een reactor met uranium als brandstof.

De kerncentrale in Tsjernobyl is volgens een woordvoerder van de Nederlandse Vereniging Milieudefensie van hetzelfde type als de centrale in Borssele en de nieuw geplande centrales.

Leeuwarder Courant 1986-05-07

Twijfels over strafbaarheid van overtreders graasverbod

Kernenergiewet biedt voor vervolging nauwelijks houvast

LEEUWARDEN - De Algemene Inspectiedienst (AID) van het ministerie van landbouw en visserij heeft tot en met gisteren tegen enkele tientallen boeren in Friesland proces verbaal opgemaakt wegens overtreding van het graasverbod voor melkvee na de ramp met de kerncentrale in Tsjernobyl. Het lijkt zeer de vraag of de boeren uiteindelijk zullen worden veroordeeld. Overtreding van het graasverbod is namelijk op zich niet strafbaar. De AID baseert de processen verbaal op het vrij algemene artikel 66 in de Kernenergiewet. Daarin staat dat een ieder verplicht is medewerking te verlenen aan de AID-ambtenaren. Volgens de AID zouden boeren strafbaar zijn als zij niet voldoen aan een sommatie van de AID-ambtenaar om alsnog de koeien op stal te zetten.

De bevoegdheid van landbouwminister Braks om tot maatregelen over te gaan is geregeld in artikel 40 van de Kernenergiewet. In dit artikel staat dat de minister maatregelen moet treffen als naar zijn oordeel bodem, water of lucht zodanig met radioactieve stoffen is of dreigt te worden besmet, dat gevaar is te vrezen voor de gezondheid van dieren of planten of voor „de deugdelijkheid van voortbrengselen van de landbouw”. Op grond van dit artikel heeft de minister in eerste aanleg beslist dat het melkvee naar binnen moest. Vervolgens werd op basis van hetzelfde artikel bepaald dat de melk van vee dat wel buiten had gegraasd, in beslag moest worden genomen.

Wat opvalt is, dat het negeren van de ministeriële beschikking niet strafbaar is en het niet-opvolgen van de sommatie van de ambtenaar - die in feite precies hetzelfde wil als de minister - wel strafbaar vergezocht. „Dat kan ik niet ontkennen” aldus desgevraagd de Leeuwarder officier van justitie mr. Henk Eigenberg. Nadere bestudering van de processen verbaal op het Leeuwarder parket zal moeten uitwijzen of de visie van de AID houdbaar is.

De officier merkt op dat er zondag volstrekte onduidelijkheid bestond over de mogelijkheden

om op te treden tegen overtreders van het graasverbod. Eigenberg: „Bij ons bestond de indruk dat de maatregel was uitgevaardigd zonder dat Den Haag vooraf de gevolgen voldoende onder ogen had gezien. Wij hebben op het districtbureau van de rijkspolitie in Leeuwarden een uur of drie zitten bellen en bespreken of er bij overtreding sprake was van een strafbaar feit, zodat de politie zou moeten optreden. Uiteindelijk bleek ons dat er geen sprake was van een strafbaar feit én dat de politie niet zelfstandig zou kunnen optreden.

Toen hebben we afgesproken dat de politie in Friesland zou volstaan met het doorgeven aan de AID van plaatsen waar nog melkvee buiten stond. Dat laatste werd pas in de loop van de avond bevestigd in een telexbericht uit Den Haag”.

Over de juridische achtergronden van het AID-optreden is vooraf overleg gevoerd tussen de betrokken ministeries, waaronder justitie. Volgens voorlichter mr. Toos Faber-De Heer (justitie) levert het overtreden van artikel 40 van de Kernenergiewet inderdaad geen economisch delict op, maar het negeren van het verbod is volgens haar wel degelijk strafbaar. Faber voegt er aan toe dat de officieren van justitie uiteindelijk maar moeten uitmaken of dat ook zo is.

Ook vanochtend kon door de AID in Zwolle nog niet worden meegedeeld hoeveel processen verbaal er tot dusver in Friesland tegen boeren zijn uitgedeeld. „Dat vinden we op dit moment niet zo belangrijk” aldus een AID-woordvoerder. „We hebben vooreerst de handen vol aan het in beslag nemen van de melk”. Hij zegt zich verder geen zorgen te maken over de vraag of boeren die de maatregel van de minister hebben genegeerd al of niet strafbaar zijn. „Dat is advocatenvoer. Ik ben geen jurist”. Zoals eerder gemeld, heeft de AID een lijst met tachtig adressen van boeren in Friesland die melkvee buiten hebben lopen. In het gehele ambtsgebied van de AID-Zwolle, de provincies Friesland, Groningen, Drente, Overijssel, Flevoland en Gelderland omvat, zijn er 181 adressen.

Nieuwsblad van het Noorden. 1986-05-14

Ministerie van Landbouw graasverbod was onnodig

DEN HAAG/BONN/MOSKOU - Het graasverbod is onnodig geweest. Dit is gebleken nadat bij koeien die vorige week ondanks het graasverbod toch buiten liepen, geen ontoelaatbare concentratie radioactiviteit in de melk is gevonden. Dit zegt het ministerie van Landbouw en Visserij. Bij 176 boeren die geen gehoor gaven aan het graasverbod is melk (in totaal 260.000 liter) in beslag genomen.

Het ministerie van Landbouw wil alsnog de juridische maatregelen tegen boeren die het graasverbod ontdoken, doorzetten. Dat waren er 19 in het Noorden. Ook krijgen die boeren geen vergoeding van de in beslag genomen melk. Zuivelfabrieken hebben die melk tot kaas en melkpoeder verwerkt, waarvoor het ministerie geld kreeg. Het Landbouwschap handhaaft de claim bij minister Braks op een schadevergoeding voor de boeren die extra voer moesten kopen. De totale schade is geschat op 25 miljoen gulden.

De tuinbouw is in grote problemen gekomen door de kernramp in Tsjernobyl. Enkele tientallen tuinders staan op de rand van een faillissement. De oorzaak is dat veel consumenten in binnen- en buitenland geen verse groenten meer eten uit angst voor radioactieve besmetting.

Er zijn tuinders die ruim 15.000 gulden per dag verliezen omdat hun producten worden doorgedraaid.

De West-Duitse regering zal hulp bieden aan boeren die als gevolg van de ramp in Tsjernobyl schade hebben geleden. Een werkgroep moet zich over individuele gevallen buigen. De regering wil zo'n 315.000 landeigenaren voor 450 miljoen mark gedeeltelijk ontslaan van hun verplichting sociale lasten te betalen. De EG zal de boeren hiervoor niet financieel steunen.

Zweden heeft in regenwater aan zijn oostkust de eerste sporen van plutonium gevonden. Plutonium is een van de stoffen uit Tsjernobyl, die het langst radioactief blijven (tot 24.000 jaar). Plutonium wordt onder meer gebruikt bij het maken van kernwapens. De straling in het regenwater was twintig keer sterker dan normaal, maar volgens deskundigen niet gevaarlijk.

De straling die vrijkomt uit de verongelukte reactor van Tsjernobyl is bijna tot nul gedaald. Dit is gisteren gezegd tegen diplomaten uit 15 landen. Volgens de Russische pers is een week geleden een grote ramp door een kernsmelting in de reactor op het laatste moment voorkomen.³⁸

Leeuwarder Courant

17-05-1986

Economische schade

.....
Een andere groep die zegt schade te hebben geleden zijn de veehouders, wie door de overheid werd verboden de

melkkoeien naar buiten te jagen. De veeboeren zeggen dat ze hierdoor duurder geworden ruwvoer moesten aankopen. De kosten daarvoor worden geschat op ongeveer vijf gulden per koe per dag.

De gemiddelde veehouder heeft 50 koeien. De extra kosten van het op stal laten van de koeien bedragen dus zo'n 250 gulden per dag. Nederland heeft 55.000 veehouders die samen twee miljoen koeien bezitten. De totale kosten worden inmiddels geschat op 16 tot 18 miljoen gulden.

Een verzoek aan de minister van landbouw om deze boeren de schade te vergoeden volgens de bepalingen van de kernenergiewet, is door minister Braks afgewezen. Hij vond dat de boeren weinig problemen hebben gehad, omdat in bijna heel ons land de grasvoorraad nog zo slecht was, dat de koeien toch niet naar buiten konden.

Een enkele melkveehouder deed dit toch, omdat zijn voorraad ruwvoer was opgebraakt. Politie en inspecteurs van de Algemene Inspectie Dienst van het ministerie van landbouw dwongen deze boeren hun vee weer op stal te zetten. Een enkele boer zag de inhoud van zijn melktank vernietigd worden.

Leeuwarder Courant 1986-08-07

Onvrede in kalverwereld over zwakke mestdieren

Jan I. Croondijk: „Wêr moat ik se hinne bringe?”

Door Willem Stegenga

LEEWARDEN - In de wereld van de kalvermesters bestaat onvrede over de zwakke dieren die zij krijgen aangeboden. Uit een onderzoekje van de *Gezondheidsdienst voor Dieren* in Gelderland is gebleken dat veertig procent van een bij een mester afgeleverde groep kalveren te weinig biest zou hebben gehad. Biest wordt de eerste dagen toegediend om de kalveren de nodige weerstand te bieden tegen ziekteaanvallen. Eén kalf had zelfs een hoeveelheid biest gekregen, die neerkwam op één procent van wat verantwoord is. Uit een groep van 200 kalveren stierven er in de eerste twee weken zes. Zij zaten alle zes in de groep die te weinig anti-stoffen had gekregen.

Dr. Coenraad Holtzhauer van de Gezondheidsdienst in Gelderland zegt, dat aan het resultaat nog niet al te veel waarde moet worden gehecht. Het onderzoek zou op grotere schaal uitge-

³⁸ Dit klopt volgens mij niet. Verder uitzoeken!!!!

voerd moeten worden, eerst dan kunnen er steekhoudende conclusies worden getrokken. Wel stelt hij dat duidelijk is, dat de boeren hun jonge kalveren beter kunnen verzorgen.

De kalvermesters hebben het onderzoek evenwel aangegrepen om actie te voeren. Zij vinden dat zij ten onrechte in de hoek komen, waar de klappen vallen. De kalvermesters hebben bij hun standsorganisaties en bij het Landbouwschap aangeklopt. Wat zij willen is een registratie en identificatie van de kalveren. Op die manier zouden de stroppen die de zwakke dieren veroorzaken, op de boer, die de kalveren te vroeg en dus te zwak heeft afgeleverd, verhaald kunnen worden.

Behalve die boeren geven de kalvermesters sommige veehandelaren de schuld. Zij zouden te gretig toehappen, als er kalveren voor de markt worden aangeboden. Een grote rol in het geheel speelt de huidige prijs. Die ligt op zes- tot zevenhonderd gulden. Dat is erg hoog. Die prijs wordt veroorzaakt door het feit dat de vraag vele malen groter is dan het aanbod. Het ziet er naar uit dat die toestand de eerste jaren zo zal blijven. Door de superheffing zijn er minder koeien en dus komen er minder kalveren.

Kalveren moeten minstens tot een week na de geboorte op de boerderij blijven. Zij moeten in die periode voldoende biest krijgen om weerstand te kunnen bieden aan de kwalen die de dieren in hun eerste levensdagen bedreigen. De praktijk leert echter dat een deel van de kalveren maar enkele dagen op de boerderij blijft. Dan worden ze al verkocht.

Mevrouw Fie Heusinkveld-Overvest in Lochem, secretaresse van de Nederlandse Vereniging van Kalfsvleesproducenten, vindt dat veehandelaren best bekwaam genoeg zijn om de leeftijd en de conditie van een kalf te beoordelen. Maar kalveren zijn duur. Men wil het liefst snel geld beuren. Als er een koopman komt om zijn kalveren en deze zegt dat ze nog te jong zijn om de reis naar de markt te kunnen ondernemen, beurt die boer op dat moment dus niets. Het gevolg is dat de koopman die een paar uur later komt, ze wel meeneemt. Er is behoefte aan kalveren. Dat verhoogt de concurrentie. De eerste koopman laat zich de volgende keer de kaas niet weer van het brood eten en pakt dan dus ook die te jonge kalveren. De mesters kunnen geen kant op. Zij krijgen naast goede ook slechte kalveren en kunnen de eigenaar niet meer achterhalen. Een registratie-systeem is volgens haar de oplossing.

Leeuwarder Courant 1986-08-09

'Tsjernobyl'-onderzoekers:

Door te korte duur van graasverbod was effect gering

Van een onzer redacteurs

GRONINGEN - Het graasverbod voor melkvee na de ramp bij Tsjernobyl is te kort van kracht geweest om veel effect te hebben. De besluiten het verbod uit te vaardigen en in te trekken zijn sterker bepaald door economische belangen dan door belangen van de volksgezondheid. Dat zeggen de onderzoekers dr. Rob de Meijer van het Kernfysisch Versneller Instituut en drs. Albert van der Wijk van het Centrum voor Isotopenonderzoek In Groningen. De afgelopen drie maanden zijn zij bezig geweest met onderzoek naar de effecten van de Tsjernobyl-straling op voedingsmiddelen en milieu.

Uit dat onderzoek bleek onder meer dat aardappelen niet door straling worden aangetast. De

radio-activiteit blijft aan de oppervlakte van de bodem hangen, terwijl de vrucht zelf te diep zit om daarvan nadelig effect te ondervinden, aldus de onderzoekers. Verder is uit testen gebleken dat de hoeveelheid radioactief cesium in het duinzand bij Castricum na de kernramp is verdubbeld. „Deze hoeveelheid, afkomstig van Tsjernobyl, is even groot als de hoeveelheid neerslag die in de vijftiger en zestiger jaren in de Nederlandse grond terecht is gekomen door de bovengrondse kernproeven bij Nova Zembla en in China,” zo concluderen de wetenschappers.

Toch is een overdreven bezorgdheid over de gevolgen van Tsjernobyl voor Nederland niet terecht, stellen de Groningers. „Een Nederlander die een week naar de wintersport gaat of een vlucht naar New York maakt, loopt drie keer zo veel straling op als in een heel jaar van Tsjernobyl. Het laten maken van één röntgenfoto staat gelijk aan het eten van 100 kilo radio-actief besmette kersen uit Griekenland.” aldus de wetenschappers.

Zie verder pagina 5 van Sneon en Snrm.

Leidsch Dagblad, 1986-09-05

Zuivel uit Nederland zou straling bevatten

Filipijnen weigeren producten

LEEWARDEN-VEGHEL (GPD) - Wegens vermeende overschrijding van de op de Filipijnen geldende stralingsnormen mag een uit Nederland geïmporteerde partij gecondenseerde melk en vollemelkpoeder op last van het ministerie van volksgezondheid in Manilla niet worden verkocht. Het betreft ingeblikte melk van de CC Friesland en volle-melkpoeder van DMV Campina.

Bij beide bedrijven staat men voor een raadsel en wordt gesteld dat een te hoge straling absoluut uitgesloten is, gegeven de zeer strenge controles hierop. Volgens de heer De Wit van CC Friesland in Leeuwarden heeft het Centraal Orgaan voor de Zuivelcontrole, het 'keuringsinstituut' van het ministerie van landbouw, voor de partij ingeblikte melk van het merk *Dutch Lady* een exportcertificaat afgegeven. Dat houdt in dat de straling ervan maximaal 100 Becquerel bedraagt. De door de EG toegestane norm is maximaal 370 Becquerel.

Daarnaast verricht de CC Friesland voortdurend eigen metingen op de binnenkomende melk. Daaruit blijkt dat de stralingssterkte schommelt rond de 10 Becquerel, aldus De Wit. Ook bij DMV Campina wordt voortdurend gemeten. De heer Thijssen van het Veghelse bedrijf benadrukt dat de melkpoeder van het merk *Birds Tree* volkomen veilig is.

Paddestoelen

Het Laboratorium voor Isotopenonderzoek en het *Kernfysisch Versnellerinstituut* van de Rijksuniversiteit Groningen hebben een verhoogde radio-activiteit gemeten in twee soorten paddestoelen. Volgens een woordvoerder van het ministerie van welzijn, volksgezondheid en cultuur zal in het kader van de eerder afgesproken monitoring (het regelmatig steeksproefsgewijs onderzoeken van produkten) extra aandacht worden besteed aan de paddestoelen. Het gaat om de Kastanjeboleet en de Berkenboleet. In deze paddestoelen is een radioactiviteit gemeten van respectievelijk 1.000 en 850 becquerel.

Gulle Klara – eerste 100.000 kg koe in Zeeland

GOES – „Lieve Klara. Ik overdrijf misschien, maar ik heb nog nooit zo'n mooie als jou gezien”. Dat was één van de 'liefdesverklaringen' die vrijdagmiddag in hotel De Zwaan te Kapelle gericht werden aan het adres van een koe. De aanleiding tot dergelijke ontboezemingen was het feit dat Klara 5 Van Tekenburg van de plaatselijke veehouder Wim Op 't Hof honderd-duizend kilo melk had geproduceerd. Met deze prestatie was ze de eerste geboren en getogen Bevelandse koe met het bijbehorende predikaat van het Nederlands rundvee syndicaat (NRS). Burgemeester G. Huitsing van Kapelle huldigde de jubilarisse 's morgens met een bloemenkrans, waarna hij constateerde dat de vijftienjarige melkgeefster het nog uitstekend maakte.

Dat schreef hij voornamelijk toe aan de goede zorgen van baas Op 't Hof, die zijn dieren nooit in de steek laat voor bijvoorbeeld een vakantie. De boerin is even geestdriftig als de burgemeester over het welzijn van Klara. „Ze heeft nog goede benen en er zit nog pit genoeg in”, verklaart zij. „Het is een heel gemoedelijk dier, maar wel altijd haantje de voorste”, legt zij de aard van het beestje uit. De Fries-Hollandse, geboren uit Klara 3 en de stier met de naam van de Griekse vruchtbaarheidsgod Pan en het nummer 92, fungeert volgens mevrouw Op 't Hof als koptrekker in de groep van haar zestig stalgenoten.

Volgens vice-voorzitter J. Op 't Hof van het *Zeeuwse rundvee-syndicaat* wordt Klara „hoe langer hoe mooier”, zelfs al heeft zij al dertien keer gekalfd en is zij in verwachting van haar veertiende telg. Zes van haar nakomelingen zijn nog op het bedrijf aanwezig. Volgens de ver-

vangende praeses is de florissante prijkskoe een tegenbewijs van het huidige beeld, dat de boer een misdadiger is als hij een te hoge opbrengst haalt. M. Veltman dacht namens het instituut voor kunstmatige inseminatie Midwest dat Klara geen toeval was, omdat eigenaar Op 't Hof op fokgebied ook reeds de nodige faam heeft gekregen.

Leeuwarder Courant 1986-10-04

Hormonen zullen in jaren negentig al worden toegepast

FRS-directeur ir. Pieter Scheer:

DRACHTEN -, Het is bijna wel met zekerheid te voorspellen dat in de jaren negentig (en die beginnen al snel) gebruik van dit hormoon of andere gelijksoortige stoffen toegepast zal worden". Dat zei gistermiddag ir. Pieter Scheer, directeur het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat* tijdens een lezing voor de middelbare landbouwschool in Drachten. Hij doelde daarmee op het somatotropine, een hormoon uit de hypofyse. In de Verenigde Staten heeft toediening geleid tot een stijging van de melkproductie van 6 tot 25 procent.

Dit hormoon wordt normaal afgebroken en laat geen residuen achter. Het kan, volgens Scheer, dan ook niet op één lijn worden gesteld met geslachtshormonen die illegaal bij kalveren werden gebruikt. „Wanneer toepassing in de EEG wordt toegestaan, dan mag men een extra produktiestijging van wellicht 15 tot 20 procent verwachten". Gevoegd bij de voortgaande erfelijke vooruitgang kan het betekenen dat de melkproductie per koe over een jaar of tien op 8000 kilogram zal uitkomen. Nu is de gemiddelde productie zo'n 6000 kilogram.³⁹

Er staat de fokkerij nog een stroom van vernieuwingen te wachten. Er is een uitwisseling met Israël van stieren en Israëliische stieren hebben een aanleg om de melkproductie te verhogen, die nu boven die van de Amerikanen uitstijgt. Bovendien wordt er gezocht naar een methode om reeds aan het sperma het toekomstige geslacht vast te kunnen stellen.

Met embryo's is men wat dat betreft al ver gevorderd. Overigens moet de werkelijke doorbraak van embryo-transplantatie nog komen. Vorig jaar werden in Nederland een kleine duizend transplantaties uitgevoerd. De drachtigheid na toediening bleef echter steken op zo'n 55 procent en dat percentage zal moeten worden verhoogd. Nog grotere perspectieven biedt de in-vitro-bevruchting van eicellen buiten de koe om.

Het stamboek zal zich terdege op de toekomst moeten beraden. Het aantal inseminaties neemt af en dat heeft gevolgen voor de personele bezetting. Het FRS werkt dan ook aan een beleidsplan voor de lange termijn. Jammer vond Scheer het dat juist nu het Landbouwschap met instemming van de standsorganisaties heeft gemeend de heffingen voor de veeverbetering af te moeten bouwen. Niet-deelnemers aan die verbetering zullen minder bij behoeven te dragen, maar ze zullen er wel van profiteren. „Het heeft een onthullend inzicht verschaft in de wijze van besluitvorming bij het Landbouwschap".

³⁹ Gemiddeld in Nederland – ook van niet *controle* koeien – 5710 KG. In 1997 was de gemiddelde melkproductie 6620 KG PZ. gegevens (ZHN.)

Nederlandse vrachtwagen vol hormoontabletten in Frankrijk aangehouden

STRAATSBURG (AFP) - De Franse douane heeft woensdag aan de Frans-Westduitse grens bij Wissembourg 400.000 hormoontabletten in beslag genomen. De lading bevond zich in een Nederlandse vrachtwagen, zo is gisteren uit justitiële bron in Straatsburg vernomen. De tabletten bevatten androgenen, die worden gebruikt als groeihormoon voor rund-vee of als spierversterkers bij sportlieden.

De 31-jarige Nederlandse chauffeur heeft toegegeven dat de hormoontabletten afkomstig zijn uit Hongarije, waar het gebruik van groeihormonen is toegestaan. De lading moest worden afgeleverd in de buurt van Lyon. De chauffeur zou vandaag worden voorgeleid voor de rechtbank in Straatsburg.

1987

Leeuwarder Courant 1987-01-24

Friese veeartsen en boeren benaderd voor gebruik melkhormoon

LEEWARDEN - De Amerikaanse firma *Monsanto* heeft de veeartsenassociaties in Dokkum en Marum benaderd voor het aan koeien toedienen van het de laatste tijd veel besproken melkgift bevorderende hormoon *somatotropine* (BST.). Beide associaties wilden wel meewerken aan een proef. Zij benaderden op hun beurt vier tot vijf boeren, die er ook wel voor voelden. Volgens veearts H. van Wijk in Dokkum gaat de proef echter niet door „om zakelijke en proefopzet-technische redenen. Het zat niet goed en bedrijfseconomisch was het voor de boeren niet aantrekkelijk”.

Door het toedienen van *somatotropine* zou een koe twintig tot vijftig procent melk meer kunnen geven. In Amerika wordt dit hormoon wel gebruikt. Inmiddels is de zaak ook besproken in het hoofdbestuur van de Gezondheidsdienst voor Dieren Noord-Nederland in Drachten. Veearts drs. Piet Zandstra van die dienst had evenals vele anderen gehoord dat de proef al zou lopen. „Wij hebben daarnaar geïnformeerd maar dat blijkt niet het geval te zijn”. Nadat de veeartsen en de boeren waren benaderd en hun medewerking hadden toegezegd is er niets meer gebeurd. Volgens Zandstra wacht de betreffende firma nog op toestemming van Den Haag. De gezondheidsdienst acht het gebruik van *somatotropine* geen goede zaak. „Wij vrezen”, aldus Zandstra, „dat het een averechts effect zal hebben bij het publiek alleen al om het woord hormoon”. Volgens hem blijft er van het hormoon maar heel weinig in de melk achter. Dat restant komt bij menselijke consumptie wel in de maag terecht maar zou daar volledig afbreken.

Als het door elke willekeurige boer gebruikt wordt zou dat stofwisselingsproblemen bij de dieren op kunnen leveren. Het gebruik van *somatotropine* zal echter moeilijk te controleren zijn. Zandstra durfde dan ook niet te zeggen dat het middel op dit moment niet in Nederland wordt gebruikt.

Nieuwsblad van het Noorden 1987-02-08

Hormoonschandaal onder kalveren in Nederland

Tot heden grootste in ons land

ELSPEET - Het grootste hormoonschandaal uit de geschiedenis van de Nederlandse kalfhouderij is tot oplossing gebracht met de arrestatie van een man in het Veluwe Elspeet. Hij is een van de twee eigenaren van een mestkalverij, waar verboden groeihormonen, zo althans luidt de beschuldiging, werden gebruikt. Bij zeker 130 mestkalveren zijn sporen gevonden van de hormonen nortestoron. Totaal bezit het bedrijf 387 kalveren.

In ons land is het gebruik van hormonen bij het mesten van kalveren verboden bij de wet. De arrestant wordt als de hoofdverdachte gezien; hem wordt verkoop van voor de gezondheid schadelijke voedingsmiddelen en valsheid in geschrifte ten laste gelegd. Dit wordt beschouwd als een ernstig misdrijf, waarvoor een maximumstraf van 15 jaar staat.

Er wordt nog onderzocht of ook 36 meststieren op het bedrijf zijn behandeld met hormonen. De kalveren werden allemaal geïnjecteerd op een plek vlak achter het oor. Volgens keurmeesters in slachthuizen is dat een tamelijk ongebruikelijke plaats. Er worden niet meer arrestaties verwacht. De fokkerij is eigendom van twee broers en wordt beheerd door een derde broer. Het onderzoek heeft anderhalve maand geduurd.

Nieuwsblad van het Noorden. 1987-02-09

Op toepassing groeihormonen Scherpere controle op vlees nodig

Van onze redactie binnenland

DEN HAAG - De Consumentenbond wil dat minister Braks (Landbouw en Visserij) de controle verscherpt op de aanwezigheid van verboden groeihormonen in vlees, vooral uit vlees dat uit België geïmporteerd wordt.

De bond reageert hiermee op een uitspraak van prof. Hendriks, hoogleraar in de toxicologie (leer van de vergiftigingen) aan de universiteit van Gent. Deze zei gisteren voor de radio dat de 35 miljoen kilo rund- en kalvervlees die Nederland jaarlijks uit België importeert „bijna allemaal” is behandeld met verboden groeihormonen.

Directeur Westendorp van de Consumentenbond sprak van „een zorgwekkende situatie”. „Het wordt hoog tijd dat de controle op met name geïmporteerd vlees uit België ernstig wordt verscherpt. Consumptie van vlees dat bewerkt is met groeihormonen levert grote risico's op voor de gezondheid van de gebruiker. Nederland kent niet voor niets een algeheel verbod voor de toediening van groeihormonen aan kalveren en runderen.

Bij dit verbod hoort echter een zeer scherpe controle waaraan het in hoge mate ontbreekt”, aldus Westendorp.

Dr. Stephani, hoofd laboratorium van het *Rijksinstituut voor de Volksgezondheid en Milieuhygiëne*, heeft bevestigd dat de controle op verboden groeihormonen niet meer doelmatig is. Dat komt omdat runderen met steeds meer en steeds andere hormonen worden behandeld. De controleurs lopen daardoor steeds achter de feiten aan, aldus dr. Stephani. De spuitplekken (waar de beesten de hormooninjecties krijgen) waren vroeger ook gemakkelijker te vinden dan de laatste tijd. Minister Braks heeft zich „zeer bezorgd” getoond over de informatie van de vleesdeskundigen.

Kamerleden: scherpere controle op hormonen in vlees

'Braks moet snel maatregelen nemen'

DEN HAAG (GPD) - De Tweede-Kamerleden De Pree (PvdA) en Blaauw (VVD) willen dat minister Braks van landbouw snel maatregelen neemt om de controle op met hormonen behandeld rundvlees te verbeteren. De Pree vindt dat de controle al op de boerderij moet gebeuren en niet in het slachthuis. Het afgelopen weekeinde verklaarde de Gentse hoogleraar in de toxicologie Hendriks dat vrijwel al het kalfs-en rundvlees dat Nederland uit België importeert, is behandeld met verboden 'groeihormonen'. Het eten van dergelijk vlees zou risico's opleveren voor de gezondheid van de consument.

Het VVD-Kamerlid Blaauw is bezorgd over het imago van de vleesbranche. Als inderdaad grote hoeveelheden Belgisch rundvlees met hormonen zijn behandeld, sluit hij niet uit dat de grenzen met België voor rundvlees moeten worden gesloten. De Consumentenbond adviseert geen rund- en kalfsvlees te eten zolang minister Braks geen sluitende controle op groeihormonen heeft ingevoerd. De bond zal zich eventueel rechtstreeks tot de Tweede Kamer richten met het verzoek de minister alsnog tot ingrijpen te dwingen.

Men vindt het niet terecht dat de beschuldigingen zich concentreren op het Belgische vlees, omdat ook in Nederland geknoeid wordt met hormonen in rundvlees. De aanwezigheid van hormonen in vlees kan alleen effectief worden bestreden als voor de slacht de urine van runderen en kalveren wordt onderzocht, zo meent de Consumentenbond.

Het *Produktschap voor Vee en Vlees* vindt ook dat een aantal maatregelen moet worden doorgevoerd om de controle op het gebruik van illegale hormonen te verscherpen. Daartoe zouden de beschikbare mankracht en laboratoria-faciliteiten moeten worden uitgebreid. Ook moeten er betere analyse-methodes komen om te controleren of er verboden hormonen zijn toegevoerd.

Geen invoerverbod

Braks verklaarde gisteren na overleg in Brussel met zijn Belgische collega De Keersmaecker dat er geen invoerverbod komt voor Belgisch rund- en varkensvlees. Wel zal nog deze week overleg plaatsvinden tussen België en Nederland over de aanwezigheid van verboden groeihormonen in Belgisch rund- en varkensvlees dat in ons land wordt geïmporteerd.

Braks zei dat steekproeven hebben aangetoond dat inderdaad uit België geïmporteerd vlees met in Nederland verboden kunstmatig groeihormoon is behandeld. Maar enkele weken geleden zijn in Nederland ook wat de minister noemde „een paar gevallen” van de aanwezigheid van verboden groeihormoon geconstateerd. Het opnemen van een clause in een koopcontract dat vlees niet zal worden betaald, als het blijkt te zijn behandeld met verboden kunstmatig groeihormoon, kan een preventieve werking hebben.

Minister: alle runderen merken

Van onze redactie binnenland

DEN HAAG - Minister Braks (Landbouw en Visserij) wil nog voor het eind van het jaar een herkenningssysteem invoeren voor alle runderen in **Nederland** om de controle op eventueel gebruik van verboden anabolica (**groeihormonen**) te vergemakkelijken. Hij schrijft dit mede namens staatssecretaris Dees van Volksgezondheid in een notitie over hormonen. Braks heeft de notitie, opgesteld naar aanleiding van de jongste vondsten van hormonen zowel in Belgisch vlees als bij Nederlandse kalveren, maandag naar de Tweede Kamer gestuurd.

Melding van merken (oormerken) van alle runderen tegen groeihormonen gebruik

Nieuwsblad van het Noorden 1987-03-25

Nieuw melk-stimulerend hormoon BST zaait verdeeldheid

Van onze verslaggever Henk Kuipers

GRONINGEN - Een nieuw hormoonpreparaat dat de melkgift van koeien met niet minder dan twintig procent kan opjagen zorgt voor grote verwarring bij de Nederlandse veehouders. Want ze kennen al wel de grote voordelen van het middel, maar niet de mogelijke nadelen. *Bovine somatotropine (BST)* is de naam van het preparaat, dat bij melkkoeien wordt ingespoten en dat volgens verschillende onderzoekers geen sporen in de melk achter laat. Multinationals als het *Amerikaanse concern Monsanto* staan al handenwrijvend in de startblokken om BST wereldwijd te introduceren. Er zijn grote belangen mee gemoeid, aan beide zijden van de streep. De industrie kan aan BST veel geld verdienen, de agrarische sector wellicht ook. Want wie over twintig procent meer melk praat, heeft het over een miljardenbusiness.

De Nederlandse melkveehouders staan op zijn minst huiverig tegenover BST. Immers, er is al een gigantische boter- en melkpoederberg in de EEG en de melkveehouders worden al ge-

straf met boetes op 'teveel' geproduceerde melk. Waarom zou je dan BST gaan gebruiken waardoor je nog méér melk krijgt. Ook de Nederlandse overheid staat niet te trappelen van ongeduld om BST toe te staan. Sterker nog, minister Braks en staatssecretaris Dees hebben recentelijk proeven met BST, die Monsanto bij veehouders in onder meer Marum en Dokkum wilde laten houden, verboden.

In (nog) geen enkel Westeuropees land is het gebruik van BST toegestaan. Ook in de Verenigde Staten blijft de toepassing van het hormoonpreparaat vooralsnog beperkt tot proefnemingen. Dat Monsanto niettemin nogal zeker van zijn zaak is, blijkt uit het feit dat het concern in Oostenrijk bezig is een fabriek te bouwen voor de productie van BST. Insiders in de agrarische sector gaan er eveneens van uit dat preparaten als BST, tegen alle anti-stromingen in, binnenkort gewoon verkrijgbaar zullen zijn. „Want als de een het gebruikt, gaat de ander het ook doen”.

Gereserveerd

„Niemand zit op nog meer melk te wachten. En wij verwachten dat het gebruik van BST slecht zal vallen bij de consument. Dat is wel gebleken, tijdens de affaires met hormoonpreparaten in kalfsvlees. De consument is tegen alles wat met hormonen te maken heeft. Daarom staan wij er uiterst gereserveerd tegenover. We zijn het niet vaak eens met minister Braks, maar deze keer wel”, luidt de overduidelijke reactie van adjunct-secretaris J. Beerman van de *Groninger Maatschappij van Landbouw*.

„Het gebruik van BST zorgt ervoor, dat een schoon en natuurzuiver produkt als melk in diskrediet wordt gebracht. Het is nog maar zeer de vraag of de consument dat accepteert. Daarom vind ik het zeer juist, dat minister Braks heeft besloten om de werking van BST nader te laten onderzoeken. Ook is het een goede zaak dat het *Landbouw Economisch Instituut* en de Landbouwuniversiteit gaan bekijken wat de bedrijfseconomische effecten van het gebruik van BST zijn”. zegt een van de belangrijkste zuivelwoordvoerders van Nederland, de heer J. L. Nysingh, voorzitter van het *Drents Landbouw Genootschap* en voorzitter van de hoofdafdeling veehouderij van het *Landbouwschap*.

Levensgevaarlijk

Een man uit de praktijk is drs. E. T. B. Dinkla. Hij is als dierenarts in de rundveesector verbonden aan de *Gezondheidsdienst voor Dieren Noord-Nederland* te Drachten. De heer Dinkla maakt een verschil tussen BST en geslachtshormonen die gemaakt worden uit de eierstokken van koeien en de zaadbollen van stieren. Geslachtshormonen leveren een snellere groei van kalveren en een betere vlees-vet-verhouding op. Het is deze categorie hormonen die regelmatig in het nieuws is omdat de toediening ervan verboden is en, als het om DES-hormonen gaat, zelfs levensgevaarlijk.

Bovine somatotropine (BST) daarentegen zou de gezondheid van de mens niet schaden omdat het niet in de melk terecht zou komen. Somatotropine is een eiwit dat wordt afgescheiden door de hypofyse, het hersenaanhangsel. Drs. Dinkla legt uit dat dit hormoon het groeiproces van jonge dieren regelt. Somatotropine wordt in de geneeskunde gebruikt bij jonge mensen die te klein dreigen te blijven. Een jaar of vijf geleden is het gelukt om dit groeihormoon te laten maken door bacteriën die volgens de recombinant-DNA-technologie waren verkregen (het bekende gesleutel aan de erfelijkheid, red.). Proeven hebben aangetoond dat BST bij koeien een vijftien tot twintig procent grotere melkgift oplevert. Toediening van een soortgelijke stof

aan mestvarkens resulteerde in een twintig procent snellere groei van de dieren, een kostenbesparende factor dus.

Proeven

Bij het Instituut voor Veeteeltkundig Onderzoek in Zeist en bij het Instituut voor Veevoedingsonderzoek in Lelystad worden op dit moment proeven met BST genomen, zegt drs. Dinkla. Ook hij vindt het juist dat eerst de resultaten van de proefnemingen worden afgewacht voordat BST eventueel in de handel komt. 'Twintig procent meer melk lijkt heel aantrekkelijk voor een boer. Hij mag in verband met de superheffing niet méér melk produceren, dus kan hij met gebruikmaking van BST met minder koeien dezelfde hoeveelheid melk produceren. Minder koeien betekent: minder voer, minder stalruimte, minder kosten dus. Maar onduidelijk is nog wat er met koeien gebeurt die regelmatig met BST worden ingespoten.

Een goeie koe geeft, zeg maar, zeventuizend kilo melk. Die heeft vlak na het afkalven een energietekort. Hij kan niet genoeg voedsel tot zich nemen om die melkproductie te halen. Dus gebruikt hij zijn eigen vet- en vleesreserves. Zo'n koe gaat in conditie achteruit. Dat is een normaal verschijnsel. Nu dien je hem BST toe en moet hij nog eens vijftien tot twintig procent meer melk produceren. Ik ben bang dat hij dat niet aan kan, dat hij uitgemergeld wordt. Dat zou wel eens een wegwerpkoe kunnen worden, is mijn vrees. Misschien gaat zo'n koe veel minder lang mee dan nu. Welke winst heb je dan tenslotte?', vraagt dierenarts Dinkla zich af.

Ondoorzichtig

Een ander probleem, dat straks door het BST-gebruik kan worden veroorzaakt, ontstaat volgens drs. Dinkla bij de stamboeken. „De fokkerij wordt ondoorzichtig. Nu worden goede koeien gefokt door goede moeders te bevruchten met zaad van topstieren. Met BST kan een slechte koe een betere of zelfs een goede koe worden zonder dat er een relatie hoeft te zijn met goede erfelijke eigenschappen. Een andere onbeantwoorde vraag is: wat gebeurt er met het ongebornen kalf van een met BST behandelde moeder? Dat kalf krijgt groeihormonen binnen en gaat het daardoor sneller groeien? Of wordt het te groot? Daar wil ik graag meer van weten voordat ik BST zou kunnen propageren”, zegt drs. Dinkla die ervoor pleit dat er voor het gebruik van BST mondiale afspraken worden gemaakt.

DLG-voorzitter Nysingh die dezelfde vragen heeft als drs. Dinkla, is bang dat BST niet tegen te houden is als de resultaten van de verschillende proefnemingen gunstig zijn. „Liever geen BST, maar als concurrerende zuivellanden het gebruik ervan toestaan, dan moet het in Nederland ook maar. Wij zitten hier niet op een eiland”.

Dat BST niet is tegen te houden, is voor de heer E. Mol, projectleider van Monsanto Nederland BV in Den Haag, een waarheid als een koe. Hij bevestigt de bouw van een BST-fabriek in Oostenrijk, hij schetst uitvoerig de voordelen die BST voor de boer zou hebben en hij wacht met grote belangstelling de stellingname van de landbouwministers van de EEG af. „Nederland zal met zijn grote exportbelangen niet voorop willen lopen, maar als andere landen BST gaan toestaan, zal Nederland zeker niet achterblijven”. Toch heeft ook de heer Mol nog één vraagpunt, en niet het onbelangrijkste. „Hoe gaat de consument reageren? Wij kunnen wel zeggen dat BST een onschuldig middel is, maar het gedrag van de consument is onvoorspelbaar”.

Veeboer Kamps wordt in het zonnetje gezet

Superschone melk, al vijftien jaar lang

Van onze correspondent

BUINERVEEN - Omdat zij gedurende een lange periode melk leverden van de meest perfecte kwaliteit worden een aantal van de 1.900 leden van de coöperatieve melkproduktiebedrijven 'Noord-Nederland' dinsdag in Paterswolde in het zonnetje gezet. Onder hen Egbert Kamps uit Buinerveen, sinds 15 jaar de schoonst melkende agrariër van Noord-Nederland, maar dit jaar voorbij gestreeft door een collega uit Friesland. Weliswaar een 'import-boer' uit Brabant, die zijn staat van verdienst van elders mee mocht nemen, maar toch.

Nieuwsblad van het Noorden, 24 april 1987, blz 3

● Veeboer E. Kamps bij zijn superproducerende koeien.

„Ik had er niet op gerekend dat ik nog eens ingehaald zou worden,” stelt vrijgezel Egbert Kamps (58) dan ook enigszins triest. „Ik stond met een gemiddeld kiemgehalte tussen de zes en zeven gedurende 15 jaar bovenaan. Eerste klas melk mag een kiemgehalte tussen de nul en honderd hebben, dus kun je nagaan dat ik behoorlijk goed zat al die jaren. Maar die import-boer heeft al 25 jaar eersteklas melk, dat is zonder meer een grotere prestatie. Vooral als je bedenkt dat hij de eerste jaren nog melkbussen gebruikte. Met de koeltank is het veel makkelijker. De melk gaat rechtstreeks van de koe de tank in, zonder met de buitenlucht in aanraking te komen. Ik was zelf één van de eersten die zo'n tank had. Dat namen andere boeren me toen wel kwalijk, maar het was een ontwikkeling die toch niet meer tegen te houden was.”

Die aanschaf was, naast de automatische mestafvoer, ongeveer de laatste modernisering die Kamps zich veroorloofde. Hij is watje noemt een ouderwetse boer met oog voor de leefomstandigheden van zijn vee. Van drijfmeststallen moet hij niets hebben en een ligboxenstal vindt hij praktisch, maar op de lange termijn ziet hij problemen. De koeien komen bijna nooit buiten, hetgeen de hygiëne op den duur niet ten goede kan komen.

De 30 zwartbonte van Kamps liggen op een dik strobed, terwijl de mest in de grup verdwijnt. Dagelijks komt de baas een paar keer langs om het stro te keren. „Die huldiging is natuurlijk wel mooi, maar ik heb er nooit veel extra werk voor gedaan. Ik doe gewoon alles zoals het moet en luister goed naar de melkwinningsadviseur. Die mensen zijn er om ons te helpen. Iedereen kan eerste melk produceren, alhoewel je natuurlijk wel eens een ongelukje kunt hebben door uierontsteking bijvoorbeeld.”

Zijn 19-jarige neef gaat het bedrijf later overnemen. Als hij er niet geweest was, had Kamps het al wat kalmer aangedaan. Immers, sinds hij in 1957 samen met zijn vader en broer als boer begon is hij nooit één dag vrij geweest. Toevallig permitteerde hij zich de afgelopen zondag een vrije middag door het melken aan zijn oomzegger over te laten. „Vroeger werkte iedereen hard, toen had ik er niet zo'n moeite mee, maar tegenwoordig heeft iedereen vakantie of gaat met de VUT. Het boerenbestaan is er ook niet mooier op geworden. Met de superheffing ben ik het wel eens, al was het niet nodig geweest, maar aan die verdere pietluttigheid kan ik me verschrikkelijk ergeren.”

De invloed van zijn opvolger is inmiddels merkbaar. Koeien met een laag lactatie-gehalte worden verkocht, 'Amerikaanse' soortgenoten aangekocht. Het spijt Kamps wel, al heeft hij er begrip voor. „Zelf heb ik nooit op kwantiteit gefokt. Er is uiteindelijk melk genoeg. Alle veeboeren moeten terug. Vroeger had ik 45 koeien, nu nog 30. Voor mij stond de kwaliteit bovenaan.”

Nieuwsblad vh Noorden 1987-06-19

'Superkoe' in Zuidbroek gehuldigd 'Guurtje 23 is een hele mooie oude dame'

Van onze verslaggeefster Niek Vaders

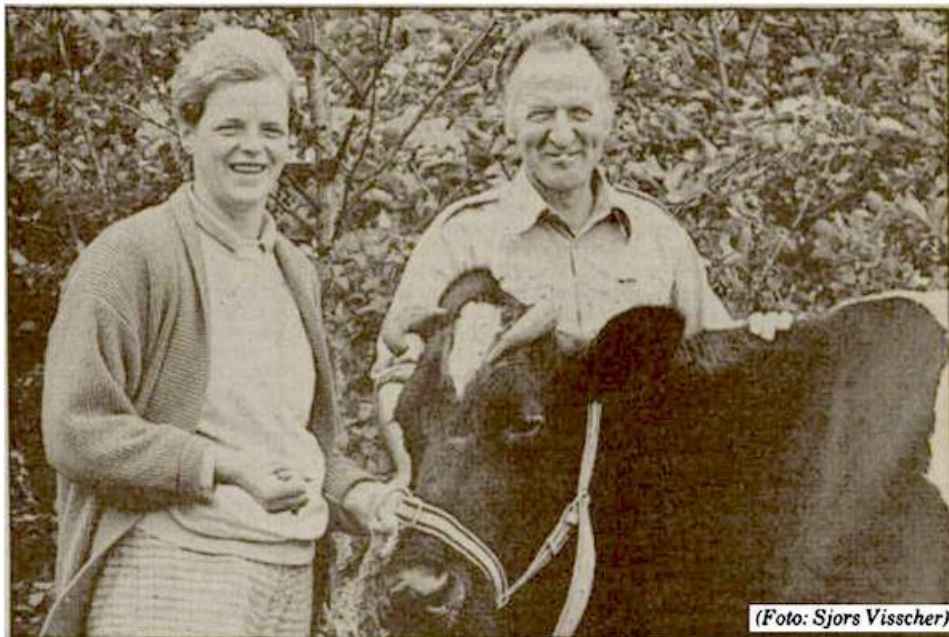
ZUIDBROEK - „Het is een hele mooie oude dame.” Zo omschrijft veehouder E.M. Kramer (45) uit Zuidbroek zijn driesterrenkoe Guurtje 23. De 15 jaar oude melkkoe krijgt volgende week de lauwerkrans omgehangen omdat zij in haar leven 100.000 kilo melk heeft geproduceerd. Guurtje 23 is de eenentwintigste koe in de provincie Groningen die - sinds de oprichting van het stamboek 110 jaar geleden - een dergelijke prestatie heeft geleverd. Bovendien is Guurtje 23 gezegend met een mooi uiterlijk of uniek exterieur, zoals dat in vaktermen heet. Ze zou volmaakt zijn als ze haar kwaliteiten ook door zou geven aan haar kalveren, maar op dat punt blijft ze een beetje in gebreke.

In maart 1973 kocht Kramer, die toen nog in Heiloo, woonde, al het jongvee van zijn buurman. „Hij stopte ermee en ik wilde juist uitbreiden. In de koop zat ook Guurtje 23, die toen nog een pink (eenjarige, red.) was. Ik wist toen niet dat ik een kampioene in huis haalde.” Twee maanden later verhuisde de veehouder naar Zuidbroek. „Mijn boerderij in Heiloo moest plaatsmaken voor een vuilstort en ik zocht de ruimte die er in Noord-Holland niet meer was.

„De loopbaan van een melkkoe begint doorgaans wanneer ze zo'n 15 maanden jaar oud is. „Dan komen ze voor de eerste keer bij de stier, zodat ze met twee jaar oud kalveren,” legt Kramer de routine uit. „Zodra ze gekalverd hebben begin je met melken. Om de melkproductie op peil te houden moeten ze elk jaar weer kalveren. De concurrentie onder de melk-

koeien is tegenwoordig groot omdat de kwaliteit van het jongvee steeds beter wordt en door de superheffing alleen de beste producenten kunnen, blijven. De rest moet je wegdoen en gaat naar het slachthuis.”

Nieuwsblad van het Noorden, 19 juni 1987, blz 3

● Het echtpaar Kramer met driesterrenkoe Guurtje 23, die 100.000 melk heeft geproduceerd.

Met 50 koeien heeft Kramer een middelgroot bedrijf. „Ik heb een goed stalletje vee,” vindt hijzelf. „Allemaal zelf gefokt, op Guurtje 23 na dan. We hebben tot twee jaar geleden ook nog een volle zus van Guurtje 23 gehad, de Guurtje 25. Die heeft bijna 76.000 kilo melk geproduceerd. Toen we haar weg moesten doen ging ons dat wel even aan het hart. Je krijgt een band met zo'n beest. Bovendien is het zelden dat ze zo lang productief zijn. Het is geweldig dat Guurtje 23 nu de 100.000 heeft gehaald. Ik zit al 25 jaar in de melkveehouderij en zie dit als een bekroning van mijn werk.”

Ter illustratie: de gemiddelde melkkoe wordt niet ouder dan een jaar of vijftien. (?) Dan neemt de produktie af en moet ze het veld ruimen voor jongere, betere soortgenoten. In haar werkzame jaren levert ze circa 7000 kilo melk per jaar. Guurtje 23 leverde in haar topjaar 13.452 kilo. Het enige waar de kampioene van het Fries-Hollandse ras bij haar vriendinnen in onder doet is de fok. „Ze vererft niet goed. Van de zes koekalveren die ze heeft gehad is er nog één over.”

De onderscheiden topproducente en schoonheidskoningin mag tevens drie sterren achter haar naam zetten, een tweede zeldzaamheid in zowel de provincie als heel Nederland. „Melkkoeien kunnen op 10-, 12- en 15-jarige leeftijd gekeurd worden voor respectievelijk een, twee of drie sterren. De meeste koeien halen die leeftijd niet eens, laat staan dat ze door de keuring op exterieur en melkkwaliteit komen. Zo mag de uier, zelfs op die hoge leeftijd, niet onder de hak zitten. Guurtje 23 is in één klap van één naar drie sterren gegaan, want ik heb haar nooit voor een tweede ster laten keuren. Ik dacht dat komt wel als ze 15 is:”

Vrijpraak voor boeren die verbod grazen negeerden

ASSEN (ANP). De economisch polietirechter van Assen mr. A.G. de Wilde. heeft gistermiddag zes Drentse boeren vrijgesproken van het illegaal weiden van hun vee na de ramp met de kerncentrale te Tsjernobyl. De officier van justitie, mr. H.C. Heering, eiste twee weken geleden geldboeten van f2500.

Volgens mr. De Wilde geeft de Kernenergiewet alleen een toezichhoudende functie aan de ambtenaren van de Algemene Inspectiedienst (AID). Zij hebben niet de bevoegdheid de boeren opdracht te geven hun vee binnen te halen. Kort na de ramp met de kerncentrale in Tsjernobyl kondigde de minister van landbouw en visserij een graasverbod af. De maatregel was bedoeld om radioactieve besmetting van melk te voorkomen.⁴⁰

Van melkkruk tot melkrobot

De veehouder die 's morgens in de vroege met rammelende emmers en melkbussen op weg is naar zijn koeien, behoort tot een bijna uitgestorven soort. De melkmachine heeft ook het beeld van de melker op de melkkruk tot historie gemaakt.

Al rond de eeuwwisseling werd geknutseld aan apparaten voor het machinaal melken van koeien. Maar pas in de jaren vijftig, toen de uittocht van arbeidskrachten de agrarische bedrijven trof, kwam de mechanisatie in de melkveehouderijen goed op gang. De laatste jaren rukt ook de computer in deze sector met rasse schreden op.

In de vijftiger jaren telde ons land nog 180.000 boerenbedrijven waar melkvee gehouden werd. Dat aantal is teruggelopen tot 51.000. Desondanks steeg de melkaanvoer bij de zuivelindustrie van 6 naar 12 miljoen ton. Dat werd niet alleen veroorzaakt door een groeiende veestapel, maar ook door het opvoeren van de melkproductie per koe met circa 50 procent (4000 kilo per laar naar 6000 kilo per jaar)

In 1968 waren er 100 000 melkveehouders, waarvan er 82.000 beschikten over een betrekkelijk eenvoudige melkmachine, over het algemeen van het zogenaamde keteltype. In het huidige aantal van 51.000 bedrijven met melkvee wordt voor het overgrote deel gebruik gemaakt van een melkmachine met een melkleidingsysteem. Het voordeel van deze modellen is dat de melk volledig tegen het licht wordt beschermd en bovendien minder aan de lucht wordt blootgesteld. Al tijdens het melken wordt de witte vloeistof gekoeld in een roestvrijstalen tank. In een moderne doorloopstal kunnen 50 a 60 koeien per uur gemolken worden.

De verwachting is dat tijdens de Landbouw RAI 88 (van 18 tot en met 23 januari) in Amsterdam een prototype van de melkrobot te zien zal zijn. Deze automatiseert de laatste handmatige handelingen van het melken als het toelaten van de koe in de melkstal, het aanbrenge van de speenbekers, het toedienen van krachtvoer en het weggeleiden van de koe.

⁴⁰ Ook bij latere strafzaken, in Leeuwarden bv. LC 1988-04-22 was er vrijpraak. Waarom dit zoveel later was, niet uitgezocht (ZHN.)

EG stelt verbod handel vlees met hormonen uit **Gebruik is wel verboden**

BRUSSEL (GPD) - Hoewel het gebruik van groeibevorderende hormonen in de veehouderij in de hele EG vanaf 1 januari 1988 zal zijn verboden, zal in principe nog tot 1989 in reeds met hormonen behandeld vlees gehandeld mogen worden. Landen die nu al een invoerverbod kennen (zoals Italië) of bij de invoer van vlees een verklaring eisen dat het vlees hormoonvrij is (zoals Nederland), zullen die beperkingen echter mogen blijven toepassen.

De landbouwministers van de twaalf werden het gisteren in Brussel na lange en moeizame onderhandelingen en met een nipte meerderheid eens over een uitzonderingsregeling voor het hormoonverbod, Spanje, Griekenland, België en Ierland stemden tegen, maar dat was net niet genoeg om de regeling tegen te houden.

Omdat hormonen ongeveer anderhalf jaar in het vlees blijven zitten, zou door het verbod per 1 januari vee en vlees dat voor die tijd met hormonen is behandeld, volgend jaar niet meer verhandeld kunnen worden. 'Behandelde' koeien en varkens die nu nog in de wei of de stal staan, zouden dan niet meer kunnen worden geslacht. Daartegen kwamen protesten uit diverse EG-landen die tot nog toe geen hormoonverbod kenden.

Aanvankelijk had de Europese Commissie de handel in behandeld vlees nog achttien maanden willen toestaan, maar daartegen rees verzet van landen, zoals Nederland, Groot-Brittannië, West-Duitsland en België, die al veel langer een hormoonverbod kennen en daar ook de hand aan hebben gehouden. Vooral onder druk van de Verenigde Staten is de EG echter toch door de knieën gegaan. De Amerikanen, die veel vlees naar de EG exporteren en het gebruik van hormonen toestaan, zagen hun export in gevaar komen.

Daarbij kwam dat vooral Frankrijk aandrang op een uitstel van het algehele verbod. De Fransen hebben het hormoon gebruik nauwelijks beperkt, en zij vreesden dat hun export van vlees naar andere EG-landen zou worden beperkt, Dat zou tot een ongelijke behandeling leiden en dat is tegen de principes van de EG.

Het uitstel met een jaar is een duidelijk compromis, waaraan toch nog nadelen kleven. In vee dat de afgelopen vijf maanden is ingespoten met groeihormonen zullen ook na 1 januari 1989 nog hormoonresten aanwezig zijn, terwijl dat vlees dan toch niet meer mag worden verhandeld. Het handelsverbod geldt ook de 700.000 ton rundvlees die de EG als overschotten heeft opgekocht en die nu in de koelhuizen in de lidstaten liggen te wachten op afzet. De EG zal daarvoor dus voor eind volgend jaar een bestemming moeten vinden.

1988

Nieuwsblad vh Noorden 1988-01-09

W. Pon uit Aduarderzijl importeur sperma en embryo's

Wijnand Pon noemt zich een koeiengek'. 'Van een verschrikkelijk mooie koe krijg ik zelfs tranen in de ogen. Naar zo'n koe kijk ik net zo lief als naar een mooie vrouw.' Zijn definitie van een mooie koe: groot en ruim meteen strakke bovenlijn, hellend kruis, droge benen en een goede klauwstand.

Wijnand Pon uit Aduarderzijl vliegt regelmatig naar Amerika op zoek naar embryo's van superkoeien. Diepgevroren worden de bevruchte eicellen naar ons land gevlogen. Een draagmoeder-koe moet hier dan de rest doen.

Zeer diepgevroren embryo's van superkoeien worden regelmatig van Noord-Amerika naar Nederland overgevoerd om hier, na ontdood te zijn, te worden geïmplant in een nietsvermoedende draagmoeder-koe.

Het gaat (nog) niet om bevruchte eicellen van bijvoorbeeld Charity, de beste melkkoe ter wereld. Want zwangerschappen van Charity-eicellen kosten in Canada of de Verenigde Staten misschien wel honderdduizend dollar en dat is zelfs de rijkste Nederlandse veehouder wat te gortig. Niettemin zijn ook in ons land de boeren in toenemende mate bereid voor een veelbelovend Noordamerikaans embryo vele duizenden guldens neer te tellen. Binnen enkele jaren zullen de via embryotransplantaties verkregen oogstrelende en kassavullende koeien onze veestapel op een hoger plan hebben gebracht, voorspelt Wijnand Pon uit Aduarderzijl.

Wijnand Pon (44), geboren in Utrecht als zoon van de legendarische Volkswagenimporteur, is een van de eerste particulieren in ons land die op commerciële wijze met koeie-embryo's en hun transplantatie (heel futuristisch als ET afgekort) bezig is. Het is dezelfde Wijnand Pon overigens die als Europees pionier mag worden beschouwd op het gebied van import van (eveneens diepgevroren) sperma van Canadese topstieren van het Holstein-Friesian-slag. Aan de hand van een knipsel uit het Nieuwsblad van het Noorden kan Wijnand Pon ("ik ben een koeiengek") onomstotelijk bewijzen dat hij al in 1970 heeft gezegd dat je met Amerikaans sperma de Nederlandse veestapel kan verbeteren. "Als je dat toen inderdaad gebruikte, werd je uit het stamboek gegooid. Nu, achttien jaar later, wordt 95 procent van ons Nederlands melkvee geïnsemineerd met zaad van HF-melkstieren", stelt Pon vast.

Houtvester

Als jongetje wilde Wijnand Pon houtvester worden. "Lekker vrij zijn in de natuur. Maar toen ik in de gaten kreeg dat je dan ambtenaar bent, heb ik gekozen voor het beroep van boer. In Groningen heb ik de Middelbare Landbouwschool gedaan. Vier jaar ben ik bij boeren in Zwitserland, Friesland en Groningen in de leer geweest en in 1966 heb ik hier in Aduarderzijl deze boerderij gekocht", schetst Wijnand Pon zijn voorgeschiedenis in vogelvlucht. Waarom het zo is, weet Wijnand Pon niet precies, maar hij heeft iets met koeien. Ze fascineren hem en hij is er altijd mee bezig.

"Het was ongeveer in de tijd dat ik hier als boer begon", herinnert Pon zich, "dat Duitse boeren hun melkkoeien lieten bevruchten met zaad van Amerikaanse Holsteinstieren. Zo rond 1968 heb ik in de buurt van Hannover hun eerste dochters gezien en ik moet zeggen: die za-

gen er goed uit. Dat leek mij ook wel wat". Voor een beter begrip: in de tweede helft van de vorige eeuw is een heleboel schitterend vee uit Noord-Holland en Friesland naar Amerika geëxporteerd. De Amerikanen zijn daar mee gaan fokken en hebben ten slotte betere resultaten behaald dan hun Nederlandse collega's. Ze zijn hun koeien Holstein-Friesians gaan noemen en het zijn deze van oorsprong Nederlandse koeien met wie onze eigen koeien met succes worden gekruist. Volgens Wijnand Pon berust het eerste deel van de naam die verwijst naar een Noordduits gebied, op een misverstand. "Die Amerikanen hebben gewoon verkeerd op de landkaart gekeken".

In 1970 is de jonge boer Wijnand Pon geheel overgestapt op melkvee. In Garnwerd heeft hij in dat jaar een tweede bedrijf gekocht, dat hij Koepon noemde, een naam die inmiddels in vaderlandse veehouderskringen zeer bekend is. In 1971 is Wijnand Pon voor het eerst naar de VS en Canada geweest om naar koeien te kijken. "Ik was in het gezelschap van de beste Nederlandse fokkers. Die spraken iedere avonden dairy, het Engelse woord voor zuivel. Wijnand Pon weet het niet precies, maar hij schat dat **Canada** Holstein de afgelopen 12½ jaar het sperma heeft geleverd voor 650.000 geslaagde bevruchtingen. Hij is inmiddels zeker vijftig keer naar Canada geweest, heel vaak in gezelschap van George Ruyter, de bekende fokker van de Woudhoeve, wiens koeien naar zeker vijftig landen zijn geëxporteerd.

In 1980 bedroeg het aandeel van HF-sperma bij alle kunstmatige bevruchtingen in Nederland nog maar vijf procent, op dit moment wordt, zoals gezegd, zo'n 95 procent van ons melkvee met sperma van HF-stieren geïnsemineerd. Daarvan is al 90 procent afkomstig van Nederlandse HF-stieren en dus nog maar tien procent van stieren uit Canada of de Verenigde Staten.

Waarmee op zichzelf al duidelijk is gemaakt welke grote invloed de HF-lijn op de Nederlandse veestapel heeft. Ongeveer een jaar geleden heeft Wijnand Pon samen met zijn Canadese spermaleverancier de BV *Canada Embryo Transplantatie* opgericht. Deze firma levert diepvroren bevruchte eicellen aan afnemers in de Benelux, Duitsland en Frankrijk. Als een soort koeienarchitect zoekt Wijnand Pon in Canada de beste stieren en de beste koeien en in gedachten ziet hij het nageslacht al, nog weer mooier en beter dan de moeder en de vader. Met behulp van hormonen worden de door Pon geselecteerde koeien ontzettend vruchtbaar gemaakt, waardoor ze niet één eicel produceren, maar een zeker aantal. De koe wordt kunstmatig bevrucht met het zaad van een eveneens door Pon of een van zijn medewerkers uitgezochte stier. Negen dagen na de bevruchting wordt de koe 'gespoeld'. En als Pon c.s. dan een beetje geluk hebben kunnen er bijvoorbeeld vijf embryo's uit de baarmoeder worden gezogen. "Maar we hebben ook vaak helemaal niks, terwijl ons record op dit moment op 21 bevruchte eicellen staat. Het is puur een gokkerij wat er uit zo'n koe komt".

Selectie

De aldus verkregen bevruchte eicelletjes worden onder een microscoop bekeken en geselecteerd. De beste embryo's worden direct ingevroren, de iets minder goede kunnen dezelfde dag nog vers worden geïmplant in een draagmoeder-koe en de rest wordt gewoon weggegooid. De techniek staat (bijna) voor niets, want het is zelfs al mogelijk - en het gebeurt ook in toenemende mate - om de microscopisch kleine eicellen in tweeën of zelfs in vieren te splitsen waardoor twee resp. vier zwangerschappen kunnen worden opgewekt. In feite worden hier dus tweelingen resp. vierlingen 'gemaakt'.

Dat brengt Wijnand Pon tot de opmerking dat er zo verschrikkelijk veel op dit gebied gebeurt, dat eigenlijk niemand meer weet waar je ethisch gezien een grens moet trekken. "Maar we

gaan nog veel verder. Het zal over enkele jaren zeker mogelijk zijn om het sperma van stieren zodanig te bewerken dat je zaad krijgt waarmee je koekalveren verwekt en zaad waarmee je stiertjes verwekt. Die ontwikkeling zal ertoe leiden dat de veehouders nog efficiënter kunnen werken. Immers, bij de huidige inseminatietechnieken krijg je ruwweg in de helft van de gevallen een stierkalf, terwijl veruit de meeste vraag uitgaat naar koekalveren. Je kunt je dus met die nieuwe methode een hoop werk besparen en gericht aan de slag gaan”

De handel in Noord-Amerikaans embryo's is volgens Wijnand Pon over een jaar of drie over zijn hoogtepunt heen. “Dan hebben we onze veestapel inmiddels zover opgekrikt dat we de top van Amerika en Canada halen. Dan kun je de fokkerij verder wel doen met je eigen materiaal. Da's goedkoper en makkelijker dan embryotransplantaties”.

Wijnand Pon houdt van koeien. “Van een verschrikkelijk mooie koe krijg ik zelfs tranen in de ogen”, verklapt hij. Dat geldt zeker voor zijn eigen Hillie 590, gefokt en geboren bij Koepon in Garnwerd, die in 1984 tot mooiste koe van Nederland is gekroond. Bovendien is de brave Hillie 590 met meer dan 15.000 liter melk per jaar nog uiterst productief ook. “Een mooie koe”, doceert Wijnand Pon tenslotte, “moet groot en ruim zijn, met een strakke bovenlijn, een iets hellend kruis, een vast aangehecht uier, droge benen en een goede klauwstand. Zo'n koe daar kijk ik net zo lief naar als naar een mooie vrouw”.

HENK KUIPERS

FRS in geweer tegen controlevereniging Nijland

LEEWARDEN - Het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat* is vandaag in een uitvoerig schrijven aan de leden in het geweer gekomen tegen de melkcontrolevereniging 'Nijland'. Bij de fusie tussen het FRS en de melkcontroleverenigingen wilde de vereniging van Nijland zelfstandig blijven. Terwijl het FRS te maken kreeg met inkrimping, onder andere als gevolg van de verplichte vermindering van de melkproductie, zag Nijland haar bestand groeien. Van meet af aan is er sprake geweest van een gewapende vrede. 'Nijland' voelt zich te kort gedaan door de grote blokken: FRS en Nederlands Rundvee Syndicaat

Een van de punten waarmee 'Nijland' reclame maakt, is dat het veel sneller dan het FRS de gegevens van de melkcontrole aan de boer kan doorgeven. Bovendien hanteert men lagere tarieven.

Volgens het schrijven van het FRS hanteert 'Nijland' daarbij verkeerde, zo niet misleidende, getallen. Onlangs liet penningmeester Johannes Breeuwsma van Nijland weten dat een bedrijf met zestig koeien bij zijn vereniging *f* 300 goedkoper uit is.

Het FRS stelt dat het verschil nagenoeg nihil is. „Hij (Breeuwsma, red.) heeft daarvoor telefonisch zijn verontschuldiging aan onze directeur Jansen aangeboden, maar dit, voorzover ons bekend, niet laten volgen door een rectificatie naar de pers”.

Het FRS werd ook verweten zijn eigen hercontrole uit te voeren. FRS-directeur ir. Pieter Scheer stelde gistermiddag tijdens een persconferentie, dat dat inderdaad het geval is, maar het FRS heeft wel een ongebonden deskundige in het desbetreffende team opgenomen, namelijk ir. Gerrit Nijboer consulent voor de rundveehouderij In Friesland.

De bepaling van het vet- en eiwitgehalte van de melkmonster liet Nijland aanvankelijk verrichten door het laboratorium van de particuliere zuivelindustrie aan de Schrans in Leeuwarden. In 1986 ging dat station op in het *samenverwerkingsstation 'Noord'* in Leeuwarden. De betrokkenen hadden zich, aldus het FRS, garant gesteld voor het personeel van het laboratorium aan de Schrans. Nijland ging zelf dat onderzoek doen en wees de verantwoordelijkheid voor de financiële gevolgen (*f* 19.000) van de hand. De andere organisaties, waaronder het FRS, hebben dat bedrag toen betaald.

Nijland verstrekt de aangesloten boeren gegevens, die niet door FRS en NRS worden erkend. Ze worden onder andere niet meer gebruikt voor fokwaardeberekeningen. Volgens het FRS komen ze dan ook niet meer in aanmerking voor de premie van *f* 100. premies worden betaald uit de k.i-gelden en bedragen *f* 2,93 per gecontroleerde koe.

Zoals bekend, heeft dit meer gevolgen. Alle veehouders stoppen 14,5 cent per 100 kilogram melk in een fonds dat „ten algemene nutte” wordt aangewend. Ook niet bij de melkcontrole aangesloten boeren dragen op die manier bij aan het verkrijgen van gegevens „waar zij indirect van meeprofitieren”. Nu Nijland de eigen gegevens niet meer via de als officieel aangeduide weg laat lopen vervalt volgens het FRS de grond voor een bijdrage uit dit fonds. De commissie melkveehouderij van het Landbouwschap zal binnenkort hierover een standpunt innemen.

Directeur Hofman van gezondheidsdienst:

Gevaren van invoer vee uit zuiden niet onderschatten

DRACHTEN - Er hangt een dreigende, donkere wolk boven onze veestapel. Dat stelde vanmorgen directeur dr. Jurriën Hofman van de gezondheidsdienst voor dieren in Noord-Nederland op de algemene districtsvergadering in Drachten. Die donkere wolk is de ziekte abortus-bang die de laatste jaren met een zekere regelmaat ook in ons land opduikt. En steeds is het verband aan te wijzen met import van vee uit België en Frankrijk.

Volgens directeur Hofman is de superheffing er de oorzaak van dat ook in België een stroom van vleesrassen op gang is gekomen van het zuiden naar het noorden. „En dat heeft in het Noorden een verslechtering van de abortus-situatie met zich meegebracht. Het komt te vaak voor dat men in België negatieve dieren van een gezondheidscertificaat voorziet die nog maar pas van een besmet bedrijf zijn verzameld”.

Hofman voerde daarbij een bedrijf uit Noord-Groningen op waar een groep Blonde d'Aquitaines, ondanks een officieel certificaat, toch besmet bleken te zijn. „De gevaren van een eventuele insleep van abortus-bang vanuit de zuidelijke landen moet dan ook niet worden onderschat. Wij moeten hier zeer alert zijn”, aldus dr. Hofman.

De directeur van de gezondheidsdienst stond in Drachten geruime tijd stil bij de identificatie en registratie van de veestapel in Nederland. In het verleden heeft de stichting gezondheidszorg voor dieren ervoor gepleit de veestapel in twee groepen in te delen: het zogenaamde gebruiksvee en het voor de mest bestemde vee. Bij de eerste groep zou naast een oormerk de schets moeten worden gehandhaafd, bij het mestvee zou volstaan kunnen worden met alleen een oormerk.

Een landelijke stuurgroep heeft dit idee losgelaten en gekozen voor het oormerk als enige identificatiemiddel. De schets zou dus bij alle dieren komen te vervallen. Hofman plaatste bij die keus nogal wat vraagtekens omdat een oormerk niet waterdicht is. Het kan verwijderd worden en verloren gaan. Pas wanneer het honderd procent betrouwbaar is, dan voelt Hofman er wel voor de schetstekening te laten vervallen. „Daarvoor in de plaats zou dan een formulier kunnen worden gebruikt met daarop het aangebrachte keurmerk en de overige gegevens die men wenselijk acht

In de openingstoespraak ging voorzitter Jan Koning onder andere in op de financiering van de gezondheidsdienst. Hij hamerde er ook nu op dat de overheid haar verantwoordelijkheid moet dragen, vooral nu men meer taken bij de gezondheidsdienst wil leggen. Koning stelde dat het aantal runderen in 1987 met 6% procent is teruggelopen.

Voor de gezondheidsdienst betekent dat een financiële aderlating van f325.000. Toch is men erin geslaagd met een sluitende begroting te komen terwijl de algemene bijdrage is gehandhaafd op f4,70 per rund. De daling van de veestapel heeft niet tot minder werk geleid. Het aantal bedrijfsbezoeken is vrijwel gelijk gebleven terwijl laboratoriumwerkzaamheden met vijftien procent zijn toegenomen.

Dierenartsen vragen streng vervolgingsbeleid clenbuterol

GRONINGEN (GPD. ANP) - De *Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde* (KNMvD.) doet een klemmend beroep op minister Gerrit Braks van landbouw, de vleeskalverensector en de farmaceutische industrie, om op korte termijn te overleggen over het illegaal gebruik van het diergeneesmiddel clenbuterol als groeistimulator. De KNMvD wil een streng opsporings- en vervolgingsbeleid.

„Wij moeten er voor oppassen, dat de put niet pas gedempt wordt als onze export in ernstige moeilijkheden is gekomen en het kalf verdronken is, zei voorzitter prof. dr E. H. Kampelmacher vanmorgen op het KNMvD-congres in Groningen

De KNMvD, die haar drieduizendste lid verwelkomde, is tegen het gebruik van clenbuterol als groeistimulator. De bij de maatschappij aangesloten dierenartsen (80 procent) staan achter het ministeriële verbod van 11 augustus. Maar: „De druk op de dierenarts vanuit de vleeskalverensector, om clenbuterol voor oneigenlijke doeleinden voor te schrijven duurt in deze weken onverminderd voort”. aldus prof. Kampelmacher

Clenbuterol is een geneesmiddel tegen de vooral in natte jaren veel voorkomende hoest bij kalveren. Maar het bevat een groeihormoon, dat de vet-vleesverhouding van het dier verandert. Het middel is alleen op recept verkrijgbaar in een hoeveelheid, die voldoende is voor een kuur van tien dagen

Overigens verwacht de KNMvD op korte termijn soortgelijke moeilijkheden met andere produktieverhogende stoffen, zoals BST (een middel, dat de melkafgifte van koeien tot 30 procent vergroot) en PST (een groeihormoon voor varkens). Beide middelen worden in de Verenigde Staten al toegepast.

„Als het gebruik ervan hier ooit wordt gelegaliseerd, zal de toediening door de dierenarts moeten worden begeleid”, meent prof. Kampelmacher.

De Algemene Inspectiedienst (AID) van het ministerie van landbouw en visserij heeft tegen 37- dierenartsen proces-verbaal opgemaakt. De artsen hadden hoestmiddelen in voorraad, waarin een hoeveelheid clenbuterol zat, die vijftien maal de toegestane hoeveelheid overschreed. Bij de dierenartsen is in totaal 367 kilogram hoestmiddelen in beslag genomen.

De AID is hen op het spoor gekomen via de fabrikant van het middel. De dierenartsen, die een proces-verbaal hebben gekregen, zijn over het gehele land gevestigd. Gelderland spant de kroon met acht artsen, gevolgd door Noord-Brabant en Overijssel met achtereenvolgens zeven en vijf artsen. In de provincies Limburg, Utrecht, Groningen en Drenthe gaat het om drie artsen in elke provincie. In Friesland en Zeeland betreft het twee dierenartsen en in Zuid-Holland een

1989

Leeuwarder Courant 1989-01-21

Gebaar van EG in conflict met VS

Brussel lijkt bereid tot concessies in hormonenconflict

Van onze correspondent

BRUSSEL - De Europese Gemeenschap lijkt bereid tot concessies in het *handelsconflict met de Verenigde Staten* over het EG-verbod op de invoer van met hormonen bewerkt vlees. Daarmee proberen zowel de Europese Commissie als de twaalf lidstaten een handelsoorlog met de nieuwe regering-Bush te voorkomen.

Het staat nu al vast de EG-ministers van buitenlandse zaken maandag nog niet zullen besluiten tot maatregelen tegen de Verenigde Staten. Die hadden een vergelding moeten zijn voor de invoerheffingen die de Amerikanen op 1 januari tegen een reeks Europese landbouwproducten hebben afgekondigd.

Wel zullen de ministers het voorstel goedkeuren voor strafheffingen op de invoer van Amerikaanse walnoten en gedroogd fruit ter waarde van 96 miljoen dollar. Dat is evenveel al de schade die de EG door de Amerikaanse sancties lijdt. Maar er zal maandag nog niet beslist worden wanneer die tegenmaatregelen ingaan.

Voor Nederland en Groot-Brittannië hebben er op aangedrongen het conflict niet te laten escaleren. Men wil afwachten wat de houding van de nieuwe Amerikaanse regering wordt en de relatie met president Bush niet meteen belasten. Bovendien zou een handelsoorlog zeer schadelijk voor de EG kunnen worden.

Gisteren bleek dat de Europese Commissie plotseling niet meer gekant is tegen een internationaal wetenschappelijk onderzoek naar de vraag of groeihormonen in vlees schadelijk zijn voor de volksgezondheid. De EG is steeds van die schadelijkheid uitgegaan, maar de Amerikanen hebben dat steeds bestreden.

Zij beschouwen het EG-verbod als een verkapte invoerbepaling. De EG wil dat de GATT, de wereldorganisatie voor handel en tarieven, oordeelt over de rechtmatigheid van de Amerikaanse sancties. Tot nog toe weigerde de EG echter om de GATT ook te laten oordelen over de vraag of groeihormonen wel schadelijk zijn.

De Europese Commissaris voor handel, mr. Frans Andriessen, stelt nu dat de Commissie geen principiële bezwaren heeft als in die GATT-procedure ook de gezondheidsaspecten aan de orde komen. Het blijft voor de EG echter onaanvaardbaar om eerst alleen daarover te praten, zoals de Amerikanen willen.

Ook het Europees Parlement drong gisteren aan op een soepele houding tegenover de VS. Het parlement blijft tegen hormonen in het vlees, maar drong aan op onderhandelingen om het conflict op te lossen. De EG en de VS moeten volgens het parlement samen de strijd aanbinden tegen de aanwezigheid van hormonen in vlees.⁴¹

41 LC 1989-05-05: Conflict deels – tijdelijk – opgelost. Europa gaat hormoonvrij vlees invoeren van boeren die werken zonder groeihormonen. Knipsel [LC 1999-07-13](#) over nieuw / vervolg van dit importconflict.

Oormerk bij rundvee in plaats schets – I&R systeem

DRACHTEN - Een oormerk bij runderen wordt de vervanger van de vertrouwde schets. „Deze nieuwe registratie- en identificatie methode voor de rundveestapel is noodzakelijk, omdat vooral de invoer van eenkleurige dieren de laatste jaren sterk is toegenomen”, zo stelde gisteren directeur dr. Jurre Hofman op de districtsvergadering van de gezondheidsdienst Noord-Nederland in Drachten. Hij verbond aan de nieuwe registratie wel de voorwaarde dat de kans op fraude zo goed mogelijk vermeden moet worden en dat de gegevens met technische middelen massaal kunnen worden afgelezen.

„Elk dier dat niet in het bezit is van het voorgeschreven oormerk moet als een verdacht dier worden aangemerkt met alle consequenties van dien. De te treffen maatregelen moeten hard zijn om te voorkomen dat goedwillende veehouders de dupe worden van handelingen van een beperkt aantal avonturiers”, aldus Hofman.

Hij ontkende niet dat binnen de veeverbeteringsorganisaties enige bezorgdheid bestaat over de nieuwe methode. „Ik denk dat men in de toekomst zal kunnen varen op formulieren voor kunstmatige inseminatie en andere doeleinden welke op een praktische wijze via het levensnummer zijn gekoppeld aan de ingebrachte merken.

Hofman drong er op aan dat de merken op zeer jonge leeftijd worden aangebracht. Ook bij vee in het buitenland. „Dan wordt meer vat gekregen op de import van jonge dieren uit vooral België en Frankrijk.” Volgens Hofman is dat dringend nodig, omdat de situatie in deze landen met betrekking tot vooral abortus-bang niet veilig is.

Hij pleitte verder voor een betrouwbaarder certificaat bij de importdieren. Te vaak komt het voor dat vee van een gesaneerd bedrijf direct van een certificaat wordt voorzien en voor export wordt aangeboden.

Importziekten bedreigen vee-exporteur

Voorwaartse verdediging in Brussel nodig

(dr. G. Benedictus⁴² dierenarts in Jours)

De Nederlandse rundveestapel wordt in toenemende mate bedreigd door geïmporteerde ziekten. Bij de aankoop in het buitenland van rundvee en exotische herkauwers worden de ziektekiemen gratis meegeleverd. De contouren van de georganiseerde diergeneeskundige gezondheidszorg voor rundvee worden echter steeds meer door de EG in Brussel bepaald, zeker na 1992. Daarom is het nodig te zorgen dat de agrarische sector meer invloed krijgt op de regelgeving daar.

De agrarische sector is gebaat bij zo weinig mogelijk belemmeringen voor de export, omdat

⁴² Dr. Geert Benedictus (38) werd eind 1990 directeur van de *Gezondheidsdienst voor Dieren Noord-Nederland* in Drachten. (LC. 1990-12-18)

het merendeel van de productie moet worden afgezet in het buitenland. Als de binnengrenzen van de EG in 1992 wegvallen, kan dat gevolgen hebben voor de gezondheid van het Friese rundvee. Het rundvee kan dan binnen de EG rechtstreeks van de ene naar de andere veehouder worden verkocht zonder beperkingen en nadere controles aan de binnengrenzen. Als daarvoor in ons land onder het rundvee besmettelijke ziekten uitbreken, heeft dat grote nadelige gevolgen voor de handel met het buitenland. Ons land zit dus in een kwetsbare positie. Daarom lijkt een aanpassing van de structuur van de georganiseerde diergeneeskundige gezondheidszorg met het oog op het Europa van 1992 noodzakelijk.

De opzet van de diergeneeskundige gezondheidszorg heeft in Nederland een gespleten karakter. Aan de ene kant wordt de bestrijding uit gevoerd door het bedrijfsleven, dus door de veehouders zelf. Hiervoor zijn de regionale Gezondheidsdiensten voor Dieren opgericht. De kosten van de Gezondheidsdiensten voor Dieren worden betaald door de veehouders door omslagen per dier en voor een deel door de overheid. Aan de andere kant wordt een deel van het beleid voor bepaalde ziekten uitgestippeld door de overheid door middel van de Veterinaire Dienst. Dit is een beleidsafdeling van het ministerie van landbouw en visserij die tot doel heeft het welzijn van het dier te bevorderen. De afdeling dierziektebestrijding van de Veterinaire Dienst heeft de taak de diergeneeskundige belangen van Nederland in Brussel bij de EG te verdedigen.

Tuberculose

Door een goede, georganiseerde diergeneeskundige gezondheidszorg zijn besmettelijke ziekten als mond- en klauwzeer, abortus bang en tuberculose in ons land uitgeroeid. Momenteel komt bij mensen meer tuberculose voor dan bij koeien. Als deze ziekten weer de kop opsteken, is dat meestal te herleiden tot de import van buitenlandse vleesrassen of exotische dieren zoals alpaca's.

De recente uitbraken van abortus bang in de provincie Noord-Brabant en van tuberculose in Groningen zijn hiervan goede voorbeelden. De gezamenlijke gezondheidsdiensten hebben in 1987 f836.000 uitgekeerd aan gedupeerde veehouders door uitbraken van abortus bang, maar naar verwachting is dit bedrag in 1988 al verdubbeld.

Er zijn twee zaken die een belangrijke rol spelen bij de georganiseerde bestrijding van ziekten bij runderen die gehanteerde normen en de registratie van de dieren. Maar, zult u denken, als een buitenlands rundveebedrijf vrij is van abortus dan kunnen toch wel dieren zonder gevaar worden geïmporteerd? Dat is echter niet het geval omdat elk land zijn eigen bestrijdingsmethode hanteert. Dat is te vergelijken met schoonmaken: wat de een schoon vindt zal de ander nog vuil noemen. In België en Frankrijk worden andere normen gehanteerd bij het vrij van abortus verklaren van een rundveebedrijf.

Zonder een betrouwbare registratie van alle rundvee is een georganiseerde bestrijding zeer moeilijk. In ons land wordt elk rund na de geboorte geschetst, dat wil zeggen elk dier krijgt een fraudebestendig identiteitsbewijs waarop geboortedatum, eigenaar en de aftekeningen van het dier zijn vermeld. In de wandelgangen van de EG in Brussel werd bij de invoering van de superheffing gezegd dat Italië niet kon vaststellen hoeveel veehouders er waren, laat staan hoeveel loeien. Daar naast kampt Italië al twee jaar met een moeilijk te bedwingen uitbraak van mond- klauwzeer. Import van rundvee via of uit dat land is dus riskant.

Het beleid ten aanzien van allerlei ziekten wordt steeds meer door het Permanent Veterinair Comité van de Europese Commissie in Brussel bepaald. De Commissie en de Raad van ministers van de EG kunnen richtlijnen, verordeningen en beschikkingen vaststellen die bindend zijn voor de lidstaten. Als ergens in Nederland mond- en klauwzeer uitbreekt dan worden er drastische maatregelen genomen, zoals het afslachten en vernietigen van alle aanwezige dieren op dat bedrijf.

Het Permanent Veterinair Comité bepaalt of de maatregelen voldoende zijn. De invloed van de Europese Commissie op het gebied van de diergeneeskundige gezondheidszorg, inclusief de handel in sperma en embryo's, zal na 1992 alleen maar toenemen.

Via de *Veterinaire Dienst* heeft de overheid invloed op de regelgeving in Brussel. Maar de andere partij, die deels voor de kosten opdraait, heeft geen directe invloed bij de Europese Commissie. Daarom ligt het in de lijn der verwachting dat de *Veterinaire Dienst* en de *Gezondheidsdienst voor Dieren* in de toekomst zullen integreren. Gezamenlijk moeten zij zorgen voor een sterke lobby bij de Europese Commissie, waardoor onze normen bij de bestrijding en registratie van dierziekten zoveel mogelijk worden overgenomen. Alleen dan kan worden verhinderd dat allerlei ziekten ons land binnen komen. Want voorkomen is beter dan genezen en daarvoor is een voorwaartse verdediging van de diergeneeskundige gezondheidszorg in Brussel noodzakelijk.

Leeuwarder Courant 1989-02-23

Zuiveldirecteur contra fokker

'Beetje meer eiwit levert noordelijke boer f 20 miljoen'

SNEEK - Als het eiwitgehalte in de melk van de noordelijke veehouders met 0,1 procent zou worden verhoogd, zou dat die boeren f 20 miljoen per jaar opleveren. Het Noorden is met het eiwit achtergebleven. Het wordt de hoogste tijd, dat daar meer onderzoek naar wordt verricht. Dat zei gisteren Siebren Jansen, directeur van de zuivelcoöperatie *De Goede Verwachting* in Workum, op de themadag van het cursorisch onderwijs van de christelijke middelbare landbouwschool De Súdfinne in Zalencentrum Van der Wal in Sneek.

Jansen verweet de veeverbeteringsorganisaties hier onvoldoende aandacht aan te hebben besteed. Ir. Guus Laeven, directeur van de k.i. Zuid in Eindhoven zei, dat de effecten van de fokkerij pas over lange tijd zichtbaar zijn. „Wij moesten nu eigenlijk al weten, hoe straks de uitbetaling van de melkprijs zal zijn. En dat weten wij niet”, aldus Laeven.

Jansen vond dat antwoord wat te gemakkelijk. De verhouding tussen vet en eiwit ligt nu al een hele tijd erg ver uit elkaar. Tussen 1981 en 1988 is de vetprijis gedaald van f 10,10 naar f 8,91 en de eiwitprijis gestegen van f 8,75 naar f 13,62. En die stijging gaat nog door. Eiwit valt niet onder een contingentering, vet wel.

Laeven erkende, dat eiwit „zo langzamerhand de grootste frustratie is voor iedereen die zich met de fokkerij bezighoudt”. En: „Je kunt een fokbeleid onmogelijk op politieke maatregelen afstemmen”. Volgens Laeven is de mogelijkheid om meer op eiwit te fokken beperkt. Er ligt een biologische grens waar men niet overheen komt. De stieren die nu in gebruik zijn, verho-

gen vrijwel allemaal het eiwit, maar het gaat erg langzaam. Men kan beter op kilogrammen eiwit selecteren, dan op procenten, zo voegde hij eraan toe. Wie meer wil, moet roodbonten aanschaffen, maar die geven wel 900 tot 1000 kilogram melk per jaar minder, met een aanmerkelijk hoger eiwitgehalte.

Jansen kwam op die f20 miljoen door er op te wijzen, dat een stijging van het eiwitgehalte met 0.1 procent een verhoging van de noordelijke kaasproductie met 6000 ton tot gevolg heeft. Dat levert f40 miljoen op. De boterproductie zal daardoor met 2400 ton dalen, wat een 'verlies' van f 20 miljoen geeft. Dus blijft e f20 miljoen over. Dat is een cent per kilogram melk.

Nieuwsblad vh Noorden 1989-07-15

'Geen acuut gevaar'

Kabinet neemt maatregelen dioxine-melk

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG – Boeren in delen van Zuid- en Noord-Holland wordt het verboden zelf zuivelprodukten te maken uit hun melk. De agrariërs zullen hun melk voortaan in een speciaal aan te wijzen melkfabriek moeten afleveren. Daarbij wordt het melkvet verwijderd. Bij slachting van vee uit de betrokken gebieden zal het vlees apart worden gehouden en worden vernietigd. Er wordt nog een regeling gemaakt ten aanzien van het vervoer (groenvoer) uit de betrokken gebieden.

Het kabinet heeft hiertoe gisteren besloten. Aanleiding vormden metingen van het *Rijks instituut voor volksgezondheid en milieugehygiëne* (RIVM) naar de uitstoot van vervuilende stoffen door vuilverbrandingsinstallaties. Daarbij werd in een gebied ten noorden van de **Afvalverbranding Rijnmond (AVR)** tussen de Nieuwe Waterweg, de Noordvliet en de Vlaardingervaart, in boerderijmelk een te hoog gehalte dioxine aangetroffen.

In een brief aan de Kamer stellen de ministers Braks (Landbouw), Nijpels (VROM) en Brinkman (WVC) dat het te hoge gehalte dioxine in de melk op zich geen acuut gevaar voor de volksgezondheid betekent. Experts van Landbouw en VROM verklaarden gisteren dat de gezondheidsproblemen zich alleen kunnen voordoen bij mensen die hun hele leven lang niets anders dan de besmette melk en daaruit gemaakte zuivelprodukten nuttigen. „Daarom is het noodzakelijk maatregelen te treffen omdat het hier een ongewenste situatie betreft”, aldus de ministers.

Bij vuilverbrandingsinstallaties die niet in landelijk gebied liggen, of waarvan de rook niet direct in deze gebieden neerslaat, zijn geen problemen te verwachten. Opname van dioxine uit de lucht via inademing is slechts gering in vergelijking met de opname via etenswaren.

De bewindslieden hebben in overleg met premier Lubbers besloten meteen in te grijpen. Er komt een norm voor dioxine in melk van 6 picogram per gram melkvet. Op termijn zal deze norm verlaagd worden tot 4 picogram per gram melkvet.⁴³ Behalve de maatregelen inzake de melk, de zuivelprodukten, het vlees van dieren en het veevoeder, zullen ook maatregelen no-

43 6 picogram / gram vet zou zijn ca. 150 picogram / kg melk . LC 189-08-22 Resultaten metingen vlak bij een vuilverbrandingsinstallatie bij Leeuwarden was een paar weken later 1,7 en 2,6 picogram / kg. Gelijk aan RIVM referentienorm. Max was nog steeds minder 6 p.gr / kg.

dig zijn bij de afvalverbrandingsinstallaties zoals AVR. In overleg met alle betrokkenen zal een plan worden gemaakt om de beheersing van het verbrandingsproces zo optimaal mogelijk te doen zijn en de beste technieken voor het reinigen van rookgassen te installeren.

De drie bewindslieden schrijven verder dat besloten is om ook in een gebied bij Amsterdam Noord soortgelijke maatregelen in te voeren als in het Zuidhollandse. De maatregelen bij Amsterdam zijn uit voorzorg genomen. Nadere monsterneming moet nog aantonen of het probleem van dioxone in boerderijmelk zich ook daar in ongewenste mate voordoet. Is dat niet het geval, dan worden de maatregelen ingetrokken.

Alle boeren die door de maatregelen getroffen worden, krijgen een schadevergoeding van het rijk. De Landsadvocaat beziet of het mogelijk is de veroorzakers van het euvel (de vuilverbranders) aansprakelijk te stellen.

Leeuwarder Courant 1989-07-18

Politiek liet het jarenlang bij woorden in dioxineprobleem

Door Runa Hellinga en Margreet Vermeulen

DEN HAAG - De Tweede Kamer wist al in juni uit een vertrouwelijke brief van milieuminister Ed Nijpels dat de melk uit het Lickebaertgebied bij Rotterdam met dioxine vervuild is. Men deed toen niets met die wetenschap. Pas toen de vervuiling via andere bronnen uitlekte, vroeg de PvdA verontwaardigd om spoedoverleg. Dat de regeringspartijen VVD en CDA een dergelijke debat hebben afgewezen, omdat „ze zich grondig willen voorbereiden” is tekenend voor de wijze waarop de Kamer al jarenlang met het dioxineprobleem omspringt.

De volksvertegenwoordigers hadden zich namelijk al in 1981 en in 1984 kunnen realiseren dat er iets loos was met dioxine in melk. In het eerste geval naar aanleiding van een rapport van de Universiteit van Amsterdam, in het tweede geval door een nota van de toenmalige milieuminister Pieter Winsemius. Maar de volksvertegenwoordigers hebben zich beide keren met een kluitje in het riet laten sturen na de mededeling van de verantwoordelijke bewindslieden dat er 'op korte termijn' nader onderzoek zou komen.

Dat beeld rijst op bij bestudering van de stukken over de effecten van vuilverbranding die de Kamer de afgelopen negen jaar onder ogen heeft gekregen. De betreffende stukken zijn voor kennisgeving aangenomen, een debat erover heeft nooit plaatsgevonden. Sinds 1981 hebben de parlementariërs genoeg genomen met de aankondiging van nader onderzoek, zonder zich later ooit nog af te vragen hoe het met dat onderzoek gesteld was. Want de feitelijke resultaten bleven jarenlang uit.

Daardoor kon het gebeuren dat klanten van boeren uit het Lickebaertgebied jarenlang verontreinigde melk hebben gedronken en verontreinigde kaas hebben gegeten, terwijl al in 1980 door de Universiteit van Amsterdam was gewaarschuwd.

In dat zogenoemde 'Eindrapport vuilverbranding Project M73' staan weliswaar geen spijkerharde bewijzen dat de uitstoot van dioxine door vuilverbrandingsinstallaties effect heeft op koemelk. Maar er waren ook destijds al redenen genoeg om bezorgd te zijn. In ieder geval was het bekend dat dioxine zich via de voeding in moedermelk ophoopte. Bovendien gaat het

hier om een van de giftigste stoffen die ooit door mensen zijn gemaakt.

Op 23 februari 1981 liet de toenmalige milieuminister Leen Ginjaar in antwoord op vragen van D86-kamerlid Ineke Lambers-Hacquebard echter weten voorlopig geen aanleiding te zien tot maatregelen om de uitstoot van stoffen door vuilverbrandingsinstallaties te beperken. Ginjaar vond dat „ondanks de veelheid en de uitgebreidheid van de onderzoeken nog slechts weinig op dit gebied als wetenschappelijk bewezen kan worden beschouwd en het overige in meer of mindere mate als speculatief moet worden aangemerkt”

Amsterdam dacht terzelfder tijd heel anders over het rapport.

Die gemeente stelde 4 miljoen ter beschikking voor het plaatsen van extra elektrofilters in de Amsterdamse vuilverbranding. De minister moet dat maar onzin hebben gevonden, al kondigde hij wel een aantal onderzoeken aan.

Daarbij bleef het een aantal jaren.

Pas in 1984 kwam VVD-minister Pieter Winsemius op de affaire terug. Letterlijk schreef hij dat storingen in verbrandingsinstallaties kunnen leiden tot „een uit het oogpunt van de volksgezondheid te hoge belasting van het in de omgeving grazende melkvee”.

Opnieuw werd het nodige onderzoek aangekondigd. Maar dat liet heel lang op zich wachten. De vraag is eigenlijk, of het vandaag al zou zijn uitgevoerd, als vorig jaar niet een bezorgde boer zelf een monster van zijn melk bij de Universiteit van Amsterdam had aangeboden. Dat monster bleek zo verontreinigd, dat de problematiek eindelijk serieus werd onderzocht.

Deze trage afhandeling van zaken lijkt al die jaren niemand gestoord te hebben. De Kamer niet, die nooit om een voortgangsrapportage vroeg. En het ministerie niet, dat aanhikte tegen de extra miljoenen die nodig zijn voor de aanpassing van de verbrandingsinstallaties.

Koeienrassen als bloemen in de Friese wei⁴⁴

(Tekst Willem Stegenga Foto Wietze Landman)

Jan Linzen van der Burg dichtte het in zijn tijd net even anders: 'Fee en lommen'. De Friese veestapel is de laatste tijd echter zo kleurrijk geworden dat de tintenpracht van de bloemen concurrentie wordt aangedaan.

Er zijn in Friesland door de jaren heen altijd boeren geweest die wat meer wilden dan alleen zwart-bont vee. Al geruime tijd bestaat er bij voorbeeld een club van roodbont-fokkers. Aanvankelijk werd daar wat op neergekeken, maar naarmate de prestaties van dat vee groter werden, kregen ze meer erkenning. Toen er zwarte-bonte stieren kwamen die dat rode kleurtje ook in hun arsenaal hadden, bleken geijkte zwart-bontfokkers daar al nauwelijks meer bezwaar tegen te hebben. Het gevolg was dat je op keuringen soms koeien ziet die een vacht hadden waarin zelfs drie kleuren vallen waar te nemen: zwart, wit en rood, of wel marterbruin. Het was het begin van meer kleur in de Friesie veestapel.

Indirect heeft de overheid de laatste jaren ervoor gezorgd dat er meer kleuren in de Friese weiden zijn te zien dan ooit tevoren. Op het moment dat de melkproductie aan grenzen werd gebonden - de zogenaamde superheffing - gingen de Friese veehouders na welke andere eigenschappen runderen nog hebben. Vanouds waren het ook trekdieren maar daaraan was hier geen behoefte. De technische vooruitgang had immers de tractor geboord.

Wat veel meer is aangeslagen is de andere produktietak van de koe: vlees.

In een melkersprovincie als Friesland is dat altijd een onderbelichte factor geweest. Sinds de superheffing is dat echter veranderd. Er is een grote belangstelling voor de vleesproductie gekomen. Daar moesten andere rassen voor worden geïmporteerd. In het begin van de zeventig werd er voor melkvee al sperma uit West-Duitsland en later uit de Verenigde Staten en Canada ingevoerd. Men was dus gewend aan vreemd bloed.⁴⁵

Wat de vleesrassen betreft, begon het met Italiaans bloed van de Piemontese. Geen kleurrijk vee, want het is zo zwart als de nacht. Bovendien heeft de goegemeente moeite met het

⁴⁴ Ook in het Vrije Volk van 9 sept. 1989 een uitvoerig artikel over de toename van meer vleesvee. (ZHN.)

⁴⁵ !!!!! Deze invoer had niks te maken met vlees, in tegendeel zelfs het vlees van HF werd door slagers als slecht omschreven. (ZHN.)

woord. Piemontese wordt in het heersende spraakgebruik vaak Piemeltese genoemd. Hetzelfde gebeurde toen het oog viel op de Franse Charolais die hier al gauw de naam Charleroi kreeg. Die koeien zijn doorgaans vaal blank. Vervolgens kwamen de Limousins en de laatste tijd is er een toevloed van Blondes d'Aquitaine. een ras met een kleur die het midden houdt tussen blond en lichtbruin.

Niet alleen de kleur van het vee kreeg meer schakeringen, ook de vormen werden anders. Vleeskoeien hebben meer massa zeker als het om dikbillen gaat. Ook die kwamen, veelal gefokt uit Belgsche Witblauwen. Daarmee was de koek nog niet op. Een enkele boer probeerde het met Jerseys, een andere ziet heil in Herefords uit Groot-Brittann” en weer anderen vallen op Lakenvelders. Witrikken en Brown-Swiss In natuurgebieden grazen Schotse Hooglanders, terwijl in Nederland ook de Galloway's hun intrede hebben gedaan.

Melk hoofdzaak

Ondanks dat alles blijft melken de hoofdzaak. En niet zonder succes. In de eerste week van september, als de Agriana in de Frieslandhal wordt gehouden, zal het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat* vooral daar het accent op leggen. En met reden. Vorig jaar was de stijging van de produktie in Friesland hoger dan het landelijk gemiddelde. In kilo's melk per koe was Friesland zelfs de grootste groeier van Nederland, in vet- en eiwitgrammen op een na de grootste. Vergeleken met andere provincies stond Friesland vorig jaar op de vierde plaats, na de kleinere veeteeltgebieden als Flevoland, Zeeland en Groningen.

Dat is een prima prestatie in een land dat in West-Europa met zijn zwart-bonten aan de top staat. Die positie krijgt nog meer inhoud als men nagaat dat een buitenlander, dr. Paul Grothe uit West-Duitsland, dat heeft uitgevogeld.

Dat doelgerichte fokken is niet voor iedereen wet en gezag. Niet alleen de koeien in Friesland zijn kleurrijk, dat geldt ook voor de boeren. Een man ab Atze Lootsma in Tzummarum wil namelijk als een soort hobby niet de hele dag tegen zwartbont melkvee aankijken. “Ik moet der de hiele dei mei omgean en dan wol ik der ek wat aardichheid oan hálde.”

Zijn veestapel is dan ook erg geschakeerd. „Der binne boeren dy't mei sa'n bytsje mooglik fee harren kwotum folmelke wolle. Ik wol dat mei safolle mooglik fee dwaan. Ferkeapest ek nochris in keal foar túzund gunne, oars net.” In zijn stal staat zo'n beetje alles wat er aan rassen in Nederland voor handen is. Hij heeft geen Blonde d'Aquitainekoe, buurman Piet Miedema was bereid een van zijn exemplaren even bij Lootsma in het land te laten lopen.

De 'verwarring' wordt nog groter als men nagaat dat Lootsma's vee naast raszuiveren ook nog een fiks aantal kruislingen bevat. Bovendien heeft hij een aantal meststieren op stal staan, waarvan de verscheidenheid eveneens groot is.

'Kleurke-fokkers' worden Lootsma en de zijnen genoemd. Dat klinkt neerbuigend, maar daar heeft Lootsma lak aan, net zo als hij dat heeft aan de andere gangbare normen in de fokkerij: geen stamboek en geen melkcontrole.

Het is natuurlijk een voorrecht om dergelijke boeren in je provincie te hebben. Ze geven niet alleen de veestapel, maar in wezen de hele samenleving kleur in een tijd dat het toch wat grijs wordt om ons heen.

De cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek geven aan dat de stijging van het vleesvee spectaculair is. In Nederland waren in 1987 nog 509.000 stuks vleesvee, de mestkalveren

even niet meegerekend. Het jaar daarop was dat aantal al tot 556.000 gestegen en dit jaar heeft de stapel een omvang van maar liefst 617.000 stuks. In twee jaar een toename van 21 procent. In die periode liep het melkvee sterk terug: van 2.100.000 stuks naar 1.911.000 stuks. Die tendens heeft er ook toe geleid dat men hier wat anders tegen rundvlees is gaan aankijken.

In de loop der jaren heeft rundvlees een groot deel van markt aan varkensvlees moeten afstaan. Niet dat door de komst van het vleesvee daar nu plotseling verandering in is gekomen, maar het heeft wel tot gevolg gehad dat rundvlees weer meer onder de aandacht van het publiek is gekomen. Zo hebben Brada in Leeuwarden en de Nieuwe Weme met het stamboek van de Blonde d'Aquitaine een project opgezet om de afzet van vlees van dit ras te propageren.

Leeuwarder Courant 1989-10-24

Nederlandse koe is beste van EG

FRS-voorzitter Germ Landman:

WOLVEGA - De Nederlandse koe heeft de hoogste productie in de Europese Gemeenschap. Vorig jaar is zij de Westduitse en Deense runderen voorbijgegaan. Dat zei gisteravond de voorzitter van het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat*, Germ Landman, op een contactavond van het FRS in café Dragt in Wolvega. Al eerder dit jaar bleek dat de Nederlandse zwartbonten de grootste *genetische vooruitgang* in de wereld hebben geboekt.

De gemiddelde jaarproductie in Nederland is boven de 7000 kilogram gekomen. De Verenigde Staten komen daarboven met 8400 kilogram en Israël is koploper met meer dan 9000 kilogram.

De vooruitgang heeft er toe geleid, dat de export van sperma uit Nederland flink is gegroeid. Directielid ir. Henk van der Zwaag sprak zelfs van een stijging met enkele tientallen procenten. Vorig jaar voerde het FRS voor *f* 513.000 sperma van eigen stieren uit. De helft daarvan ging naar Groot-Brittannië en Ierland. Daarna volgden Italië en de olielanden.

Met de handel in sperma uit Amerika haalde het FRS vorig jaar een omzet van *f* 6 miljoen. Voor dit jaar is dat bedrag op de helft begroot. Enkele veel gevraagde stieren blijken niet leucose-vrij te zijn. Dat houdt in, dat dat sperma per 1 januari niet meer verkocht zal worden.

Om tegemoet te komen aan de kritiek van enkele fokkers op het basisfokbedrijf dat in Terwispeel gestalte krijgt, heeft het FRS besloten dat de helft van het aan te voeren materiaal van de eigen leden afkomstig zal zijn. Zo wil men voor *f* 1400 embryo's kopen, zonder dat de fokker daar verder een claim op kan leggen. Wil hij dat wel, dan zakt de prijs naar *f* 1000.

In de eerste maand van het nieuwe boekjaar is het aantal eerste inseminaties met 1,7 procent toegenomen, buiten het aantal van de **doe-het-zelvers** om. Dat is mede ingegeven door de wens de afkalfdatum te vervroegen in verband met de wintertoeslag van de zuivelfabrieken op melk. Financieel had het FRS een goed jaar. Er werd een batig saldo geboekt van *f* 1.2 miljoen. Voor dit jaar is dat begroot op *f* 94.000, niet voor een onbelangrijk deel uit fiscale overwegingen.

Uiteraard werd een deel van de bijeenkomst besteed aan de voorgenomen fusie van het FRS

met de zusterorganisaties in Groningen en Drenthe. Voorzitter Landman zei op opmerkingen uit de zaal dat de moeilijkheden die de zuivelcoöperatie Frico-Domo ondervindt bij een volledige integratie van het Friese en het Drents-Groningse blok, de veeverbeteringsorganisaties ook enigszins parten speelt.

Op de vraag of het FRS-logo een meerwaarde heeft, zei hij: “Als wij eerlijk zijn niet. Vroeger sprak men in het buitenland van FRS-koeien, nu van Holstein-Friesians. Met uitzondering dan van Zuid-Afrika. Daar heeft men een Friese stier preferent verklaard. De keuringscommissie heeft twee van zijn dochters in Friesland bekeken en is voor de rest afgegaan op geruchten uit Zuid-Afrika”. Hij doelde daarbij op het *Fries-Hollands Rundvee Stamboek*. Na enig gegrinnik in de zaal zei Landman, dat hij daarmee het preferentschap niet wilde betwisten.

Bij de fusie is gedacht aan zes lokale 'stations': vier in Friesland, een in Groningen en een in Drenthe. Breng dat aantal maar naar een terug, zei iemand in de zaal. Landman zei dat daar ook over is gesproken, „maar daar wil ik nu niet verder op ingaan”. Hij gaf toe dat bij het voorlopig vasthouden aan vier Friese plaatsen, het bestuur zich wel wat door emoties heeft laten leiden.

Behalve in het Noorden worden de krachten ook gebundeld in Noord-Holland, Zuid-Holland. Utrecht en Zeeland. Landman zei, dat het stamboek pas in 1994 of 1995 zal beslissen of het helemaal bij het Nederlands Rundvee Syndicaat zal worden ondergebracht. De verwevenheid met het NRS is overigens nu al groot.

Leeuwarder Courant 1989-11-01

Slump-affaire Koeien dood door lood in veevoer – 1

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - In de afgelopen weken zijn in Friesland en Groningen zeker twintig koeien doodgegaan door loodvergiftiging. De veel te hoge concentratie lood zat in veevoer afkomstig van de veevoederfabriek Slump in Gerkesklooster. De fabriek heeft na het constateren van de vergiftiging direct grootscheepse maatregelen genomen. Al het verontreinigde veevoer dat sinds 4 oktober was geleverd, wordt bij de boeren teruggehaald en vervangen door voer van UTD in Akkrum.

Het verontreinigde veevoer is in beginsel aan 318 boeren in Friesland en Groningen geleverd. Om hoeveel het gaat is niet duidelijk. Directeuren van zuivelfabrieken en tal van instanties en de ministeries van landbouw en wvc hebben gisteren in allerijl overleg gepleegd om zich op de situatie te beraden. Zij hebben besloten om de melk van de koeien die het veevoer hebben gekregen apart te verwerken in de zuivelfabriek van Frico/Domo in Tuk. Daar wordt de melk voornamelijk verpoederd en apart bemonsterd. De ~r wordt buiten het consumptiekanaal gehouden.

De verontreiniging is ontstaan door het toevoegen van een maisbijproduct, dat van derden is betrokken. Mais kan flinke hoeveelheden metalen aan de grond onttrekken. Bij de veevoederfabriek in Gerkesklooster bestond enige tijd onzekerheid over de oorzaak van de loodvergiftiging. Omdat men er in eerste instantie niet achter kon komen waar de oorzaak lag, is ook aan

sabotage gedacht.

Dat bijproduct is weliswaar onderzocht, maar niet op loodgehalte. Directeur Anne Harm Slump van de veevoederfabriek wil niet kwijt van wie het produkt afkomstig is. De *Algemene Inspectiedienst* onderzoekt elke mengvoer, die van de afnemers partij terugkomt. Slump schat dat de directe bedrijfsschade aanzienlijk zal zijn. Het meer dan tachtig jaar oude bedrijf is verzekerd. Slump zegt het „buitengewoon triest” te vinden dat de afnemers op deze wijze gedupeerd worden.

De verontreinigde zuivelprodukten die al in de handel zijn vormen geen bedreiging voor de volksgezondheid, aldus een bekendmaking van WVC en Landbouw en Visserij. Wel wordt consumptie van produkten die rechtstreeks afkomstig zijn van de bedrijven afgeraden, omdat daarin mogelijk een te hoge concentratie lood zit. De produkten, die al in de handel zijn, zijn verdund met schone produkten en daarom niet gevaarlijk.

Leeuwarder Courant 1989-11-01

Slump-affaire Koeien dood door lood in veevoer – 2

**Slump haalt bij alle boeren veevoer terug
Na vaststelling loodvergiftiging**

LEEWARDEN - Het mengvoerbedrijf Slump in Gerkesklooster heeft besloten al het door dit bedrijf in de laatste weken geleverde veevoer bij de boeren terug te halen. De loodvergiftiging die in een deel van het voer zit, heeft Slump daartoe genoodzaakt. „Ik kan niet anders”, zei directeur Anne Harm Slump gisteravond. Er zijn zelfs speciale zuigwagens gehuurd voor het afhalen van het voer.

„De boeren kunnen de schade die zij hebben geleden bij ons verhalen. Wij zijn verzekerd. Onlangs is die verzekering nog verhoogd vanwege de *afatoxmekwestie*”, aldus Slump. Hij zegt dat het lood zit in een bijproduct, „dat mij is toegeleverd. Waarschijnlijk is bij die leverancier een ongeluk gebeurd. Nee, niet iedere artikel wordt op lood gecontroleerd. Dat doet niemand dagelijks. Er worden steekproeven genomen”.

Op de lijst bij de *Algemene Inspectie Dienst* staan 318 bedrijven in Friesland en Groningen die voer van Slump hebben gekocht. Tot dusver hebben zich bij achttien bedrijven acute ziekteverschijnselen onder het vee gemanifesteerd. Zo'n twintig koeien zijn doodgegaan of 'uit nood' geslacht. Op twaalf bedrijven wezen monsters van de melk uit dat het loodgehalte boven het wettelijk toegestane maximum van 0.05 milligram per kilogram melk uitkwam. In één geval werd de grenswaarde tien maal overschreden.

Hersenaandoening

Bij een geringe hoeveelheid lood, aldus Piet Zandstra van de *Gezondheidsdienst voor Dieren* in Drachten, bestaat de kans dat de koe geneest. Bij een te grote hoeveelheid krijgt het dier een hersenaandoening. Eerst manifesteert zich dat in sloomheid en vervolgens treden momenten van grote opwinding op, soms gevolgd door blindheid.

Het lood komt in het bloed terecht en zet zich na wat aan de melk te hebben afgestaan vast in nier, lever en beenderen. „En dér giet it net maklik wer ut.” De gevolgen kunnen volgens hem ook in een later stadium nog op treden. Het bijproduct, waarin het lood zou zitten, bestaat vol-

gens Zandstra uit verschillende componenten.

Bij de AID zei men dat de herkomst van de boosdoener nog niet bekend is. Het gaat om zogenaamde prota-brokken. Daarin werd volgens een woordvoerder van Landbouw 8000 milligram lood per kilo aangetroffen, wat resulteerde in 1500 milligram lood per kilo krachtvoer. „Wij weten niet of er sprake is van een vergiftigd onderdeel van het mengvoer dan wel van een fout bij het mengen. Daar wordt nog onderzoek naar verricht.”

Grootse aanpak

Bij het onderzoek en de gevolgen zijn tal van instanties betrokken: de AID, het melkcontrolestation, de koninklijke zuivelbond FNZ, de bond van particuliere zuivelfabrieken VVZM, de Gezondheidsdienst voor Dieren en de Keuringdienst van waren. Vrijwel alle zuivelfabrieken die Friesland en Groningen tot hun werkgebied hebben, zijn bij de zaak betrokken.

De melk van de 318 veehouders wordt apart opgehaald en gebracht naar de door de Frico-Domo voor dat doel vrijwillig beschikbaar gestelde fabriek in Tuk. Het gaat om ongeveer 1,5 miljoen kilogram melk per week. Bij Frico-Domo verwacht men dat het apart verwerken van melk niet langer dan twee weken hoeft te duren. De analyses van in Tuk aangeboden melk worden volgens een woordvoerder van Frico-Domo eind deze week verwacht.

Volgens voorlichter Tiny Brouwers van de FNZ wordt de melk in Tuk ontroomd en van die room wordt boter gemaakt. De ondermelk wordt tot poeder verwerkt. Die poeder blijft in opslag. Onderzoek moet uitwijzen welke bestemming de poeder zal krijgen. De mogelijkheid dat het wordt vernietigd wordt niet uitgesloten. Volgens Brouwers hecht het lood zich aan melkpoeder en niet aan boter.

De consumenten hoeven zich volgens hem niet ongerust te maken. Melk, boter en kaas uit het betrokken gebied vormen geen bedreiging voor de volksgezondheid. Wel wordt het rechtstreeks betrekken van melk en eventuele zuivelproducten van de betrokken boeren ontraden. De mogelijkheid bestaat dat de eerste slachtoffers van de loodvergiftiging ter verwerking bij de thermochemische fabriek NTF in Sumar zijn aangeboden. Het ministerie van landbouw sprak vanmorgen van acute sterfgevallen onder het rundvee. Woordvoerder Den Brave van de NTF zegt dat de fabriek geen kadavers met vermelding van de vergiftigingsdood heeft ontvangen. Bij de Rijksdienst voor keuring van vee en vlees (RVV) zijn tot nu toe tien runderen aangeboden voor noodslachting.

De Leeuwarder RVV-kringdirecteur drs. Johan Haverkort laat deze dieren onderzoeken door het centrale laboratorium in Wageningen. Nagegaan wordt of de kadavers van Koeien met loodvergiftiging zonder bezwaar kunnen worden verwerkt in de diervoedingsindustrie. „Vermoedelijk is er geen enkel gevaar, gelet op de enorme verdunning die dan optreedt”, aldus Haverkort.

Bij Koopmans Meelfabrieken verzekert directeur Martijn van der Meij dat er in het daar geproduceerde krachtvoer geen lood zit. Ook bij de CAF zegt hoofddirecteur Bartus Hof dat het met lood vergiftigde bijproduct niet bij zijn drijf in het mengvoer voorkomt. Overigens is er geen standaardcontrole naar het voorkomen van lood. Het onderzoeksinstituut De Schothorst in Lelystad, dat het mengvoer van de coöperatieve mengvoerfabrikanten controleert, verklaart in een reactie dat men zich beraadt op het toevoegen van de loodcontrole bij mengvoerders.

Winsumer veearts ontdekte loodvergiftiging bij toeval Koeien alleen besmet in Groningen en Friesland

Van een onzer verslaggevers

GRONINGEN - De oorzaak van de plotselinge dood van een groot aantal koeien in het Fries-Groninger grensgebied, is eind vorige week bij toeval ontdekt door veearts M. Nicolay uit Winsum. Hij stuurde het laboratorium van de *gezondheidsdienst voor dieren in Drachten* niet alleen een op mysterieuze wijze gestorven kalf, maar ook een handjevol krachtvoer dat hij in de stal van een veehouder in Ezinge zag liggen. Het monster werd op verzoek van de veearts, die symptomen van loodvergiftiging herkende, gekeurd en bleek 130 keer de maximaal toegestane hoeveelheid lood te bevatten. In andere monsters zat bijna 200 keer te veel.

Tenminste 18 vooral Groninger boeren en hun veeartsen tastten al een paar weken in het duister omtrent de oorzaak van de geheimzinnige ziekte. De conditie van hun veestapel verslechterde sinds ongeveer 10 oktober zonder aanwijsbare oorzaak. Koeien en kalveren aten en dronken minder, werden blind en wild. Veertien dagen geleden stierf de eerste koe.

Het lood werd gevonden in het krachtvoer biks, afkomstig van de mengvoederfabriek Slump in het Groninger Stroobos. Volgens directeur A.H. Slump is het lood gevonden in een partij maisbijproduct, een van de tien bestanddelen van biks. Slump wil om verzekeringstechnische redenen niet zeggen wie de leverancier is geweest.

Volgens de algemene inspectiedienst van het ministerie van Landbouw en Visserij is de herkomst bekend, maar is het nog onduidelijk of er ook loodhoudende grondstoffen aan andere fabrieken zijn geleverd. Een onderzoek naar mogelijk verdere verspreiding wordt eind deze week afgerond. Volgens woordvoerder Brouwers van de *Federatie Nederlandse Zuivel* (FNZ.) in Rijswijk bestaat goede hoop dat het maar om één fabriek gaat. Er zijn tot dusver alleen ziektegevallen gemeld uit Groningen en Friesland bij afnemers van Slump.

De mengvoederfabriek, die is stilgelegd, is een grootscheepse operatie begonnen om alle besmette biks terug te nemen en door zuivere producten te vervangen. De melk van tenminste 300 veehouderijen wordt door het zuivelconcern *Noord Nederland* verwerkt in een melkpoederfabriek in Tuk bij Steenwijk. De melkfabrieken werden vrijdag door de boeren ingelicht over de te hoge concentratie lood.

Leeuwarder Courant 1989-11-10

Slump Loodschandaal krijgt lange nasleep

Door Willem Bosma

Tientallen dode en honderden zieke koeien in Noord-Nederland en Zuid-Engeland, miljoenen kilo's waardeloze melk, een berg stalmest van zeer dubieuze kwaliteit, honderden tonnen giftig afval: het loodhoudend krachtvoer heeft een miljoenschade aangericht, die de gedupeerden nog lange tijd zal heugen. Wat medio augustus begon met een ongelukkige scheepslossing aan de Antwerpse kaai blijkt te zijn uitgroeid tot een internationaal schandaal.

In het middelpunt van de affaire raakt steeds meer de veevoergrondstoffenhandel D. M. de Bruyn BV in het Noordbrabantse Waspik. De firma gaf woensdag een persbericht uit, waarin de kwestie werd samengevat als „een misverstand” tussen importeur en leverancier.

Hoewel het ministerie van landbouw zich in vrijwel compleet stilzwijgen hult over het AID-onderzoek, staat de toedracht nu nagenoeg vast. Half augustus meert er een zeeschip van de Burmaanse staatsrederij in Antwerpen af met aan boord bulkladingen zinkconcentraat en rijstevoerschroot. Bij het lossen komt er een plens van het zinkspul in een deel van de veevoergrondstof terecht.

De 'averijcommissaris' van de Hamburgse graanhandel Alfred Töpfer GmbH bestempelt 157 ton rijstevoerschroot als waardeloos.

17 augustus krijgt De Bruyn BV een telex, dat de partij gratis en voor niks weg kan. Normaal kost zo'n hoeveelheid rijstevoerschroot al gauw dertig mille. Een dag later biedt De Bruyn - al sinds 1930 „mede in schadepartijen” - aan het spul voor f 5500 transport- en lossingskosten weg te halen. „Over lood is toen beslist niet gesproken”, aldus De Bruyn.

Töpfer gaat op 23 augustus per telex akkoord. „Ter vernietiging” van de schadepartij, zo staat het zwart op wit. Een week later, de lading is dan al mede namens Rovegrha BV (Lekkerkerk) naar Waspik verscheept, komt de rekening in Hamburg die door Töpfer wordt betaald. De Bruyn. „Ons is gebleken dat procuratiehouder Piet Timmers die passage over de vernietiging toen niet schriftelijk heeft gecorrigeerd”.

7000 kilo zink

De Waspikse onderneming mag volgens de branche dan wel in een grijs veevoercircuit worden gesitueerd, de firma laat op 4 september een monster van de volgens haar 180 ton rijstevoerschroot op zinkgehalte analyse ren bij een laboratorium in Den Bosch. Er blijkt 4 procent (40.000 mg/kg) zink in te zitten, ruim 7000 kilo zink dus. Daarmee is het rijstevoerschroot nog net geen chemisch afval krachtens de Nederlandse wet.

De Bruyn echter heeft in haar tachtigjarig bestaan „nog nooit producten vernietigd” (persbericht) en meent bovendien dat een toevoeging van enkele milligrammen zink aan veevoeder niet ongebruikelijk” is. Het vuile cadeautje van Töpfer wordt in de derde week van september naar Drogerij Marknesse BV in Dronten gebracht.

De Bruyn becijfert de eigen winst op f 1800, een tientje per ton. Dat kan alleen maar betekenen, dat 'Marknesse' de grondstof voor een zeer luttel bedrag moet hebben verworven. Bij de drogerij van Rovegrha-directeur Arnoud Baas zegt men nu destijds niet te zijn ingelicht over de aard van de schade. „Over zink is toen beslist niet gesproken.”

In Dronten wordt het giftige rijstevoerschroot direct verwerkt in een droge korrel, die dient als wel zeer goedkope vervanging van maisgluten. Van de korrels ('pellets' in voederjargon) belanden vervolgens begin oktober bij Slump BV in Stroobos en bij een Britse afnemer, die er allebei krachtvoer mee brouwen. Over zink of lood werd uiteraard beslist niet gesproken. Bij Slump zou het gaan om ongeveer 3000 ton eindproduct

Beste koeien

Al gauw na de bezorging van Slumps krachtvoer bij ruim driehonderd boeren in heel Friesland en Groningen begint de ellende.

Boeren die azen op de aantrekkelijke prijs voor 'wintermelk' zetten hun beste koeien een dage-

lijkse portie van soms acht, tien kilo brokken voor. De dieren worden sloom, sommige blind, ze vermageren en slaan met de koppen tegen de stalmuur.

Drs. Piet Zandstra van de Gezondheidsdienst voor Dieren: „As in boer jo by de ko ropt en jo sjogge dit as feedokter, dan tinke jo oan sán. acht mooglikheden. In firus, listeria. CCN, dy sykten it earste. Lead komt dan op it sande plak”. Vele veeartsen worden bij vele koeien geroepen, maar door de geografische spreiding van de gevallen weten zij dat aanvankelijk niet van elkaar. Op 26 oktober - na drie weken gul voederen - ziet dierenarts Tjeerd Jorna van de Gezondheidsdienst de loodvergiftiging als serieuze mogelijkheid.

Hij laat runderbloed en krachtvoer van een bedrijf analyseren en op vrijdag 27 oktober is het verband gelegd. Het krachtvoer bevat maar liefst 1.5 tot 2 kilo lood per ton, 400 keer de geldende norm. Slump vraagt geschrokken opheldering bij Rovegrha. Die ontdekt „tot grote schrik” 8 kilo lood per ton pellets, waarmee dat produkt chemisch afval blijkt te zijn. Er gaat nog ruim een weekeinde overheen, voordat het voer op last van de AID wordt teruggehaald en de aparte melkverwerking op gang komt.

De Friese en Groningse melkveestapel telt inmiddels minstens 50 dodelijke en zo'n vierhonderd zieke slachtoffers. Meer dan 120 boeren hebben al een daadwerkelijke schadeclaim gemeld bij het Landbouwschap. Bij 150 bedrijven is het melkvee 'geblijt'. De gedupeerden kampen met zorgen over de eigen gezondheid, ongerustheid over het lot van de zieke dieren en onwetendheid over de waarde van de afgezonderde melk. „Der komt in perioade fan slimme besluitfoarming”, verwacht Zandstra.

Bewijzen

Tot diep in de avond werkt de afdeling klinische chemie van de Gezondheidsdienst door om maar zoveel mogelijk bloedloodgehalten van individuele koeien te bepalen. Deze analyses moeten straks, als het gaat om evidentie van de schade, in de onvermijdelijke juristenstrijd als wapen dienen. In dat kader komt er ook een langlopend onderzoek naar het wel en wee van een geselecteerde groep koeien van diverse getroffen bedrijven.

Fan dy bisten sil it bloed geregeldwei úndersocht wurde en ek de molkjefte, de dong en it algemiene syktebyld. Dérneffens sil der dan ek in kontrolegroep fan súnne kij neigien wurde moatte fan bedriuwen dy't net fan Slump krijgen hawwe, aldus Zandstra. Lood hoopt zich vooral op in beenderen, lever en nieren van het vee en het kan volgens de dierenartsen wel een jaar of langer duren voordat een koe zich heeft hersteld.

De keuze tussen slachting of onzeker herstel van de koe is voor boer en dierenarts zwaar. Zijn verminderde melkgift of te lichte kalveren straks te verhalen op de boosdoener? Niemand lijkt het te weten. Secretaris Lutsen Walatra van de Gewestelijke Raad van het Landbouwschap tast evenzeer in het duister over de waarde van de afgezonderde melk als over de bruikbaarheid van de mest en de gier van de getroffen veehouderijen.

De eerste mestanalyses vervullen Walstra met zorg. Daarom zal het consultantschap in Wageningen een breed onderzoek opzetten naar de mestkwaliteit, mede met het oog op de verhaalsmogelijkheid. De noodslachting van zieke koeien wordt zo gauw mogelijk gecentraliseerd om de Gezondheidsdienst stelselmatig sectie te laten verrichten.

De boeren zullen hun schade bij Slump claimen. Slump heeft op zijn beurt Rovegrha al op de

korrel. Rovegrha zegt zich „belazerd” te voelen door De Bruyn, die geen verhaalsmogelijkheid lijkt te hebben en ook door Slump wordt belaagd. Van de andere kant heeft multinational Töpfer al een advocaat ingeschakeld omdat hij zijn naam door De Bruyn bezoedeld acht. De verzekeraars zullen elkaar miljoenen gaan betwisten.

Wakkergeschud

De geregelde controle op ongewenste stoffen in veevoer en grondstoffen beperkt zich, zoals ook handelaren in schadepartijen weten, tot gechloroerde koolwaterstoffen, cadmium en aflatoxine Bi. De EG-lijst vermeldt echter veel meer stoffen. De loodaffaire heeft het Productieschap Veevoeder en de verenigingen voor grote en kleine voerproducenten wakker geschud. Ze zeggen te zoeken naar een manier om greep te krijgen op **de grijze markt** van schadepartijen. Als 4 procent zink bij een handelaar doorgaat voor 'goed voor de koeien' schort er iets aan diens mentaliteit, maar zeker ook aan de controle.

Overigens mag de vondst van lood in zinkconcentraat uit Burma geen verrassing heten. Zinkerts bevat doorgaans al kleine hoeveelheden andere metalen als lood, koper, cadmium en ijzer. De Indochinese rijkstaat leunt nog altijd zwaar op een infrastructuur die dateert uit de Britse overheersing van voor 1947. Grote kans dat de winning van zinkoxyde in Burma nog altijd volgens de verouderde thermische methode gebeurt, waarbij zeer veel lood wordt toegevoegd om reoxidatie tegen te gaan.

Dat kon De Bruyn niet weten. Maar zelfs geraffineerd, schoon zink voor de handel bevat op 7000 kilo nog altijd 70 kilo lood en 7 kilo cadmium, waarmee voor 160 à 180 ton rijstevooerschroot de EG-normen voor die beide hoogst giftige metalen ruim zou zijn overschreden. De firma De Bruyn zal „actieve medewerking aan het onderzoek van de AID voortzetten” en verder „al hetgeen binnen onze mogelijkheden ligt verrichten om de schade te beperken”. Een duur misverstand.

Vervolg [1990-06-30](#)

Leeuwarder Courant 1989-12-14

HHH-fokclub blijft stamboek prikkelen

ZWOLLE - De *Holland Holstein Herds*, de club van vooraanstaande fokkers van Holstein-Friesian-koeien in Nederland, blijft de vaderlandse rundveesyndicaten prikkelen. Dat bleek gisteren op de eerste kerstmanifestatie van de club in de IJsselhal in Zwolle.

De publieke belangstelling had wat groter mogen zijn, maar voor het overige waren de keuring, de show van afstammelingen en de veiling een succes. Voorzitter Joop van der Pol van Hallum besprak onmiddellijk de hal voor volgend jaar. De vrees bestaat namelijk, dat de syndicaten volgend jaar hetzelfde willen doen.

De *Holland Holstein Herds* is een paar jaar geleden opgericht, omdat deze fokkers vonden dat de syndicaten te weinig het hoogwaardige fokvee promoten. Dat heeft steeds geleid tot een gespannen sfeer. Aan de andere kant behoorde het FRS gisteren wel tot de sponsors van de dag.

Doorgaans is het bij een particuliere organisatie als de HHH-club niet gebruikelijk een show te houden van afstammelingen van veel gebruikte k.i.-stieren. Gisteren gebeurde dat wel en nog wel van Secret. Dat was tegen het zere been van het Fries Rundvee Syndicaat, dat vindt dat er nog te weinig dieren van die stier aan de melk zijn.

Kamerlid en omroeper Pieter ter Veer zei, dat de stier veel invloed op de Nederlandse fokkerij zal hebben en daarom is elke informatie zinvol. In totaal hebben er 32 dochters gekalfd en voor de HHH-organisatie was dat niet te weinig. Critici langs de kant vonden dat evenmin. Zo snel mogelijk laten zien wat die stier presteert en niet eerst nog maanden zijn sperma kopen om vervolgens te moeten zeggen dat het mogelijk niet eens meevalt, zo redeneerde men.

„Wy ha dizze club en jo moatte wat oandoarre”, zo zei Van der Pol. „It FRS wol graach de primeurs ha en se ha der in hekel oan as in oar dy hat. Moatst it sa besjen: dit is hjir hjoed in round-up fan '89 en in foarpriuwke fan de lannelike manifestaasje it kommandier. Feitliken is it' wat út de hán run. Wy woenen in feling mei wat der omhinne. Dat waarden dy dochtergroepen en doe skillen de sperma-ymporteurs om standromte. Van het een kwam het ander.

Langs de ring werd met zichtbaar genoegen geconstateerd, dat een product van het zuidoostelijk syndicaatsprogramma (Etazon) door de Frans-Duitse jury op de laatste plaats werd gezet. Het paste wat in de sfeer van de dag.

[....]

De prijzen op de veiling waren magertjes. Voor de koeien en kalveren werd gemiddeld *f*4813,64 geboden en voor de embryo's *f*1040. Een uitzondering vormde een koe van Boyen de Boer, waarvoor *f*10.400 werd geboden. Oproeper Jan Aantjes van Cavee-Coveco zei de indruk te hebben, dat de veilingen die worden aangegeven met predikaten als 'elite' en in dit geval 'HHH' de laatste tijd wat minder in trek zijn dan de zogenaamde 'gewone' veilingen.

1990

Nieuwsblad van het Noorden,
01 maart 1990, biz.5

Weer **dioxine** in koemelk gevonden

Van een onzer verslaggevers

DEN HAAG/EMMEN — Het melkvet van koeien die onder de rook van de vuilverbranding in Zaandam grazen, bevat de hoogste concentraties **dioxine** ooit in ons land in koemelk aangetroffen.
[.....]

Leeuwarder Courant 1990-06-01

Actie tegen invoer van Brits rundvee – i.v.m BSE

LEEWARDEN - De Nederlandse vee-exporteurs willen bij het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij en bij de *rijksdienst voor de keuring van vee en vlees* actie ondernemen tegen de import van rundvlees en nuchtere kalveren uit Groot-Brittannië. In dat land slaat de ziekte BSE (koeiegekte of sponsziekte) om zich heen. Import uit dat land leidt ertoe dat potentiële afnemers van Nederlands vee een afwachtende houding aannemen.

Volgens Nammen Schaap van het gelijknamige vee-exportbedrijf in Dronrijp, zou de actie moeten worden gecoördineerd door de *Veepro* in Arnhem, het Nederlands promotie-instituut voor de afzet van levend vee. Schaap heeft, zoals bekend, de afgelopen weken enige ervaring opgedaan met de export van drachtige vaarzen naar de Sovjet-Unie. Het gaat daarbij om duizend dieren. De Russen hebben de eerste zending van vijfhonderd dieren een tijdje opgehouden. Over de tweede zending van weer vijfhonderd dieren wordt nog overleg gepleegd.

Volgens Schaap zal een actie tegen de import bij het ministerie van landbouw alleen niet direct tot succes leiden. Dat ministerie neemt, naar zijn zeggen, moeilijk zelf beslissingen in onderhavige kwesties. Het kijkt naar Brussel. Wat dat betreft komt het hem goed uit dat Frankrijk de import van Brits rundvlees heeft stopgezet.

Vee-exporteur Jurjen Terpstra in Hallum staat achter de actie. Hij is evenwel van mening dat een verbod op de invoer moellijk over de streep is te trekken. Er zijn namelijk andere handelsbelangen - de export van vlees naar Groot-Brittannië bij voorbeeld - die een dergelijke actie zullen dwarsbomen. Veepro-directeur ir. Tony Bruggink was vanmorgen nog niet op de hoogte van de actie.

Slump–affaire: 15.000 koeien aten in totaal 1000 kilo lood

LELYSTAD - De ruim 15.000 koeien op 330 melkveebedrijven, die vorig najaar vergiftigd krachtvoer van Slump in Stroobos hebben gegeten, hebben daardoor in totaal 1000 kilogram lood geconsumeerd. Dat heeft het *Centraal Diergeneeskundig Instituut* (CDI) in Lelystad becijferd. Het gisteren gepubliceerde jaarverslag van het CDI vermeldt een gemiddelde loodconsumptie per koe van 64,5 gram over een periode van één tot vier weken. De dosis die als acuut dodelijk, wordt beschouwd ligt voor een volwassen rund tussen de 6 en 60 gram. Dertig koeien zijn aan de loodvergiftiging bezweken, terwijl er veertig moesten worden afgemaakt.

Nadat de oorzaak van de vergiftiging op 1 november was vastgesteld, heeft het CDI ijlings risicoberekeningen gemaakt die ertoe leidden dat alle runderen op de getroffen bedrijven van een oormerk werden voorzien. Daardoor kon worden voorkomen dat vlees, organen en melk van de dieren ongecontroleerd in de handel zouden komen. Op basis van de beschikbare literatuur ging het CDI ervan uit dat deze geblikte koeien nog wel een lang last van de loodvergiftiging zouden hebben.

De 'halfwaardetijden' voor lood in de organen bleken echter mee te vallen. In het bloed van de koeien bleef het lood langer aanwezig dan was verwacht. Dat hangt volgens het CDI vermoedelijk samen met de spoedbehandeling met natrium-calcium-EDTA, die door de Gezondheidsdienst voor Dieren was aanbevolen. Het CDI stelt dat deze snelle medicatie de veesterfte waarschijnlijk aanzienlijk heeft beperkt.

Blijkens het CDI-jaarverslag behelsde de partij loodhoudend krachtvoer veel meer giftige stoffen dan tot nu toe bekend is geworden. Het *Rijkskwaliteitsinstituut voor Land- en Tuinbouwprodukten* (RIKILT) analyseerde verschillende produkten, waarin Slump - te goeder trouw - de toxische grondstof van Drogerij Marknesse had verwerkt.

De norm voor lood werd 60 tot 460 maal overschreden. Ook voor arseen, cadmium, zink, koper en kwik werden de wettelijk toegelaten gehalten meermalen overschreden. Afgaande op de nu bekende cijfers moeten de koeien naast de 1000 kilo lood ook n 380 kilo zink, 80 kilo koper, 20 kilo arseen, 10 kilo selenium, 2 kilo cadmium, 1,5 kilo zilver en 100 gram kwik hebben verorberd. Op het terrein van Slump in Stroobos ligt nog een enorme partij veevoer met dusdanige verontreinigingen opgeslagen.

Vervolg [1991-12-17](#)

Zes koeien Stienster bedrijf over grens 100.000 kilo melk

STIENS - Een van de presentjes die veefokker Boyen de Boer in Stiens gisteren kreeg was een royaal bloemstuk van de *Holland Holstein Herds*. „De vereniging voor een brede fokkerij zonder belangenverstrengeling”, zo stond op de felicitatie voor de fokker, die gisteren werd gehuldigd voor het verbreken van een nieuw record: zes koeien op één bedrijf die meer dan 100.000 kilogram melk hebben geproduceerd. De huldiging was in handen van het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat*, een veeverbeteringsorganisatie die het heeft verkorven bij de HHH-club. Boyen de Boer is bij de HHH-club aangesloten, maar gaat niet in alles wat die vereniging wil mee.

Dat bleek tijdens de huldiging. De *Holland Holstein Herda* willen zich afwenden van het FRS, omdat dat syndicaat zelf een basisfokbedrijf wil opzetten voor het uittesten van bij fokken gecontracteerde stieren maar vooral van zelf aangekochte embryo's of kalveren. De HHH-leden vinden dat zij op die manier een afzetkanaal kwijt raken. Hier en daar heeft dat kwaad bloed gezet en het HHH-bestuur heeft besloten voortaan samen te werken met de k.i. van het Land van Cuyk.

Wat dat laatste betreft zal Boyen de Boer de HHH-club niet volgen. Ik ben ontzettend content met de service van het FRS. Er is voor mij geen aanleiding om mij bij een andere k.i.-vereniging aan te sluiten, zo zei hij gisteren.

Met zes 100.000-liter-koeien op een bedrijf staat De Boer in Nederland aan de top. Er zijn drie boeren die elk vijf van die koeien hebben: C. Bakker in Hoogkarspel; D. Endendijk in Ermelo en Gebr. Schouten in Zwaagdijk. Bij de vier bedrijven die vier 100.00 kilogram-koeien hebben behoort ook Douwe de Boer in It Heidenskip.

In het begin van de jaren zeventig behoorde De Boer met Sake Antonides uit Veenwouden en Yde Hellinga uit Aldtsjerk tot de pioniers in Nederland op het gebied van de Holstein-fokkerij. Zij verlieten het Fries-Hollands-type en zochten het in de melkrijke 'Amerikanen'. Zij kochten onder andere koeien West-Duitsland. Die dieren werden hier aanvankelijk nauwelijks erkend.

Uit 1973 stamt een van die importen die gisteren werd gehuldigd: Tina. Ze heeft er wat lang over gedaan, maar het feit dat ze na de geboorte van het tweede kalf 'trije-oer' werd, verklaart het een en ander. Hellinga had destijds ook zijn zinnen op Tina gezet, Hij en De Boer hebben er in een kroegje in de buurt van Osnabrueck om gedobbeld.

Bertus Faber van Hallum, bestuurslid van het FRS, vindt dat het bedrijf van De Boer de laatste decennia een voortrekkersrol heeft vervuld. „Hij heeft mede gezorgd voor betrouwbare en betaalbare consumentenprodukten”. FRS-directeur ir. Pieter Scheer zei dat het hebben van 100.000-kilogram-koeien voor 30 procent' een kwestie van erfelijke aanleg is en voor 70 procent van 'omstandigheden'. Met andere woorden: de verzorging van de boer is het belangrijkste element.

De Boer verkoopt vaak jonge dieren aan vooral buitenlanders. Wat hem altijd weer verbaast is dat er veel wordt gekeken naar de te verwachten opbrengst, maar slechts weinig naar de manier waarop die opbrengst tot stand komt. Die manier bepaalt namelijk de hoogte van de kost-

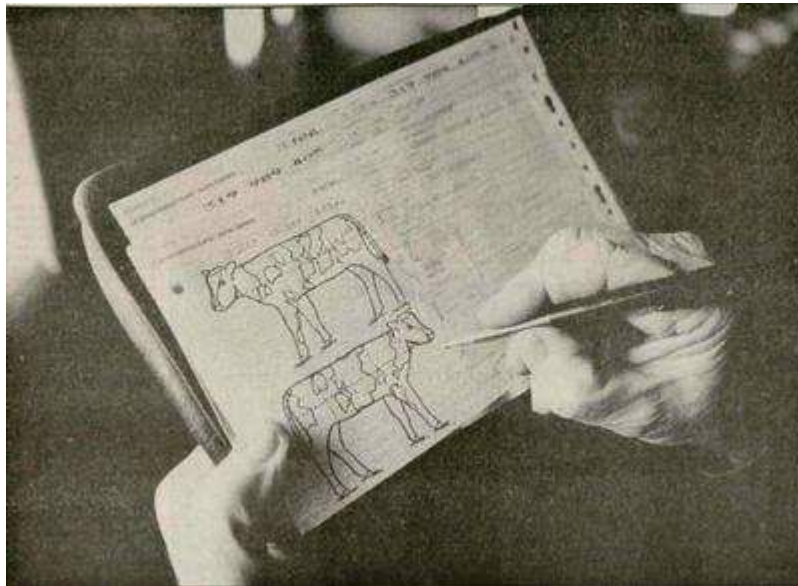
prijs.

De Stienser veehouder fokt economische koeien, stelde Faber. Produktie en exterieur gaan echter goed samen met wat dat laatste betreft veel uitschieters naar boven. Het bedrijf, dat vrijwel voortdurend bij de Friese top-tien qua produktie behoort, haalde tot gisteren een gemiddelde opbrengst van 9248 kilogram melk met 4,53 procent vet en 3,47 procent eiwit. Boyen de Boer heeft het liefste koeien die beginnen met een niet al te hoge produktie, maar verder een constante lijn naar boven laten zien. „Die hebben de laagste kostprijs”. Hij vindt dat er nog meer onderzoek moet worden gedaan naar het doelmatig omzetten van voer in melk.

Leeuwarder Courant 1990-12-01

Per 1 april 1991 oormerken verplicht einde aan kalverschetsen

Door Bert de Jong / Foto's Wietze Landman

De Nederlandse koe krijgt een nieuw paspoort.

Slechts met gele oormerken mag zij nog in de groene weiden rondlopen, dan wel een reis naar Egypte ondernemen. In de afgelopen decennia gold als overtuigend bewijs dat men geen koe bont noemde zonder dat er wel een vlekje aan zat. Die vlekjes werden al die jaren vastgelegd op schetsformulieren en daarmee konden de Friese koeien de hele wereld over zonder dat er problemen ontstonden.

Nu de Friese koeien gezelschap hebben gekregen van eenkleurige Blonde d'Aquitaine uit Frankrijk of Piemontese uit Italië en het geslachte Friese vee niet meer te onderscheiden is van met ziekten besmette soortgenoten uit het buitenland, schiet het schetsformulier te kort. Het werk van Jelte Haagsma uit Workum, die in de Friese Zuidwesthoek al veertig jaar de jonge kalveren schetst, wordt op 1 april volgend jaar overbodig.

„Ik hie froeger op skoalle in njoggen op tekenjen”, vertelt de kalverschetser aarzelend. De 58-

jarige Jette Haagsma legt met vaardige hand in een oogwenk het uiterlijk van de nakomelingen van Us Mem vast. „Doe't ik jong wie, hie ik al aardichheid oan tekenjen”, vervolgt hij. „Oant myn tweintichste jier tekene ik mei nocht allerhanne saken.” Voorbestemd om artistiek werk te doen? Het werd kalverschetser.

„Wy hienen thtís in buorkerij en ik gie der al gau op it fytske op tit om te sketsen. It brocht in daalder it stik, mar de kosten wienen foar mijael. Yn 1955 bin ik sels boer wurden en die ik winterdeis it sketsen derby, dat hie ik doe wol oan tiid. Dat duorre oant 1 oktober 1968, doe bin ik as boer stopt en tagelyk begun as offisjeel keallesketser.” Maar nimmer zag lelie Haagsma de hem omringende dierenwereld met de ogen van Rien Poortvliet of Sjoerd Kuperus. „Echt tekenje? Nee, dat ha ik stint myn tweintichste net wer dien. Der hie ik gjin tiid mear foar.”

Routine

„Dér hast wurk fan, Jeltè', roept de melkveehouder gekscherend. Een bont getekend Holstein-Frisian kalf, nog maar enkele weken oud, kijkt in zijn hok nieuwsgierig naar schetser Haagsma. „Dat hast mei dy keallen fan Paltzer Sexation Bert. Keallen fan dizze topbolle kinst der sa út, se binne sa búnt as wat”, is het commentaar.

Met enkele snelle halen heeft hij een paar zwarte vlammen van het kalf overgebracht op het schetsformulier. Dan komen echter nog de kleine zwarte vlekjes op de flanken die veel meer tijd vergen. Haagsma zou gemakkelijk een vlekje kunnen vergeten, zoveel zijn het er. Hij tekent onverstoort door, draait het kalf een halve slag om ook de andere zijde vast te leggen en heeft uiteindelijk binnen enkele minuten de complete haartekening van het dier op het schetsformulier overgebracht.

Voor de Workumer kalverschetser is dit werk routine. Hij denkt er niet eens echt bij na hoe hij het kalf nu eigenlijk vastlegt. Er is niet echt sprake van structuur „It is in slach. Wat ik it earst sjoch, skets ik ek it earst. Rutine? Ja, sawat elk swartbúnt keal hat únder it kin in wyt puntsje,

ik set dat wite puntje hast automatysk op de skets.”

Na 1 december zullen voor de 4,5 miljoen Nederlandse koeien genummerde gele oormerken als identificatiebewijs dienen. Geleidelijk worden de komende maanden de oormerken ingevoerd, al zijn ze vooreerst nog beperkt voorradig. Voortvarende veehouders moeten voorlopig geduld betrachten. Mondjesmaat komen de oormerken nu nog maar beschikbaar bij de districtskantoren. Ze zijn bedoeld voor de kalveren. Pas na 1 april 1991 komen er oormerken voor de oudere dieren waarvan al een schetsformulier is gemaakt.

Uiteindelijk is het de bedoeling dat op 1 april volgend jaar de tien in Friesland werkzame vaste schetsers niet meer van boer tot boer reizen om de Nederlandse veestapel te tekenen. Hun werk zit er dan op. De veranderingen hebben gevolgen voor het personeel van het *Fries Rundvee Syndicaat* en andere veeverbeteringsorganisaties. Van de tien FRS-schetsers blijven een paar in dienst voor begeleiding van de veehouders en van de veertien administratieve krachten op de districtskantoren zullen in 1992 waarschijnlijk door natuurlijk verloop nog maar vier zijn overgebleven.

Het registratiewerk ligt volgend jaar op het bordje van de veehouders. Zij moeten voortaan zelf in ieder oor van het kalf een geel oormerk aanbrengen, waarop een registratienummer en een streepjescode staan vermeld. De boer is daarna verplicht om gegevens over de levenswandel van het dier aan de computers van het zogenaamde *Identificatie- en Registratiesysteem* in Arnhem door te geven, waardoor de gangen van bijvoorbeeld Clara 7 tot haar dood zijn na te gaan. Bij het slachthuis leest men ten slotte het nummer of met een leespen de streepjescode op het oormerk, waarna koe 99.999.000.7 definitief uit de computer verdwijnt

Niet in elk land wil men in de toekomst overigens volstaan met enkel de gele oormerken als identificatiebewijs. Domien van Wees, hoofd melkcontrole en registratie van het FRS, vertelt dat kopers in landen als Turkije de koe als het ware willen zien. „We zijn nog aan het onderzoeken hoe we dat kunnen oplossen. Er is al gedacht aan het maken van foto's, waarop dan tegelijk het registratienummer herkenbaar is. Die foto's hechten we dan aan het 'nieuwe paspoort'”

Tijd

Het boerenleven wordt nog moderner en vooral zakelijker, Haagsma betreurt het, maar begrijpt het ook: tijd is geld. „Ik doch deis sa'n tachtich sketsen. It hinget der wolris wat fanóf hoefolle keallen as jo by ien boer hawwe. Jo treffe it as der wat gruttere keppels by sitte, want de measte tiid binne jo kwyt mei it autoriden.

Heel wat minder tijd kost het nieuwe I- en R-systeem, al denken sommige veehouders er eerder een secretaresse dan een 'boerefeint' bij in dienst te moeten nemen. Met de druktoetsen van het telefoontoestel kan de boer gegevens over een rund aan een gratis 06-lijn kwijt, waarop die in de RIS-computer worden opgeslagen. Na het intoetsen van het levensnummer wordt met druktoets 6 bijvoorbeeld aangegeven dat koe 99.999.000.5 is gestorven, maar met druktoets 1 wordt de computer verteld dat kalf 99.999.000.9 is geboren. Een gesprek over het weer is niet mogelijk. De computer vraagt wel allerhande gegevens, maar de boer kan alleen met de druktoetsen van het telefoontoestel antwoorden.

Voor de Nederlandse veehouders ligt kostenbesparing in het verschiet als de introductie van

het I- en R-systeem een feit is. Het landbouwministerie neemt het leeuwendeel van de kosten voor zijn rekening en mettertijd zal de huidige bijdrage van de boer aan die kosten zelfs omhoog kunnen. Het grootste voordeel ligt evenwel bij het ministerie van financiën, want de 'zwart' ontvangen opbrengst van een ongeregistreerd kalf moet straks in de boeken. Elk kalf moet namelijk voorzien zijn van oormerken en bij de computer worden afgemeld als het wordt verkocht. Reken maar dat de belastingambtenaren meer willen weten van het wel en wee van nummer 99.999.000.9.

De nieuwe vorm van registratie van het Nederlandse rundvee is een rechtstreeks gevolg van de problemen die zich enkele jaren geleden voordeden, toen vee met hormonen bleek ingespoten en moeilijk was te achterhalen waar dat vee vandaan kwam.

Dr. Jur Hofman, directeur van de *Gezondheidsdienst voor Dieren in Drachten*, legt vanwege veterinaire aspecten de nadruk op een goede slachtvee-identificatie. Dan is tenminste zeer snel na te gaan waar met hormonen ingespoten vee of een door ziektes besmet rund vandaan komt. Hofman wijst ook op de op handen zijnde internationalisering van de handel in het jaar 1992. Handel in vee zal veel meer zonder bescheiden plaatsvinden, maar voor Nederland een groter risico inhouden. Als niet precies kan worden nagegaan waar het dier vandaan komt, is het gevaar van insleep van Abortus Bang of leukose erg groot. De afschaffing van de verplichte mond- en klauwzeerenting in EG-verband is een extra argument voor invoering. Het I- en R-systeem sluit bovendien aan op de Europese richtlijn dat alle runderen goed herkenbaar moeten zijn, al hebben veel Nederlandse boeren het gevoel weer eens voorop te lopen.

Vleesveerassen

De grote populariteit van eenkleurige vleesveerassen uit het buitenland maakte andermaal duidelijk dat de schets niet meer als enig identificatiemiddel kon dienen. De Blonde d'Aquitaine-, Limousin en Charolais-kalveren bezorgden Haagsma maar weinig schetswerk. Hij registreerde ze door in de oren een metalen oormerk met het levensnummer aan te brengen. Voor de schetser is er aan dit vee maar bijzonder weinig eer te behalen.

Haagsma is overigens om andere redenen geen groot liefhebber van de eenkleurige vleesvee-assen. „It is in moaie twadde tak foar de boer en in kleurke yn it lân is ek wol moai, mar der binne al safolle. Yn de Fryske greiden heart dochs foaral it swart-búnte fee, dat fyn ik folie moaier. Dat past by Fryslân, dat is us besitekaartsje.”

Maar ook niet elke zwartbonte kan Haagsma bekoren. Door de invloed van de Amerikaanse Holstein-Friesian stieren staat sedert de jaren zeventig een grotere koe op de Friese bedrijven. De oorspronkelijke Fries-Hollandse koe lijkt op Us Mem, is gedrongener, heeft een betere be- vleesdheid en geeft doorgaans minder melk. „Op keuringen kinne jo se der samar ut. Dy grut- te bisten lykje folie moaier, foaral no't se de lêste jierren ek wat mear spieren krije”, meent Haagsma, die terloops overigens graag bekend de scherpe haartekening van de echte Friese koeien te preferen. „De hjoeddeiske kij hawwe net mear dat fêste hier, it is rých.” Een mooie koe heeft naar de mening van Haagsma „in moaie swarte skoft- en krúsflam”. Door de invloed van Amerikaanse stieren is de hedendaagse koe steeds bonter geworden, zo heeft Haagsma tot zijn spijt gemerkt. „En der binne tsjintwurdich in protte mei grutte bleszen of mei in wite kop. As ús heit froeger sa'n keal fan in ko fong, dan gie dat daliks fuort nei de merk.”

Nieuwsblad van het Noorden, 06 december 1990, biz.1

Koeien krijgen streepjescode

Van onze correspondent

DEN HAAG — Ook de koeien ontkomen niet aan elektronische registratie. Zo worden binnenkort alle Nederlandse koeien voorzien van een streepjescode. Het Landbouwschap heeft dat gisteren besloten. Via deze streepjescode kan de koe van haar geboorte af tot aan haar levenseinde in het slachthuis worden gevolgd. De invoering van de streepjescode maakt deel uit van een

nieuw registratiesysteem. Iedere koe krijgt voortaan twee oormerken, voorzien van een streepjescode en een nummer.

Met de invoering van het nieuwe registratiesysteem komt een eind aan het schetsen van runderen.

Als een koe ziek wordt, kan via de streepjescode snel de herkomst van het rund worden achterhaald en vervolgens de besmettingsbron.

Koeien voortaan met - gele - oormerken

Leeuwarder Courant 1990-12-18

Jouster dierenarts wordt nieuwe directeur van Gezondheidsdienst

JOURE - De Jouster dierenarts dr. Geert Benedictus (38) wordt de nieuwe directeur van de Gezondheidsdienst voor Dieren Noord-Nederland in Drachten. Benedictus volgt eind mei volgend jaar dr. Jur Hofman op, die dan uit zal treden.

In 1985 is Benedictus gepromoveerd op een proefschrift getiteld „Enkele aspecten van bovine paratuberculose”. De Jouster dierenarts heeft diverse wetenschappelijke publikaties op zijn naam staan.

1991

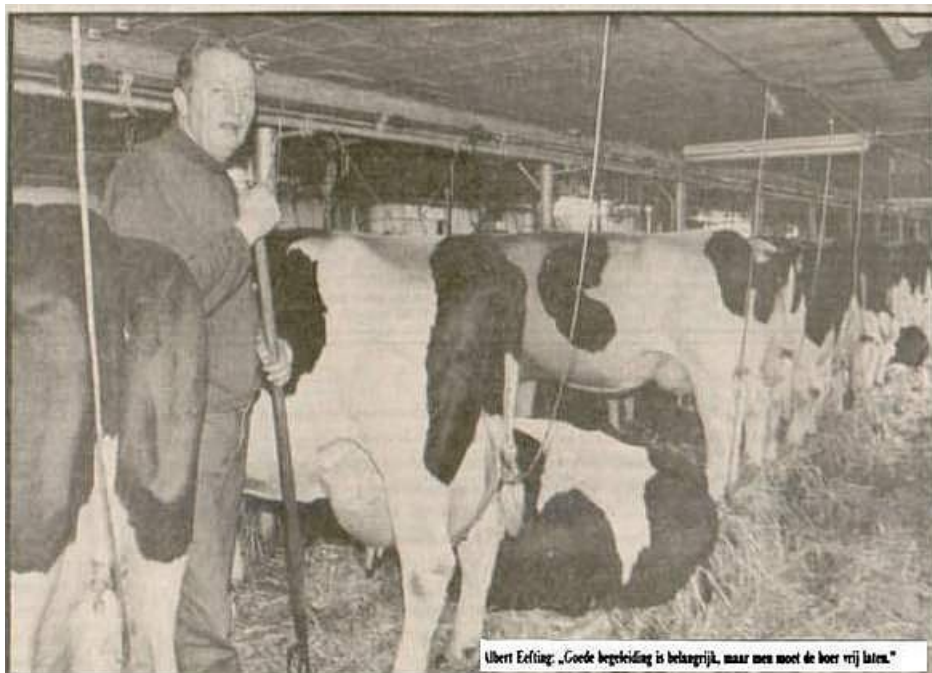
Leeuwarder Courant 1991-01-28

'Vertrouwen in de dubbeldoelkoe'

Gesprek met *Fries-Hollands Rundvee Stamboek* voorzitter U. Eefting

(Door Chiel Evers)

Praten met de voorzitter van een rundveestamboek (FHRS); dat moet een gesprek over koetjes en kalfjes worden, zou je denken. Maar nee hoor, als Albert Eefting in Rohel op zijn praatstoel zit, dan gaat het over organisaties, syndicaten, over machtsstrijd, over geld, over het Landbouwschap, over computers. Daarbij regent het afkortingen; NRS, FRS, FHRS, VVB's, INET... Toch draait het allemaal om de koe. Om de dubbeldoelkoe, om precies te zijn.

Die dubbeldoelkoe, dat is eigenlijk het traditionele Nederlandse zwartbonte vee.

Waar je meteen aan denkt als het over koeien gaat. Het loopt in de wei, het eet gras, twee maal per dag laat het de melk schieten en ten slotte snijdt de slager er zijn bieflappen uit. Melk en vlees: dubbeldoel.

Tot, pakweg, het begin van de jaren zeventig, waren alle koeien zo. Toen kwam agrarisch Nederland tot de ontdekking dat de beesten er wel mooi uitzagen, maar in melkproductie tekortschoten. Men toog naar Amerika en ontdekte dat het Fries-Hollandse vee dat daar rond de eeuwwisseling naartoe was geëxporteerd, door een afwijkend fok beleid heel anders was geworden. Grote scharminkels waren het, maar des te meer melk gaven ze. Zo was dat in Amerika: voor de biefstukken hadden ze speciale vleesrassen, voor de melk de schonkige Holstein-Friesian.

Daar moeten we in Nederland ook heen, riepenthousiaste veefokkers, landbouwvoorlichters en stamboekmensen. Dus importeerde men sperma van Amerikaanse stieren en sloeg men

met het zwartbonte rund massaal de richting in van het Holstein-Friesian veeslag (HF). De koeien werden magerder en groter, de melkproduktie per dier ging met sprongen omhoog: van gemiddeld nog geen 5000 liter per koe per jaar naar 7000 liter nu.

Achter elkaar

De meeste boeren volgden braaf, want zo gaat dat in de fokkerij: iedereen loopt achter elkaar aan. Maar een kleine groep fokkers moest niets hebben van het Amerikaanse sperma. Zij bleven het oorspronkelijke Fries-Hollandse veeslag (FH) trouw en zagen wel mogelijkheden - door selectieve fokkerij - de melkproduktie binnen het ras omhoog te brengen, met behoud van de dubbeldoelkoe. Ze beloofden elkaar het eerst eens acht jaar te proberen.

Dat viel niet tegen. De productie steeg in het begin wel niet zo snel als die van de 'Amerikanen', maar zij nam behoorlijk toe, terwijl de gespierdheid ook op peil bleef. De proef was geslaagd en de achtjarige samenwerking werd voortgezet in de Vereniging voor Nederlands Fries-Hollands veeslag.

Intussen, zo vertelt Albert Eefting nu, had in het Fries Rundvee Syndicaat (FRS) „de Holstein-groep de macht in handen genomen. Het FRS-bestuur spande zich nauwelijks in voor de aanhangers van de Fries-Hollandse lijn. En, wat het ergste was: „Ze konden ons op papier niet meer de zuiverheid van het ras garanderen”.

„Toen is het zo ver gekomen dat we zelf een stamboek hebben opgericht: het Fries-Hollands Rundvee Stamboek.” Eefting zeg het elf jaar later heel koel. Veel koeler dan het er toen aan toe moet zijn gegaan, want schisma's gaan ook in boerenkringen met veel emoties gepaard. En er kan een jarenlange strijd op volgen, zoals ook hier zou blijken.

Het Nederlands Rundvee Syndicaat (NRS), waar het FRS deel van uitmaakt, zag de oprichting van het nieuwe stamboekje met lede ogen aan. Want het NRS was juist bezig met een centralisatie in de veehouderswereld. „Het trok alles naar zich toe” zegtr Eefting. Alle melkcontroleverenigingen en verenigingen voor veeverbetering (VVB's) werden onder de NRS-paraplu gebracht. Er ontstond een groot bureaucratisch apparaat, waar de boer wel aan moest betalen (via melkheffing), maar waar hij zelf niet direct invloed op had.

Sommige boeren zat dat niet lekker. Zij kozen, alleen of met een hele VVB aansluiting bij het nieuwe FHRS. Niet alleen boeren met de oorspronkelijke dubbeldoelkoe waren daarbij, maar ook met HF-vee. Sterker nog, de zuivere Fries-Hollandse koeien zijn tegenwoordig al ver in de minderheid in het bestand van 30.000 stuks vee dat het FHRS omvat.

Is dat niet raar? Neen, Zegt Eefting. Die steun van anderen was zelfs nodig, omdat de Fries-Hollandse fokkerij op eigen houtje nooit een volledig stamboek zou kunnen laten draaien. Belangrijk verschil met het NRS is wel dat hier de FH-zuiverheid van de dieren op papier valt te controleren. En dat het een kleine organisatie is, waarin de leden zelf rechtstreeks invloed hebben op het bestuur.

Want daar draait het vooral om. De jarenlange wedijver tussen FHRS en NRS FRS gaan al lang niet meer om een richtingenstrijd in de fokkerij. Het is een pure organisatorische machtsstrijd geworden. Een strijd tussen David en Goliath. Waarbij de grote NRS aanvankelijk heeft gedacht dat het kleine clubje wel snel zou doodbloeden. Maar toen dat niet gebeurde, werden alle machtsmiddelen aangewend om het de FHRS-boeren zo moeilijk mogelijk te maken. Zo krijgen ze bijvoorbeeld geen exportpapieren voor hun vee. Maar vooral: geen geld voor hun

organisatie.

Aan de strijd lijkt echter zo langzamerhand een einde te komen. Een Commissie van Beroep heeft het Landbouwschap en daarmee het NRS teruggefloten. Het FHRS wordt erkend en krijgt in de toekomst ook geld uit de pot met boerengeld. Er zijn inmiddels onderhandelingen gaande om de gegevens van beide stamboeken uitwisselbaar te maken. “De verhoudingen zijn nu behoorlijk goed”, zeg Eefing zelfs, waar zijn club het NRS en het Landbouwschap nog niet zo lang geleden betichtte van 'machtswellust en dictatoriale methoden'.

Happy end

Een happy end dus. Niet alleen voor zijn eigen leden, maar ook voor die van het NRS. Daar zijn sommige dingen nu beter geregeld, dank zij de concurrentiedruk van het FHRS. De Nederlandse veehouderij is niet de eenheidsworst geworden die men wel voor ogen had. „Heel belangrijk is dat de fokkerij op de bedrijven blijft. Wel met goede begeleiding, maar men moet de boer vrijlaten.” „De fokkerij is cijfermatig geworden”, zegt Eefing met spijt in de stem. En hij verwijst naar fokwaardeberekeningen volgens 'Inet'. De melkproductie geeft daarbij de doorslag. Maar die is volgens hem niet alleenzalmakend. Voor de netto opbrengst van een bedrijf is even belangrijk hoeveel voer het vee nodig heeft en hoe het groeit. “Wie lukraak op produktie heeft gefokt, houdt weinig over”, betoogt hij. Want de opbrengst van de oude koeien die naar de slager moeten en van de nuchtere kalveren voor de mesterij, is bij die boeren flink lager.

Daarom ook zien we de laatste tijd weer wat meer spieren verschijnen op de HF-koe, en wordt er nogal wat gekruist met vleesrassen. “Op het ogenblik is iedereen gebaat bij ietsje meer dubbeldoel.” De toekomst ziet er nog gunstiger uit voor de dubbeldoelkoe. Want bij een overschot aan vlees zullen de prijzen dalen en dan komt het op de kwaliteit van het vlees aan. Bovendien voorziet Eefing een daling van de melkprijzen.

Tot besluit een simpele lekevraag met een onthutsend antwoord. Hoe kan de leek verschil zien tussen de FH-koe en een HF-koe? Eefing zwijgt een tijdje. En dan: „Dat kan ie niet zien. De FH kan een spiertje meer hebben, maar daar moet ik heel voorzichtig mee zijn. Want de extreem in produktierichting gefokte FH-koe verschilt niet zo veel van de HF.”

Juist ja. Maar waarom dan al dat gedoe? Zijn FH-fokkers gewoon eigenzinnig? „Nee, niet eigenzinnig. Maar het gaat ons niet alleen om de economie. Die staat wel voorop, het blijft broodwinning, maar daarnaast is het een stuk liefhebberij. Je wordt aangesproken door die koe.”

Een kwestie van geloof in het eigen ras?

“Geen geloof. Noem het maar vertrouwen.”

'Nederland aan kop in EG met fokkerij'

HEERENVEEN - Nederland staat met de fokkerij van zwartbont melkvee aan de top in Europa. Die positie is vooral van belang voor de export van hoogwaardig fokvee en uitgangsmateriaal. Zo ligt de sperma-uitvoer ondanks de Golfoorlog tot dusver op hetzelfde niveau als vorig jaar. Directeur ir. Pieter Scheer van het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat*, zei dat vanmorgen op de ledenraadsvergadering in Heerenveen.

Hij had dat niet van zichzelf. De Duitse veeteeltdeskundige dr. Paul Grothe heeft Nederland op de bovenste plaats gezet, omdat de koeien een hoge melkproductie combineren met een hoog vet- en eiwitgehalte van de melk.

Scheer waarschuwde voor versnippering van de fokkerij-organisaties als gevolg van regionale-, deel- of individuele belangen. „Hoewel de verleiding soms aanwezig is om een beetje op de lauweren te gaan rusten, leert de geschiedenis ook de rundveefokkerij dat dit een gevaarlijke houding is. Het kost namelijk vijf koeien- en een mensengeneratie plus veel geld om de schade te herstellen.”

De telling van eind vorig jaar heeft uitgewezen dat er in Friesland meer runderen zijn dan eind 1989: 572.855 stuks en dat is 2,7 procent meer dan een jaar eerder. Het aantal melkkoeien ging achteruit, maar het aantal vleesdieren steeg, zelfs met 35 procent. De Golfcrisis heeft gezorgd voor een enorme teruggang van de export van vee. Sinds september vorig jaar zijn er 1635 dieren uitgevoerd, 1761 minder dan in dezelfde periode een jaar eerder.

Uit de mededelingen van Scheer bleek dat in FRS-verband per 1 januari 238.304 koeien waren gecontroleerd. Dat is 3501 meer dan een jaar eerder. Het aantal bedrijven dat deelnam aan de melkcontrole daalde met 19 tot 3885.

Het aantal inseminaties steeg met 1,4 procent, dat voor vleesrassen met 1,6 procent. Skalsummer Sunny Boy van fokker Minne Blanksma uit Schalsum is veruit de meest gevraagde stier. De bevruchtingsresultaten van die stier liggen 1,6 procent onder het gemiddelde. Door het vele gebruik van deze stier is het gemiddelde resultaat iets gedaald. Het aandeel van de inseminaties met buitenlands sperma daalt ten faveure van de Nederlandse fokstieren.

Vice-voorzitter Hylke van der Gaast zei dat als de Europese veehouders de productie voor de wereldmarkt afwijzen, zij een hogere melkprijs zullen ontvangen. Daardoor zal de thans sterk gedaalde quotumprijs weer stijgen en daarmee ook de kostprijs. Dat is het negatieve effect van een hoge melkprijs.

De veefokkerij is er mede de oorzaak van geweest dat er veel boter is. Bij het begin van de superheffing werd er nog fors op vetverhoging gefokt. Die koeien zijn nu aan de melk. De fokkers houden er nu rekening mee door stieren te gebruiken die een lager vetgehalte vererven. Het eiwitgehalte van de melk gaat steeds nog wat omhoog. Dat is gunstig, omdat eiwit in tegenstelling tot vet niet aan quotum gebonden is. Eiwitten zijn door de zuivelindustrie ook gemakkelijker in allerlei producten (vooral kaas) af te zetten.

Van der Gaast is van oordeel dat in Friesland op dit moment al sprake is van 'duurzame landbouw', landbouw, die de natuur spaart. Hij denkt dat een verdere aantasting van het landbouw-

areaal zorgen zal oproepen. „Provinciale politieke groeperingen moesten eigenlijk voor 6 maart hierin duidelijkheid geven, opdat we in onze stemmenkeuze hiermee rekening kunnen houden.” De huidige quotumprijzen (laag) moeten voor de liefhebbers van melken aanleiding vormen de productie uit te breiden, vindt hij.

Tekort

Ir. Albert Hagting, tijdelijk voorzitter van de zuivelcoöperatie Friesland Frico Domo, zei dat de remmers van de melkproductie in hun argumenten worden gesterkt door het boteroverschot. In melk zit echter ook eiwit en als de melkproductie in de EG verder naar beneden gaat, dreigt er een tekort aan eiwit voor die zuivelproducten waar wel veel vraag naar is.

Hagting vindt dat het vet in de melk niet die aandacht heeft gekregen die noodzakelijk is. „De zuivelindustrie heeft relatief weinig gedaan aan de marketing van melkvet: boter is boter en liefst in bulkverpakking. Het creëren van meer toegevoegde waarde door nieuwe marketingstrategieën, als ook onderzoek naar andere toepassingen buiten de direct menselijke en dierlijke consumptie is een zaak die ook aandacht moet hebben.”

Leeuwarder Courant 1991-03-30

Ook MAP Kaf en Koren

Geen Chips maar slechte oormerken

KAF EN KOREN WILLEN STEGENGA

EEN BOER BELT gemakkelijk met het FRS, zo was de stelling. Hij zal dat zeker doen, wanneer hij gefundeerde kritiek denkt te hebben. De oormerken-kwestie bedient hem naar behoefte. Omdat lang niet alle vee meer bont is en zich laat tekenen, om te voorkomen dat er door importen ziekte wordt ingevoerd en om na te gaan waar de dieren precies naar toe gaan, moet er een nieuw identificatie- en registratiesysteem komen.

Chips inbrengen, denk je dan. Dat dacht aanvankelijk ook de overheid, maar bij de proeven gingen de chips 'wandelen'. Bovendien, waar laat je zo'n apparaatje? Alles van een koe wordt immers gebruikt. Dat 'wandelen' is ondertussen tot staan gebracht. Het systeem stuit nu op de kosten. Een deskundige zou voor de inbreng moeten zorgen. Dat maakt een chip al gauw drie keer duurder dan het gele oormerk, waar men nu mee aan het hannesen is.

Zonde, moet de oud-dierenarts Evert Brons in Oudemirdum hebben gedacht. Hij vond niet alleen de bekende koeien-bh uit, maar in 1978 ook al een chip die onder de huid moest worden ingebracht. Geen gewandel, geen wondvorming, simpel en effectief. Bron vroeg octrooi aan, maar geen mens toonde interesse. Nu, dertien jaar later, is er een ander op hetzelfde idee gekomen. In diens octrooiaanvraag stuit hij op de vinding van Bron. Derhalve moet er iets wezenlijk anders worden ontwikkeld. Daar kan men kennelijk niet op wachten en op Brons vinding wordt niet gereageerd.

Leeuwarder Courant

22-03-1991

Friese Mij wil uitstel oormerk

LEEUWARDEN - De Friese Mij van Landbouw wil dat de boeren uitstel krijgen om hun runderen te voorzien van een oormerk. Dat merk is ingevoerd om een betere registratie en identificatie te krijgen. De oormerken waar de dieren nu mee worden uitgerust, veroorzaken ontstekingen. De Friese Mij wil dat er eerst een beter produkt op de markt komt. Bovendien willen de boeren in die merken de ruimte krijgen voor hun eigen bedrijfsregistratie. Wordt er geen uitstel verleend, dan dreigt het hele systeem te mislukken, aldus de Friese Mij in een persbericht.

Derhalve het gele oorplaatje: goedkoper en de boer kan het zelf inbrengen. De overheid moet gedacht hebben dat er geen problemen door zouden ontstaan. Er zijn immers boeren die voor hun eigen registratie al meer dan vijftien jaar van die gele oormerken gebruiken.

Neem het door Brouwers in Leeuwarden op de markt gebracht merk Aliflex. Tal van boeren werken daar zonder problemen mee. Een heel enkele keer raakt er een merkje los doordat het dier met zijn kop in een stuk gaas komt, maar voor het overige is er niks aan de hand. Pijnloos, geen geëtter en het nummer is goed te lezen vanaf de voergang.

De overheid gebruikt Chevillot-merkjes. Die leveren in de praktijk klachten op. Niet van elke boer, maar bij het FRS is al zoveel kritiek binnengekomen dat men spreekt van 'niet ideaal' een verdonsing van de feiten. De Friese Mij heeft om een stop van de oormerkeninbreng gevraagd. Dat is gebeurd.

Het gaat om het pennetje, waarmee het nummerplaatje in het oor wordt geprikt. Dat is te klein in verhouding tot het staafje dat uiteindelijk door het oor wordt geboord. Bij de Aliflexplaatjes is het pennetje groter dan het staafje. Daardoor ontstaat er ruimte en lucht. De Chevillotplaatjes irriteren de kalveren. Etterende oren en bange kalveren zijn het gevolg. Aanvankelijk deugde de tang waarmee de merkjes moesten worden aangebracht, evenmin. Bovendien zijn de nummers op de plaatjes niet van enige afstand te leun. Dat is lastig voor een boer.

De oormerk-affaire heeft op veel punten de kenmerken van het paspoort-debácle. Als boeren voor de politici net zo aantrekkelijk zouden zijn als burgers, waren er allang kamerleden geweest die er vragen over zouden hebben gesteld. Het oormerkenverhaal is het waard, zeker nu boeren FRS-mensen willen laten tekenen dat de gevolgen en vee-artskosten voor het syndicaat zijn.

Het begon met een proef in het Zuiden. De daar gebruikte merkjes hadden pennetjes die je met wat warm water zo kon verwijderen. Dat systeem was rijp voor fraude. Toen kwamen de te kleine pennetjes die letterlijk en figuurlijk veroorzaakten. Chevillot heeft intussen Aliflex overgenomen. Het ligt in de bedoeling dat er over een paar maanden een merkje met een groter pennetje op de markt komt. Dat zal dan wel een Allflexpennetje worden. De overheid heeft zichzelf dus een oor aan genaaid door met de verkeerde firma in zee te gaan. Enfin, de Algemene Rekenkamer kan ook dit jaar weer vooruit.

Nieuwsblad vh Noorden 1991-04-25

PVV. Hormonenspuiters aangepakt

Van onze correspondent

DEN HAAG - Veehouders die in de toekomst nog groeihormonen aan hun runderen toedienen, raken hun hele veestapel kwijt. Ook als niet alle dieren ingespoten zijn. Met deze maatregel wil het *Produktschap voor Vee en Vlees* (PVV) voorkomen dat nog langer vlees wordt bewerkt. De Consumentenbond onthulde deze week dat in vijf procent van het rundergehakt een groeihormoon werd aangetroffen. In totaal zou tien tot twintig procent van het vlees met een preparaat zijn bewerkt.

Per 1 oktober zijn veehouders verplicht hun runderen te registreren middels een '**oormerk**'. De maatregel van het produktschap, die over vier tot zes weken wordt gepresenteerd, moet de wet aanvullen tot een sluitende manier om fraude met hormonen tegen te gaan. Volgens S. Dijkstra van het PVV gaat het om een "ingrijpende en omvangrijke operatie", die de steun heeft van het overgrote deel van veehouders, dierenartsen en andere betrokkenen. Door ondertekening van een contract verplichten de veehouders zich tot het naleven van de wetten. Zij leggen zich door de ondertekening neer bij inbeslagname van hun veestapel door de *Algemene Inspectiedienst* (AID) bij gebruik van groeihormonen. Dijkstra verwacht slechts enkele niet-ondertekenaars. Zij zullen dan veel vaker door de keurmeesters van de AID en de *Rijksdienst voor Vee en Vlees* bezocht worden.

De Consumentenbond onderzoekt regelmatig de kwaliteit van het voedsel. Op de vleesindustrie heeft de bond meestal wat aan te merken. Vorig jaar kreeg het rundergehakt van slechts 43 van de honderd onderzochte slagerijen het predikaat 'goed' of 'zeer goed'. veel slaggers bleken half-om-halfgehakt voor puur rundvlees te verkopen. Dit jaar voldeden 73 van de 99 vleesverkopers aan de normen, zo blijkt uit het onderzoek dat in het meinumnummer van de Consumentengids staat.

Groeiprodukten blijken echter nog altijd gebruikt te worden. Bij vijf slaggers werd in rundergehakt het hormoon medroxyprogesteron aangetroffen. Dit middel wordt in de geneeskunde gebruikt als onderdeel van de anti-conceptiepil. Net als alle kunstmatige groeipreparaten is dit middel verboden voor runderen.

Vorig jaar zocht de Consumentenbond naar een andere groep groeihormonen. Drie procent van het gehakt bleek nortestosteron te bevatten. Volgens de bond is het niet goed mogelijk om alle soorten groeihormonen in een keer in kaart te brengen.

Het consumeren van 'bewerkt' vlees kán gevaarlijk zijn, stelt F. van der Meijden van de Consumentenbond: "Als je het stuk vlees eet waar het hormoon is ingespoten, krijg je een grotere concentratie binnen". De in het onderzoek aangetroffen concentraties leveren volgens de bond geen direct gevaar op, maar de gevolgen op lange termijn zijn onbekend. Groeiversterkende middelen voor runderen zijn in Nederland al dertig jaar verboden, en sinds drie jaar binnen de EG.

Kamerlid Beckers (Groen Links) heeft in schriftelijke vragen aan minister Bukman (Landbouw) aangedrongen op nog intensievere controle en hogere boetes bij de aanpak van hormoongebruik door veehouders.

Leeuwarder Courant 1991-05-25

Ook MAP Kaf en Koren

Over integrale Ketenbeheersing – IKB

KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA

ER ONTSTAAT met de ontstuiwigheid van groeihormonen in de marge van de boerenstand een nieuwe groep uitbaters en andere exploitanten, die belang heeft bij elk bericht over rotzooi en rommel in landbouwprodukten. Het betreft de propagandisten van de integrale ketenbeheersing, de IKB, zoals dat bij ingewijden heet. Die ketens zijn ontstaan, omdat de consument er om zou hebben gevraagd. Dat is onzin. De doorsnee-consument weet niet wat een

IKB is, laat staan dat hij om dat instituut heeft gevraagd.

Een integraal bewaakte keten is een produktiemethode, waarbij zowel het zaad als het consumentenprodukt wordt bewaakt. Van fok tot kok, van zaadje tot karbonaadje. Toegegeven, zo'n systeem kan bepaalde voordelen hebben, maar de manier waarop men zogenaamd marktgericht met dit wondermiddel meent te moeten omspringen degradeert een groot deel van de boerenstand tot een stelletje producenten van minderwaardige voortbrengsels. Wie niet aan een bewaakte keten meedoet, telt niet meer mee. Straks doet iedereen eraan mee en zijn we gewoon terug bij af. Zo is het natuurlijk ook weer.

Grote animators van de bewaakte keten zijn onder anderen de Friese Mij van Landbouw, de Nieuwe Weme, het Produktschap voor Vee en Vlees, de fokkers van de Blondes d'Aquitaine, de veevoerfabriek Sloten, slachterij Brada, veevoerfabriek UTD, Albert Heijn, Hendrix Veevoer en nog enkele bedrijven die een gat in de markt menen te hebben ontdekt.

Voorlichter Sjoerd Dijkstra van het *Produktschap voor Vee en Vlees* kan de boeren niet harder tegen de schenen schoppen dan over hun vlees te schrijven: „Het moet gegarandeerd veilig zijn, dus vrij van alle mogelijke stoffen die er niet in thuis horen”. Alsof de boeren nu maar wat aanrommelen, de Keuringsdienst van Waren een tukje doet en 's rijks vleeskeurders een beslagen bril dragen.

De integrale ketenbewaking biedt nauwelijks meer zekerheid over 'veilig geproduceerd' voedsel dan tot dusver anders ook wordt gegeven. Het is vooral een vorm van op de markt inspeelen, een ordinaire methode om meer aan vlees te verdienen, een commerciële guirlande. Leuk voor de versiering, maar voor de rest stelt het weinig voor.

Het moet gezegd: landelijk heeft de keten van de Blonde d'Aquitaine in bepaalde kringen enige naam verworven. Mesters van deze stieren, veevoerfabriek UTD, slachterij Brada en supermarkt Nieuwe Weme werken hier in samen. Zij hebben onderling afspraken gemaakt over de manier van produktie, vervoer, slachten, verwerken en afzet. Er is recentelijk nog een vijfde partij bijgekomen: Kwaliteits-Bewakings Bureau Levensmiddelen in Wijhe. Blonde-promotor Arjen Hoogland uit Vrouwbuurtt zegt dat het om een stichting gaat. Dan denk je al gauw dat er een onpartijdige buitenstaander bij betrokken. Navraag bij KBBL leert dat het een normaal particulier bedrijf is, dat onder leiding staat van Wim Logtenberg, een vroegere werknemer van vleesbedrijf Meester.

Hij heeft met de controle van vleesketens een gat in de markt ontdekt. Hij controleert naast het Blondeproject ook de Keurslagers, de Sperwerwinkels en de biodynamische slaggers, die zijn verenigd in De Groene Weg. KBBL werkt gewoon in opdracht en vormt, net als alle andere deelnemers, een onderdeel van het project.

„Wij hebben acht mesters een poosje geschorst. Zij mochten voor bepaalde tijd geen stieren meer leveren', zegt Logtenberg om aan te tonen dat er wel degelijk iets gebeurt. Daarmee is in de eerste plaats het bewijs geleverd dat de mester de zwakste schakel in de keten vormt. Tót het moment dat bekend wordt dat de slachterij van Brada even op non-actief is gesteld, of dat een Nieuwe Wemewinkel een verbod is opgelegd om een tijdlang Blonde-vlees te verkopen. Dat zal lang wachten worden.

Het zwakke van alle zogenaamde integraal bewaakte ketens is het feit dat deelnemers elkaar wel controleren, maar dat controle van buiten af, door onafhankelijke instanties, niet wordt toegepast. Akkoord, het is natuurlijk leuk te weten dat de verkoper van het vlees weet hoe het is geproduceerd en dat de producent weet hoe de verkoper het wil hebben.

De garantie dat er niets mis zal gaan, is daarmee niet gegeven. Je kunt onderling de 'leukste' afspraken maken. Je hoeft nog niet eens te denken aan iets als het geallieerd treden van de zelf opgestelde regels. Je kunt gewoon uitgaan van de markt: die vraagt zoveel vlees en dus moet dat kwantum worden geproduceerd. Je kunt de omvang van de keten aan de vraag aanpassen. Zolang de omstandigheden blijven zoals ze nu zijn is dat doel van elke IKB het voornaamste.

Mooie verhalen moeten de indruk wekken dat hier sprake is van een ruime, degelijke aanpak. Hoe meer misstanden er rond vlees worden ontdekt, des te meer dat de IKB-propagandisten in de kaart speelt. Dan kan de gelegenheid worden aangegrepen je te onderscheiden.

Ze geven zelf al de aanzet. Uit de Friander-folder van 'Sloten': „Wij, de producenten van Friander, beseffen dat het onmogelijk is een vlees te produceren dat èn aan de wensen van de consument voldoet èn constant van kwaliteit is wanneer de produktie niet in een integraal bewaakte kwaliteitsketen geschiedt. Och, dat is toch de normaalste zaak van de wereld? Beslist niet, althans niet met vlees', aldus 'Sloten'.

Normen

OM DE verwarring die de producenten hebben geschapen - merkvlees wordt ook al als IKB-vlees aangeduid - in te dammen is nu het *Produktschap voor Vee en Vlees* te hulp geroepen basisnormen op te stellen. Altijd mooi voor een produktschap in een tijd dat er over inkrimping van schappen en raden wordt gesproken. Het gaat om minimumbepalingen, aldus voorlichter Sjoerd Dijkstra, waaraan vlees moet voldoen om het IKB-etiket te mogen dragen. „De consument vraagt erom. Die wil lekker, gezond, veilig en verantwoord eten”. Alsof hij tot nu tot, dagelijks vergif voor zijn kiezen krijgt.

De eerste groepen waarvoor basisnormen worden geschapen, zijn de integraal bewaakte varkensketens. Over de controle op de toepassing van die normen wordt nog nagedacht. De Nederlandse overheid staat in beginsel welwillend tegenover het initiatief. Hoe meer garanties het bedrijfsleven afgeeft des te minder hoeft er te worden gekeurd, zei een vleeskeurmeester van het rijk tegen de verzamelde veehandelaren in Utrecht. Brussel is nog niet zo ver.

Geen toeval natuurlijk dat de veehandel poolshoogte neemt bij de verschillende instanties nu de IKB's zich steeds veelvuldiger aandienen. Het gaat dan om een manier van leveren en afzetten van vee, waar de veehandel niet aan te pas komt.

Het is de vraag of het produktschap zich wat van de veehandel zal aantrekken. Onlangs heeft namelijk Jan Diepeveen, voorzitter van de veehandelarenbond, aangekondigd samen te werken met schapenslachter Dirkson in Breukelen. Dirkson koopt schapen op de markt, maar heeft zich meer dan eens een voorstander van 'directe levering' getoond en dus van uitschakeling van de veehandel.

Diepeveen had er goed aan gedaan meteen te bedanken voor de bond van veehandelaren toen hij met Dirkson in zee ging. Dat heeft hij niet gedaan. Hij is er door de leden ook niet toe gedwongen. Toen hij onlangs op de vergadering van de Friese bond van veehandelaren was kwam er slechts één vraag over deze combinatie. Diepeveen zei dat hij het niet zo'n probleem vond. Daarmee waren de Friese veehandelaren tevreden. Van een bond die zo met de meest wezenlijke principes van zijn bestaan omspringt hoeft een produktschap zich niet het meeste aan te trekken. De veehandelaren hebben zichzelf buiten serieuze discussies geplaatst.

'Zonnige toekomst voor zuinige boer'

Onderzoek landbouwuniversiteit Wageningen

STAVOREN - „De sunige boer hat de takomst” Boeren die niet kapitaalsintensief werken, een zuinige veebezetting en dito krachtvoerdosering aanhouden en die ook weinig kunstmest strooien zullen na de trendbreuk die zich nu in de landbouw aftekent gunstige perspectieven hebben. Dat zei **dr. Jan van der Ploeg** (Landbouwuniversiteit Wageningen) zaterdag in Stavoren tijdens een forumdiscussie over de toekomst van de Friese boer.

Ir Van der Ploeg publiceert binnenkort de resultaten van een jaren durend onderzoek naar de sociale positie van de Friese boer. Het is volgens Van der Ploeg volstrekt niet reëel en overigens ook historisch onjuist de boer als slachtoffer te bestempelen van de huidige situatie in de Europese landbouw. „De Fryske boer hat noch genóch earmslach”, aldus de geleerde. Hij onderscheidt na uitgebreid veldwerk zuinige boeren, grote boeren, intensieve boeren en koweminsken”.

Dit onderscheid is niet folkloristisch maar werkt door in opmerkelijk uiteenlopende bedrijfsresultaten, aldus Van der Ploeg. Als spectaculaire uitkomst van zijn onderzoek noemde hij de prognose, dat er in Friesland plaats is voor 10.000 'sunige boeren' die goed verdienen tegen slechts 5000 'grutte' of 'yntensive' boeren. Die laatste categorieën smijten verhoudingsgewijs met stikstof - met alle milieurisico's van dien - en maken ook nog veel langere dagen om behoorlijk aan de kost te komen.

Landbouwgedeputeerde Kobus Walsma stelde dat GS-veel belangstelling hebben voor de Wageningse studie, die is verricht in samenwerking met het accountantskantoor CCLB. Walsma's voorkeur voor het werven van boeren uit Zuid-Nederland voor de kleibouwstreek en de overigens afgemeten provinciale steun voor glastuinbouw en bio-industrie kon Van der Ploeg niet bekoren. „De griene romte wurdt goud wurdich. De konsumint freget hieltyd mear om skjinne produkten. Jou dérom de romte aan de sunige boer en beskermje it Fryske kwotum fan 1,8 miljard mingel molke.”

Het forum, bijeengeroepen door de Stifting Slach by Warns, werd flink onder vuur genomen door kleine boeren en boerinnen die weinig fiducia hebben in het huidige landbouwbeleid en in de houding van de standsorganisaties. Opvolgers zijn er in Friesland genoeg, maar met de huidige quotumprijs van f 4 per liter is er geen beginnen aan, zo werd gezegd.

Een pleidooi om bij quotumkortingen de kleinere melkveehouders te ontzien, werd door Friese Mij-bestuurder Lambertus Hylkema vierkant afgewezen. Hylkema keerde zich ook tegen een verlegging van de Brusselse geldstroom naar arm Zuid-Europa prijsverlagingen ten gunste van de Derde Wereld en tussentijdse verscherping van het mestbeleid door het rijk. Hij stemde wel in met de brede kritiek op de hoge quotumprijs van dit ogenblik. „Der sitte wat mear neidielen as foardielen oan.”

Afgekeurde veearts verdacht van verkoop groeimiddelen

NOORDWOLDE - De Noordwoldiger dierenarts, die zondagavond werd gearresteerd op verdenking van de verkoop van verboden groeimiddelen, legde zich toe op de bijstand aan kalvermesters in Noord-Nederland. De Noordwoldiger trad enkele jaren geleden om gezondheidsredenen uit de dierenartsenmaatschap in zijn woonplaats. Sindsdien zou hij met behoud van zijn arbeidsongeschiktheidsuitkering de kalvermesters in zijn omgeving hebben voorzien van farmaceutische preparaten, die niet in Nederland zijn toegelaten.

In het hele land blijkt een circuit van dierenartsen te bestaan die kalvermesters bevoorraden met verboden middelen.

Onder de Friese arrestanten in de clenbuterol-zaak bevindt zich voorts een oud-bestuurslid van de pas opgerichte Stichting Kwaliteitscontrole Vleeskalveren. De veehandelaar uit Balk maakte tot half september namens de Bond van Veehandelaren deel uit van het SKV-bestuur. Hij stapte op, nadat justitie bij hem de boekhouding in beslag had genomen in de jacht op de producenten en verspreiders van clenbuterol. De andere veehouders, die zondag werden opgepakt, zijn afkomstig uit Blesdijke en Skarsterlân.

Clenbuterol is in Nederland toegelaten als anti-hoestmiddel voor kalveren. Het preparaat is echter vooral populair, omdat het vetweefsel omzet in spierweefsel, waardoor geïnjecteerde runderen in korte tijd een spectaculaire groei doormaken. Eén kalf kan op die manier bij de slacht wel *f* 100 meer opbrengen. Hoewel deze toepassing van clenbuterol verboden is, blijkt het middel nog zeer populair te zijn.

De controle van ter slachting aangeboden kalveren is veel te summier om het grootscheepse gebruik van clenbuterol aan het licht te brengen. De *Stichting Kwaliteitscontrole Vleeskalveren* wil de controle opvoeren en hanteert de vrijwillige norm, dat bij een clenbuterolvondst de hele partij kalveren naar de destructie moet.

De *Koninklijke Nederlandse Maatschappij Voor Diergeneeskunde* (KNMvD), waarbij veruit de meeste dierenartsen zijn aangesloten, vindt de handel in clenbuterol en groeihormonen verwerpelijk. Algemeen secretaris Tjeerd Jorna: „Dat sommige dierenartsen zich hiermee inlaten is ons een doorn in het oog. Als volgende maand de Wet uitoefening diergeneeskunde van kracht wordt, komt er eindelijk een officiële registratie van dierenartsen. Dan zal het ook mogelijk zijn zulke gevallen via het tuchtrecht aan te pakken.

In de clenbuterol-zaak worden naast de vier Friese verdachten nog twaalf mensen vastgehouden. De directeur van *Dopharma BV* wordt door justitie gezien als hoofdverdachte in de illegale handel in verboden groeibevorderaars, die vertakkingen naar België, Zwitserland en Italië kent.

Het farmaceutische bedrijf *Dopharma* in Raamsdonksveer zou de spil van de verboden handel zijn, die in Nederland volgens schattingen een omzet kent van meer dan 10 miljoen per jaar. Het bedrijf werd twee jaar geleden al eens veroordeeld wegens de illegale handel in clenbuterol.

Leeuwarder Courant 1991-12-17

Celstraffen geëist tegen importeurs loodhoudend voer

DEN BOSCH (ANP) - Procureur-generaal mr. J. Jansen heeft gisteren voor het gerechtshof in Den Bosch zes maanden gevangenisstraf, waarvan vier voorwaardelijk, geëist tegen de importeurs van met zware metalen vergiftigd rjstevoerschroot. Door „verre-gaande nonchalance" van de 70-jarige eigenaar en de 51-jarige procuratiehouder van veevoerhandel D.M. de Bruijn BV in Waspik betreurden boeren in Noord-Nederland en Zuid-Engeland twee jaar geleden de dood van honderden koeien.

Beide mannen waren mei vorig jaar na een eis van acht maanden gevangenisstraf door de rechtbank Breda vrijgesproken. Het Openbaar Ministerie ging tegen dat vonnis in beroep. De verdachten ont-kenden gisteren dat zij wisten of konden vermoeden dat de partij

lood bevatte. De procureur-generaal achtte de verdachten niettemin schuldig.

De Bruijn verkocht de vergiftige grondstof aan Rovegrha BV (Lekkerkerk), die het materiaal bij Drogerij Marknesse BV in Dron-ten liet mengen. De afnemers van Marknesse, Slump BV in Stroobos en een aantal Engelse mengvoer-fabrieken, brachten het lood uit-eindelijk bij de boeren thuis.

De leverancier van de partij, het Hamburgse bedrijf Alfred Töpfer International GmbH, had bij De Bruijn meermalen per telex tever-geefs op vernietiging ervan aange-drongen. De aanklager verweet de mannen dat zij de gezondheid van dieren en indirect van mensen in gevaar hadden gebracht. Bovendien zou de naam van agrarisch Nederland schade zijn berokkend door hun onzorgvuldigheid. Het gerechtshof doet uitspraak op 30 december.

Laatste knipsel met financiële afwikkeling [1999-03-06](#)

1992

Leeuwarder Courant 1992-01-17

'Friesland' bezorgd over gezonde uitstraling van zuivel

MARUM - Het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* maakt zich zorgen over het behoud van de gezonde uitstraling van zuivel. Hoofddirecteur ir. André Olijslager meent dat „het positieve milieubeeld van zuivel hier en daar begint te craquelieren”. Hij wijt dat aan zaken als dioxine in melk, rundergroeihormonen en het gebruik van vetvervangers. Het is een punt van zorg voor de zuivel, want Olijslager vreest „heel ernstige consequenties” als deze sector het schone imago kwijtraakt.

Het milieu is voor de consumenten een zo belangrijk onderwerp geworden dat *Friesland Frico Domo* en de aangesloten melkveehouders daaruit verregaande consequenties trekken. Waarschuwendende woorden waren er daarom van voorzitter Arie Aalberts en hoofddirecteur Olijslager aan het adres van zo'n vijfhonderd jonge boeren, in Marum bijeen tijdens de jongerendag van het concern. „Willen we onze produkten tegen een goede prijs op de markt afzetten dan moet de produktie zodanig zijn dat de consument dat ervaart als milieuvriendelijk en ecologisch verantwoord”, zei Aalberts.

Melk weigeren

De melkveehouders moeten volgens Aalberts „als collectief optreden tegen enkelingen die het hele imago van de landbouw in gevaar brengen”. De voorzitter van *Friesland Frico Domo* - zelf melkveehouder in Menaldum - overwoog in dat verband dat het zuivelbedrijf ook melk van met het melkstimulerend hormoon BST behandelde koeien zou moeten weigeren. Ten aanzien van genetische manipulatie en gebruik van hormoonpreparaten moeten veehouders volgens de voorzitter terughoudend zijn. En van zijn kant nog enkele aanbevelingen: medicijnen die zo min mogelijk schade aan melk geven, geen melk waarin residuen van wat voor middelen dan ook voorkomen en geen mest in de sloot.

Beloning

Voor de marktafzet zijn volgens Olijslager een schoon milieu van bedrijf-en bedrijfstak en een zuiver, gezond en milieuvriendelijk imago van groot belang. Hij maakte duidelijk dat de zuivelsector tot het jaar 2000 f769 miljoen extra moet investeren om aan de doelstellingen van het *Nationaal Milieubeleidsplan Plus* te voldoen. De helft van die extra kosten is bedoeld voor beperking van verbruik van energie en vermindering van uitstoot. Olijslager memoreerde ook dat zijn bedrijf tracht de hoeveelheid verpakkingsmaterialen terug te dringen, al komt men daar weer de consument tegen die steeds kleinere consumenteneenheden wenst.

Professor Gerrit van Dijk, directeur van de *Nationale Coöperatieve Raad*, pleitte ten aanzien van de milieuproblematiek in de landbouw voor een ander principe dan dat van 'de vervuiler betaalt'. Een boer die minder stikstof of fosfor naar het oppervlaktewater uitstoot, zou daarvoor beloond moeten worden, betoogde Van Dijk. De naar zijn mening te hoge milieubelasting zou door overheidssubsidies snel verminderd kunnen worden. Bedrijven die nieuwe, milieuvriendelijker produktiemethoden niet toepassen, zouden volgens Van Dijk geconfronteerd moeten worden met heffingen, die - te zijner tijd - zelfs hoog mogen zijn.

Van Dijk herhaalde zijn suggestie voor een algemene gelijke heffing voor alle bedrijven, mits

dat geld in het eigen gebied voor stimuleringsubsidies wordt gebruikt. In sommige streken zou naar zijn mening de instelling van een watersportheffing kunnen worden overwogen.

Voorzitter Arie Aalberts van *Friesland Frico Domo* had nog een alternatief: een heffing van f 1 per liter benzine. De opbrengst zou moeten dienen „om de speeltuin van Nederland in stand te houden”. Toelichting van Aalberts „Zo wordt de heilige koe gemolken om de echte melk-koe schadevergoeding te geven voor haar inspanning ten behoeve van het dagelijks brood van de Nederlandse bevolking en een leefbaar land voor diezelfde Nederlanders en het opruimen van hun afval.”

Leeuwarder Courant 1992-01-21

'Pinkegriep' kost veehouder f200 per koe Politiek dringt aanpak op

HURDEGARYP - De aanpak van de Amerikaanse pinkegriep (IBP/IPV) zal de boeren door de politiek worden opgedrongen. Dr. Geert Benedictus, directeur van de *Gezondheidsdienst voor Dieren* in Drachten, is daar vrijwel zeker van. De bestrijding van deze ziekte zal Nederland minimaal f600 miljoen kosten. Dat komt neer op f 200 per koe, maar vermoedelijk zal het bedrag nog hoger worden.

De uitroeiing heeft niet alleen financiële gevolgen voor de veehouderij, zo zei Benedictus gisteravond op een vergadering van het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat* in de Schalmei in Hurdegaryp. In de Europese Gemeenschap bestaat namelijk de neiging veehouderijen straks in klassen in te delen. Bedrijven, die vrij zijn van dit virus komen uiteraard terecht in een hoge klasse.

Dat in Nederland wellicht niet valt te ontkomen aan de dure uitroeiing en aan de klasse-indeling is een gevolg van het feit dat Denemarken de status heeft IBR/IPV-vrij te zijn. Benedictus is er vrijwel zeker van dat de EG zich naar dat land zal richten. In Denemarken heeft het zeven jaar geduurd eer het land schoon was. Nederland kan mogelijk voor 2000 zo ver zijn maar dan moeten de boeren er wel voor voelen. De k.i.-organisaties zullen er in elk geval wel naar streven. Nederland zal vanwege de exportmogelijkheden geen andere keus hebben.

De 'pinkegriep' is in het begin van de jaren zeventig vermoedelijk door import van Canadees vee via België ons land binnengekomen. Na 1977 is het ziektebeeld milder geworden en is de economische schade (abortus, minder weerstand en dus ontvankelijk voor andere ziekten) afgenomen.

Import (BSE gevaar)

Benedictus waarschuwde in het algemeen tegen importen. Vorig jaar zijn er 600.000 dieren ons land binnengekomen, elke 52 seconden een. Daaronder waren 180.000 kalveren uit Groot-Brittannië, elke 3 minuten een. In dat land heerst koeiegekte (BSE). Als het aan Bene, lag kwam er geen kalf meer uit het Verenigd Koninkrijk. Er wordt nauwkeurig gecontroleerd, maar alle risico's kun je nooit uitsluiten. Het belang van handel en politiek wegen kennelijk zwaarder, zo zei hij.

Districtsvoorzitter Bertus Faber van Hallum zei op een vraag uit de zaal dat deze ontwikkelin-

gen de oormerken misschien wel nodig maken. Hij stond in zoverre achter de kritiek op deze vorm van registratie dat er tot dusver nog geen goed oormerk is. Het Landbouwschap heeft te weinig begrip voor de problemen getoond die boeren met die merken hebben. Pas als alle moeilijkheden uit de weg zijn zal het FRS landelijk weer in de pas lopen. Nu gaat deze organisatie ook nog door met het schetsen van de kalveren.

Trend

Tussen september en december vorig jaar is de export van vee flink gestegen: 4000 dieren, 20 procent meer dan in dezelfde periode in 1990. Het aantal eerste inseminaties liep met 1,1 procent terug tot 75.493. FRS-directeur ir. Henk van der Zwaag denkt dat die trend zich in de loop van dit jaar zal doorzetten nu de veeprijzen laag zijn. De inseminaties met sperma van vleesstieren daalden zelfs van 11,6 naar 9,9 procent van het totaal. De Holstein-Friesians en de Red Holsteins wonnen marktaandeel, van 82,8 naar 84,5 en van 2,7 naar 2,9 procent. De Fries Hollandse stieren zakten van 0,6 naar 0,5 procent. *Sunny Boy* van fokker Minne Blank-sma uit Schalsum blijft op afstand de meest populaire stier: 13.079 inseminaties tegen nummer twee Cobalt 2302.

Uit de zaal kwam veel kritiek op het jaarverslag van het FRS. Te weinig informatie, zeker over de deelnemingen. Hoe groter het aandeel van het FRS in andere organisaties en bedrijven des te kleiner het jaarverslag, zo was het oordeel. Van der Zwaag beloofde beterschap. Hij dacht dat met de mondelinge gegevens en het jaarverslag van de noordelijke en westelijke organisaties de toestand al aardig was afgedekt, maar de leden dachten daar anders over. Er waren ook leden die vonden dat er te vaak te veel verandert bij het FRS. Sommigen waren van mening dat niet alle veranderingen goed zijn doorgedacht. Leeuwarder

Courant 1992-01-29

Miljoenenhandel 'zwart' rundersperma

Bedreiging voor Nederlandse veestapel

ALKMAAR (GPD) - Toen een veehouder uit de Beemster onlangs vanuit de Verenigde Staten terugkeerde in Nederland leek er zo op het oog niets aan de hand. Tot het moment dat de man onder het toezicht van douaniers en inspecteurs van de Algemene Inspectiedienst (AID) zijn handbagage moest openen. En waar normaliter onschuldige souvenirs te voorschijn komen, bood de inhoud van de tas van de veehouder een heel andere aanblik: een vaatje met vloeibare stikstof, plus vijf speciale thermoskannen met diepgevroren rundersperma.

Met de ontmaskering van de man is volgens insiders het illegale spermacircuit in West-Europa een harde slag toegebracht. Van het handjevol spermasmokkelaars in Nederland wordt de Beemster veehouder veruit de belangrijkste geacht. Hij probeerde, samen met een kennis, via Schiphol illegaal 1400 doses diepgevroren sperma van voornamelijk Amerikaanse topstieren Nederland in te smokkelen.

De verwervingskosten in de Verenigde Staten bedroegen volgens de AID f125.000. Hij dacht er in Nederland en Duitsland minstens / 300.000 voor te kunnen vangen. Riant zwarte verdiensten voor handel in zwart zaad.

Rillingen

Op jaarbasis gaan er in het zwarte-zaadcircuit miljoenen om. Het is een handel die veel gerenommeerde veefokkers koude rillingen bezorgt. Want de angst dat via illegale sperma-import vroeg of laat allerlei virussen bij de vaderlandse veestapel (weer) de kop op zullen steken is groot.

Berucht en nog altijd actueel is in dit kader de zogeheten *leptospirose-hardjo* bacterie, die niet alleen de koeien ziek maakt, maar bók de boeren (melkerskoorts). Er bestaan sterke aanwijzingen dat deze plaag via sperma-import van Amerikaanse Holstein-Friesianstieren naar Nederland is gebracht. Een paar jaar geleden werd de bacterie op liefst 35 procent van de Nederlandse veehouderijen aangetroffen.

Grenzen dicht

Illegaal gerommel met rundersperma kan enorme schade berokkenen aan de Nederlandse melkveehouderij. Heerst er ziek of zeer en krijgt men daar in het buitenland lucht van, dan sluiten grenzen zich zonder pardon. De exportschade loopt in zo'n geval direct in de tientallen miljoenen gulden.

Vandaar de gretigheid van de AID om ongecontroleerde spermaimporten de kop in te drukken. Illegale invoer verzielt bovendien de marge voor het legale circuit, dat in ons land vooral via de keten van twaalf grote stations voor kunstmatige inseminatie loopt, en waarbij ruim 42.000 veehouders (80 procent van het totaal) zijn aangesloten.

De belangstelling voor Amerikaans rundersperma dateert al uit de jaren zeventig. Toen werd duidelijk dat Nederlandse en Amerikaanse fokkers verschillende paden bewandelden. De Amerikaanse methode leverde namelijk koeien op die meer melk geven. Het gevolg was dat Nederlandse veehouders er vrij massaal toe over gingen sperma van Amerikaanse Holstein-Friesianstieren in hun eigen fokprogramma's te introduceren.

En niet zonder resultaat: in 1970 lag de gemiddelde melkproductie van een Hollandse zwart-bonte koe op ruim 4300 kilo per jaar. Thans is dat ruim 7200 kilo per jaar. En de grens lijkt nog niet bereikt.

Fokstier

Een fokstier in de kracht van zijn leven 'springt' zo'n drie keer per week. Elke sprong levert gemiddeld dik 300 rietjes (doses) sperma op. Om een koe te bevruchten zijn gemiddeld 1,5 tot 3 rietjes nodig. De belangen van de drie grote Nederlandsae k.i-regio's zijn in handen gegeven van *Holland / Genetics* in Arnhem. Die van Amerikaanse k.i.-stations die exporteren naar Nederland, worden vanuit Leeuwarden behartigd door *World Wide Size*. Vooral deze organisatie is financieel de dupe van de illegale praktijken.

De veehouder uit de Beemster wilde met name sperma van Amerikaanse topstieren het land binnen smokkelen: Mascot (nummer 1 in Amerika), Blackstar (nummer 2) en Leadman (zeer veel gevraagd in Nederland, nummer 7). Spermasmokkelaars kopen rietjes in de Verenigde Staten op bij leden van de k.i.-verenigingen of tussenhandelaren) waar deze topstieren zijn ondergebracht,

Leeuwarder Courant 1992-04-09

Gezondheidsdienst dieren in problemen door minder steun

DRACHTEN - De gezondheidsdienst voor dieren Noord-Nederland in Drachten verwacht in 1992 een exploitatietekort van f 634.500. Directeur dr. Geert Benedictus wijt het negatief resultaat aan de subsidievermindering door het ministerie van landbouw. De dienst overweegt het tekort te verminderen door invoering van het profijtbeginsel en drempeltarieven en verhoging van de heffing op koeien.

Het is vooral te danken aan het omvangrijke eigen vermogen van de gezondheidsdienst in Noord-Nederland dat boeren de rekening nog niet gepresenteerd hebben gekregen voor de stijgende tekorten. Voor 1991 was het exploitatietekort nog begroot op f 440.500. Volgens Benedictus heeft de dienst een eigen vermogen van ruim f 5 miljoen. De financiële situatie is daarmee in het Noorden aanmerkelijk gunstiger dan bij de drie overige gezondheidsdiensten.

voor Amerikaanse ledenprijzen. Die liggen veel lager dan Nederlandse veehouders na import via het legale circuit moeten betalen.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-02-12

Mestwetgeving jaagt boeren naar Noorden

Makelaars vernemen groeiende vraag

Van een onzer verslaggevers

NIEUWEGEIN/GRONINGEN - Agrarische bedrijven verhuizen in toenemende mate vanuit Noord-Brabant, Zuid-Holland en Twente naar de noordelijke provincies. Dit constateert de *Nederlandse Vereniging van Makelaars* (NVM) in Nieuwegein. Deze ontwikkeling houdt volgens de NVM verband met de mestwetgeving, die in de gebieden met een mestoverschot tot steeds meer beperkingen leidt. De vereniging beschikt niet over cijfers.

Secretaris J.R.A. Boertjens van de *Groninger Maatschappij van Landbouw* bevestigt deze ontwikkeling, die zich volgens hem overigens al in de jaren zeventig heeft ingezet. „Door stadsontwikkeling en natuurgebieden is de druk op gronden elders in het land groter dan hier. Dan gebeurt het vaak dat boeren in bijvoorbeeld Brabant hun bedrijven van 20 tot 30 hectare van de hand doen om voor hetzelfde geld veel grotere bedrijven van 50 tot 60 hectare in het Noorden aan te kopen. Met name is dat het geval in Groningen en Friesland doordat de grote bedrijven in die twee provincies te vinden zijn.”

Volgens Boertjens speelt zijn organisatie hierbij geregeld een bemiddelende rol. „Als boeren van elders bij ons aankloppen spelen wij namen door van noordelijke collega's die hun bedrijf wel van de hand willen doen.” Volgeps de secretaris van de Groninger Maatschappij van Landbouw kunnen de boeren uit Brabant, Zuid-Holland en Twente over het algemeen goed aarden in de noordelijke provincies. „Verscheidene boeren van elders draaien mee in onze plaatselijke besturen en commissies.”

Volgens de *Nederlandse Vereniging van Makelaars* ligt de migratiedrift in het midden van het land lager dan in het zuiden en het oosten. In het midden van het land gebeurt het regelmatig dat bedrijven binnen de regio worden verplaatst. De NVM zegt verder een verhoogde vraag naar melkveehouderijbedrijven en varkensbedrijven waar te nemen. De kopers zijn met name grote bedrijven.

De grondprijzen bleven het afgelopen jaar redelijk stabiel. In Brabant bedraagt de gemiddelde prijs per hectare 60.000 gulden. In Twente is dat 55.000 gulden en in Midden-Nederland 40 tot 45.000 gulden. Ook de prijs van het melkquotum vertoont weinig beweging. Gemiddeld ligt die op 4,25 gulden per kilo. Voor dit jaar wordt een lichte prijsdaling verwacht doordat het aanbod toeneemt.

Staatssecretaris Gabor vindt gewetensbezwaren tegen oormerken 'merkwaardig fenomeen'

DEN HAAG - Staatssecretaris Dzsingisz Gabor (landbouw en natuurbeheer) is niet bereid om een regeling te treffen voor veeouders die gewetensbezwaren hebben tegen het oormerken van kalveren. Hij wil wel onderzoeken of er gewetensbezwaarden zijn en welke juridische kanten er aan de zaak zitten.

De bewindsman voerde vanmorgen overleg met de Tweede Kamer over de ophef die is ontstaan door de zogenaamde I&R-regeling (identificatie- en registratie), waarbij kalveren binnen drie dagen na de geboorte oormerken krijgen ingebracht. Gabor herhaalde dat het aantal probleemgevallen zeer beperkt is en dat hij er alles aan doet om veehouders terzijde te staan.

Gewetensbezwaren noemde Gabor een merkwaardig fenomeen. Er wordt namelijk in de veehouderij al tientallen jaren met oormerken gewerkt en nog nooit zijn er gewetensbezwaren gemeld. Verder vindt hij het oormerken van dieren niet te vergelijken met het inenten, waartegen wel van oudsher bezwaren leven bij bepaalde bevolkingsgroepen.

De staatssecretaris erkende dat hij de 'gele oorflappen' ook niet mooi vindt, maar bestreed verder met verve alle kritiek op het systeem. Zo ontkende hij dat het oormerk zonder schade weer te verwijderen is, zoals veehouder Klaas Hellinga uit Birdaard de kamercommissie voor landbouw vorige week toonde. „Toen die proef bij ons werd gedaan, mislukte hij drie van de vier keer”, aldus Gabor.

Zodra de stand der techniek het toelaat, zal het oormerksysteem overigens vervangen worden door het inbrengen van elektronische chips, kondigde de staatssecretaris aan. Het kan echter nog vele jaren duren voor het zover is. Tot die tijd moet Nederland zich houden aan de EG-richtlijn die in voorbereiding is en die volgend jaar van kracht wordt.

Vanuit de Kamer werd erop aangedrongen te blijven werken aan fraaiere oormerken en betere begeleiding van veehouders die problemen hebben met het systeem. De fraudegevoeligheid moet verminderd worden. Alleen D66 en Groen Links willen dat met het systeem gekapt wordt.

Kalveroverschot bij actiegroep tegen oormerken

GROU - De boeren die actie voeren tegen het aanbrengen van oormerken bij kalveren, komen zo langzamerhand in de problemen. Zij kunnen hun kalveren niet of nauwelijks kwijt en de komende winter dreigen zij te weinig stalruimte te hebben. De principiële weigering om oormerken te gebruiken en de stallingsmoeilijkheden zullen er wellicht toe leiden dat er op korte termijn een proefproces wordt uitgelokt.

Actievoerder Thom de Groot in Grou zei vanmorgen dat hij en zijn bijna driehonderd colle-

ga's in de noordelijke provincies van plan zijn binnenkort een groep kalveren zonder oormerk op een veemarkt aan te voeren. Ze zullen dan wellicht worden bekeurd en de gevolgen daarvan willen ze afwachten. Over de actie is overleg gevoerd met justitie, maar daar bleek men niet erg enthousiast te zijn, aldus De Groot. „Se wolle it leau'k wat op 'e lange baan skowe” De Groot zelf heeft in beginsel een overschot van 23 kalveren. Sinds 1 oktober vorig jaar toen de regeling van de oormerken van kracht werd, heeft hij geen kalf meer verkocht. „Ik ha 35 kij. Dêr komme ek 35 keallen fan. Der giet wolris ien dea, mar lêsten hie'k ek in twalling. Ik hâld normaal tolve keallen oan fan de bêste kij. De oaren geane fuort.” Dat laatste is nu niet gebeurd en zal - als er niets verandert - de komende winter ook niet gebeuren. De mogelijkheden om de kalveren langer aan te houden zijn dan uitgeput. Hij zou er nog eens een kunnen verkopen aan een slager, maar tot dusver is dat er ook niet van gekomen.

De Groot zegt dat er meer weigeraars van oormerken in de problemen zijn gekomen. Een enkeling geeft de oormerken los met het kalf mee aan de veekoopman. „Dan moat hy der mar mei réde, mar myn abbekaats seit dat asto dy hâldst oan dyn prinsipes, hast de measte kâns.

De oormerken zijn ingevoerd om de registratie en identificatie te vergemakkelijken. Er zijn boeren die de 'gele vlappen' weigeren omdat ze die niet mooi vinden. Anderen zeggen problemen met etterende oren te hebben die de dood van een kalf tot gevolg kunnen hebben. De actiegroep van De Groot heeft de *Gezondheidsdienst voor Dieren* in Drachten gevraagd soepel op te treden bij weigerende boeren. De gezondheidsdienst benadert de weigerachtige boeren individueel en probeert op die manier medewerking te krijgen. De actiegroep gaat ervan uit dat er binnenkort enige verandering in de regelgeving zal komen.

[Volgende 1992-10-27](#)

Leeuwarder Courant 1992-10-23

AID: gebruik verboden groeihormonen stijgt

DEN HAAG (GPD) - PvdA en VVD willen volgende week overleg met minister Piet Bukman van landbouw over de toename van verboden groeihormonen in de veemesterij. Uit de jongste cijfers van de *Algemene Inspectie Dienst (AID)* blijkt dat veehouders steeds vaker verboden groeihormonen gebruiken. De AID heeft in het afgelopen half jaar al 124 keer proces-verbaal opgemaakt tegen 156 in heel 1991.

De inspectiedienst van het ministerie van landbouw constateert in het laatste verslag een verschuiving van groeihormonen naar clenbuterol. Dat is een verboden geneesmiddel tegen hoesten met als bijwerking een gewichtstoename van het dier. PvdA en VVD vinden de cijfers van de AID verrassend. „Bedrijven van lieden die betrappt worden op doping - want dat is het in feite - moeten gesloten worden”, meent VVD-kamerlid Piet Blauw.

Uit een rapport van de Europese Commissie in Brussel blijkt dat het algemeen verbod op het gebruik van groeihormonen in vrijwel alle landen op grote schaal wordt overtreden.

„In Twente maakt 80 procent van de mesters zich schuldig aan het oneigenlijk gebruik van clenbuterol voor mestvee. Dat lijkt elders niet anders. En de handel bloeit als nimmer tevoren”, betoogde gisteren officier van justitie J. Oosterhof voor de rechtbank in Almelo tijdens de rechtszaak tegen Friese verdachten in verband met de clenbuterol-affaire, voortvloei-

end uit de inval bij *Dopharma* in Raamsdonksveer.

Tegen drie mesters/veehandelaren, afkomstig uit Balk. Blesdijke en Rotstergaast, werd voor het gebruik van het groeihormoon door de aanklager 240 uur dienstverlening geëist, ter vervanging van een half jaar gevangenisstraf. Voorts werden forse geldboetes gevraagd. Een dierenarts uit Noordwolde en diens echtgenote hoorden een gevangenisstraf van achttien maanden voor de handel in clenbuterol.

Meer hierover op pagina 11.

*** LC 1991-11-06**

Uitspraak straffen

Oud dierenarts Noordwolde: negen maanden, 3 voorw., en f 146.000 boete (de zwaarste straf)

Friese kalvermester + veehandelaren voorwaardelijk 3 mnd. Boete van f 21.55 en f 170.000

Enkele anderen kregen lichte straffen van f 5.000 tot f 10.000

Er was volgens de rechter geen sprake van organisatie, maar losse contacten

Leeuwarder Courant 1992-10-27

Rechter stelt gebruik van oormerken verplicht

LEEUWARDEN De Leeuwarder rechtbank heeft vanmorgen de bezwaren tegen oormerken voor runderen afgewezen. Rechter Theo van Gelder zei dat er weliswaar nadelen aan het systeem kleven, maar die wegen niet op tegen de deugdelijkheid van deze vorm van registratie en identificatie. Het oormerksysteem is ingevoerd in het belang van de volksgezondheid en ter bestrijding van het insluipen van veeziekte. De alternatieven wegen daar niet tegenop.

De rechtbank veroordeelde de drie verdachten in dit proefproces - Thom de Groot van Grou, Hessel Bouma van Skuzum en Hendrik Brandsma van Bolsward - tot f 750 boete. Die boete had ook de officier van justitie geëist. Van Gelder zei aanvankelijk een lagere boete te hebben overwogen, maar met dit bedrag krijgen de verdachten kans om in hoger beroep te gaan. De drie boeren hadden aangeboden hun vee van schetsen en eventueel van foto's te willen voorzien. Zij zouden, om het systeem niet in de war te schoppen, geen eenkleurige dieren houden. De rechter wees er echter op dat blaarkoppen, wittrikken en roodbonte MRIJ's ook niet eenkleurig zijn, maar toch moeilijk van elkaar zijn te onderscheiden. Hij vond die uitweg niet wenselijk.

De verdachten hadden zich ook beroepen op gewetensnood. Het aanbrenge van oormerken veroorzaakt pijn en soms verwondingen. De rechter erkent dat, maar een deugdelijk systeem acht hij van een hogere orde. De Wet op de Bedrijfsorganisatie kent bovendien geen onthef-fingsmogelijkheid. Van het Landbouwschap kan dan ook niet worden verlangd dat die onthef-fing in dit geval wordt ingebouwd.

FRS alg. directeur Scheer over dierziektes en stier Herman

TE GAST ir. P. L. Scheer

Een veehouder streeft naar optimalisering van zijn bedrijfsresultaat. Daarbij probeert hij de erfelijke aanleg van de koe te verbeteren via fokkerij. Door kunstmatige inseminatie (ki) en embryotransplantatie (et) kan hij kalveren van de meest gewenste ouders krijgen. Via fokregistratie en melkcontrole worden de produktie-eigenschappen van de dieren gemeten. Deze kennis wordt gebruikt bij de selectie van de gewenste ouders.

In Friesland vindt veeverbetering in georganiseerd verband plaats via het *Fries Rundvee Syndicaat*, volgens deze principes. Ze worden omschreven in een rapport van Jos Bijman over biotechnologie en melkveehouderij. Het was een studie in opdracht van de *Nederlandse Organisatie voor Technologisch Aspectenonderzoek*. Deze NOTA is samen met de Stichting Publieksvoorlichting over Wetenschap en Techniek (PWT) belast met de organisatie van een publiek debat (14, 15 en 16 mei 1993) over de vraag: „Genetische modificatie bij dieren, mag dat?”

Dit debat is actueel geworden door de *stier Herman*. Die beschikt over een erfelijke eigenschap (verkregen via genetische modificatie) die ertoe kan leiden dat dochters van hem in hun melk *lactoferrine* hebben, een eiwit dat een belangrijke rol zou kunnen spelen bij de bestrijding van bloedvergiftiging. Om na te gaan of de verwachtingen uitkomen, moet verder onderzoek plaatsvinden. Daarbij gaat het om twee doelen: voldoende lactoferrine verkrijgen om na te kunnen gaan of het een bruikbaar geneesmiddel is; en door middel van het lactoferrine-gen meer inzicht krijgen in genetische modificatie (transgenese).

Advies

De Commissie van Advies Ethiek en Biotechnologie bij Dieren, onder voorzitterschap van prof. Schroten, heeft minister Bukman geadviseerd deze proef door te laten gaan. Zij concludeerde dat „de bereiding van de vitale eiwitten voor biomedisch gebruik in beginsel een ont-heffing van het verbod op transgenese ethisch kan rechtvaardigen”. Een minderheid in de commissie was het hiermee oneens, reden voor de minister om dit aan de Tweede Kamer voor te leggen, die waarschijnlijk op 3 december een uitspraak zal doen.

Inmiddels heeft de *Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren* zich in de strijd gemengd en nogal op een grove wijze. Zij lanceert in advertenties kreten als 'Biotechnologie Boerenbedrog' en stelt de vraag of koeien „binnenkort blond haar en blauwe ogen hebben”, een duidelijke verwijzing naar nazipraktijken in de Tweede-Wereldoorlog en laakbaar-suggestief in de richting van biotechnologen. Daar moet de vereniging dan ook niet veel van hebben, gezien het motto van de actie: 'Stop Biotechnologie'.

In zijn verdediging van deze actie heeft drs. Linskens op 18 november jl. in deze krant geprobeerd verduidelijking te geven, maar die overtuigt niet. Linskens onderscheidt bij biotechnologie twee onderdelen: voortplantingstechnieken en genetische modificatie. Ten aanzien van dit laatste hebben de rundveeverbeteringsorganisaties zich tot nu toe op het standpunt gesteld dat dit, voor zo ver het de rundveefokkerij betreft, niet moet worden toegepast. De voortplantingstechnieken ki en et zijn door ons al jaren volledig geaccepteerd. Het is dan ook onjuist

om ki en et bij rundvee weer ter discussie te stellen door te poneren dat „biotechnologie in geen enkel opzicht een bijdrage levert aan het verbeteren van et dierenwelzijn”. Ki bij rundvee is ontstaan als middel om besmettelijke dekinfecties tegen te gaan. Tot 1947 waren er stierhouders, die met hun dekstieren naar veehouders gingen om daar tochtige koeien te bevruchten. Deze stieren brachten ziekten als *Abortus Bang* over. Nu via ki de koeien worden bevrucht, blijven deze ziekten achterwege.

Via ki kan men van goede fokstieren sneller betere koeien verkrijgen. Tot enkele jaren geleden kon men koeien zien met te diepe, doorgezakte uiers; de veehouders hingen deze koeien uiernetten om, om speenbeschadigingen te voorkomen. Door het gebruik van goede fokstieren via ki hebben de koeien nu betere uiers gekregen. Uiernetten zie je niet meer en speenbeschadigingen komen veel minder voor. Het welzijn van de koeien is dus wel degelijk verbeterd.

Vroeger kwamen erfelijke gebreken en ziekten als gladde tong, zinkgebrek, otterkalveren en bulldogkalveren voor. Door een goed fokbeleid en fokregistratie zijn deze hoogstens nog latent aanwezig. Doen zich nieuwe gebreken voor, dan wordt er op dezelfde wijze ingegrepen. Eventueel dierenleed wordt zo tot het minimale beperkt.

Ook zijn er minder afkalfproblemen door de goede fokregistratie. Voor het insemineren van pinken (die hun eerste kalf nog moeten krijgen) worden stieren gebruikt die uitblinken in het verwekken van lichte kalveren. Datzelfde beleid wordt gevoerd bij de vleesrassen. Soms moeten bij koeien, zowel van melk- als van vleesrassen, keizersneden worden toegepast, omdat bijvoorbeeld stuitligging of te zwaar geboortegewicht daartoe aanleiding geven. Dit gaat dierenleed tegen.

Fabriek

Linskens schrijft dat „het dier verwordt tot een chemische fabriek”. Koeien hebben altijd al de eigenschap gehad dat ze gras, hooi en veel industriële afvalprodukten via chemische processen in hun pens om kunnen zetten in hoogwaardige, voor de mens verteerbare melk- en vleeseiwitten. Als zodanig zijn ze altijd al individuele chemische fabriekjes geweest. Zij zijn de mens in veel opzichten dan ook tot veel nut geweest.

Veehouders die deze koeien houden en verzorgen, zullen er uit weloverwogen eigenbelang voor zorgen dat hun koeien het naar de zin hebben. Tegen uitwassen in houderij en verzorging van dieren dient gewaakt te worden. Maar koeien hebben, gezien de wijze waarop de Dierenbescherming zich nu profileert, van deze zijde geen extra bescherming nodig, integendeel. Deze vereniging schaaft zich in de rij van de `harde actie'-groepen, en dat is eigenlijk een treurige constatering.

AID treft gestolen oormerken aan bij Friese veehouder

LEEUWARDEN - Bij een Friese veehouder is een partij gestolen oormerken, bedoeld voor de registratie en identificatie van kalveren, aangetroffen. De Algemene Inspectie Dienst (AID) van het ministerie van landbouw onderzoekt de zaak. De oormerken maken waarschijnlijk deel uit van een partij van vierhonderd stuks, die vorige herfst werden gestolen bij veehouderijen in het westen van het land.

De AID trof vrijdag ook bij bedrijven elders in het land gestolen merken aan. Woorvoester Inez Dekema van de AID wil in het belang van het onderzoek geen verdere mededelingen doen over de zaak. Wel zegt zij dat hooguit enkele tientallen van de vierhonderd gestolen merken nu boven water zijn gekomen. De AID probeert de komende maanden te achterhalen of de oormerken voor frauduleuze doeleinden zijn gebruikt.

Leeuwarder Courant 1993-02-26

K.I.-coöperaties sturen aan op landelijke fusie

HEERENVEEN - De vier coöperatieve verenigingen voor kunstmatige inseminatie in ons land overwegen om samen te gaan. De voorzitter van het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat*, Jan van Weperen uit Oosterwolde, heeft dat vanmorgen meegedeeld op ledenraadsvergadering in Heerenveen. Het gaat om de k.i.-verenigingen Noordwest, waar het FRS en zijn zusterorganisaties uit Groningen, Drenthe, Noord- en Zuid-Holland en Utrecht in deelnemen, en om die van Oost- en Zuid-Nederland alsmede om de kleine coöperatie van het Land van Cuyk. Er zou onder de al bestaande naam '*Holland Genetics*' een foktechnische organisatie moeten komen.

Van Weperen zei dat die organisatie de fokprogramma's voor zwart- en roodbont zou moeten beheren. Holland Genetics doet nu de export van sperma en embryo's voor die vier verenigingen. Daar zit groei in. De eerste vijf maanden van het nieuwe boekjaar gingen er 421.000 doses sperma van 88 stieren de grens over naar 26 landen. De opbrengst was f9,5 miljoen tegen f5,4 miljoen in dezelfde periode een jaar eerder.

Het werk van de vier k.i.'s neemt af. Het is noodzakelijk dat men elkaar vindt, aldus Van Weperen. Voor een goed fokprogramma is een bepaalde omvang nodig. De vier zijn op den duur te klein. Je moet per jaar 250 proefstieren kunnen testen. Dat geeft de meeste vooruitgang. Nu doen de afzonderlijke verenigingen nog te vaak hetzelfde. „Men laat op deze manier selectiecapaciteit liggen.”

Faam

Nederland doet het goed in het buitenland. Een flink aantal stieren staat hoog op de wereldranglijst. Nederland is weer exporteur met faam geworden. Dat mag geen reden zijn met het hoofd in de wolken te lopen. „Wij moeten verder werken aan de verbetering”. Het FRS zelf besprak vanmorgen het sluiten van alle vijf kantoren en het op termijn openen van een nieuw

kantoor in of buiten Leeuwarden.

Van Weperen drong er bij de standsorganisaties op aan ook meer samen te doen. Jonge boeren en plaatselijke afdelingen nemen het voortouw. „Zij realiseren zich dat verzuiling nadelig is voor belangenbehartiging”. En: „Willen boerenorganisaties werkelijk belangenbehartiging bewerkstellingen, dan zal men de problematiek zakelijk moeten benaderen en ook de organisatiestructuren ter discussie willen stellen”.

Weinig groter

De melkquotering heeft in Nederland nauwelijks geleid tot vergroting van het gemiddelde bedrijf. Dat stelde Pe Miedema, voorzitter van de afdeling Melkveehouderij van het Landbouwschap. Pas in de laatste jaren is het aantal grote bedrijven weer gestegen. Nederland heeft last gehad van de wet op de remmende voorsprong. Landen in de EG, die een achterstand hadden, zijn door quotering vooruitgegaan.

Nederland was in 1983, toen tot de quotering werd besloten, als een gespecialiseerd land. Het aanbod van melkquota is dan ook achtergebleven bij de vraag.

Voor de komende tijd verwacht Miedema dat de helft van de rundveehouderijen te maken zal krijgen met een overschot aan mest. Ook in streken met weinig intensieve veehouderij staan die bedrijven. Voorts waarschuwde hij dat het gevaar om de quotering verschillend per lidstaat toe te passen nog steeds aanwezig is.

Millieugroepen: Stier Herman moet stoppen

Van onze redactie binnenland

DEN HAAG - De Dierenbescherming en de Stichting Natuur en Milieu blijven zich verzetten tegen de fokvergunning van de *transgene stier Herman*. Ruim twintig koeien zijn inmiddels drachtig van Herman. De organisaties vinden dat het experiment moet worden gestopt, totdat de Bezwarencommissie van het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij een uitspraak heeft gedaan. Gisteren diende het verzoek het experiment te stoppen bij de afdeling Rechtspraak van de Raad van State in Den Haag.

De Tweede Kamer gaf eind vorig jaar toestemming om met Herman te fokken. Herman is een genetisch gemanipuleerde stier en product van een gezamenlijk experiment van het particulier bedrijf *Gene Pharming* en de overheidsinstelling *Instituut voor Veeteeltkundig Onderzoek (IVO)*.

Er is een menselijk gen in Herman ingebracht, dat zorgt voor de productie van het eiwit *lactoferrine*. Dit eiwit komt alleen voor in menselijke moedermelk en wordt gebruikt in medicijnen tegen bepaalde vormen van kanker. De onderzoekers verwachten dat de melk van de dochters van Herman dit menselijk eiwit bevat.

De Dierenbescherming en de Stichting Natuur en Milieu hebben zich altijd fel verzet tegen het genetisch manipuleren van runderen. Volgens de organisaties bestaat er geen noodzaak voor het experiment. Er zijn volgens hen alternatieven. Hun advocaat, mr. M. Van der Burgt, wees tijdens de zitting ondermeer op de Franse „melkbank” waar zwangere vrouwen hun melk aan kunnen doneren.

Leeuwarder Courant 1993-04-16

Clenbuterol toegediend aan kwart meststieren en afgedankt rundvee

DEN HAAG (GPD) - Een op de vier runderen in Nederland wordt het verboden groeimiddel clenbuterol toegediend. Dit concludeert de veterinaire hoofdinspectie van het ministerie van vvc uit een onderzoek naar het gebruik van dit middel bij vee. Volgens de hoofdinspectie moet de overheid keiharde maatregelen nemen om het gebruik van het groeihormoon tegen te gaan, bij voorbeeld door de veestapel van een boer af te keuren.

Nu de controle op clenbuterol bij kalveren is opgevoerd, blijken boeren het middel op grote schaal te gebruiken bij meststieren en afgemolken koeien, waarvan er jaarlijks 1,5 miljoen worden geslacht. Uit recent onderzoek van de veterinaire inspectie, eind '92 en begin '93, is gebleken dat zo'n 12 procent van de dieren de wettelijke normen overschrijdt.

„Gelet op het feit dat clenbuterol na een bepaalde termijn niet meer aantoonbaar is, houden

wij er rekening mee dat de percentages van werkelijk gebruik nog hoger kunnen liggen”, aldus J. Goebbels van de inspectie. Hij schat dat bij zo'n 25 procent van de meststieren en afgemolken koeien clenbuterol is gebruikt.

Volgens Tieerd Jorna van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) zou het percentage zelfs nog hoger kunnen liggen. „Ik denk dat wanneer men heel strikte controles zou uitvoeren in sommige sectoren wel de helft van de meststieren is besmet met clenbuterol. We hebben daar echter geen bewijzen voor, omdat we alleen de urine controleren. Daaruit is het middel na tien dagen al verdwenen.”

Clenbuterol is een geneesmiddel tegen hoesten, maar bevordert tegelijkertijd de groei van vlees. Bij gebruik van het groeihormoon is de vleesopbrengst per dier hoger en dus lucratief voor de boer. Het middel is alleen toegestaan in de eerste drie maanden na de geboorte van een kalf.

Rond de vijftig dierenartsen zijn inmiddels vervolgd of zullen binnenkort voor de rechtbank moeten verschijnen vanwege het voorschrijven van dit verboden middel.

Zowel Jorna van de hoofdinspectie als Goebbels van de KNMvD pleit voor strengere controles. Goebbels: „De controle zou veel intensiever en op grote schaal moeten plaatsvinden. En ook de wet moet worden aangepast. Als één dier positief wordt bevonden, zou de hele veestapel van de boer moeten worden afgekeurd.”

Eindelijk erkenning FHRS

Gesprek met A. Oosterbaan over erkenning

Door Willem Stegenga

TZUMMARUM - Tien jaar na de oprichting is het het Fries-Hollands Rundvee Stamboek gelukt officieel te worden erkend door het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij. Die status is niet het streven geweest van het FHRS, zegt Anne Oosterbaan uit Tzummarum, een van de mannen van het eerste uur. Het officiële tintje werd echter in dank aanvaard. Nu kan namelijk de jacht op de schat beginnen. Het FHRS vindt dat het nog altijd een forse vordering heeft op het Landbouwschap. Een miljoen? Oosterbaan noemt geen bedragen, maar het loopt in de tonnen, zo bevestigt hij.

Anne Oosterbaan: „Wij zijn geen doorgewinterde dwarsliggers.”
Foto LC/Wietze Landman

Het FHRS zetelt in een kantoor in de Frieslandhal. De leden zitten verspreid over het hele land, tot in Limburg toe, maar straks als het agrarisch zakencentrum op en bij de Frieslandhal een feit zal zijn, zal het FHRS daar ook deel van uitmaken. Op zich al een reden om bij het Landbouwschap aan te kloppen.

Dit stamboek is ontstaan naast de grote rundveesyndicaten als FRS en NRS. Alternatieven, dissidenten, doorgewinterde dwarsliggers. Oosterbaan voelt er niks voor om als zodanig de geschiedenis van de rundveefokkerij in te gaan. Mensen die hun eigen weg willen gaan, boeren vooral die een grote mate van vrijheid op hoge prijs stellen. Zij willen zelf hun doel bepalen en hun weg uitstippelen. Directies en besturen van syndicaten zijn dan al gauw hinderlijk. Papieren rompslomp wordt binnen de kortste keren als belemmerend ervaren. Daar gaat het om.

Oosterbaan kan ergens op terugvallen. Hij is een buitenbeentje in agrarisch Nederland. Ooit fokker van de hoogst gewaardeerde stier in ons land - *Nuboxer Verwachting* -, ooit inzender van negen koeien met een 1A-prijs op een FRS-keuring in Leeuwarden, stichter van het stamboek voor Zwartbles-schapen, herontdekker van het blauwgrijze Texelse schaap, kweker van tulpenrassen die op de landelijke tentoonstelling Lisse zo opvielen dat ze op de cover van de catalogus kwamen, voor het eerst met een Fries paard naar de keuring in Blauwhuis en meteen een kampioenslint en wellicht binnenkort de eigenaar van een zelf 'ontworpen' pauwenras.

Aan banden

Oosterbaan en de zijnen begonnen zich te roeren, toen de grote rundveesyndicaten hun inziens de fokkerij te veel aan banden wilden leggen. De fokkers mochten op een gegeven moment nog slechts vijfhonderd doses sperma van hun eigen stieren invriezen en die slechts voor hun eigen veestapel gebruiken. De rest moest komen van de syndicaatsstieren. „Wi,” hebben delegaties afgevaardigd van mensen die niet van afscheiding wilden weten. Als het overleg was afgelopen waren ze echter genezen, aldus Oosterbaan.

„Er kwam verzet Wij vonden dat er veel te dictatoriaal werd opgetreden. Het gevolg was dat

er een aparte k.i.-vereniging kwam, die van Kampen. Daar gingen onze stieren naar toe. De melkcontrolevereniging Nijland werd opgericht en naderhand ook het FHRS. Bij de bestaande organisaties kwam alles in één hand: k.i., melkcontrole en stamboek. Men controleert dus zichzelf. Dat kan nooit goed zijn”.

„Even een voorbeeld: de k.i. heeft duur sperma van een Amerikaanse stier aangeschaft en nu blijkt dat daar geen animo voor is, of dat die stier tegenvalt. Dat sperma loopt niet en dus wordt het op een of andere manier aan de man gebracht. Niemand die dat controleert. De k.i. schrijft haar eigen rapporten, daar is geen controle op .

Visie of geluk

Of het visie is geweest, of geluk, Oosterbaan laat het in het midden. Feit is volgens hem dat de Europese Commissie nu heeft afgekondigd dat die syndicaten uit elkaar moeten worden gehaald om kartelvorming tegen te gaan. Oosterbaan: „Wij hoeven dat niet te doen, wij zijn nooit gekoppeld. Kennelijk heeft daar nooit iemand bij stilgestaan”.

Achteraf zegt hij dat hij meer onrust had kunnen veroorzaken als hij destijds heeft gedaan met het oprichten van het FHRS. Samenvoegen van k.i. en stamboek was het huwelijk van een coöperatie in opbouw en dus met schulden (de k.i.) met een vereniging die ruim in de slappe was zat (het stamboek).

“De leden hadden dat niet door. Er speelden ook allerlei belangen door elkaar en er lagen tal van kruisverbanden. Fris was het niet, maar het werd gedekt met de mantel der liefde. Wat ook mee speelde was dat wij zagen dat de fokkerij van Fries-Hollands vee er onder door zou gaan. Alles werd gezet op de Amerikaanse importen. Wij wilden juist promotie van het FH-ras”.

Ongeveer vierhonderd leden telt het FHRS nu. Geen grote club, maar wel eentje die langzaam roeit, terwijl het aantal veehouders in Nederland jaarlijks met 3 procent afneemt. De tegenwerking van de rundveesyndicaten was aanvankelijk groot. Actie lokt reactie uit en jarenlang hebben beide partijen elkaar het leven zuur gemaakt.

De laatste tijd is er rust. Zelfs vormen van samenwerking doemen op. Oosterbaan vindt het wel voldoende zo. Het FHW moet apart blijven en er vooral voor zorgen niet te veel in het grote circuit te worden opgenomen, want voordat je het weet zit je in commissies die beslissingen nemen die je vrijheid beperken.

Het FHRS is als de dood voor dat laatste. Dat streven heeft er ook toe geleid dat niet alleen de fokkers van het FH-ras lid van de club zijn, maar ook fokkers van Holstein-Friesians. FH staat echter hoog in het vaandel: goed ontwikkelde koeien, flink van postuur, veel melk, een flinke flinke bespiering, een eiwitgehalte dat minstens 10 procent boven het landelijk gemiddelde ligt en kalveren die voor de mesterij leuk wat meer opbrengen dan die van de doorsnee boeren.

Oosterbaan: „Wij maken geen reclame. Wij zorgen er alleen voor dat de fokkerij een breed fundament heeft door het in stand houden van veel bloedlijnen. Je hoort daar weinig over, maar stiertjes van onze fokkers gaan soms naar FRS-leden, die ze gebruiken voor hun pinken”.

Export

Het FHRS voert zijn eigen exportpolitiek. Ierland is een land dat vrij veel FH-dieren impor-

teert, zelfs stieren. De toenemende samenwerking met het NRS zal ertoe leiden dat er straks een landelijk exportcertificaat komt. Het FHRS wil alleen dat zijn vignet daar op zal staan als het om dieren van eigen leden gaat. Dat gebeurt.

Het FHRS komt straks ook op de computer van het NIS, waar alle stamboeken op komen. Na tien jaar strijd ligt er een redelijk vorm van harmonie in het verschiet. Het FHRS handhaaft echter naast het oormerk de schets. Oosterbaan tot slot: „Als wij een barrière zien gaan wij uit van de overwinning. De tijdsduur is niet van belang”.

Leeuwarder Courant 1993-08-12

Fries-Hollands stamboek houdt ras zuiver met familieteelt

ERMELO - Het Fries-Hollandse Rundvee Stamboek (FHRS), vorige maand officieel erkend, is niet vies van inteelt. Op een twintigtal bedrijven wordt deze zogenaamde familieteelt uitgevoerd om het ras zo zuiver mogelijk te houden en om andere veehouders het juiste fokmateriaal te verschaffen. Het was dan ook geen toeval dat het FHRS gistermiddag op een van deze bedrijven - het fokbedrijf **Dirk Endendijk** in Ermelo - zijn tienjarig bestaan en de erkenning als officieel stamboek vierde.

Een open schuur met op de achtergrond een oude grupstal waar koeien in het meters dikke stro stonden, vormde het decor bij het tweede lustrum. Voor de laatkomers waren er enkel stobalen als zitplaats. Het mocht de pret niet drukken, de erkenning als stamboek was het hoogste goed deze middag. Volgens Endendijk is het fokken van een Fries-Hollandse veestapel maar simpel: Jonge stieren van eigen stal gebruiken bij de jongere koeien en dan maar afwachten. Fokt de stier goed, dan kan hij ook ingezet worden bij de oudere koeien. En mocht er al vreemd bloed op de boerderij komen, dan worden enkel de moederdieren daarvan aangehouden.

„Jullie kunnen zelf zien dat het werkt”, aldus de fokker tegen de ruim tweehonderd bezoekers. Endendijk heeft een veestapel met Friese inslag omdat de basis van het Ermelose fokbedrijf afkomstig is uit de stallen van Klaas Meekma uit Hallum. Ook een man die inteelt niet schuwde.

Het FHRS is nu het derde officieel erkende rundveestamboek in Nederland. Voordat de erkenning afkwam is er heel wat strijd geleverd. In de eerste jaren werden de voorvechters afgeschilderd als een stelletje oude boeren die niet meer met de tijd mee willen of kunnen. Voorzitter **Albert Eefting** uit Rohel: „Maar de mensen hebben zich toch verkeken op de vasthoudendheid van onze fokkers die niet alleen overtuigd waren van de kwaliteiten van hun ras maar ook van de noodzaak van een stamboek voor het voortbestaan ervan.”

Een stimulans om door te gaan noemde hij de houding van het Landbouwschap in de jaren tachtig. Die paste de verordening voor de kunstmatige inseminatie zo aan dat het fokkers onmogelijk werd gemaakt sperma van elkaars particuliere stieren te gebruiken. Iets waartegen het Nederlands Rundvee Syndicaat zich niet heeft verzet. Eefting bestreed met klem dat zijn stamboek achter de feiten aanhobbelt. Want welk stamboek

kijkt bij het keuren van de koeien naar de verdeling van de binnenen buitenklauw? Het FHRS, omdat er een groot verband bestaat tussen een slechte verdeling en kreupele koeien. Eefing: „Het zou mij niet verbazen als over enige jaren heel Europa op klauwverdeling keurt. Dit mede omdat wij als erkend stamboek nu tot een gelijkwaardige gesprekspartner zijn opgeklimmen.”

Het stamboek had melkveefokker en tweede-kamerlid Pieter ter Veer als gastredenaar uitgenodigd. Een man die als een van de eersten het Fries-Hollandse ras vaarwel zei en voor buitenlands bloed koos. Maar wat Ter Veer met de FH-fokkers gemeen heeft, is dat ook hij als een dissident in fokkerskringen wordt gezien. Zijn verhaal over de bureaucratie in de landbouw ging er dan ook in als Veluwse koek. In de ogen van het D66-kamerlid probeert de Nederlandse minister teveel door middel van Brusselse achterdeurtjes zijn maatregelen door te drukken. „Het komt dan uit de koker van Brussel en dus kan hij zich daar gemakkelijk achter verschuilen.”

Ter Veer hekelde ook de veelbesproken clenbuterol-affaire. Controle moeilijk? Niets daarvan. Een week voor het slachten de kalveren en koeien aanmelden voor controle en het gebruik is over.” Om over de oormerken maar te zwijgen. Want is volgens Ter Veer „van de zotte” dat er uitzonderingen op die regels zijn voor dieren in natuurparken en voor stieren bij de stierenvechterij in Spanje. „Het ene staat haaks op het andere”, aldus Ter Veer.

Hij denkt ook „dat het Landbouwschap zijn beste jaren heeft gehad”. Woorden die er in Ermelo best ingingen. Vooral ook omdat Ter Veer als een van de mannen wordt gezien die het FHRS aan de officiële erkenning heeft geholpen.

Leeuwarder Courant 1993-09-23

Schalsumer stier *Sunny Boy* staat weer aan de top

SCHALSUM - Voor het derde achtereenvolgende jaar is de stier *Skalsumer Sunny Boy* van fokker Minne Blanksma in Schalsum op afstand de meest gebruikte in ons land. Uit een overzicht van het *Koninklijk Nederlands Rundvee Syndicaat* (NRS.) blijkt dat er in het afgelopen boekjaar 138.465 eerste inseminaties hebben plaatsgevonden met sperma van Sunny Boy. Zijn totaal komt daarmee op 640.000 en dat is een internationaal record.

In de landelijke top hebben zich ook genesteld F16 Rocket van Klaas van der Ploeg uit Schalsum en Oudkerker Constantijn van Gerrit van der Pol in Aldtsjerk Skalsumer Clever, eveneens gefokt door Blanksma, staat tiende, net voor Hol-Stiens Omar van Boyer de Boer uit Stiens. Twee stieren van het fokprogramma van de samenwerkende k.i.-organisaties in het Noorden en Westen van ons land staan eveneens in dit rijtje Delta Bell Hille en Delta Boy Imperium.

Het aantal eerste inseminaties in ons land is door de superheffing wederom een beetje teruggelopen van 1.847.702 naar 1.834.659. Het aandeel van de Holstein-Friesian stieren (de Amerikanen) is bij het NRS gestegen van 58,2 naar 59,5 procent. De Fries-Hollandse stieren verloren voor de vierde keer op rij marktaandeel en kwamen nu op 0,6 procent uit. Ook de belangstelling voor vleesstieren liep verder terug: van 9,3 naar 7,7 procent.

Gegevend

Naam: *Shalsumer Sunny Boy*
Fokker: Minne Blanksma te Schalsum
Afstamming: Nelhls x Sheik
Kleur: Zwartbond
Rasbalk: HF 87,5 % FH. 12,5 %
Geboren: 16 mei 1985
Overleden: ca. 25 dec. 1997
Eigenaar: Holland Genetics
Rietjes: Totaal 2.199.342 1994 mln.

ANP Historisch Archief Community

Leeuwarder Courant 05-10-1993

Nauwelijks nog klachten over oormerken koeien

DRACHTEN - **Oormerken** leveren nauwelijks meer problemen op. Dat deelt Anno van der Broek van de Gezondheidsdienst voor Dieren in Drachten desgevraagd mee in een reactie op een brief van de Actiegroep **Oormerken** Gewetensbezwaarden. In de brief maant de actiegroep de landbouwcommissie van het Europees Parlement en het ministerie van landbouw snel met een oplossing te komen voor bedrijven die geblokkeerd zijn wegens het principieel niet aanbrenge van de oormerken.

Sinds eind vorig jaar heeft de Gezondheidsdienst voor Dieren

nagenoeg geen klachten meer gekregen over de gele flappen. „In het begin, twee jaar geleden, was dat anders. Op het hoogtepunt kregen we gemiddeld één telefoontje per dag.“ De afname schrijft Van der Broek toe aan het feit dat de dierenartsen en de boeren meer handigheid in het aanbrenge van de **oormerken** hebben gekregen. Ook speelt volgens hem mee dat de flappen na enkele technische aanpassingen kwalitatief beter zijn geworden. De laatste maanden heeft geen enkele klacht over etterende oren de Gezondheidsdienst bereikt, aldus Van der Broek.

Eerste melkrobot – merk Prolion – bij Friese boer

DONKERBROEK - Bij de maatschap Kraak-Postma in Donkerbroek is de eerste melkrobot van Friesland geplaatst. Het is een robot van het *type Prolion*, de opvolger van de robot die bij Vicon in Nieuw-Vennep is ontwikkeld. AMS in Vijfhuizen, dat het apparaat heeft verkocht, heeft er inmiddels tien staan bij boeren in ons land en tien elders in Europa, in Japan en Canada.

De melkrobot melkt in beginsel alle koeien zonder dat er een boer of boerin aan te pas komt. Op de proefboerderij de Waiboerhoeve in Lelystad, waar men al anderhalf jaar met een robot van hetzelfde type melkt, zijn er nog steeds mensen bij betrokken. Daar wordt echter onderzoek gepleegd.

In de praktijk blijkt dat na twee maanden begeleiding de robot het alleen af kan, aldus AMS. Zo'n 5 tot 10 procent van de koeien is niet geschikt voor de robot. De automatische melker kost f325.000 als er twee worden geplaatst. Als dat er drie zijn, zoals in Donkerbroek het geval is, komt er f80.000 bij.

Bij Kraak-Postma worden 160 koeien op stal gemolken. Door het aanschaffen van de robot kunnen straks de vaste melktijden verdwijnen. Na een start- en gewenningsperiode verwacht de boer jaarlijks duizend uren op het melken te kunnen besparen.

Gezondheidsdienst waarschuwt tegen Britse koeiegekte

DRACHTEN - Directeur Geert Benedictus van de Gezondheidsdienst voor Dieren in Drachten waarschuwt in zijn kwartaalbericht tegen koeiegekte uit Groot-Brittannië. Die ziekte heeft daar al 100.000 koeien de kop gekost en 27.000 bedrijven zijn besmet. Ook op het vasteland van Europa breidt de ziekte zich uit. Frankrijk, Denemarken, Zwitserland en Portugal hebben ei

last van. Nederland heeft in twee jaar tijd 365.000 kalveren uit Groot-Brittannië ingevoerd. Die zijn gemest en moesten zes maanden na aankomst worden geslacht. Benedictus: „Bij dergelijke aantallen glippen er vast en zeker dieren door de mazen van het net. Hiermee loopt de Nederlandse veehouderij - niet de handel - een groot risico. Wij lijken óók wel gek.”

Leeuwarder Courant 1994-01-27

Bloedkanker kan minder kwaad dan koeiegekte

Door Philippus van der Meulen

DRACHTEN - Koeiegekte begint onschuldig. Eerst zondert de besmette koe zich af van de kudde. Dat verontrust de boer nog niet. Die begint pas achter zijn oren te krabben als het dier zonder aanleiding begint te schoppen, minder gaat eten en moeilijk begint te lopen. Deze gedragsstoornissen wijzen op *Bovine Spungioforme Encephalitus*, Latijn voor sponsvorming in koeiehersenen.

Geen wonder dat die beesten gek worden. Na enkele maanden volgt onherroepelijk de dood.

Deze ongeneeslijke ziekte waart nog niet rond in Nederland. Toch maakt Geert Benedictus, directeur van de stichting *Gezondheidsdienst voor Dieren in Noord-Nederland* in Drachten, zich ernstig zorgen. Koeiegekte heeft vorig jaar in Groot-Brittannië, de bakermat daarvan, 100.000 dodelijke slachtoffers geëist. En ook op het vasteland breidt de hersenziekte zich uit.

De veroorzaker van koeiegekte is de prion, een ziekteverwekker nog kleiner dan een virus. In 1985 begon deze boosdoener zijn verwoestende opmars in Groot-Brittannië. Eerst waren slechts enkele koeien de klos. Maar in 1991 stierven 19.000 runderen eraan en vorig jaar al 100.000.

Bezuinigingen zijn de oorzaak geweest van het ontstaan van koeiegekte en de snelle verspreiding daarvan, weet Benedictus. *Slachtafval* gaat naar bedrijven die het vermalen en verwerken in krachtvoer. Om kosten te besparen verlaagden ze de temperatuur van het proces om het

Dr. Geert Benedictus

vlees te verlagen. Dat kwam de priona, aanwezig in schapen die waren gestorven aan de hersenziekte scrapie, goed uit. Alleen bij een temperatuur van boven de 135 graden leggen zij het loodje. Zo blijven de ziekteverwekkers voortleven in veevoer.

(*) *Over het Nederlands veevoer maakt Benedictus zich niet ongerust.* Daarin zit minder diermeel verwerkt dan in het Britse voer. Bovendien wordt het slachtafval hier beter verhit. Nee, de export van Britse kalveren is de bron van koeiegekte. In Frankrijk, Denemarken, Portugal en Duitsland hebben zich daardoor vorig jaar al gevallen van deze ziekte voorgedaan. Benedictus acht de kans groot dat binnenkort ook Nederland aan de beurt is, want jaarlijks voeren Nederlandse mestrijen 180.000 kalveren uit Groot-Brittannië in.

Vandaar zijn noodkreet waarmee hij de agrarische sector een ramp wil besparen. Nederland exporteert jaarlijks 30.000 koeien. Deze handel zou helemaal stil komen te liggen als de koeiegekte hier toeslaat. Verder is zo'n ziekte funest voor het imago van rundvlees. „Yn Grut-Brittanje ha der stakingen fan konsuminten west. No, dat hawwe de slachters dêr witten.”

In Nederland zijn reeds maatregelen bedacht om de gevreesde ziekte te voorkomen. Alleen bepaalde bedrijven zouden zich moeten ontfemen over Britse kalveren, waar ze uiterlijk zes maanden na aankomst moeten worden geslacht. Benedictus noemt dat halve maatregelen. „Stel dat wy ien op 'e túzen keallen ut it each ferlize. Dan glúpe der noch 180 bisten tusken de messen troch.”

Slechts een exportverbod van Britse kalveren kan volgens de directeur van de Drachtster gezondheidsdienst Nederland behoeden voor koeiegekte. Al zijn invloed wendt hij aan om anderen daarvan te overtuigen. Zijn hartekreet in het kwartaalblad van zijn dienst is zo'n middel. Verder benadert hij het rijk, de veehandelaren en landelijke stichting Gezondheidszorg voor dieren, waaronder zijn dienst valt. Zijn hart is pas gerust als Britse kalveren bij de Nederlandse grens worden geweerd. (*) „*Dan nog liever koeien uit Polen. Al kunnen die bloedkanker onder de leden hebben. Dat kan minder kwaad*”

* kleine stukjes slecht leesbaar

Leeuwarder Courant 1994-02-03

Oormerk is nog steeds probleem, ruim 10% uitval

LEEUWARDEN - De oormerken die kalveren en koeien moeten dragen vanwege de registratie en identificatie blijven voor problemen zorgen. Niet alleen principiële maar vooral ook praktische. Meer dan 10 procent van de boeren kampt met moeilijkheden. Die zijn soms zo groot dat een veehouder als Jan Klijnstra uit Nijelamer heeft besloten dat het welletjes is. Hij heeft de *Gezondheidsdienst voor Dieren* in Drachten gemeld niet meer van de oormerken gebruik te zullen maken.

Als zijn dieren worden verkocht en afgeleverd zullen ze van een oormerk worden voorzien. Op de boerderij zal hij nog uitsluitend gebruik maken van de oormerken die hij al voor zijn eigen management gebruikte. De officiële blijven keurig in de bakjes liggen. De problemen bij Klijnstra ontstaan niet alleen als de kalveren met hun kop tegen de voerhekken aan rossen. De oormerken vallen soms spontaan op de grond als de dieren in het land zijn.

„It is in rommeltsje. Wy hiene fjirtjin keallen yn it lân en by fouwer dérfan leinen de earmerken op 'c grun."

Moat jo neigean wat der aanst bart as wy mei de seadebemester it lân yngean. Dan komme dy dingen yn 'e grun terjochte. Ik nim oan dat dat net goed is foar it miljeu. Dat wy ha sein: wy hâlde dermei op. Wy sketse de keallen, se krije]en Alflex-earmerk fan us eigen systeem en fierder net. Wy ha altiten al in Alflex-earmerk brukt, mar dernjonken hienen wy yn it oare ear in offisjeel earmerk".

Klijnstra zegt dat heel veel boeren er problemen mee hebben. „Se sizze dat der neat oan'e han is, mar ik wit wol better. By it FRS binne in pear man mei dy problemen besteld.”

Domien van Wees van het FRS bevestigt het verhaal van Klijnstra. „Het is een groot probleem. Vanaf november hebben wij 10.000 oormerken moeten bestellen voor dieren die ze op een of andere manier kwijt zijn geraakt.”

Sommige boeren is geadviseerd de voerhekken aan te passen, maar nog is alles lang geen koek en ei. De oormerken van het eerste uur bleken te weinig trekkracht te hebben. Ze vielen veel te snel uit de oren als de kalveren en koeien met een hek of een paal in aanraking kwamen. Om van prikkeldraad maar niet te spreken.

Sinds die tijd is de trekkracht opgevoerd, maar daar kun je, aldus Van Wees, niet ongebreideld mee doorgaan. „Het verlies was op 3 tot 5 procent berekend. In de praktijk komt het neer op het drievoudige. Wij hopen dat de problemen nu zullen verminderen, maar zekerheid daaromtrent is er nog niet.”

Het systeem is perfect, zo zegt Van Wees. In Hongarije heeft men al besloten het over te nemen. Ook de Denen zijn enthousiast en oriënteren zich in Nederland. „De middelen waarmee het systeem in stand moet worden gehouden zijn echter niet in orde.” Van meet af aan is gezegd dat oormerken niet ideaal zijn, maar dat er nog geen beter middel is uitgevonden.

Klijnstra verwijst naar de Alflex-merken. Ook die firma heeft twintig jaar over de ontwikkeling van een deugdelijk geel merkje gedaan.

Anno van der Broek van de *Gezondheidsdienst voor Dieren* in Drachten vindt dat het percentage oormerken, dat uitvalt, nog altijd te hoog. Bepaalde series deugen niet. „Het beeld is echter niet duidelijk. Het varieert sterk. Wij adviseren veehouders, die er moeilijkheden mee hebben, contact met ons of met de veeverbetering op te nemen. Er worden overigens regelmatig produktiecontroles uitgevoerd”.

Van der Broek is er vrijwel zeker van dat na verloop van tijd het oormerk door een chip zal worden vervangen. Dat middel is nu nog te duur, maar „eens zal die chip toch in beeld komen. De techniek schrijdt voort”.

Friese boer op weg naar gesloten bedrijf

Door Willem Stegenga

HARICH - De Friese boeren zetten de eerste stap op weg naar een gesloten bedrijf. Niet dat de hoeve voortaan van de buitenwereld zal worden afgesloten, maar het betreden van de stal zal aan regels worden gebonden. Er moet een plastic hoesje over de schoenen worden getrokken en een plastic jas behoort ook tot de uitrusting.

Voor wie af en toe een kijkje neemt in een bedrijf root voedingsmiddelen is dat heel gewoon. voor de boerderij móét dat heel gewoon Korden. Wie is er per slot van rekening meer bezig met het produceren van voedingsmiddelen dan een boer. De drie Friese standsorganisaties hebben vereend een project opgezet, de *Gezondheidsdienst voor Dieren in Drachten* werkt er van harte aan mee en een aangepaste Gurbe is als symbool gekozen

In de jaren vijftig-zestig stond hij vooraan als schaatser, zelfs als lid van de kernploeg. Gisteren stond hij weer vooraan, nu als boer. Op de 'mendoarren' van Sybold de Vries in Harich werd het eerste stalbord gespijkerd en onthuld van het project '*Meten is weten*'.

Het is veel vriendelijker dan 'Verboden Toegang' of 'Tink om 'e hun'. Je mag er best binnenkomen, maar je moet je eerst even in het plastic hijsen. De Vries zelf zegt dat het eerst wel even moeilijkheden zal geen. Piet Wagenaar de veekoopman, die gewoonlijk normaal de stal binnenloopt, beaamt dat. „Learzens oan” Ja, en oars mar 'barrevoets'.”

Eigenlijk heeft De Vries al in 1967 een voorzetje gegeven. Hij stelde toen vast dat er wat mis was met de vruchtbaarheid van zijn koeien. Hij nam contact op de met gezondheidsdienst en vanaf dat moment begon hij alles wat met ziekte had te maken te registreren. Het hielp Mismstanden werden opgespoord en genezen.

Van het een kwam het ander, Alles wordt nu aan een extra controle onderworpen, van kuil tot melk, van grond tot stront. De Vries: „Astu der samar mei begjinne soest, koest wol gek wurde, mar ik ha it fase foar fase dien en dan falt it ta”. Het gedeeltelijk gesloten houden van zijn bedrijf is voorlopig de laatste fase.

Zo'n bedrijf, aldus boerenbestuurders als Johannes Panman en Pé Miedema, verhoogt het imago van de veehouderij. Je voorkomt insleep van ziekte als je buurman met wet 'rurhte' aan de klompen niet zo maar meer je stal binnenwandelt. Het past ook mooi in het streven om veehouderijen van een certificaat te voorzien en in het opzetten van integraal bewaakte ketens. Nog steeds. zo betoogde Miedema, zijn er handelaren langs de weg van een bedenkelijk allooi die middeljes verkopen van een exen bedenkelijk origine die, naar zij zeggen, de melkgift per koe zo maar met 500 kilogram per jaar omhoogstuwten. Ketens en certificaten moeten daar een stoke voor steken, de consument moet het vertrouwen in de zuivel houden

In Friesland staan ruim veertig boeren in de startblokken om eveneens zo'n bord op hun stal te spijkeren. Coördinator Ed Eenige hoopt dat dat er straks honderd zullen worden Daarmee is de zaak nog niet afgedaan. **Geert Benedictus** van de gezondheidsdienst zou graag een compleet gesloten bedrijf zien. Geen vee meer aankopen, een kalf dat onverkocht van de markt komt niet meer terugnemen, niet meedoen aan tentoonstellingen en keuringen, kortom

elk contact met dieren van andere bedrijven vermijden.

Op die manier kan er een halt worden toegeroepen aan de IBR, de koeiengriep en ook aan de paratuberculose, een ziekte waar je bijna niet meer vanaf komt als die je bedrijf is binnengelopen.

Gezondheid staat aan de basis van een goed inkomen. De 25 beste boeren in ons land verdienen twee tot vier keer meer dan de 25 slechtste boeren. Beste boeren hebben gezond vee, waar veel van kan worden gevraagd. Voorkomen van ziekte is goedkoper dan het genezen daarvan. Vrij zijn van ziekte verhoogt de kans op export, want ziekte kan een politieke zaak worden als het er op aan komt. Hij had nog een advies laat de dieren zoveel mogelijk buiten lopen. Dat verhoogt het imago van de boerenstand. Gezondheid moet je laten zien.

Leeuwarder Courant 1994-10-08

Ook MAP Kaf en Koren

Melkrobot viert tweede lustrum, maar koe blijft weerbarstig

KAF en KOREN WILLEM STEGENGA

DE MELK ROBOT, de revolutie van de melkput, bestaat deze dagen tien jaar. Echter nog steeds als experiment en niet als vast onderdeel van de uitrusting van de vooruitstrevende boer. De oorzaak is even simpel als natuurlijk: de koe wil er nog niet aan.

In het begin van de jaren tachtig ontstond plotseling het idee het melken verder te vergemakkelijken. De melkmachine was de eerste stap geweest, de robot moest de volgende worden. In Wageningen hield men zich bezig met de vraag hoe al het menselijk handelen door een machine zou kunnen worden vervangen, op de praktijkschool in Oentsjerk zagen de leraren Roelof Middel en Rinke Oenema dat niet zitten. Zij waren worstelend bezig met een ander systeem.

Een apparaat dat van de zijkant onder de uier zou worden geschoven was hen te riskant. Vooral vaarzen trappen altijd. De geit bracht hen op een ander idee. Die wordt van achteren gemolken en waarom zou dat geen oplossing bieden voor de verdere automatisering van het melken van koeien'?

De beide leraren bedachten dat de koe wat wijdbeens moest staan. Dan bleef dat trappen wel achterwege. Er kwam derhalve een aanpassing in de melkstal en langzamerhand werd het idee vervolmaakt.

Op tal van andere plaatsen werd eveneens gestoeid met de melkrobot. Fabrikanten van melkmachines begonnen er zich voor te interesseren, prototypes haalden de landbouwbeurzen van Zuidlaren en Amsterdam. Octrooien werden aangevraagd, kortom de zaak leek aan het eind van de jaren tachtig in een stroomversnelling te komen. Het kon niet lang meer uitblijven, de melkerij stond aan de poort van een geheel nieuwe periode.

Die poort is nog steeds niet opengegaan. Op de Waiboerhoeve in Lelystad, de proefboerderij voor de melkveehouder, experimenteert men al een paar jaar met twee verschillende melkrobots, maar nog steeds durft men ze niet los te laten op de echte praktijk.

Van de honderd keer gaat het negentig keer goed, zegt Middel. En dat is te weinig. Je moet het aantal mislukkingen beperken tot een procent, niet meer. Waren de problemen nu maar tot een

en hetzelfde euvel terug te voeren, dan was er nog enig zicht op, maar het zijn steeds weer nieuwe en zeer uiteenlopende moeilijkheden waar men op stuit.

De koe stelt de uitvinder en de uitvoerder van het idee nog steeds voor te grote problemen. Middel: „Ze bewegen op momenten dat ze niet zouden moeten bewegen. Ze hoesten op ogenblikken dat dat niet van pas komt en ze vertonen een eigen gedrag dat niet goed aansluit bij de melkrobot.”

Een van de laatste methoden die nu op het systeem wordt losgelaten is de camera-techniek. Op die manier moet het toch mogelijk zijn de spenen zonder haperingen in de melkbekers te laten glijden. De verwachtingen zijn hoopvol.

Middel ziet het redelijk ontspannen aan. Van de zeven fabrikanten die er in de loop van de jaren aan zijn begonnen, hebben ondertussen weliswaar vier afgehaakt, maar toch: „Het systeem komt er wel. Nog een paar jaar doorzetten en dan komt-ie. Weliswaar met een grotere vertraging dan wij hadden verwacht, maar hij komt. Wat wij beslist niet willen is dat er sensoren worden aangebracht. In een melkput vliegt van alles rond aan gier- en mestdeeltjes en dat is funest voor sensoren.”

Het zou natuurlijk prachtig zijn als in Friesland de victorie zou beginnen. Net in een tijd dat er zich toch wat wolkjes aan de doorgaans heldere hemel van de melkveehouderij vormen, is een uitvinding van een revolutionair systeem voor een provincie, die bekend staat als hét melkgebied bij uitstek, een welkom visitekaartje.

Eigenlijk had je verwacht dat juist de melkrobot zou zijn uitgevonden in het land van de onbegrensde mogelijkheden, de Verenigde Staten. Ze weten er daar nog niets van, aldus Middel. Geen wonder, zo voegt hij eraan toe. De boeren in Amerika kunnen beschikken over goedkope arbeidskrachten die legaal dan wel illegaal uit Mexico komen. Gemakzucht remt innovaties.

Middel weet als geen ander dat de robot hem en zijn collega-uitvinders geen fortuinen zal opleveren. „Dan had ik de paperclip moeten hebben uitgevonden. Als je de industriële geschiedenis erop naleest weet je dat je van het uitvinden van grote systemen niet rijk wordt. Kijk maar naar degenen die destijds aan een vliegtuig zijn begonnen.”

Diezelfde geschiedenis leert ook dat ontwikkelingen niet door frustraties worden tegengehouden, hooguit 'even' opgehouden. Hoogte - en dieptepunten hebben elkaar vrijwel altijd afgewisseld bij het ontstaan van revolutionaire systemen. Het is nooit van een leien dakje gegaan.

Als de verwachtingen van Middel en de zijnen worden bewaarheid dan nog zal niet elke boer straks automatisch melken. In de eerste plaats zullen er altijd boeren blijven die een paar keer per dag contact met hun koeien willen hebben. Dat zijn de echte melkers.

Daarnaast wordt de markt beperkt door het stelselmatig uitdunnen van het veehoudersbestand. Per jaar verdwijnt er 3 tot 4 procent van de boeren. Er zijn er nu nog 45.000. Als een op de tien een melkrobot aanschaf is dat veel en dan moet het systeem ook nog niet veel duurder worden dan f200.000.

Voor alles zal echter de koe robot-minded moeten worden. Middel is leraar. Hij vergelijkt de koe met een klas kinderen die worden geconfronteerd niet een nieuwe docent. Ze willen hem uitproberen. De koe vertoont datzelfde gedrag in haar confrontatie met de robot. Toch wel een geruststellende gedachte dat de pure natuur nog zo'n invloed heeft in een technische wereld.

Jacht open op hormonen in rundvlees

DONKERBROEK - Volgend jaar wordt op veehouderijen de jacht geopend op het gebruik van groeihormonen in rundvlees. Er komt een scherpe controle en de straffen zullen zwaar zijn. In een jaar zal bijna de helft van de Nederlandse veehouders al worden bezocht door een controleur van de KCR, de *Kwaliteits Controle Runderen*. Dat orgaan valt onder het *Produktschap voor Vee en Vlees*. Vlees van onbesmette bedrijven zal na verloop van tijd van een keurmerk worden voorzien, opdat de consument weet dat het veilig is. Het productschap wil op die manier de daling in het verbruik van rundvlees tot stilstand brengen.

Op een gisteren in Donkerbroek gehouden voorlichtingsavond zei Simon Reitsma, voorzitter van de sectie rundveehouderij van de *Landbouwmaatschappij Friesland-Flevoland*: „Als melkveehouder zal ik deze controleurs niet in mijn stal willen ontvangen. Een gesloten bedrijf is een gesloten bedrijf”. Het feit dat de controleurs bij elk bezoek een schone overall aantrekken en in ontsmette laarzen staan, trok hem niet over de streep.

Jan Odink, secretaris van het productschap, zei dat er weinig aanleiding zal zijn te controleren bij boeren die geen dieren mesten. Aan de andere kant moeten de voorgeschreven controles worden uitgevoerd. Dan maar buiten de stal. De KCR-controleurs kunnen zich laten vergezellen van een AID-inspecteur. Weigerachtige boeren zullen met voorrang worden behandeld, zo hield hij zijn gehoor voor. Het vlees van uit het buitenland geïmporteerde dieren, die niet onder de controle vallen, zal niet van het KCR-keur worden voorzien.

Groeistimulerende middelen als clenbuterol zijn in ons land makkelijk te verkrijgen, alhoewel ze verboden zijn. Stierenmester Bastiaan Bezu uit Een: „Wat er zwart bij de weg loopt met dat spul is niet gering”. Hij zei dat het vooral gaat om leveranciers uit het zuiden van het land, die naast veevoer ook deze verboden stoffen wel willen leveren. „Sommigen doen zich voor als veearts.”

Door een extra controle-systeem in te voeren is de kalversector 'schoon' geworden, aldus Odink. Als er in de rundveehouderij niks gebeurt „garandeer ik u dat u elke week een negatief artikel vindt in de pers over het geknoei met rundvlees”.

Een imago-onderzoek heeft al uitgewezen dat de consument op de hoogte is van de illegale praktijken. Dat heeft er mede in geresulteerd dat het verbruik van rundvlees in twee jaar is gedaald van 18,9 naar 17,7 kilogram per hoofd van de bevolking. „Dat is een dramatische daling, zeer extreem.” Het komt er op neer dat in ons land 86.000 runderen minder worden geslacht op een totaal van 1.2 miljoen slachtingen. Een daling van vergelijkbare omvang heeft in de hele Europese Unie plaatsgevonden.

Als op een bedrijf met honderd stieren er vijf positief worden bevonden, wordt de hele stapel afgemaakt. De KCR zal de boeren f1,35 per rund kosten. De overheid trekt er de komende drie jaar f5 miljoen voor uit. Van dat geld worden 12 controleurs en het TNO in Zeist betaald.

NRS: 'Chips moet geel oormerk vervangen'

NULDE - Simon Evenhuis uit Marum, voorzitter van het Koninklijk Nederlands Rundvee Stamboek, vindt dat het onderzoek naar een bruikbare chip in de koeien moet doorgaan. Die chip moet het gele oormerk vervangen. De problemen met de oormerken houden namelijk aan.

Aanvankelijk hadden de boeren problemen met het aanbrengen van de gele merktekens. Nu blijkt dat de Franse fabrikant een produkt heeft geleverd dat niet deugt. De merken vallen weer uit de oren, op sommige bedrijven gaat het om 30 procent van het totaal. Evenhuis zei vanmorgen tijdens de jaarvergadering dat de kosten niet op de veehouder mogen worden afgewenteld. Of de chip de oplossing biedt, is nog maar de vraag. Evenhuis: „In Canada heeft de ervaring geleerd dat het scannen van een chip bijna onmogelijk is, zodat men nu van de chip overstapt op oormerken.

De veeverbetering in Nederland wordt geconcentreerd. Er komt een onderzoek naar het instellen van een landelijke organisatie met een aantal werkeenheden. FRS-voorzitter Jan van Weperen heeft in september al laten weten dat het FRS mogelijk zo'n werkeenheden zal kunnen vormen.

Evenhuis wilde echter verder gaan. In landen om ons heen zijn onderzoek, kennis en voorlichting op elkaar afgestemd „terwijl er in ons land een omgekeerde beweging op sommige punten plaatsvindt”. De automatisering van de bedrijven moet beter worden benut. „Wij zullen als veeverbetering en gezondheidszorg nu niet mogen blijven steken in het binnen de eigen kolom reorganiseren, maar ook moeten zoeken naar verbeteringen in de gezamenlijke dienstverlening-, aldus Evenhuis.

Over het hormoon BST dat in de Verenigde Staten en Canada wordt gebruikt om de melkgift per koe te verhogen, liet hij zich voorzichtig uit. „Of BST inderdaad grote gezondheidsproblemen voor het vee zou veroorzaken is nog maar de vraag. Bij gericht gebruik zou dat nog wel eens best kunnen meevallen, heeft de ervaring ons in Amerika geleerd. Daarmee heb ik niet gezegd dat wij het zo hard nodig hebben.”

1995

Leeuwarder Courant 1995-02-10

Boer koppelt zich los van natuur – de melkrobot

Hoeveel er ook wordt prijs gegeven, de techniek schrijdt voort. Hoeveel arbeidsplaatsen er zo ook worden opgeofferd, de automatisering houdt niet op. Zelfs niet op plaatsen waar het onnatuurlijke vormen aanneemt.

Er zijn op dit moment vijftien melkrobots in gebruik. Dit curieuze, met sensoren uitgeruste apparaat heet van zijn kinderziekten te zijn verlost. De koe, die zich altijd al als een 'technologisch' mirakel beschikbaar stelde, blijkt nog verder te willen meegaan. De wereld kijkt met belangstelling toe hoe vooruitstrevend de Friese boer op dit punt is.

De boer en zijn zwartbonte metgezel schikken zich eendrachtig naar de wetten van de rationalisatie. En opnieuw is het de Friese veehouder die met zijn viervoetige medefirmant voorop loopt in de technologische ontwikkelingen.

Zo wordt op ons Friese platteland met-de melkrobot de relatie tussen de boer en zijn veestapel steeds losser en onnatuurlijker. De boer raakt het vee nog nauwelijks aan. Of raakt de boer de koe juist voor het eerst aan in haar diepste wezen nu hij geen ethische bezwaren meer heeft en haar het natuurlijke bst-hormoon toevoegt, om zo de melkproduktie nog verder te verhogen? Breekt met deze bio-technologische ingrepen niet iets in de oeroude connectie tussen de boer en zijn natuurlijke omgeving? Begint hier niet het unieke beeld van natuurgebondenheid van het boerenbedrijf te vervagen? Het zou wel eens kunnen zijn dat zo op den duur het unieke imago van de zuivelproducent wordt aangetast.

De melkrobot zal in de komende vijftien jaar zijn opmars maken zoals de melkmachine in de jaren vijftig het melkveehouderijbedrijf veroverde. De 'robotboer' dient zich aan als een afstandelijke toezichthouder in een mechanisch aandoend productieproces. Hij kan het alleen wel af. Daarmee dreigt de boer onafhankelijker en eenzamer tegelijk te worden.

Een melkveehouder kan straks met gemak alleen meer dan honderd melkkoeien aan. En zijn verder losgekoppelde relatie, de koe, kan gemakkelijk 12.000 kilogram melk per jaar produceren.

De melkrobot heeft aan zijn gevoelloze lijf voldoende overgevoelige chips hangen om tijdens het melken te kunnen vaststellen welk extra voer het beest nodig heeft. De robot meldt of de koe tochtig is en of het een gunstig moment is voor kunstmatige inseminatie of niet.

De boer die weerzin heeft tegen deze nieuwe ontwikkelingen wordt de markt uitgebonjourd. Dat is gebeurd na de opmars van de melkmachine, dat dreigt met de melkrobot opnieuw het geval te zijn. Er zijn op dit moment boeren die in hun hart wel weten dat ze het 'psst-tsak'-geluid van de vacuumpomp in de melkkelder niet meer kunnen missen.

Hoe dikwijls en op hoe velerlei gebied ook moet worden ingeleverd, wat toeneemt is de techniek. Harry Mulisch schrijft ergens: „De techniek wordt reusachtig en de mensen zitten er als leeggezogen dwergen tussen”. Niet alleen de mensen, ook de dieren. S.

20 Febr. moord op 'hormonenjager' verbijsterd België⁴⁶ 'Eén voor één elimineren'

Van onze correspondent **Aly Knol**

BRUSSEL - Dreigbrieven, bekladde huizen, molotovcocktails en schoten op woningen. België dacht alles al te hebben meegemaakt in de guerrilla die de Westvlaamse hormonenmafia al jaren tegen veterinaire inspecteurs voert. Maar deze week bleek dat het nog erger kon. In Wechelderzande, nabij Turnhout, werd de 42-jarige veearts **Karel van Noppen** in koelen bloede met een pistool vermoord.

De aanslagen tegen veterinaire inspecteurs begonnen 2.5 jaar geleden, toen België ernst ging maken met een strenge wetgeving tegen het gebruik van groeihormonen in de veeteelt. Geen van de vorige aanslagen is ooit opgelost. Pas nu de eerste dode is gevallen, wordt van alle kanten om hard optreden geroepen.

Premier Dehaene zei gisteren 'geschandaliseerd' te zijn door de 'laffe moord' op Van Noppen, die als veearts verbonden was aan het Instituut voor Veterinaire Keuring. „Het is onaanvaardbaar dat het leven van mensen, die instaan voor het behoud van de volksgezondheid, bedreigd zou worden”, aldus Dehaene. „Dergelijke maffiapraktijken moeten met alle middelen worden stopgezet”.

Op het ministerie van volksgezondheid in Brugel zit de schrik er goed in, aldus een ambtenaar, die uit pure angst spoorloos wilde praten. „We dachten niet dat die mensen tot dergelijke daden in staat waren. Hoe het nu in de toekomst moet met de strijd tegen de hormonen, of hoe we onze mensen nog moeten motiveren, weet ik niet. Wie wil nu nog zijn leven in de waagschaal stellen?”

De vermoorde Van Noppen gold als 'de hardste' van de zestien veeartsen die als 'hormonenjagers' optreden. Hij was een principieel en compromisloos man, die erom bekend stond dat hij 'de pakken geld' die hij soms na bezoeken aan slachthuizen in zijn jaszak vond, altijd direct inleverde.

De moord houdt vrijwel zeker verband met een controle die hij vorige week in het slachthuis van Rekkem uitvoerde. Daarbij keurde hij twaalf karkassen uit een partij van twintig af. Na die controle is er volgens minister Santkin van volksgezondheid politiebescherming voor Van Noppen en zijn collega's gevraagd.

Van Noppen was al ettelijke maten door de hormonenmafia bedreigd. Ook zijn familie werd geïntimideerd. Een dochter werd onlangs door onbekenden van de weg gereden. De weduwe van de veearts verklaarde gisteren dat haar man recentelijk tegen haar had gezegd: „Als ze me nu niet om het leven brengen, zal het nooit meer gebeuren”.

Het verbijstert de Belgen dat de hormonenmafia, die veel geld verdient aan de illegale praktijken, zolang zijn gang heeft kunnen gaan. Al in de herfst van 1992 dreigden onbekenden alle inspecteurs 'één voor één te elimineren'.

Sindsdien werden verscheidene veeartsen in West-Vlaanderen en het Belgische Europeparle-

⁴⁶ Zie *terugblik* - vier jaar later – in NRC: <http://retro.nrc.nl/W2/Nieuws/1999/09/09/Vp/03.html>

mentslid Jaak Vandemeulebroucke, die politiek strijd levert tegen de hormonenmaf is, geïntimideerd. Hun huizen werden met verf besmeurd, beschoten of met molotov-cocktails bestookt.

De Belgische consumentenorganisatie Test-Aankoop maakte vorig jaar bekend dat het in België verkochte rundvlees 'zowat het meest verdachte' in heel Europa is. De verkoop van dat vlees daalde daarna aanzienlijk, zozeer zelfs dat de beenhouders in het land onlangs in een open brief aan de koning de wanpraktijken met de hormonen aanklaagden.

De vraag is nu alleen of de inspecteurs nog bereid zijn hun werk te doen. De ambtenarenbonden in België willen de hele maand maart een slachtverbod om een strategie uit te werken voor een betere bestrijding van de hormonenmafia en een betere bescherming van de inspecteurs. Ook hebben ze voor vrijdag een proteststaking uitgeroepen.

Leeuwarder Courant 1995-03-01

Nieuw plan van FRS voor probleemoplossing oormerken

HEERENVEEN - Het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat* wil met een nieuw plan de problemen van de oormerken oplossen. Directeur Pieter Scheer heeft vanmorgen op de ledenraad voorgesteld voor een oor het grote merk met duidelijk zichtbare gegevens te handhaven en in het ander een klein merkje aan te brengen. Dat kleine oormerk moet niet te verwijderen zijn. Het moet ook alle gegevens bevatten maar dan in een veel kleinere zetting. Verlies van beide merken zou dan nauwelijks nog voorkomen. Het grote merk kan bij verlies gemakkelijk worden vervangen, want de gegevens zitten in het kleine.

Vorig jaar moesten drie miljoen merken worden vervangen omdat ze ondeugdelijk waren. Het FRS heeft zijn buitendienst moeten uitbreiden om de gevolgen te repareren en de kalveren weer gewoon te schetsen. Scheer verweet de *Gezondheidsdienst voor Dieren* nog steeds te hopen op betere tijden. „Deze houding heeft naar onze mening meer te maken met de vrees voor prestigeverlies dan met een doelgericht zoeken naar een adequate oplossing.

Voor het eerst in het 116-jarig bestaan van het FRS zijn er meer dan 500.000 runderen ingeschreven in het stamboek. Het aantal is 500.483. De halfmiljoenste was Anna 153 van S. Sybrandy uit Heeg. Daar zal binnenkort extra aandacht aan worden besteed.

De controle op de afstamming van kalveren per wijze van bevruchting heeft uitgewezen dat er bij doe-het-zelf-k.i. betrekkelijk veel fouten worden gemaakt. In 10 procent van de gevallen is het misgegaan. Landelijk ligt het foutenpercentage bij alle manieren van bevruchting op 2,8. Bij de inseminatie door het FRS werden geen fouten vastgesteld.

De export groeit nog steeds. In de eerste vijf maanden van het nieuwe boekjaar werden 7.141 dieren uit Friesland over de grens gebracht, 1.874 meer dan vorig jaar. Landelijk werden 628.590 doses sperma uitgevoerd naar 35 landen tegen 614.000 vorig jaar. *Holland Genetics*, de exportpoot van de syndicaten, staat daarmee op de derde plaats. De Verenigde Staten voeren de lijst aan, gevolgd door Canada.

FRS-voorzitter Jan van Weperen zei te denken dat er ook na 2000 een vorm van quotering zal blijven. Niet in de laatste plaats uit milieu-overwegingen. Den Haag en Brussel moeten dan wel willen meewerken aan 'realistisch natuurwaardenbesef. Dat houdt in dat er voor de landbouw ruimte moet blijven, zeker in het Noorden met zijn sterke infrastructuur voor de melkveehouderij

De boer van de toekomst moet zelfvoorzienend zijn wat zijn ruwvoer betreft en afvoer van mest voorkomen. Mestopslag blijkt een zegen te zijn. Twee keer maïs oogsten is ook een prima zaak. Goed voer voor de melkkoeien en maïsstro die je kunt vermengen met kuilvoer voor de pinken en droogstaande koeien. Maïs wordt bovendien financieel gesteund door Brussel, een gevolg, aldus Van Weperen, van het soms niet te volgen Europees landbouwbeleid.

Leeuwarder Courant 1995-03-15

Vee-exporteurs stoppen met NRS

DRONRIJP - De Nederlandse vee-exporteurs willen stoppen met het Nederlands Rundvee Syndicaat. Het NRS beschikt over alle gegevens van het vee en verzorgt tevens de exportcertificaten. Exporteur Nammen Schaap in Dronrijp vindt dat een andere organisatie, zoals het *Fries-Hollands Rundvee Stamboek* in Leeuwarden, dat voortaan maar moet doen.

De exporteurs vinden dat het samengaan van het NRS met de exportorganisatie Holland Genetics het einde van de alliantie met het syndicaat betekent.

Holland Genetics voert sperma en embryo's uit en wil zich nu, aldus Schaap, ook gaan toeleggen op de uitvoer van vee. Daarmee wordt het NRS een concurrent van de vee-exporteurs, een concurrent die tevens beschikt over de gegevens van de exporteurs.

Leeuwarder Courant 1995-09-05

Opheffing van FRS in 1999: gebied te klein

LEEWARDEN - Het 116 jaar oude Koninklijk *Fries Rundvee Syndicaat* (FRS) wordt in september 1999 opgeheven. Dat althans is het voorstel van de voorzitters van de rundveesyndicaten in ons land. Er komt dan een centrale organisatie met drie tot vier werkeenheden. Het FRS zelf is te klein om zo'n werkeenheden te vormen.

Zelfs al zou er een verbond met de organisaties in Groningen en Drenthe worden gesloten, dan nog is dat gebied te klein, omdat het niet voldoet aan de eis van 500.000 tot 600.000 eerste inseminaties per jaar. Er moet een stukje van Overijssel bij of van Noord-Holland.

Het is de vraag of Leeuwarden het centrale punt van de noordelijke werkeenheden wordt. Als wordt gekozen voor samenvoeging van de drie noordelijke provincies met een deel van Overijssel dan zijn de kansen voor Leeuwarden aanmerkelijk kleiner dan wanneer een deel van Noord-Holland bij het noordelijk blok komt. Provinciegrenzen zijn in elk geval niet heilig.

Bij de rundveesyndicaten werken nu 1150 mensen, de ruim 2000 monsternemers buiten beschouwing gelaten. De fusie zal, naar verluidt, tot gevolg hebben dat er in het jaar 2000 nog 970 werknemers overblijven. Zonder fusie zal het tal banen 70 hoger zijn. De besparing door de fusie wordt begroot op f 7 miljoen. Voor het FRS betekent dat een besparing van f 400.000 tot f 500.000.

Gisteren is de ledenraad van het FRS geïnformeerd. De sfeer was aanmerkelijk beter dan in begin van dit jaar, aldus FRS-voorzitter Jan van Weperen. Toen werd er met de nodige scepsis tegen de plannen aangekeken en waren er vooral uit Friesland nogal wat vragen. De leden zullen in oktober worden ingelicht. Een maand later kunnen zij hun oordeel geven en in december zal de ledenraad dan een besluit nemen.

Besparing heeft niet voorop gestaan, zegt Van Weperen. „De hoofdzaak is de verhoging van de kwaliteit en de slagvaardigheid”. Een centraal aangestuurde organisatie met een regionale uitvoering werkt beter dan de huidige structuur, zo is hij van oordeel.

De fusie wordt in drie fases uitgevoerd. Op 1 september volgend jaar worden de foktechnische activiteiten gebundeld in de vennootschap *Holland Genetics*. Een jaar later zullen het *Koninklijk Nederlands Rundvee Syndicaat* en *Holland Genetics* worden samengevoegd. De derde fase is het centraal onderbrengen van alle activiteiten in een nieuwe coöperatie met drie werkeenheden. Uit het voorstel blijkt, aldus Van Weperen, dat de betrokkenheid van de leden overeind blijft.

Leeuwarder Courant 1995-09-14

ook MAP Superheffing

Consument wil van de boer meer dan alleen 1e klas melk **Beginstappen met het *Keten Kwaliteit Melk*-systeem – KKM**

Door Willem Stegenga

LEEWARDEN - Tot nu toe scoort een veehouder bij zijn zuivelfabriek als hij eerste klas melk aflevert. Hij krijgt er een bonusje voor, als hij niet bij een al te grote fabriek is aangesloten komt zijn naam in het jaarverslagen als dat een paar jaar achterelkaar gebeurt mag hij met vrouw en kroost poseren voor de fotograaf, om pontificaal in het jaarverslag te komen. Aan die periode komt een einde, zij het dat het bonusje blijft.

Melkveehouders kunnen straks niet meer volstaan met het afleveren van een eerste klas product. Zij zullen om die melk een heel systeem moeten bouwen van kwaliteitszorg. Dat gaat van een opgeruimd erf tot een keurig, doch deugdelijk afgesloten kastje met medicamenten. Van een hyperschoon tanklokaal tot het gebruik maken van de diensten van een gecertificeerde veearts. Van een onderhoudsabonnement voor de melkmachine tot een beveiliging op het reinigingssysteem.

Douwe Taminga van de zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* (FDF) zegt dat het *kwaliteitszorgsysteem* omvangrijker lijkt dan het in wezen is. Veel boeren zullen weinig hoeven te doen om aan de normen te kunnen beantwoorden. Slechts enkelen zullen er even stevig aan moeten trekken.

De zuivelindustrie is al een tijdje bezig met kwaliteitszorg. Eigenlijk al zo lang dat er inmiddels een colletje is gegroeid van rapporten. Edoch, veel verder dan die schriftelijke bevindingen is het niet gekomen, aldus Gerrit Kuik van het Leeuwarder zuivelconcern. In 'zijn' coöperatie is het roer nu omgegooid. Een vijftiwintigtal boeren is voor zichzelf eens nagegaan wat er zou moeten gebeuren. Hun ervaringen zullen worden ingebracht in de landelijke discussie, in de hoop dat er nu wel degelijk wat van terecht komt.

Kwaliteitszorg is nodig omdat er een wassende groep afnemers is die daar om vraagt. Schone melk moet komen van een boerderij die ook schoon is. De boerengroep vindt datje het systeem gemakkelijk toegankelijk moet houden. Het mag ook niet te duur zijn - pakweg f2000 -, het moet evenmin veel rompslomp met zich meebrengen en de faalkosten beperken.

De hele keten van leverancier van goederen en diensten via de melkwinning op het bedrijf en het afleveren aan de fabriek zal bewaakt en controleerbaar moeten zijn. Leveranciers moeten voldoen aan de normen die voor hun branche zijn opgesteld, de boer zelf zal moeten zorgen voor een opperste hygiëne, een diervriendelijk huisvesting en behandeling, voor een goede omgang met milieu en omgeving en voor minimaal gebruik van medicijnen. De afnemer zal een kijkje moeten kunnen nemen op het bedrijf om na te gaan of alles volgens de regels verloopt.

Tamminga denkt dat de inbreng van *Friesland Dairy Foods* in de landelijke discussie nog best aan veranderingen onderhevig kan zijn. Hij stelt echter dat de boerengroep is begonnen met zoveel mogelijk punten op een rij te zetten die binnen het bereik van elke boer liggen. Aan tal van die punten wordt al voldaan. De boer zal alleen moeten kunnen aantonen dat hij inderdaad doet waar hij zegt voor te staan.

„Als je nu niks doet komen er ambtelijke richtlijnen. Die kun je beter voor zijn. Dit systeem zal leiden tot het onderbouwen van een goed imago. Ik sluit niet uit”, aldus Tamminga, „dat je over een paar jaren regeling hebt waar alle boeren aan moeten voldoen: Zo niet, dan zouden ze een boete kunnen krijgen”.

Leeuwarder Courant 1995-11-23

Door Paul Achterberg

Mensen hebben paspoorten, soms twee of drie. Veelal legaal, maar soms ook vals. Dieren hebben ook zoiets als een paspoort. Het **nummer** ervan dragen ze altijd bij zich. Zo hebben Friese paarden een **tongnummer**, Shetlanders een **lipnummer**, konijnen een **oornummer**, koeien een **oormerk** en vogels een **ringnummers**. Die **nummers** corresponderen met de papieren die bij het beestje horen.

Koeien krijgen een uniek **levensnummer**. Dat negencijferige **nummer** bestaat uit een willekeurig achtcijferig **nummer** met een controlenummer. Een boer krijgt van het FRS een bepaald aantal **nummers** toegewezen. Die

nummers zijn in een computerbestand gekoppeld aan het Uniforme Bedrijfsnummer (**UBN**). De registratie voor Friesland vindt plaats bij het Fries Rundvee Syndicaat.

Voordat de oorflappen hun intrede deden, werden de kalfjes geschetst. Op die schets kwam een **nummer** te staan. Het eerste cijfer gaf aan in welke provincie een kalfje was geboren. Het **nummer**, van een kalfje uit Friesland had bij voorbeeld altijd als eerste cijfer een 3. Maar de tijd van het schetsen is voorbij. Tegenwoordig worden de koeien voor het leven getekend met een gele flap. Ze dragen hun paspoort aan het oor.

Meerderheid ledenraad FRS voor fusie

HEERENVEEN - Een ruime meerderheid van de ledenraad van het *Koninklijk Fries Rund-vee Syndicaat* heeft gisteren, overeenkomstig de verwachting, voor de fusie met de andere vee-verbeteringsorganisaties in ons land ingestemd. Van de 38 aanwezige leden stemden er 33 voor de fusie. Er waren 5 tegenstemmers.

De fusie houdt in dat op 1 september 1999 het FRS ophoudt te bestaan en zijn taken in de nieuwe organisatie zal onderbrengen. In eerste instantie zullen op 1 september volgend jaar de k.i.-organisaties Noordwest, Zuidoost en het Land van Cuyk samen gaan met Holland Genetics. Op 1 september 1997 volgt dan de fusie van *Holland Genetics* met het *Koninklijk Nederlands Rundvee Syndicaat*. Twee jaar later komen alle taken in één organisatie.

Vrijwel alleen in Friesland was bezwaar tegen de integratie. De tegenstanders waren echter in de minderheid. Ook de vee-exporteurs hebben grote bezwaren tegen deze bundeling van krachten. Zij zien in *Holland Genetics* een concurrent die straks beschikt over alle gegevens van het vee. Met de exporteurs zal nog over een oplossing van dit probleem worden onderhandeld.

Leeuwarder Courant

08-02-1996

Ministers negatief over fusie stamboek

LEEUWARDEN - De ministers Jozias van Aartsen (landbouw) en Hans Wijers (economische zaken) staan negatief tegenover een fusie tussen het Nederlands Rundvee Syndicaat en handelsmaatschappij **Holland Genetics**.

Het NRS is tot dusver een onafhankelijke organisatie die de gegevens over het fokvee registreert en verwerkt. Na de fusie met **Holland Genetics** ontstaat er een commerciële organisatie, aldus de ministers, waardoor niet langer de onafhankelijkheid is gewaarborgd. Zij schrijven dit in antwoord op vragen van Pieter ter Veer (D66).

De vertrouwelijkheid van concurrentiegevoelige informatie kan niet worden gegarandeerd. Het ministerie zal wel in overleg met het NRS naar oplossingen zoeken, maar Van Aartsen zegt geen mogelijkheden te hebben de fusie tegen te houden.

Leeuwarder Courant

13-03-1996

PERSONALIA

ARNHEM - Jan Jansen, die bij het FRS in Leeuwarden in de directie heeft gewerkt, wordt directeur van de nieuwe veeverbeteringsorganisatie, waarin NRS, FRS en **Holland Genetics** opgaan. Directeur informatieproducten wordt Jan Dommerholt, nu directeur bij het NRS. Jacob Chardon wordt directeur genetische producten. Hij leidt nu Zuid-Oost **Genetics**. Coördinator tijdens de fusietijd wordt Peter van der Lely, een interim-manager.

Leeuwarder Courant 1996-02-16

LEEUWARDEN - Onder het toezien van 'Us Mem' in Leeuwarden speelde zich gistermiddag een niet-alledaags tafereel af. D66-kamerlid Pieter ter Veer was speciaal uit Den Haag gekomen om een kalf aan te bieden aan prijswinnares Annelies Zuurbier uit Egmond Binnen. Annelies had meegedaan aan de Grote Kerstprijsvraag, uitgeschreven door de Nederlandse Exporteurs van Vee. Haar kaart werd getrokken uit de driehonderd inzendingen, die alle meededen voor de hoofdprijs.

Met de prijsvraag willen de exporteurs hun ongenoegen uiten over de in september 1996 geplande fusie van **Holland Genetics** en het Nederlands Rundvee Syndicaat. Voor hen is het niet acceptabel dat een handelaar in sperma, embryo's en vee gaat samenwerken met een gegevensbank met cijfermateriaal voor de veehandel. „Deze organisaties dienen serviceverlenend en onpartijdig te zijn. Door de fusie ontstaat er een belangenverstrengeling”, aldus directeur Nammen Schaap van Firma Schaap in Dronrijp.

Hij is een van de verontruste vee-exporteurs, die denken dat met de fusie de geloofwaardigheid van het Nederlandse stamboekvee op de internationale markt wordt aangetast. Daarvan wordt de Nederlandse boer uiteindelijk de dupe, meent hij. Het kalf, een nakomeling van vader Dannix en moeder Frankenhof Lenora 16, is beschikbaar gesteld embryo-exporteur Adolf Langhout uit Damwoude. Foto LC/Paul Janssen

Leeuwarder Courant

02-05-1996

PERSONALIA

OOSTERWOLDE - Jan van Weperen uit Oosterwolde is voorzitter geworden van **Holland Genetics**, het exportbureau van de veeverbeteringsorganisaties. Zijn benoeming gaat op 1 september van dit jaar in. Van Weperen is voorzitter van het Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat.

Onstuimige groei activiteiten FHRS

LEEWARDEN - Het *Fries-Hollands Rundvee Stamboek* in Leeuwarden maakt de laatste tijd een onstuimige groei door. Voorzitter Dirk Endendijk uit Ermelo zegt dat zijn stamboek garen spint bij de ruzie die er is ontstaan tussen de vee-exporteurs en het *Koninklijk Nederlands Rundvee Syndicaat* in Arnhem.

Het NRS - en daarmee ook het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat* in Leeuwarden - wil fuseren met *Holland Genetics*, de exporttak van de syndicaten. De vee-exporteurs, die voor hun gegevens afhankelijk zijn van dit landelijk verband, vinden dat *Holland Genetics* buiten de fusie moet blijven. Anders ontstaat er een ongewenste verstrengeling van belangen.

Een groot deel van de exporteurs heeft zich nu zijn heil gezocht bij het FHRS. Die verstrekt voor hen de exportcertificaten en int de daarbij behorende vergoeding. Tot voor kort gaf het FHRS niet meer dan honderd van die exportbewijzen per jaar af. De laatste tijd gaat het om meer dan honderd per maand, aldus Endendijk. Volgens hem groeit ook het aantal leden bij het FHRS.

Gekke-koeienziekte in Nederland nog nooit voorgekomen

LELYSTAD - De gevreesde gekke-koeienziekte BSE is in Nederland nog nooit opgedoken. De kans dat het alsnog gebeurt, is erg klein. Dat stelt B. Schreuderr, BSE-specialist van het Instituut voor Veehouderij en Diergezondheid (ID-DLO) van het ministerie van landbouw. „Het is vooral een Brits probleem.”

Over de oorzaak van Bovine Spongiform Encephalopathie, zoals gekke-koeienziekte officieel heet, zijn twee theorieën in omloop. Een kleine groep wetenschappers houdt het erop dat de ziekte altijd al onder koeien voorkwam, maar nooit opviel.

De meeste deskundigen zoeken de verklaring echter in het gebruik van veevoer gemaakt van schapen. Bij schapen komt de zogeheten scrapie-ziekte voor, die sterk lijkt op BSE. De ziekte tast het zenuwstelsel aan, hersenen krijgen een sponsachtige structuur, dieren raken gestoort en sterven uiteindelijk.

Slachtafval van schapen wordt soms verwerkt tot veevoer. Rond 1980 veranderden de Britten het productieprocédé van dergelijk diermeel, waarbij ze voortaan afzagen van de tot dan toe rigoureuze ontsmettingsbehandeling. „Daarmee is de basis gelegd voor de Britse epidemie”, aldus Schreuder.

In Nederland kregen koeien indertijd ook diermeel, soms gemaakt van schapen, te eten. Maar anders dan in Engeland hebben in ons land de destructiebedrijven het slachtafval altijd voldeende verhit en ontsmet, zegt de onderzoeker.

Hoewel al in december 1986 in het Britse graafschap Kent de eerste 'gekke koeien' werden gesignaleerd, bleven de Britten tot in 1989 het beenmeel voeren aan de koeien. Sterker nog.

voor die tijd gebruikten producenten ook beenmeel gemaakt van koeien als veevoer voor runderen. Dat 'kanibalisme' heeft de epidemie nog eens versterkt, zegt Schreuder. In 1989 hebben Britten het gebruik van beendermeel voor koeien verboden, net als Nederland. Overigens krijgen andere dieren in ons land, zoals kippen en varkens nog wel diermeel gevoerd. 'Maar die lijken ongevoelig te zijn voor BSE. Ondanks allerlei onderzoek is de ziekte bij die dieren nog nooit aangetroffen'.

Naast Groot-Brittannië zijn ook BSE-gevallen bekend uit Frankrijk, Italië, Portugal, Duitsland en Zwitserland. Daarbij ging het meestal om dieren die uit Engeland waren geïmporteerd of met Brits beenmeel waren gevoerd.

Het BSE-probleem is extra lastig omdat de runderziekte een lange incubatietijd kent. Hoewel het voeren van dieren al zes jaar geleden is gestaakt, duiken nog steeds nieuwe gekke koeien op. Tot nu toe zijn in Engeland zo'n 160.000 gevallen bekend. Tegen de eeuwwisseling hebben alle potentieel besmette runderen hun gang gemaakt naar het slachthuis. Pas dan zal ook de BSE-ziekte uit de Britse veestapel zijn verdwenen, aldus Schreuder. Tot nu toe zijn er geen aanwijzingen dat de ziekte erfelijk is.

Over het mogelijke verband tussen BSE en de ziekte van Creutzfeldt-Jakob, is nog weinig bekend, laat staan wetenschappelijk bewezen. De tot nu toe meest waarschijnlijke verbinding, als die er al is, loopt via de consumptie van besmet rundvlees. Overigens zijn onder de Britse Creutzfeldt-Jakob-sterfgevallen die de recente commotie teweeg hebben gebracht, opvallend veel veehouders.⁴⁷

Vanaf november 1989 gelden in Engeland strenge eisen bij het slachten van rundvee zodat gekke-koeienvlees niet meer, in omloop komt. Ook in Nederland letten de slachters daar op. Voor de Nederlandse consument ziet Schreuder dan ook geen gevaren. De import- en slachtcontroles in ons land zijn streng. Ook het eten van vlees van kalveren die uit Engeland zijn ingevoerd en hier afgemest, is volgens Schreuder geen probleem. „Die Britse kalveren hebben nooit beenmeel gezien. Kalfsvlees is dus veilig.”

Schreuder ziet weinig gemakkelijke oplossingen voor het Britse BSE-probleem. „Het komt allemaal te laat, want het kwaad is tien jaar geleden geschied. Daarna hebben de Britten mijns inziens alles gedaan wat op wetenschappelijke gronden redelijk was om het probleem aan te pakken. De nu bekende sterfgevallen, kunnen ook alleen maar verband houden met vleesconsumptie voor 1989.”

Het slachten van de totale Britse rundveestapel zou de consumenten daar wellicht weer enig gevoel van zekerheid geven, zegt Schreuder, maar dat is volgens hem een „wat overtrokken” maatregel. „Het vlees van runderen jonger dan tweeënhalve tot drie jaar is absoluut veilig. Hooguit het slachten van al het oudere rundvee zou wellicht een oplossing zijn om het consumentenvertrouwen terug te winnen. Maar ook dat is een forse ingreep.”

47 Dit artikel werd o.a. geschreven nav. de ook in ons land ontstane ongerustheid over de relatie van de dodelijke ziekte Creutzfeldt-Jakob en het eten van BSE besmet rundvlees. Dit n.a.v. een paar dagen daarvoor gedane uitspraak van de Britse minister van Gezondheid, Stephen Dorrell, dat er een verband *kan* bestaan tussen BSE en de aan Creutzfeldt-Jakob gestorven personen in Groot-Brittannië. (ZHN.)

Europese boer ontkomt niet aan hormoonmelk

DRACHTEN – Op de lange duur zal de veehouder in Europa niet ontkomen aan het gebruik van hormonen die de melkgift stimuleren. Klaas van der Ploeg, afkomstig uit Schalsum en nu veehouder in het Amerikaanse Michigan, zei dit gisteren met grote stelligheid op het symposium ter gelegenheid van het afscheid van Pieter Scheer als directeur van het *Fries Rundvee Syndicaat*.

Het niet gebruiken van het melkstimulerend hormoon BST is niet verstandig, aldus Van der Ploeg. „Het is gewoon een uitstekend managementinstrument. In die zin heeft Amerika nu een voordeel ten opzichte van Europa. Voor de consument hoeft je niet bang te zijn. In Amerika stijgt de melkconsumptie.

Van der Ploeg melkt 960 koeien. De helft van die veestapel is aan de BST. Elke donderdag krijgen die dieren een 'shot'. Bij goed gebruik levert het geld op: zo'n f 170 per koe per jaar. De melkgift stijgt met 1000 kilogram per jaar. Dat is 10 tot 15 procent.

De stijgende productiviteit van de koeien gaat gepaard met problemen. Gene Freeman van de universiteit van Iowa zei dat het steeds internationaler worden van de fokkerij leidt tot meer inteelt. Dat heeft een lagere productie tot gevolg en een verminderde vruchtbaarheid.

Daar komt bij, aldus Jan Jansen van Holland Genetics, dat in om land de infectiedruk relatief hoog is. Om het risico te spreiden lijkt het verstandig de stieren in verschillende landen te plaatsen ook al omdat de overheid een terughoudender rol op veterinair gebied speelt.

Nederland is medeleider in de wereld op het terrein van de genetische vooruitgang. Het Symposium mondde uit in de conclusie dat de toplanden steeds dichterbij elkaar zullen komen. Klaas van der Ploeg had uit de VS nog een 'bloemetje' meegebracht. Amerikaanse boeren hebben koeien om er geld mee te verdienen en niet om van te houden. „Nederlanders zijn waarschijnlijk de meest koeverliefde boeren te wereld.”

1997

Nieuwsblad van het Noorden 1997-01-23

Coalitie verdeeld over mestplan – Minas

DEN HAAG - De Tweede-Kamerfracties van de regeringspartijen VVD, PvdA en D66 zijn onderling verdeeld over de uitwerking van de mestmaatregelen van het kabinet. De liberalen willen, net als oppositiepartij CDA, een versoepeling van de voorgenomen ingrepen van de ministers Van Aartsen (Landbouw) en De Boer (Milieu), terwijl de andere twee regeringsfracties in essentie willen vasthouden aan het mestplan. Dat bleek gisteren bij de behandeling van het wetsvoorstel dat die mestmaatregelen vastlegt.

De discussie draait vooral om de invulling van het zogeheten *mineralenaangiftesysteem* (Minas), waar de boeren per 1 januari volgend jaar aan moeten meedoen. De agrariërs zullen daarmee moeten bijhouden hoeveel mest, in de vorm van nitraat en fosfaat, ze op hun bedrijf overhouden. Om hen te dwingen dat jaarlijkse overschot terug te brengen wil het kabinet de veehouders daarover een heffing laten betalen. De verschuldigde geldbedragen en de eveneens in te voeren heffingsvrije voet (verliesnorm) wordt tussen 1998 en 2010 geleidelijk aangedraaid. De boeren verzetten zich.

Om meer boeren te winnen voor het mestplan bleek VVD'er Blauw gisteren bereid ze enigszins tegemoet te komen. Het Kamerlid opperde om tot 2000 inderdaad geen strafheffing in te voeren. Hij stelt daarbij wel als voorwaarde dat alle veehouders beloven zich aan te sluiten bij het systeem en hun best zullen doen de mestprobleem te beperken. Mocht dat ondanks alles in 2000 toch nog te groot blijken, dan moet inkrimping van de veestapel ter sprake komen, stelde Blauw.

PvdA'er Huys bekritiseerde de inschikkelijkheid van Blauw. Het schrappen van de strafheffing ontnemt het mestbeleid de stok achter de deur, betoogde hij. "Zijn we de periode van vrijblijvendheid niet voorbij", vroeg het Kamerlid zich af. Ook D66 wil vasthouden aan een strafheffing.

Het CDA vindt zowel de voorgestelde verliesnorm als de heffing 'onhaalbaar' voor de boeren. Ze zouden in elk geval tot 2000 in de ijskast moeten. De maatregelen die het kabinet voorstelt ontberen een draagvlak in de agrarische sector, stelde woordvoerder Van der Linden, en zijn daarom in praktijk onuitvoerbaar. „Het is een politiek dictaat. Van overleg met de sector is geen sprake geweest.”

Het debat wordt over twee weken voortgezet. Dan zullen ook de ministers reageren.

Heerenveen centrum voor veeverbetering

HEERENVEEN - In Heerenveen komt het noordelijk centrum voor *de nieuwe coöperatieve veeverbeteringsorganisatie*, waarin het Fries Rundvee Syndicaat opgaat. Vanuit een nieuw regiokantoor langs de A32 zal de dienstverlening aan circa twaalfduizend veehouders worden gecoördineerd.

Bij het regiokantoor zullen ongeveer 250 mensen werkzaam zijn, van wie 75 dagelijks in het kantoor werken. De overigen zijn inscinatoren, inspecteurs en buitendienstmedewerkers die bij de boeren op bezoek gaan. Tot regiomanager is benoemd Henk van der Zwaag, de huidige directeur van het Fries Rundvee Syndicaat.

Het nieuwe regiokantoor komt langs de A32 ter hoogte van de afslag naar de Verlengde K. R. Poststraat. Op die plek ligt nu een tijdelijke parkeerplaats. De nieuwbouw zal tussen de f 4 miljoen tot f 5 miljoen vergen. Het nieuwe kantoor is op de fusiedatum klaar. Het gebouw heeft een oppervlakte van 2000 vierkante meter verdeeld over drie bouwlagen.

De nieuwe veeverbeteringsorganisatie **NRS-HG** ontstaat 1 september 1998 door een landelijke fusie van coöperatieve veeverbeteringsorganisaties, waaronder het *Fries Rundvee Syndicaat*, het *Nederlands Rundvee Syndicaat* en *Holland Genetics*. Er vormen zich dan drie regio's. De regio noord omvat de provincies Friesland, Groningen, Drenthe alsmede Noordoostpolder, de kop van Overijssel tot Zwolle en de kop van Noord-Holland tot Schiphol.

De organisatie heeft meteen voor Heerenveen gekozen, toen duidelijk werd dat er nieuwbouw gepleegd moest worden. De keuze is gebaseerd op de centrale ligging in het werkgebied en de goede bereikbaarheid per auto en openbaar vervoer.

De vijf bestaande kantoren in Leeuwarden, Drachten, Groningen, Beilen en Avenhorn worden gesloten. Concentratie in een gebouw leidt tot een goedkopere bedrijfsvoering. Drachten viel als vestigingsplaats af, omdat bij het bestaande gebouw geen uitbreidingsmogelijkheden zijn. Leeuwarden ligt niet centraal genoeg.

Leeuwarder Courant

08-03-1997

Kamervragen fusie veeverbetering

LEEUWARDEN - De regeringsfracties hebben vragen gesteld over de fusie van het Nederlands Rundvee Syndicaat met de fokkerij-organisatie **Holland Genetics**. Die fusie moet volgend jaar haar beslag krijgen. De Kamerleden vinden dat minister Jozias van Aartsen de zaak nog eens moet bekijken. Zij zijn van mening dat registratie en indentificatie van rundren niet bij een private organisatie als **NRS/Holland Genetics** moet worden ondergebracht. De Stichting Gezondheidsdienst voor Dieren is een betere plek, want die is in grote mate onafhankelijk.

Landbouw niet gebaad bij ontkennen problemen 'mestboekhouding'

Door Gerrit Nijboer ministerie landbouw, natuurbeheer en visserij directie Noord

In de Leeuwarder Courant van 3 februari verscheen een artikel van FLTO-secretaris Harm de Kroon met als titel 'Boeren staken voor gras, niet voor mest'. Een dergelijk artikel trekt aandacht, zeker wanneer het van de landbouworganisaties afkomstig is. Je verwacht dan een evenwichtige uiteenzetting van de problematiek wanneer voor het forum van alle Friese burgers de problematiek wordt uitgelegd. Het betreffende artikel is echter zodanig gekleurd dat enige nuancering op zijn plaats is.

Waar gaat het om? Reeds in 1984 was het duidelijk dat de snelle uitbreiding van de veestapel, en dan met name de varkenshouderij, tot grote problemen met mest leidde. Er werden maatregelen genomen om de groei van de veestapel te stoppen en een eind te maken aan mestdumping, zoals dat vooral in de overschotgebieden in het zuiden en oosten van het land schering en inslag was geworden. Bij deze maatregelen bleef de Friese boer grotendeels buiten schot. Immers, hier was op gebiedsniveau geen overschot.

Echter, in de loop van de tijd groeide het besef dat het niet zozeer een mestprobleem was, maar een mineralenprobleem en daarmee kwam ook de kunstmest in beeld. Overigens was dit een ommekeer die mede door de landbouw zelf was aangedragen in het rapport '*Mineraal Centraal*'. Hierin werd ervoor gepleit om niet de mest, maar de mineralen centraal te stellen. Minstens zo belangrijk was de constatering dat niet de wijze waarop boeren werken centraal moet staan, maar de resultaten die ze behalen. Met de mineralenbalans was een prachtig hulpmiddel ontwikkeld om de resultaten te beoordelen.

Met deze benadering verschoof de aandacht van de mestproducent naar de gebruiker van mest. Op zich logisch, immers niet de productie van mest is het probleem, maar het te veel of het op de verkeerde tijdstippen gebruiken van mest. Met mest op zich is niets mis. Sterker, mest is een zeer waardevolle grondstof en essentieel voor de groei van planten.

Er is wel iets mis als er te veel mest wordt gebruikt, zeker in combinatie met hoge kunstmestgiften. Dan verdwijnen de mineralen in het milieu en zien we 's zomers, ook in Friesland, in de sloten een groene drab van wieren, kroos en dergelijke. Het water geeft uitbundig blijk van zijn vruchtbaarheid ofwel van de overmaat aan mineralen. Hierin levert de landbouw een aandeel, zoals ook het Waterschap aangeeft.

De overheid heeft de wens om via de mineralenbalans op resultaten te sturen goed in de oren geknoopt. In het nu voorgestelde beleid wordt niet aangegeven hoeveel mest of kunstmest een boer mag gebruiken, maar er wordt gewerkt met verliezen.

Kort gezegd: je geeft een bepaalde hoeveelheid mest en kunstmest, het gewas neemt een deel op en wat overblijft is het verlies. Aan dit verlies wordt een maximum gesteld en dit heet de verliesnorm. Dit gebeurt zowel voor fosfaat als voor stikstof. Het voordeel voor de boer is dat er geen maximumgiften worden voorgeschreven. Immers, aan een hoogproductief gewas moet hij meer mest en/of kunstmest verstrekken omdat er ook meer wordt opgenomen. Wat hij meer geeft dan er wordt opgenomen is het verlies. Een deel van het verlies aan nitraat en

het grootste deel van het fosfaat wordt in de bodem vastgelegd. Van het nitraat keert een deel in de lucht terug als stikstofgas, een deel ontsnapt als ammoniak en een deel komt in grond- en oppervlaktewater terecht. Het verlies geeft dus redelijk aan wat de belasting voor het milieu is.

Dit is wat anders dan spreken over verbruik. Daarmee wordt ten onrechte gesuggereerd dat er niets aan de hand is.

De verliesnormen, in elk geval de normen tot 2000, zijn zodanig gekozen dat ze met de huidige landbouwkundige kennis haalbaar worden geacht. Bovendien is voorwaarde dat de bodemvruchtbaarheid in stand blijft. Hiertoe is de huidige stand van het landbouwkundig onderzoek geraadpleegd, maar is ook gekeken naar resultaten van boeren die al enige jaren een mineralenboekhouding bijhouden. Komt men boven de verliesnorm, dan worden heffingen voorgesteld. En dan ontstaan de discussies.

„De heffingen zijn veel te hoog,” wordt er geroepen. Heffingen zijn echter geen doel, maar volgen wanneer de verliezen naar het milieu hoog zijn. In feite dienen heffingen om te voorkomen dat er verliezen plaatsvinden en dus ook dat er heffingen vallen. Als de heffingen hoog worden is dat meestal bij hoge veebezettingen, dus veel dieren per hectare, of in situaties waarin naast mest ook nog veel kunstmest wordt gegeven, in elk geval veel meer dan het gewas opneemt. Aanwezige gegevens geven aan dat reeds nu veel boeren, zeker ook in Friesland, een heel eind komen in de richting van de voorgestelde normen.

Voor een bepaalde categorie boeren betekent *Minas* (het mineralenaangiftesysteem) een schok omdat men geconfronteerd wordt met resultaten van een bedrijfsvoering die niet altijd optimaal is. De verliezen zijn dan te hoog en de keus is om of minder kunstmest te strooien of om mest af te voeren. Afvoeren van mest zal maar voor een beperkte categorie noodzakelijk zijn. Tot nu toe is dat nog nauwelijks in beeld geweest omdat dit kostbaar is en eigenlijk nooit praktisch is geweest. Het doet het in zo'n geval goed om te roepen dat mest goed is voor het gras. maar dat is niet het hele verhaal!

Voor de landbouw in Nederland vind ik de huidige situatie onbehaaglijk. Internationaal ligt onze landbouw, die sterk afhankelijk is van export, onder vuur. Er wordt met argusogen naar ons gekeken vanwege onze intensieve bedrijfsvoering. In Brussel moest het plan dat invulling gaf aan de nitraatrichtlijn worden teruggetrokken, omdat het nog te veel vragen oproep. En dan geeft de landbouw aan dat alles nog veel te ver gaat. In Italië protesteren de boeren dat ze meer melk willen produceren om hun invoer te verminderen en dan moet onze minister duidelijk maken dat wij onze productie en export willen behouden zonder aan te geven dat wij dit milieuverantwoord kunnen produceren? Het zaad voor zeer ongemakkelijke gesprekken in Brussel wordt hiermee wel gezaaid.

Ten onrechte werd naar boeren en anderen gesuggereerd dat er niets aan de hand is. Juist in Friesland, waar geen mestoverschot is, zou je een andere benadering verwachten. Dat de eindnormen scherp zijn zal niemand ontkennen. Het is dan ook niet voor niets dat de ministers het project met de 240 praktijkbedrijven ruim steunen en aangegeven hebben deze resultaten bij de evaluatie in 2000 te zullen betrekken. Gelukkig werkt ook de FLTO aan dit project mee en heeft ze alle kans kennis te nemen van deze resultaten.

Met de mineralenboekhouding kan de landbouw sturen naar een verantwoord gebruik van mineralen en dit ook naar buiten tonen. Dit is een betere aanpak dan ontkenning. Want met het ontkennen van problemen is dé Friese landbouw niet gebaat.

Eerste koe met BSE ontdekt in Nederland

DEN HAAG - Voor het eerst is in Nederland een koe ontdekt met de gekke-koeienziekte BSE. Het gaat om een in Nederland geboren vijf jaar oude koe van een boerenbedrijf in het Gelderse Wilp, ten westen van Deventer. Minister Van Aartsen maakte dit gisteravond bekend. Hoewel nog geen exportverbod dreigt kan de ontdekking de vleesexport schaden. Er is volgens de minister nog geen gevaar voor de volksgezondheid. De consument kan zijn biefstukje gewoon blijven eten, aldus het *Productschap voor Vee, Vlees en Eieren*.

Maar directeur Wensing van het instituut voor diergezondheid ID-DLO sluit niet uit dat er vlees van andere besmette koeien is geconsumeerd. Er kan een verband zijn tussen het eten van met BSE besmet vlees en de bij mensen voorkomende dodelijke hersenziekte Creutzfeldt-Jakob.

De koe is inmiddels geslacht en verbrand. De overige 110 runderen op de boerderij worden vandaag afgemaakt en vervolgens onderzocht. Ook al het vlees in de noodslachterij in Zutphen, waar het dier is geweest, wordt vernietigd.

Van Aartsen kan niet garanderen dat de besmetting zich beperkt tot deze ene koe. Hij sprak van 'een slag voor Nederland'. "Wij waren een BSE-vrij eiland in Europa. Aan die situatie is een eind gekomen."

In Duitsland, Denemarken, Frankrijk en Zwitserland zijn al eerder BSE-gevallen ontdekt, maar de ziekte komt vooral in Groot-Brittannië voor. Vorig jaar ontstond een Europese rundvleescrisis toen de Britse regering het mogelijke verband tussen BSE en 'Creutzfeldt-Jakob' openbaar maakte. De rundvleesmarkt in Europa stortte prompt in. Groot-Brittannië kreeg een exportverbod en moest overgaan tot grootscheepse slacht van runderen.

Ook in Nederland werden 64.000 Britse kalveren vernietigd.

Bestrijding dierziekten beschamende vertoning

In veehouderij illegaal beendermeel ver- en gekocht!

Van onze medewerker Peet Vogels

DEN HAAG - De bestrijding van de *varkenspest* en de *gekke-koeienziekte BSE* rammelt aan alle kanten. Sommige maatregelen hebben zelfs het tegenovergestelde effect.

De controle op vervoersverboden blijkt enorme gaten te vertonen. Dat is niet zo vreemd bij de wirwar van betrokkenen instanties: de regionale politie, het Korps Landelijke Politiediensten, de Algemene (inspectiedienst, de Rijksdienst voor de Keuring van Vee en Vlees (RW), de Gezondheidsdienst Dieren, een legertje vakambtenaren van het ministerie van Landbouw en zo ongeveer alle veeartsen van Nederland.

Toen ze met zijn allen een gebied in een cirkel van tien kilometer moesten bewaken, ging het al fout. Niet alleen kon men het vervoersverbod niet handhaven, er werden zelfs exportvergunningen afgegeven voor besmette varkens.

Daardoor kon het virus zich ook in andere gebieden verspreiden. Ook sperma werd illegaal vervoerd en zelfs geëxporteerd. Dat kwam aan het licht toen varkenspest was geconstateerd op een KI-station in het Brabantse Wanroij. Dat bedrijf ligt nota bene midden in het gebied waarvoor als eerste een vervoersverbod gold.

Veel boeren hebben het registratiesysteem voor het varkensvervoer geboycot. Voor straf krijgen ze nu een fikse korting op hun schadevergoeding als hun bedrijf getroffen is door de pest, maar die wraakactie kan niet verhullen dat het registratiesysteem gewoon niet werkte. Het ministerie van Landbouw is daar verantwoordelijk voor. De oproep van het ministerie tot verbetering van het systeem en strenger toezicht klinkt dan ook hypocriet.

Bovendien zijn er zo langzamerhand meer mensen in de varkensstallen geweest dan er in jaren bij de carnivalsoptochten hebben gestaan. De kans dat op die wijze het virus van het ene naar het andere bedrijf is gebracht, is verre van denkbeeldig. Daar komt nog bij dat de veeartsen, die de bedrijven twee keer per week bezoeken, wandelende tijdbommen zijn. De laarzen worden nog wel ontsmet, maar de koffertjes veelal niet.

De gekke-koeienziekte is wat dat betreft een variant op hetzelfde liedje. Ook hier werd altijd gezegd, in dit geval door het *Productochap voor Vee en Vlees*, dat BSE hier niet voor kon komen. Blijkbaar gingen alle partijen *illegaal beendermeel* aan ons land voorbij. Als bewijs gold dat het inferieure beendermeel als veevoer hier verboden is en bij controles nooit beendermeel in de boerenadministraties is aangetroffen. Maar dat heb je zo met illegale goederen: die staan niet in de boeken. Ook die zeepbel is inmiddels geknapt, want de mogelijkheden om te knoeien in het productieproces blijken legio.

De controle wordt nu aangescherpt, heeft minister Van Aartsen van Landbouw laten weten. Daarbij baseerde hij zich op onderzoek van de Europese Commissie, dat concludeert dat er veel illegaal beendermeel wordt verhandeld. Die conclusie is echter al tijden bekend. Ook hier wordt dus de put pas gedempt als het kalf al verdronken is.

Zwartstaartje, topper van 'omstreden' vaders.

Door Douwe Wijbrands / Foto LC Catrinus van der Veen

LANGWEER - Het behalen van 10.000 kilogram vet en eiwit is een topprestatie die maar weinig koeien gegeven is. Zwartstaartje HD van de gebroeders Alle en Siep de Vries uit Langweer is pas de vierde koe in Friesland die dat is gelukt.

Onverschillig en met trage tred bewoog Zwartstaartje HD zaterdagmiddag door haar hok. Ze trok zich weinig aan van de mensenmassa in de stal, die hierdrinkend en hapjes etend om haar heen stond. Toch was zij het middelpunt van het feest, omdat ze de mijlpaal bereikte van 10.000 kilogram vet en eiwit.

Jan van Weperen van het FRS (rechts) huldigt Zwartstaartje.

Foto LC/Catrinus van der Veen

Vroeger werd er gefeest als een koe 100.000 liter melk had geproduceerd. Maar de mannen van het *Fries Rundvee Syndicaat* moesten haast om de dag opdraven met een lauwerkrans en een bokaal. Twee jaar geleden werd een andere norm bedacht. Maar ook die zal ooit een gewoonte worden. „Erflik sjoen binne wy noch lang net oan de ein. Der komt in moment dat ek dizze grins omheech moat”, aldus directeur Henk van der Zwaag van het FRS.

Het had trouwens weinig gescheeld of Zwartstaartje HD had nooit in Friesland in de wei gestaan. Haar vader Kingston Ivan Silver en de vader van haar moeder, Adema 11 van de Gelder, waren bij de meerderheid van de Friese veefokkers absoluut niet gewenst.

De Friese veefokkerij vond zichzelf vijftien jaar geleden nog het centrum van de wereld en wenste het zuivere Friese Stamboek te vrijwaren van buitenlandse invloeden. Pieter Scheer trok zich daar echter niets van aan en haalde de stier Adema 11 van de Gelder uit Noord-Holland, waar hij voor prima nakomelingen zorgde, naar Friesland.

De Amerikaanse stier Kingston Ivan Silver was destijds bij aankomst in Hoek van Holland al even ongewenst. De heren van het *Nederlands Rundvee Syndicaat* oordeelden dat Silvers sperma niet gefokt mocht worden. Het liefst hadden ze het beest op de kade al afgemaakt. Hans Umland van ki-station Lexmond zette de stier wél in. Op grond van de fokresultaten werd Silver later door het NRS alsnog officieel geregistreerd en zelfs preferent verklaard. Dat laatste overkomt alleen de allerbeste stieren.

„As dy beide mannen mei fisy har sin net trochset hiene, dan hiene wy hjir hjoed net stien”,

zei boer Alle de Vries zaterdagmiddag, nadat Zwartstaartje HD door FRS-voorzitter Jan van Weperen en Van der Zwaag was gehuldigd. Volgens De Vries verenigt de topkoe de sterkste eigenschappen van de beide vaders in zich. Ze heeft de hoge productie uit het geslacht Adema en de kwaliteit en kracht uit het geslacht van Silver.

De discussie over de omstreden vaders van Zwartstaartje was destijds niet zo besteed aan de gebroeders De Vries. „Wy wiene jong en doarden risiko's te nemen. Wy stiene únbefangen tsjinoer it buorkjen”, herinnert Alle de Vries zich. Alle eer geeft hij aan de koe. De boer is als een voetbaltrainer, die alleen behulpzaam kan zijn bij het ontwikkelen van talenten. Zwartstaartje is met haar vijftien jaren hoogbejaard. Desondanks “kin se noch bést mei de groep mei”. Ze geeft nog altijd zo'n 30 liter melk per dag, tegen de rest van het beslag gemiddeld 34 liter. Het vetgehalte (4,44 procent) en eiwitgehalte 3,5 procent) van de melk is ook nog hoger dan het gemiddelde van de honderd koeien van de gebroeders De Vries.

In haar productieve leven heeft Zwartstaartje tot nu toe 125.780 - kilogram melk geproduceerd. De melk is verwerkt tot 25.900 pakjes boter à 250 gram, 11.000 kilogram kaas. 69.000 kilogram condens en 9900 kilogram melkpoeder.

Leeuwarder Courant 1997-08-09

Ook MAP Kaf en Koren

Nederlandse melkveehouderij staat aan de top, de rest niet

KAF EN KOREN – WILLEM STEGENGA

ONDANKS de hoge bevolkingsdichtheid en de daaruit voortvloeiende geringe oppervlakte cultuurgrond heeft de Nederlandse land- en tuinbouw in de Europese Gemeenschap een sterke positie, tot voor kort zelfs de allersterkste. Van koploper zijn de boeren en tuinders echter teruggevallen tot lid van de kopgroep, aldus een studie van het *Landbouw-Economisch Instituut*.

Deel twee: de veeteelt.

Wij zijn een land van koeien. Van hele beste koeien, zelfs. In geen land ter wereld is de genetische vooruitgang de laatste jaren zo groot geweest als bij ons. De rundveesyndicaten, inmiddels samengesmeed tot *Holland Genetics*, hebben daar een werkzaam aandeel in gehad en een leidende rol in gespeeld.

Nederland beschikt over een puike veestapel.

De melkveehouderij zit royaal boven het Europese gemiddelde. Ons aandeel in het Europees agrarisch totaal is 7.9 procent, het aandeel van de melkkoeien zit op 11 procent. Veehouders in Denemarken, Nedersaksen en in West-Engeland klimmen omhoog. Zij doen dat met royale steun van de overheid: f 13.100 per bedrijf. Hun Nederlandse collega's moeten het stellen met f 3100.

In de Europese Unie werd in 1993 op een miljoen bedrijven gemolken. Acht jaar eerder waren dat er nog 1,6 miljoen. De sanering is derhalve snel gegaan. Bij ons is het aantal bedrijven in die tijd verminderd van 58.000 naar 43.000. Vorig jaar waren er nog maar 36.258 over. Verhoudingsgewijs is die teruggang bij ons nog vrij gematigd gegaan. In Duitsland en vooral in

Spanje en Frankrijk lag het tempo aanmerkelijk hoger.

De boeren in Groot-Brittannië hadden in 1993 de meeste koeien per bedrijf: 69 stuks. Nederland volgde met 42, daarna kwam Denemarken met 40 stuks. Duitsland zat met 23 koeien maar net boven het EU-moyenne van 20. Van de totale hoeveelheid melk in de EU (107 miljard kilogram) kwam 58 procent van sterk gespecialiseerde bedrijven. In ons land was dat percentage maar liefst ruim 75. Nederland had na westelijk Engeland het grootste quotum per boer: 372.000 kilogram.

Van alle koeien in de EU geven de Nederlandse de meeste melk. In 1993 was dat 6869 kilogram. Denemarken (6287 kilogram), Bretagne en Nedersaksen zaten ook boven de 6000 kilogram. Dit jaar gaat in Nederland de productie van de koeien zelfs tot boven de 8000 kilogram, aldus Henk van der Zwaag, directeur van het *Fries Rundvee Syndicaat*.

Het gaat er natuurlijk om wat een boer voor een liter melk beurt. Op dat terrein staat ons land niet aan de kop. De 74,26 cent per kilogram in 1993 was aardig, maar de boeren in Denemarken beurden toen 75,90 cent en die in Lombardije zelfs 83,20 cent.

Aanmerkelijk minder sterk is de positie als het om rundvlees gaat. Het LEI ziet ook weinig verbetering in de nabije toekomst. De kosten voor de milieuwetgeving spelen daarbij een rol van betekenis. Tekenend is de zin: „De te verwachten verdere teruggang van de rentabiliteit zal op den duur tot gedwongen bedrijfsbeëindiging leiden.”

Ook in deze bedrijfstak speelt het verschil in subsidies een grote rol. De Nederlandse stierenmester ontving in 1993 in doorsnee f 7200. Zijn Ierse collega toucheerde f 7400, zijn Belgische streek f 15.100 op, zijn Noord-Ierse maar liefst f 18.000 en wat te denken van de mesters in de Franse Limousin: f 30.500. Brusselse steun wordt in sommige landen 'rynsk' aangevuld met donaties van de nationale en regionale overheid.

Leeuwarder Courant 1997-09-24

Overheid en coöperatie-blokken goed voor groei 'advieshandel'

Tot en met vrijdag wordt er in Thialf in Heerenveen een, landbouwbeurs gehouden. Rundvee en schapen staan centraal, maar adviseurs, makelaars en bemiddelaars rukken op. Hun aantal groeit terwijl dat van de boeren afneemt.

Door Willem Stegenga

HEERENVEEN - Openlijk zullen ze er niet voor uitkomen, maar heimelijk wordt de overheid bedankt als die weer een pakket formulieren met moeilijke vragen bij de boer door de brievenbus propt. De adviseurs, bemiddelaars en zelfs het bij de Nederlandse Land- en Tuinbouw Organisatie in dienst zijnde personeel, zullen even meewarig het hoofd schudden en met de boer meemompelen 't Is toch wat, de laatste tijd' om zich vervolgens vergenoegd in de handen te wrijven: weer een klusje erbij, opnieuw verruiming van de markt.

Ze schieten dan ook als paddestoelen uit de grond. De accountants- en adviesbureaus, de agrarische makelaars en niet te vergeten de handelaren in melkquotum en sperma. Op de land-

bouwbeurs in Heerenveen is een aardige vertegenwoordiging van deze branche present. Het accent ligt volgens de organisatoren op rundvee en schapen, de externe bureaus en bureautjes drukken eveneens hun stempel op de net niet helemaal gevulde piste.

In het onbestorven verleden had de boer zijn standsorganisatie als steun en toeverlaat bij moeilijke gevallen. De boekhouder vulde het belastingformulier in. De als maar uitdijende regelgeving heeft voor een forse aanwas van particulieren gezorgd. De een is specialist hierin, de ander in weer wat anders.

Neem alleen de makelaardij. Vorig jaar hebben de boeren in ons land niet minder dan f20 miljoen betaald aan provisie, zegt men bij het bureau van Sanne Wind. Dat is niet niks. Boeren worden mobieler, zo constateert Teije Flapper van LTO-Vastgoed. Er is een constante stroom van boeren uit het Zuiden en Westen naar het Noorden. Daar komt nog bij de stroom van boeren richting Polen, Duitsland, Groot-Brittannië, Frankrijk en Canada. Zij willen een groter bedrijf, zijn de regelgeverij in ons land beu en besluiten te emigreren.

LTO-Vastgoed was voorheen een poot van de rooms-katholieke ABTB. Toen die opging in de LTO ging vastgoed' mee. Het bedrijf heeft vestigingen in het oosten, noorden en westen van ons land, maar niet in Leeuwarden.

De Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie had namelijk al een zestal mensen in dienst dat zich met onroerend goed bezighield. Aangezien LTO-Vastgoed zich niet aan grenzen houdt, werken in Friesland en Flevoland nu twee aan de boerenbond gelieerde bureaus. Als concurrenten? Flapper: „Technysk sjoen, is dat sa, mar wy ha net in hekel oan elkoar”.

De quotumhandel is voor een deel de tweede tak voor de veehandelaar geworden. Hij ziet het aantal boeren inkrimpen en eveneens het aantal koeien, maar pikt nu een graantje mee voor het bemiddelen bij het verhandelen van melkquota. Een blik op de advertentiepagina's van Het Landbouwblad leert dat er bijna wekelijks handlangers bijkomen.

Opvallend is zo langzamerhand ook de aanwas van verkopers van sperma en embryo's, waar 'veelbelovende stieren' achter zitten. De officiële veeverbeteringsorganisaties (FRS en NRS) hebben een landelijk verbond in de steigers gezet: *Holland Genetics*. Voor het particulier initiatief was dan aanleiding om een waar offensief in te zetten. Vergeleken met de Thialf-beurs van twee jaar geleden, is hun aantal minstens verdubbeld. De veefokker kan winkelen als gold het een supermarkt. Keus te over.

Toen de CAF een paar jaar geleden op ging in de ACM kreeg je het idee dat er een veevoergigant was opgestaan die korte metten zou maken met de kleinere particuliere bedrijven. Af en toe verdwijnt er wel eens iemand, maar in Thialf blijkt dat de variatie nog erg groot is. Of het met de zuivel die kant ook op zal gaan is nog de vraag. In het Noorden en Oosten ontstaat binnenkort een groot coöperatief blok. Er is tot dusver eentje die daar wellicht garen bij spint: de eco-zuivelfabriek van Henk Brouwer in Drachten. Hij heeft een bescheiden standruimte, waarin alleen de tekening van de fabriek is te zien. Daar gaat binnenkort de eerste paal voor in de grond. Aan-een leverancierscoöperatie wordt de laatste hand gelegd. Brouwer is hoopvol gestemd. Wellicht is er plaats voor nog een zuivelfabriekje in de zeven provinciën. Kijkend naar *Holland Genetics* kan het bijna niet uitblijven.

Koekalf brengt f 75.000 op

DAMWOUDE - Een koekalfje van ruim een maand oud van Adolf Langhout uit Damwoude en Berend Meppelink uit Dalen heeft gisteren op de veiling van **Holland Holstein Herds** in Zwolle f 75.000 opgebracht. De prille nazaat van de stier Gibbon werd gekocht door de maatschap Zijlstra in Hallum. Op de nakomelingen van het kalf zijn al voor f 19.500 contracten afgesloten. Op een na hoogste eindigde een jonge Eastland

Cash van Harry de Bruyn uit Raamsdonksveer. Daar werd f 70.000 voor geboden.

Gemiddeld brachten de dieren f 12.659 op, tegen ongeveer f 16.000 op de vorige HHH-veiling. Mede-organisator De Bruyn was tevreden over dat gemiddelde, gezien de onder druk staande markt. De veiling werd onder andere bezocht door Duitsers, Engelsen en Italianen.

LC 1997-12-17

Fusie Friesland Dairy Foods, ZOH, Twee Provinciën met Coberco tot Friesland-Coberco
Verwerkt 5.1 Mln. Kg melk, omzet f 9.1 mln, 16.500 veehouders en 5700 personeelsleden
De grootste zuivelcoöp. van ons land.

Leeuwarder Courant 1997-12-17

Boeren zijn royaal voor grote zuivelfusie

LEEUWARDEN - De grote zuivelfusie is een feit. Vanmorgen hebben de ledenraden van Friesland Dairy Foods (FDF) en **Coberco** en de ledenvergaderingen van Twee Provinciën en Zuid Oost Hoek met een grote meerderheid voor het samengaan gestemd. Bij FDF en **Coberco** waren de boeren unaniem voor, bij de twee kleinere coöperaties was enige weerstand. Zo stemden bij Twee Provinciën 85,7 procent voor, bij ZOH was dat 91 procent.

Door de **fusie** is een zuivelonderneming ontstaan met een

omzet van f 9,1 miljard. Na het Zwitserse Nestlé (f 22,8 miljard) en het Franse Danone (f 9,6 miljard) is zij, wat omvang betreft, de derde in Europa. Bij het concern werken zo'n 5700 mensen. In komende jaren zullen 600 banen vervallen.

Er zijn 16.500 veehouders bij de **fusie** betrokken. Zij leveren 5,1 miljard kilogram melk. Dat is 46 procent van alle melk in ons land. De nieuwe onderneming is met 400.000 ton kaas goed van 60 procent van de gehele Nederlandse productie. In Friesland heeft het bedrijf elf vestigingen.

1998

Leeuwarder Courant 1998-01-17

CR Delta – Syndicaat – bouwt stierenstal in VS

OPEINDE - De *Coöperatie Rundveeverbetering Delta*, zoals FRS, NRS en Holland Genetics thans heten, is van plan een stal voor stieren in de Verenigde Staten te bouwen. FRS-voorzitter Jan van Weperen maakte dat gisteren in Opeinde bekend.

Deze buitenlandse vestiging heeft tot doel de veehouders in eigen land, maar ook die in landen waarnaar wordt uitgevoerd, ten allen tijde van **embryo's en sperma** te kunnen voorzien. Mocht er in ons land een epidemie in de vorm van bijvoorbeeld mond- en klauwzeer uitbreken, dan zou de hele veeverbetering onmiddellijk op slot komen te zitten. De stal in de Verenigde Staten kan dan uitkomst bieden.

FRS-directeur Henk van der Zwaag maakte bekend dat het aantal eerste inseminaties het eerste kwartaal van het nieuwe boekjaar met 3 procent is gestegen. De boeren die zelf de koeien kunstmatig insemineren boekten een groei van 8 procent. De melkcontrole groeide met 4000 dieren.

Het aantal koeien dat sperma van buitenlandse stieren kreeg toegediend zakte van 7,6 naar 5,7 procent. Een forse stijging - van 21 naar 26 procent - was er te zien van het gebruik van proefstieren, jonge stieren waarvan de resultaten nog niet bekend zijn. Dat ging ten koste van het gebruik van bekende fokstieren. Voor het FRS betekent dat een financiële aderlating. Het sperma van fokstieren brengt aanzienlijk meer op dan dat van proefstieren. De top-vijf van de fokstieren wordt gevormd door Cash. Milton. Jabot. Eros 68 en Novalis.

Nieuwsblad van het Noorden 1998-02-04

NLTO samen met Friese FLTO in nieuwe organisatie⁴⁸

ASSEN - Het ziet er naar uit dat de Noordelijke Land- en Tuinbouworganisatie (NLTO) gaat fuseren met de Friese belangenorganisatie voor de land- en tuinbouw (FLTO). Vanavond neemt het NLTO-bestuur hierover een beslissing; het FLTO-bestuur is gisteravond met de fusie akkoord gegaan. Het hoofdkantoor van de nieuwe organisatie komt in Drachten. Gevolgen voor de werkgelegenheid van de 150 personeelsleden van beide organisaties, die nu nog vanuit Assen en Leeuwarden werken, zal de samenwerking niet hebben.

Met de fusie willen beide organisatie beter inspelen op de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw. Op diverse terreinen, zoals bij de vermindering van de uitstoot van mineralen, wordt al samengewerkt. NLTO en FLTO kwamen enige tijd geleden ook met een gezamenlijke reactie op het rapport van de commissie Langman. NLTO-voorzitter Albert Lanting zal, de eerste voorzitter worden van de nieuwe combinatie. Landelijk gezien is de nieuwe noordelijke organisatie de grootste op het gebied van veehouderij en akkerbouw.

48 Niet verder uitgewerkt. Is echter wel een van de 'spelers' van de onderwerpen in deze MAP. (ZHN.)

Veehouderij in Overijssel is vierde bedrijf met bse-koe

HEETEN (GPD) - Op een boerenbedrijf in het Overijsselse Heeten is gisteren de gekkekoeienziekte bse geconstateerd. Het bedrijf met 85 stuks rundvee en 5 geiten is vandaag ontruimd. De ziekte, het vierde geval in Nederland, werd ontdekt bij de zesjarige koe Trix 9.

Het in december 1991 geboren dier is afgelopen vrijdag al op verdenking van bse voor onderzoek afgevoerd naar het instituut ID-DLO in Lelystad. Gisteren is onomstotelijk vast komen te staan dat de koe leed aan de gevreesde gekkekoeienziekte. Direct nadat de verdenking was gerezen dat Trix 9 wel eens bse kon hebben, is de boerderij van de familie Abrahams op 15 oktober al goeddeels van de buitenwereld afgesloten.

De nakomelingen en het voorgeslacht van de besmette koe worden getraceerd en onderzocht. Ook wordt onderzoek gedaan naar het voer dat Trix 9 heeft gekregen, vooral kort na de geboorte.

Het is het vierde geval van gekkekoeienziekte in Nederland. Het eerste bse-geval deed zich in maart 1997 voor in Wilp. Daarna volgden Kollum (april 1997) en het Vriescheloo (augustus dit jaar).

Leeuwarder Courant 31-03-1998

Miljoenenschade door koeiengriep bij stieren

ZEVENAAR (GPD) - Honderd dure proefstieren van **Holland Genetics** moeten worden afgemaakt. De beesten zijn besmet met de zogenaamde koeiengriep IBR. De stieren, die in een stal in Zevenaar staan, hebben een waarde van ruim f 6 miljoen. Het is nog onbekend hoe het virus de stal is binnengedrongen.

Ongeveer 80 procent van het rundvee is ooit in aanraking geweest met IBR. Normaal gesproken bouwen de beesten weerstand tegen het virus op. Maar volgens EU-normen mogen fokstieren geen drager van het virus zijn. De laatste keer dat **Holland Genetics** met het virus werd geconfronteerd was in 1995 in de k.i.-stal in Gytsjerk.

Leeuwarder Courant 21-04-1998

Melkcertificaat voor twee boeren

ARNHEM - De families Ytsma uit Ureterp en Noordenbos uit It Heidenskip hebben vanmiddag in Arnhem de KKM-erkenning gekregen. Dat staat voor het certificaat dat wordt verstrekt wanneer melkveehouders hebben voldaan aan de eisen die worden gesteld in het project **Keten Kwaliteit Melk**.

Op de boerderij zijn maatregelen genomen om veilig, verantwoord en zorgvuldig te kunnen produceren. Schaatscrack Ids

Postma uit Dearsom reikte de erkenningen uit aan vijftien veehouders. Onder hen is ook maatschap Bron uit Marum.

Van de bijna veertigduizend melkveehouderijen zijn er inmiddels twaalfhonderd beoordeeld. Daarvan zal 92 procent de erkenning ontvangen. De anderen hebben nog niet aan de criteria voldaan. Voor 1 januari 2000 moeten alle boeren KKM-waardig zijn.

Kalf brengt fokker recordprijs van f 110.000 op

ZWOLLE - De Nederlandse veefokkerij heeft een nieuw record. Op de veiling van hoogwaardig fokmateriaal in Zwolle is een kalf verkocht voor f 110.000. Ooit had Adolf Langhout uit Damwoude het record toen hij zijn beroemde Eugenie voor f 100.000 kreeg. Nu staat Broeks Nebulcusc (een dochter van Luciole en de stier Eastland Cash), zoals het kalf van Harry Broekhuis uit Albergen heet, bovenaan.

Broekhuis was behalve verkoper ook koper. Het bod op zijn kalf werd namelijk uitgebracht door het *Tulip Syndicaat*, waar hij een kwart van de aandelen van heeft. Bert de Bruijn uit Raamsdonksveer vormt met twee Amerikanen de andere deelgenoten. Vreemd? „Nee”, zei Broekhuis. „Er is zoveel belangstelling voor dit kalf, dat ik daar ook wat wil meepikken.” Langhout volgde op enige afstand. Zijn Summerwind (Lord Lily) ging voor f 62.500 naar de maatschap Kloosterman-Reitsma in Broeksterwoude en naar Jan de Vries in Texas. De derde topper Lord Kim (Lord Lily), ook van Langhout, werd voor f 50.000 eigendom van Jan Zijlstra in Hallum. Eveneens voor f 50.000 ging zijn Elaine (Rudolph) naar de Nederlands-Engelse onderneming van Henk Bles uit Leeuwarden.

Kalveren uit een exclusieve paring zijn goud waard. Er huppelden schuchtere diertjes door de ring waar al contracten van k.i.-verenigingen en kopers van embryo's op zaten van f 70.000 en meer. „It is in miljardensaak wurden”, aldus Henk Bles. „In elk hopet derop ien kear út sa'n keal in topholle te fangen. Wat hat in Sunny Boy Holland Genetics net opsmiten? Miljoenen. Do nimst lykwols risiko. It bist kin dy moarn dea lizze of der binne gjin embryo's ut te krijen.”

Harry Broekhuis: „Waar geen risico in zit, mag een ander wel hebben. Dan moet je suiker verkopen, vang je in elk geval twee kwartjes per pak. Twee jaar geleden kocht Bert de Bruijn er hier een voor f 60.000. Hij zal het wel niet wil zeggen, maar die heeft al meer dan anderhalve ton opgebracht.”

De veiling haalde een gemiddelde van f 15.430. Dat was net even lager dan dat van twee jaar geleden. Om aan te geven hoe duur hoogwaardig fokvee is: vandaag op de Nationale Rundvee Manifestatie in Utrecht is elke koe voor f 10.000 verzekerd.

Eeuw 'rundveeverbetering' in Groningen afgesloten

GRONINGEN - De Groninger veeverbeteringsorganisatie houdt op te bestaan. Veehouderijbelangen Groningen/Noord-Drenthe (GND), die de melkcontroles, Registratie en kunstmatige inseminatie voor Groningen Noord-Drentse veehouders verzorgt, gaat samen met acht andere regio's fuseren met het Nederlandse Rundveesyndicaat en Holland Genetics.

Het doek mag dan vallen voor de Groninger coöperatie, directeur Doeke Kooistra en voorzitter Dirk van der Scheer zijn apetrots op het fokprogramma dat is opgebouwd en ze zien goede perspectieven voor de toekomst.

Wijlen stier Sunny Boy- pontificaal op een poster in Kooistra's kantoor in Groningen – is één van de succesvolle producten van het fokprogramma dat de coöperaties van veeboeren na de oorlog hebben weten op te bouwen.

„We hebben een geweldige infrastructuur, 80 procent van de veehouders is aangesloten. Na een dip in de jaren zestig doen we met ons fokprogramma wereldwijd weer mee”. Weet voorzitter en veehouder Van der Scheer.

De goede fokprestaties hebben echter ook een keerzijde. De melkproductie per koe is na de oorlog zo'n beetje verdubbeld, waardoor de boeren met steeds minder koeien toekunnen. De automatisering en de invoering van de melkquota hebben de bedrijven nog meer doen afnemen. Jaarlijks houdt 3 tot 4 procent van de veeboeren het voor gezien. „We zijn eigenlijk het slachtoffer geworden van ons eigen succes”, verklaart Kooistra.

„De uitdaging voor de boer is om met zo weinig mogelijk dieren zijn quotum vol te melken weet Van der Scheer.

De GND werd door de ontwikkelingen steeds kwetsbaarder. „We zijn er om de veehouders te steunen en van kennis te voorzien. We proberen de kosten voor hen in de hand te houden. Dat wordt moeilijker naarmate je kleiner wordt”, aldus Kooistra. Met de fusie verwachten hij en Van der Scheer de dienstverlening en de kwaliteit op niveau te kunnen houden. De noordelijke coöperatie doet het landelijk gezien overigens relatief goed. In tegenstelling tot elders daalt de omzet in de sector in Groningen volgens Kooistra amper. „Er komen steeds meer veehouders naar hier.”

De geschiedenis van de Groninger veeverbeteringsorganisatie staat bol van de fusies. Jarenlang opereerden melkcontrole- en KI-organisaties afzonderlijk, waardoor ze zich beide met dezelfde koe en veehouder bemoeiden. Sinds 1990 vormen de verschillende verenigingen voor veehouderijcontrole en KI in Noord-Nederland één organisatie; Veehouderijbelangen Groningen/Noord-Drenthe. De verwerking van de melkcontrolegegevens van de aangesloten boeren gebeurt landelijk bij het Nederlands rundveesyndicaat (NRS) in Arnhem, de KI-poot wordt verzorgd door Holland Genetics (HG) eveneens in Arnhem. Met die overkoepelende organisaties en collega-organisaties in het land vormt de GND per 1 september de Coöperatieve Rundveeverbetering (**CR**) **Delta**. In totaal zijn 39.000 veehouders in Nederland (plusminus 95 procent) aangesloten.

Voor de Groninger en Noord-Drentse veehouders zal weinig veranderen. Zij blijven in contact met de 18 inseminatoren van de GND en de 70 melkcontroleurs. Het kantoorpersoneel (12) uit Groningen verhuist naar Heerenveen, waar één van de drie regiokantoren van CR Delta

(hoofdkantoor Arnhem) is gevestigd. Vanuit Heerenveen worden voordien de boeren uit Friesland, Groningen, Drenthe, de kop van Overijssel en een deel van Noord-Holland bediend. „Natuurlijk” zegt scheidend voorzitter Van der Scheer. „het wij-gevoel van de Groningers zal door de fusie wat minder worden en er gaat een stukje nostalgie verloren. Maar deze stap is een goede ontwikkeling met het oog op de toekomst. Bovendien blijven regionale vergaderingen en fokveedagen gewoon gehandhaafd”

Leeuwarder Courant 1998-08-29

Friese boer verder zonder koninklijk sausje.

Einde van *Fries Rundvee Stamboom* (Syndicaat)

(Door Willem Stegenga)

LEEWARDEN - De Friese rundveehouder moet het voortaan doen zonder koninklijk sausje. Gisteren is er officieel een eind gekomen aan het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat*, de enige koninklijke boerenorganisatie die ooit in Friesland heeft bestaan. Alleen degenen die over Friese paarden beschikken, kunnen nog wel schuilen onder een koninklijke paraplu.

Het afscheid, na 119 jaar, was er een in de sfeer van een traan en een lach, van wat emotie, maar vooral van veel realiteitszin. „Wij zijn meer gefeliciteerd dan gecondoleerd”, aldus voorzitter Jan van Weperen in De Harmonie in Leeuwarden.

Een aantal boeren heeft zich verzet tegen het opgaan van het FRS in CR Delta en tegen de verhuizing van het kantoor van Leeuwarden naar Heerenveen. Zij waren gistermiddag dan ook niet op de door 2100 mensen bezochte feestelijke begrafenis in de Leeuwarder cultuurtempel.

Ook een enkele topfokker – Tiede van der Ploeg uit Wergea - liet het afweten, omdat hij het niet eens is met alle facetten van het keuringsbeleid. Dat nam niet weg dat organisator Piet Schouten kaarten te weinig had voor twee voorstellingen van de afscheidsrevue Kealleafde van Leo en Lenie Dijkstra.

Het FRS heeft, dankzij de eigenzinnige koers die de organisatie altijd heeft gevaren, een rijke en gevarieerde geschiedenis. De daarbij behorende attributen gaan naar het landbouwmuseum in Exmorra of worden opgeslagen om mogelijk later in het nieuwe Friese landbouwmuseum te worden uitgesteld, aldus 'conservator' Ymte Heeg uit Spannum.

Us Mem blijft in Leeuwarden. Die koe is, althans volgens oud-voorzitter Andries Osinga, in 1954 op de sokkel geplaatst om er voor te zorgen dat de Friese boeren hun minderwaardigheidscomplex zouden overwinnen. Toen in 1983 de banden met het landelijk NRS werden aangeknoopt, zeiden sommige boeren al dat die samenwerking het einde van het FRS zou betekenen. Ze hebben, vijftien jaar later, gelijk gekregen.

De karavaan trekt verder, aldus Osinga. Delta-voorzitter Simon Evenhuis deed er een schepje bovenop. “Het doel is nog niet bereikt. De ambities liggen hoger dan wat nu tot stand is gebracht. Je moet één nationale organisatie hebben om in het internationale krachtenveld een hoofdrol te kunnen spelen.” Volgens Van Weperen heeft CR Delta de structuur die klaar is voor die rol.

Melken voor boer steeds gemakkelijker – melkrobot

SCHEEMDA - Melkveehouder

Pieter ten Have uit Scheemda heeft met de aanschaf van een melkrobot aan het melken van zijn koeien geen kind meer. Zijn 140 melkkoeien zijn door de aanschaf van het volautomatische melksysteem, waarvan er in de provincie Groningen negen in gebruik zijn, min of meer eigen bazin geworden. De melkrobot oogt als een schuurtje dat in de ligboxenstal wordt geplaatst. Aan de zijkant bevindt zich een opening, waar de koeien naar binnen kunnen gaan om zich te laten melken. Tot voor kort molk Ten Have, die een melkquotum bezit van 1.450.000 liter, zijn koeien in een traditionele visgraatmelkstal. Daarin konden achttien koeien tegelijk gemolken worden, wat elke dag tweemaal drieënhalve uur kostte.

Elke koe draagt een halsband met daaraan een zendertje om haar hals. Een ontvanger in de melkstal 'leest' de koe. „De computer weet wanneer de koe voor het laatst gemolken is en of ze alweer mag”. legt Pieter ten Have (31) uit. Als de computer aangeeft dat de koe gemolken mag worden, stroomt er een hoeveelheid krachtvoer in het bakje voor haar neus. „Dat krachtvoer is een lokkertje en vooral jonge koeien willen nog wel eens proberen of ze een extra portie kunnen krijgen.” De computer is echter onverbiddelijk; als er niet gemolken hoeft te worden, komt er geen lekker hapje en wordt de koe uit de melkrobot gedreven.

"Vooral hoog-productieve koeien hebben baat bij de melkrobot", vertelt Ten Have, „want voor hen is tweemaal daags melken eigenlijk te weinig. Doordat ze nu zelf aan kunnen geven wanneer ze gemolken willen worden, raken ze eerder de onprettige spanning op hun uier kwijt. Anderzijds zijn er ook luie koeien die maar een keer per dag gaan. Om te controleren of de koeien zich wel regelmatig laten melken, draaien we drie keer per dag een attentielijst uit, waarop we kunnen zien welke koeien hoe vaak in de melkrobot zijn geweest.”

Leeuwarder Courant 10-12-1998

Deel koeien mag na '99 niet meer naar slachter

DEN HAAG - Een deel van de koeien zal na 1999 niet meer worden geslacht. Het gaat om dieren van bedrijven die dan nog niet gecertificeerd zijn. Een boer kan zo'n certificaat krijgen als hij voldoet aan de eisen die zijn gesteld aan het **Keten Kwaliteit Melk**-systeem voor melkveehouderijen (KKM) of aan die van de Integraal Bewaakte **Keten** voor rundvlees. In dat laatste geval gaat het vooral om mesters. Aan KKM voldoet inmiddels 60 procent van de bedrijven. De deelname aan IKB is nog niet bekend. De belangstelling van de stierenmesters is wel groot.

Leeuwarder Courant 1998-12-17

Conflict rundveestamboeken leidt tot aanklacht

LEEUWARDEN - Een slepend conflict tussen twee rundveestamboeken heeft geleid tot een aanklacht bij de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa). Het in Leeuwarden gevestigde *Fries-Hollands Rundvee Stamboek* vindt dat het *Nederlands Rundvee Syndicaat* in Arnhem, onderdeel van de coöperatieve veeverbeteringsorganisatie **CR-Delta**, misbruik maakt van zijn monopoliepositie.

De basis van het conflict werd een jaar of vier geleden gelegd. Het NRS kreeg toen voor het verwerken van de rundveegegevens f6 miljoen subsidie van het ministerie van landbouw. Volgens voorzitter Dirk Endendijk was daar de voorwaarde aan verbonden dat die gegevens ook aan andere, erkende stamboeken verstrekt zouden worden.

Naar zijn zeggen gebeurt dat niet, of met grote vertraging. Zo heeft het FHRS dit jaar zijn ruim 10.000 exportcertificaten handmatig moeten verwerken. Andere gegevens kwamen zo laat uit Arnhem dat de FHRS-leden zich daarover op de eergisteren in Swifterbant gehouden vergadering beklaagden. Delta-afgevaardigde Maarten Schoone wilde geen commentaar geven.

De beide stamboeken zitten elkaar al jaren dwars. Het aantal boeren neemt jaarlijks met 3 procent af, maar het kleine FHRS vertoont een gestage groei. Dat geldt ook voor het aantal vaarzen dat via het FHRS wordt uitgevoerd. Dit jaar zal het totaal, volgens Jan Venneman van de promotie-organisatie Veepro, op 50.000 stuks uitkomen. Daarvan gaan er 11.000 via het FHRS, 1000 meer dan vorig jaar, terwijl de totale export nauwelijks groeit.

Endendijk had ook kritiek op het fokdoel van Delta. De coöperatie houdt volgens hem veel te veel vast aan het Holstein-Friesian-ras. „Je moet rassen durven kruisen. In Nieuw-Zeeland gebeurt dat op grote schaal, bij ons bij de varkens ook. Met de koeien zou je dan ook betere resultaten krijgen.”

De zuivere Holstein-Friesians zijn volgens hem niet rendabel. Ze vragen te veel voer. Met een doelmatige kruising verdien je al gauw 2 tot 3 cent per kilogram melk. Zeker als je Jersey-stieren gebruikt. Venneman: „Als u met Jersey's aan de gang gaat, kunt u de export wel vergeten”.

Venneman betoogde dat de export van vaarzen en van sperma jaarlijks ruim f100 miljoen opbrengt. Voor de boeren blijft daar zo'n f35 miljoen van over. Wie zich niet toelegt op export profiteert er toch van, want die 50.000 vaarzen die de grens overgaan ontlasten de binnenlandse markt.

1999

Leeuwarder Courant 1999-01-07

G. Benedictus GVD: 'registratie van rundvee is gebrekkig'

Van een onzer redacteuren

DRACHTEN - Het identificatie- en registratiesysteem voor runderen is verre van waterdicht. Volgens Geert Benedictus van de *Gezondheidsdienst voor dieren in Drachten* blijkt dat in ruim 10 procent van de gevallen de afmelding van runderen niet correct gebeurt. Het betreft een half miljoen koeien.

De Gezondheidsdienst voor Dieren heeft onlangs de boeren geënquêteerd. De zoekgeraakte dieren vinden hun weg naar slachterijen, de destructie of verdwijnen over de grens. „De afmelding is voor ons het sluitstuk en het minst belangrijke onderdeel van het registratiesysteem”, aldus Benedictus. Uit bedrijfscontroles blijkt dat hooguit tienduizend levende koeien zoek zijn.

Volgens directeur Benno Brada van Brada's Vleeschbedrijf in Leeuwarden hebben de gerezen problemen met het Identificatie- en registratiesysteem voor runderen geen gevolgen voor zijn bedrijfstak. „In ons circuit is het systeem waterdicht. Ik weet natuurlijk niet wat er op een boerenerf gebeurt.”

Benedictus stelt dat er andere slachterijen zijn die lak hebben aan een goede afhandeling. „Twee grote slachters zijn heel berucht, omdat ze niet afmelden.”

De feilen aan de registratie bleken vorig jaar toen de Gezondheidsdienst voor Dieren moest traceren waar verwanten van runderen met de gekkekoeienziekte bse op stal stonden. Tijdens het onderzoek bleek in veel gevallen niet meer te achterhalen waar de beesten waren gebleven.

Het ministerie van landbouw zou al eerder op de hoogte zijn gesteld van de manco's aan de registratie van runderen. Vorige maand liet staatssecretaris Geke Faber van landbouw nog weten dat er niets aan de hand was. PvdA-kamerlid Harm Evert Waalkens vindt dat eventuele fraude met het gele oormerk om „keiharde sancties” vraagt. Het CDA heeft eveneens kritiek op de lakse houding van het ministerie.

Brada betreurt de commotie rond de registratie, omdat volgens hem de angst voor de consumptie van besmet vlees ongegrond is. „Wij hebben de laatste vijf jaar geen koe meer zonder oormerk aangeleverd gekregen. De boete is met f 1450 ook hoger dan de waarde van de koe. Er ontbreekt nooit een koe.”

Benedictus ziet geen verband tussen de gebrekkige registratie en de mogelijkheid dat met bse besmet vlees bij de slager terecht komt. „Daarvoor zijn de getroffen maatregelen bij de keuring en verwerking veel te streng.”

Leeuwarder Courant
09-01-1999

LTO is woedend op veevoederproducenten

RIJSWIJK (ANP) - Veevoederfabrikanten moeten ervoor zorgen dat besmetting met diermeel tijdens de productie van rundveevoer absoluut onmogelijk is. Zo niet dan moet het product-schap **veevoeder** met keiharde maatregelen komen.

Dat stelt LTO Nederland. Diermeel wordt door de landbouworganisatie als de meest waarschijnlijke oorzaak van de gekkekoeienziekte bse gezien. Voorzitter Jan Cees Vogelaar van de vakgroep melkveehouderij zegt „woedend” te zijn dat sommige fabrikanten nog steeds, om wat voor reden dan ook, stekelen laten vallen.

Protest rusthuis voor koeien tegen slachting

Door Peter Grondsma

OLDEBERKOOOP.- In bejaardenoord De Leemweg in Oldeberkoop genieten koeien van een gelukkige oude dag.

Vegetariërs waken er over hun welzijn. Dit weekend verkeerd het opvangcentrum i rouw. Omdat in Westbroek tachtig koeien zijn afgemaakt op een bedrijf waar bse was geconstateerd.

De hoogbejaarde Claartje schudt haar hoofd. Alsof ze treurt om het lot van haar zusters die gisteren „zinloos” zijn geslacht. Zelf wist Claartje jaren geleden te ontsnappen uit het slachthuis van Koudum. „Ze was alle vertrouwen in mensen kwijt. Het heeft ons wel honderd uur gekost voor we haar weer konden aaien”, vertelt Bert Hollander (29).

De boerenzoon heeft met alle 25 kostgangers van De Leemweg een band. „Koeien zijn redelijk slimme en opvoedbare dieren. Hun genetisch materiaal is voor 83 procent gelijk aan dat van de mens”, weet de Oldeberkooper. Het was voor hem als dertienjarige een schok te ontdekken dat oude koeien op de boerderij van zijn ouders eindigen in het slachthuis. „Toen ik dat doorkreeg, was ik geschokt. Die beesten vertrouwen je immers.”

Hij werd pardoos vegetariër. Vier jaar geleden begon Bert samen met vrienden en geestverwante donateurs het opvanghuis voor rundvee. „Wij verzorgen koeien tot aan hun natuurlijke dood.” In de stal staan allerlei afdankertjes uit de bio-industrie. „Die zijn door particulieren vrijgekocht en aan ons geschonken. Ook krijgen we nu en dan vee van boeren”.

De zeventienjarige blaarkop Janny bijvoorbeeld, afkomstig van een keuterij in Groningen. Het dier heeft twee majestueuze, gekrulde hoorns op haar kop. „Zo hoort een echte koe er toch uit te zien?” Ze hoort niet vroegtijdig in de braadpan te eindigen en mag al helemaal niet worden opgeofferd aan een politiek en economisch belang, vindt Hollander.

Dat gebeurde gisteren wel met een complete veestapel in Westbroek. In het Utrechtse dorpje werd een boerderij geruimd nadat bij een van de beesten de gekkekoeienziekte bse was vastgesteld. „Tachtig gezonde beesten over de kling gejaagd en vernietigd. Volstrekt onnodig”, meent de boze dierenvriend uit Oldeberkoop.

De gekkekoeienziekte is namelijk volstrekt niet besmettelijk. De oorzaak ligt in gerommel met het voer. Hollander: „De enige reden om het overige vee te slachten is het geruststellen van de consument. Die moet vooral vlees blijven eten. De koeien zijn weer het slachtoffer.”

Door de stal scharrelen twee dikke kippen. Ontkomen aan de wrede gevangenis van de legbat-terij. Ze delen het stro met twee roodbruine kistkalveren. Hollander verzorgt de beesten samen met een groepje vrijwilligers. Sponsors en donateurs brengen het benodigde geld op; f 275 per koe per maand.

„We laten hier zien dat je ook anders met dieren kunt omgaan. Het zijn geen producten.” Gemolken wordt er niet op De Leemberg. „Ben je mal. We laten de dieren lekker met rust. Ze krijgen enkel een goede verzorging en veel aandacht.”

Opening *CR-Delta-Noord*, pleidooi voor praktische veefokkerij

HEERENVEEN - De rundveeverbetering moet gericht zijn op de productie van meer melk en vlees in plaats van het volgen van modes.

Deze waarschuwing uitte Rommert Politiek, oud-professor van de Landbouw Universiteit Wageningen, gisteren bij de opening van het nieuwe kantoor voor de Coöperatie Rundveeverbetering (CR) Delta aan de K. R. Poststraat in Heerenveen. „De koeien worden steeds groter, maar je melkt niet in centimeters.”

De Heerenveense professor is bang dat de fokkerij in oude fouten vervalt. „Vroeger was de fokkerij een liefhebberij waarbij te veel op het uiterlijk werd gefokt. Maar de rundveeverbetering moet praktisch zijn, want anders kost het centen. De fokkerij behoort hier tot de wereldtop, dus hoeven we niet anderen te volgen.” Op vergelijkbare bedrijven in de Verenigde Staten en Canada na is CR Delta met een omzet van f 215 miljoen de grootste ter wereld.

Politiek was blij dat hij de noordelijke kantoor van CR Delta mocht openen. In het bedrijf zijn veertien coöperaties zoals het Fries Rundvee Syndicaat opgegaan. „In mijn lange loopbaan in de rundveeverbetering heb ik maar eenmaal een ki-station mogen openen. Misschien was dat wel omdat naar de zin van de praktijk te veel stations wilde sluiten. Altijd heb ik gepleit voor de integratie van de stamboekregistratie, de melkcontrole en de kunstmatige inseminatie. Samen meer kracht.”

Het gisteren officieel geopende gebouw van de *CR Delta regio Noord* is vanaf eind augustus in gebruik. Er werken 80 mensen op het kantoor en 160 in de buitendienst. Het gebouw in Heerenveen, waar op 26 mei een bronzen beeld van de zeer productieve stier Sunny Boy komt te staan, is bedoeld voor het noordelijke deel van Nederland.

Van de veehouders in dit gebied van Noord-Holland tot en met Drenthe is 90 procent bij deze coöperatie aangesloten. De andere twee regiokantoren van *CR Delta in Deventer* en *Rijen* zijn al eerder geopend, evenals het hoofdgebouw in *Arnhem*.

Boerenvakbond NMV wil af van zwarte piet

De Nederlandse Melkveehoudersvakbond voert bescheiden maar intensief actie tegen de milieumaatregelen van het Rijk. De bond vindt dat hij op een muur van onwil en soms van onbegrip stuit. De rechter wordt de strohalm waar de boeren zich aan vastklampen.

Door Willem Stegenga

ZE VOELEN ZICH door alles en iedereen in de steek gelaten. Door de overheid, maar ook door de Land- en Tuinbouw Organisatie, de grote broer. Nou ja 'broer', dat is te veel eer. De *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* is het zat. De bond gaat nu financiële middelen hijs elkaar harken om juridische actie te ontketenen tegen de milieuregels van het rijk. De pijlen

zijn gericht op de mestwetgeving.

„Wij worden besodemieterd”, zo stelt Tette Hofstra uit Akkrum. Hij zoekt gelijkgestemde instanties om de kosten van gerechtelijke procedures te kunnen betalen. Wetenschappelijk klopt er volgens hem niks van milieunormen. De landbouw krijgt de zwarte piet toegespeeld en dat is volgens hem geheel ten onrechte.

De politiek heeft weinig oor voor zijn argumenten. In landbouw- en- milieu zit te weinig 'Bijlmer' om er een parlementaire enquête voor los te weken.

„Gooi het over de boeg van de volksgezondheid” is hem aangeraden. Hij houdt dat in zijn achterhoofd.

Naast wat er allemaal al aan wetgeving op de boeren is afgekomen staat er nu een Lozingsbesluit van het ministerie van verkeer en waterstaat voor de deur. De boer moet straks hij regen zijn werktuigen binnen zetten en als de regen vanaf de erfverharding naar het oppervlaktewater sijpelt moet hij ook maatregelen nemen. Hofstra: „Over de regen die vanaf de asfaltwegen in de sloot terechtkomt hoor je niemand. Rubber en olie mag zo maar de sloot in.”

Durk Boschma van de NMV: „De overheid zegt dat 80 procent van de stikstofvervuiling van de landbouw komt. Als je er even een middag aan besteedt en je de op de mavo opgedane scheikunde mobiliseert weet je dat dat niet hoger komt dan 10 procent. Het is gewoon pure laster. Je zou het ministerie van milieu moeten aanklagen”.

Hij voelt zich gesterkt door een uitspraak van Arcadis - de vroegere Heide Mij - dat er bijna niks bekend is over de uitspoeling van stikstof. „Men praat elkaar gewoon na. Een boer die normaal bemest heeft bijna geen uitspoeling. Niemand die je tegenspreekt, maar je komt ook niet een stap verder”.

De aanhouder wint, zo zegt Jan van der Geest van *Stichting Wetenschappelijk Natuur- er Milieubeleid*. Hij heeft een jarenlange strijd gevoerd tegen de vervuiling van de riooloverstorten en zuiveringsinstallaties. Langzaam maar zeker begint de politiek zich voor zijn zaak te interesseren.

„Het riool is gewoon een groot probleem”, betoogt Van der Geest. „Er wordt enorm veel ongezuiverd rioolwater op het oppervlak geloosd. Er zijn momenten dat de helft van het water niet geschikt is voor het vee en zelfs gevaarlijk voor kinderen die in de buurt spelen”.

„Klopt”, zegt Hofstra. „Het water van Idaerd komt via een buis in de sloot terecht en via een omweg weer bij de boerenerven. En zo zijn er meer dorpen op te noemen.”

Het probleem van zuiveringen is dat daar alleen het slib uit het rioolwater wordt gehaald, maar voor de rest blijft alles zitten, aldus Van der Geest. „Wij als boeren moeten meedoen aan programma's als Keten Kwaliteit Melk en Integrale Keten Bewaking, maar dan moet de overheid wel voor zuiver water zorgen. Ach, gemeenten en waterschappen denken nog als in de middeleeuwen.”

Hofstra: „Als dit allemaal tot claims zou leiden, dan was de BV Nederland gauw failliet. Daarom gebeurt er niks”. Boschma: „De LTO doet ook niks, want die is bang voor de milieuorganisaties en voor beschadiging van het zuivelimago. Dus moet je de rechter inschakelen”.

Met verdeling f 625.000 komt einde aan *Slump-affaire*

LEUWARDEN. – Ongeveer 250 boeren in Friesland en 150 in Groningen en Drenthe krijgen samen alsnog 625.000 gulden uit de tien jaar slepende Slump - affaire. In het verleden is al ruim 2 miljoen uitgekeerd. De advocaat van de boeren. Job Noltz in Groningen, vindt dat er nog een bedrag aan misgelopen melkgeld zou moeten worden uitbetaald, maar daar ziet hij niet veel heil meer in. Hij heeft er een streep onder gezet.

In 1989 leverde de toenmalige veevoerfabriek Slump in Gerkesklooster-Stroobos boeren voer met een te hoog loodgehalte. Tientallen koeien gingen dood en de melk van besmette bedrijven werd in een Friro-Domo-fabriek tot poeder verwerkt. Slump was geknakt na de affaire het bedrijf werd naderhand door Sikma in Gytsjerk overgenomen.

Failliet

de bedrijven die het 'loodvoer' hadden geleverd - Drogerij Marknesse in Dronten. Rovegrha in Lekkerkerk en D.M. Bruijn in Waspik - gingen failliet. Slump trachtte de schade te verhalen op zijn verzekeringsmaatschappij Cygna Insurance of Europe in Rotterdam. Dat lukte ten dele.

Na de ruim 2 miljoen heeft Holtz nu nog eens 625.000 gulden uit het vuur gesleept. Er gaapt echter nog een gat. Van de ruim 80 cent per kilo misgelopen melkgeld werd aanvankelijk 18 cent vergoed. Daar is nu 24 cent bij gekomen. Dat is net meer dan de helft van wat de boeren normaal zouden hebben ontvangen.

De zuivelfabrieken waarbij de boeren destijds waren aangesloten, zijn vrijwel allemaal opgegaan in Friesland Coberco Dairy Foods. Holtz: „Die fabrieken hebben in die dagen veel kosten moeten maken om de melk te verwerken. Ik heb wel de indruk dat ze wel heel erg naar zichzelf hebben toegerekend.”

De fabrieken hebben altijd het argument gehanteerd dat zij geen lood in het voer hadden gestopt, en dus ook niet aansprakelijk konden worden gesteld. Holtz denkt de affaire dan nu ook maar te laten rusten.

Leeuwarder Courant 1999-05-27

„Topvoetballer” *Sunny Boy* geeft veefokkerij vertrouwen

Het succesverhaal van Sunny Boy lijkt op dat van een topvoetballer. Door zijn veelzijdigheid ontwikkelde de topstier zich tot het boegbeeld van de Nederlandse veefokkerij. Het leverde hem een standbeeld op.

Door Douwe Wijbrands

MET DE SNUIT eigenwijs in de lucht staat de legendarische stier Sunny Boy sinds gisteren te pronk in Heerenveen. Het bronzen beeld, gemaakt door de Brabantse kunstenaar Toon Grassens, werd op zijn geboortedag onthuld door SC Heerenveen-trainer Foppe de Haan. De

beeltenis staat voor het kantoor van CR Delta, de organisatie die liters sperma van het dier verhandelde.

„Sunny Boy zette de Nederlandse veefokkerij weer op de wereldkaart. Hij zorgde ervoor dat het geloof in eigen kunnen terugkeerde”, aldus directeur Jacob Chadron van fokkerijorganisatie Holland Genetics. Jarenlang was de veefokkerij afhankelijk geweest van de Verenigde Staten.

Sunny Boy werd veertien jaar geleden geboren. De kenners dichtten de stier aanvankelijk geen uitzonderlijke kwaliteiten toe. Maar *fokker Minne Blanksma uit Schalsum* hield het vertrouwen. Terecht, zo bleek, want het zwartbonte rund groeide in de jaren negentig uit tot hét boegbeeld van de moderne melkveehouderij in Nederland.

Toen Sunny Boy op 27 december 1997 stierf, werd er door velen een traan gelaten. Het absolute wereldrecord van 2.3 miljoen spermadoses mocht hen tot troost zijn. De stier zorgde voor een miljoen nakomelingen, die overal ter wereld rondlopen. Driehonderdduizend kwamen terecht in Nederland, waarvan vele op boerderijen in Noord- en Oost-Nederland.

Het beest verdiende een standbeeld, oordeelde fokker Blanksma vlak na de dood van Sunny Boy in de Leeuwarder Courant. „Wy hawwe Us Mem, werom gjin Us Heit”, aldus Blanksma. Het Agrarisch Dagblad zette toen de actie op, in samenwerking met eigenaar Holland Genetics.

Voetbaltrainer Foppe de Haan vertelde dat de vriend van zijn dochter. Jan Eppinga uit Langezwaag, drie nakomelingen van de stier melkt. Twee daarvan geven 20 procent meer melk dan het bedrijfsgemiddelde. Dat geeft wel aan hoe succesvol de 'neiteam' van Sunny Boy is. Na lang zoeken werd in Toon Grassens de juiste kunstenaar gevonden. Hij maakte eerst een proefmodelletje. Toen dat door de kritische opdrachtgevers was goedgekeurd volgden negenhonderd stiertjes in miniatuur. Met de opbrengst daarvan werd iets meer dan de helft van het grote bronzen beeld bekostigd. De bronzen Sunny Boy kost rond de f100.000, aldus hoofdredacteur Bert Westenbrink van het *Agrarisch Dagblad*. De Rabobank dichtte het laatste gaatje.

Het beeld is 3 procent groter dan de echte Sunny Boy. Dat is gedaan om de beeltenis goed tot zijn recht te laten komen. Het viel de kunstenaar zwaar om zo'n groot object te maken. In zijn atelier kon hij letterlijk onvoldoende afstand nemen om zich een goed oordeel te vormen van zijn creatie. Een plastic prototype stond daarom in december even op proef in Heerenveen. Grassens vertelde dat hij zeer vereerd was, maar dat de opdracht niet eenvoudig was omdat de stier niet kon poseren. Hij moest zich verlaten op tekeningen en gesprekken met de verzorgers van Sunny Boy. Het resultaat deed fokker Blanksma goed. „Super. Ik ben ontzettend tevreden.”

Holland Genetics-directeur Chadron vergeleek de veelzijdigheid van Sunny Boy met die van een topvoetballer. „Hij was zowel links- als rechtbenig, communiceerde goed met de trainer en verdiende miljoenen. Maar hij wenste ook met alle egards te worden behandeld.”

Fokstier Sunny Boy, hier voor het kantoor van CRV in Arnhem

www.Logistiek.nl

Schandaal in België rond besmet voer Dioxine in etenswaren

Van onze correspondent

BRUSSEL / DEN HAAG - Veevoer met onaanvaardbaar hoge concentraties dioxine veroorzaakt al zeker twee weken voor de besmetting van kippenvlees en eieren in België en vermoedelijk ook in Nederland. Het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij doet onderzoek naar een partij veevoer. De uitslag wordt over ruim een week verwacht.

Het Belgische ministerie van landbouw trok gisteren aan de bel. In België bleken voorraden bij negen veevoederfabrieken niet in orde. Deze firma's zouden hebben geleverd aan honderden pluimveebedrijven.

De Belgische overheid informeerde Den Haag op 12 mei discreet, nadat het *Instituut voor Veterinaire Keuring* (IVK) een „ernstige verontreiniging van veevoeder met dioxine” had vastgesteld. Het IVK kwam op het spoor van de vervuiling nadat diverse boeren in Vlaanderen over zieke dieren hadden geklaagd. De omvang van de vervuiling is in België en Nederland **nog niet in kaart gebracht**, maar volgens het ministerie van volksgezondheid in Den Haag is er **geen gevaar voor de volksgezondheid**.

Het Algemeen Boerensyndicaat in België meldde gisteravond dat de firma Vuylsteke, gespecialiseerd in het hergebruik van minerale en organische oliën, vermoedelijk een fout heeft gemaakt bij de bereiding van vet voor de veevoerindustrie. Minerale olie - bestemd voor het wagenpark - zou daarbij in het dierlijk vet terecht zijn gekomen.

Het Belgisch ministerie van landbouw heeft alle bedrijven waar mogelijk verontreinigd veevoer is gebruikt onder toezicht geplaatst. De dieren worden gecontroleerd geslacht en opgeslagen in afwachting van nader onderzoek. Vlees met een te hoog gehalte aan dioxine zal worden vernietigd.

In Nederland wordt onderzocht of mogelijk ook varkens veevoer gegeten hebben dat met dioxine is vervuild. De uitslag van dit onderzoek wordt over een week verwacht.

De partij besmet vet werd volgens Belgische opgave in januari geproduceerd. Het werd in Nederland verwerkt in voer voor slachtkuikens, mogelijk ook in voer voor varkens. De naam van het getroffen landbouwbedrijf is niet bekendgemaakt.

Nieuwsblad van het Noorden. 1999-06-01

Varkensfokkers meegesleurd in dioxineschandaal Boeren bereiden claim voor tegen veevoerbedrijf.

BOXMEER/BRUSSEL - Veevoederbedrijf Hendrix in Boxmeer heeft aan ongeveer vijfhonderd Nederlandse varkensbedrijven en vijftig pluimveefokkers gevraagd de levering van dieren aan het slachthuis voorsnog uit te stellen.

Dat is een rechtstreeks gevolg van het Belgische dioxineschandaal. Directeur P. van Huffelen van het veevoederbedrijf verwacht dat aan het verzoek gehoor zal worden gegeven.

De land- en tuinbouworganisatie LTO Nederland heeft aangekondigd een schadeclaim in te dienen bij voerleverancier Hendrix uit Boxmeer als blijkt dat deze inderdaad voer heeft geleverd dat is besmet met het kankerverwekkende dioxine. "De voerleverancier kan de schade dan weer verhalen op de eigen leveranciers", stelt C. van Gisbergen, voorzitter van de LTO-vakgroep varkenshouders. Hendrix is voor zover bekend de enige leverancier van het verdachte voer.

Dat Hendrix zelf vijfhonderd varkenshouders en vijftig pluimveehouders heeft gevraagd de slacht stil te leggen, vindt LTO een goede zaak. "Het product moet onberispelijk zijn", stelt Van Gisbergen.

Hendrix heeft in januari vet betrokken van de leverancier die in diezelfde periode in België met dioxine verontreinigd vet heeft geleverd. Dat vet is in de fabrieken van Hendrix in het Belgische Merksem en het Brabantse Oosterhout verwerkt in veevoer. Dat is vervolgens terechtgekomen bij varkensboeren en pluimveebedrijven in Zuid-Nederland.

Onderzoek

Als er in die partij veevoer al een verontreiniging heeft gezeten, is de verdunning volgens Hendrix dermate groot, dat er geen gevaar is voor de consument. Onderzoek moet dat echter nog definitief bevestigen, aldus directeur Van Huffelen.

Inmiddels zijn de overgebleven monsters van de partij veevoer onderzocht. Het bedrijf verwacht de resultaten daarvan eind deze week, begin volgende week.

Maatregelen

In België is, na een verkoop- en exportverbod op kippen en eieren, vanaf vandaag ook voor de groothandel een verkoopverbod voor alle afgeleide producten van kippen en eieren ingegaan. Dit verbod blijft van kracht tot bewezen is dat de producten vrij zijn van dioxines zijn.

De Belgische regering heeft tot deze nieuwe maatregel besloten in de hoop te voorkomen dat de Europese Commissie België strenge maatregelen oplegt. De producten mogen pas weer verkocht worden als zeker is dat het product niets te maken heeft met de 416 'verdachte' pluimveebedrijven.

De detailhandel en de consumenten krijgen van de overheid het advies voorzichtig te zijn met afgeleide producten, zoals gebak, ijs en koekjes.

(ANP/BELGA)

Leeuwarder Courant 1999-06-03

Staatssecretaris Faber in problemen door gifkip-affaire⁴⁹

DEN HAAG / BRUSSEL (GPD, ANP) - Het schandaal rond de met dioxine verontreinigde Belgische kippen heeft nu ook staatssecretaris Geke Faber van landbouw, in politieke moeilijkheden gebracht. Vooral het feit dat zij al op 12 mei officieel op de hoogte was van de besmetting, maar vervolgens niks heeft gedaan is de Tweede-Kamerfracties in het verkeerde keelgat geschoten.

⁴⁹ In België waren enkele dagen daarvoor twee ministers, van landbouw en van volksgezondheid, opgestapt, dit na toenemende politieke druk uit binnen- en buitenland (LC 1999-06-02)

Volgens de Kamer heeft Faber veel te laks gereageerd. Alle fracties vinden dat de staatssecretaris de besmette Belgische kipproducten eerder uit de Nederlandse winkels had moeten halen. Ter verdediging voerde Faber aan dat België pas afgelopen vrijdag duidelijk maakte hoe ernstig de zaak is. Maar de kamerleden namen met die uitleg geen genoegen. De Tweede Kamer zal de staatssecretaris binnenkort in een plenair debat nader aan de tand voelen.

De Europese Commissie sloeg gisteren groot alarm over de met dioxine besmette Belgische kippen. Alle verdachte dieren en kipproducten moeten onmiddellijk in heel Europa vernietigd worden. Volgens de commissie zijn zorgwekkend hoge concentraties van het kankerverwekkende dioxine in het vlees aangetroffen.

Uit Duits onderzoek is gebleken dat het besmette kippenvlees en de eieren zoveel dioxine bevat dat bij consumptie de norm van de Wereldgezondheidsorganisatie tien tot vijftig maal wordt overschreden.

De dioxine-affaire laat de Nederlandse consument niet ongemoeid. Alhron uit Capelle aan den IJssel, een cateraar van duizend bedrijfsrestaurants in ons land, heeft met onmiddellijke ingang kip en aan kip verwante producten van het menu geschrapt.

Supermarkt Nieuwe Weme heeft ongeveer 25 kipproducten voorlopig uit de schappen gehaald. Kees Poiesz van de Sneker supermarktketen heeft al zijn winkels opdracht gegeven de gesneden kipfilet van Pluma uit de schappen te halen. „Dat was het enige Belgische product. De rest van de kipproducten in ons assortiment komt uit Nederland.”

Bij kipverwerker Plusfood in Oosterwolde staat de telefoon roodgloeiend. Niet om extra orders, maar om tekst en uitleg aan de afnemers te geven over de veiligheid van de producten. [...]

Leeuwarder Courant 1999-06-04

Veevoer met citruspulp, sojaschroot en putjesvet **Het veevoer wordt in toenemende mate gebruikt als dumpplaats van afval.**

Als je de consument een gebakken kip met veren en al voorzet zal hij deze vol afschuw weigeren. Een friettent waar de friet bijna zwart is omdat het frituurvet niet werd vernieuwd zal ook weinig klanten trekken. En bijna iedereen kijkt vol walging naar een zwerver die blij verpast wat eetbaars uit een vuilnisbak haalt.

Al deze producten, aangevuld met gemalen beenderen en ingewanden en bijvoorbeeld het vet uit het putje van de ziekenhuiskeuken, worden wel indirect door de mens geconsumeerd.

Weinig mensen beseffen dat in kippenvoer ook gemalen kippenveren zitten. De kip kan de eiwitten hierin goed gebruiken voor de vleesproductie. Varkens worden al lang vetgemest met onder meer het slachtafval van de eigen soortgenoten. Bij koeien is dat inmiddels verboden, omdat ze er bse van kunnen krijgen.

Deze weken is het dioxine in het veevoer die de publiciteit haalt. Eerder dit jaar was het diermeel in voer voor koeien en keukenafval in al het veevoer. *Het veevoer wordt in toenemende mate gebruikt als dumpplaats van afval.* Van over de hele wereld worden de afvalproducten

naar Nederland verscheept om hier in de kippen-, varkens- of koeienmaag te verdwijnen. De rol van de veevoerindustrie als afvalverwerker wordt steeds groter. Bedrijven die hij restaurants en instellingen de vetputjes leegzuigen leveren hun waar af bij de veevoerbedrijven. Uit de Verenigde Staten en Brazilië lopen de schepen met citruspulp en sojaschroot binnen. Ook Azië levert zijn bijdrage met tapioca en palmschroot.

Daarnaast stoppen de mengvoerbedrijven er ook nog het nodige Nederlandse afval bij. Dat daardoor steeds vaker iets mis gaat hoeft eigenlijk niemand te verbazen. Hier speelt ook de moordende concurrentie in de veevoerbranche een rol. Veevoer is een bulkproduct en de prijs is voor veel afnemers van doorslaggevend belang. Er zijn wel alternatieven voor de afvalproducten, maar hierdoor wordt de kostprijs een paar centen hoger.

De organisatie voor boeren en tuinders LTO-Nederland maakt zich zorgen. Het zijn uiteindelijk hun eieren, kippen, koeien, melk en varkens die besmet zijn en dus krijgen zij steeds de rekening.

Ook in de politiek begint men zich zorgen te maken over de reeks blunders waarbij de volksgezondheid in het geding is. De roep om een verbod op het gebruik van allerlei bijproducten en een betere en onafhankelijke controle wordt steeds luider. (GPD)

Leeuwarder Courant

07-06-1999

Babyvoeding FCDF nu taboe in Azië

LEEUWARDEN - In een aantal landen in het Verre Oosten is vanmorgen babyvoeding van Friesland Coberco Dairy Foods uit de schappen gehaald. De directie van het concern snapt niets van die maatregel. Het argument dat het om dioxine zal gaan, slaat volgens haar nergens op. Woordvoerder Rob van Dongen: „Deze babyvoeding heeft niets met België te maken. Het is een Nederlands product. Men gaat er kennelijk vanuit dat alles wat uit de Europese Unie komt niet goed is”.

Nieuwsblad vh Noorden 1999-06-08

'Normale' concentratie dioxine in onze varkens en kippen

DEN HAAG - In monsters van Nederlandse kippen, varkens en partijen vlees zijn geen verhoogde concentraties dioxine aangetroffen. De ministeries van Landbouw en Volksgezondheid hebben daarom besloten een aantal geblokkeerde varkens- en pluimveebedrijven en ge-

blokkeerde partijen vrij te geven.

Overigens zijn nog niet alle onderzoeksresultaten bekend. Daarom komt minister Borst van Volksgezondheid nog niet terug op haar uitspraak van vrijdag. Ze zei toen dat Nederlandse kippen (en Belgische dierlijke producten) beter niet kunnen worden gegeten.

In opdracht van beide ministeries zijn 350 varkensbedrijven die 'verdacht' voer uit België hadden gekregen, onderzocht.

De monsters varkensvet waren in orde. Van het voer was al bekend dat het niet vervuild was. Op twee na alle geblokkeerde slachtkuikenbedrijven, die eveneens 'verdacht' voer uit België gebruikten, zijn ook vrijgegeven. Voor die twee geldt dat de uitslag pas over een paar dagen binnen is.

De boerenorganisatie LTO-Nederland waarschuwt de enkele honderden boeren in de Nederlands-Belgische grensstreek geen veevoer uit België te betrekken. Volgens LTO weten veel boeren niet dat er een importverbod voor Belgisch veevoer van kracht is. Het gaat daarbij om boeren die zelf hun veevoer in België ophalen. LTO denkt dat deze boeren niet te kwader trouw zijn.

De Consumentenbond wil dat er een streng controlesysteem komt voor veevoer om nieuwe affaires als de Belgische dioxine-kip te voorkomen, vooral omdat het niet voor het eerst is dat de volksgezondheid in gevaar komt door geknoei met veevoer. De Consumentenbond duidt daarmee op de BSE-besmetting van runderen die was veroorzaakt door beendermeel in de voeding. De bond is overigens nog steeds niet tevreden over de informatie die burgers tot nu toe hebben gekregen over de dioxineaffaire.

Intussen worden nog steeds verdachte producten uit de winkels gehaald. Zo heeft België officieel besloten alle roomboter tot nader order uit de handel te nemen. Margarine op basis van plantaardige en dierlijke vetten blijft wel in de verkoop. Alle 190 Nederlandse vestigingen van McDonalds hebben de Sundaeijsjes en milkshakes uit België inmiddels vervuild voor producten uit Duitsland.

Bulgarije heeft de import van zuivel, veevoer, vlees en kipproducten uit Nederland, België en Frankrijk verboden. Ook kippen en eieren uit Duitsland mogen het Oost-Europese land niet meer in. Sinds zondagavond controleert de Franse douane aan de belangrijke grensovergang met België in Rekkem alle vrachtwagens die Frankrijk binnenrijden.

Ook Japan, Zuid-Korea, de Filipijnen en Hongkong (China) hebben hun grenzen gisteren gesloten voor Belgisch varkensvlees. De Aziatische landen eisen van de Belgische en Europese autoriteiten meer duidelijkheid over de besmetting.

Behalve varkensvlees blokkeert Japan sinds zaterdag alle import van gevogelte, rundvlees, melk en eieren en alle afgeleide producten uit België en Frankrijk. De Filipijnen en Zuid-Korea zijn bezig een verbod van alle betrokken Belgische voedingswaren voor te bereiden.

Hongkong heeft inmiddels alle Franse, Belgische, Duitse en Nederlandse kippen uit de rekken gehaald.

Supermarkten hebben afgelopen weekeinde nauwelijks een terugval in de verkoop van diepvrieskippen gemerkt. Wel was na vorige week woensdag, het begin van het dioxineschandaal, een lichte daling in de verkoop van kipproducten te bespeuren.

(ANPIGPD/AP)

België erkent dioxine-blunder

BRUSSEL - De Belgische regering erkent ernstig gefaald te hebben bij de aanpak van de dioxinecrisis. „Het vertrouwen van de burger is door het trage informeren geschonden”, zei minister Van den Bossche (Volksgezondheid) gisteren toen hij tegenover zijn Europese collega's het boetekleed aantrok. De Belgische minister verwacht niet dat ooit opgehelderd wordt hoe het veevoer besmet kon raken met het kankerverwekkende dioxine.

Afgezien van een volmondig 'sorry' geeft de regering-Dehaene niet toe aan de strengere eisen van de Europese Unie. De verkoop van alle melk, kazen, rund- en varkensvlees blijft doorgaan, terwijl de EU wil dat eerst aangetoond wordt dat deze producten dioxine-vrij zijn. Van den Bossche noemde deze eisen „zwaar overtrokken”. Binnen een week verwacht hij het wetenschappelijk bewijs in handen te hebben dat de Belgische melk veilig is. De verkoop stopzetten tot dit resultaat er daadwerkelijk is, noemde Van den Bossche onnodig.

„Ik ben er intellectueel zeker van dat er niets aan de hand is. Dat is een kwestie van logisch denken.” De minister benadrukte dat er reeds 118 proeven zijn uitgevoerd waarbij „slechts een paar keer” dioxine is aangetroffen. Daarbij ging het om kippenvlees, -vet en eieren. „Die extra week, melkverkoop levert geen gevaar op voor de volksgezondheid. Trouwens, wat is gevaar: als ik straks naar buiten stap, loop ik ook een risico”, aldus een laconieke Van den Bossche.

Europees Commissaris Flynn (Gezondheid) reageerde geïrriteerd op de Belgische aantijging dat hij met zijn maatregelen uit de bocht vliegt. „Er is geen sprake van een overdreven reactie.” Flynn wees erop dat de veterinaire deskundigen van de EU zijn eisen hebben overgenomen. De Commissie - het dagelijks bestuur van de EU - dreigt België een boete op te leggen als zij in haar afwijzende houding volhardt. (GPD)

Slachtafval verdachte kippen in veevoer

Twaalf landen staken invoer van Nederlands vlees.

DEN HAAG - Restanten van Belgische dioxinekippen zijn verwerkt in Nederlands veevoer. Dat heeft staatssecretaris Faber (Landbouw) gisteren bekend gemaakt. Het ging om slachtafval van Belgisch pluimvee, dat later uit voorzorg uit de handel werd genomen. Het afval is tot 28 mei verwerkt bij destructiebedrijf Rendac in Son. Dit bedrijf heeft de kadavers vermalen in veevoer. Een deel van het voer is afgeleverd bij Nederlandse dierenhouders. Een ander deel is afgelopen weekend door Rendac teruggeroepen nadat bleek dat de veiligheid niet gegarandeerd kon worden.

De informatie over het slachtafval is dinsdag door de Belgische overheid bij het Nederlandse ministerie van Landbouw gemeld. De *Rijksdienst voor Vee en Vlees* (RVV) heeft direct op-

dracht gekregen om een onderzoek in te stellen. Nog aanwezige monsters van oude leveranties zijn getest. Partijen Belgische grondstoffen zijn geblokkeerd.

Destructiebedrijf Rendac zegt dat uit eigen onderzoek geen verhoogde gehalten aan pcb's zijn vastgesteld. Pcb's zijn een aanwijzing dat een product dioxine bevat. Rendac heeft uitgerekend dat ook het theoretische dioxinegevaar beperkt is.

Sinds zaterdag 5 juni is de invoer van Belgisch diervoeder of grondstoffen hiervoor verboden. Volgens de Belgische overheid wordt verdacht pluimvee-afval in België sinds 28 mei afzonderlijk verwerkt en daarna verbrand.

Niets gedaan

Staatssecretaris Faber kwam afgelopen week in politieke moeilijkheden toen bleek dat haar ministerie in mei twee weken lang niets had gedaan met de informatie over het dioxinegevaar. Minister Borst (Volksgezondheid) en staatssecretaris Faber (Landbouw) hebben het niet nodig geacht het publiek te waarschuwen voor melk die mogelijk besmet was met dioxine. Volgens Borst en Faber is de koeienmelk in de fabriek zo sterk verdund, dat er geen sprake was van gevaar voor de volksgezondheid. Bij steekproeven is dit voorjaar niet te veel dioxine in Nederlandse consumptiemelk gemeten.

Inmiddels weren twaalf landen Nederlands kippen- en varkensvlees. Daaronder zijn forse afnemers zoals Japan, Hong Kong en Singapore. De Nederlandse exporteurs die hun prijzen aanvankelijk al verhoogd hadden omdat ze rekenden op meer bestellingen vanwege de problemen in België, zien hun afzet nu kelderen. (cpD/nNp)

Leeuwarder Courant 1999-06-12

Paniek en gif met mate –

De mens is het eind van de voedselketen. Ongevallen in wildparken daargelaten wordt hij niet gegeten en zijn stoffelijke resten worden niet hergebruikt.

Zou de mens zich sinds de schepping tot die rol hebben beperkt dan was zijn soort nu vast veel minder talrijk en zaten onze regeringen niet met een dioxine-schandaal.

Zoals met bijna alles zijn de nakomelingen van Adam en Eva sinds de verdrijving uit het paradijs met hun eetgewoonten van kwaad tot erger vervallen. Met de dieren en vruchten die de natuur opracht namen ze geen genoegen. Ze wilden meer. Rondom de voedselketen is daardoor een wijdvertakte industrie ontstaan, waarin de wetten van de natuur zoveel mogelijk aan de eisen van de economie zijn aangepast. Wat in die voedingsindustrie allemaal gebeurt willen de meeste consumenten liever niet weten, omdat zij anders geen hap meer door de keel krijgen.

Ze vertrouwen er op dat de produkten die ze bij de detaillist inslaan geschikt zijn voor verwerking in het buizen- en vatenstelsel dat wij menselijk lichaam noemen. De overheid controleert en doet dat blijkbaar niet zo slecht, want sterfte door voedselvergiftiging is betrekkelijk zeldzaam.

Toevoeging van industriële vetten en olie aan de voedselketen, die zoals naar nu blijkt wel voorkomt, is gewoon misdadig en valt de overheid net zo min aan te rekenen als een bank-

overval.

De gevolgen van deze Belgische vondst illustreren op fantastische wijze hoe wijdvertakt en kwetsbaar de voedselketen is geworden. En wat voor overspannen reacties een verstoring van die keten oproepen.

Vanwege een paar vaten afgewerkte olie ging de detailhandel in België grotendeels plat, bogen regeringen over de hele wereld, tot in Peking, zich over importverboden en wankelde het kabinet in Nederland.

Het toverwoord is dioxine, wel eens omschreven als het gevaarlijkste gif dat het mensdom heeft geproduceerd. Dat klinkt dreigend genoeg, maar wie denkt dat Europa op het nippertje aan een vreselijke ramp is ontsnapt, kan gerust zijn. De overheidsmaatregelen staan in geen verhouding tot het echte gevaar.

De ministeries van landbouw en volksgezondheid hadden in april kunnen meedelen dat er iets mis was met Belgische kippen maar dat er geen reden was voor paniek omdat de hoeveelheden dioxine bij normaal gebruik geen direct gevaar opleverden. Dat zou de bewindsvrouwen en de samenleving heel wat drukte hebben bespaard.

Helemaal zonder risico eten en drinken gaat niet. Veel eet- en drinkgewoontes zijn ronduit schadelijk of op zijn minst niet zo goed. In dat laatste geval volstaat de arts meestal met een vermanend 'toe dan maar, maar wel met mate'. Dat parool zou de overheid ook wat vaker moeten volgen bij haar reacties op storingen in de voedselketen. Sommige gevaarlijke stoffen zijn schadelijker voor het denkwerk dan voor de spijsvertering.

M.

Leeuwarder Courant 1999-06-19

Oormerkweigeraars tegen prijskorting KKM

LEEWARDEN - De boeren die weigeren hun koeien van oormerken te voorzien, spannen een proces aan bij de Nederlandse Mededingings autoriteit (NMa). Dat orgaan behandelt namelijk een vergunningsaanvraag van de stichting *Keten Kwaliteit Melk (KKM)*. Die stichting wil de oormerkweigeraars in de ban doen. De zuivelfabrieken zouden hen een aanzienlijk lagere melkprijs dan de andere boeren moeten uitbetalen.

De raadsman van de oormerkweigeraars Paul Mazel in Leeuwarden ziet wel heil in het proces. „De eisen van de stichting *Keten Kwaliteit Melk* gaan aanzienlijk verder dan noodzakelijk is. Oormerken hebben niks met de kwaliteit van melk te maken.”

'Dioxinezaak is slechts topje van de ijsberg

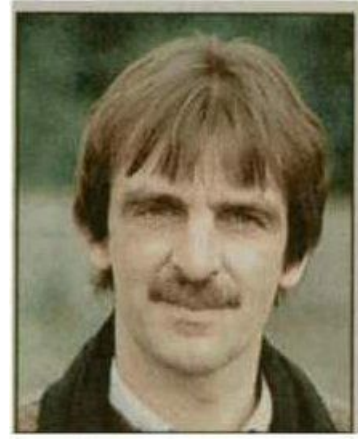
'Vuil politiek spel'
Veevoer achilleshiel

Het dioxineschandaal is maar het topje van de ijsberg. De komende jaren zullen nog veel meer misstanden aan het licht komen, zegt de Vlaming Flor van Noppen. Hij kan het weten. Bijna vijf jaar geleden werd zijn broer Karel vermoord toen hij de hormonenmafia in de veeveet op het spoor was.

Het was het begin van een lange kruistocht. Het veevoer is de vuilbak van de voedselindustrie."

Van onze correspondent Paul Koopman

DESSEL - Buiten scharrelen de kippen. Het gazon wordt omzoomd door wild opschietende weidebloemen. In de verte schemert een bosrand in astelkleuren. „Het is echt een GroenLinks-tuintje”, grijnst Flor van Noppen.

FLOR VAN NOPPEN

Vijf jaar geleden zat hij in zijn huis in Dessel, een boerendorp bij Turnhout, aan dezelfde tafel met zijn broer Karel. Karel was nerveus, uit zijn doen. „Ze gaan me pakken”, zei hij.

Bij zijn werkgever, het *Instituut voor Veterinaire Keuringen*, had hij om een kogelvrij vest gevraagd. De bezorgdheid was niet voor niets. Een week later, op 20 februari 1995, sleurde huurmoordenaar Dirk Barrez de vleeskeurder uit zijn auto en zette een pistool op zijn hoofd. Een minuut later lag Karel dood in een greppel hij zijn huis in Wechelderzande.

Het was meteen een radicale ommekeer in het leven van broer Flor. De wat introverte handelaar in tweedehands kaelmachines beklom de barricaden waar broer beklom vanaf was geschoten. Hij werd, tegen wil en dank een activist

Bijna vijf jaar nadat België door de moord op Van Noppen werd opgeschikt, teistert een dioxineaffaire het land. Een professor uit Gent die het dioxinespoor onderzocht, zei voor de nationale televisie te vrezen voor zijn leven. Premier Jean-Luc Dehaene sprak van 'maffiose toestanden'.

Voor Flor van Noppen is het allemaal déjà-vu. Hij ritselt wat in zijn papieren. -Voilà!-, roept hij uit. Citeert zijn broer in de *Artsenkrant* van 1995: „Voor de wetgever en de ambtenaren zou de veiligheid van het voedsel toch belangrijker moeten zijn dan hun politieke belangen en macht”.

„Profetische woorden”, zegt Van Noppen. „Want volgens mij was nu opnieuw het behoud van de macht belangrijker dan de volksgezondheid. Waarom hebben anders twee ministers de dioxinezaak vóór de verkiezingen verzwegen? Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat hier een vuil politiek spel is gespeeld, met de gezondheid van de burgers als pasmunt.”

Van Noppen heeft niet het gevoel dat hij sinds de moord op zijn broer veel heeft kunnen veranderen in België. „Vaak vraag ik me af of de dood van mijn broer wel enig nut heeft gehad”, verzucht hij. „We zijn van het ene in de andere voedselschandaal gerold, zonder dat er funda-

menteel iets is veranderd.

Al in 1995 heeft de stichting de aanbeveling gedaan om de voedselketen integraal te bewaken. Maar afgezien van één interpellatie in de Kamer is er niets met dat advies gebeurd. Had men wel actie ondernomen, dan zaten we nu niet met die dioxinezaak.”

Veevoer is steeds weer de achilleshiel, stelt Van Noppen vast. „De bse-affaire ontstond omdat koeien kadavers te eten kregen van aan scrapie gestorven schapen. Vervolgens werden enkele kadavers van gekke koeien in België weer tot veevoer vermalen. Hier is ook ernstig verontreinigde citruspulp in voer terecht gekomen. En vorig jaar werden vanwege pesticiden afgekeurde peren rechtstreeks aan varkens gevoerd. Ik bedoel maar: het veevoer wordt gebruikt als de vuilbak van de sector. Deugt een product nergens meer voor, dan kan het altijd nog door het voer, denkt de handel. Maar bovendien de voedselpiramide staat de mens.”

Ook bij de dioxinezaak was het veevoer de zwakke schakel. Afgewerkt vet en olie dat bij containerparken in Luxemburg en Frankrijk was opgehaald, werd doorverkocht aan vetsmelters. Controle op de kwaliteit werd bij de Waalse vetsmelter Fogra niet uitgevoerd.

Van Noppen is voorzichtig met zijn oordeel. „Of hier van bewuste gifmengerij sprake is geweest, weet ik niet. Ik denk eerder een voorspelbaar ongeval. Een calamiteit die net zo goed in een ander land had kunnen gebeuren. want nergens in Europa is de controle op vetsmelters waterdicht. De dioxinezaak is nog maar het topje van de ijsberg. Je kunt wachten op het volgende schandaal.”

Leeuwarder Courant
26-08-1999

Hormonenmaffia België wijkt uit naar Nederland

BRUSSEL (ANP) - De Belgische **hormonenmaffia** omzeilt de strenge controles in eigen land door runderen tijdelijk uit te voeren naar Zuid-Nederland. Daar worden de dieren vetgemest met behulp van hormonenpreparaten en geslacht. Het vlees gaat dan opnieuw de grens over en wordt in België als hormonenvrije biefstuk verkocht.

Deze praktijken zijn mogelijk omdat in Nederland de controle op rundvlees minder streng is dan in België. Er wordt vrijwel alleen gecontroleerd op clenbuterol, terwijl de Belgische hormonenmaffia ook oestrogenen of androgenen gebruikt om de dieren vet te mesten. GroenLinks heeft staatssecretaris Geke Faber (Landbouw) om opheldering gevraagd.

Leeuwarder Courant 1999-07-01

Geen vergoeding voor schade door dioxine

Van onze parlementsredactie

DEN HAAG - Bedrijven die schade lijden door de dioxine-affaire krijgen geen vergoeding van het Rijk. Brussel staat staatssteun wel toe maar het kabinet vindt dat de schade alleen is veroorzaakt door foutief handelen van ondernemers. De overheid heeft hieraan geen schuld, aldus staatssecretaris Geke Faber van landbouw gisteren in een debat met de Kamer.

Die behandelde de nasleep van de dioxine-affaire. In België is veevoer met dioxine besmet geraakt. De vrees was dat dit ook in Nederland terecht was gekomen. Honderden producten zijn uit voorzorg uit de handel gehaald. Uit monsters bleek achteraf dat in Nederland geen dioxinebesmetting heeft plaatsgevonden.

Faber en minister Els Borst van volksgezondheid kwamen eind vorige maand in politieke

moeilijkheden omdat ze pas laat reageerden op de mogelijke besmetting. Maar daardoor hebben bedrijven geen schade opgelopen, aldus Faber. Pluimveehouders hebben volgens het *Landbouw Economisch Instituut* door de dioxine-affaire f70 miljoen aan omzet verloren. Kippenvlees wordt nu slecht verkocht.

Faber wil, evenals Borst, dat de controle op veevoer direct bij het begin gebeurt. Zo wordt gegarandeerd dat de grondstoffen schoon zijn. Nu geschiedt controle in principe pas als alles is vermengd. Vanwege de dioxine-affaire worden de controles op het voer strakker geregeld dan voorheen.

Voor een direct verbod van het gebruik van kadavers in alle veevoer zoals D66 wil, vindt Faber het nog te vroeg. Zij onderzoekt die mogelijkheid wel en komt met een voorstel hierover in haar nota diervoer die ze dit najaar presenteert. In voer voor herkauwers is het gebruik van kadavers verboden vanwege de kans op de gekkekoeienziekte bse. Die kan bij mensen de ziekte van Creutzfeldt-Jacob veroorzaken.

Leeuwarder Courant 1999-07-06

INGEZONDEN

Berichtgeving moet stoelen op feiten, niet op vermoedens.⁵⁰ **Pers en dioxine**

Nu, drie weken na het dioxinevetschandaal in Wallonië (België) maken we de balans op. Een frauduleuze vetinzamelaar heeft een of meer auto's met dierlijk vet vermengd met motorolie, er geen rekening van gemaakt, en ze via een erkende vetmelter, Verkest, naar twee Belgische voerfabrieken gebracht in januari. In februari/begin maart zijn er problemen bij enkele tientallen boerenbedrijven in België. Ze worden opgelost, en de verzekering betaalt. Deze zoekt contact met een gezondheidsinspecteur om de schade te verhalen op de veroorzaker.

Dit is in feite het verhaal, al het volgende heeft niets meer met de gezondheid van de mens te maken. De producten die uit de markt zijn gehaald, waren geen grotere directe bedreiging van de gezondheid dan alle andere producten zoals vis, bakjes patat of noem maar op. In iets te lang gebakken product zit meer dioxine. Hergebruikte frituurolie, of een barbecue op- kolen en u hebt meer dioxine binnen. Ook een kwartier in een stilstaande file geeft meer dioxine dan het eten van tien met dioxine besmette kuikens.

In de pers verschenen echter grote verhalen over hoe gevaarlijk dioxine is. Ministers die er nog een schepje bovenop doen. En dit alles zonder dat er een kip of ander dier in Nederland gevonden is met verhoogde dioxinegehaltenes dan wel diervoer met verhoogde gehaltenes, ondanks duizenden analyses.

Dat de pers de voedselveiligheid nauwlettend volgt, is een goede zaak, mits de waarheid wordt gebracht. Feitelikheden dienen gemeld te worden. Vermoedelijkheden dienen echter beperkt te blijven. Men moet bedenken dat deze artikelen niet alleen voor de Nederlandse

⁵⁰ Geplaatst omdat er rond deze dioxine-affaire wel een overmatige aandacht in de pers was over het onderwerp. Met de rest van het *bagatelliseren* verhaal ben ik het oneens. Zie volgende artikel.....(ZHN.)

consument bestemd zijn, maar ook de buitenlandse pers cq. regeringen onder ogen komen. Na twee weken heeft de Nederlandse consument zijn normale eetpatroon ten aanzien van kip weer hervat. Alle rampverhalen in de pers ten spijt, weet men dat ons voedsel nog nooit zo veilig is geweest als nu. Desalniettemin ligt de export naar het Midden-Oosten, Rusland en verder weg liggen nog op zijn gat. Eieren staan op de kade in Hongkong zonder te worden geaccepteerd ondanks dioxinevrije verklaringen.

Daarnaast zet de pers ook de lezers op het verkeerde been. Die geloven de verhalen niet meer en gaan hun eigen weg met de aankoop van hun inziens verantwoorde producten. Dat blijkt uit de verkopen die slechts een week daalden en daarna weer stegen, terwijl de dioxineverhalen twee weken de krant prominent haalden. Anders gezegd, de lezer trekt zich niets aan van het verhaal over 'mogelijk dit of dat'. En ongeloofwaardig overkomen wil de pers toch niet?.

Hoornsterzwaag. Hessel Bouma.

Nieuwsblad van het Noorden 1999-07-06

Vetsmelters frauderen met dioxine

EU laakt falende controle in Nederland.

BRUSSEL - De Nederlandse controle op besmetting van veevoer en etenswaren met kanker-
verwekkend dioxine schiet tekort. Vetsmelters rommelen met hun administratie om de her-
komst van vet voor het veevoer te verdonkeremanen. Bij laboratoria aanwezige testresultaten
over alarmerende dioxinebesmetting werden niet aan de overheid doorgegeven.

Den Haag heeft met deze falende aanpak de regels van de Europese Unie overtreden, zo blijkt
uit een nog vertrouwelijk rapport over een EU-inspectie in Nederland. De inspecteurs bezoch-
ten ons land na het uitbreken van de dioxinemesis in België. Verscheidene hier gevestigde
vetsmelters leverden grondstoffen aan het Vlaamse collegabedrijf Verkest, dat als de spil van
de gifaffaire wordt gezien.

In hun ontwerp-rapport vragen de EU-inspecteurs Den Haag de controle op de vetsmelters
snel te verbeteren. Alledrie de onderzochte bedrijven bleken te frauderen door in hun admini-
stratie de oorsprong van het vet te verduisteren. Dat gebeurde vaak op verzoek van Verkest.
Eén vetsmelter - het inspectierapport noemt geen namen - gooide regelmatig de officiële
vrachtbrieven weg om onopgehelderde verschillen in vervoerde en aangekomen ladingen vet
weg te poetsen.

Een geïnspecteerde veevoederfabrikant lichtte eveneens de hand met herkomstregistratie van
zijn grondstoffen. Het bedrijf wordt tevens op de vingers getikt omdat het verdacht Belgisch
beender- en vleesmeel onvoldoende apart zette. Daardoor is het mogelijk toch verwerkt. In
een slachthuis troffen de inspecteurs Belgisch vlees aan met 'gezondheidslabels' die makkelijk
loslieten en dus voor ander vlees bruikbaar. Ook in deze onderneming bleek de administratie
ronduit slecht. Zowel van de binnenkomende als de uitgaande producten ontbraken vaak de
documenten waarmee de herkomst nagetrokken kan worden.

Harde kritiek

Opvallend is de harde kritiek van de inspecteurs dat onafhankelijke laboratoria onrustbaren-

de resultaten over Belgische dioxinetests verzwegen voor de Nederlandse autoriteiten. „Dit leidt tot een conflict met het algemeen belang van de volksgezondheid”, aldus de inspecteurs. Den Haag heeft al aangekondigd dat de controle beter moet. Ook komt er een permanente controle op dioxine-besmetting in de voedselindustrie, een zaak waar de EU-inspecteurs eveneens op aandringen. (GPD)

LC 1999-07-13

EU moet strafboete betalen i.v.m. het niet invoeren van hormonenvlees uit Amerika

Leeuwarder Courant 13-07-1999

VS mogen Europa straffen

GENEVE (AFP) - De Verenigde Staten mogen de Europese Unie straffen met handelssancties ter waarde van f 253,5 miljoen. Dat heeft de Wereldhandelsorganisatie (WTO) laten weten. De WTO meent dat de EU ten onrechte Amerikaans rundvlees boycot omdat het **groeihormonen** bevat. Het door de WTO toegestane bedrag is veel lager uitgevallen dan de Amerikanen wilden. Half mei had Washington om sancties ter waarde van meer dan f 400 miljoen gevraagd. Op een voorlopige Amerikaanse sanctielijst staan onder meer Nederlandse trostomaten. Deze kunnen binnenkort worden getroffen door een importtarief van 100 procent. De WTO gaf Canada toestemming sancties te heffen tot f 16,2 miljoen.

Nieuwsblad vh Noorden 1999-07-13

NVM: Agrarische markt valt nagenoeg stil

DEN HAAG - Het blijft tobben in de agrarische sector. De agrarische vastgoedmarkt eindigde negatief de eerste helft van dit jaar. Ook op de mestquotummarkt viel de handel nagenoeg stil, de markt voor ammoniakrechten stortte zelfs geheel in. Zelfs de quotumprijs voor varkens- en kippenmest zakte onder de 30 gulden. Het enige positieve geluid komt van de handel in melkquota. De melkquotumprijs en het aantal transacties stegen sterk. Ook de grondprijzen stijgen fors. Dat blijkt uit de halfjaargegevens van de *Nederlandse Vereniging van Makelaars* (NVM).

De hoge melkquotumprijzen worden volgens de NVM veroorzaakt door de grote onzekerheid over het overheidsbeleid. Daarnaast speelt mee dat de Land- en Tuinbouworganisatie LTO een melkquotumbeurs op wil zetten. Boeren willen nu zo snel mogelijk over zoveel mogelijk quotum beschikken. Dat leidde in de eerste maanden van dit jaar tot 491 transacties met een omzet van 25,4 miljoen kilo melkquotum. De prijs bleef vrijwel gelijk in vergelijking met dezelfde periode in 1998, 0,891 gulden tegen 0,881 gulden in 1998.

De wet Herstructurering Varkenshouderij die op 1 september 1998 is ingevoerd is er volgens de NVM de oorzaak van dat de prijs van de mestquota voor varkens en kippen van 49 gulden (december 1998) kelderde naar onder de 30 gulden in mei van dit jaar.

De prijzen voor bouwland zijn de eerste zes maanden van dit jaar fors gestegen van

59.688 gulden naar 63.695 gulden. De NVM verwacht dat de prijsstijging nog wel even door gaat. Projectontwikkelaars en de overheid krijgen een steeds grotere belangstelling voor agrarische grond, waardoor de prijzen omhoog schieten. (GPD) .

Belgische fietsers die een heleboel koeien zien moet je koesteren

KAF en KOREN Willem Stegenga

DIE TWEE BELGISCHE cyclisten die in Harlingen neerstreken, dat waren nog eens boerenlandschapsconsumenten. Zij beantwoorden perfect aan het ideaalbeeld dat de Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland voor ogen heeft. Toeristen die onderweg 'een he-le-boel koeien' zien.

De volgende en logische stap is dat Marc Belman en Walter Saevens uit Mechelen als ware ambassadeurs der Neerlandse veehouderij dat beeld van die 'he-le-boel koeien' uitdragen op plein en plaats, in slop en steeg, waardoor de aandachtige toehoorder eerder naar een glaasje melk grijpt dan naar een pintje Palm.

Droombeeld van een met een overdosis enthousiasme gedrogeerde boerenvoorman? Dat is het cynisme van de moderne ligboxstallenboer die zijn vee alle vier jaargetijden het liefst binnenhoudt. Gemakkelijker, ook nog beter voor het milieu, maar, zo waarschuwt Jan Cees Vogelaar van de LTO, op den duur slechter voor de afzet van zijn producten.

De praktijk bewijst zijn gelijk. Opedaan tijdens honderden fietskilometers in Oostenrijk en Beieren. Als er ergens in de EU gebieden zijn waar de landbouw nog de geur heeft van de xxx-vriendelijke romantiek xxx deerd met Trachtenrobes en Lederhosen, moet je daar zijn.

Akkoord, de weiden zijn er kleur- en bloemrijker dan de spinaziegroene deken die over onze greiden ligt. Je krijgt overigens wel de indruk dat de verscheidenheid aan planten groter wordt naarmate de subsidie hoger is. In Tirol dus meer kleuren dan in Beieren.

Koeien zie je echter vrijwel nergens.

Stop je bij een boeren-Gasthof en vraag je om een broodje met een glas melk, dan staart de boerin je glazig aan. Melk? Tja, ze heeft het wel, maar die wordt gebruikt in de keuken. Zo in een glas en dan opdrinken? Ze zal haar best doen, maar de bestelling valt duidelijk buiten het dagelijks patroon. Zeker geen landgenoten, oh, Hollanders. Als ze het niet had gedacht. Met moeite en pislauw wordt het gevraagde bezorgd. In grote bierglazen. Geen wonder dat het hoofdelijk verbruik van melk in Duitsland en Oostenrijk lager ligt dan bij ons.

Met alleen koeien in de wei red je het image van de melkveehouderij niet. Daar is meer voor nodig. En aan dat 'meer' wordt gewerkt. De laatste tijd merk je overal dat boer en burger, nog liever 'consument', meer en meer met elkaar in discussie gaan. Er zijn zelfs boeren die dat uitlokken door in de bleek wat afgeschreven materiaal uit te stallen met het bordje 'te koop'. Leuk als ornament voor de burgermanstuin. Hoe roestiger, hoe beter.

Draait een gegadigde het erf op, dan komt het gesprek automatisch op gang. Het merkwaardige is dat zo'n discussie veelal een totaal ander verloop heeft dan in het bedrijfsleven gebruikelijk is.

De boer krijgt een stijgende waardering van de burger. Onderzoeken als van Ondernemers van Nature wijzen dat uit. Feit is evenwel dat de burger de boer daarvan moet overtuigen, want hijzelf heeft zo zijn twijfels. Als de eerste de beste milieuactivist of Groenlinkse rakker wat negatiefs roept over boeren, verheft hij zo'n incident tot maatstaf. De werkelijkheid is veel rooskleuriger.

Zo kwaakte onlangs een vertegenwoordiger van dat gemiddelde koeien in Nederland maar vier jaar worden. Dat komt door het extreem opvoeren van de melkproductie. Zoiets wordt meteen als maatgevend aangenomen en ook nog uitgedragen.

Feit is dat er boeren zijn die hun koeien zo opjatten om veel melk te geven, dat de maag de dieren letterlijk en figuurlijk omkeert. Zij werken op die manier mee aan het idee dat er ons land nogal wat 'wegwerp-koeien' zijn, koeien die de race niet kunnen volhouden en voortijdig de gang naar het slachthuis moeten maken.

Dit nu wordt dankbaar gebruikt door de fokkers van het oude Fries-Hollandse ras. Ze zijn verklaarde tegenstanders van die moderne, ranke Holstein-Friesians en grijpen elke kans aan om hun gelijk te bewijzen.

Voorbeeld. Op 14 augustus houden zij een keuring in Drachten. In de propaganda daaromtrent wordt gewag gemaakt van het verschil met het grote 'stamboek'. In Drachten is 60 procent van de koeien rond de zes jaar en ouder. „Hetgeen bewijst dat het ras in zich heeft, wat ieder ras in zich zou moeten hebben, namelijk dat het duurzaam productieve dieren weet te leveren. Dieren waaraan de veehouderij met betrekking tot haar imago grote behoefte heeft. Dieren ook die een uitstekende basis bieden aan de zich ontwikkelende ecologische veehouderij.”

De grote Coöperatie Rundveeverbetering Delta kent dat geluid. Het duikt zo vaak op dat zelfs een steekhoudend verweer op basis van geregistreerde gegevens nauwelijks meer is te leveren. Het is ploegen op de rotsen. Wie een keer gebiologeerd is door het idee dat de hedendaagse fokkerij niet vrij van uitwassen is, van koeien 'dèr't wat mei is', is kennelijk moeilijk te overtuigen van het feit dat het om uitzonderingen gaat. Delta kampt met die ingebeelde image-ziekte.

Koeien worden niet vier jaar. Ze worden gemiddeld vijf jaar en vier maanden. Ondanks het feit dat er de laatste jaren driftig is gewerkt aan het opvoeren van de productie, is de levensduur niet korter, maar langer geworden. Je kunt Delta verwijten dat zij dat gegeven onvoldoende in beeld heeft weten te brengen. Te veel stiergericht, te weinig boergericht.

Enfin, de rundveeverbeteringscoöperatie heeft maatregelen genomen. Zij heeft een methode ontwikkeld om de duurzaamheid van de runderen, dat wil zeggen van de stieren, in beeld te krijgen. In eerste instantie is die voor intern gebruik voor de fokkerij. Stieren die nu hoog staan aangeschreven omdat ze de productie flink stimuleren, kunnen straks afvallen omdat ze geen bijdrage aan de duurzaamheid leveren, anderen kunnen plotseling omhoogschieten op de ranglijst. Goed voor de boerenbeurs en eveneens voor het milieu.

Delta registreert, de Land- en Tuinbouw Organisatie moet promotie van dit fenomeen voor haar rekening te nemen. Een hele klus, want doemdenkers zijn niet gauw tot propagandisten om te turnen. Nog langer duurt het eer je Belgische fietsers het begrip 'duurzame koeien' hebt bijgebracht.

Nederland zuiniger op auto's dan op koeien

Koe geeft door melkrobot 20 %, in de toekomst misschien wel 35 % meer melk

Door Chiel Evers

NEDERLAND IS zuiniger op zijn auto's dan op zijn koeien. De auto heeft een gemiddelde gebruiksduur van 4,6 jaar, terwijl de gemiddelde koe maar 4,2 jaar oud wordt.⁵¹ Veehouders moeten proberen hun koeien de auto's te laten overleven, vindt adviseur Erik Pet van de noordelijke landbouworganisatie NLTO.

Pel sprak gisteravond in Burgum op een voorlichtingsbijeenkomst over gezondheidszorg en welzijn van het vee. Een gezonde en langer levende veestapel is economisch voordelig, vindt de NLTO. Bovendien komt het tegemoet aan de verlangens van de kritische consument.

Om die reden wil de standsorganisatie er ook voor zorgen dat koeien in de wei blijven lopen en niet permanent op stal komen te staan. „Ze zijn het visitekaartje van de hete sector”, zei Aaltje Dijkstra van de vakgroep veehouderij.

Onder de circa vijftig veehouders in de zaal leefde twijfel. Als de burgers maar in de stal kunnen kijken en zien dat de dieren het er goed hebben, is er al veel gewonnen, vond een scepticus. Jentje de Boer uit Curnjum vindt dat de sector de strijd moet aanbinden met de romantische opvatting die burgers over het platteland hebben. In de stal hebben koeien het zeker driekwart van het jaar beter dan in de wei, betoogde hij.

De Cornjumer is ook allerm minst te spreken over het NLTO-pleidooi voor een langere levensduur van koeien. Althans voor zover dat wordt ingegeven door maatschappelijke argumenten. De statistiek wijst uit dat koeien niet eerder worden afgedankt dan een paar jaar geleden. Daar zou de belangenorganisatie op moeten hameren, vindt De Boer.

In de melkrobots zien maar weinig boeren brood, bleek gisteravond. Anton Stokman uit Koudum werkt er mee en zijn 95 koeien varen er wel bij. Ze geven aanzienlijk meer melk. De productie is opgelopen van 8600 tot 10.500 liter en zal naar 12.000 liter gaan. Dat is geen kwestie van dierenuitbuiting. Integendeel. Zijn dieren voelen zich prettiger doordat ze vaker worden gemolken. Dat blijkt uit de toegenomen rust in de stal, aldus Stokman.

Wat betreft werktijden is de robotboer erop vooruitgegaan, maar financieel moest hij inleveren. En zijn koeien lopen nooit meer buiten. Daar probeert hij nog wat op te vinden, al is het maar voor een paar uur per dag.

51 Dat auto's een gemiddelde gebruiksduur van 4,6 jaar hebben is onzin! In 2004, dus 4 jaar later was de leeftijd van ingeleverde auto's bij sloperijen gemiddeld 14,6 jaar. Misschien komt de gemiddelde levensduur van autobanden dichterbij in de buurt! (ZHN)

De melkrobot is vriendelijk voor boer en koe

De Friese weiden worden allang niet meer uitsluitend bevolkt door zwart-bonte koeien. Ze zijn nog wel in de meerderheid. De toppers geven inmiddels meer dan 11.000 liter melk. Veehouders Anton Blokman uit Koudum wil zelfs naar 12.000 kilo. Met hulp van twee melkrobots

Een boer die zijn paard vervangt door een trekker, haalt veel meer in huis dan alleen trekkracht. Zo is het ook met een melkrobot. „Ast allinne in robot ha wolst om wurk te besparjen, dan dochst der temin mei.”

Anton Stokman in de Haanmeer bij Koudum schafte in mei 1998 twee melkrobots aan voor zijn 95 melkkoeien. De veehouder verzet zich tegen de suggestie als zou hij nu vanuit de computer in zijn slaapkamer zijn bedrijf kunnen gaan runnen, dat hij meer tijd achter het beeldscherm doorbrengt dan in de stal. „Ek in robotboer bliuwt in koweboer.”

Hij vindt zelfs dat hij door de robot meer en beter 'koeienboer' is dan voorheen. Het apparaat heeft een industriële uitstraling. Het zij dan zo. Stokman stelt daar tegenover dat de robot in wezen heel diervriendelijk is en heilzaam uitpakt voor het dierenwelzijn.

De Koudumer gaat door voor een boer die een open oog heeft voor de technische vooruitgang in de melkveehouderij. Het begon met de aanschaf van een *voercomputer*, in 1984. Alle 95 koeien hebben een halsband om, zodat de computer kan volgen hoe vaak zij naar de voerbox gaan. Elk dier afzonderlijk heeft Stokman in de peiling, elk afwijkend gedrag wordt geregistreerd.

Na de voercomputer schafte de veehouder in 1987 een *managementprogramma* aan. Hij voert de ziekte-, voedings- en productiegegevens in en hij laat er allerlei berekeningen op los. De vet- en eiwitgehalten worden per e-mail aangeleverd door de zuivelfabriek. Stokman is er ook mee gaan telebankieren en binnenkort gebruikt hij de computer voor het verwerken van de bedrijfseconomische gegevens.

Nu staan er dus ook nog eens twee melkrobots in zijn *ligboxenstal*. Voor alle investeringen geldt hetzelfde verhaal: de veehouder streeft, met dezelfde productiemiddelen, naar een hogere omzet. In 1984 gaven zijn 95 koeien een slordige half miljoen liter melk, nu bijna twee keer zoveel. Hij kocht er in die jaren geen grond bij en de ligboxenstal is nog dezelfde als vijftien jaar geleden.

In een jaar tijd maakt de gemiddelde jaarproductie per koe een sprong van 9000 naar 10.500

Export rundersperma stuit op problemen

LEEWARDEN - De export van rundersperma stuit op problemen. *Holland Genetics*, zo werd gisteravond in het EATC in Leeuwarden duidelijk, heeft al een stapje terug moeten doen.

Tot voor kort wilde deze tak van de rundveverbeteringscoöperatie *Delta* - waarin het FRS is opgegaan - nog wereldleider op dit terrein worden. Voorzitter Simon Evenhuis zei dat het doel nu is wereldspeler te worden. Een van de vier die op deze markt actief zijn.

De praktijk leert volgens insiders dat de Amerikanen, die al jarenlang op wereldschaal sperma uitvoeren, de beste agenten en distributeurs in het buitenland hebben. *Holland Genetics* moet het dus doen met jonge agenten, bemiddelaars die in de ogen van de Amerikanen te licht zijn bevonden, of bestaande firma's duur inlijven.

Toch is *Holland Genetics* niet ontevreden. Manager Monice van Dongen zei dat dankzij de export de boer gemiddeld f 11,25 minder voor een rietje sperma betaalt dan anders het geval zou zijn. Van de f200 miljoen omzet wordt f25 miljoen in het buitenland verdiend.

Holland Genetics wil vooral bedrijven in het buitenland overnemen. In de zaal was men meer voor export via agenten.

Van Dongen zei dat agenten hoge provisies vragen - geld, dat de boeren hier eigenlijk toekomt. Volgens hem heeft *Holland Genetics* 90 procent van de markt in ons land in handen. De concurrenten zeggen vooral stieren met prima exterieurvererving in huis te hebben. Van Dongen vond het een misser van *Holland Genetics* dat aspect in de promotie niet goed naar voren te hebben gebracht.

Sjoerd Politiek uit Kimsverd zei dat *Delta* te weinig oog nog heeft voor de wensen van boeren met een melkrobot. Die vragen stieren die koeien vererven met sterk beenwerk en een uitgekende plaatsing van de spenen opdat de robot die gemakkelijk kan pakken.

Leeuwarder Courant 17-12-1999

Kartelpolitie pakt melkketen aan

LEEUWARDEN - De Nederlandse Mededingings autoriteit heeft mede op verzoek van de oormerkweigeraars de **Keten Kwaliteit Melk** aangepakt. Boeren moeten volgend jaar aan een aantal hygiënische voorwaarden voldoen. Hun bedrijf krijgt dan een certificaat. Melkveehouders die die eisen niet halen zouden flink worden gekort op hun melkprijs. De boeren die weigeren koeien met oormerken uit te rusten, hebben de NMa ingeschakeld. Geen oormerken betekent namelijk ook korting op de melkprijs. De NMa heeft de stichting **KKM** nu gevraagd de voorwaarden aan te passen.

Leeuwarder Courant 1999-12-24

Melkcontrole Nijland in geweer tegen *Delta*

NIJLAND - De melkcontrolevereniging Nijland is naar de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) gestapt omdat ze kwaad is op de landelijke rundveverbeteringsorganisatie CR Delta. Nijland is een kleine zelfstandige vereniging en is voor veel gegevens over koeien aangewezen op de computer van Delta die centraal alles registreert.

Delta hanteert als monopolist veel te hoge tarieven, stelt voorzitter Johannes Breeuwsma. Een gesprek met Delta leverde niets op en daarom is een week geleden de stap naar de NMa gemaakt.

De onwil van CR Delta heeft alles te maken met oud zeer, aldus Breeuwsma. De grote lande-

lijke organisatie kan het volgens hem niet goed hebben dat Nijland zelfstandig floreert en dit jaar zelfs nog zestig leden van Delta overnam. Voornaamste reden is dat Nijland f 6 per koe per jaar goedkoper is. Het totaal aantal leden van Nijland komt daarmee uit op 416. Van de groep zijn er 260 boeren die helemaal niets met de grote landelijke organisatie te maken wil hebben.

De anderen laten toch een deel van hun gegevens via Delta lopen en voor elke keer dat Nijland een beeldscherm met gegevens oproept hij Delta, moet 60 cent worden betaald. Dat is Breeuwsma veel te veel. „Yn it ófrune moasten wy rom f 100.000 oan Delta beteljé. Wy ferrekkenje dat wol mei dy boeren, mar it kin in stik goedkeaper.”

2000

Leeuwarder Courant 2000-01-07

INGEZONDEN

Tegen KKM: kwaliteit melk wordt al streng gecontroleerd. Een overbodig keurmerk

KOUDUM. – De melk wordt reeds tientallen jaren gecontroleerd op kwaliteit. Tevens is er dagelijks controle op het bevinden van antibiotica in de melk. Door die constante controle behoort deze melk kwalitatief tot de beste van de wereld. Daar kan de Nederlandse boer terecht trots op zijn. Om de boer te stimuleren goede melk te leveren wordt hij op kwaliteit uitbetaald. Dit systeem werkt zo goed dat tussen 95 en 100 procent van alle melk van eersteklas kwaliteit is.

De consument maakt zich de laatste tijd steeds meer zorgen over de kwaliteit van eten. En terecht. De zuivelindustrie heeft gemeend daarop te moeten inspelen. Men heeft het keurmerk KKM bedacht. Dit staat voor **Keten Kwaliteit Melk**.

KKM heeft niets te maken met intensief boeren of de hoeveelheid bestrijdingsmiddelen die wordt gebruikt. Ook wordt er niet gecontroleerd hoe hygiënisch de boer te werk gaat met het schoonmaken van de uier. Nee, de zuivelindustrie heeft gemeend, zoals tegenwoordig steeds meer gebeurt, dat de verpakking belangrijker is dan de inhoud.

KKM bestaat uit 54 regeltjes, waar de boer aan moet voldoen. Let de gemeente er wel op of de boer een milieuvergunning heeft? Heeft de gezondheidsdienst voor dieren het boerenbedrijf wel onder controle? Voor de dierenarts moet een stofjas en laarzen aanwezig zijn, mocht deze zijn spullen eens vergeten. Er moet een plafond tegen de zolder van het tanklokaal aanwezig zijn, hoewel de melkwinning een gesloten systeem is.

Vele van deze regels roepen de vraag op: waar dient het voor? Voor een beter product voor de consument? Nee! Want de werkelijke kwaliteit van de melk wordt al uiterst zorgvuldig gecontroleerd. Waarom dan toch KKM? Om de consument zand in de ogen te strooien? Of wil men de boer, als zelfstandig ondernemer, steeds meer verantwoordelijkheden afnemen, zodat deze steeds meer aan de zuivelindustrie gebonden is?

Ik ben bang dat het om dit laatste gaat. Dit ook mede door de laatste krantenberichten dat NMa (Nederlandse Mededingingsautoriteit), de strafheffing, opgelegd door de zuivelindustrie, op de melk van niet erkende KKM boerenbedrijven heeft verboden. Bovendien is het wel erg tweeslachtig dat de zuivelindustrie goedgekeurde eersteklas kwaliteitsmelk van een niet erkend KKM veehouderijbedrijf voor veevoer dumpst, en bijvoorbeeld minder goede tweede klas kwaliteitsmelk van een wel erkend bedrijf voor menselijke consumptie bestemt.

Koudum

M. Hettinga.

Boer mag straks wat eisen van KKM

(KAF en KOREN Willen Stegenga)

DE BOEREN ZIJN 'clean' de nieuwe eeuw ingegaan. Alles op de boerderij is tot in de puntjes verzorgd. Poes mag zelfs niet meer onder de melktank dutten. Reinheid alom. De melkveehouderij, toch al niet gebukt onder een slecht imago, doet er nog een schepje bovenop.

Tot voor kort werd melk alleen aan de fabriek gecontroleerd. Het systeem is verfijnd, de controle uitgebreid. Niet meer het schone product alleen is maatstaf, ook aan de manier waarop het is gewonnen zijn eisen gesteld. *Keten Kwaliteit Melk* heet het nieuwe systeem.

Het heeft even geduurd eer iedereen van het nut was overtuigd. Een groepje boeren van wat destijds nog Friesland Dairy Foods heette, is ermee begonnen. Hun inzet is beloond. Na verloop van tijd is hun borgingsysteem landelijk overgenomen. De zuivelreus heeft er zelfs nog wat goodwill voor gebeurd.

Tot op zekere hoogte loopt Nederland voorop, als het om melk gaat die met garanties is omgeven. Er is geen systeem in de Europese Unie dat landelijk zo wijdvertakt is ingevoerd als bij ons. In Engeland is het beperkt tot de supermarktketen Tesco die afspraken met een groep boeren heeft gemaakt. De Denen zitten ook op die toer.

De Belgen zouden er ook mee aan de slag, maar daar ligt het plan nog te rijpen bij de overheid en wat er uiteindelijk van terecht zal komen is niet meer dan een aftreksel van het onze. Duitsers proberen het per deelstaat in te voeren.

Het heeft even geduurd eer hij ons de boeren het heil van KKM inzagen. Ze moesten immers maatregelen treffen en die kwamen op het moment dat ze het al druk hadden met het invullen van de *mineralenbrut* en wat er al niet meer aan rompslomp door de 'hikkedaam' kwam. Bovendien, een zichtbare beloning stond er niet tegenover. Geen plusje op de melkprijs, bijvoorbeeld. Waar doe je het dan voor? De zuivelindustrie, gesteund door de vakgroep Melkveehouderij van de Land- en Tuinbouw Organisatie, bedacht een methode om het systeem versneld van de grond te krijgen: een flinke boete als je niet op tijd je spullen voor elkaar had.

Je beurt zo maar 20 procent minder voor je melk als je niet aan de eisen van KKM voldoet. Het dreigement wordt binnenkort in sancties omgezet.

De zuivel en de LTO kregen onverwacht steun uit België. Daar brak een *dioxinecrisis* uit die ook zijn weerslag in ons land had. Blikskaters, dachten de boeren, dergelijke affaires moet je zoveel mogelijk voor zijn. Voor degenen die nog aarzelden was dat het sein om de gevraagde aanpassingen aan te brengen.

De omvang, van de schade die die dioxinecrisis heeft veroorzaakt slaat te lezen in de jaarverslagen. *Cobeco* zegt er maar liefst f15 miljoen door te zijn misgelopen. *Campina* komt op het dubbele en *Friesland Coberco Dairy-Foods* zegt er zelfs f40 miljoen bij ingeschoten te zijn. Je krijgt de indruk dat de rekenmeesters op het kantoor heel goed kunnen optellen als het om schade gaat waar je baas niks aan kan doen. Verhalen? Dat niks. Je plukt weinig van een sjoumelende Belg die afgewerkte dieselolie in het veevoer heeft gestopt.

Verrek, veevoer, hoe wordt dat nu gecontroleerd? Volgens wat wordt verstaan onder 'goede praktijk'. Te vaag, zegt de zuivelindustrie. Dat moet beter. Derhalve heeft de zuivel de voerfabrieken het mes op de keel gezet met meer garanties te bieden. Lage voerprijzen zijn toch al niet bevorderlijk voor het opvoeren van de kwaliteit.

Hoe dan ook, bijna 98 procent van de melkveehouders, is KKM-waardig. In de staart zitten nog een paar boeren die er binnenkort toch mee ophouden. Dus is de dekking landelijk vrijwel rond.

Hoe nu verder? In de eerste plaats gaan er binnenkort 20 controleurs op pad die elke boer twee keer in de vier jaar beoordelen of ze ook doen waar ze voor hebben getekend. Dat houdt in beginsel in dat je vandaag een controleur op je erf kunt krijgen, maar volgende week nog, een keer. Daarna ben je ervan af. Ze melden zich van tevoren keurig aan dus je kunt nog, even bijsturen mocht je wat zijn vergeten in de turbulentie van al den dag.

Waterdicht is het systeem niet, maar het nadert dat van de belastingdienst. Bovendien wie bij een bezoek van een KKM'er door de mand valt, zal wel vaker in de peiling worden gehouden. Doet de zuivelindustrie er ook wat mee? Nou, in eerste instantie niet. Ja boetes uitdelen. Voor het overige wacht men af.

„Het lijkt ons een goede zaak dat er een communicatieplan komt naar de supermarkten en de consumenten”, zegt KKM-directeur Louwrens van Keulen. „Wij hebben dat neergelegd bij Nederlandse Zuivel Organisatie”, het verband aller fabrieken.

Die NZO aarzelt nog. „Ik wil eerst weten hoe het KKM-systeem in de praktijk werkt eer wij er wat mee gaan doen” zegt André Olijslagcr van Friesland Coberco Dairy Foods. „Na een jaar zullen wij de zaak bekijken”.

Voor deze Drentse benadering – kiek'n wat 't wordt – is veel te zeggen. Eer je 'KKM' of iets wal meer aanspreekt op een pak melk zet moet je er wel van overtuigd zijn dat alle lekken zijn gedicht.

Dat neemt natuurlijk niet weg dat de handel er nu al wel mee aan de slag, gaat. Tesco, om een voorbeeld te noemen, staat nu soms al onaangekondigd op de stoep bij de zuivelfabrieken om een kijkje te nemen hoe het daar om en toe gaat. Dan is het mooi als je kunt zeggen dat het bij jou niet alleen in orde is, maar dat ook de boer zijn zaakjes voor elkaar heeft.

Het kan niet anders dat de boer op den duur toch enige eisen aan zijn zuivelindustrie kan stellen. Een knappe melkprijs, bijvoorbeeld. Dankzij zijn inzet heeft hij zich met dat KKM-systeem ontworsteld aan zijn gedegradeerde status van 'grondstoffenleverancier'. Hij is meer en beter geworden. De zuivel heeft in het geheel een flinke vinger in de pap. Het is eigenlijk voor het eerst dat de boerenbond daar nu ook zo bij betrokken is. Voor die bond is het zaak druk op de ketel te houden. „Wat doen jullie ermee en wat levert dat onze leden op?” Dat soort vragen.

Vijf instanties dagen *Delta* voor kartelpolitie

SWIFTERBANT - Het aantal rundveeinstanties dat de coöperatieve rundveeverbeteringsorganisatie *Delta* in Arnhem voor de *Nederlandse Mededingingsautoriteit* heeft gedaagd is inmiddels opgelopen tot vijf. Behalve de melkcontrolevereniging Nijland en het *Fries-Hollands Rundvee Stamboek* in Leeuwarden, zijn de fokkers van *Fries-Hollands vee*, de k.i.vereniging *Samen* in Grashoek en een boer in Zuid-Holland. Dick Endendijk van het FHRS maakte dat gisteren bekend op de jaarvergadering.

De kleine rundveeorganisaties liggen al jaren overhoop met *Delta*, dat meer dan 90 procent van de markt in handen heeft. Volgens Endendijk dateert de onvrede uit de periode dat de kunstmatige inseminatie werd ingevoerd. Die was voorbehouden aan coöperatieve verenigingen. Particulieren mochten er niet aan meedoen. Toen die coöperaties werden samengevoegd tot een landelijke geheel ontstond er een monopolist die op last van het ministerie van landbouw de deur ook open moest zetten voor degenen die daar niet bij zijn aangesloten.

Endendijk: “De deur is nooit verder dan op een kier gekomen. Wij hebben uitpuddend met *Delta* onderhandeld, maar er is geen oplossing gekomen. Het ministerie heeft ons toe(n) gezegd maar naar de NMa te stappen.”

Delta heeft alle informatie over rundvee in de computer en maakt daar volgens Endendijk misbruik van. *Delta* kan spelen met de tarieven. Het is verplichte winkelnering. Ze misleiden de boeren op een verschrikkelijke manier. Wij zijn nu afhankelijk van de NMa. Die heeft de regie. Ik heb geen idee hoe lang dit duurt, maar mogelijk zal aan de hand van de uitkomst nou een schadeclaim worden ingediend”.

Henk Slaghuis van *Cofok* zei tijdens zijn inleiding dat het aantal koeien dat meer dan 100.000 kilogram melk geeft daalt. *Delta* geeft de ibr-affaire (?) daar de schuld van. Slaghuis denkt dat de invloed van de Holstein-Friesian's daar ook debet aan is. Toen er nog meer Fries-Hollands bloed in het vee zat was de levensduur langer.

Hij waarschuwde voor genetische roofbouw en raadde het FHRS aan een bijdrage te leveren in het opzetten van fokbedrijven voor Fries-Hollandse koeien. Blaarkoppen en Maas-Rijn-IJssel-vee. *Delta* is daar niet voor uitgerust.

Via het FHRS zijn er vorig jaar 12.500 drachtige vaarzen geëxporteerd.”

Moderne technologie – melkrobot – in Hoeve Koning Willem III

Van Onze verslaggever JAN WIERENGA

Frederiksoord - De oude Hoeve Koning Willem 111 in Frederiksoord is aan een nieuwe fase in zijn lange leven begonnen. Waar ooit de mensen van de *Maatschappij van Weldadigheid* in bedaard tempo boerenhandwerk verrichtten, daar worden nu in een moderne stal koeien gemolken door al even moderne robots. Dat gaat de hele dag door. De koeien lopen uit zichzelf naar de melkplaats waar zij worden herkend door elektronica en volautomatisch worden ge-

molken. Stapt een koe een keertje te vaak de melkbox binnen, dan heeft de robot dat onmiddellijk door. In zo'n geval wordt er níét gemolken. Technologie van de bovenste plank, die bezig is de melkveehouderij in Nederland te veroveren.

Ondertussen schuift een hydraulisch systeem non-stop de mest uit de stal. De gier verdwijnt daarbij door gaten in de vloer naar de kelders onder de stal. Zo worden mest en gier van elkaar gescheiden, waardoor de stal het zogeheten Groene Label mag voeren.

Deze wijze van mestafvoer reduceert uiteindelijk de uitstoot van ammoniak in het milieu. En dat is, zoals we weten, tegenwoordig een hot item in boerenland

De nieuwgebouwde stal met alles wat er bij hoort is de trots van Henk (53) en Willemien (51) Middelwijk, de pachters van de Koning Willem III Hoeve. De nieuwbouw verrees achter het historische bedrijfsgebouw, met de zegen van de Maatschappij van Weldadigheid die nog altijd eigenaresse is van de boerderij. Volgende week donderdag houdt het echtpaar Middelwijk voor particuliere en zakelijke relaties open huis op de hoeve. Hierbij zullen ook de zakelijke partners zich presenteren. Onder hen de dierenarts, de loonwerker, de voederfabrikant, de bank, de zuivelfabriek en de stamboekvereniging. Zij en vele anderen zijn de zogeheten ketenpartners van Henk en Willemien Middelwijk.

In de stal zijn op dit moment ruim honderd koeien (Holstein Frisians) ondergebracht. Zo melkt het echtpaar zijn quotum van 776.000 liter per jaar vol. In de toekomst zal een kleinere veestapel volstaan, omdat de hypermoderne melkrobots hun werk zo goed doen, dat de productie op termijn met tien procent stijgt. Bij de boerderij hoort 68 hectare land. Gekozen is voor een bedrijfsvoering waarbij veelvuldig de loonwerker wordt ingeschakeld. Voor het overige doen Henk en Willemien al het werk zelf; geholpen door de computertechnologie.

[...]

Leeuwarder Courant 2000-03-18

MAP Kaf en Koren

De ibr-affaire kent geen schone handen

(KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA)

DE ENTING TEGEN de koeiengriep ibr begint zo langzamerhand omvang en - als je niet oppast - ook de duur van de mestproblematiek te krijgen. Het is hoog tijd voor snelle maatregelen en voor een adequate oplossing. Het spel van welles-nietes begint velen de keel uit te hangen. Het doet de melkveehouderij in ons land geen goed. Melk was ooit het product dat aan alle criteria, die je aan een imago mag stellen, voldeed. Het is nu een beetje in opspraak geraakt, een gevolg van een opeenstapeling van halve feiten en hele missers.

Voorop staat dat niemand die op enigerlei wijze bij deze affaire is betrokken, nog schone handen heeft. Bayer, de leverancier van de entstof niet, de Gezondheidsdienst voor Dieren evenmin, de Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland kan ook al niet zeggen zonder schuld te zijn, het beleid van de overheid is niet van alle smetten vrij en de boeren zelf dragen ook een steentje bij.

Kortom, alle factoren zijn aanwezig om het tempo naar de eindstreep te verhogen. Zo niet, dan wordt het tijd voor de spreekwoordelijke 'sterke man', in dit geval een onafhankelijk buitenlands instituut. Dat moet hij voorbaat door alle partijen worden geaccepteerd en op voor-

hand ook een akkoordverklaring krijgen voor zijn conclusies. Een dergelijk onderzoek verlengt echter de affaire en kan derhalve als allerlaatste redmiddel in de baan worden gebracht.

Het begon drie jaar geleden. Nederland, zo bleek, had als veenatie niet die gezondheidsstatus die men een land, dat tweederde van zijn zuivel en vlees moet exporteren, zou wensen. Vijfde op de Europese ranglijst, aldus Geert Benedictus van de *Gezondheidsdienst voor Dieren* in Drachten. Er werd een uitvoerig sanitair programma opgesteld, te beginnen met het enten tegen de koeiegriep ibr. Die kostte ons land, zo zei hij, een fors bedrag aan exportderving.

Die enting was aanvankelijk vrijwillig. De spuit werd het eerst gehanteerd op bedrijven die een leuke afzet hadden van drachtige vaarzen naar het buitenland. Het bleek al ras dat er wat mis was. De behandelde koeien produceerden zoveel slijm dat de boer ze niet in een weiland aan de weg durfde te brengen, bang dat hij was dat de overwaaiende smurrie gladheid op het plaveisel zou veroorzaken. En dat is geen fabeltje.

De veehouder zag eveneens dat de conditie van zijn dieren achteruitholde. Kalveren die het niet haalden en die dat wel deden, zijn nu nog de schlemielen van de stapel. Ze geven veel minder melk dan mocht worden verwacht. Kortom, een schade van enkele tienduizenden gulden.

De Gezondheidsdienst werd verwittigd, maar reageerde niet of nauwelijks. De klacht verdween hij het oud papier, het enten ging door. De gevolgen zijn bekend. Twaalf boeren hadden zoveel problemen, dat ze hun veestapel moesten opruimen. Bayer, de leverancier van de entstof, betaalde in die gevallen schadevergoeding.

Korte tijd later, toen het enten tegen ibr verplicht was gesteld, bleek dat er veel meer boeren problemen met hun vee hadden. Ze vormden een actiegroep en schudden de autoriteiten wakker. De LTO wierp zich vervolgens op als meldpunt. Niet minder dan zeventienduizend gevallen werden ingeboekt.

Wel erg veel. Voor de LTO reden om den volke te tonen hoe groot de schade wel niet was, voor Bayer reden om vraagtekens te zetten en in elk geval om de hand op de knip te houden. De LTO had sterker gestaan, als de Gezondheidsdienst een strenge selectie in de klachtenregen had toegepast.

Je krijgt nu het verhaal dat 'mijn klacht reëel is, maar dat ik twijfel aan die van mijn buurman'.

Niet zo verwonderlijk, overigens. Boeren moeten in het kader van mestwetgeving uiterst zorgvuldig met mineralen omgaan. In de praktijk betekent dat dat er op het scherpst van de snede wordt gevoerd. Veel van het land, zo weinig mogelijk van de fouragehandelaar. Wij kennen zo'n boer. De gesteldheid van zijn vee liep hard achteruit. Hij gooide het roer drastisch om, kreeg de voerkoopman weer op het erf en zijn koeien blaken nu van levenslust.

Bayer, zeggen ze op Beursplein 5 op de veemarkt. heeft op aanwijzing van een veearts eens gekeken bij een boer die problemen met zijn vee had, maar niet tegen ibr had gespoten. Tja, dat krijg je dan. Jan Hesselink van de NLTO heeft bij het proefstation van Aebele Kuipers in Lelystad een voorstel ingediend de relatie mestwet-veegezondheid te laten onderzoeken.

De overheid is uiterst warrig met de affaire omgegaan. Volksgezondheid blokkeerde een bedrijf dat last van zwakke koeien had. Aan de andere kant riep staatssecretaris Geke Faber - op

de Landbouwbeurs in Zuidlaren - dat er met onze melk niets aan de hand is. Melk is immers het meest gecontroleerde consumptieproduct dat ons land kent, zo zei ze.

Feit is dat de zuivelindustrie de melk van verdachte bedrijven - en dat gaat om een tiental en geenszins om zeventuizend - even apart heeft verpoederd en weggezet. Om elke verdenking voor te zijn. Als de bui over is, komt die poeder weer in roulatie of wordt vernietigd.

Aan de affaire moet snel een eind worden gemaakt. Dat kan, want in wezen zijn alle partijen erdoor besmet geraakt. Een ideale omstandigheid voor resultaat. De LTO wil in januari weer met een verplichte enting tegen ibr beginnen. In de herfst mogen de boeren daarover stemmen. Die enting kan alleen dan van de grond komen, als er deugdelijke praktijkproeven zijn genomen, waarbij alle aspecten worden meegewogen. Ook die van de mestwet. Zo te zien lijkt begin volgend jaar te vroeg voor de herstart.

Leeuwarder Courant 2000-07-10

Minister wil 'apk' voor landbouw – KKM

Van een onzer redacteuren

UTRECHT - De Nederlandse boeren krijgen voortaan een tweejaarlijkse inspectie. Het is een soort 'apk', waarbij extra gelet wordt op hygiëne en gezondheid van de dieren. Minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw wil dat veeartsen de verplichte tweejaarlijkse inspectie op alle boerderijen uitvoeren.

Volgens de bewindsman kunnen met een verplichte inspectie in een vroeg stadium ziektegevallen worden opgespoord. Boeren en bevoegde instanties kunnen dan meteen maatregelen treffen. Vaak zal het gaan om kleine aanpassingen en veranderingen. Volgens Brinkhorst is zo'n controle goed voor de boer en zijn bedrijf, maar ook voor het imago van de landbouw.

Jan Cees Vogelaar, voorzitter van de vakgroep Melkveehouderij van de LTO: „Ik ben er niet op tegen. Wij hadden dit allang moeten hebben. De bedrijven worden nu voor een deel al gecontroleerd, maar daar wordt geen registratie van bijgehouden. Als wij die 'apk' eerder hadden gehad hadden wij niet zo'n ellende met die 'slijters' gehad”. Dat zijn koeien die door onbekende oorzaak niet gedijen. Het slijtersprobleem wordt met het besmette vaccin van Bayer tegen koeiegriep in verband gebracht. Bayer spreekt dat tegen.

Machiel Sol voorzitter van de *Stichting Ketten Kwaliteit Melk*. een controlesysteem voor de veehouderij, zet vraagtekens bij het plan van Brinkhorst. „Hier hebben wij het nog wel eens over. De minister moet wat doen op last van Brussel. De vraag is of hij het systeem zelf laat uitvoeren of dat hij dat doet met ons. Dat is nog de discussie. In ons KKM zitten veel elementen die ook in zijn 'apk' zitten. Als je niet uitkijkt doe je dubbele dingen”.

Op de *Nationale Rundvee Manifestatie* in Utrecht reageerden veefokkers zaterdag terughoudend. Topambtenaar Geert Koopstra van het ministerie van landbouw lichtte daar het voorstel van Brinkhorst toe. Veel boeren vinden in doorsnee dat ze al genoeg controleurs op het erf krijgen.

Leeuwarder Courant 2000-07-10

Nederlandse boer op zoek naar andere koe

UTRECHT - De Nederlandse boer gaat op zoek naar een andere koe. Niet dat hij zijn veestapel drastisch gaat veranderen, het wordt een aanpassing die de buitenwacht ziet zal opvallen. De moderne landbouw, met de al maar uitdijende bedrijven vragen een koe die kerngezond en vruchtbaar is, die goed gedijt in een grote groep en die geschikt is om door de robot te worden gemolken. De veeverbetering beraadt zich over de eisen die de moderne landbouw stelt aan de fokkerij, aldus Ate Lindeboom van de coöperatie Delta, zaterdag op de Nationale Rundvee Manifestatie in Utrecht.

Lindeboom, fokkerij-specialist, zegt dat de melkrobot in ons land dan wel een grote vlucht neemt, wereldwijd stelt het gebruik nog weinig voor. Toch moet je daar op inspelen. Hij treft nu boeren die hun jonge koeien zo vaak een bezoek aan die robot zien brengen en die zoveel melk geven dat zij zich afvragen hoe zo'n dier dat ooit volhoudt. „De fraach is dus: hokker ko ha jo dérfoar nedich?”

Op het gebied van de rundveefokkerij is ons land een topper. Samen met de Verenigde Staten en in mindere mate met Frankrijk. Lindeboom: „In jier as fiif werom stelden wy yn Amerika noch neat foar. No steane der tweintich fan ús bollen dér op de top-hundert-list. It gebruk fan Nederlânske bollen nimt dêr geweldich ta”.

Dat is wereldwijd het geval. De export van sperma en embryo's komt dit jaar meer dan 10 procent hoger uit dan vorig jaar. Lindeboom: „Frankryk docht it ek goed, mar se binne ús net oan it ynhelpen. It ferskil tusken Amerika en Frankryk wurdt wol lytser.”

In ons land wordt het verschil tussen zwartbonte en roodbonte koeien in de keuringsring kleiner. Roodbontfokker Jan Reitsma van Driesum vermoedt dat er over een jaar of zes geen onderscheid meer zal worden gemaakt. Dan lopen dieren van verschillende kleur in dezelfde rubrieken. „Yn Fryslân binne wy al safier”. NRM-voorzitter Simon Evenhuis zegt dat daar op de eerstvolgende NRM – over twee jaar - nog geen sprake van zal zijn.

De jury zette zaterdag de dochtergroep van de populaire Holland Geneticsstier Lord Lily op de eerste plaats. De nakomelingen van de exterieurvererver Ked Juror werden tweede. Lord Lily brengt koeien die het nettomelkgeld met f 453 verhogen, Ked Juror komt niet verder dan f137 en dat bedrag zal met zo'n f100 zakken als de computer de nieuwste gegevens spuit. Een bewijs dat de NRM een pure exterieurshow is, waar niet naar de inhoud wordt gekeken.

Minister Brinkhorst pikt *apk* handig in

KAF EN KOREN, WILLEM STEGINGA

HANDIGE JONGEN, die Brinkhorst van landbouw. Even op een zaterdagmiddag aan duizenden boeren, die voor iets heel anders in de zaal zitten, terloops laten vertellen dat ze om het half jaar een controleur op het erf krijgen. Voor een apk-tje. Om te kijken of er een koe is die wat mankeert. Tijdstip en omstandigheden waren fout, maar wel leep gekozen. In de eerste plaats kwam de ambtenaar die de minister verving, Geert Koopstra, afkomstig uit Oldemarkt. een half uur te laat op de *Nationale Rundvee Manifestatie* in Utrecht. Daar werd de maatregel namelijk gelanceerd. Koopstra dacht dat die show in de Jaarbeurs was, maar het was de veemarkt. Nationale Rundvee Manifestaties worden sinds jaar en dag altijd op de veemarkt gehouden. Vergissen is menselijk, maar dit foutje grijpt dieper. Het geeft aan hoe ver het ministerie soms van de praktijk staat.

Kijk, ons land behoort op het terrein van rundveefokkerij tot de absolute top in de wereld. In Frankrijk en zelfs in de Verenigde Staten zijn ze jaloers op Nederland. Wekenlang zijn de fokkers in de ban van deze show. Toen ze in januari hun agenda invulden, stonden 7 en 8 juli prominent aangekruist: NRM Utrecht.

Op een ministerie, dat er voor de landbouw is, moeten die dagen met viltstift op de kalender worden omcirkeld. Zo niet, dan mag je je afvragen hoe groot de interesse aan de Bezuidenhoutseweg voor de veehouderij is, als het een keer niet om een kwestie of incident gaat. Dit was gewoon een naastgeschoten pengel.

Een manifestatie van desinteresse was ook de wijze waarop Koopstra namens Brinkhorst sprak. Zo'n show leent zich niet voor lange toespraken. De boeren zijn er gekomen om naar koeien te kijken, niet om naar speeches te luisteren. De organisatie had er ook niet op gerekend dat er meer zou worden gezegd dan wat kontkruiperige opmerkingen.

Koopstra hield zijn verhaal op het moment dat er dochtergroepen van bekende stieren in de ring waren. Daar keken die duizenden boeren naar. Toen hij was uitgesproken klonk er een beleefd applaus. Je had al snel de indruk dat dat was bedoeld als opluchting voor het einde van dit ongewenste intermezzo.

Koopstra komt maandag terug op het ministerie. „En”, vraagt Brinkhorst. „hoe reageerden de boeren daar in Utrecht op mijn voorstel. Dat van die apk. bedoel ik?” „Heel goed, excellentie. Ze gaven mij zelfs applaus.” Brinkhorst: „Mooi, mooi. dan kunnen wij daarmee doorgaan. Om in LTO-termen te spreken: er is draagvlak voor. Hoe vind je die?” „Ja, ja. leuk bedacht, ha, ha” zal Koopstra hebben gezegd.

Hij was een van de weinige ambtenaren die van het apk-plan wist. Brinkhorst had weer eens een ingeving en maakte daar direct een item van. Dat doet hij vaker. Het hete ambtelijke apparaat staat dan even versteld, maar gaat vervolgens over tot de orde van de dag.

De boerenvoormannen op de tribunes keken sip. Ze hebben een heel circus opgezet om de melkwinning aan hoge hygiënische voorwaarden te binden. *Keten Kwaliteit Melk* heet dat. Er was overtuigingskracht voor nodig om dat aan de man te brengen.

Overigens: wat zegt een consument KKM? Helemaal niets. Gewoon een foute naam, spreekt totaal niet aan. In een wereld bol van communicatieadviseurs had men wat anders moeten bedenken. De minister is niet zijn simpele apk-voor-boeren doelgerichter.

Nu de uitwerking. Dat wordt een verhaal apart. Bij KKM krijgen de boeren twee keer in de vier jaar een controleur op het erf. Bij apk wil de minister elk half jaar iemand sturen. Dat zal een veearts worden. Leuk voor die branche. Het aantal boeren neemt af, dus is er minder werk. Dankzij deze apk is hun toekomst zeker gesteld. Een soort bijstand.

Krijg je ook nog dat de zuivelfabriek een mannetje stuurt, als de chauffeur van de tankwagen van een buurman klachten krijgt dat het bij de boer waar hij net is geweest een rommeltje op het erf is. Eerst die wagen schoonspuiten en dan bij mij melk ophalen. Prima zaak natuurlijk. Boerenerven moeten keurig in orde zijn, dat is uitstekend voor het imago. Als de consument ergens op let, is dat op de properheid van de boerderij waar hij langs fietst. Het wordt dus druk op de boerderij met al die controleurs. „Wij moeten het er nog maar eens over hebben”, zegt Machiel Sol uit Wapserveen. Hij is voorzitter van de stichting KKM en ziet het zwerk drijven.

Het applaus dat van de tribunes in Utrecht klonk vertaalt hij niet meteen in draagvlak. En terecht. Zo die apk er toch zal komen, lijkt het ook logisch dat er meteen even een rekening bij wordt gepresenteerd. De volgende vraag is dan: wie moet die betalen? Daar is nog geen antwoord op gekomen. En: als ik er aan voldoe, krijg ik dan meer geld voor mijn melk?

De stichting KKM heeft zich wat dat laatste betreft al ingedekt. Niet meer melkgeld, maar wie er niet aan voldoet, krijgt minder. Die korting gaat rondzingen. Gegarandeerd. Boeren die die op hun dak krijgen zitten in hetzelfde schuitje als die boeren uit de jaren dertig die water bij de melk deden. Zij hebben voor eeuwig een kras op hun imago gekregen. Je kon de meid verkrachten, maar dat waaide over. Water bij de melk bleef je je leven lang achtervolgen.

Als die apk er komt, zal het KKM-systeem daarin worden opgenomen. Met dank aan de LTO en de zuivelindustrie die dat systeem hebben opgezet. De minister zal daar gaarne gebruik van maken. Moet-ie die apk wel doorzetten, anders verwordt hij tot de man van louter woorden en kreten.

Leeuwarder Courant 2000-10-10

Boeren willen zichzelf ethische grens opleggen

BALK - Boeren en bestuurders voeren een ethische discussie over wat een boer van een koe kan vragen. De rundveeverbeteringsorganisatie *Delta* laat een nota opstellen om zo materiaal te krijgen voor de 'apk' voor de melkveehouderij die landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst heeft aangekondigd. *Delta* wil een voorschot nemen op de discussie over de hoge productie per koe en de al dan niet daarmee gepaard gaande ziekteproblemen bij het vee. Daarbij is de relatie met de koeienziekte ihr genoemd.

Manager Huub Huizinga zei dat de productie van de koeien sinds 1985, uitgedrukt in kilogrammen vet en eiwit, met 52 procent is gestegen. De dieren kunnen dat volgens hem aan. Hun leeftijd is constant gebleven.

„De maatskippij hegjint har hepaalde saken óf te freegjen. Wy wolle dêr in antwurd op jaan kinne. Wy witte dat de kij fan no likelang op de bedriuwen bliuwe as bygelyk, yn 1985. Lykwols wolle wy ús op de saak heriede”. zei gisteravond Jetze Bakker uit Engelum: Daarom

heeft Delta het universitair centrum voor bio-ethiek en gezondheidsrecht van de universiteit van Wageningen opdracht gegeven een discussienota op te stellen.

Uit een enquête onder de leden blijkt dat die voor het aanblijven van de monsternemer, zijn. CR Delta was van plan hem af te schaffen.

De coöperatie heeft vorig boekjaar - dat september afliep - goed geboerd. De waarde van de export van sperma steeg van f23 miljoen naar f30 miljoen. Bakker: „En dat wylst wy mei de prijs nochal wat heger sitte as ús konkurrinten”. De hoge dollar; de ietsje hogere omzet en die hogere prijs hebben voor de groei gezorgd.

Bakker zei dat er voor volgend jaar een winst is begroot van f 7.5 miljoen. De winst van het afgelopen jaar zit ook in die buurt. Wellicht komt er een terugbeta ling voor leden en klanten. De tarieven gaan overigens wel wat omhoog. Huizinga zei dat alle diensten kostendekkend moeten zijn.

Nieuwsblad vh Noorden 2000-12-08

Melkrobot beter voor sociaal leven boerengezin

Van onze verslaggever WIM JASSiES

GRONINGEN / RASQUERT – Ook zijn vrouw Olga vindt dat hij rustiger is geworden, sinds hij heeft besloten het melken van zijn koeien over te laten aan robots. „Tja”, zegt melkveehouder Wilfried Reuvekamp uit het Noord-Groninger Rasquert, „we kunnen nu zelfs op ons gemak Sinterklaas viëren, zonder dat we iemand moeten inhuren om de koeien te melken.” Uit een recent onderzoek gebleken dat melkrobots het sociale leven van een boerengezin ten goede komen. Reuvekamp bevestigt ook een andere conclusie, namelijk dat deze uiterst ingenieuze apparaten in het voordeel van het dierwelzijn zijn. „En”, zegt hij, „als een koe zich goed voelt, dan voelt een boer zich ook goed.”

Uit het onderzoek van de Agrarische Hogeschool in Den Bosch is gebleken dat automatische melksystemen vooralsnog geen grote bedrijfseconomische voordelen opleveren. De meerprijs - gemiddeld 250.000 duizend gulden - wordt nog niet gerechtvaardigd door het extra rendement. Maar voor Reuvekamp is dat allemaal heel betrekkelijk. De melkveehouder, die op het gebied van de melkrobots een van de pioniers is, blijft het systeem toejuichen. Hij heeft de afgelopen zomer zelfs de derde robot gekocht; inmiddels heeft hij dan ook 200 melkkoeien rondlopen.

Welzijn

Maar misschien nog meer dan het sociale gewin, telt voor de jonge boer het welzijn van zijn koeien. „Boeren die geen robot willen, zeggen dat ze nu twee keer per dag de koeien onder handen krijgen en dus kunnen controleren. Maar melken en controleren zijn wel twee dingen tegelijk. Ik kan in alle rust, wanneer ik het maar wil, de stallen in.” Hij wijst er verder op, dat hij dat ook 's nachts kan doen als koeien moeten afkalveren. „Ik slaap 's morgens dan wat uit”, zegt hij lachend, „want de koeien weten de melkrobot wel te vinden.”

Wilfried Reuvekamp spreekt van 'een gigantische arbeidsverlichting'. In het verlengde van de

combinatie melkrobots en dierwelzijn heeft hij deze zomer ook de stalmuren laten slopen. Ze zijn vervangen door zeildoek. Een modern weerstation op het dak van de stallen regelt de openstelling ervan. „We hebben nu geen last van tocht”, aldus de gedreven ondernemer, „maar er is wel frisse, droge lucht”. De benen van de koeien zijn beter dan ooit. Hun gezondheid is duidelijk vooruit gegaan.

Uit het Brabantse onderzoek is ook gebleken dat in melkrobotstallen de rust is toegenomen, doordat de koeien zelf bepalen wanneer ze eten, melken en liggen. Het aantal gevallen van uierontsteking is afgenomen; dus de veeartskosten zijn lager geworden. Niet onbelangrijk is ook dat de gemiddelde leeftijd van de dieren licht is toegenomen. Nadeel is dat bij de overstap naar een dergelijk automatisch melksysteem sprake is van zowel gewenningsproblemen als van problemen met de techniek. Door die gewenningsproblemen daalt het eerste jaar de omzet. Maar daar heeft Keuvekamp geen boodschap (meer) aan.

Nieuwsblad van het Noorden. 2000-12-29

Commentaar: Voedselveiligheid problematisch

Door PEET VOGELS

Nog nooit was het voedsel veiliger en nog nooit is er zoveel te doen geweest om de veiligheid van voedsel. De huidige paniek rond het mogelijk met BSE besmet Duits rundvlees hangt direct samen met het ontbreken van eenduidig Europees beleid voor voedselveiligheid. De economische belangen van de nationale voedingsindustrieën gaan niet zelden boven de volksgezondheid.

Vrijwel elk jaar duikt wel een probleem op met voedsel uit een of andere lidstaat waar iets mis mee is. Individuele landen nemen steevast strenge maatregelen, maar dat leidt in de praktijk alleen maar tot meer verwarring. Vorig jaar was er de voedselcrisis van met dioxine besmette kippen uit België. Groot was de paniek in Duitsland toen bleek dat Nederlandse soepkippen ook met dioxine besmet waren. Enig speurwerk wees uit dat het om van oorsprong Belgische kippen ging die in Nederland waren geslacht. Is de kip verwerkt tot vleugel, bout of filet, dan hoeft er helemaal geen landaanduiding meer op het etiket te staan. Ferme nationale maatregelen, zoals een importverbod, hebben in de praktijk dan ook louter een symbolische betekenis. De herkomst van het genuttigde product is vaak niet te achterhalen.

Ook de strenge BSE-maatregelen in Nederland hebben nauwelijks enig effect op de volksgezondheid. Toenmalig minister van landbouw Van Aartsen verbood het gebruik van hersens, ruggenmerg en ander risicomateriaal van runderen in vleeswaren en veevoer in 1997. Dat gebeurde naar aanleiding van de ontdekking van BSE in Nederland. Andere landen verboden het gebruik niet, maar veevoer en vleeswaren uit die landen wordt tot op de dag van vandaag gewoon geïmporteerd.

Waar Nederland de volksgezondheid steeds meer als leidend principe heeft, zijn in Europees verband de economische argumenten vaak doorslaggevend. Dat korte termijn denken wreekt zich nu. De Duitse veesector zag niets in het verbranden van risicomaterialen. Dat is een kostenpost, terwijl het risicomateriaal verwerkt in worst nog geld oplevert. Zo ging het ook met het verbod op diermeel in veevoer. Dode dieren zijn goedkope grondstof, de plantaardige al-

ternatieven zijn een paar centen duurder per kilo en daar worden de voerfabrikanten op afge-rekend.

In een sector waar elke cent telt, is het directe rendement belangrijker dan een betrouwbaar imago op de lange termijn. Nederland is daarom al enige jaren bezig de veesector de duim-schroeven aan te draaien. De overheid bepaalt wat en hoe er geproduceerd wordt en wie wat moet controleren. De tekortkomingen in de sector en de verdeeldheid tussen de Europese lan-den zorgen voor een schimmige gang van zaken. Dat maakt de consument terecht wantrou-wig, waardoor een dioxine-affaire of een mogelijk met BSE besmet worstje tot grote paniek kan leiden. Hoewel deskundigen keer op keer beweren dat de consumptie van rundvlees veilig is en er in Nederland (nog) geen mensen zijn die lijden aan de ziekte van Creutzfeldt Jakob.

(GPD)

Supermarkten willen alleen zuivel van koeien in de wei

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - De Europese supermarkten willen op den duur alleen nog zuivel van koeien die in de wei lopen. Over een paar maanden volgt het besluit hierover, stelt Winny de Jong van het *Centraal Bureau Levensmiddelenhandel*. De boerenorganisatie LTO is tegen, de *Nederlandse Zuivel Organisatie* wacht af.

Volgens De Jong, zouden dieren in grupstallen eigenlijk ook niet meer mogen. „koeien moeten vrij rondlopen, maar het gaat te ver om grupstallen in de ban te doen. Als koeien maar een paar maanden per jaar bulten komen. De consumenten willen dat.”

De controle moet nog worden geregeld. De Jong: „Het staat wel vast dat boeren onaangekondigd bezoek krijgen van een inspecteur. Als het goed is krijgen ze een certificaat. Ze hebben het KKM-systeem (*Keten Kwaliteit Melk*). maar dat gaat ons niet ver genoeg”. Een tweejaarlijkse controle. Die ook nog wordt aangekondigd, gaat het grootwinkelbedrijf niet ver genoeg.

Roelof Bos van de noordelijke LTO zegt dat zijn organisatie het systeem van koeien in de wei wil bevorderen. Drie jaar geleden is dat al uitgesproken. Goed voor het imago, dierenwelzijn en gezondheid. „Il is lykwols beslist net sa dat kij yn 'é greide better út binne as kij dy 't it hiele jier yn é stal rinne.”

Bij stalkoeien heeft de boer volgens Bos beter overzicht en ontdekt hij vaak sneller problemen. Daarom is Bos tegen het verplicht stellen van koeien in de wei. Hij vraagt zich af hoe de zuivelindustrie het zal fiksen om twee soorten melk op te halen: van boeren met koeien in de wei en van die met koeien op stal.

Tiny Brouwers van de NZO stelt dat de zuivel goed luistert naar wat consumenten willen. „Wij zullen dus een open dialoog met het CBL aangaan. Maar het moet wel haalbaar en controleerbaar zijn.”

Veeziektes werken uiterst leerzaam

KAF EN KOREN W. Stegenga

TOT VOOR ENKELE DAGEN kon er nog wel een grapje af over mond- en klauwzeer. Bijvoorbeeld over die boer in de jaren vijftig, die inspecteurs op z'n erf kreeg met de vraag of zij zijn koeien wel even in de bek mochten kijken. Zijn bedrijf was verdacht. Geen punt. De boer stapte met de controleurs de wei in, de koeien werden onderzocht en het resultaat was uitstekend. Geen tongblaar. Komt die boer 's avonds in het café en zegt zijn buurman: „Wat moest dat fannemoarn mei dy frjemde lju tusken myn kij?”

Dergelijke grapjes doen de ronde in een tijd dat mond- en klauwzeer nog een ver-van-mijn-

bed-Crisis lijkt en alleen voorkomt in landen waar het allemaal slechter is geregeld. In Nederland is het immers allemaal veel beter voor elkaar.

Nou beter? Jaren geleden constateerde Geert Benedictus, toen directeur van de Gezondheidsdienst voor Dieren in Drachten, dat wanneer je een Europese ranglijst zou aanleggen van landen die de veeziekten aardig onder knie hebben, je Nederland slechts op de vijfde plaats zou aantreffen. Een middenmoter.

Er alles aan gelegen die status op te krikken. Immers wij zijn een nijvere landbouwnatie: 60 procent van onze agrarische producten moet de grens over. Even een knoop in het garen en meteen doen landen de import uit Nederland in de ban. Je moet de zaken *pico bello* voor elkaar hebben, wil je die export in de benen houden.

De plaats in de middenmoot was aanleiding tot het nemen van maatregelen, van het opzetten van bestrijdingsprogramma's en het uitdokteren van scenario's. Op naar de top.

Zolang, er geen direct gevaar dreigt komen dergelijke ambitieuze programma's altoos wat langzaam van de grond. Komt nog bij dat in dit vergaderland iedereen over alles mee moet praten, anders trapje al snel op gevoelige tenen en roept er al gauw iemand dat er geen draagvlak is bij zijn achterban.

De echte snelheid was er al wat uit toen het noodlot toesloeg. Men kreeg geen tijd meer om de veeziekten in het algemeen doeltreffend te bestrijden, want er was *varkenspest*. De animo brak in tweeën, toen bleek dat bij de bestrijding van de koeiengriep ibv Baver een besmette entstof had gebruikt. Nog steeds een onopgeloste zaak. Weliswaar een vette kluit voor de advocaten en goed voor geratel van de faxapparatuur – want er zijn heel wat gierende perscommuniqué's over verstuurd -, maar wel met als gevolg dat een verplichte bestrijding voorlopig van de baan is.

Denk je de draad weer op te kunnen pakken, stopt een ook aan ons land leverende Belgische veevoerfabrikant afgewerkte olie in zijn meel. Het *dioxineschandaal*. Weer werd de rem gezet op het alles omvattende programma.

Enfin, de dioxine is achter de rug en de draaiboeken gaan weer open. Zal je net beginnen, krijg je de hele bups van de *gekke-koeienziekte bse* over je heen. Weer geen tijd om de weg naar de Europese top in te zetten.

En het was nog zo mooi bedacht. Eind vorig jaar had het moeten gebeuren. Een citaat uit Fabers tongblaardraaiboek: „Een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van het Nederlandse bedrijfsleven en L.NV, zal een voorlichtingscampagne voorbereiden ter verkrijging van draagvlak voor de voorgestelde maatregelen”.

De praktijk van al den dag is er de oorzaak van dat die ambities niet zijn uitgevoerd. Roelof Bos van de NLTO: „It bliuwt op it stuit noch in saak fan krisis-management. Jo krije foar it oarc de tiid net”.

Toch is er een positieve kant. Alle betrokkenen leren elke keer weer van een crisis. Hoe je gaten moet dichten en pleisters moet plakken. De varkenspest heeft voor de mond- en klauwzeer tot gevolg gehad dat het draaiboek is bijgesteld en aanmerkelijk verbeterd, zonder van een optimale scenario te willen spreken.

Niet onbelangrijk is dat de NLTO nu al proeft dat er ook zonder een brede voorlichting draagvlak voor de ziektebestrijding begint te ontstaan. Dat niet alleen, ook de systemen worden verfijnd. Neem dat van de oormerken. Die moeten er voor zorgen dat runderen van a tot

en met z moeten zijn te traceren. Er mankeerde zoveel aan dat er soms tienduizenden runderen zoek waren. Veelal lag de schuld bij de slachterijen. Sinds de bse-crisis verdwijnt daar een rund dat niet volledig is geormerkt in de destructie en ziet de boer geen cent.

Eind dit jaar maakt de NLTO een ronde langs de boeren om een visie voor de toekomst te formuleren, zoals dat in het jargon heet. De boerenbond wil dat alles onder controle is en moet zijn leden mee zien te krijgen. Dat lijkt op dit moment een fluitje van een cent. Het is te hopen dat er geen nieuwe crisis nodig is om iedereen bij de les te houden, want het grote programma moet natuurlijk wel van de grond komen.

Leeuwarder Courant 2001-03-10

ook MAP Superheffing-2

Als er iets mis is wordt de boer gekort in zijn melkgeld

Keten Kwaliteit Melk KKM

De koe op de boerderij, daar begint het natuurlijk mee. De stichting *Keten Kwaliteit Melk* (KKM) stelt strenge eisen aan de veehouders. Zieke koeien geven ongezonde melk, dus wordt alles op alles gezet om de beesten in topconditie te houden. Ze mogen alleen goedgekeurd voer voorgeschoteld krijgen. De boer mag alleen met een in rundvee gespecialiseerde dierenarts in zee gaan, die bovendien is erkend door de KKM. Alle melkers op de boerderij moeten dieren die geneesmiddelen krijgen duidelijk kunnen herkennen. Die melk mag niet worden verwerkt in consumptiemiddelen en moet daarom apart worden gehouden. Ook de melk- en koelinstallaties worden regelmatig gekeurd.

Veehouders die niet voldoen aan deze en nog veel meer strenge eisen komen niet in aanmerking voor het keurmerk van de KKM. Een boer kan overigens uitstekende melk afleveren, maar als hij dat niet doet op een door de KKM voorgeschreven manier, kan hij het keurmerk wel vergeten.

Van de 28.000 melkveehouders in Nederland zijn er slechts 40, die zich niet hebben aangesloten bij de stichting. Die maken het zichzelf daardoor behoorlijk lastig. „De fabriek kan het zich niet veroorloven om melk van die veehouders af te zetten op de consumptiemarkt”, weet Tiny Brouwers, woordvoerder van de KKM. „Die melk moet apart worden opgehaald. Dus maakt de fabriek extra kosten. Die boeren krijgen daarom minder betaald voor hun melk.”

Zuivelfabrikanten sporen nu de laatste boeren aan om ook het keurmerk aan te vragen. Directeur Louwrens van Keulen van de KKM heeft er het volste vertrouwen in dat dat lukt. Alle veehouders werken dan volgens hetzelfde systeem. „We zijn een voorloper in Europa”, zegt Van Keulen. In geen enkel ander land worden melkveehouders zo categorisch gecontroleerd in hun werkwijze.

Een keer per twee jaar komt er controle op de boerderij. Eigenlijk is het meer een bezoek, want de 'beoordelaars' komen aangekondigd. „Wij zien onszelf niet als controledienst”, aldus Van Keulen. En zo zien de veehouders de KKM ook niet, denkt hij. „Voor hen zijn die keuringen meer een bevestiging dat ze het goed doen”.

Brouwers vertelt het nog sterker. Volgens hem besparen sommige melkveehouders geld sinds

de invoering van het systeem. „Doordat ze in strakke structuren denken en handelen worden de kosten, veroorzaakt door falen, minder.” Doordat de boer bijvoorbeeld goed bijhoudt van welke koe hij geen melk voor consumptie mag afleveren, voorkomt hij dat hij in zijn melkgeld wordt gekort.

Nu de stichting de boel op de boerderijen onder controle heeft, wil de KKM verder. Veevoer controleren is niet meer voldoende. Want grondstoffen uit, verre landen, daar begint het mee. Van Keulen: „Als er in de Rotterdamse haven een schip binnenloopt met citruspulp waarin je een verhoogde concentratie dioxine aantreft, dan is het al binnen. Het wordt hoe dan ook afgezet op de markt. Ze moeten dat spul toch kwijt. Je moet dus voorkomen dat dat schip binnenkomt en dus dat die pulp op de verkeerde manier wordt gedroogd.” Volgens Van Keulen gaan mensen van het *Produktschap Zuivel* polshoogte nemen in Brazilië, waar de pulp vandaan komt.

Een keer per drie dagen wordt de melk opgehaald van de boerderij. Hier komt het volgende controlerende orgaan om de hoek kijken. Voordat de melk wordt afgeleverd bij de fabriek wordt er een monster, genomen. Dat gaat, voorzien van een unieke streepjescode, naar het *Melkcontrolestation (MCS)* in Zutphen. Daar in het gigantische laboratorium wordt de melk geanalyseerd. Het lijkt er wel een fabriek. Geavanceerde apparaten doen zoemend hun werk. Het ruikt er, hoe kan het ook anders, naar melk.

Per jaar stroomt er 330.000 liter door het laboratorium, dat een omzet heeft van f17,5 miljoen. Er worden bijna 50 miljoen analyses per jaar uitgevoerd. Van de melk die na de analyses overblijft, wordt varkensvoer gemaakt.

Nieuwsblad vh Noorden 2001-03-21

Uitbraak van MKZ-virus in Nederland ⁵²

Calamiteitenteams in Groningen en Drenthe bijeen.

Den Haag - Op een boerderij in Olst (Overijssel) is vandaag mond- en klauwzeer (MKZ) geconstateerd. Dat heeft minister Brinkhorst van Landbouw vanmorgen in de Tweede Kamer bekendgemaakt. De boerderij met 60 runderen en 20 schapen is inmiddels geruimd. Het is het eerste geval van mond- en klauwzeer in Nederland sinds 1984.

Brinkhorst kondigde onmiddellijk maatregelen aan ter voorkoming van verdere verspreiding. In heel Nederland geldt een vervoersverbod voor vee, pluimvee en mest, dat in elk geval 72 uur zal duren. Bovendien mogen in het hele land ook geen melk, sperma en veevoer meer vervoerd worden. Op dat laatste kan alleen om 'welzijnsredenen' een uitzondering worden gemaakt.

Het mond- en klauwzeer werd ontdekt bij vier koeien op het bedrijf in Olst. Zij vertoonden de 'klassieke' verschijnselen: hoge koorts, overvloedig speeksel, blaren en kreupelheid. Na onderzoek bij het landbouwkundig laboratorium ID-Lelystad werd de ziekte definitief vastgesteld. In een straal van een kilometer rond het bedrijf worden alle boerderijen met vee geruimd. Het gaat volgens het *Rijksinstituut voor de keuring van Vee en Vlees* (RW) om tienduizenden dieren.

52 Uitvoerig verslag over deze MKZ-Crisis <http://edepot.wur.nl/118137>

In het hele land zijn alle evenementen waar dieren bij betrokken zijn met onmiddellijke ingang afgelast. Ook het paardenspektakel Indoor Brabant in Den Bosch komt te vervallen. Het bedrijf in Olst bevindt zich op korte afstand van het eerder deze week verdachte bedrijf in liet Gelderse Oene. Volgens Brinkhorst maakt dat het waarschijnlijk dat de verdenking ook daar terecht was. De definitieve uitslag van het onderzoek naar de dieren uit Oene wordt vrijdag verwacht.

Zowel in Groningen als in Drenthe zijn vanmorgen de calamiteitenteams bij elkaar gekomen. Ze staan onder leiding van de provincie en komen in actie als er sprake is van een ramp. Een van de zaken die werd besproken is hoeveel manschappen de politie moet inzetten om naleving van het vervoersverbod te kunnen controleren. In Drenthe hield men er vanmorgen rekening mee dat politieverloven zullen worden ingetrokken.

Direct na het bekend worden van de mond- en klauwzeeruitbraak kwam de politie in actie. Zo werd tussen Leek en Marum een kippentransport aangehouden. Hoewel het vervoersverbod om 11 uur inging werd besloten de transporten die op de weg waren tot 13 uur gelegenheid te geven naar de eindbestemming te rijden, mits die in het Noorden kwam. Transporten uit het zuiden mochten het gebied niet meer in. (c; pi»

Pagina 5: 'Geen toestanden als in Groot-Brittannië.'

Belevenissen dierenarts: Agressie in Kootwijkerbroek

Jaap de Boer, wiens ouders afkomstig zijn uit Morra-Lioessens, is veearts in het Gelderse Geesteren. Vanaf de eerste uitbraken van mond- en klauwzeer in Olat en Oene is hij ter plaatse om op veehouderijbedrijven te enten of te ruimen. Hij heeft per week verslag bijgehouden van zijn confrontatie met de harde werkelijkheid.

Vandaag de derde week.

De derde week van huis. De week wordt overheerst door Kootwijkerbroek. 's Avonds ingedeeld in een ruimploeg voor donderdag, aanvang 06.45 uur. Beetje nieuwsgierig ben ik wel, hoe gaat dat en kun je die mensen tot steun zijn, wat uiteindelijk je 'werkplezier' is.

Laat ik eerst uiteenzetten hoe zo'n ruimploeg in elkaar zit, dan de werkwijze van het doden van de dieren en daarna over het warme onthaal in Kootwijkerbroek.

Een ruimploeg bestaat uit drie dierenartsen van wie een de coördinator is, twee schutters (professionele schutters slachthuis), twee of drie keurmeesters als hulpkrachten, twee of drie drivers om de dieren op te halen, een kraanmachinist met kraan, destructiewagens van Rendac met chauffeur, een douchecabine met chauffeur, een voorraadwagen (kleding, materialen, eten/drinken) met chauffeur, een of twee ontsmetters met wagen.

Normaal gaat zo'n ploeg rechtstreeks naar het betrokken bedrijf. Dus zo'n vijftien man en de nodige volgauto's. Op elk bedrijf moet het team worden voorzien van nieuwe kleren, laarzen en materialen. Daarna douchen en weer alles nieuw (alles wordt later vernietigd).

De prijs? Alles in de mkz-campagne kost klauwen vol geld. Eerst maakte ik me er druk om, nu niet meer. Als Brussel niet op emotionele gronden omgaat met het non-vaccinatiebeleid, dan wordt enten vanwege de kostprijs al goedkoper dan bestrijden.

Het doden van de dieren: op het eerste bedrijf (37 vleesveedieren) krijgen de koeien een verdovingsinjectie, dan worden ze een voor een naar buiten geleid en daar direct geschoten (overdruk in hersenen, gevolg knock-out) en door een dierenarts 50 cc T61 ingespoten, waardoor ademhaling stopt. De dieren zijn 100 procent dood en worden getest op hun laatste reflexen alvorens de kraanmachinist het teken (van de dierenarts) krijgt om ze op te pakken.

Op het tweede bedrijf met 240 vleeskalveren (van vier nationaliteiten: Deens, Duits, Belgisch en Nederlands) worden de kalveren in groepjes van zes naar buiten geleid en daar direct geschoten. Daarna krijgen ze een injectie. Ook hier weer 100 procent zekerheid alvorens de gripper zijn werk doet. Varkens worden geëlectrocuteerd en gecontroleerd en jonge biggen krijgen direct een injectie.

De werkwijze is correct en dierwaardig. Misschien is hij ook wel mooier dan eerst naar het slachthuis (vergelijk de hond die thuis geëuthanaseerd wordt). Economisch is het een gigantisch verspilling, maar de reden is duidelijk.

En of dit alles je wat doet? Natuurlijk. Het zien van die kalveren met die jeugdblik nog in de ogen, het horen van het gekraak van ribben als die koe opgepakt wordt (soms) en de aanblik van de doodstrijd van dat kalf dat nog in de buik van zijn dode moeder zit.

In Kootwijkerbroek ervaar je enkel agressie! Ook al heb je de intentie mensen tot steun te

kunnen zijn. In een colonne trekt de stoet onder begeleiding van de ME (een peloton van vijftig man) enkele honderden meters het dorp in en gaat er 's avonds uit. Ongelooflijk, alleen dat al.

Wat ik zelf ervaren heb:

- geen hand willen geven bij kennismaking („Ik geef geen hand aan iemand die dit beleid ondersteunt”.)
- de buurvrouw schreeuwt vijf minuten lang „moordenaars ga weg!”
- de Hitlergroet krijgen of op het voorhoofd gewezen worden.
- een jonge vent: „zolang jullie hier zijn, is jullie leven niet zeker”.

Ik kan best voor een ander zijn standpunten begrip hebben, alleen Kootwijkerbroek moet wel begrijpen dat zij zelf net als ik en de rest van Nederland in het verleden dit beleid geformuleerd hebben en dat zij meer dan anderen geprofiteerd hebben van Europa. Als je ziet hoeveel kalvermesters daar zitten, word je er koud van.

Al dat vlees is opgegeten in Italië en Frankrijk, niet hier! Dat dit noodlot zich voordoet is inherrent aan het beleid en er moet ook direct aan gewerkt worden dit beleid te wijzigen voor de toekomst. Denk je dat wij als ploeg dit werk met plezier doen (ben ik hiervoor opgeleid?), dat die ME'ers daar voor hun lol staan? Individueel zullen ze hun mening hebben, maar als blok voeren ze het beleid uit (trouwens niemand van die ME'ers wil met me ruilen).

Ik heb Kootwijkerbroek ervaren als een ME'er die door zijn helm naar de buitenwereld kijkt. Ik ben sterk gaan twifelen of ik er maar niet mee moet kappen. Nee dus. Ik ga in ieder geval nog een week door en stel zelfs voor dat we eerst Kootwijkerbroek doen en dan later pas andere veehouders elders, zij die zich wel conformeren aan het beleid.

Door zoveel tegenwerking (zelfs bedreigd met ijzeren staaf) heeft de RW het werk niet kunnen afmaken en niet alles kunnen reinigen. De RW moet nu voor de derde keer naar een boer (vrijwilligers gevraagd!)

Altijd wordt er in principe overlegd met de veehouder wat en hoe hij het wil binnen de praktische mogelijkheden. Dit is een drama voor mens en dier waar ook begrip voor is bij de uitvoerders. Maatschappelijk is dit ook totaal niet te verantwoorden!

Trouwens, bij het afscheid van een kalvermester krijg ik een omhelzing. Hij stopt nu, terwijl de planning eigenlijk 2004 was. Maar toch, de laatste plaats op aarde waar ik ooit mijn vakantie zal doorbrengen, zal Kootwijkerbroek zijn.

JAAP DE BOER

P.S. Een „geluk” bij een ongeluk is dat ik net gevraagd ben om op tweede paasdag naar Friesland te komen, om daar te helpen. Even Kootwijkerbroek vergeten, nu naar mensen die normaal boos, agressief of gelaten zijn en die steun zoeken bij een medemens.

MKZ-crisis symptoom van fundamenteel probleem

MAX VAN DEN BERG⁵³

De beelden van huilende boeren en dood vee dat als afval door grote grippers in de afvoercontainers wordt gegooid laten praktisch niemand in Nederland onberoerd en ik wens geen enkele boer toe dat zijn bedrijf moet worden geruimd. Mond- en klauwzeer is misschien wel de grootste crisis die de landbouwsector de afgelopen jaren heeft getroffen. Zondebokken worden gezocht en de betrokkenen worden gehoord.

De vinger wordt bijvoorbeeld regelmatig naar "Brussel" gewezen. Een ontorechte vinger want velen vergeten voor het gemak dat dit Brussel bestaat uit de landbouwministers uit de lidstaten zelf en niet een aantal -anonieme ambtenaren- die vanachter hun bureau allerlei dictaten uitwerken. En om spreekwoordelijk nog maar eens een oude koe uit de sloot te halen: Het Europees landbouwbeleid is een van de terreinen waar de democratische controle nog steeds te beperkt is. Het Europees parlement mag alleen een niet- bindend advies geven en ook voor de nationale parlementen zijn de besluiten van de landbouwministers niet altijd even makkelijke te doorgronden. Ook wordt niet altijd duidelijk dat Europa, de landbouwministers dus, met instemming van de diverse boerenorganisaties begin jaren '90 gezamenlijk op basis van economische overwegingen hebben besloten niet langer tegen mond- en klauwzeer te enten. Het zou de export van Europees vee en vlees ten goede komen.

Ditzelfde argument wordt nu eigenlijk de Nederlandse boeren voor de voeten geworpen. En als je de hele crisis vanuit dit perspectief bekijkt is zelfs begrijpelijk dat het leeuwendeel van de Europese lidstaten, waar geen MKZ heerst, zich blijft beroepen op de afspraken die in het kader van het Europees landbouwbeleid zijn gemaakt en van Nederland verwacht dat alle maatregelen worden genomen om de crisis onder controle te krijgen.

Voor mij vormt de MKZ-crisis een symptoom van een veel fundamenteeler probleem dat wordt veroorzaakt door beginselen waarop het Europees landbouwbeleid is gestoeld. De kern van het probleem is dat het beleid zich teveel richt op de commerciële belangen van de agrarische sector en te weinig op andere belangen.

Dit leidt bijvoorbeeld tot het „gesleep” met dieren door heel Europa, waardoor een MKZ-uitbraak makkelijk van het ene naar het andere land overspringen. Er moeten natuurlijk nu maatregelen worden genomen om de MKZ-crisis onder controle te krijgen. Wij hebben in het Europees parlement dan ook gepleit voor preventieve vaccinatie, een beter functionerend crisisen controlestelsel en het aangaan van het debat voor een heroverweging van het huidige non-vaccinatiebeleid.

Maar eigenlijk moet het totale Europese landbouwbeleid op de schop, want deze keer zijn het koeien, maar de volgende keer is het de varkenspest of zijn het de dioxinekippen. In 2003 zal het Europees landbouwbeleid worden geëvalueerd. De sociaal-democratische fractie in het Europees parlement heeft op mijn verzoek een werkgroep ingesteld die met mogelijke voorstellen voor hervormingen moet komen. En het is duidelijk dat dit geen makkelijke klus zal worden. Sommige landen, zoals Nederland of Duitsland, staan achter verdergaande hervormingen. Maar in diverse andere landen, zoals Frankrijk en Italië, heeft men hier meer moeite

53 Max van den Berg was in 2001 voorzitter van de PvdA Euro-delegatie in het Europees Parlement

mee. De kern van de voorstellen van de PvdA is dat het Europees landbouwbeleid niet langer de kwantiteit van de productie ondersteunt, maar juist de kwaliteit.

Op dit moment wordt hoofdzakelijk geld gegeven per koe of andere geproduceerde eenheid. Dit werkt intensivering in de hand. Deze geldstroom moet zodanig worden omgebogen dat boeren geld krijgen voor het verrichten van publieke diensten, bijvoorbeeld landschapsbeheer, of milieubescherming. Ook moet een deel van de subsidies in zaken als plattelandsontwikkeling, biologisch boeren en voedselveiligheid worden gestoken.

Mijn hoop is dan ook eigenlijk simpel. Dat de MKZ-crisis snel onder controle wordt gekregen en, nog belangrijker, dat de MKZ-crisis uiteindelijk zal dienen als katalysator en eye-opener om de hoogstnoodzakelijke landbouwhervormingen in gang te brengen.

Leeuwarder Courant 2001-05-12

Omvang mkz-crisis verbaasde Tazelaar PVV.

'We dachten dat het snel onder controle zou zijn'

RIJSWIJK (GPU) - Voorzitter Rob Tazelaar van het *Productschap voor Vee en Vlees* (PVV) kon begin jaren negentig niet bevroeden dat een uitbraak van mond- en klauwzeer (mkz) tot 'zoveel maatschappelijke schade' zou leiden. Nu worden de nadelen van het non-vaccinatiebeleid zichtbaar. Het onderwerp moet terug op de Brusselse agenda.

Het nieuws van de dag is voor Tazelaar het prachtige weer. „Daar kan het virus niet tegen”. licht de PVV-voorzitter toe. De kans dat het mond- en klauwzeervirus onder controle is, schat hij in als 'vrij groot'. Nog veertien dagen houdt hij 'de adem in'. Daarna is het tijd om de ballen op te maken.

Om lessen te leren uit de crisis en om de vleessector een andere richting op te sturen. De belangrijkste les? De voorzitter van de koepelorganisatie van de belangenverenigingen in de 'vleeskolom' hoeft niet lang na te denken. „Het huidige nonvaccinatiebeleid moet worden afgeschaft. De maatschappelijke schade is veel groter dan verwacht.”

Tazelaar was al PVV-voorzitter toen begin jaren negentig besloten werd een verbod in te stellen op het inenten van vee tegen mkz. Was hij er destijds dan voor? „Er was nauwelijks een discussie. Vanwege de Europese eenwording moesten grenscontroles vervallen.”

Hiervoor werd het beleid van de lidstaten op één lijn getrokken. „Ierland, Denemarken en Groot-Brittannië vaccineerden toen al niet. Omdat hun export naar Japan, de Verenigde Staten en nog een hoop landen in gevaar zou komen én omdat ze al jarenlang mkz-vrij waren, is toen vrij snel besloten niet langer in te enten.”

„We dachten ook dat als er iets zou zijn, dat we het dan snel onder controle zouden hebben.” Dat is Tazelaar tegengevallen. „Zelfs ik ben verbaasd over de impact van de uitbraak en de omvang van de maatregelen. Ik heb er nooit bij stilgestaan dat het zo zou uitpakken.” Hoe dat komt? „We hadden geen ervaring.”

Zijn eigen rol tijdens de crisis stemt hem niet tevreden. „Je moet vaststellen dat ik minder aan-

wezig geweest ben dan tijdens eerdere crises in de sector.” Tazelaar heeft de bemiddelingsrol namens het bedrijfsleven bij de boerenorganisatie LTO neergelegd. „Ik heb me bewust 'low profile' bewogen. Ik vraag me af of ik daar goed aan gedaan heb. Ik denk dat de afstandelijkheid van het productschap misschien toch niet goed geweest is.”

De opbrengst van hun vee is voor boeren drastisch gedaald. Het aanbod is voor de slachterijen zo groot, dat ze de prijs laag houden. In de schappen van de supermarkt is er weinig van te merken. De prijsverhoging van vleesproducten die in het begin van de crisis te zien was, wordt niet teruggedraaid.

Tazelaar wil ontzenuwen dat de consumentenprijs hoog gehouden wordt. „Dat vermoeden is er altijd. We zijn het een tijdje geleden nagegaan en konden alles verklaren. De mkz-crisis heeft voor veel bedrijven in de vleessector ook veel extra kosten meegebracht, die moeten nog worden terugverdiend. Ik ben ervan overtuigd dat de prijs in het schap een vrij reële afspiegeling van de situatie is.”

Over een maand, anderhalve maand is het weer normaal, schat hij in. Als de export maar weer op gang komt, zal het evenwicht terug komen. „Een paar maanden na afloop van de crisis is het vlees echt niet veel duurder dan een paar maanden ervoor”.

Niet alles zal zo blijven als het een half jaar geleden nog was. „We moeten niet terug naar af.” Allereerst moet het vaccinatievraagstuk ter tafel komen. „Het zal vooral aan de Britse regering liggen”, weet Tazelaar. Die was altijd fel tegen. We zullen haar moeten overtuigen.” En zo niet? Tazelaar, onverwacht hard. „Dan moeten we op een volgende uitbraak wachten. Als het in Duitsland gebeurt, weet ik wel hoe snel het gaat. Die zijn veel machtiger binnen Europa.”

Leeuwarder Courant

15-05-2001

Delta: ontslag voor driehonderd man

HEERENVEEN – De veeverdelingscoöperatie **CR Delta** in Arnhem, met een vestiging in Heerenveen, wil ruim driehonderd man ontslaan. Dat is een derde van het totale personeel. De mond- en klauwzeercrisis heeft veel boeren ertoe gebracht over te gaan tot zelf insemineren, waardoor veel inseminatoren zonder werk komen te zitten. Ook de inkrimping van de Nederlandse vee-stapel vergt een reorganisatie. De ledenvergadering wordt vandaag ingelicht.

Nieuwsblad van het Noorden

03 mei 2001, blz.5

BSE-geval in Laag-Keppel

Den Haag – Op een bedrijf in het Gelderse Laag-Keppel is het zestiende geval van BSE in Nederland geconstateerd. Het gaat om een zes jaar oude koe waarbij vorige week de klinische verschijnselen van de **gekke-koeienziekte** voor het eerst werden vastgesteld. De ziekte werd gisteren definitief bevestigd. Alle 125 runderen op het bedrijf zullen worden gedood en op BSE worden onderzocht. Het BSE-geval is in totaal het zestiende sinds in 1997 voor het eerst in Nederland BSE werd geconstateerd en het achtste dit jaar. (ANP)

16e bse-geval in Nederland

CR Delta fuseert met Vlaams veefokbedrijf

HEERENVEEN – Het Arnhemse rundveefokbedrijf CR Delta met een vestiging in Heerenveen gaat samen met de Vlaamse Rundveeteelt Vereniging (VRV). Met de samensmelting krijgt CR Delta een gegarandeerde afzet van 300.000 inseminaties in België. Het bedrijf kampt met een krimpende binnenlandse markt.

Binnen Europa mogen coöperaties (CR Delta) en verenigingen (VRV) niet fuseren. Daarom is er een holding CR Delta-VRV, opgericht. Volgens woordvoerder Berend Wiarda in Heerenveen sluiten de activiteiten van

beide spermaleveranciers goed op elkaar aan. Er bestond al samenwerking op het gebied van roodbont vee.

CR Delta heeft na de mond- en klauwzeercrisis een ingrijpende reorganisatie ondergaan. De fusie met VRV zal geen personele gevolgen, aldus Wiarda. CR Delta heeft 32.000 leden en een omzet van f180 miljoen. De VRV heeft 12.000 leden en een omzet van f32 miljoen. CR Delta heeft voor de spermaverkoop vestigingen van de dochteronderneming **Holland Genetics** in Brazilië en Groot-Brittannië.

Leeuwarder Courant 2001-12-11

Zuivelreus FCDF houdt vast aan keursysteem

LEEWARDEN - *Friesland Coberco Dairy Foods* is niet bang dat zijn kwaliteitssysteem voor de melkveehouderij in strijd met de wet is. Vorige week wonnen twee melkveehouders een proces tegen concurrent *Campina*. Ze waren gekort, omdat ze niet aan het kwaliteitssysteem Keten Kwaliteit Melk (KKM) voldeden.

Volgens het gerechtshof in Arnhem is KKM in strijd met de kartelwet. Het systeem is indertijd ingesteld op aandringen van de zuivelindustrie. Boeren die niet aan de eisen van het systeem voldoen worden, krijgen minder voor hun melk. Al eerder had de Nederlandse mededingingsautoriteit opgemerkt, dat KKM op onderdelen in strijd is met mededingsregels,

Friesland Coberco heeft na die uitspraak een eigen kwaliteitssysteem in het leven geroepen. Dat is weliswaar gebaseerd op KKM, maar op onderdelen verschilt het ervan. Onder de boeren heet dit systeem overigens gewoon KKM.

Volgens woordvoerder *Friesland Coberco* Rob van Dongen zal elke boer, die meent dat hij op grond van de Arnhemse uitspraak kortingen op de melkprijs kan terugvorderen, naar de rechter moeten stappen. *Friesland Coberco* kent zes leden, die worden gekort.

Advocaat GG te Biesebeek van de twee betrokken boeren, meent dat de uitspraak van de rechter vergaande gevolgen heeft en dat iedere gekorte boer de kortingen kan terug vorderen. Alle boeren, die zo'n tien cent per liter worden gekort, zouden de korting terug kunnen vorderen. *Campina* gaat in beroep tegen de uitspraak.

Volgens voorzitter Jan Hesselink van de vakgroep melkveehouderij van de boerenorganisatie NLTO meent dat de uitspraak van het hof geen oordeel over KKM is, maar alleen over de toe-

gepaste kortingen. De *Nederlandse Melkveehouder Vakbond* meent daarentegen dat de uitspraak een instrument is om zich te verzetten tegen het wettelijk worden van KKM.

De NMV is niet tegen het kwaliteitssysteem, maar vindt dat het niet verplichtend kan worden opgelegd. Het verhoogt de kostprijs van de melk en levert geen meerprijs op, aldus de vakbond.

Leeuwarder Courant 2001-12-21

ook MAP Superheffing-2

Boeren zullen 2001 niet rap vergeten

Door Nico Hylkema redacteur LC.

Wat voor de gewone burger dit jaar 11 september was, is voor de boeren 21 februari. De uitbraak van mond- en klauwzeer in het Verenigd Koninkrijk is natuurlijk in ernst niet vergelijkbaar met de aanslag op de Twin Towers, maar ook voor de boeren was het na de mkz-crisis niet meer zoals het geweest. Het jaar 2001 heeft de landbouw sowieso niet veel goeds gebracht.

Eigenlijk was het onheil voor de landbouw al enkele maanden eerder begonnen. Eind 2000 werd Duitsland verrast door de eerste gevallen van de gekke koeienziekte bse. Dat gaf bij Neerlands grootste exportland een daverende klap aan het consumentenvertrouwen. De consumptie van rundvlees viel meer dan de helft terug.

Omdat de Nederlandse landbouw zo afhankelijk is van de export, was die klap hier ook te voelen. De daling van de vleesprijs zette al snel in. Er kwam een flinke vleesberg boven de markt te hangen. Europa stond het ruimen van het overschot aan vlees toe, maar landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst wees het vernietigen van gezond vlees van de hand. Dat zette hier de prijs nog eens extra onder druk.

Toen in maart ook Nederland werd getroffen door tongblaar, was agrarische Nederland verlamd. Het was een traumatische ervaring voor de boeren wier veestapel werd geruimd. Niemand ontkwam aan de gevolgen van die uitbraken. Brinkhorst zag in de uitbraak een bevestiging van zijn opvattingen over de noodzaak tot ingrijpende verandering van de landbouw. Eerst was er het rapport Wijffels, waarin het einde van de intensieve veehouderij werd aangekondigd. Daarmee was de trend gezet. Al eerder was de aandacht voor voedselveiligheid tot speerpunt gemaakt. Een beetje raar in deze tijd, want het voedsel is nooit eerder zo veilig geweest.

Daar kwam nu nog eens het dierenwelzijn bij. De koeien in de grijpers hier, de brandstapels in Groot Brittannië maakten diepe indruk op de burgers. Het was daarna gemakkelijke scoren voor dierenbeschermers.

Voor de meeste boeren was die aandacht modieus en overtrokken. Het zou wel weer overgaan. Dat deed het niet. Na Wijffels kwamen er nieuwe rapporten. Allemaal stonden ze bol van het dierenwelzijn en de voedselveiligheid.

Sluimerende gevoelens van onbehagen in de samenleving vonden een uitweg. Misschien was mond- en klauwzeer wel de druppel die de emmer deed overlopen. Want met koeien en kalfjes hebben burgers wel wat. Dat er enkele jaren eerder honderdduizenden varkens zijn geruimd wegens de varkenspest, maakte wellicht minder indruk, maar liet wel een negatief gevoel ach-

ter over de al te economische wijze van dierhouderij.

Uit een enquête over de toekomst van de landbouw bleek, dat de burgers de landbouw als veel meer zien dan louter een economische activiteit. Het klinkt mooi, maar daarmee brengen ze boeren ook in een moeilijk parket. Juist door alle maatregelen in het kader van voedselveiligheid, dierenwelzijn en niet te vergeten duurzaamheid, wordt het uiterste gevergd van hun ondernemerschap.

Veel subsidies zijn er al niet meer en wat er nog is dreigt te verdwijnen. De boer moet zijn inkomen uit de markt halen, was de boodschap die de boeren dit jaar heel wat keren te horen hebben gekregen. De echte ondernemers onder hen, klonk dit als muziek in de oren. Anderen, die al amper het hoofd boven water konden houden, legden het bijltje erbij neer. Want ook wat dat betreft zal 2001 niet als een succesjaar de boeken ingaan. Niet eerder stopten zoveel boeren met hun bedrijf.

[....]

En over prijzen gesproken, de rundvleesprijs mocht tot ongekende diepten zakken, de melkprijs is goed en sleept de melkveehouders door een moeilijke tijd heen.

De vraag waar boeren tijdens deze jaarwisseling ongetwijfeld mee zitten, is of het nog erger kan. Er gloort hoop. De veemarkt is vooralsnog gered. De veehandel verwacht volgend jaar weer een stijging van de rundvleesprijs. Er lijkt enige ruimte te komen in het strikte gewasbeschermingsmiddelen beleid.

Maar om niet al optimistisch het nieuwe jaar in te gaan: Volgend jaar moet de Europese Unie beslissen over de vraag of Nederlandse boeren meer mest op hun land mogen uitrijden. Dat wil zeggen meer mest dan Brussel voor heel Europa heeft afgesproken. De voortekenen zijn niet gunstig en het mestbeleid zal voor veel boeren wel eens een zware dobber kunnen worden.

In 2002 zal ook duidelijkheid komen over de vraag wat de uitbreiding van de Europese Unie met landen als Polen en Hongarije voor de Nederlandse landbouw gaat betekenen. Vooralsnog heeft Nederland en zeker Friesland met zijn melkveehouderij een forse voorsprong op de nieuwkomers. De angst voor de vele keuterboertjes in Polen zou wel eens koudwatervrees kunnen blijken.

Het zal na dit jaar inderdaad niet meer zo worden als het was. Eerlijk gezegd zullen boeren meer dan ooit echte ondernemers moeten zijn. Wat niet wil zeggen, dat zulks niet maatschappelijk verantwoord kan. Juist dat is de uitdaging. 2001 heeft laten zien wat maatschappelijke onverantwoordelijkheid betekent.

Daarvan is de mkz-crisis in Engeland nog het beste voorbeeld. Het al te liberale beleid van de verschrikkelijke Margareth Thatcher heeft in de jaren tachtig de sociale structuur van het Verenigd Koninkrijk een klap toe gebracht. Daardoor was de publieke veterinaire zorg tot een onverantwoord niveau teruggezakt. Dat heeft zeker bijgedragen tot de onbeheersbaarheid van de mkz-crisis. Dat is een harde les, maar het kenmerk van lessen is dat ervan te leren valt.

2002

Leeuwarder Courant 2002-02-11

Schapen en geiten worden van nu af aan beter geteld

AID, GD, I&R

LEEUWARDEN - De eigenaren van schapen of geiten hebben dezer dagen de registratieformulieren voor de Identificatie en Registratie (I&R) weer in huis gekregen. Iedere schapen- en geitenhouder, al is er maar één dier, moet zich registreren bij de Gezondheidsdienst voor Dieren in Deventer. Het net sluit zich, ook om de kleine hobbyboertjes.

Na de mond- en klauwzeercrisis begin vorig jaar spant het landbouwministerie zich aanzienlijk meer in om alle geiten en schapen boven water te krijgen. Juist in de gebieden waar de tongblaar was uitgebroken, bleken duizenden ongeregistreerde geitjes rond te lopen. De eigenaren wisten toen niet hoe snel ze die beestjes moesten aanmelden.

Dat en de strengere controle door de *Algemene Inspectie Dienst* (AID) hebben ertoe geleid, dat in een jaar tijd het aantal aangemelde schapen- en geitenhouders steeg van 34.000 tot 49.000. Toch is de indruk bij LTO-bestuurder voor de schapen- en geitenhouderij Rein Boersma uit Schettens, dat nog niet alle hobbyboertjes zich hebben gemeld.

De eigenaren moeten zich zelf aanmelden bij de GD. Dat kost 15 euro. Dan krijgt het 'bedrijf' een Uniek Bedrijfsnummer en elk dier moet voorzien zijn van gele oorflappen. Sinds begin dit jaar zijn de blikken oormerken niet meer toegestaan. De vrees bestaat dat vooral de mensen met een geitje in de tuin zich niet zullen melden. Al was het alleen maar om de kosten van registratie te voorkomen.

Boersma heeft gemerkt dat het landbouwministerie sinds de tongblaarcrisis aanzienlijk meer werk van de registratie maakt. Wie een schaap of geit kwijt wil, zal vervoersdocumenten en oormerken moeten hebben. Door de verscherpte controle zijn er nu minder oormerken in omloop. Voorheen had een handelaar wel een aantal van die gele plastic plaatjes op zak en kon hij het te vervoeren schaap ter plekke voorzien.

Boersma heeft het idee, dat die situatie voorbij is. Er zijn minder oormerken en iedere schapen- of geitenhouder komt op een gegeven moment voor de situatie dat zijn dier toch echt voorzien moet zijn. Dat kan bij de slacht zijn, of bij afvoer naar het destructiebedrijf Rendac. Een schaap of geit zonder oormerk van een eigenaar zonder UBN wordt niet geaccepteerd. Ook bij het ministerie overheerst de mening dat het de goede kant uit gaat. Een woordvoester vertelt tevreden, dat er na de mond- en klauwzeercrisis flink aan de bel is getrokken. Het systeem van I&R voor de schapen en geiten is beter in de steigers gezet en de controle is verscherpt. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen.

Dierenartsen hebben de veranderende houding opgemerkt. Johannes Tigchelaar uit Marssum meent dat er vast nog wel eens een geit of bokje ongeregistreerd achter huis zal staan. De meeste van zijn klanten zijn al bij het I&R aangesloten. Als hij er eentje tegenkomt die dat nog niet is, geeft hij de eigenaar wel de aanmeldingsformulieren. Deze papieren zijn overigens zo van het internet af te halen. Daarop staat ook precies wat de geitenhouder moet doen om te voldoen aan het I&R-systeem.

Boer heeft genoeg van hogere eisen aan melk – KKM

Enquête uitgevoerd in opdracht van de *Nederlandse Melkveehouders Vakbond*.

LEEWARDEN - Boeren vinden het kwaliteitssysteem *Keten Kwaliteit Melk* (KKM) ondemocratisch en nauwelijks van invloed op de kwaliteit van de melk. Het is door de zuivelindustrie opgezet om de kwaliteit van melk van boer tot supermarkt te waarborgen. Boeren die er niet aan deel nemen, worden gekort op hun melkprijs.

Er is onder veel boeren een groeiende weerstand merkbaar tegen de toenemende eisen die aan hen worden gesteld. Dat blijkt uit een enquête uitgevoerd in opdracht van de *Nederlandse Melkveehouders Vakbond*.

Maar liefst 83 procent van 501 ondervraagde boeren vindt dat er te weinig invloed mogelijk is op de eisen die aan hen worden gesteld. De wens van de zuivelindustrie om KKM een wettelijke grondslag te geven mag al evenmin rekenen op onverdeelde goedkeuring. Een meerderheid (58,5 procent) is ronduit tegen.

Een wettelijke KKM met toenemende eisen aan de boeren doet de tegenstand stijgen tot 80 procent. Bovendien willen de boeren een reële meerwaarde voor melk, die voldoet aan KKM. Ze vinden dat de almaar hogere eisen nu geen enkel prijsvoordeel opleveren.

De boeren zijn overigens niet geheel en al tegen een systeem dat de kwaliteit waarborgt. Het huidige systeem heeft weinig invloed op de kwaliteit van de melk vindt 96 procent van de ondervraagden.

Geboortegolf kalfjes jaar na tongblaarcrisis (MKZ)

LEEWARDEN - Melkveehouders worden geconfronteerd met een al weken durende geboortegolf. Beduidend meer kalveren zien het levenslicht, dan anders in deze tijd van het jaar. Dat is het gevolg van de mond- en klauwzeeruitbraken van vorig jaar april.

Tijdens de tongblaarcrisis kon er niet worden geïnsemineerd. De eerste weken, zo vertelt Berend Wiarda van rundveefokkerij *CR Delta*, wachten boeren nog wat af. Toen zetten ze, voor zover aanwezig, de eigen stieren aan het werk, of deden de inseminatie zelf met het instructieboek in de hand.

Na de crisis startte *CR Delta* met doe-het-zelf cursussen. Zo'n 350 boeren namen daaraan deel. Nu wordt ongeveer 40 procent van de koeien door boeren zelf geïnsemineerd. Volgens Wiarda was dat niet alleen te wijten aan de mkz-crisis. Ook daarvoor was er al een trend naar doe-het-zelven. Het resulteerde wel in een reorganisatie van *CR Delta* waardoor enkele honderden arbeidsplaatsen sneuvelden.

Het huidige geboortegolfje is voor de veehandel duidelijk te merken. Op de Leeuwarder kalvermarkt was het aan bod de afgelopen weken beduidend hoger. In plaats van zo'n 1300 kalveren, liep dat nu op tot 1800. Een dergelijk aanbod, zo vertelt Frienser veehandelaar Max Brinksma, komt doorgaans alleen in juni en juli voor.

Minister Brinkhorst erkent fouten tijdens mkz-crisis

Van een onzer redacteuren

DEN HAAG - Landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst erkent dat hij vorig jaar veel fouten heeft gemaakt bij de bestrijding van mond- en klauwzeer. Hij voegt er wel aan toe dat die fouten niet te voorkomen zijn in tijden van crises, zo zei hij gisteren in de Tweede Kamer.

Volgens Brinkhorst zijn zowel in de voorbereiding van de aanpak van de veeziekte als in de uitvoering en de communicatie missers begaan, die hem echter niet volledig zijn aan te rekenen. De minister zat met het al eerder bepaalde maar moeilijk uit te leggen beleid om dieren niet te mogen inenten. Daardoor was het nodig uiteindelijk **270.000 dieren** te doden. De communicatie verliep stroef door tegenwerking van een deel van de boeren, meent Brinkhorst. Zorgden de grootschalige ruiming op de Veluwe voor veel protest, nog meer woede kwam er nadat het departement de boeren had gekort op hun vergoedingen voor gedood vee.

Aanleiding daarvoor waren fouten die de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RW) op de bedrijven constateerde. VVD'er Gert-Jan Oplaat wil dat er alsnog een onafhankelijk onderzoek komt naar de vraag of de RW zorgvuldig gehandeld heeft. De Europese Commissie wil het strenge non-vaccinatiebeleid in de Europese Unie versoepelen.

Vlees en zuivel van dieren die zijn gevaccineerd tegen ziektes als mkz, mogen worden uitgevoerd binnen de EU. Gebieden waar dieren zijn gevaccineerd, worden voortaan nog maar zes maanden afgesloten voor de buitenwereld.

Populaire fokstier Lord Lily is niet meer

Lord Lily alias de Zwarte Parel.

Foto Alger Meekma

Is 11 jaar geworden, na 5 jaar in opfokstal, was hij daarna 6 jaar actief. Tot heden 1,2 mln. rietjes verkocht à Eu. 18

Kritiek op ruimen hele veestapel bij bse

SCHARSTERBRUG - Maandagavond liep voorzitte: Jan van Weperen van de NLTO-vakgroep melkveehouderij met Tjits Agricola en diens vader tussen de ten dode opgeschreven koeien door. „Het is eigenlijk van de zotte dat deze dieren worden afgemaakt. Het is zinloos. Alleen uit handelspolitieke overweging, moet de veestapel geruimd worden.”

Het is bij ieder geval van de gekke koeienziekte bse hetzelfde liedje. Sinds vorig jaar juni moet het landbouwministerie de getroffen boer de vraag voorleggen, of hij de ruiming wellicht wil beperken tot koeien van hetzelfde geboortecohort. En het antwoord is iedere keer onontkoombaar hetzelfde: de hele veestapel moet worden geruimd.

De boer heeft geen keuze. Als hij niet totaal ruimt, dan gaat zijn bedrijf op slot. Zolang er nog dieren van de huidige veestapel leven, kan hij zijn melk niet kwijt en het vlees van de koeien evenmin. Dus maakt Agricola dezelfde keuze als 36 Nederlandse boeren al voor hem hebben gedaan.

Van Weperen neemt het landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst een beetje kwalijk, dat hij is overgegaan tot het testen van elke geslachte koe zonder de ruimingspolitiek aan te passen. Het was voorspelbaar, dat er de komende jaren meer bse-gevallen aan het licht zouden komen. Pas nu lijkt er enige beweging te komen. De minister is druk doende de landen, waarheen Nederland rundvlees en zuivelproducten exporteert te overtuigen van de veiligheid van het vlees en de melk van de rest van de veestapel. Als dat lukt zal de boer een echte keuze hebben. Dan hoeft alleen het zogeheten geboortecohort en de dieren die hetzelfde veevoer hebben gegeten te worden geruimd.

Veearts en voormalig directeur van de Gezondheidsdienst van Dieren, Geart Benedictus iedere keer weer geschokt als hij geconfronteerd wordt met de ruimingspolitiek. „Het is een negentiende-eeuwse oplossing in de 21-ste eeuw.”

Hij is ervan overtuigd, dat het idee van 'stamping out' zijn langste tijd heeft gehad. Bij de besmettelijke veeziekten als mond- en klauwzeer heeft de politiek de grenzen van de maatschappelijke acceptatie bereikt. Daar is het al te duidelijk dat hier louter handelspolitieke belangen in het spel zijn.

Veterinair gezien is er geen enkel belang gediend met ruimen. Ook bij bse niet. De kans op besmetting van mensen bij het nuttigen van melk en eten van vlees van de overblijvende dieren is nog nooit aangetoond. Alleen omdat sommige exportlanden geen vlees van een bedrijf accepteren waar bse is vastgesteld, moet de rest van de veestapel het veld ruimen. Om de export veilig te stellen dus.

MPA-schandaal legt duizenden varkensbedrijven plat

- Export varkens ligt stil
- Schade tientallen miljoenen euro's

Door Sjoerd Jansen

GRONINGEN/ASSEN ■ Het schandaal met het verboden MPA-hormoon in de varkenshouderij neemt immense proporties aan.

Zevenduizend bedrijven zitten 'op slot' en mogen geen varkens meer verhandelen.

De slachterijen werken noodgedwongen op halve kracht en de export vanuit Nederland ligt stil. De schade loopt in de tientallen miljoenen euro's.

In het Noorden zijn zeker tien, maar waarschijnlijk meer bedrijven door de affaire getroffen.

LTO Nederland en de Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie stellen twee Ierse bedrijven verantwoordelijk voor de schade. Deze ondernemingen worden ervan beschuldigd het MPA-afval, dat in het veevoer terecht kwam, te hebben geleverd. Meer dan 75 mengvoerb企业 in ons land blijken het verontreinigde spul te hebben verwerkt. Daarvan is 15.5 ton uitgevoerd naar Duitsland, België, Frankrijk, Spanje, Zweden en Denemarken. De besmette glucosesiroop is terechtgekomen in varkens-, pluimvee- en hondenvoer en frisdrank.

In Duitsland zijn 160 boerenbedrijven door de overheid stilgelegd, omdat ze verontreinigd voer uit Nederland hebben gekregen. Bij de helft van de 14.000 Nederlandse varkensboeren ligt de bedrijfsvoering stil. Volgens woordvoerder Mark van der Lee van slachter Hendrix Meat Group, met vestigingen in Meppel en Emmen, heeft zijn bedrijf gisteren de helft van het normale aantal dieren kunnen slachten. Doordat de aanvoer stokte gingen er slechts 5000 varkens onder het mes. Uit de eerste testen blijkt dat het hormoon nog bij geen enkel geslacht dier is aangetoond.

Leeuwarder Courant 2002-07-19

Een beetje een stil voedselschandaal – mpa

Het begint erop te lijken dat voedselschandalen de samenleving nauwelijks meer beroeren. Terwijl Nederland op vakantie was, vervulde ons land de afgelopen weken een spilfunctie bij het zoveelste geval van geknoei met de voedselproductie. Deze omvangrijke zaak heeft de consument niet in actie gebracht.

Het mpa-schandaal, zoals dit diervoederschandaal heet, bleef een zaak die vooral de varkenshouderij bepaalde bij de kwetsbaarheid van haar bestaan. De hele sector moest een poosje op slot. Het vervuilde veevoer is inmiddels teruggehaald en de biggetjes mogen weer worden geslacht of naar het buitenland verkocht. Daarmee is de kous af en de zaak gesloten. Advocaten slijpen de messen over de uiteindelijke aansprakelijkheid.

Het begon ermee, dat op drie Brabantse varkensbedrijven de zeugen hun verwachte biggen niet op tijd ter wereld brachten. Onderzoek wees uit dat de dieren een verboden hormoon via

hun voer hadden binnen gekregen, waardoor hun drachtigheid in de war raakte. Het spoor kon worden terug gevolgd naar Ierland. Daar had farmaciefabrikant Wyeth vervuilde glucosesiroop op de markt gebracht. Dit met het hormoon mpa vergiftigde goedje kwam via een inmiddels bankroet Belgisch bedrijf Nederland binnen en toen kon de olievlek beginnen met groeien.

Waar het aanvankelijk leek te gaan om enkele bedrijven, bleek al snel dat honderden varkensfokkers hun dieren vervuuld voer hadden voorgezet. Foeragebedrijven in het hele land hadden het spul geleverd gekregen. Ook in Duitsland dook het op en ook daar moesten de varkensbedrijven op slot. Frankrijk kreeg eveneens voer, dieren en vlees geleverd waarin mpa is aange troffen.

Gevaar voor de gezondheid van de consument is er niet geweest, aldus deskundigen. Mpa-vlees heeft de winkels niet bereikt en bij levende dieren verdwijnt het na enige tijd weer uit het lijf.

Is het dan toch een storm in een glas water? Allerm minst. De affaire toont aan dat de voedselproductie nog steeds bedreigd wordt. Slordige nalatigheid en kwaadwillige opzet liggen permanent op de loer. Zij worden, zodra zijn toeslaan, geholpen door het snelle netwerk van de internationale handel.

In korte tijd raakt een ogenschijnlijk geringe zaak duizenden bedrijven en tal van landen. Voor de zoveelste keer in slechts enkele jaren raakt een belangrijk deel van de voedselproducerende landbouw in opspraak en in het ongerede.

Hoe streng de regelgeving ook mag zijn, het systeem waakt en beschermt onvoldoende. Het voedselpakket staat aan de bron nog steeds bloot aan bizarre risico's. Dat zou toch eerst en vooral een zorg van de consument moeten zijn? Die stuurt de markt en kan eisen stellen. Keiharde strafeisen.

VdM

Leeuwarder Courant 2002-07-27

Ruimingsbeleid bse voorlopig ongewijzigd

JOURE - Veel kans op een snelle verandering van het ruimingsbeleid bij een geval van de gekke-koeienziekte bse is er nog niet. Toch geeft Ron Lander van het landbouwministerie, directie Noord, de hoop niet op.

Over een half jaar komen de kaarten mogelijk anders te liggen, zei hij gistermiddag op een persconferentie in Joure over het bse-geval bij veehouder Johan Lenes in Vegelinsoord. De veestapel is vanmorgen geruimd.

Tegen het ruimen van hele veestapels bij ontdekking van een zieke koe, bestaat maatschappelijk verzet. Een boer die weigert zijn vee te laten ruimen, zet daarmee zijn bedrijf voor jaren op slot. Lander hoopt dat in Europees verband binnen een half jaar toch verandering in het beleid zal brengen. Bij dat overleg zal ook het bedrijfsleven een rol spelen. Handhaven van een veestapel vraagt namelijk dat de boer in kwestie zijn vlees en melk moet kunnen afzetten nadat alleen de verdachte dieren zijn geruimd. Nu is daarvan geen sprake.

Gisteren heeft het Instituut Diergeneeskunde Lelystad bevestigd dat de koe van Lenes bse had. Daarmee is het 41-ste bse-geval van Nederland en het vierde in Friesland een feit. Vanmorgen is het rundvee van Lenes afgevoerd naar de slachterij in Haaksbergen. In totaal

moesten 89 dieren worden geruimd.

Nu in Friesland het vierde geval aan het licht is gekomen, is de verwachting dat er meer zullen volgen. Lange tijd bleven de bse-gevallen beperkt tot het oosten en zuiden van het land. Sinds de verplichte test op bse voor elk geslacht rund ouder dan twee jaar is het aantal geconstateerde gevallen sterk toegenomen. Toch is het Lander tot nu toe meegevallen. Eerste schattingen gingen uit van honderd bse-koeien per jaar.

Dagblad vh Noorden 2002-10-02

Kamer wil onderzoek naar MPA-affaire

Door de parlementaire redactie

DEN HAAG u Alle partijen in de Tweede Kamer, met uitzondering van het CDA, willen een parlementair onderzoek naar de gang van zaken rond het met MPA besmette veevoer.⁵⁴ De Kamer is verontwaardigd over het zoveelste incident rond veevoer van de laatste tijd.

Afgelopen zomer bleek dat voer voor varkens op grote schaal vervuild was met het hormoon MPA. Uiteindelijk werden tienduizenden varkens afgemaakt omdat ze het vervuilde voer hadden gegeten. Ook grote hoeveelheden varkensvoer moesten worden vernietigd. De hele affaire leidde tot miljoenen euro's schade en tastte de reputatie van Nederlands varkensvlees in het buitenland aan.

De partijen in de Tweede Kamer zijn alle affaires rond het veevoer inmiddels zat. „Het is de zoveelste keer in een paar jaar tijd dat er iets aan de hand is met veevoer. Wat is er fout in de voedselketen en aan wie ligt het? Die vragen moeten we beantwoorden”, aldus PvdA-kamerlid Tichelaar. Bij de Kamerleden leeft intussen het gevoel dat er iets structureel mis is in de veevoersector. „We moeten met alle partijen praten: politiek, leveranciers veevoerfabrikanten en boeren. We moeten erachter komen wat er aan de hand is in de diervoedersector”, aldus Van den Brand van GroenLinks.

„Er is nu nog te veel onduidelijkheid. Ook voor de schuldvraag is het onderzoek van belang. De gedupeerde boeren, kunnen nu nergens terecht voor de geleden schade.” (GPD)

⁵⁴ Kabinet Balkenende-I. Cees Veerman (CDA) minister van Landbouw, zat er nog maar kort (22 juli 2002) Daarvoor Kabinet Kok-II Haije Apotheker (D66) tot 7-6-1999. Daarna Laurens Jan Brinkhorst (D66) (www.)

Leeuwarder Courant 2003-04-01

CR Delta vrijgeleit van misbruik

LEEUWARDEN – De coöperatieve veeverbeteringsorganisatie CR Delta misbruikt haar machtspositie niet bij het verstrekken van gegevens uit de koeiendatabank NIS. Dat concludeert de Nederlandse Mededingingsautoriteit (Nma). De kartelwaakhond deed onderzoek naar de handel en wandel van Delta na klachten van het Fries Hollands Rundvee Stamboek (FHRS) in Leeuwarden. Deze stamboekorganisatie vindt dat het veel te veel moet betalen voor de gegevens uit de databank. Deze gegevens gebruikt het FHRS voor stamboek- en exportcertificaten. Bovendien weigert Delta de gegevens on-line te verstrekken. „We moeten ze handmatig verwerken”, aldus voorzitter Dirk Endendijk. „Op die manier werken we onnodig duur voor onze leden.” Het FHRS gaat hoofdwarschijnlijk in beroep tegen de uitspraak van de NMa.

Leeuwarder Courant 2003-10-04

Onterechte angst voor importvlees

Nico Hylkema landbouwredacteur LC

Discussies over de Nederlandse landbouw, zeker over intensieve veehouderij eindigen steevast met de vaststelling dat het beter is die hier te houden. Want stel je voor, dat de productie verhuist naar andere landen. Dat kan nooit goed komen.

Daar was 'ie weer in Deventer. De boer die opstond en het publiek waarschuwde voor de rampen die ons staan te wachten, als de vleeskuikens in perfide landen als Brazilië en Thailand worden gemest. Het gebeurde tijdens het nationaal debat over de intensieve veehouderij. Het is een breed gedragen opvatting, ook onder niet-boeren.

Natuurlijk gebeuren er in andere landen wel eens dingen met voedsel, die wij liever niet hier zien gebeuren. In België bijvoorbeeld, waar de hormonenmafia zelfs moord niet uit de weg ging. Of in Polen, waar onze afgeschafte batterijkooien voor leghennen zo vlot aftrek vinden en de diergezondheid zorgen baart.

En laten we Engeland niet vergeten, dat dankzij de niet aflatende pogingen van de ijzeren dame Margaret Thatcher om de publieke sector om zeep te helpen, erin slaagde de halve wereld op kosten te jagen door de creatie van de gekkekoeienziekte bse. Ontstaan doordat geliberaliseerde destructiebedrijven bespaarden op stookkosten en kadavers minder verhitten.

Vooruit, nog maar eens een land waar je beter geen zaken mee kunt doen, als het om veilig voedsel gaat: De Verenigde Staten. Geen stukje vlees dat niet bol staat van de hormonen. Soja waarin genetisch zoveel is gerommeld, dat niemand meer kan garanderen, dat er ook nog niet gemodificeerde soja Europa binnen komt.

Toch zijn de favoriete boosdoeners landen in Zuid-Europa, Zuid-Amerika, Azië en Afrika. In-

derdaad, allemaal wat zuidelijk. Wat daar niet allemaal gebeurt met vleeskuikens, runderen en varkens, dat grenst aan het misdadige. Terwijl de vleeskuikens in Nederland toch maar een luizenleventje hebben, worden ze in Brazilië door boosaardige mesters doodgemarteld, als ze al een leven voor die dood hadden.

De runderen op de pampa's van Argentinië hebben allemaal mond- en klauwzeer, of zijn daartegen ingeënt. En hun leven is miserabel. En wee de arme varkens in Spaanse en Italiaanse handen. Nee, het is onbegrijpelijk dat de supermarkten hier de voorkeur geven aan het vlees van die dieren en het heerlijke vlees van onze eigen verwende koeien alleen in gehaktvorm in de schappen willen.

Goed, het is een beetje gechargeerd, maar in wezen komt de kritiek op alles wat van zuidelijke en oostelijke verten komt hier toch wel op neer. En het moet maar eens gezegd, het is echt flauwekul. De supermarkten zouden van lotje getikt zijn als ze onveilig geproduceerd vlees zouden importeren.

Herefords, limousins, Blonde d'Aquitanes, prachtige dieren, waar je het heerlijk vlees vanaf ziet, dat soort dieren zie je in Zuid-Amerika over de pampa's zwerven. Onze Holstein-Frisian-melkkoeien daarentegen zijn de topatleten, die enorme hoeveelheden melk kunnen produceren. Mooie beesten, maar je denkt niet onmiddellijk aan eten, als je ze ziet.

In Zuid-Amerika is het toedienen van hormonen en andere dure middelen niet zo gebruikelijk. Wel mag je aannemen dat de dieren een redelijk dierwaardig bestaan hebben geleid. De productie van vleeskuikens is een industriële aangelegenheid, die net zo goed in Brazilië als hier kan plaatsvinden. Ook daar wordt gecontroleerd door de grootwinkelbedrijven.

De xenofobe reacties op producten uit verre landen wordt eerder ingegeven door een bedenkelijke hoogmoed dan door feitenkennis. De supermarkten weten wel beter. Wel Iers en Argentijns vlees in de schappen, maar vlees uit de VS wordt geweerd.

Overigens zijn die supermarkten ook niet onfeilbaar. Soms kopen ze producten in landen waar de gifspuit meer wordt gehanteerd dan hier en de resten daarvan zo'n beetje van de tomaten afdruipt. Terwijl Nederlandse tomaten doorgaans gifvrij zijn, als ze op de schappen liggen tenminste. Maar over buitenlands vlees moeten we voortaan maar zwijgen.

2004

Dagblad vh Noorden 2004-04-01

'Hormoonmaffia rukt op in Nederland'

MAASTRICHT - Justitie en de *Algemene Inspectiedienst* van het ministerie van landbouw vermoeden dat in Nederland in toenemende mate illegale groeihormonen worden gebruikt. Dat wordt gedaan door boeren en veevoederproducenten die zonder rekening te houden met voedselveiligheid en de volksgezondheid een veestapel zo snel mogelijk willen vetnesten.

Woordvoerders zeiden tot voor kort nog dat verboden groeibevorderende middelen in de Nederlandse veeteelt niet of nauwelijks worden toegepast. Nu zegt coördinerend officier van justitie Rogier: "Ik houd er rekening mee dat op grote schaal illegale groeibevorderende middelen worden gebruikt."

Ook zijn er signalen dat maskerende middelen worden gebruikt om ontdekking te voorkomen. De aanleiding voor het openbaar ministerie om in actie te komen zijn signalen uit het buitenland en van het *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne*. Op dit moment wordt in kaart gebracht hoe groot het probleem is, wie er bij betrokken zijn en op welke manier kan worden ingegrepen.

Minister Veerman van Landbouw heeft in december de Tweede Kamer in vertrouwen geïnformeerd over het gebruik van verboden stoffen, ongewone veeverplaatsingen en signalen over spuitplekken bij aangeleverd vee. (GPD)

Leeuwarder Courant 2004-04-03

Nationale troetelstier Herman afgemaakt hij woonde in designstal

De geboorte van stier Herman gaf in 1990 de aanzet tot een maatschappelijk debat over de vraag of *genetische manipulatie* ethisch verantwoord is of niet. Natuur- en milieuorganisaties beschouwen genetische verandering als dierenmishandeling. Voorstanders brengen er tegenin dat mensen al eeuwen lang met uitgekiende foktechnieken dieren veranderen en dat genetische manipulatie slechts een nieuw middel daartoe is. Gisteren is de stier, die ernstige gewrichtsvergroeiingen had door artrose, uit zijn lijden verlost. De artrose had volgens dierenartsen niets te maken met zijn gemanipuleerde genen.

De 'geestelijke vader' van stier Herman was de Leidse hoogleraar Herman de Boer. Hij bedacht aan het einde van de jaren tachtig dat genetisch gemanipuleerde koeien het natuurlijke virus- en bacteriëndodende middel *lactoferrine* in hun melk kunnen maken. Lactoferrine komt van nature voor in borstvoeding, maar niet in kunstmatig geproduceerde babymelk. Zou het niet verstandig zijn om het middel daaraan toe te voegen en zo zuigelingen te beschermen tegen infecties?

De ondernemende hoogleraar richtte het bedrijfje *Gene Pharming* op, dat aan de slag ging om

het menselijke gen voor lactoferrine in te brengen in het genoom van een koe. Het eerste dier dat het gen in al zijn lichaamcellen bij zich droeg, bleek een stier: Herman.

In 1992 kreeg Gene Pharming (later alleen 'Pharming') toestemming om voortplantingsproeven met Herman te beginnen. Tot en met 1996 kreeg hij 55 nakomelingen, maar de onderzoeksresultaten waren teleurstellend. De dochters van Herman produceerden slechts kleine hoeveelheden lactoferrine, vooral doordat het toegevoegde gen niet goed werkte. Pas later slaagde Pharming erin om de techniek te optimaliseren.

In opdracht van het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij werden alle nakomelingen na onderzoek gedood. Hetzelfde lot dreigde in 1996 voor Herman, maar na maatschappelijke protesten besloot het ministerie hem te laten leven, mits hij geen nakomelingen meer zou krijgen. De stier werd daarop gecastreerd en leefde ongestoord in een stal op Pharmings proefboerderij in Polsbroek, waar hij gezelschap kreeg van 'kloon-koeien' Holly en Belle.

Hermans einde dreigde opnieuw in januari 2002, toen Pharming het onderhoud van Herman, Holly en Belle niet meer kon betalen. Opnieuw stak een storm van maatschappelijk protest op, waarna de bedrijven Yarden en Nedap hulp aanboden. Voor Eu 45.000 per jaar kon Herman een 'rustige levensavond' genieten in een stal die architect Fons Verheyen bouwde naast het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis.

Met de dood van zijn hoofdbewoner, komt ook een einde aan de designstal op het terrein van Naturalis. Het museum wil af van Holly en Belle en de stal slopen. (GPD)

Leeuwarder Courant 2004-06-19

Koeien in stal als een voetbalstadion

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Hoe ziet het ideale melkveebedrijf voor de toekomst eruit? Veel boeren hebben daar wel ideeën over, maar het geld om hun bestaande bedrijf om te bouwen ontbreekt. Tjitse en Akke van der Zijpp uit Rottum hebben die mogelijkheid wel. Ze bouwen in de Noordoostpolder, geheel naar eigen inzicht, een gloednieuw melkveebedrijf op, nadat ze hun bedrijf in Rottum verkochten aan projectontwikkelaars.

Het is een imponerend geheel, de ruim 2 hectare grote bouwka­vel tussen Bant en Kuinre waarop het nieuwe melkvee­bedrijf van het echtpaar Van der Zijpp verrijst. Centraal op het ter­rein staat een melkstal van 100 meter lang en 45 meter breed. Er zou bijna een officiële voet­balwedstrijd in gespeeld kunnen worden. Plaats voor een tribune is er ook, want de nokhoogte is 13.5 meter.

Aan de rechterzijde worden de jongveestal en de werktuigen- en opslagloods gebouwd, iets minder breed en hoog maar net zo lang. Aan de linkerzijde van de melkveestal staan elf beton­nen sleuvsilo's voor kuil en maïs. Strak in het gelid, elk 3 meter hoog. Rechts van de ingang staat een fraai landhuis, links de koelcelloods die verraadt dat hier voorheen een akkerbouw­bedrijf werd bestierd.

De stal in de Noordoostpolder wordt volgende maand opgeleverd. Kort daarna komt de vee­stapel over vanuit het bedrijf in Rottum. Het gaat om 200 koeien en 180 stuks jongvee. In de nieuwe stal is plaats voor 300 melkkoeien. Tjitse van der Zijpp hoopt er op termijn een quo­tum vol te melken van 2,8 miljoen kilo.

De komst van de Van der Zijpps naar de polder is een gevolg van een overeenkomst tussen Skarsterlân en Heerenveen, vier jaar geleden. Skarsterlân zegde toe dat Heerenveen aan de westkant mocht uitbreiden met woningbouw. Het bedrijf van de Van der Zijpps lag midden in het uitbreidingsplan. Kort na het krantenbericht had de Rottumer melkvee­houder de project­ontwikkelaars al op de stoep. Eerst wimpelde hij onderhandelingen af. „Wy ha in moai bedriuw, op goeie sângrun. Boppedat, ik bin al de tredde generaasje.”

Maar uiteindelijk besloot het echtpaar toch het 65 hectare grote bedrijf te verkopen aan de ontwikkelaars AM en Heijmans. Zakelijk gezien biedt het veel mogelijkheden. Van der Zijpp: „Wy kinne in bedriuw foar de takomst opbouwe nei us eigen ynsicht.” Om die reden namen ze niet een bestaand melkveebedrijf over. „Want dan sitst wer fést oan àlde strukturen en yn­dielings.”

De nieuwe stal laten ze bouwen volgens het motto: wanneer de boer goed is voor de koe, is de koe goed voor de boer. Door het nieuwe zuivelbeleid komt de melkprijs verder onder druk, vermoedt Van der Zijpp. Om de kosten in de hand te houden en om aan de stréngere eisen van voedselveiligheid te voldoen, streeft hij naar een veestapel die probleemloos veel melk produ­ceert. „En dat kin allinnich as de sunens en it wolwézen fan de bisten de heechste prioriteit hawwe.”

Maar hoe definieer je dierenwelzijn? Van der Zijpp laat zijn koeien in het voorjaar en in de zomer niet in de wei. De dieren krijgen bovendien nooit gras voorgeschoteld, maar eten 365 dagen per jaar een basisrantsoen van kuil en maïs. Toch durft de Rottumer boer de stelling aan dat zijn koeien gemiddeld genomen beter af zijn dan dieren met weidegang in, een ligboxstal uit de jaren zeventig. „Kij yn it lân is moai, mar it kin ek reine en hiel waarm wéze. En dêr hat in ko in hekel oan. Yn us nije stâl is it klimaat optimaal troch it isolearre dak en troch de trije meter hege fentilaasjeopeningen.”

Van der Zijpp erkent wel dat de met stront en urine bedekte betonnen roostervloeren minder diervriendelijk zijn dan een zachte grasmat. Koeien hebben vaker klauwproblemen en onder­vinden hinder van vervelende glijpartijen. Om dit probleem op te vangen, heeft Van der Zijpp de roosters achter het voerhek voorzien van een rubber laag. Van gedrang voor het voerhek is

bovendien geen sprake, omdat er voor iedere koe minimaal één eetplek is. Daarnaast hoeft de koe niet lang aan de wandel om haar dorst te lessen want om de 10 meter staat een waterbak, die gevuld wordt met bronwater.

Om de koe niet bloot te stellen aan dit ijskoude water laat Van der Zijpp het bronwater opwarmen door dit in contact te brengen met de buizen met warme koemelk. Dat scheelt bovendien aardig in de kosten om de melk in de tank op de vereiste 4 graden te krijgen.

Centraal in de melkstal staan vier melkrobots, of, zoals Van der Zijpp ze noemt, de vrijwillige melksystemen. „Robot hat wat negatyfs, wylst dizze wize fan melken foar de kij hiel positif is.” De robots zijn van het merk DeLaval. Ook de andere melkwinningsystemen betreft Van der Zijpp bij dit Scandinavische concern. „Wy ha dus gjin diskusje oer wêr't de ferantwurdlikens leit.”

Bij elke robot hoort een groep koeien. Van der Zijpp selecteert daarbij niet op productie. Je krijgt dan vaak wisselingen in de groep, met gevechten om de rangorde. Aardig detail is dat op de beide uiteinden van de stal een stierbox komt. Het opsporen van tochtige koeien is daarmee een fluitje van een cent. Bovendien kan een koe ook natuurlijke dekking krijgen, als kunstmatige inseminatie niet aanslaat.

Als de koeien droog worden gezet, komen ze in een aparte ruimte met ruime ligboxen. Ze mogen zich in alle rust en met alle comfort voorbereiden op het afkalven. Drie weken voor het afkalven verkassen ze naar een ruimte met een strobed. Dan worden ze nog eens extra vertroeteld. Dit is een cruciale fase, beweert Van der Zijpp. „As in ko te betiid deagiet, dan bart dat yn 90 persint fan de gefallen flak foar of nei it kealjen.

Voor zieke koeien worden speciale ziekteboxen met een dikke laag zand gemaakt. De dieren worden niet afgezonderd, maar houden contact met de groep. Een koe is een kuddedier, doceert de Rottumer boer. „Ast in ko allinnich leist, dan kwynt dy wei.”

Het opgroeien van de kalveren in de jongveestal voltrekt zich volgens een strak regime. Om de paar weken verkassen de dieren naar een andere groep. Pas als ze een half jaar oud zijn, verhuizen ze naar een ruimte met een roostervloer. Door ze de eerste zes maanden op stro te houden, krijg je de beste kalveren, beweert Van der Zijpp.

Hij had de jongvee-opfok ook achterwege kunnen laten om zich volledig te concentreren op het melken. „Maar de fokkerij is us hobby. Men moat ek nocht oan it wurk ha. Foar de motivaasje is dat hiel wichtich.”

Het echtpaar Van der Zijpp hoopt het melkveebedrijf te kunnen runnen met slechts één medewerker. Dat wordt een enorme uitdaging, zo erkennen ze, maar door veel werk uit te besteden hopen ze dat het lukt. Zo laten ze de kuil- en maïsogst en het uitrijden van de mest over aan het loonbedrijf.

Veel uitbesteden betekent ook veel mensen over de vloer. Om de insleep van ziekten te voorkomen, laat Van der Zijpp een speciale hygiënesluis maken, waar gasten schone bedrijfskleding en schoon schoeisel kunnen aantrekken. Voor het vrachtverkeer zijn er grote ontsmettingsbakken. „Wy ha in hast syktefrij feebeeslach. Dat wolle wy graach sa hálde.”

Met de opbrengst van het bedrijf in Rottum had het echtpaar Van der Zijpp kunnen rentenieren. „Wy hiene wol nei de Bahama's kind, mar us hert leit dochs by it buorkjen. De ferkeap jout us de mooglikheid om dat op in hiel moderne wize te dwaan.”

Friesland-Coberco stapt uit kwaliteitsketen KKM

MEPPEL - *Friesland Coberco* stapt uit het landelijke kwaliteitsborgingsysteem KKM (keten kwaliteit melk). Per 2006 wil het grootste zuivelconcern met een eigen stelsel van regels werken die de melkkwaliteit moeten borgen.

Volgens FCDF is het systeem niet meer te handhaven. Diverse boeren hebben KKM met succes aangevochten. Ze werden in het gelijk gesteld door rechters en hoefden daardoor niet op te draaien voor boetes in de vorm van een lagere melkprijs. Welke eisen *Friesland Coberco* nu zelf gaat stellen aan de melkproductie is nog niet bekend. Het zuivelconcern wil het onderwerp dit najaar bespreken met de leden-melkveehouders. *Campina* ziet voorlopig nog geen aanleiding om met KKM te breken.

Dagblad h Noorden 2004-11-06

Weer dioxine in veevoer - 162 bedrijven geblokkeerd

NLTO: 'We zijn rustig wanneer boerenbedrijven weer worden vrijgegeven'

VRAAG & ANTWOORD

De Noordelijke land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) maakt zich grote zorgen over de uitkomsten van het onderzoek naar mogelijke dioxinebesmetting op 162 boerenbedrijven. Dieren op deze bedrijven hebben met dioxine verontreinigd veevoer gegeten, afkomstig van fritesfabrikant Mc Cain. Over enkele dagen worden de onderzoeksresultaten verwacht. "Als het gaat om voedselveiligheid zijn we bezorgd over alles", zegt Jan van Weperen uit Oosterwolde, voorzitter van de vakgroep melkveehouderij van de NLTO.

Hoe loopt dit al?

"We zijn pas rustig wanneer de boerenbedrijven weer worden vrijgegeven. In een pessimistisch scenario hebben de dieren op deze bedrijven te hoge dioxineconcentraties in het vlees. Dan moeten we kijken naar de consequenties. Voedselveiligheid is voor ons als producenten van het allerhoogste belang. Laten we eerst kijken wat er werkelijk loos is. Op basis van feiten kunnen we vervolgacties nemen."

Is het denkbaar dat we opnieuw met beelden worden geconfronteerd van massaal geruimde boerderijen, zoals bij de varkenpest, de BSE-affaire en tijdens een eerdere dioxinecrisis in de pluimveesector?

"In theorie kan dat, maar ik wil er voorlopig niet vanuit gaan. Feit is dat er op twee bedrijven dioxine in de melk is gevonden. Die melk wordt vernietigd. Verder is er een aantal bedrijven geblokkeerd, waar dieren mogelijk in aanraking niet dioxinevoer zijn geweest. We willen geen voorbarige conclusies trekken."

■ BESMETTINGSSPOOR

Minder dan tien procent van de 162 besmette bedrijven is volgens Van Weperen gevestigd in de drie noordelijke provincies. Van Weperen denkt dat het besmettingsspoor nu is blootgelegd en dat het aantal bedrijven waar koeien, varkens, geiten of

schapen van het besmette veevoer hebben gegeten niet verder zal toenemen. Bron van de besmetting is mergelklei die gebruikt wordt bij het sorteren van aardappels. De Voedsel- en Waren Autoriteit (VWA) onderzoekt daarom ook andere aardappelsorteer en aardappelverwerkende bedrijven, zoals de fabrikant van aardappelpoeder Rixona in Warffum. Omdat Rixona zijn aardappelen niet in kleibaden sorteert, waren de medewerkers volgens Rixona-directeur Otto van der Gronden snel weer vertrokken. Rixona heeft wel een onderzoek laten doen onder haar leveranciers. Geen van hen bleek volgens Van der Gronden gebruik te maken van de besmette klei

Opnieuw een voedselaffaire, wat betekent het voor de sector?

„Het is erg vervelend, maar ik wijs er op dat het eigen kwaliteitscontrolesysteem van de zuivel dit heeft ontdekt. Ik durf te stellen dat onze voedselveiligheid nog nooit zo goed is gewaarborgd als nu. Het systeem werkt dus, alleen het gaat nu wel gepaard niet ongenoegen, kosten, vrees en mogelijk imagoschade. Dat willen we allemaal natuurlijk niet. We wijzen daarom vooral de veevoederindustrie op hun verantwoordelijkheid. Daar is de kwaliteitscontrole onvoldoende.”

Wat is de schade voor de boerenbedrijven die op slot zitten?

„Dat verschilt enorm. Als het om een paar dagen gaat is het wel te overzien. Wanneer de blokkade langer duurt en een boer heeft een stal vol vee klaar staan voor de slachterij, dan is de schade groot. Heeft een boer net nieuwe dieren gekregen en moet mestperiode nog beginnen, dan is er weinig aan de hand. Die boeren laten gewoon ander voer komen en wachten de uitslag af.”

2005

Leeuwarder Courant 2005-02-03

Hoe veilig zijn onze karbonades?

Productschap veevoeder wil niet in beklagenbankje

Verdachtmakerij, roepen varkenshouders en veevoerproducenten in koor. In een rapport van het *Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)* uit 2003 wordt de integriteit van de diervoederindustrie in twijfel getrokken; er komt troep in ons eten. Maar kamerleden van regeringspartij en CDA en VVD en het *Productschap Diervoeder* (de organisatie die de regels opstelt waar alle bedrijven in de sector zich aan hebben te houden) zijn niet onder de indruk.

„Het is een raar rapport van de KLPD”, vindt Johan den Hartog van het productschap. Er wordt gesteld dat de varkenssector de grootste afvalverwerker van Nederland is, maar vrijwel alle problemen van de laatste jaren, zoals de vogel- en de varkenspest, hadden daar niets mee te maken.” Toch kan ook het *Productschap Diervoeder* niets uitsluiten. Voorzitter Wim Meijer zei begin deze week: „Kwaadwillenden zijn er altijd, maar er is veel gedaan om een herhaling van bijvoorbeeld de MPA-affaire te voorkomen.”

De MPA-affaire leidde er in de zomer van 2002 toe dat 50.000 varkens uit voorzorg werden afgemaakt, nadat met het verboden hormoon MPA besmet varkensvoer was ontdekt. De besmetting kwam van een bedrijf uit Ierland dat oude anticonceptiepillen verwerkte. Verontreinigd suikerwater van die onderneming kwam via een Belgische glucosestroopfabriek terecht bij een Nederlands veevoerbedrijf.

Volgens de politie staat de MPA-affaire niet op zichzelf. In het rapport „*Inventarisatie milieu-criminaliteit*”⁵⁵ staat dat er aanwijzingen zijn dat ernstige overtredingen van de diervoederwetgeving nog steeds plaatsvinden en een structureel karakter lijken te hebben. Om die stelling te onderbouwen, somt de politie een aantal factoren op, die de veevoersector kwetsbaar maken voor kwaadwillenden.

Zo is er domweg enorm veel geld te verdienen met het verwerken van verboden afvalstoffen in diervoer. Enerzijds spaart het duurdere grondstoffen uit, waardoor het voer goedkoper wordt. Anderzijds wordt er geld verdiend met het afnemen van afvalstoffen. Daarnaast is controle moeilijk. Sommige bedrijven houden zich zowel bezig met de aanvoer van grondstoffen voor de veevoer- of levensmiddelenindustrie, als met de verwerking van afvalstoffen. Daardoor moeten verschillende instanties er toezicht op houden. Die werken vaak langs elkaar heen, waardoor overtredingen niet worden opgemerkt.

Bewijzen voor nieuwe voedselschandalen draagt de KLPD niet aan. Maar de bovengenoemde risico's zijn voor de oppositiepartijen in de Tweede Kamer reden het roer om te gooien. „Nu is het zo dat de sector toezicht houdt op zichzelf. Maar klaarblijkelijk is dat niet voldoende, gezien de schandalen van de afgelopen jaren”, zegt PvdA-kamerlid Jacques Tichelaar. Hij pleit voor een betere controle van de overheid, naar Belgisch model.⁵⁶ Daar is naar aanleiding van

55 Door minister Veerman in 2004 geheim verklaard (?) Rapport is op internet te vinden! (ZHN.)

56 Sinds het aantreden van het Liberaal / Groene kabinet Verhofstadt 12 juli 1999 – deze was er gekomen na een verpletterende nederlaag van de regeringspartij CVP van Jean-Luc Dehaene – was België betreft milieuwetgeving en strenge handhaving, in plaats van afvalputje, gidsland geworden binnen Europa.....(www)

de schandalen rond de hormonenmafia een apart overheidsorgaan opgericht dat controle houdt op alles wat met voedselproductie te maken heeft. „In Nederland werken de betrokken ministeries van VROM, LNV, VWS en justitie nog langs elkaar heen.”

Het produktschap is het zat in het beklagdenbankje te zitten. Na de MPA-affaire zijn de regels flink aangescherpt”, aldus Den Hartog. Leveranciers van grondstoffen en producenten moeten verplicht een certificaat halen waaruit blijkt dat ze bonafide zijn. Wereldwijd doen al ruim 5000 bedrijven mee. Zo'n 35 onafhankelijke certificatie-instellingen zien daarop toe. Wie de regels overtreedt, is al snel zijn certificaat kwijt.”

Tot slot moet voortaan elke koper van een grondstof verplicht weten waar het vandaan komt en wat er met de stof is gebeurd. „Zo had dat Belgische bedrijf destijds kunnen zien dat het suikerwater afkomstig was van een bedrijf waar de pil werd verwerkt. Dan had een belletje kunnen gaan rinkelen. En iedereen heeft daar baat bij. Iedereen die zijn bedrijf wil laten voortbestaan, krabt zich wel achter de oren voordat ze dieren iets verdachts te eten geven”, meent hij. (GPD)

Dagblad vh Noorden 2005-02-11

'De pers' besteed te veel aandacht aan oud rapport KPND 'Haip'

OOG (ST) GETUI GE D. STRIJKER

Wat een opwinding vorige week over smerig veevoer. Het betrof een belegen politierapport over milieucriminelen, maar dat is bijna iedereen ontgaan. Een deeltje van het rapport ging over veevoer, met als strekking dat er ook in de veevoersektor criminelen rondlopen.

Het rapport was door actiegroep Wakker Dier op internet gezet, met als doel de veehouderij te beschadigen. De hele pers ging er overheen. Radio en tv, kranten, internet, een week lang ging het nergens anders over. CDA-kamerlid Atsma kwam zeggen dat het wel meeviel, PvdA-kamerlid Waalkens wilde een parlementaire enquête. En er waren anderen die nog veel dommer reageerden. Normaal heb ik wel iets met Waalkens, en minder met Atsma, maar nu was het duidelijk andersom. Alle voorbeelden die in het rapport aangehaald werden waren namelijk oud en bekend. En de interviews die ik zag hadden evenmin iets nieuws te melden. Oude kost dus.

Wat zijn de feiten? De helft van wat er in krachtvoer zit, is afval. Afval van Avebe, van suikerfabrieken, van maalderijen, van oliepersers, van pindaverpakkers, noem maar op. De veevoerindustrie is een grote afvalverwerker, en dat is vanuit het oogpunt van het milieu heel prima. Met name varkens zijn echte alleseters. Vroeger, thuis, vraten ze zelfs het hout van hun hokken erbij op.

Duidelijk is dat het voor gladder jongens aantrekkelijk is om vuilnis als grondstof voor veevoer aan te bieden. De afgevoerde motorolie en het mengsel van suikerkorrels en glas-splinters brengen dan heel wat op. In elke sector zitten gladjannussen die snel rijk willen worden. In de garagebranche, bij

Leeuwarder Courant
17-02-2005

Scherpere controle op vervoer diervoeder

ZOETERMEER (ANP) - Het transport van diervoeder wordt straks strenger gecontroleerd. Er komen bij wijze van proef meer onaangekondigde controles en vervoerders kunnen vaker een inspecteur aan de poort van de diervoederfabriek verwachten. Dat zijn het **Productschap** Diervoeder en Transport en Logistiek Nederland (TLN) overeengekomen. Volgens de transportsector wordt **veevoeder** geregeld in vuile containers en laadbakken vervoerd. Dat zou een risico voor de voedselveiligheid opleveren, aldus TLN.

schoonheidssalons, onder kunstenaars, en ook in de veevoersektor. Terecht dat de politie dat scherp in de peiling houdt.

En ook al hebben sector en overheid geleerd van schandalen uit het verleden, toch blijven er zorgen. Dat is geen reden om alle afval uit veevoer te weren, maar wel om goed op te blijven letten. Dat was dan ook de strekking van het politierapport. En dat is niet voor niets, want inmiddels is bekend dat de criminelen die een paar jaar terug restanten van anticonceptiepillen in veevoer verwerkten, nu opnieuw veevoer mogen maken en verkopen. Met de zegen van het Productschap Veevoerders. Doe iets!

Blijvende aandacht is dus noodzakelijk. Maar dan wel graag op basis van feiten, niet op basis van oude kost. En, dames en heren journalisten en politici, niet blind achter Wakker Dier aanlopen voor een volgende hype (haip). Van Bernhard naar Remkes naar tasje-dief naar veevoer naar de kernwapens van Noord-Korea. Bij al die haips lijken de feiten maar bijzaak. Met het meeste veevoer is helemaal niets mis.

Dagblad van het Noorden, 2005-04-07

Weer illegale groeihormonen gevonden in België

BRUSSEL - Een veearts uit het Vlaamse Sint-Niklaas wordt verdacht van de import van tweeduizend Amerikaanse hormoonpreparaten. De illegale groeihormonen, die nauwelijks te traceren zijn, waren waarschijnlijk bedoeld om Belgische runderen vet te mesten. De politie viel al in november 2004 de praktijk van de man binnen op zoek naar verboden wapens. [...]

Bij de huiszoeking trof de politie geen vuurwapens aan, maar stuitte ze op grote voorraden verboden synthetische groeihormonen als clenbuterol en de oorimplantaten uit de Verenigde Staten.

De implantaten, afkomstig uit Florida, zijn in Amerika toegestaan. De staafjes, die achter de oren van de dieren worden ingebracht, bevatten natuurlijke groeihormonen die langzaam in het lichaam oplossen en achteraf vrijwel niet meer te traceren zijn. In Europa zijn ook natuurlijke groeihormonen, die bij een doorsnee rund van vijfhonderd kilo voor een gewichtstoename van veertig tot honderd kilo kunnen zorgen en de vetmestingstijd halveren, verboden. (GPD)

Leeuwarder Courant 2005-06-18

Kwaliteitsborging moet draagvlak bij boeren

MEPPEL - Het nieuwe systeem van bewaking en borging van de melkqualiteit van *Royal Friesland Foods* berust meer op beoordeling dan controle. Het nieuwe systeem is ontworpen omdat het oude algemene Keten Kwaliteit Melk (KKM) door juridische procedures en de mededingingsautoriteit onderuit was gehaald. Om de weerzin van leden tegen het oude gedetail-

leerde systeem weg te nemen. hebben ze een stem gehad in de totstandkoming. De nieuwe kwaliteitsborging wordt voor drie jaar vastgelegd. In eerste instantie zijn daarin alleen de eisen vastgelegd, die voedselveiligheid, wetgeving en markt vragen. Na 2006 komen daar mogelijk eisen op basis van dierenwelzijn en van maatschappelijke aard bij.

Volgens *Friesland Foods*-voorzitter Sybren Attema verandert de kwaliteitsborging van een controle- in een managementinstrument. De beoordeling gebeurt door een onafhankelijke instantie.

De melkveehouder krijgt te maken met kleurcodes. Bij groen is alles in orde, bij oranje voldoende, maar vatbaar voor verbeteringen en bij rood onvoldoende. Als alles goed is, ziet de boer de beoordelaar slechts een keer in de twee jaar. Een belangrijke rol speelt ook de borging van het veevoer. *Friesland Foods* stelt strengere eisen aan de veevoerleveranciers.

Net nieuwe systeem wordt de komende maanden aan de boeren/leden voorgelegd en moet begin 2006 worden ingevoerd. De boeren krijgen voor het voldoen aan de kwaliteitsborging niet meer geld.

Leeuwarder Courant 2005-12-03

Traditie van boer-zijn verdwijnt nu snel

NICO HYLKEMA Landbouwredacteur

De melkveehouderij begint na de zuivelhervorming snel een echte bedrijfstak te worden. De blijvers onder de boeren tonen zich meer dan ooit realistische ondernemers. Maar de culturele kant van het boer zijn verdwijnt snel.

De melkveehouders hebben tot nu toe een redelijk jaar gehad. De melkprijs hield redelijk stand en de inkomenssteun om de verwachte prijsdaling te compenseren zorgde voor een beter inkomen. De bouwactiviteiten op het platteland tonen aan dat veel boeren ervoor kiezen extra gelden te gebruiken voor diepte-investeringen.

De afwachtende houding bij het kopen van melkquotum getuigt van goed ondernemerschap. Afwachten terwijl de prijs snel daalt, klinkt logischer dan de praktijk veelal is. En om eerlijk te zijn, die prijs staat nog steeds niet in verhouding tot het rendement van het melken. Zeker niet zonder de inkomenssteun. Het wegnemen van Europese exportondersteuning en de aanstaande afbraak van invoerbepalingen lijken de prijs van de melk minder te hinderen dan velen verwachtten. Dat is zeker ook te danken aan een goede wereldmarkt en een flink goedkopere euro. En mocht de melkprijs toch meer dalen, dan komt de prijsval voor de productierechten als compensatie goed uit.

De melkveehouder moet nog wel een stap verder doen en lossen komen van zijn boerenbestaan als een soort erfelijke belasting. Samenwerken bijvoorbeeld om de kosten te drukken, want dat blijft voorop staan. En een deel van de cultureel bepaalde vrijheid inleveren. De melkveehouder van de toekomst zal minder baas op eigen erf zijn, dan nu nog het geval is. Niet alleen zullen afnemers van de melk hun greep op de wijze van produceren versterken. Ook Europese en nationale eisen op het gebied van milieu en landschapsonderhoud zullen

de autonomie van de boer onder druk zetten.

Landbouwminister Cees Veerman sprak deze week in Marum gedenkwaardige woorden. Een jonge boerin die bang is de zeggenschap over het platteland te verliezen, kreeg te horen dat het land van iedereen is. „Wij komen toch ook in de stad.” Over grondpolitiek gesproken. Dat is dan het laatste stapje op weg naar ondernemerschap: de culturele component van het 'baas op eigen erfgevoel' en het 'baas op het plattelandgevoel' verdwijnt. Boeren kopen met het eigendomsrecht vooral het recht om op eigen land voer te winnen voor hun vee. Hoe dat land eruit moet zien, wordt in toenemende mate mee bepaald door anderen.

Stel dat de inkomenssteun niet meer uit Brussel komt - dat is heel goed denkbaar - en Nederland zelf moet bepalen of en waarvoor ze boeren nog betalen. Dan bepaalt de randstedelijke behoefte aan een mooi platteland de inrichting.

Zo lang het de randstedeling nog worst is hoe Friesland zijn platteland laat verworden tot louter productiemiddel, is er weinig aan de hand. Wie vanuit een vermeend boerenhart meent dat dit voor de eeuwigheid is en spreekt over meer ruimte voor ondernemende boeren, toont echter weinig realisme.

Nieuwkomers willen dwingen zich aan te passen aan de niet altijd verheven mores van het platteland, getuigt al evenmin van gevoel voor verhoudingen. Het kan snel verkeren, zo weten boeren in vollere streken van Nederland. En dan zullen de melkveehouders hun denkbeeldige vrijheid moeten beleven in de stal. Maar wat deert het de echte ondernemer, die geld verdient met een verder alleszins mooie bezigheid.

Leeuwarder Courant
08-12-2005

Veevoer nog probleem voor voedselveiligheid

DEN HAAG (GPD) - De overheid heeft nog steeds geen goed zicht op mogelijk geknoei met veevoer. Er wordt te weinig gecontroleerd op allerlei afval- en reststromen die in veevoer worden verwerkt. Bedrijven die geen kwaliteitssystemen hebben, worden te weinig bezocht. Bovendien is er weinig controle op import van diervoeders van buiten de Europese Unie. Vervuild veevoer is vaak een bron van voedselbesmetting.

2006

Leeuwarder Courant 2006-02-11

Belevenissen van een Hobbyboer: Veel papier, geen biefstuk

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Het leven van een hobbyboer gaat niet over rozen. Met de beste bedoelingen kochten we afgelopen voorjaar een koe, hopend op een goed gevulde vriezer met mals rundvlees in het najaar. Uiteindelijk belandde onze Alie 284 in de malers van het destructiebedrijf. Een drama dat nog eens werd versterkt door de hemelgerende papierwinkel die ook over de hobbyboer wordt uitgestort.

Mei vorig jaar mochten wij ons de trotse eigenaar noemen van een koe. Alie 284 was haar naam. Bijna drie jaar oud was ze, geboren bij een boer in Vünseradiel en recent bevallen van een te vroeg geboren kalfje en daarmee uitgerangeerd als melkkoe. Maar nog prima bruikbaar als weidekoe, zo beloofde de verkopende partij. Zonder handjeklap werden we het eens over de prijs: € 435.

Een fiks bedrag maar weidevee was toen flink aan de prijs. Alie was wel wat kreupel maar aan de beterende hand, wist de verkoper heel zeker. Bovendien was de klauw versteend, dus erger zou het nooit worden.

Het was een machtig gezicht. Waar vroeger caravans en tentjes op een strak gemaaide grasmat stomden, graasde nu in hoog gras onze Alie. Een uurtje later herkauwde ze genoeglijk in het voorjaarszcmnetje. Nu hadden we al een kleine veestapel met herten, kippen en een geit, maar een koe, ja dat was toch het echte werk.

De zondag erop natuurlijk 'efkes buorkje' met de visite. En zowaar, ze werd goedgekeurd door de veekenners onder hen. „Der kin wol fleis oankomme”, zo luidde het unanieme oordeel. Dat werkt enthousiasmerend. Vetmesten zou ik haar. Over een paar maanden zou Alie onherkenbaar zijn: rond zonder zichtbare ribben en uitstekende botten. Ik droomde van veel bief en weinig worst.

MESTVLAAIEN

Na iedere werkdag verwijderde ik haar dikke mestvlaaien en vulde ik de waterbak met vers water uit de regenton. Een fascinerend gezicht hoe ze in luttele seconden liters water tot zich nam. Ik verweidde haar tijdig naar een ander stukje grasland en maaide met de zitmaaier het lege veld zodat er weer vers gras kon groeien.

Nu wist ik al dat het houden van een dier in Nederland geen vrijheid blijheid neer is. Na de mkz-crisis in 2001 had ik voldaan aan de oproep van toenmalig landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst om ook hobbydieren aan te geven. Sindsdien staat onze geit vermeld in het Identificatie & Registratiesysteem (I&R) en hebben we een UBN-nummer.

Bezitters van zo'n uniek bedrijfsnummer krijgen jaarlijks een lijst van oormerk-dealers en een stallijst waarop wijzigingen in het veebeslag aangegeven moeten worden. Trouw stuur ik ieder jaar weer bijgevoegde brief en envelop terug met de vermelding dat ons veebedrijf nog steeds één geit telt.

Bij de aankoop van een koe ben je verplicht om haar aan te melden bij het I&R bureau van het ministerie van landbouw. Dat was mij bekend. Maar toch weigerde het computersysteem Alie

te accepteren. Geïrriteerd belde ik het ministerie, dat mij vervolgens naar de *Gezondheidsdienst voor Dieren* verwees en die weer naar het I&R- bureau. Wat bleek, voor het houden van een koe is een ander UBN-nummer vereist dan geiten en lammeren.

Eenmaal in het bezit van het juiste, maar gek genoeg wel identieke, nummer, draaiden de papiermolens op volle toeren. De brievenbus lag vele dagen vol met dikke enveloppen van het ministerie, van de *Productschappen voor Vee, Vlees en Eieren*, van het I&R-bureau, van de *Gezondheidsdienst voor Dieren* en van het *Controle Bureau Dierlijke Sector (CBD)*.

Hoewel ik had aangegeven dat het om één koe ging met de vermelding HOBBYBOER!!, bleven de instanties ons beschouwen als een volwaardig rundveebedrijf. Zo ben ik onder meer in het bezit van een uitgebreide nota over de nieuwe mestwet, een bedrijfsregister voor wel tweehonderd koeien (drie jaar lang door u te bewaren), een dikke lijst afleveringsverklaringen van het CBD, een instructie I&R voor veehouders en het complete informatiepakket IKB Rund inclusief het geschillen- en controlereglement met alle bijbehorende wetsteksten.

Met de week groeide mijn begrip voor boeren die verklaren horendol te worden van de regelbrij. „Watst no krigen hast. krije wy hast alle wiken”, verklaarde een familielid met een melkveebedrijf. Hij adviseerde me om me maar niet al te druk te maken. „Do hearst it fansels wol at it net goed is.”

SUKKELEN

Toeval of niet maar na de eerste brieven van de landbouwinstanties, was het sukkelen geblazen met Alie. Minutenlang kon ze langs de slootrand staan, loeiend naar soortgenoten in nabijgelegen landerijen. Haar kreupele klauw ging etteren en een deel van het uier bleef hard. Ik probeerde het volle uierdeel te ontlasten door met de hand te melken. Het hielp niet. In plaats van te groeien vermagerde Alie.

Een aantal kenners weet de problemen aan het gras. „Dér sit niks yn. Der is nooit keunstmest op kommen.” Maar dat wilde mij niet aan. Dan zou een bioboer ook nooit een vette koe kunnen afleveren. Anderen legden de oorzaak bij haar eenzaamheid. Een koe is immers een kuddedier. Een veehandelaar deed dat echter af als omzins. „Ik bin ek allinnich en ik sjoch der omers ek hiel best ut”

Ik besloot daarop Alie maar wat brok bij te voeren. Daar was ze gek op. Ruim voor voertijd stond ze me al op te wachten. Heel even leek het de goede kant op te gaan maar na een paar weken was ze weer net zo lusteloos als voorheen.

Het was inmiddels september. Ik had nog maar een maand om mijn doel te bereiken want als medio december de grasgroei stopt, moest ze hoe dan ook naar de markt of de slachter. In een allerlaatste poging presenteerde ik dagelijks een stevige hoeveelheid maïs. Lekkere, energierijke gehakselde maïs. Ook daar was ze niet vies van. Maar groeien, ho maar.

LEGE VRIEZER

Ik gaf de moed op. Ik had geen zin in een vriezer met enkel worst en gehakt en belde de veehandelaar. Woensdagavond zouden ze haar ophalen. Ik vroeg of er ook nog papieren afgegeven moesten worden. De schets, verklaarde de handelaar. Woensdagmiddag probeerde ik Alie een halster om te doen. Blijkbaar voorvoelde ze haar naderende einde want ze verzette zich met een mij onbekende levenslust. Pas na vele diagonalen in het grasland afgelegd te hebben, wist ik het halster om haar snuit te krijgen. Half twaalf 's avonds werd ze opgehaald. Geheel

onberoerd laat zoiets je niet, weet ik nu uit ervaring.

„Wer is Alie no?“, vroeg onze jongste zoon de volgende ochtend. „Nei in boer mei in protte gers:“, zei mijn vrouw en daar kon hij mee leven.

Zaterdag ging de telefoon. „Helemaal mis, he“, zei de handelaar. „Helendal mis. Do bist net IKB-sertifiseerd!“ Dat had de Voedsel- en Warenautoriteit ontdekt bij de slachtlijn.

Mijn allergie voor papier en bureaucratie wreekte zich. Het bijhouden van de uitdijende papieren had ik telkens vooruit geschoven. Met als gevolg dat ik mij niet aangemeld had bij IKB Rund. Je mag alleen een koe afvoeren als ze beschikt over een dergelijk bedrijfscertificaat.

Maar nog niet alles is verloren, zei de handelaar. De slachterij wilde de geslachte Alie nog wel even afzijdig houden in een koelcel, als ik als de wiedeweerga alsnog het IKB Rund-formulier invulde en opstuurde. Een paar dagen later hoorde ik dat ze toch was afgevoerd naar de Rendac. Dat grapje kostte ons nog eens € 215.

Een schrale troost is dat ik later nog € 70 beurde. Ik had mijn beklag gedaan bij de veemarkt-commissie over het feit dat de slachterij zonder ruggespraak Alie had laten vallen.

Leeuwarder Courant 2006-12-01

I&R: Veemarkt en slachterij eerste online bij LNV

LEEWARDEN - De veemarkt en slachterij Friesland Vlees in Leeuwarden zijn vandaag als eerste aangesloten op de databank van het landbouwministerie (LNV) waarin landbouwdieren geregistreerd staan. De twee maakten als eerste kennis met de nieuwe regels voor Identificatie & Registratie (I&R).

Boeren zullen er niet veel van merken, maar vanaf vandaag gaan de gegevens voor identificatie en registratie van hun dieren rechtstreeks naar een eigen databank van het landbouwministerie (LNV). Voorheen gingen alle gegevens, inclusief de gezondheidsstatus, via de computers van het *Nederlands Rundveesyndicaat* (NRS) naar de *Gezondheidsdienst voor Dieren* (GD).

De verandering is vooralsnog vooral van belang voor veemarkten en slachterijen. Boeren moeten nu de gegevens van hun dieren opgeven aan de NRS en de I&R. Bij hen gaat het om enkele dieren per week. Bij veemarkten en slachterijen betreft het duizenden dieren per week. De veemarkt en de slachterij gingen online met software van het Leeuwarder automatiseringsbedrijf TwaKa. Volgens Reinder Kerkhof van TwaKa lopen de twee bedrijven daarmee voor op collega's elders in het land.

TwaKa maakt gebruik van de kennis die de oprichters hebben opgedaan bij hun werk bij voorheen Brada's Vleeschbedrijf dat in 2003 failliet is gegaan. Daarna zijn de automatiseerders een eigen bedrijf begonnen.

Minister bestelt mkz-vaccin

DEN HAAG - Landbouwminister Gerda Verburg van Landbouw laat 265.000 doses vaccin tegen de veeziekte mond-en-klauwzeer aanmaken. De Voedsel- en Warenautoriteit moet zich voorbereiden op de inenting van koeien, varkens, schapen en geiten tegen de besmettelijke ziekte bij een uitbraak in Nederland. Bij een uitbraak worden besmette dieren en de beesten in een straal van een kilometer daaromheen afgemaakt.

► PAGINA 2

Leeuwarder Courant 2007-09-22

Met CR Delta vertrekt weer een boegbeeld uit Friesland

(NICO HYLKEMA)

Het was toch wel even slikken deze week. Heerenveen raakte het beeld van stier Sunny Boy kwijt aan Arnhem. De stamvader van een groot deel van de Friese veestapel stond voor het regiokantoor van veeverbeteringsorganisatie CR Delta. Dit kantoor sluit de poort en daarmee komt een einde aan de 127-jarige Friese stamboekgeschiedenis. „Mar wy ha Us Mem noch.”

De geschiedenis van de Friese veeverbetering begint in 1879 als in café De Trije Romers in Reduzum het *Fries Rundvee Stamboek* (FRS) wordt opgericht. Het was een afsplitsing van het al eerder opgerichte *Nederlands Rundvee Stamboek* (NRS). De Friezen voelden zich niet thuis in het Hollandse gezelschap met andere koeien dan de mooie Friese zwartbonte koeien, lekker in het vlees en goed te melken.

Oud-bestuurslid van het FRS Ymte Heeg (62) uit Spannum kan nog met ontroering naar de oude plaatjes kijken. Mooie koeien, platte ruggen en goed in het vlees. Heel wat anders dan die 'melktypische' grote magere koeien van nu. „Hoewel, dy hawwe ek wol wat.”

Hij heeft het verdwijnen van CR Delta uit Friesland met een mengeling van begrip en weemoed aangezien. Eigenlijk is de klad erin gekomen met de invoering van de kunstmatige inseminatie eind jaren zestig. “Ik ha no in ko óf te kealjen mei in Kanadeeske mem en Dutske bolle. Yn dy ynternasjonalisearing past in Fryske organisaasje ek net mear.”

In de negentiende eeuw zagen de stamboekorganisaties het licht, met als doel de export te ondersteunen. In het buitenland waren twijfels gerezen over de kwaliteit van het Nederlandse vee. Er kwamen wel eens erg veel blaarkoppen van één boer uit Groningen. Om de ontstane argwaan de kop in de drukken, werd het Nederlands Rundvee Stamboek (N.R.S) in het leven geroepen. Daar werd de Nederlandse veestapel in kaart gebracht en de melk gecontroleerd.

CENTRUM

Toen de Friezen uit die organisatie stapten en hun eigen stamboek oprichtten, was Leeuwarden nog het centrum van de Friese veeteelt. Er was een Landbouwhuis waar de standsorganisatie Friese Mij huisde. Ook de verzuilde organisaties hadden hun hoofdvesting in Leeuwarden. De veemarkt stond nog fier aan de Lange Markstraat en daarboven werd handel gedre-

ven.

Ook het fokbeleid werd er bepaald, herinnert Heeg zich. “It stie der dan blau fan de reek. Men koe net mear as fiif nieter sjen.” Tot in de jaren zestig was dat nog een ambachtelijke aangelegenheid. De koeien werden per veewagen naar de goede stieren gebracht.

Dat wie in hiele organisaasje. Dan kaam de feerider om de kij op te heljen. Foar de eigner fan de bolle wie it in moale ynstruier, mei 200 góne foar in goed resultaat. Der wiene dagen dat sa'n bolle seis kear deis springe moast. Dan kaam mem mei in amer waai en wat aaien om de bolle wat op kreften te bringen foar de seisde dekking.”

In de tijd dat Heeg als klein jongetje in verwondering al deze dingen aanschouwde, raakte de Friese veehouderij met zijn eigengereidheid in de 'nederklits'. Terwijl elders Amerikaans bloed de koeien veranderde in echte melkkoeien met flinke giften, zetten de Friese fokkers nog in op vlees- en melkkoeien, zogeheten dubbeldoelkoeien. „Fryske kij hiene de leechste produksje fan it lân.”

Vet waren ze, de stieren die de dubbeldoelkoeien dekten. Heeg herinnert zich een bijzonder geval, op een zondag in Hartwerd. “Dy bolle wie smoarfet en dy makke neat klear. De eigner wist úteinlik mar ien plak dêr't de bolle syn wurk wol dwaan soe: it tsjerkhóf. Mar it wie snein. Dat wy mei deunske ko en bolle nei it hof, wylst de lju ut tsjerke kamen. En it slagge.”

KI-STATIONS

Amerikaans bloed van Holstein-koeien moest de Friese koeien weer op peil brengen en zo veranderde de koe danig van uiterlijk. Eerst was het nog vloeken in de kerk, maar het FRS ging uiteindelijk door de bocht en legde daarmee de bijl aan de eigen wortels. De KI-stations rukten op en afstanden vervaagden, net als de grens om Friesland.

In 1984 sloot het FRS zich weer aan bij het NRS - toen Rundvee Syndicaat geheten. Maar eigenlijk was het einde al in zicht. De romantiek was verdwenen en Leeuwarden verloor instituut op instituut.

En dat terwijl het FRS in principe de zaken goed voor elkaar had. Waar eerst de boeren het fokbeleid bepaalden, nam de wetenschap het over. Friese zonen die studeerden in Wageningen kwamen terug met de nieuwste kennis en wisten het Friese melkvee weer tot 's werelds top op te vijzelen. De namen van Henk van der Zwaag. Pieter Scheer zullen oudere boeren nog bekend voorkomen.

Maar de veemarkt verdween van de Lange Markstraat naar de Frieslandhal. De Condensfabriek veranderde na een aantal fusies van naam en vestigde het hoofdkantoor in Meppel. De standsorganisaties fuseerden tot NLTO en vertrokken naar Drachten en inmiddels uit Friesland. De rundveesyndicaten gingen op in CR Delta. Eerst met acht regiokantoren, al snel met eentje in Heerenveen. Dat dit efficiënter was, begrijpt Ymte Heeg. Toch kijkt hij met lichte weemoed terug. “at wie fansels allegearre emoasje.”

Toch grinnikt Heeg: “Ik mocht it as bestjoerslid fansels net sizze, mar ik fyn it geweldich dat de Melkcontrole Nijland noch bestiet. En der binnen neist CR Delta dochs ek wol wer oare oanbieders fan sperma. Sokke konkurrinsje is allinnich mar goed en it stiet wol tichby de boeren.”

Nog even mijmert Heeg over het vele bezoek dat boeren destijds ten deel viel van inspecteurs van hun eigen coöperaties. Het is langzamerhand eenzaam geworden op de boerderij. Mar wy hawwe Us Mem noch”, verzucht de oud-voorzitter van de stichting *Us M*

Boeren in actie voor handhaving koudmerken

HEERENVEEN - Noordelijke melkveehouders komen maandag bijeen in Heerenveen om een laatste poging te wagen het koudmerken van melkvee te behouden. De overheid wil dit merken verbieden en de boerenbond LTO Noord heeft zich hier bij neer gelegd. Koud merken is een vorm van brandmerken van koeien met een bevroren stempel.

Op diverse bijeenkomsten hebben boeren hun ongenoegen geuit over het verbieden van koudmerken. Wat in de ogen van de overheid een onnodige aantasting van de koe is naast het noodzakelijk geachte onthoornen, is voor veel melkveehouders een belangrijk hulpmiddel ter identificatie van koeien. De nummers die met koud merken op de heup van de koe zijn aangebracht maken op afstand herkenning mogelijk. Volgens tegenstanders is dit niet nodig omdat koeien tegenwoordig met oormerken en halsbanden met chips al voldoende te identificeren zijn.

Onlangs liet melkveehoudersvoorzitter Siem Jan Schenk van LTO weten het verbod op koudmerken weliswaar jammer te vinden, maar dat de boerenbond de strijd met het landbouwministerie heeft opgegeven. De Nederlandse Melkveehouders vakbond (NMV) houdt tot nu toe de poot stijf en weigert akkoord te gaan met het koudmerkverbod.

Het brengt de LTO niet op andere gedachten. Als boeren toch willen vasthouden aan het koudmerken, dan moeten ze daar zelf maar voor in actie komen, zo zei Schenk nog in Drachten op de LTO Noord-dag.

Melkveehouders Jan van Weperen uit Oosterwolde en Jan van der Schaar uit Tzummarum hebben die handschoenen opgepakt en de bijeenkomst in Heerenveen georganiseerd. Schenk zal daar wel aanwezig zijn.

Kamer voorstander koudmerken koe

DEN HAAG - Een Kamermeerderheid heeft zich vandaag tegen het verbod op koudmerken van koeien gekeerd. In een debat met landbouwminister Gerda Verburg over de aanstaanden landbouwwraad vroegen regeringspartijen PvdA, CDA en VVD de minister zich in te zetten voor het koudmerken.

Maandag kwamen driehonderd boeren uit het Noorden om de eigen boerenorganisatie LTO Noord aan te sporen meer te doen om het koudmerken als identificatiemiddel te behouden. Het is de vraag of Verburg in de landbouwwraad het verbod kan afwenden. Europa staat voor identificatie slechts twee ingrepen zijn toe. Met de twee oormerken is dat quatum opgevist. Boeren stellen evenwel, dat het koudmerken voor de koe zo weinig ingrijpend is, dat het een behandeling genoemd mag worden.

Koudmerken mag nog drie jaar

DEN HAAG - Per 1 juni 2011 is het koudmerken van koeien verleden tijd. Tot dan mogen boeren dit middel gebruiken om hun dieren te identificeren, meldt landbouwminister Gerda Verburg de Tweede Kamer. Koudmerken is niet diervriendelijk.

Meer dan 80 procent van de boeren maakt voor koeherkenning gebruik van een halsband, gele oornummers of uiterlijke kenmerken van het dier. De overige veehouders moeten dat straks ook. Eigenlijk zou koudmerken al verboden worden per september 2001, maar de Kamer heeft een paar keer om uitstel gevraagd.

Steunpunt CRV in Oosterwolde

OOSTERWOLDE - Het melkcontrolebureau en melkveesperma-leverancier CRV, voorheen CR Delta, krijgt een steunpunt in Oosterwolde. Vorig jaar is CR Delta gereorganiseerd. Daarbij werd het regiokantoor in Heerenveen werd gesloten. Het steunpunt dient voor de beleving en de afname van de boeren in het Noorden. Het wordt een verzamelpunt waar de melkcontroleurs en inseminatoren hun producten afleveren of ophalen. Volgens CRV gaat het om een klein kantoor met voldoende parkeerplaatsen. Er komen een of twee mensen te werken.

26-05-2007

CRV

De organisatie
 CRV Holding BV (CRV) is een internationale onderneming op het gebied van rundvee-verbetering. Hieronder verstaat CRV de ontwikkeling, de productie en de verkoop van genetische producten, maar ook dienstverlening, zoals fokkerijbegeleiding, melkproductieregistratie en kunstmatige inseminatie. De producten en diensten van CRV worden wereldwijd afgezet in meer dan 40 landen bij 50.000 rechtstreekse klanten, voornamelijk rundveehouders. CRV heeft vestigingen in Nederland, België, Luxemburg, Duitsland, Tsjechië, Spanje, Brazilië en Nieuw-Zeeland. Er werken ruim 1200 mensen. Het hoofdkantoor is gevestigd in Nederland (Arnhem).

CRV Holding BV heeft in het team Communicatie & Verenigingszaken plaats voor een
medewerker verenigingszaken CR Delta Noord-Nederland (m/v)

Spermaclub CRV in zee met Russen

MOSKOU -CRV, de Nederlandse veeverbeteringsorganisatie, is een samenwerkingsverband aangegaan met k.i-station Moskovskoye, de grootste van Rusland. De overeenkomst is zaterdag ondertekend in Moskou op de landbouwbeurs Golden Autumn.

Nu levert CRV, een coöperatie van 15.000 melkvee- en vleesveehouders, jaarlijks circa 20.000 doses sperma naar Rusland. Door deze nieuwe opzet moet dat uitgroeien tot minimaal 100.000, verklaart directeur internationale zaken Jan Venneman. Ook kunnen de Russen Nederlandse stieren leasen. Over verkocht sperma van deze dieren ontvangt CRV, voorheen CR Delta geheten, royalty's. Al met al moet de Russische markt goed zijn voor een omzet van jaarlijks enkele miljoen euro's.

Volgens Venneman zijn ook de Russen in hun nopjes met de samenwerking omdat de melkveehouderijsector in dit land veel moeite heeft om de veestapel op peil te houden. De koe-sterfte is groot en van het opfokken van jongvee hebben ze weinig kaas gegeten. Om die reden verwacht de CR Delta-directeur Venneman veel zogenaamd gesexed sperma aan Rusland te kunnen verkopen. Dat is bewerkt stierenzaad waarbij vooraf het geslacht bekend is. Het nadeel van dit dure zaad is, zo erkent Venneman, dat de vruchtbaarheid wat geringer is.

CRV heeft gekozen voor een samenwerkingsverband omdat het opzetten van een eigen ki-station met fokstieren „in dit land niet erg simpel is”, aldus Venneman. „Het is hier erg moeilijk om een distributieapparaat op zetten. Bovendien kopen Russen toch voornamelijk bij Russen. Voor CR Delta, dat een omzet heeft van € 130 miljoen, is het niet het eerste buitenlandse avontuur. De veeverbeteringsorganisatie heeft onder meer ki-stations in Tsjechië, Brazilië, Pakistan en Nieuw-Zeeland en verkoopkantoren in Spanje, Duitsland en Luxemburg. Door het opzetten van buitenlandse ki-stations creëert CRV nieuwe thuismarkten. Dit alles met het doet om Nederlandse veehouders een zo goedkoop mogelijk sperma-assortiment te kunnen aanbieden. Een ander voordeel is risicospreiding. „Als er bijvoorbeeld weer mkz uitbreekt in Nederland, ligt de hele handel stil. Door de buitenlandse ki-stations kun je dan nog enige omzet genereren”, aldus Venneman.

Leeuwarder Courant 2008-12-11

DDB weigert betaling claim

NES (B) – De Dutch Dairymen Board weigert een claim van €1 miljoen te betalen die Friesland Foods bij deze melkprijnsorganisatie heeft neergelegd. Volgens het zuivelconcern is dit de schade van de blokkades, begin juni, van de fabriek in Nijkerk en enkele kaasfabrieken in Friesland. Met de acties wilde de **DDB** een hogere melkprijs afdwingen. Volgens voorzitter Sieta van Keimpe uit Nes (B) is het schadebedrag niet onderbouwd. Volgens haar hebben de blokkades juist tot hogere prijzen geleid. Niettemin is de **DDB** wel bereid om met Friesland Foods in **overleg** te gaan over de claim.

Leeuwarder Courant 2008-12-18 Kaart

2009

Dagblad van het Noorden 2009-11-23

REPORTAGE : SUPERKOE UIT STEEMWIJKERSMOER BREEKT RECORDS

Trots op de Johan Cruijff onder de koeien

De vlag ging uit, zaterdag bij boer Smits uit Steenwijksmoer. Zijn koe Hilda 28 werd gehuldigd vanwege een landelijk record: de productie van vijftienduizend kilogram vet en eiwit. – (ca. 180.000 KG. melk)

'Deze Hilda mag hier blijven tot ze dood gaat'

Lambert Smits toont zijn superkoe Hilda 28.

Foto: Henk Bentink

Door Jan Willern Horstman

STEENWIJKSMOER In de wereld van de melkveehouderij geldt ze als een absolute topper: Hilda 28 uit het bij Coevorden gelegen Steenwijksmoer. „Je kunt haar vergelijken met Johan Cruijff Zo'n talent wordt maar eens in de zoveel jaar geboren”, zeg tboer Lambert Smits, de trotse eigenaar van Hilda 28. De zwartbonte koe van Smits presteerde het om **als eerste koe van Nederland vijftienduizend kilogram vet en eiwit te produceren.** Even voor de beeldvorming: dat zijn ruim honderdtachtigduizend pakken melk.

De productie van Hilda 28 is ook mondiaal gezien zeer uitzonderlijk. Dat het dier afgelopen zaterdag door rundveeorganisatie CRV werd gehuldigd, was dan ook zeker op zijn plaats. Niet dat Hilda 28 er zelf overigens op zat te wachten. Toen de krans om haar nek gehangen moest worden, stapte ze enkele passen terug. Verder liet de wonderkoe zich alle plichtplegingen stilzwijgend welgevallen.

Hilda 28 werd in 1995 geboren in Noord-Brabant, de provincie waar boer Smits aanvankelijk

ook zijn bedrijf had. De moeder van Hilda 28 is **Hilda 23**, de vader **Sunny Boy**. Laatstgenoemde was een topstier, waarover louter in superlatieven wordt gesproken. De eind 1997 overleden **Sunny Boy** was goed voor een productie van twee miljoen doses sperma. Het kwalitatief hoogwaardige zaad vond zijn weg uit heel Europa, maar ook in de Verenigde Staten, Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika en Canada. Hilda 28 heeft dus ontelbaar veel halfzusjes.

Smits: „Waarom juist Hilda 28 zo buitengewoon goed presteert? Waarom was Johan Cruijff zo'n geweldige voetballer? Het is gewoon een kwestie van talent, aanleg. Natuurlijk verzorg ik de koe goed, maar dat geldt ook voor mijn overige 130 koeien.”

De meeste melkkoeien in ons land worden maar een jaar of vijf, zes. Daarna is het economisch gezien interessanter een koe te 'vervangen' en naar de slacht te brengen. Hilda 28 hoefde door haar topprestaties nooit te vrezen voor het slagermes. Hoewel Smits wel constateert dat ook de jaren voor zijn wonderkoe inmiddels beginnen te tellen, is een gang naar de slagrij voor haar uitgesloten. „Ze produceert per dag nog altijd 34 liter melk. Maar als het melken bij haar helemaal gebeurd is, mag ze hier blijven tot ze dood gaat.”

2010

Leeuwarder Courant 2010-07-30

Zeldzame veerassen nog erg kwetsbaar

Zeldzame veerassen als Fries roodbonte runderen, het Veluws schaap en schoonebeekers lopen in Nederland nog steeds grote risico's in het geval van grote dierziekten.

Door Peter Leunissen en Nico Hylkema

Volgens de *Stichting Zeldzame Huisdierrassen* en de vereniging *Natuurmonumenten* is het hoog tijd dat er goede draai boeken komen per dierziekte. Ook moet er regelgeving zijn die voorkomt dat deze zeldzame dieren worden geruimd. Bijvoorbeeld door ze tijdig te mogen enten.

De stichting en de natuurbeheerder komen nu met deze oproep omdat het ongeveer tien jaar geleden is dat Nederland getroffen werd door de ernstigste mond- en klauwzeercrisis (mkz) in de geschiedenis. Nadat in 1991 de verplichte inenting om economische redenen (landen buiten Europa accepteren geen gevaccineerd vee) door de EU werd verboden, brak tien jaar later de ziekte uit.

In ons land alleen al werden op 2600 bedrijven in totaal 260.000 dieren afgemaakt, waaronder ook veel hobbymatig gehouden vee.

Steeds opnieuw breekt de zeer besmettelijke ziekte uit. De afgelopen drie maanden had Japan te maken met mond- en klauwzeer. In totaal zijn daar 300.000 dieren gedood. Nu zou de ziekte in Rusland huishouden. Een nieuwe uitbraak in Nederland valt niet uit te sluiten.

Volgens Hinke Fiona Cnossen uit Sint Nicolaasga, foktechnisch inspecteur van de Stichting Zeldzame Huisdierrassen, hebben veel zeldzame rassen zich nog maar net hersteld van de crisis van tien jaar geleden. In sommige gevallen, als van het brandrode rund, bleven van een ras nog maar enkele tientallen exemplaren over om tot een nieuwe veestapel uit te laten groeien.

Cnossen: „It ófmeitsjen fan hunderttúsenen bisten stuitte op grut ferset. Dit hat der únder oare ta lieden dat der mear umtinken kommen is foar it beskermjen fan seldsume soarten. Wy meie no ek oanjaan hokker rassen yninte wurde moatte yn gefal fan bygelyks in útbraak fan tongblier. Mar wy witte ek hoe grut de ekonomyske belangen binne, hoe grut de panyk tsien jier lyn wie en hoe drakonysk de maatregelen. Salang't der gjin dúdlike draaiboeken en regeljowwing lizze, binne wy der net gerést up dat wy de seldsume rassen yndie goed genóch beskermje kinne.”

Nu is het wel geregeld, in de zin dat zeldzame rassen bij een uitbraak van een dierziekte geënt worden en aan de ruiming ontsnappen. Maar zo stelt Cnossen vast: „Wy witte net altyd wér't se binne. De kij binne allegearre wol registreard, mar net op ras. As in feehálder lid fan ús klub is, is it wol dudlik, mar der bin ek guon, dy't dat net binne. Wy soene it regelje mei it lánbouministearje, mar doe kaam de Q-koarts dertusken. Men moat soks regelje as der neat oan de hán is.

Natuurmonumenten deelt de zorg. De natuurbeheerder bezit zelf honderdveertig brandrode

runderen, die worden ingezet voor begrazing en daarmee vershraling van weidegronden. Volgens Harald van den Akker, beheerder van Natuurmonumenten Oost Veluwe, was dit ras vroeger rond de grote rivieren en zeker de IJssel veel voorkomend.

„Je had veel kleine bedrijven en daar was dit rund uitstekend voor geschikt. Het is een dubbel-doel rund: dat wil zeggen dat het een goede melkgift heeft en een goede vleesleverancier is. Bovendien is het een robuust dier dat met weinig tevreden is. Maar door specialisatie in de landbouw zijn boeren zich vooral gaan toeleggen op vee met een hoge melkgift.”

Het gevolg hiervan was dat steeds minder van deze dieren werden gehouden, genetische verdunning ontstond en de mkz het rund tenslotte bijna van het toneel lieten verdwijnen.

Inmiddels lopen ruim vijfhonderd exemplaren rond, maar voor een stabiele populatie zouden dat er tienduizend moeten zijn. Van den Akker zou het ten zeerste betreuren als het ras verdwijnt. Het is een toprund. Gemoedelijk, kalft gemakkelijk af, uitstekend beenwerk, is zeer gezond en sober ingesteld. Daarbij blijft het een dubbeldoel koe. Je moet er zuinig op zijn. Voor de biodiversiteit in ons land. Maar ook vanwege de goede kwaliteiten die je misschien wilt terugfokken als het met onze grote gespecialiseerde rassen eens verkeerd gaat.”

TEGAST: De koe, de wei en wij

SJOERD DE HOOP BIOLOGISCH VEEHOUDER

Alom wordt biologische landbouw gezien als voortrekker naar duurzaamheid en de bijdrage aan biodiversiteit. Het is een teken aan de wand dat grootschalige landbouw ten koste gaat van flora, fauna en andere welzijnsaspecten.

Zeer grote melkveebedrijven kunnen moeilijk de koeien nog buiten laten grazen. De aantallen koeien zijn groter dan de weilanden aan kunnen. De koeien leveren een hoge melkproductie door hoogwaardig voer dat deels van ver komt en ze worden omgeven door aangepast licht, waterbedden en andere snufjes. In de stal is het straks noodzakelijk mest en urine te scheiden. Kortom een hoog technologische vorm van landbouw met een hoge input aan energie en kapitaal.

Koeien die buiten grazen zijn geselecteerd op 'outdoor' omstandigheden. Van kalf tot koe zijn ze daar aan gewend. Als het regent staan ze niet meteen bij het hek te loeien. Ze halen het gras zelf uit het land, zetten het om in melk en brengen ook meteen de mest en urine, gescheiden(!), terug. De meerwaarde is niet alleen voor de langsfietsende toeristen. Dagelijks kleine hoeveelheden verse mest op het grasland geeft een enorme diversiteit aan insecten, vogels en bodemleven die niet vergelijkbaar is met het éénmaal in de 4 of 6 weken emissiearm onderwerpen van drijfmest. De koe mag koe zijn in deze natuurlijke vorm van landbouw.

Melk produceren voor de wereldmarkt maakt ons ook afhankelijk van die wereldmarkt. Politici, economen en industriëlen die zelf niet hoeven te melken, houden ons de kansen voor, maar risico's zijn er ook. De Friese melkveehouder wordt net zo kwetsbaar als de katoenboer in India. Momenteel verdient de zuivelindustrie nog veel in Azië en Afrika door de verkoop daar, maar zodra men in China de melkproductie zelf in orde heeft moeten er andere markten gezocht worden.

Biologische boeren kiezen voor de consument in West Europa en willen ook hun grondstoffen zoveel mogelijk uit deze regio halen. We kunnen als boeren veel beter onze collega's ver weg steunen met kennis, advies en partnerschap en eventueel nog fokvee om op die manier te werken aan voedselzekerheid in hun gebieden. De export van veevoergrondstoffen naar Fryslân verschaalt de grond in andere landen en belast die van ons. Hun veevoedergrondstoffen kunnen ze beter voor eigen productie en zelfvoorziening houden.

Gelukkig vinden steeds meer consumenten zelf de weg in het schap naar biologische zuivelproducten. Vorig jaar is de verkoop 12 procent gegroeid. Dat is waardevol. Grote melkveebedrijven kunnen moeilijk omschakelen als de megastal er één keer staat. Een belangrijk deel van de Friese melkveehouders en consumenten heeft nog iets te kiezen. Zij zijn welkom.

Boek: 'DE KOE'
Schrijver: Bert Theunissen
ISBN 978-90-351-3423-2

De koe

Titel:	De koe
Auteur:	Bert Theunissen
Uitgever:	Bakker
Jaar van uitgave:	2010
Pagina's:	191 pagina's
ISBN:	978-90-351-3423-2
Rating:	★★★★★

VOEG TOE AAN JE BOEKENPLANK

Samenvatting

Boekrecensie

Goede Nederlandse melkkoeien gaven rond 1900 zo'n 2.500 liter melk. Tegenwoordig halen ze gemakkelijk meer dan 8.000 liter. Achter deze spectaculaire vooruitgang in productie gaat een eeuw van discussie tussen boeren en wetenschappers schuil. Hoe moest de ideale melkkoe eruitzien? Was een mooie koe een goede koe? Was productie of een sterk gestel het belangrijkste? Wat was de beste fokmethode? In DE KOE belicht Bert Theunissen de fokkerscultuur van de boeren, waarbij alles draaide om stamboeken, stierenkeuringen en kampioenkoeien, en de onderzoekerscultuur van de wetenschappers, voor wie het ging om wegen, meten en rekenen. Als derde partij was de politiek van belang, met Europees Landbouwcommissaris Sicco Mansholt in een hoofdrol. Dat koeien in de afgelopen honderd jaar steeds meer melk zijn gaan geven, wordt algemeen gezien als het resultaat van toegenomen wetenschappelijke kennis. Maar Theunissen laat zien dat het samenspel van fokkerscultuur, onderzoekerscultuur en economie veel belangrijker was dan nieuwe kennis.

Samenvatting

Boekrecensie

Het huidige Nederlandse melkvee is het resultaat van een samenspel van fokkerscultuur, wetenschap en economie. Dit heeft geleid tot koeien met een ruim drie keer zo hoge melkproductie als een eeuw geleden. In dit boek worden de historische achtergronden en het belang van deze verschillende factoren voor de rundveefokkerij in Nederland sinds ca. 1900 uitgelegd. De illustraties (zwart-wit foto's, klein afgedrukt tussen de tekst) zijn niet geweldig van kwaliteit, maar wel illustratief voor het verhaal. Een inhoudsopgave, boekenlijst voor meer achtergrondinformatie en een fotoverantwoording zijn aanwezig. De auteur is hoogleraar Geschiedenis van de Natuurwetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Het taalgebruik is niet bijzonder moeilijk, maar gezien het perspectief van waaruit het boek geschreven is, zal het voornamelijk een tamelijk beperkte groep lezers met een historisch-economische interesse voor de ontwikkeling van de melkveehouderij aanspreken.

2011

Leeuwarder Courant 2011-06-28

Onderzoek naar resistente bacterie melkveehouderij

LEEUWARDEN - De Gezondheidsdienst voor Dieren doet een grootschalig onderzoek naar de esbl-bacterie in de melkveehouderij.

Dat gebeurt in opdracht van het *Productschap Zuivel* dat hier ruim €1 miljoen voor uittrekt. Op tweehonderd bedrijven verspreid over Nederland zullen boeren dit najaar monsters nemen van melk en mest.

Esbl is een belangrijke resistente bacterie. Vanwege de ongevoeligheid voor antibiotica vormt deze bacterie een groeiend gevaar voor de volksgezondheid. Vooral urineweg- en bloedbaan-infecties zijn moeilijk te behandelen. Resistentie bacteriën komen in de melkveehouderij minder vaak voor dan in andere sectoren. Onderzoek moet uitwijzen of dit ook voor de esbl-bacterie geldt.

Zowel gangbare als biologische bedrijven doen mee aan het onderzoek. Dat wordt gedaan, omdat in de biologische veehouderij het preventief inzetten van antibiotica verboden is.

Leeuwarder Courant 2011-11-09

Onderzoek naar illegale handel in rundersperma

DEN HAAG - De nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit is mogelijk op het spoor van een illegale handel in rundersperma.

Inspecteurs deden dinsdag invallen in Friesland, Noord- en Zuid-Holland en Gelderland. Op een bedrijf in Zuid-Holland is rundersperma, apparatuur om sperma te winnen en de bedrijfsadministratie in beslag genomen. Het stierenzaad zou verkocht zijn aan veebedrijven in bovengenoemde provincies.

Spermahandel is aan strenge regels gebonden om verspreiding van dierziekten te voorkomen. Verkoop is alleen toegestaan als een bedrijf erkend is door het ministerie van economische zaken, landbouw en innovatie.

Bij het Arnhemse spermahandelsbedrijf CR-Delta is onduidelijk wat de motivatie voor de inval is geweest.

Door de enorme concurrentie in de sector zijn de prijzen fors gedaald tot gemiddeld € 17,50 per spermarietje.

2012

Leeuwarder Courant 2012-01-21

Bedreigde diersoort: de Friese koe

De enige Fries-Hollandse koeien die Nederland nog telt, staan in een Gelderse stal. 'Andere tijden' verhaalt over de ondergang van het ras.⁵⁷

Gerhardus Jan Adema werkt in 1954 aan het bronzen beeld – in de volksmond al snel Us Mem genoemd – dat 75 jaar Fries Rundvee Stamboek herdenkt. FOTO ARCHIEF IC

Ze staat nog altijd trots aan het eind van de Harlingerstraatweg in Leeuwarden. De modelkoe van het Fries Rundvee Stamboek, Us Mem. Maar op het Friese platteland kom je haar niet meer tegen. Sterker nog, nergens in Nederland. Alleen in Ermelo.

„In mijn stal lopen de enige zuiver Friese zwartbontkoeien. Die vind je verder nergens”, stelt veehouder Dirk Endedijk. Het puikje van de Nederlandse fokkerij is afgegleden tot een zeldzaam huisdierras. In de aflevering van 'Andere tijden' van vanavond, 'De laatste Friese koe', wordt uiteengezet hoe dat heeft kunnen gebeuren.

Het begon allemaal begin jaren tachtig met een internationaal onderzoek van de Verenigde Naties. De Wereldvoedselorganisatie wilde weten hoeveel melk de rundveerassen uit verschillende landen produceerden. En wat bleek? De FriesHollandse koe eindigde op de één na laatste plaats.

De melkveehouders waren geschokt en vernederd. Voormalig fokker George Ruyter legt de schuld bij het *Fries Rundvee Stamboek* in Leeuwarden. Deze organisatie bepaalde welke koe voldeed aan de eisen. „Het Stamboek stond een kleinere koe voor”. vertelt Ruyter. „En de mens is een kuddedier. Dus als de baas dat zegt, dan gelooft men dat.”

⁵⁷ Andere tijden, Nederland 2, 21.20 uur.

Als je meer melk wilde nam je domweg meer beesten

De boerenwijsheid was dat zogenaamde 'dubbeldoelkoeien' het beste waren voor de veehouder. Dat zijn relatief kleine, robuuste koeien die na een aantal jaren melkproductie ook nog wat opleveren voor de vleesproductie. Melkveehouders wisten wel dat de melkopbrengst hoger kon, maar als je meer melk wilde nam je domweg meer beesten.

Rommert Politiek, de eerste Nederlander die promoveerde in de veefokkerij aan de Landbouwniversiteit in Wageningen, zag met lede ogen aan hoe de Friese fokkers zich blind staarden op mooie kleine koeien en de melkproductiecijfers uit het oog verloren.

Politiek: „Fokstieren werden beoordeeld op uiterlijk. Grote stieren werden niet zo hoog gewaardeerd. De mooiste stieren hadden kortere poten en daarmee werd gefokt. Zo kon het gebeuren dat de koeien steeds kleiner werden.”

Met grote veeteeltproeven in de jaren zeventig probeerde Politiek de ogen van de Nederlandse fokkerij te openen. Eerst toonde hij aan dat Friese koeien een veel lagere erfelijke productieaanleg hadden dan Noord-Hollandse. Vervolgens voerde hij sperma in van Holsteinstieren uit Noord-Amerika. „De Holsteinkruisingen gaven veel meer melk. Geen hoge vetgehaltenes, maar beduidend meer melk.”

Aanvankelijk boden de boeren weerstand, maar na het onderzoek van de Verenigde Naties werd in rap tempo de gehele veestapel in Nederland vervangen door Holsteinkoeien: van 0,7 procent in 1975, naar 95 procent Holstein in 1995. De vermeerderde melkproductie kon de gemiddelde boer immers ruim tienduizend gulden meer per jaar opleveren.

De hoge melkproductie van de Holsteins heeft echter zijn prijs, merken veel boeren nu. De koeien krijgen vruchtbaarheidsproblemen en last van de benen. De winst in productie gaat op aan ziektekosten. „Je zou kunnen zeggen: ze branden zichzelf af”, zegt de Noord-Hollandse veehouder Kees Sluis. Us Mem was zo slecht nog niet.

Leeuwarder Courant 2012-04-04

Fries Landbouwmuseum: Ode aan de Friese koe

De Friese koe kent een bewogen geschiedenis. Een vernieuwde zaal van het Landbouwmuseum belicht de opkomst, neergang en hernieuwde opkomst van 'us mem'.

Stef Altena

Het is een imposante blikvanger die het Fries Landbouwmuseum in Earnewáld sinds kort aan de muur heeft hangen. De kop van Adema's Athleet is 100 kilo zwaar en heeft hoorns van een meter breed. Maar er is wat gek aan de hand met de in 1943 afgemaakte stier, meent museumdirecteur Henk Dijkstra.

Hij wijst naar de onderkaak van het beest. „Sjoch, dat is net de stoere brede kaak fan in normale bolle”, zegt Dijkstra. „Mear dy fan in normale ko.” Aderna's Athleet is een van de aanwinsten in de vernieuwde stamboekzaal van het museum. Het ziet er strak uit. „Minsken tinke by in Lánbouwmuseum oan in skuorre mei wat álde rommel deryn. No, oan dat byld foldogge wy dus net”, zegt directeur Dijkstra. Het museum wil landbouwkenneren bedienen en tegelijk

interessant zijn voor de - zoals hij het zelf zegt – 'ambtenaar in de Vinex-wijk'.

In de stamboekzaal, een van de thematische ruimtes, wordt dat getracht door een combinatie van historische voorwerpen als koepassers en hoorngeluiders en modernere technieken aan te bieden. Zo is er een computerprogramma waarmee kinderen de ideale koe kunnen samenstellen.

De eigenschappen van de Friese koe, daar gaat het allemaal om in de stamboekzaal. Weinig mensen die daar zoveel kaas van gegeten hebben als veeteelthistoricus Reimer Strikwerda en professor Rommert Politiek (85). Beide koeienkenners heropenen de zaal vanavond met een lezing.

Politiek wordt gezien als het brein achter de wederopstanding van de Friese melkkoe. Al wil hij daar zelf weinig van weten. „Wy dienen it mei in team”, zegt de in Heerenveen wonende Politiek.

Halverwege de vorige eeuw stond het Friese vee bekend als het beste ter wereld. De decennia erna haalden boeren buiten Friesland en in het buitenland de Friezen op het gebied van melkproductie echter aan alle kanten in.

„De Fryske fokkers dienen alles op it each”, weet Politiek. „Sy wienen fierst te folie op it eksterieur, it uterlik, rjochte.” De fokkers selecteerden vooral kleine stieren. Politiek ontdekte als student al dat de stieren hierdoor gemiddeld met een kwart centimeter per jaar kleiner werden. Waar fokkers zich op het uiterlijk van de koeien richtten, verdiepte Politiek zich in de populatiegenetica: het selecteren van dieren op specifieke eigenschappen. Hij promoveerde op de vererving van eiwit in koeienmelk.

Het herstel van de Friese koe zette in door Politieks fokplan met de naam 'sip, sap, sop'. De kern daarvan is dat er bij het doorselecteren niet alleen naar de eigenschappen van de koe wordt gekeken, maar minstens even goed naar die van de stier. Sip staat voor 'stiermoeder inseminatie programma', sop voor 'stiertjes opfokken' en sap is het 'stieren advies programma'.

Eerst waren de plannen van de professor niet populair bij de Friese fokkers. Ze vonden het te theoretisch. „Mar der is neat sa praktysk as in goeie teory”, is Politieks adagium. Al snel sloeg de aanpak aan. De nieuwe Friese koe, de *Holstein Frisian*, werd in iets meer dan een decennium decimeters groter. De melkproductie verdubbelde zo'n beetje: van gemiddeld 4400 liter naar 8400 liter. „Mar de minsken moatte net tinke dat ik as iennichste ferantwurdlik bin foar de modernisearring fan de molkfeehâldery”, benadrukt Politiek nog maar eens.

Wat hem wel kan worden aangewreven is de komst van de kop van Adema's Athleet naar Earnewâld. Decennia lang hing het ding aan de wand van een studentenvereniging van zijn geliefde Wageningen Universiteit. Toen de kop van de muur werd gehaald, kwam Politiek in actie: Adema's Athleet (ooit geboren in Hartwerd) moest terug naar het 'it heitelân'.

Buitenlands bloed in Hollandse koe

CRV: Met het klimmen van de melkproductie kwamen ook de gebreken

**De holstein-frisians domineren de melkveehouderij.
Maar de buitenlandse melkveerassen rukken op**

Aan Dirk van der Meulen

Decennialang stond de holstein-frisian fier op een voetstuk in de Nederlandse melkveehouderij. Ze is een melkproducente van jewelste. Met jaarlijks gemiddeld 8500 liter geeft ze bijna twee keer zoveel melk als haar Fries-Hollandse voorgangster destijds. Bovendien is er geen koe met zo'n mooi, bol en rond uier. „Koeienfans kunnen daar echt op kicken”, weet manager Jan Hiddink van de coöperatieve rundveeverbeteringsorganisatie CRV in Arnhem.

Maar met het klimmen van de melkproductie kwamen ook enkele gebreken. Zo is gemiddeld genomen de vruchtbaarheid afgenomen: de hedendaagse koe wordt minder snel drachtig. Daarnaast kampen dieren vaker met ontstekingen aan klauwen of uier. De drang om veel melk te produceren, vergt veel energie waardoor de dieren vermageren. Voorheen stelden veedekundigen dat dit bij het ras hoort. Een HF-koe mocht vooral niet te veel vlees op de botten hebben. Dat nu blijkt een misvatting, erkent Hiddink. „De dieren beginnen hun vetreserves aan te spreken en dat leidt tot leververvetting met alle weerstandskwaaltjes van dien.”

Om deze problemen op te lossen, werd de nadruk in de HFfokkerij verlegd van melkproductie naar kracht en sterkte. Bij een deel van de veehouders gaat die omslag echter niet snel genoeg of slaat ze niet goed aan. Deze boeren zoeken hun heil steeds meer in buitenlandse rassen. Vooral fleckvieh en Zweeds roodbont mogen zich in een toenemende belangstelling verheugen. Werd er in 2008 zo'n 38.000 maal met sperma van een Fleckviehstier geïnsemineerd, vorig jaar was dit aantal al opgelopen tot ruim 66.000. Bij Zweeds roodbont gaat het in deze periode om een toename van 7000 naar ruim 29.500 inseminaties. Van zwartbonte HFstieren daalde het aantal gebruikte spermarietjes met 16 procent tot 1,4 miljoen. CRV heeft ingespeeld op deze toenemende vraag naar buitenlands sperma met de overname van de in fleckvieh gespecialiseerde ki-organisatie Meggle in het Zuid-Duitse Rottmoos. Met Viking Genetics uit Zweden is een samenwerkingsverband aangegaan.

Fleckvieh is een runderras uit Zuid-Duitsland en de Alpen. Voordelen van het ras zijn een betere vruchtbaarheid, sterkere poten en minder stofwisselingsziekten. Ook zijn de dieren bevolesder waardoor ze voor de slacht meer opbrengen. Het Zweeds roodbonte ras is geliefd om zijn langere levensduur, het makkelijke afkalven en bovenal om het sterke uier. Op dat laatste is bewust gefokt in Zweden, omdat boeren uierontstekingen niet zelf met antibiotica mogen behandelen.⁵⁸ Ze moeten dit overlaten aan de veearts.

Al deze gunstige eigenschappen van fleckvieh en Zweeds roodbont winnen aan belang in de moderne melkveehouderij. De bedrijven worden groter waardoor boeren meer dan ooit belang hebben bij sterke probleemloze koeien. Bovendien heeft ook de melkveehouderij opdracht gekregen om het antibioticagebruik fors te reduceren.

Gaan deze rassen nu op termijn de holstein-frisians van de troon stoten? Hiddink denkt het

⁵⁸ Onderstreping door ZHN.

niet en hij raadt het de melkveehouders ook af. „Vanwege de hoge grondprijzen en het strenge mestbeleid is een hoge melkproductie per koe essentieel voor de Nederlandse melkveehouderij. En dan is hf-bloed onmisbaar.”

Hiddink en zijn CRV-collega's adviseren melkveehouders de zogenaamde driewegskruising toe passen. Insemineer bij voorbeeld een hf-koe met fleckviehsperma en de nakomeling met Zweeds Roodbont. Kruis vervolgens de koe die hieruit voortkomt weer met een hf-stier. „Door telkens fris bloed te gebruiken, ontstaan de allersterkste koeien”, aldus Hiddink.

Dagblad vh Noorden 2012-05-01

De terugkeer van een grazend icoon

„Het is soms een heel gepuzzel, maar het geeft veel arbeidsvreugde”

ACHTERGROND WEIDEGANG

- **Terug van bijna weggeweest: grazende koeien in Hollands landschap**
- **Weidegang goed voor dierenwelzijn, imago melkveesector en voor de boer**

Door Aan Dirk van der Meulen

LEUWARDEN. - Een icoon van het Nederlandse landschap stond op omvallen. Met allerhande acties wordt nu geprobeerd om de Nederlandse koe in de wei te houden.

Ruim tachtigduizend bezoekers waren er onlangs getuige van dat op 43 Campinaboerderijen de koeien in de wei werden gelaten. Gemiddeld zo'n tweeduizend mensen per bedrijf! Het leek wel of al die mensen ook een signaal wilden afgeven: de Nederlandse koe, die vredig grazende icoon van het landschap, hoort in de wei. Punt uit.

Wat vroeger heel vanzelfsprekend was, staat de afgelopen jaren stevig onder druk. Vorig jaar hield al ruim één op de vier melkveebedrijven de koeien het hele jaar op stal. Het aandeel stal-koeien valt nog hoger uit, omdat vooral melkveehouders met grote bedrijven hun vee op stal houden.

Hoe heeft het zo ver kunnen komen? Allereerst is er de opmars van de melkrobot. Een dergelijk automatisch melksysteem is alleen rendabel als koeien zich de hele dag kunnen melden om gemolken te worden. Dat kan het beste als de dieren op stal blijven. Er wordt wel geëxperimenteerd met een mobiele melkrobot, maar rijp voor een marktintroductie is die nog niet. Andere oorzaken voor de opmars van de stalkoe zijn de schaalvergroting en de toename van de melkproductie. Na een paar dagen regen kunnen tweehonderd koeien, achthonderd poten, een groen grasland zomaar veranderen in een bruinzwarte akker. Gedurende die dagen zijn hoogproductieve koeien kwetsbaar. Ze geven minder melk Door de dieren op stal te houden en ze het hele jaar hetzelfde rantsoen voor te schotelen (vooral graskuil en maïs), ondervangen boeren de pieken en dalen in de melkproductie.

Vooraf in de zogenaamde gemengde landbouwgebieden verliest de grazende koe terrein. Melkveehouders verhuren er een deel van hun land aan akkerbouwers en bollentelers. Dat levert tegenwoordig meer op dan koeien melken. Wat resteert aan weiland, moet zo efficiënt mogelijk benut worden. Dat kan het beste door het gras te maaien.

Los hiervan kunnen ook niet-zakelijke argumenten een rol spelen. Je hebt boeren die het dagelijks ophalen van koeien uit het weiland naar de stal vervelend vinden. Ze zitten liever op de trekker om de koeien te voeren, het gras te maaien en om de mest uit te rijden.

Veel stalboeren beweren dat schaalvergroting noodzakelijk is, omdat de winkelende burger voor de goedkoopste zuivel kiest. Dat de stalkoe moet inboeten aan welzijn betwisten ze. Ze heeft er een uiterst luxe leventje met waterbedden, jeukborstels en optimale ventilatie. Bovendien gaat tweederde van de Nederlandse zuivel naar het buitenland en daar is, zeggen ze, weidengang geen item.

Dat mag allemaal waar zijn, toch moet deze ontwikkeling een halt toegeroepen worden, vinden *FrieslandCampina* en veel weideboeren. Anders verliest de sector zijn positieve imago en dat heeft op termijn ongetwijfeld gevolgen voor de zuivelconsumptie in Nederland. Bovendien is het lastig boeren in een vijandige omgeving: de 'licence to produce' staat onder druk. Dierenwelzijnsorganisaties zijn er tegenwoordig als de kippen bij dit imagooverlies te benadrukken. Zo presenteerde Wakker Dier eind 2010 een rapport over de teloorgang van de weidengang en de vele pootgebreken en uierontstekingen in stallen. De organisatie repte van een 'wake-up call'. Het dierenwelzijn mag beter zijn dan in de varkenshouderij en pluimveehouderij, de melkveehouderij is wel hard bezig die voorsprong te verliezen, aldus de organisatie.

Stalboer kiest voor weidengang

FrieslandCampina voert dit jaar een weidepremie in van 50 eurocent per 100 liter melk. Het zuivelconcern heeft nog geen beeld van hoeveel melkveehouders hierdoor hun bedrijfsvoering hebben aangepast.

Een melkveehouder die dit wel heeft gedaan, is Anne Schelhaas (48) uit Blesdijke. Hij heeft zo'n 55 koeien en een melkquotum van ongeveer 400.000 liter. "Donderdag hebben we ze in de wei gelaten." De trapgevoelige veengrond was voor Schelhaas de belangrijkste reden het vee het gehele jaar binnen te houden. "Maar omdat weiden toch het goedkoopst is, willen we het dit jaar toch weer proberen. Mocht het land toch te nat zijn, dan voeren we dieren gemaaid gras." De premie van circa 2000 euro was niet de belangrijkste reden om om te schakelen, „maar wel leuk meegenomen.”

Wakker Dier telt zo'n 25.000 donateurs, maar toch weet het grote concerns schrik aan te jagen. Dat bleek ook weer deze maand. Multinational Unilever heeft besloten om vanaf volgend jaar de plofkip in de ban te doen.

FrieslandCampina kondigde een paar maanden na het Wakker Dier-rapport aan dat alle melkveehouders een bijdrage zouden moeten leveren aan de weidengang. Dat leidde tot woedende reacties van leden die het als een verplichting ervoeren. Waar bemoeide *FrieslandCampina* zich mee!

Uiteindelijk kwam er een financiële prikkel uit de bus. Boeren krijgen een premie van 50 cent per 100 liter als ze dieren minimaal 120 dagen per jaar tenminste 6 uur per dag laten grazen. Bij een gemiddeld melkquotum van 600.000 liter is dat een aardig extraatje van 3000 euro. *FrieslandCampina* financiert de weidepremie uit de winst. Als alle Nederlandse leden-melkveehouders hieraan voldoen, kost dat 45 miljoen euro.

Om de boeren te helpen bij een overgang naar weidegang, heeft *FrieslandCampina* twaalf leerbedrijven opgezet. In Friesland heeft bijvoorbeeld het bedrijf van Kees Broersma en Thea van der Meer in Jistrum die status gekregen. Het echtpaar en medewerker Johan Schoorstra bewijzen dat met 240 weidende koeien prima te boeren valt. De koeien geven met jaarlijks 9200 liter bovengemiddeld veel melk met bovendien bijzonder hoge gehalten vet en eiwit: respectievelijk 4,60 en 3,66 procent. Hoe ze dit bereiken, leggen ze uit op speciale cursusdagen. Donderdag 10 mei staat de eerste gepland.

De kunst is koeien dagelijks smaakvol vers gras voor te schotelen, legt Broersma uit. Hij bereikt dit door regelmatig te maaien en een beetje kunstmest te strooien. De ideale grashoogte is zo'n vijftien centimeter. Dan eten de dieren het meeste en gaat er weinig verloren. Om de koeien gezond en bij slecht weer aan de melk te houden, is het zaak om het rantsoen bij te sturen met twee keer daags maïs of gehakseld natuurhooi. Ook met aardappelvezel heeft Broersma goede ervaringen. 'Het is soms een heel gepuzzel, maar het geeft veel arbeidsvreugde', zegt Broersma.

2013

Leeuwarder Courant 2013-04-20

16 jaar oude Aaltsje-12 een 10.000 kilo-vet-en-eiwit-koe. Deze koe verdient een feestje

Boeren huldigen nog steeds hun hoogproductieve melkkoeien, ondanks dat ze nu opdraaien voor de kosten.

Al 23.887 100.000 KG. melk en 1848 10.000 KG vet + eiwit koeien

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Af en toe komt de vraag weer aan de orde op bestuursvergaderingen: moeten we nog wel stilstaan bij 100.000 liter koeien nu inmiddels 23.887 dieren deze mijlpaal hebben gehaald? „En toch blijft de conclusie: we houden er aan vast”, verklaart woordvoerder Bertil Muller van CR Delta, de veeverbeteringsorganisatie waar het merendeel van de melkveehouders de prestaties van hun dieren registreert. „Het zijn en blijven de voorbeeldkoeien onder de 1,4 miljoen dieren tellende melkveestapel. Ze zijn sterk, vruchtbaar en hebben een uitstekende melkproductie. Koeien kortom, waarvan iedere boer zich een stal vol wenst.”

William en Adrie Ros uit Oudehorne bij de zestienjarige Aaltsje 12. „Een echte doorzetster.” FOTO LC/IAN DE VRIES

Dus blijft *CD-Delta* felicitatiebrieven sturen naar de boer wier koe zo'n prestatie heeft geleverd. Ook ontvangt hij een certificaat en een metalen wandschildje uit handen van de afdelingsvoorzitter.

Een huldigingsfeestje zit er niet meer in. Dat bouwt *CR-Delta* nu rondom een zogenaamde 10.000 kilo-vet-en-eiwit-koe'. Bij een gemiddeld gehalte van 4,5 procent vet en 3,5 procent eiwit moet een koe hiervoor 125.000 liter geven. Naast een certificaat krijgt de boer een beeld van een koe met een kalf.

Het overgrote deel van de veehouders staat wel open voor zo'n huldiging, ondanks dat ze grotendeels zelf voor de kosten opdraaien. Het tekent de warme relatie tussen koe en boer ondanks de schaalvergroting.

Zo ook bij de maatschap van Adrie en Erica en William en Elia Ros uit Oudehorne. Zij hebben 240 melkkoeien maar zetten vanavond met ruim 150 gasten Aaltsje 12 extra in het zonnetje. De zestien jaar oude koe is nummer 1848 op deze nieuwe erelijst van 10.000 kilo vet en eiwit.

„We zijn het aan deze kranige tante verplicht om haar te huldigen. Ze is zo sterk. Een echte doorzetster”, verklaart William Ros. „In de zomer van 2002 lag ze halfdood in het land met kopziekte. Ze ging door het oog van de naald, maar gaf niet op. In 2008 heb ik haar tien keer moeten insemineren om haar drachtig te krijgen. En toch lukte het. Over ruim een half jaar hoopt ze weer te kalven.

Als alles goed gaat, blijft ze in ieder geval nog zo'n 1,5 jaar aan de melk.”

Het meest bijzondere aan Aaltsje 12 is haar hoge eiwitgehalte van 5,05 procent. Daarmee staat ze vijfde op de landelijke erelijst. Dit hoge gehalte is deels te danken aan haar vader, de stier Aldo. Doodzonde dat de KI deze stier heeft verkocht. Voor de hoogte van het melkgeld wordt het eiwitgehalte steeds belangrijker.”

1914

BIJLAGE

Deel uit Leerboek Melkerscursus uit 1927 / '41

Dit is maar een klein deel van het leerboekje! Niet overgenomen:

Voorwoord van Rijkszuivel- en Veeteeldconsulent voor Zeeland

Voorbericht van Schrijver – W. Sietema – bij 1e, (1927) 2e (1930) en derde druk (1941)

Hoofdstuk I: Samenstelling en Eigenschappen der melk.

Hoofdstuk IV t/m IX

HOOFDSTUK II.

Factoren, die het gehalte der melk beïnvloeden.

Bij de bespreking van de gemiddelde samenstelling van melk wezen we er reeds op, dat deze onder verschillende omstandigheden zeer uiteenloopt. De factoren, die hierop invloed kunnen uitoefenen, willen we hieronder nader leergin kennen. We kunnen ze in 2 groepen verdeelen, n.l.:

- a) *die, welke in verband staan met den erfelijken aanleg van het dier, dat de melk geeft;*
- b) *die, welke verband houden met de levens en andere omstandigheden, waaronder het dier verkeert (niet erfelijk).*

We zullen hieronder de verschillende factoren, die invloed hebben op de samenstelling van de melk, speciaal die, welke h e t v e t g e h a l t e beïnvloeden, bespreken.

Op de onder a. te bespreken punten kan de veehouder geen, op die onder b. echter wèl meer of minder invloed uitoefenen. Van de gegevens omtrent den erfelijken aanleg kan hij bij het fokken dus profiteren.

§ 3. Factoren, die verband houden met den erfelijken aanleg.

1. Bij verschillende rassen.

Tusschen het vetgehalte van de melk van verschillende veerassen bestaat een belangrijk verschil.

De Nederlandsche koeien hadden door hun melkrijkheid reeds vroeg een wereldvermaardheid verworven. Zij gaven echter dunne melk (omstreeks 1895 gemiddelde over een geheele melkperiode 2,95 à 3 %), evenals andere z.g.n. laaglandsche rassen. Vele andere, meest bergveerassen, gaven dikkere melk. Het Jersey-ras (Engeland) gaf melk met een gemiddeld vetgehalte van 5 à 5,5 %.

Gedurende de laatste 50 jaar is door doelbewust fokken het gemiddeld vetgehalte van de Nederlandsche koeien belangrijk verhoogd. Thans schat men dit op ongeveer 3,35 %. In Friesland werd echter in 1939/'40 aan alle coöperatieve zuivelfabrieken samen melk geleverd met een gemiddeld vetgehalte van 3,67 %.

De hoofdbestemming van het ras speelt in dezen een groote rol. Zoo zal b.v. een uitgesproken vleeschras nooit meteen een goed melkveeras zijn. Dat kan niet samengaan. Een veeras, dat zeer melkrijk is, zal dus altijd als mestvee achterstaan bij de mestrassen.

De eigenschappen van een ras erven op het nageslacht over.

2. Bij verschillende individuen van hetzelfde ras.

Van veel grooter belang voor den veehouder is de wetenschap, dat tusschen het vetgehalte van

de melk van dieren van een zelfde ras ook zeer groote verschillen voorkomen, als we het gemiddelde vetgehalte van alle, in een melkperiode geproduceerde melk van verschillende koeien vergelijken. Deze jaargemiddelden loopen voor onze Nederlandsche koeien uiteen van ongeveer 2,40 % tot 5% en meer.

3679 Zeeuwsche koeien met een gemiddeld vetgehalte van 3,25 naar het vetgehalte ingedeeld, geven het volgende beeld:

Vetgehalte	Aantal koeien	% van het totaal
2,00-2,50 %	17	0,5
2,51-2,80 %	195	5,3
2,81-3,10 %	973	26,4
3,11-3,40 %	1451	39,4
3,41-3,70 %	810	22,-
3,71-4,- %	204	5,6
4,01-4,30 %	24	0,7
4,31-4,60 %	2	-
4,61-4,90 %	1	0,1
boven 4,90 %	2	0,2
	3679	

Al jaren was het bekend, dat het geven van dikke (of dunne) melk van ouders op kinderen overgaat. Door bij de fokkerij met het productievermogen rekening te houden, is het mogelijk het vetgehalte der melk te verhoogen. Dat dit in de practijk met succes plaats vindt, weten de meesten wel. Onderstaande cijfers geven, hiervan een mooi beeld:

De Coöperatieve Zuivelfabriek te **Grouw** ontving in het boekjaar 1907/'08 melk meteen gemiddeld vetgehalte van 3,08 %. In 1924/'25 was het gemiddelde vetgehalte van alle melk 3,49 %. Alzoo een vooruitgang in 17 jaar tijd van ruim 0,4 % vet. Over de totale hoeveelheid verwerkte melk beteekent dat jaarlijks voor de fabriek een hogere boteropbrengst van minstens 33.000 kg met een waarde van f 49.500, als we de boter op f 1,50 per kg rekenen.

De **Lonneker** Coöperatieve Zuivelfabriek ontving gedurende 1906 aan hare inrichting melk met een gemiddeld vetgehalte van 3%.

In het jaar 1926 was dat cijfer 3,34 %; een vooruitgang dus in 20 jaar van 0,34 %. Door dezen vooruitgang maakte men in 1926 van de verwerkte hoeveelheid melk (\pm 18 miljoen kg) dus \pm 68.000 kg boter meer dan men in 1906 van dezelfde hoeveelheid melk gemaakt zou hebben.

§ 4. Factoren, die een gevolg zijn van de omstandigheden, waaronder de dieren worden gehouden.

1. De samenstelling van de melk hangt zeer nauw samen met *den tijd, die sedert het kalven verlopen is*.

De eerste dagen na het kalven verandert de samenstelling wel bijzonder snel. De cijfers omtrent de samenstelling van biestmelk in het vorige hoofdstuk toonen dat duidelijk aan.

Na een week is de samenstelling ongeveer normaal.

Na de biestperiode gaat het vetgehalte der melk van normale, gezonde koeien in het algemeen de eerste 2 à 3 maanden iets omlaag om, na het opnieuw dekken, als de melkgift achteruit gaat, geleidelijk te stijgen tot aan het droogzetten toe en komt dan meermalen 2 à 3 %, soms meer, boven het gemiddelde gehalte.

Dit verloop is niet bij alle koeien precies gelijk. Soms ontmoet men daarin schommelingen, welke dan een gevolg zijn van andere factoren.

2. Het voedsel en het gehalte der melk. Binnen de grenzen van een aan alle eischen voldoende rantsoen heeft het voedsel geen grooten invloed op het vetgehalte der melk.

Toch zijn er enkele voedermiddelen, die een verhoogenden, en enkele, die een verlagenden invloed uitoefenen. Tot de eerste behooren cocos- en palmpittenkoek (0,15 tot 0,25 %), lijnkoek, katoenzaadmeel en goed hooi (0,05 tot 0,15 %). Verlagend op het vetgehalte der melk werken vooral: rijstvoedermeel, levermeel en bevroren of zeer koud voer (0,15 tot 0,25 %), minder soyameel, mais- en havermeel, bieten, rauwe aardappelen en sesamkoek.

Wanneer evenwel het gevoerde rantsoen onvolledig is, omdat het te weinig eiwitstoffen bevat, kan dit het gehalte der melk verlagen. Wanneer daarnaast dan nog veel melkdrijvende voedermiddelen (pulp, voederbieten) gevoerd worden, wordt de melk op den duur waterig, armer aan droge stof, en kan dit, met het voorgaande samen, het vetgehalte vrij veel verlagen. Plotselinge voederveranderingen, vooral groote vermeerdering van de hoeveelheid verteerbaar eiwit in de rantsoenen, verhoogden het gehalte der melk tijdelijk soms veel. De plotselinge tijdelijke stijging van het vetgehalte, als de koeien de stal met de weide verwisselen, is hiervoor een bewijs.

Wanneer koeien van een afgegraasde wei naar één met volop jong malsch gras worden gebracht, heeft, naast verhoging van de melkgift, ook tijdelijke verhoging van het vetgehalte plaats.

Wellicht heeft dit tot de heerschende meening, dat de koeien in de eene weide vettere melk geven dan in een andere, bijgedragen.

Voedselschaarschte bleek den vorigen oorlog niet alleen een verlagenden invloed op de melkgift uit te oefenen, maar ook, hoewel in belangrijk mindere mate, op het vetgehalte.

3. De maand, waarin de koe kalfde, beïnvloedt een weinig het vetgehalte van de melk, die het dier in de geheele melkperiode geeft. In onderstaand staatje zijn de vetgehalten van de melk van 3679 Zeeuwsche koeien gerangschikt naar de kalfmaand.

Uit het staatje blijkt duidelijk, dat in Zeeland koeien, die in Augustus-September kalven, gemiddeld over de geheele melkperiode melk met -!- 0,15 % meer vet geven, dan die, welke in Januari-Februari kalven (-zie ook blz. 20 onderaan).

Maand:	% vet	Maand:	% vet
Januari	3.18	Juli	3.30
Februari	3.186	Augustus	3.357
Maart	3.219	September	3.353
April	3.246	October	3.321
Mei	3.242	November	3.28
Juni	3.283	December	3.193

In Friesland vond men het hoogste vetgehalte bij koeien, die in October kalfden, in Overijssel en Gelderland eveneens; het laagste vetgehalte bij koeien, die voor Friesland in Mei, voor Overijssel in Mei en voor Gelderland in Februari kalfden.

4. De leeftijd der koe heeft practisch geen invloed op het vetgehalte der melk, die de koe gedurende een geheele periode geeft.

Alle onderzoekers, die den invloed van den leeftijd op het gehalte nauwkeurig onderzochten, vonden bij het ouder worden een geringe daling van het gemiddelde vetgehalte, die practisch weinig te beteekenen heeft. Bosma vond bij Friesch vee van 2 tot 8 jaar een achteruitgang van 3,51 % tot 3,44 %. Gowen in Amerika vond bij Holstein-Friesians van 2 tot 13 jaar een achteruitgang van 3,45 % tot 3,33 %.

5. Het melken kan op het gehalte der gewonnen melk een verlagenden invloed uitoefenen, wanneer onvoldoende uitgemelken wordt. Een oud spreekwoord zegt: „*De laatste drop is de boterknop*”. De cijfers hieronder toonen de waarheid daarvan wel aan.

Het vetgehalte van de eerst en laatst gemolken stralen verschilt zeer veel. De volgende cijfers, vastgesteld door Dr. v. d. Zande, demonstreeren dit. Hij nam tijdens het melken van een koe 10 monsters, van de eerste stralen tot de laatste toe, en vond de volgende vetgehaltenes: 0,4 %; 1,7 %; 2,4 %; 3,65 %; 3,80 %; 4,2 %; 4,8 %; 5,05 %; 6,9 %; 10,85 %. Het gehalte aan vetvrije droge stof in die monsters schommelde van slechts 8 % tot 8,5 %.

Het vetgehalte van verschillende melkmalen loopt vaak sterk uiteen. Na een langere tusschenpoos is het vetgehalte meestal lager. Hoe regelmatig men de melktijden over een etmaal verdeelt, hoe kleiner de verschillen in vetgehalte.

Bij tweemaal per dag melken met gelijke tusschenpoozen is het vetgehalte der mogenmelk meestal iets lager.

Melkt men driemaal per dag, dan zijn de verschillen meestal belangrijk grooter, vooral als de tusschenpoozen ongelijk zijn.

Bij een onderzoek daaromtrent, waarbij 's morgens om 5, 's middags om 12 en 's avonds om 6 uur gemolken werd, vond men de volgende vetgehaltenes:

Koe:	's Morgens	's Middags	's Avonds
No. 1	2,45 %	5,70 %	3,10 %
No. 2	1,55 %	4,50 %	3,95 %
No. 3	1,25 %	4,10 %	4,05 %

Bij melken om 5 uur, half 12 en 8 uur vond men:

No. 4	1,95 %	3,05 %	2,60 %
No. 5	1,65 %	3,20 %	2,80 %

Het vetgehalte van de melk *van een vollen dag* kan op opeenvolgende dagen dagen, zonder dat er bepaalde oorzaken voor zijn aan te wijzen, ook nogal groote verschillen vertoonen. Een koe van de proefboerderij te Heino gaf de volgende vetgehalten op 5 opeenvolgende dagen (overgenomen uit „Leerboek voor controleurs van fok- en contrölevereeningen”):

4 Februari 1932	Melkgift 19	kg	Vetgehalte 2,75 %
5	„ 1932	„ 20 ½ „	„ 3,85 %
6	„ 1932	„ 18 ½ „	„ 2,25 %
7	„ 1932	„ 21 ½ „	„ 4,20 %
8	„ 1932	„ 18 „	„ 2,70 %

Soms ook kan het vetgehalte eenige dagen aaneen vrijwel gelijk zijn.

6. Tochtigheid, ziekte, slecht weer, onrust enz. veroorzaken dikwijls schommelingen in het vetgehalte der melk.

Dit behoeft ons niet te verwonderen, omdat, zooals we in hoofdstuk IV zullen zien, de melk-vorming en het geven der melk sterk onder den invloed van het zenuwstelsel der dieren staat. Ophouden van een deel der melk heeft een lager vetgehalte tot gevolg, omdat de vetste melk achterblijft.

Plotselinge verlaging van de melkgift, door ziekte b.v., doet vaak het vetgehalte stijgen.

Het vetgehalte, dat we in de melk vinden, is dus zeer ongelijk, ook bij een zelfde koe.

Volgens den Amerikaan Gowen is **het gemiddelde vetgehalte, dat een koe gedurende een lactatieperiode zal geven, voor ±: 90 % afhankelijk van den erfelijken aanleg en voor slechts 10 % van de andere (uitwendige) factoren.**

HOOFDSTUK III.

Grootte der melkproductie en de factoren, die deze beheersen.

Op de hoeveelheid melk, die een koe in een normale lactatieperiode geeft, kunnen verschillende factoren grooten invloed uitoefenen. Evenals bij het vetgehalte kunnen we hier verschil maken tusschen:

- a) factoren, die in verband staan met den erfelijken aanleg;
- b) factoren, die verband houden met de levensomstandigheden, . waaronder het dier verkeerde.

§ 5. Factoren, die verband houden met den erfelijken aanleg.

In het vorige hoofdstuk vermeldden we reeds, dat het eene veeras meer melk geeft dan het andere. Onze Nederlandsche koeien behooren tot de melkrijkste ter wereld. De melkgift houdt dus verband met het veeras.

Het verschil in productievermogen tusschen de drie Nederlandsche veeslagen: zwartbont Friesch-Hollandsch, roodbont Maas-Rijn- en IJsselvee en zwartblaar, is niet groot meer. Het gedrukte Stamboek N. R. S. 1931/'32 geeft de volgende gemiddelden:

Veslag:	Aantal melksta- ten	kg melk	% vet	Melkdagen
Zwartbonte	9138	4603	3,47	315
Roodbonte	5528	4586	3,38	321
Zwartblaar	1488	4293	3,53	296

Onder de individuen van een zelfde ras, b.v. onder onze Nederlandsche koeien, is een zeer groot verschil in melkgift. Dit verschil is een gevolg van een groot aantal factoren, maar een zeer voornamelijk factor is: dat bij de eene koe de erfelijke aanleg tot het geven van veel melk veel sterker ontwikkeld is, dan bij de andere. Deze aanleg, om veel melk te geven, erft over. Door middel van controle en stierenvereeningen tracht de vooruitstrevende veehouder hiervan bij de fokkerij, te profiteeren en zijn veestapel productiever te maken.

De slechtste volwassen koeien geven in één melkperiode 2000 kg melk, terwijl de beste onzer Nederlandsche koeien het onder normale omstandigheden tot 8000 à 9000 kg brengen.

Hieronder eenige cijfers van 3679 gecontroleerde Zeeuwsche koeien. Daarbij werden geen uitersten, maar voor elke groep het gemiddelde van de 40 beste en 40 slechtste genomen.

Aantal malen gekalfd:	Aantal melk- koeien	Gemiddeld kg melk	Gemiddeld van de 40 beste	Gemiddeld van de 40 slechtste
1e kalf	859	3417	4711	2187
2e „	868	3904	5494	2473
3e „	687	4220	5697	2887
4e „ en ouder	1265	4364	6161	2688

Waar het bij de meeste veehouders ten slotte toch gaat om de hoeveelheid boter, die geprodu-

ceerd wordt, zijn van de genoemde 3679 koeien de boteropbrengsten op dezelfde wijze in het volgende staatje weergegeven:

Aantal malen gekalfd:	Aantal melk-koeien	kg boter gemiddeld	Gemiddeld van de 40 beste	Gemiddeld van de 40 slechtste	Vershil in kg
1e kalf	859	121,7	174	77	97
2e „	868	138,1	195	89	106
3e „	687	147,6	201	98	103
4e „ en ouder	1265	150,8	219	90,5	128,5

Dat door doelmatige fokkerij en betere verzorging het opbrengend vermogen van ons vee veel te verbeteren is, moge blijken uit de volgende cijfers, die -de gemiddelde opbrengst weergeven van de koeien, in het Friesc'he Rundvee Stamiboek ingeschreven :

Gemiddelde opbrengsten koeien, in het F. R. S. ingeschreven.

Jaar	Aantal koeien	kg melk	% vet	kg boter
1895	49	4209	2,99	135
1900	-	-	-	-
1905	829	4001	3,17	137
1910	8524	4361	3,18	150
1915	12479	4791	3,26	169
1920	14675	4177	3,38	153
1925	15012	4505	3,54	173
1930	15574	4801	3,64	190
1935	19033	4825	3,74	196
1937	21517	4928	3,79	204
1938		4655	3,57	166

De opbrengsten van 1938 zijn abnormaal. ⁵⁹

Toen een mij bekend veehouder in Friesland in 1924 ophield met boeren, was de boteropbrengst van 30 zijner koeien, waarvan normale melkstaten waren, als volgt:

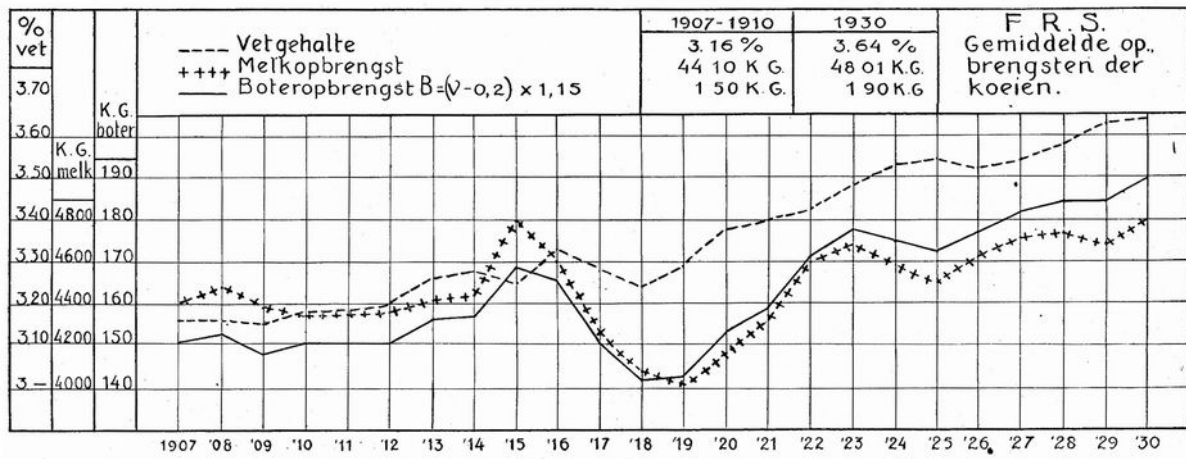
10 tweejarige	gemiddeld	134,2 kg
9 driejarige	„	195,6 „
11 oudere koeien	„	214 „

Gemiddelde opbrengst van de 30 koeien, waarvan tweederde deel 3 jaar of jonger was, dus 182 kg boter per lactatieperiode.

Een mooi resultaat, dat hoofdzakelijk door fokken in die richting bereikt was; zonder aankoop dus.

59) Mond- en klauwzeer.

Onderstaande grafiek afkomstig uit FNZ. Leerboer Controleur 3e druk 1941

Gemiddelde opbrengsten van de koeien, ingeschreven in het Friesch Rundveestamboek (in 1930 ± 15.000 koeien).
 De invloed van de ongunstige voedingsomstandigheden in 1917 en enkele jaren daarna is duidelijk zichtbaar.

§ 6. Factoren, die een gevolg zijn van de omstandigheden, waaronder de dieren worden gehouden.

Naast den erfelijken aanleg is de jaarlijksche melkopbrengst afhankelijk van de volgende factoren:

1. De voeding. Het is aan elken veehouder bekend, dat de voeding een grooten invloed uitoefent op de voort te brengen hoeveelheid melk. Niet zoozeer de hoeveelheid voedsel, maar wel de samenstelling en de verteerbaarheid er van bewerken dit. Wil men de grootst mogelijke hoeveelheid melk winnen, dan dient men in elk geval te zorgen, dat het vee geen gebrek heeft aan één van de stoffen, die voor lichaamsonderhoud en productie noodig zijn. Vooral gebrek aan eiwitstoffen in het rantsoen kan de melkgift belangrijk verlagen. Maar ook de soort van het eiwit, de zetmeelstoffen, de mineralen, de vitaminen, de verteerbaarheid, de verhouding tusschen verschillende soorten voer, enz., moeten niet uit het oog verloren worden. Een buitengewoon rijke voeding werkt zeer gunstig op de melkgift, al komt er een grens, waarboven rijkere voeding niet meer rendabel is.

IJmkje VII, F. R. S. 42316;

gaf als 4-jarige in:	326 dagen 6.499 kg melk
gaf als 5-jarige in:	286 dagen 7.314 kg melk
gaf bij zeer rijke voeding als 6-jarige in:	330 dagen 13.161 kg melk

Een verhooging dus van ongeveer 100 %. Al mogen we deze verhooging niet enkel op rekening van de voeding schrijven, is ze toch voor het grootste deel het gevolg daarvan.

Een schrale voeding werkt natuurlijk zeer ongunstig. In het bijzonder, wanneer die spoedig na het kalven plaats vindt en een paar maandern aanhoudt, totdat de koe geheel vermagerd is. Verbetering van het rantsoen, al is het nog zoo volledig, vermag dan niet meer de productie op het normale peil te brengen; ja, deze blijft er dan vaak ver beneden.

Sommige voedermiddelen werken gunstig op de melkafscheiding, zooals : jong voorjaar--a_s, ingekuuld gras, best hooi, haver, mais, grondnoten- en katoe e.dmeel, pulp, voederbieten en lucernehooi.

2. De kalfmaand. De maand, waarin de koe gekalfd heeft, beïnvloedt vrij sterk de hoeveelheid melk, die het dier in die periode geven zal.

Onderstaande melkgiften van 3679 Zeeuwsche koeien zijn gerangschikt naar de kalfmaand:

Maand:	kg melk per 300 dagen	Verhoudings getallen	Maand:	kg melk per 300 dagen	Verhoudings getallen
Januari	4058	103,6	Juli	3589	91,6
Februari	4071	103,9	Augustus	3540	90,4
Maart	4066	103,8	September	3854	98,4
April	3964	101,2	October	3995	102
Mei	3923	100,1	November	4060	103,6
Juni	3760	96	December	4130	105,4

Per melkperiode geven onder Zeeuwsche omstandigheden Decemberkalvers dus gemiddeld ongeveer 700 kg melk meer dan koeien, die in Augustus kalven.

In andere streken, waar de koeien vaak onder andere omstandigheden worden gehouden, zijn

de uitkomsten niet gelijk. Daarom geven we hieronder in een staatje weer, welke uitkomsten de heeren Kestra en Leignes Bakhoven in Friesland en de heeren Breen en Leeuwerik in Overijs~el vonden:

Maand:	Gem Friesl. 1927	Gem Friesl. 1928	Gem Overijs.	Maand:	Gem Friesl. 1927	Gem Friesl. 1928	Gem Overijs.
Januari	4317	4199	3884	Juli	4144	3989	3476
Februari	4101	4169	3782	Augustus	4137	4248	3533
Maart	3892	3958	3723	September	4443	4601	3766
April	3722	3777	3672	October	4552	4732	4016
Mei	3805	3892	3629	November	4526	4647	4090
Juni	3914	3942	3558	December	4549	4448	4031

In Friesland en Overijssel leverden de koeien, die in October, resp. December kalfden, de hoogste, die in April, resp. Juni kalfden, de laagste melkproductie.

3. De leeftijd. Het is algemeen bekend, dat de leeftijd grooten invloed heeft op de melkproductie. De heer Ir. Bosma heeft dezen invloed bij 452 Friesche koeien, waarvan 7 normale, achtereenvolgende melkstaten bekend waren, nagegaan en vond de volgende gemiddelde melkgiften:

Leeftijd van de koeien:	kg melk per melkperiode:	Leeftijd van de koeien:	kg melk per melkperiode:
2-3 jaar	3260	5-6 jaar	4780
3-4 „	3850	6-7 „	4970
4-5 „	4420	7-8 „	5130
		8-9 „	5140

Op 8-jarigen leeftijd is gemiddeld de melkgift het hoogst, daarna gaat zij weer terug. Dit is de algemeene regel. Sommige koeien wijken daarvan nogal af en geven op vroegeren of lateren leeftijd haar hoogste productie.

4. Het melken. Zooals bekend, kan goed melken de melkopbrengst niet onbelangrijk verhoogen. Zachte behandeling, rustig, regelmatig en toch krachtig melken prikkelt de melkklieren en verhoogt de melkgift.

Helaas kunnen we deze bewering niet met cijfers, die op proeven berusten, staven. Dit zou niet gemakkelijk met voldoende nauwkeurigheid vast te stellen zijn. Uit de practijk zijn echter vele feiten bekend, die de meening, dat deze verschillen vrij groot kunnen zijn, bevestigen. Aan de hand van deze feiten mogen we wel aannemen, dat ze, bij beste melkers tegenover slechte en minder goede, minstens 10 % bedragen van de totale melkgift in een lactatie-periode.

Algemeen wordt aangenomen, dat bij 3 keer per dag melken iets meer melk gewonnen wordt, dan wanneer men twee keer melkt. Deze (grootere) hoeveelheid wordt dikwijls overschat, en het komt zelfs voor, dat er van geen winst sprake is, b.v. wanneer het etmaal zeer ongelijkmatig verdeeld wordt, zooals hier en daar voorkomt. Bij melktijden als volgt: 5 uur 's morgens, 11 uur 's morgens en 5 uur 's middags zal er niet meer, mogelijk minder melk worden gewonnen dan bij twee keer melken op geregelde tijden, b.v. 's morgens en 's avonds 5 uur.

Bij Amerikaansche onderzoekingen is gebleken, dat driemaal melken alleen van beteekenis meer melk geeft, wanneer:

- a) de koe in aanleg melkrijk is;
- b) nog een flinke hoeveelheid (18 à 20 kg) per dag geeft;
- c) de melktijden regelmatig over het etmaal verdeeld zijn.

Drie keer per dag melken brengt meer kosten en moeite met zich mee, die op groote veebedrijven, waar het melken door betaalde krachten moet gebeuren, meestal niet voldoende terug komen.

5. **Een voldoende** droogstal is zeer zeker van belang voor de komende melkproductie en oefent als zoodanig invloed uit op de grootte daarvan.

Dit blijkt wel nader uit onderstaande cijfers, die door Engelsche onderzoekers werden vastgesteld:

Van een jonge koe, die 3850 kg, en eene van 8 jaar, die 5140 kg melk per jaar gaf, zouden de melkgiften bij verschillende lengte van den droogstal als volgt zijn :

Lengte voorafgaande droogstal in dagen	Koe van 3 jaren na het 2e kalf kg melk	Koe 8 jaar kg melk
0-9	3080	4509
10-19	3340	4716
20-29	3565	4895
30-39	3738	5089
40-49	3888	5191
50-59	4010	5299
60-69	4096	5410
70-79	4231	5527
80-89	4278	5587
90-99	4375	5648
100-109	4425	5711
110-119	4477	5775
120- 129	4530	5841

Gedurende de melkperiode worden met de melk massa's voedingsstoffen en mineralen aan het lichaam onttrokken; bij zeer productieve dieren vooral. Bovendien eischt de groei van de vrucht eveneens veel van bovengenoemde stoffen. De laatste twee maanden, waarin de vrucht snel in gewicht toeneemt, is deze hoeveelheid benoedigde voedingsstoffen en zouten het grootst. Worden de koeien in dien tijd niet droog gezet, dan is er dus dubbel verbruik. Bovendien is het wenschelijk, dat de koe, en speciaal de zeer melkrijke koe, den achterstand, die tijdens de lactatieperiode ontstond, inhaalt en reserve verzamelt voor de komende lactatieperiode.

Het is dan ook begrijpelijk, dat een droogstal van 6 à 8 weken bij melkrijke dieren noodig is en de productie in de komende melkperiode zal verhoogen.

De wetenschap wijst er in de 'laatste jaren dikwijls op, dat in verband met de minerale stofwisseling een volkomen rustperiode van een paar maanden noodig is om een hooge melkpro-

ductie vol te kunnen houden.

6. De voedingstoestand bij het kalven. De melkgift in de komende melkperiode staat ook in verband met den voedingstoestand, waarin het dier verkeert op het tijdstip van kalven. Deze is vaak mede een gevolg van den langeren of korteren droogstal. Het ligt voor de hand, dat koeien met den zelfden aanleg voor melkproductie meer voortbrengen als ze ingeëoden voedingstoestand kalven, dan wanneer ze mager zijn op dat tijdstip.

7. Tijdstip van bevruchting. In gewone omstandigheden wordt de koe ongeveer 3 maanden na het kalven opnieuw bevrucht. Soms gebeurt dat belangrijk later, soms iets vroeger. Als gevolg hiervan wordt de lactatieperiode langer, resp. korter. De langere lactatieperiode brengt, mede als gevolg van de minder snelle daling der melkgift, stijging van de melkopbrengst. De korte lactatie-periode bewerkt natuurlijk het tegenovergestelde.

8. Stalling, verpleging, gezondheidstoestand, weerstandsvermogen, het weer enz. zijn alle factoren, die meer of minder de melkproductie kunnen verhoogen of verlagen. De waarde van goed drinkwater wordt meestal veel te laag geschat. Onderstaande cijfers van een bedrijf in Friesland met ruim 30 koeien doen uitkomen hoe nadeelig slecht drinkwater op de melkgift kan werken. In het staatje geven we de gemiddelde melkgiften per koe en per jaar over eenige jaren vóór en ná de verbetering van het drinkwater, die in 1913 plaats vond:

Melkgift per koe en per jaar.

1909 = 3211 kg	1913 = 4102 kg
1910 = 3193 kg	1914 = 4554 kg
1911 = 3141 kg	1915 = 4817 kg
1912 = 3435 kg	1916 = 4901 kg

Goede stalling en verpleging zijn eveneens van groote beteekenis voor de melkproductie.

Dat de eene koe veel gevoeliger is voor verschillende invloeden van buiten, zooals regen, koude, minder goed oppassen enz., dan de andere, is iedereen, die met vee omgaat, wel bekend en het is begrijpelijk, dat de zoo uiterst gevoelige melkgift, daarop bij de meest vatbare koeien, het vlugst en sterkst reageert.

We hebben gezien, dat de hoeveelheid melk, die een koe in een bepaalde lactatie-periode geven zal, van een massa factoren afhankelijk is. Door met de werking dezer factoren rekening te houden, moet de veehouder trachten daarvan het grootst mogelijke profijt te trekken.

